"ความจริง" กับการใช้เหตุผลในคำอภิปรายระหว่างฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลและการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษาการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

โดย

มนัส โกมลฑา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการ

คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2548

"ความจริง" กับการใช้เหตุผลในคำอภิปรายระหว่างฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลและการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษาการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

"Truths" and Reasoning in the Debates between members of the Opposition and Government Parties, and as reported by the press: A case study of the selected No-confidence Debates.

โดย

มนัส โกมลฑา

Mr. Manas Komoltha

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการ

คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2548

ISBN 974-9722-66-3

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะบัณฑิตวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์

ของ

นายมนัส โกมลฑา

เรื่อง

"ความจริง" กับการใช้เหตุผลในคำอภิปรายระหว่างฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลและการเสนอข่าว
ของหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษาการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการ

เมื่อ วันที่ มิถุนายน พ.ศ. 2548

ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ _____

(ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก _____

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม _____

(รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา จันทร์แก้ว)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม _____

(รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์)

กรรมการวิทยานิพนธ์ _____

(รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยันต์ ไชยพร)

รักษาราชการในตำแหน่งคณบดี _____

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีป ชัยสมภพ)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ อย่างมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมอย่างไร

จากการอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 45 ครั้ง ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาวิเคราะห์ 3 ครั้ง คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490, ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 และครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานของนักการเมือง ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวิเคราะห์จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1) ข้อกล่าวหา/ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล และถ้าเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหา/คำตอบชี้แจงต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหา/ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”

3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 รูปแบบของคำอภิปรายเป็นการซักถาม-คำตอบชี้แจง การใช้เหตุผล ส.ส. ฝ่ายค้านมีความสมเหตุสมผลเพียงข้อเดียวจากข้อซักถามจำนวน 8 ข้อตามญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ส่วนการใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรีมีความสมเหตุสมผลทุกข้อ คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน สำหรับประเด็นเรื่อง “ความจริง” กับคำอภิปราย ส.ส. ฝ่ายค้านบางส่วนอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” ในขณะที่คณะรัฐมนตรีทุกคนอภิปรายด้วย “ความจริง” คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน ส่วนประเด็นเรื่องการละเมิดระเบียบข้อบังคับ ส.ส. ฝ่ายค้านบางคนละเมิดระเบียบข้อบังคับของการอภิปราย แต่ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดละเมิดระเบียบข้อบังคับดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน โดยสรุปการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 รูปแบบคำอภิปรายมี 2 ลักษณะคือ การซักถาม-คำตอบชี้แจง และการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหา ผลการศึกษาไม่พบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” หรือ มีการละเมิดระเบียบข้อบังคับสำหรับประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผลนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านมีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่า โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคณะรัฐมนตรี

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 รูปแบบคำอภิปรายเป็นการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหา ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีอภิปรายด้วย "ความไม่จริง" และ มีการละเมิดระเบียบข้อบังคับมาก สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผลนั้น คณะรัฐมนตรีมีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่า โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าส.ส. ฝ่ายค้าน

โดยสรุป ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 และครั้งที่ 22 ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน แต่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ทั้ง 2 ฝ่ายอภิปรายอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แนวโน้มของลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าวนี้ สะท้อนอย่างแจ่มชัดถึงธรรมชาติของการเมืองไทย ที่นับวันจะฝักฝ่ายพรรคการเมืองมากขึ้น ในขณะที่การทำงานร่วมกันของพรรคการเมืองกลายเป็นการแข่งขันที่ผู้ชนะจะได้ครอบครองทุกสิ่ง

สำหรับการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวิเคราะห์ 2 ข้อ ดังนี้

1) ข่าวคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรของหนังสือพิมพ์ต้องถูกต้องและเป็นความจริง

2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงที่อภิปรายในสภาฯ

ผลการศึกษาพบว่า ข่าวหนังสือพิมพ์ของการอภิปรายทั่วไปฯ มี 5 ลักษณะ ดังนี้คือ 1) ภาพข่าว 2) ข่าวไฮไลท์ 3) พาดหัวข่าว 4) เกริ่นนำข่าว และ5) เนื้อข่าว

ผลการศึกษาพบว่า การรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) รายงานที่เป็นภาพข่าว ข่าวไฮไลท์ และเนื้อข่าว มีความตรงกันกับเหตุการณ์ข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ส่วนพาดหัวข่าวและเกริ่นนำข่าว หนังสือพิมพ์ขยายความจน "เกินจริง" เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน อย่างไรก็ตาม ข่าวยังไม่คลาดเคลื่อนจากความจริงและยังคงมีความตรงกันกับคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ในรัฐสภา

Abstract

This dissertation is meant, first of all, to evaluate the political responsibility of members of both the opposition and the government parties during the no-confidence debates. It is meant secondly to evaluate the accuracy of accounts of such events as reported by journalists in the leading daily papers.

In this study, the following criteria are used to measure the responsibility of politicians engaged in political debates:

1) Accusations made by members of the opposition parties must be within the boundary of the government's "accountability". Likewise, answers given by members of the government parties must be "relevant" to such accusations.

2) Both the accusations made in the Parliament and the responses to such accusations must be true (not false).

3) Parliamentary speeches must not violate the Parliamentary Code of Behavior.

During the no-confidence debates of 1947, only one out of eight principal accusations made under the no-confidence motion submitted by the opposition parties was "rational", whereas all answers given by cabinet members were "rational". Moreover, speeches made by some members of the opposition parties did certain element of "untruth". Also, some opposition party members did violate the Parliamentary Code of Behavior. All members of the cabinet, on the other hand, played by the rule. In sum, the government clearly performed more responsibly than did the members of the opposition party.

During the 1979 no-confidence debates, neither members of the opposition parties nor those of the government parties committed any wrong doing of speaking the "untruth" or violating the Parliamentary Code of Behavior. Speeches made by members of opposition parties, however, appeared to be more "rational" than those of cabinet members. All in all, members of opposition parties performed with more responsibility than members of the government.

Both sides were found equally guilty of speaking the "untruth" and grossly violating the Parliamentary Code of Behavior during the 1999 no-confidence debate.

Yet speeches made by the cabinet members seemed to by more "rational" than those of opposition MPs. This time around the government tended to perform with more responsibility than that of the opposition parties.

In sum, both the government and the opposition parties performed responsibly during the no-confidence debates of 1947 and 1979. Both sides acted irresponsibly during the 1999 no-confidence debate. This recent "unhealthy" trend clearly reflects the increasingly more partisan nature of Thai politics as compatible among political parties becomes a zero sum game.

In order to evaluate the responsibility of journalists who reported accounts of no-confidence debate, the following criteria are used:

1) Newspapers report about no-confidence debates must be accurate. It must be factually correct.

2) Newspapers report must not be revised or otherwise "retouched" to the extent that the essence of the news deviates from the actual facts of the debates.

This study reveals that newspapers generally present reports on no-confidence debates in five different ways: Pictures; Highlight news; Head line; News lead and Body of news. Journalists were found quite responsible in their performance. Pictures, highlight news and body of news were normally accurate. Only some headline and lead news were found slanting as they were "coloured" beyond the truth in order to capture the interest of general readers. Nevertheless, such exaggerations were not too way off the truth boundary as they were still factually related to speeches made in the Parliament.

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์นี้บังเกิดขึ้นไม่ได้เป็นอันขาดหากไม่ได้รับความเมตตาจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา จันทร์แก้ว ที่ทำงานอย่างหนักเพื่อแก้ไขความคิดที่ไม่เป็นระบบและสำนวนภาษาที่เขียนแล้วอ่านไม่รู้เรื่องของผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน และคณะอาจารย์ผู้บริหารงานโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการชุดแรกที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยที่เข้าศึกษาในการศึกษาระดับปริญญาเอก นอกจากนั้น ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา รณเกียรติและคณะอาจารย์ผู้บริหารงานโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการชุดต่อมา ซึ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าจนกระทั่งจบการศึกษา

นอกเหนือไปจากบุคลากรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บุคลากรของโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ และบุคคลากรของบัณฑิตวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ คุณเกษม สีดากูด ผู้ตรวจรูปแบบของวิทยานิพนธ์ ซึ่งแต่ละคนแต่ละท่านได้ปฏิบัติต่อผู้วิจัยอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) อันสูงยิ่งแล้ว ผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ส่วนโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษกที่ให้ทุน "อุดหนุนการศึกษาและวิจัยระดับปริญญาเอก" แก่ผู้วิจัย สำหรับค่าใช้จ่ายในการเรียนและการไปศึกษาดูงานต่างประเทศ และขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิชาการที่ให้ทุน "วิจัยองค์ความรู้ใหม่ในการสร้างนักวิจัยระดับปริญญาเอก" สำหรับค่าใช้จ่ายในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

บุคคลที่ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งก็คือ Prof. Dr. Duncan McCargo อาจารย์ที่ปรึกษาต่างประเทศชาวอังกฤษแห่ง University of Leeds ที่กรุณาอนุญาตไปค้นคว้าหาความรู้ที่ University of Leeds ได้เป็นระยะเวลา 18 เดือน

มนัส โกมลฑา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2548

สารบาญ

หน้า

บทคัดย่อ ..... (1)

กิตติกรรมประกาศ ..... (5)

สารบาญตาราง ..... (15)

สารบาญภาพ ..... (16)

บทนำ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา 5
วิธีการศึกษา 6
ขอบเขตของการวิจัย 8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 10
นิยามศัพท์และอักษรย่อ 10
อุปสรรคของการวิจัย 13

ภาค 1. ผลงานวิจัยและงานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทที่

ความนำ 15

1. ความรับผิดชอบทางการเมือง 17

1.1 ประวัติความเป็นมาของความรับผิดชอบทางการเมือง 19
1.2 ความรับผิดชอบทางการเมืองของคณะรัฐบาล 23

1.3 ความรับผิดชอบทางการเมืองของฝ่ายค้าน 32

2. ความจริง 37

2.1 ความจริงในวิชาปรัชญา 38
2.1.1 ความเป็นจริง 38
2.1.2 ความจริง 40
2.1.3 ข้อเท็จจริง 41
2.2 “ความจริง” ทางการเมือง 42
2.3 ความจริงทางตรรกวิทยา 58
2.1.1 ความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย 58
2.1.2 ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัย 60
2.4 สรุป 61

3. การอภิปรายทั่วไปฯ กับรัฐศาสตร์ 63

3.1 กระทู้ถาม 64
3.1.1 ระเบียบข้อบังคับของกระทู้ถาม 65
3.1.2 เนื้อหาและขอบเขตของกระทู้ถาม 74
3.2 การอภิปรายทั่วไปฯ 77
3.2.1 วิธีดำเนินการของการอภิปรายทั่วไปฯ 78
3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ 80
3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง 91
3.4 สรุป 96

4. การอภิปรายทั่วไปฯ กับตรรกวิทยา 99

4.1 การอ้างเหตุผล 99

4.1.1 ความหมายของการอ้างเหตุผล 103
4.1.2 ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล 105
4.1.3 การอ้างเหตุผลที่ดีกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง 107
4.2 การอธิบาย 126
4.3 สรุป 127

5. การอภิปรายทั่วไปฯ กับภาษาศาสตร์ 129

5.1 โครงสร้างคำอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร..... 130
5.1.1 การขึ้นต้น 131
5.1.2 การแจ้งหัวเรื่อง 132
5.1.3 เนื้อเรื่อง 134
5.1.4 การลงท้าย 135
5.2 หัวเรื่อง 137
5.3 ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ 139
5.4 ทฤษฎีความเกี่ยวโยง 143
5.5 การบ่งชี้โดยนัย 147
5.6 สรุป 149

6. การอภิปรายทั่วไปฯ กับหนังสือพิมพ์ 151

6.1 ข่าวกับความผิดพลาดของข่าว 152
6.2 โครงสร้างของข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ 155
6.2.1 พาดหัวข่าว 155
6.2.2 ส่วนนำข่าว 157
6.2.3 ตัวข่าว 158
6.3 ลักษณะของการศึกษาข่าวการเมือง 158
6.4 สรุป 161

ภาค 2. วิธีดำเนินการวิจัย

ความนำ 165

7. เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ 167

7.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของนักการเมือง 167
7.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผล 168
7.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับ “ความจริง” 177
7.1.3 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับข้อบังคับการประชุมฯ 179
7.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ 183

8. ลำดับการศึกษาข้อมูล 187

8.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 187
8.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ 187
8.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์ 190
8.2 การรวบรวมข้อมูล 192
8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล 192
8.3.1 ข้อมูลการอภิปรายทั่วไปฯ 192
8.3.2 การนำเสนอข้อมูล 211
8.4 ข้อมูลข่าวหนังสือพิมพ์ 221

ภาค 3. ความรับผิดชอบกับการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

ความนำ 227

9. การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 231
9.1 สภาพทางการเมือง 231

9.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ 238
9.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ 239
9.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ 241
9.4.1 ระเบียบ/ข้อบังคับ 242
9.4.2 ผู้อภิปราย 245
9.4.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย 251
9.5 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 257
9.5.1 เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของคำอภิปราย 257
9.5.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล 260
9.5.3 คำอภิปรายกับ “ความจริง” 300
9.5.4 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ 307
9.5.5 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 311
9.6 สรุป 314

10. การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 319

10.1 สภาพทางการเมือง 319
10.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ 327
10.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ 329
10.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ 332
10.4.1 ระเบียบ/ข้อบังคับ 335
10.4.2 ผู้อภิปราย 338
10.4.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย 340
10.5 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 346
10.5.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล 346
10.5.2 คำอภิปรายกับ “ความจริง” 407
10.5.3 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ 411
10.5.4 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 415
10.6 สรุป 423

11. การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 425

11.1 สภาพทางการเมือง 425
11.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ 434
11.3 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ 436
11.3.1 ระเบียบ/ข้อบังคับ 436
11.3.2 ผู้อภิปราย 440
11.3.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย 440
11.4 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 447
11.4.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล 448
11.4.2 คำอภิปรายกับ “ความจริง” 516
11.4.3 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ 526
11.4.4 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 537
11.5 สรุป 546

12. การอภิปรายทั่วไปฯ กับ ข่าวหนังสือพิมพ์ 549

12.1 ภาพข่าว 551
12.2 ข่าวไฮไลท์ 553
12.3 พาดหัวข่าว 558
12.4 ส่วนนำข่าว 569
12.5 ตัวข่าวและพาดหัวข่าวประเด็นย่อย 578
12.5.1 พาดหัวข่าวประเด็นย่อย 578
12.5.2 ตัวข่าว 581
12.6 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ 590

ภาค 4. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ความนำ 593

13. สรุปผลการวิจัย 595

14. อภิปรายผลการวิจัย 603

15. ข้อเสนอแนะ 611

ภาคผนวก

ก. การเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ของประเทศไทย 615

ข. นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2490 626

ค. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 631

ฆ. คำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ 633

ง. คำอภิปรายของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ 641

จ. นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2522 645

ฉ. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 660

ช. คำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช 662

ซ. คำอภิปรายของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ 683

ฌ. นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2542 686

ญ. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 707

ฎ. คำอภิปรายของเอกพร รักความสุข 710

ฎ. คำอภิปรายของนายพิสิฐ ลี้อาธรรม 725

บรรณานุกรม 733

สารบาญตาราง

หน้า

ตารางที่

1. การแบ่งยุคของหนังสือพิมพ์ 190

สารบาญภาพ

หน้า

ภาพที่

1. แบบจำลองการสื่อสารของโอดอนแนล์และเคเบิล 54
2. โครงสร้างของการกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ 101
3. ความแตกต่างระหว่างการใช้เหตุผลกับการอ้างเหตุผล 108
4. แผนผังโครงสร้างการอ้างเหตุผลของนายเอกพร รักความสุข 205

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และสื่อสารมวลชน โดยมีสาเหตุจากสภาวการณ์ทางการเมือง 2 ประการ ดังนี้คือ

ประการแรก คือ ข้อมูลข่าวสารจากการเผยแพร่ของฝ่ายรัฐบาล ส.ส. ฝ่ายค้าน และสื่อสารมวลชนไม่ตรงกัน ข่าวสารทางการเมืองนั้นเป็นความรับผิดชอบของสื่อสารมวลชนที่จะเป็นผู้นำเหตุการณ์ทางการเมืองเหล่านั้นออกมาเผยแพร่ แต่เหตุการณ์ทางการเมืองจำนวนหนึ่งฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกมาเสียเอง และในบางครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านก็เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกมาบ้าง ซึ่งในหลายๆ ครั้ง เหตุการณ์ทางการเมืองเรื่องเดียวกัน ข้อมูลข่าวสารจากทั้ง 3 แหล่งนั้นไม่ตรงกัน

ปัญหาของสาธารณชนที่รับข้อมูลข่าวสารในลักษณะนี้ ก็คือ สาธารณชนไม่อาจจะรู้ได้ว่า ข้อมูลข่าวสารของฝ่ายใด คือ ความจริง (truth) เพราะ สาธารณชนได้รับข้อมูลข่าวสารนั้นๆ ต่างกรรมต่างวาระกัน นอกจากนั้นแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่มีกำลังทรัพย์ ไม่มีเวลา และไม่มีความสนใจมากพอที่จะสืบค้นหรือศึกษาว่า เหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ ความจริงเป็นเช่นไร แต่การอภิปรายทั่วไปฯ เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่กลุ่มบุคคลทั้ง 3 ฝ่ายดังกล่าว ต้องออกมาเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารชุดเดียวกันในช่วงเวลาเดียวกัน กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านจะนำข้อมูลข่าวสารของเหตุการณ์ทางการเมือง มาตีความตั้งเป็นข้อกล่าวหาคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีก็จะนำเหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าว มาตีความและโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน สำหรับสื่อสารมวลชนก็จะนำการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหาไปเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ ดังนั้น การอภิปรายทั่วไปฯ จึงเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่สามารถศึกษาและวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี รวมทั้งสื่อสารมวลชนได้เป็นอย่างดี

ประการที่สอง คือ การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และสื่อสารมวลชนในการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ผ่านมา พบว่ายังมีความบกพร่อง แสดงให้เห็นถึงการขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่าย โดยผู้วิจัยมีเหตุผลและหลักฐานประกอบดังนี้คือ

ในกรณีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การอภิปรายทั่วไปฯ เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการควบคุมและตรวจสอบคณะรัฐบาลโดย ส.ส. ฝ่ายค้านของระบอบ

ประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีจำนวนมากพอสมควรตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เห็นว่ารัฐบาลมีความผิดพลาดในบริหารราชการแผ่นดิน จนเกิดผลเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศอย่างร้ายแรง หรือเห็นว่า ถ้าบริหารราชการแผ่นดินอย่างเช่นที่ปฏิบัติอยู่นั้น ความเสียหายต่อผลประโยชน์อย่างร้ายแรงของประเทศชาติและสาธารณชนต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนในกาลข้างหน้า ก็จะใช้สิทธิของตนยื่นญัตติขอเปิดการอภิปรายทั่วไปฯ ต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณี ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2544)[1] การปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ ของ ส.ส. ทั้งสองฝ่ายยังมีข้อบกพร่อง กล่าวคือ วาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า ฝ่ายรัฐบาลบริหารงานบกพร่องอย่างไรก็ควรจะชี้แจงข้อกล่าวหานั้นๆ ต่อสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรีก็ต้องให้ความร่วมมือโดยชี้แจงกับสภาผู้แทนราษฎรว่า ได้บริหารราชการแผ่นดินเป็นอย่างไร แต่ดูเหมือนว่า ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวอย่างถูกต้อง นักวิชาการบางท่านเห็นว่า การอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ “ยืดเยื้อ กินเวลา และได้สาระน้อย อันต่างจากธรรมเนียมปฏิบัติในนานาอารยประเทศ” (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2544ก, น. 314) ส่วนนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2542) เห็นว่าการอภิปรายทั่วไปฯ เป็นเครื่องมือของนักการเมืองฝ่ายค้านในการทำหน้าที่อื่นๆ ไป เช่น

> การอภิปรายทั่วไปในการเมืองไทยถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ใน 4 อย่าง คือ หนึ่ง บ่อนเซาะความไว้วางใจระหว่างกันและกันของพรรคร่วมรัฐบาล สอง โค่นล้มรัฐมนตรีบางคนที่ฝ่ายค้านเก็งว่า เป็นหัวต่อสำคัญของรัฐบาลผสมหรือพรรคแกนนำ สาม ในกรณีที่ฝ่ายบริหารอ่อนแอมากๆ ก็เปิดทางให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่หรือยุบสภา และสี่ บ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายบริหารพร้อมกันไปกับการสร้าง ความน่าเชื่อถือของฝ่ายค้านเพื่อการเลือกตั้งในสมัยหน้า (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2542ก, น. 6)

สำหรับสมบัติ จันทรวงศ์ (2547, น. 104) เห็นว่า “การอภิปรายไม่ไว้วางใจนั้น แท้จริงแล้วก็อาจพิจารณาได้ว่า คือ ‘การปราศรัยหาเสียง’ อย่างหนึ่ง ซึ่งทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านต่างก็กระทำเหมือนๆ กัน” ในประเด็นเรื่องการหาเสียงของ ส.ส. ทั้งสองฝ่ายในระหว่างการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น พบว่ามีการปฏิบัติกันมาช้านานแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16

---

[1]เป็นปีที่ผู้วิจัยสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์

เมื่อปี พ.ศ. 2490 ดังปรากฏในคำอภิปรายของนายใหญ่ ศวิตชาติ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม อันเป็นวันที่ 5 ของการอภิปรายว่า

> ท่านประธาน ข้าพเจ้าได้ฟังมาแล้วเป็นเวลานานก็รู้สึกว่า การอภิปรายญัตตินี้เป็นไปในทางหาเสียงมากกว่าที่จะชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลนี้ได้ปฏิบัติตามนโยบายในเรื่องที่จะช่วยเหลือฐานะของข้าราชการหรือเปล่า คือ ทางรัฐบาลก็หาเสียง ทางพวกข้าพเจ้าก็หาเสียง เรื่องก็ผิดประเด็นกันไปเป็นอันมาก
> (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 797)

จากหลักฐานที่ยกมาดังกล่าวเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ในการอภิปรายทั่วไปฯ มิได้เป็นไปตามหลักปฏิบัติ (convention) ที่กำหนดไว้ จึงทำให้เกิดการศึกษาครั้งนี้ขึ้น เพื่อที่จะศึกษาว่า การปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ ของ ส.ส.ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีมีลักษณะเป็นเช่นไร?

สำหรับกรณีของสื่อสารมวลชน การศึกษาครั้งนี้จะเลือกศึกษาเฉพาะหนังสือพิมพ์เท่านั้น เนื่องจากเห็นว่า หนังสือพิมพ์สามารถให้ข่าวสาร ให้ความคิดเห็น และให้การศึกษาเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ แก่สาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย นอกจากนั้นแล้ว หนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อที่คงทนถาวร ข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์จะยืนยาว เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เหตุผลอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นความจำเป็นของวิธีการศึกษาวิจัย ก็คือ ข้อมูลของหนังสือพิมพ์ สามารถศึกษาย้อนกลับไปในอดีตได้มากกว่าสื่อมวลชนสาขาอื่นๆ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า หน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์คือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน แต่ในการให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าว นักหนังสือพิมพ์ยังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ที่จะต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น ‘‘ความจริง’’ เท่านั้น แต่ธรรมชาติของข่าวนั้น ข่าวเป็นเพียง ‘‘เรื่องเล่าถึงเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าวหรือผู้สังเกต เห็นเหตุการณ์และนำมารายงาน’’ การรายงานข่าวนั้น อาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า ‘‘การสร้างภาพความเป็นจริง’’ ของนักข่าวเท่านั้น (รัตนา ประยูรรักษ์, 2545, น. 2) ข่าวจึงมีปัญหาเรื่องความตรงกันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอ จากการศึกษาของเบียร์ด (Beard, 2000, p.18) พบว่า ในการรายงานข่าวสารของสื่อสารมวลชน ในข่าวสารนั้นได้รวมโลกทัศน์มุมมองของผู้สื่อข่าวเข้าไปด้วยแล้ว ไม่มีรายงานข่าวใดที่ปราศจากความลำเอียง ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าภาษาที่เป็นกลาง

ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของงานวิจัยเรื่อง ‘‘สื่อสารมวลชนไทยในสายตาประชาชน’’ ซึ่งจัดทำโดยหนังสือพิมพ์มติชนที่ว่า สื่อสารมวลชนของไทยมีเสรีภาพในการเสนอข่าวค่อนข้างมาก แต่มีจุดอ่อนค่อนข้างมากเช่นกัน ในการแสดงให้สาธารณชนเห็นถึง

ความเป็นกลาง และสิ่งที่ประชาชนอยากจะเห็นจากสื่อสารมวลชนไทยมากที่สุดคือ อุดมการณ์ด้านความเป็นกลาง (วรพล พรหมิกบุตร, 2537, น. พิเศษ 41) งานวิจัยอีกฉบับหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทั้งสองเรื่องที่กล่าวมาข้างต้นคือ งานวิจัยของจุฬาพิช มณีวงศ์ (2539) เรื่อง "ความเป็นกลางในข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย" ผลการวิจัยพบว่า การรายงานข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ หากเป็นช่วงก่อนการอภิปราย ความเป็นกลางของข่าวจะอยู่ในระดับสูง แต่ข่าวการเมืองหลังการอภิปรายความเป็นกลางของข่าวจะลดลง

ผลงานวิจัยที่ยกมาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติงานของหนังสือพิมพ์ในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ มิได้เป็นไปตามหลักปฏิบัติของวงการสื่อสารมวลชนที่กำหนดไว้ การศึกษาครั้งนี้ จึงต้องการศึกษาว่า ข่าวของหนังสือพิมพ์มีความตรงกันกับคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ หรือไม่อย่างไร?

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ข้อมูลข่าวสารของเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ ได้สร้างปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและความจริงแก่สาธารณชน เพราะในเหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกัน ข้อมูลข่าวสารของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐบาล และหนังสือพิมพ์กลับแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละฝ่ายก็ยืนยันว่า "เรื่อง" ของฝ่ายตนคือ "ความจริง" ส่วน "เรื่อง" ของกลุ่มบุคคลอื่น หรือฝ่ายอื่นๆ ที่ไม่สอดคล้องกับเรื่องของกลุ่มตนเป็น "ความไม่จริง" ยกตัวอย่างเช่น ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 47 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นหัวหน้าฝ่ายค้านและนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีมีข้อความตอนหนึ่งว่า

> โดยที่ <u>ความจริง</u>[2] ได้ปรากฏแก่พี่น้องประชาชนทั่วประเทศว่า นับแต่รัฐบาลที่มี ฯพณฯ ชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เข้าบริหารราชแผ่นดินเป็นต้นมา ถึงขณะนี้ รัฐบาลดังกล่าวได้สร้าง ความผิดหวังให้แก่ประชาชนทั่วประเทศ เพราะ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก., น. -1-.)

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งดังกล่าว ฝ่ายรัฐบาลได้ตอบโต้ข้อกล่าวหาโดยโต้แย้งข้อกล่าวหาเกือบทุกประเด็น ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายรัฐบาลก็มี "ความจริง" ของตนเช่นเดียวกัน และในการเสนอข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งดังกล่าวของหนังสือพิมพ์บางฉบับ ข้อมูลข่าวสารของการอภิปรายทั่วไปฯ ก็แตกต่างออกไปจากคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี นั่นก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายหนังสือพิมพ์ก็มี "ความจริง" ของหนังสือพิมพ์เช่นเดียวกัน จึงทำให้เกิดปัญหาสำหรับสาธารณชนว่า "ความจริง" ของฝ่ายใดเป็นความจริง (truth) ที่แท้จริง

---

[2]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ในประเด็นเรื่องความจริงกับเหตุการณ์ทางการเมืองนั้น เอเดลแมน (Edelman, 1988, p. 18) กล่าวว่า ความเป็นจริงทางการเมืองเป็นสิ่งที่ถูกสรรค์สร้างขึ้นทั้งสิ้น เรื่องราวทางการเมืองหนึ่งๆ จะมีลักษณะกำกวมและไม่แน่นอน ความหมายของเหตุการณ์ทางการเมืองจะเป็นอย่างไรย่อมสุดแล้วแต่ว่า ผู้สังเกตการณ์ที่เกี่ยวข้องจะตีความไปอย่างไร สำหรับการเมืองในเมืองไทย สมบัติ จันทรวงศ์ (2547, น. 189-190) เห็นว่า ของอะไรก็ตามที่นักการเมืองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ก็มีโอกาสมากที่จะมี "ความจริง" มากกว่าหนึ่งชุด[3] และอาจเป็นสองชุดหรือสามชุดขึ้นไปที่ขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงก็เป็นได้ กล่าวคือ เหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกัน ส.ส. ฝ่ายค้านตีความไปอย่างหนึ่ง ฝ่ายรัฐบาลตีความไปอีกอย่างหนึ่ง สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์หรือวิทยุ เป็นต้น ก็อาจจะตีความไปได้อีกหลายอย่าง เป็นต้น

โดยสรุป การศึกษานี้ต้องการศึกษาว่า วาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ของสังคมการเมืองไทยนั้น การปฏิบัติงานในหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์มีลักษณะเป็นเช่นไร? แต่เนื่องจากหน้าที่กับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ดังกล่าวเป็นเสมือนด้านหัวกับด้านก้อยของเหรียญเดียวกัน ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษานี้ ต้องการศึกษาว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานในวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ อย่างมีความรับผิดชอบหรือไม่? ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากคำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ และข่าวของหนังสือพิมพ์ โดยจะนำ "ความจริง" ของทั้ง 3 ฝ่ายดังกล่าวมาเปรียบเทียบ กันว่า "ความจริง" ของฝ่ายใดเป็น "ความจริง" หรือเป็น "ความไม่จริง" แค่ไหนอย่างไร?

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ โดยศึกษาจากคำอภิปรายในสภาฯ และข่าวของหนังสือพิมพ์

[3]โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2 "ความจริง" ทางการเมือง

วิธีการศึกษา

อันที่จริงแล้ว รายละเอียดของวิธีการวิจัย (methodology) นิยมที่จะเขียนเป็นบทหนึ่งต่างหากจากส่วนของบทนำนี้ ซึ่งในการวิจัยฉบับนี้ก็มีลักษณะเป็นเช่นนั้นโดยได้เขียนไว้ในภาคที่ 2 “วิธีดำเนินการวิจัย” แต่งานวิจัยนี้ได้ออกแบบมาให้เป็นงานวิจัยในรูปแบบสหวิทยาการ ข้อเขียนที่ปรากฏเฉพาะใน “วิธีดำเนินการวิจัย” ซึ่งมีวาทกรรมกำหนดรูปแบบไว้เช่นนั้น อาจจะไม่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นมาของวิธีการศึกษาของงานชิ้นนี้เท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงได้อธิบาย “สิ่ง” ต่างๆ ที่ไม่สามารถบรรจุลงไปในภาคที่ 2 “วิธีดำเนินการวิจัย” ไว้ในส่วนนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยเชิงสหวิทยาการในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ลักษณะของงานวิจัยที่ เมื่อผู้วิจัยกำหนดปัญหาวิจัยขึ้นมาแล้ว ทฤษฎีความรู้จากสาขาวิชาใดสาขาหนึ่ง ไม่เพียงพอที่จะศึกษาและตอบปัญหาวิจัยดังกล่าวได้ จึงมีความจำเป็นต้องใช้ทฤษฎีความรู้จากสาขาวิชามากกว่าหนึ่งสาขาวิชาเข้ามาช่วยในการศึกษา ซึ่งอาจจะเป็น 2 วิชา หรือ 3 วิชาขึ้นไปก็ได้

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไปฯ โดยจะใช้คำอภิปรายเป็นข้อมูลในการศึกษา เมื่อพิจารณาเพียงเท่านี้ ก็เห็นว่า มีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอยู่แล้วอย่างน้อย 2 สาขาคือ รัฐศาสตร์กับภาษาศาสตร์

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกลุ่มหนึ่งมีความเห็นตรงกันว่า “ไม่ไว้วางใจ” การบริหารงานของคณะรัฐบาลแล้ว จึงได้ร่วมมือกันยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ต่อประธานสภาฯ เมื่อถึงเวลาอภิปราย ก็ตั้งข้อกล่าวหา (accusation) ต่อการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาล โดยนำเหตุการณ์ทางการเมืองที่ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า เป็นความเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนมาเป็นหลักฐานสนับสนุน (supporting evidences) วิธีการดังกล่าวนี้ เป็นการอ้างเหตุผล (argument) ซึ่งเป็นขอบเขตของสาขาวิชาตรรกวิทยา

จากคำอธิบายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า ถ้าต้องการที่จะตอบปัญหาวิจัยครั้งนี้ให้ได้ถูกต้องและสมบูรณ์ ต้องใช้ทฤษฎีความรู้จากสาขาวิชาตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และรัฐศาสตร์เข้ามาช่วยในการศึกษา หรือจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า สาขาวิชาตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และรัฐศาสตร์ เป็นเงื่อนไขที่จำเป็น (necessary condition) ในการศึกษาครั้งนี้ แต่อย่างไรก็ตาม แต่ละสาขาวิชาไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ (sufficient condition) ทั้งสาขาวิชาตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และรัฐศาสตร์ รวมกันจึงเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอสำหรับการศึกษาครั้งนี้

เนื่องจากต้องการให้การศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมวาทกรรมของการอภิปรายทั่วไปฯ เท่าที่จะเป็นไปได้ ในเวลาที่จำกัดของการศึกษา ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความตรงกัน (directness) ระหว่างข่าวหนังสือพิมพ์กับคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย แต่ในวิเคราะห์ความตรงกันนั้น ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ดังนั้น สาขาวิชาที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์จึงใช้โดยอ้อมเท่านั้น ผู้วิจัยจึงไม่นับรวมเอาสาขาวิชาที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์เข้ามาเป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ด้วย

ในกระบวนวิธีการศึกษานั้น ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ดังนี้คือ

ขั้นตอนแรก สร้าง "เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ" จำนวน 3 เกณฑ์ดังนี้คือ

1) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ สส. ฝ่ายค้าน

2) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของคณะรัฐบาล

3) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

เกณฑ์จำนวน 3 ข้อดังกล่าวนั้น จะใช้สาขาวิชาทั้ง 4 สาขาวิชาพัฒนาขึ้นเป็นเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้ในบทที่ 7 "เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ"

ขั้นตอนที่สอง วิเคราะห์คำอภิปรายในสภาฯและข่าวของหนังสือพิมพ์ตามเกณฑ์ทั้ง 3 เกณฑ์ข้างต้น โดยผู้วิจัยจะใช้วิชาภาษาศาสตร์เป็นวิชาแรก คือ ศึกษาข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุนทั้งหมดว่า มีกี่เรื่อง กี่ประเด็น หรือเรียกกันโดยศัพท์เฉพาะในทางภาษาศาสตร์ก็คือ มีกี่หัวเรื่อง (topic) หลังจากนั้น ในส่วนที่เป็นการอ้างเหตุผล (argument) ก็จะวิเคราะห์ด้วยวิธีการของการอ้างเหตุผล เมื่อวิเคราะห์ส่วนที่เป็นการอ้างเหตุผลเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจะวิเคราะห์ต่อไปว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ เป็น "ความจริง" ที่ยอมรับได้หรือไม่? และละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ซึ่งก็จะเห็นว่า ต้องใช้สาขาวิชาตรรกวิทยาและรัฐศาสตร์ร่วมวิเคราะห์ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้ในบทที่ 8 หัวข้อ "8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล"

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ ที่จะวิเคราะห์ความตรงกัน (directness) ระหว่างข่าวของหนังสือพิมพ์กับคำอภิปรายนั้น ก็จะใช้วิชาภาษาศาสตร์เป็นหลักอีกเช่นกัน

งานวิจัยนี้ ถ้าจะจัดประเภทของงานวิจัยตามสาขาวิชาแล้ว ก็น่าจะสังกัดอยู่ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ แต่สาขาวิชาที่ใช้นำทฤษฎีความรู้มาใช้มากที่สุดก็คือ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ รองลงมาก็คือ สาขาวิชาตรรกวิทยา สำหรับสาขาวิชาที่รับประโยชน์มากที่สุดก็คือสาขาวิชารัฐศาสตร์ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า งานวิจัยเชิงสหวิทยาการนั้น ถึงแม้จะใช้ทฤษฎีความรู้จากหลากหลายสาขาวิชา แต่ไม่สามารถจะนำความรู้มาใช้อย่างเท่ากันได้ จะต้องมีการใช้ความรู้จากสาขาหนึ่งมากกว่าสาขาอื่นๆ เสมอ ซึ่งขึ้นอยู่กับการออกแบบ งานวิจัยครั้งนั้นๆ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งที่มี 3 ประการดังนี้คือ

1) ขอบเขตด้านเวลาของกระบวนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ การนับครั้งกลุ่มประชากรของการอภิปรายทั่วไปฯ จะนับตั้งแต่มีการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2477 จนถึงการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2542 เนื่องจากผู้วิจัยสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ในปี พ.ศ. 2544 การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งสุดท้ายในขอบเขตเวลาที่กล่าวมาอยู่ในปี พ.ศ. 2542

2) ขอบเขตด้านรูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) รูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ มีการเปลี่ยนแปลงไปมากพอสมควร กล่าวคือ ถ้าเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรีญัตติขอเปิดการอภิปรายทั่วไปฯ ต้องเสนอชื่อผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไปด้วย และถ้าการอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ในเรื่องที่เกี่ยวกับความร่ำรวยผิดปกติส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือจงใจฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะผู้ยื่นญัตติการอภิปรายทั่วไปฯ ต้องยื่นคำร้องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสอบสวนด้วย การเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งที่สำคัญมากก็คือ เมื่อมีการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว นายกรัฐมนตรีจะยุบสภาไม่ได้

การอภิปรายทั่วไปฯ รูปแบบดังกล่าว จะเริ่มใช้เมื่อสิ้นสุดบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งวิธีการอภิปรายทั่วไปฯ แบบใหม่นี้ รัฐบาลที่มี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชิณวัตรเป็นนายกรัฐมนตรีถูกยื่นญัตติขออภิปรายทั่วไปฯ เป็นจำนวน 3 ครั้ง แต่ด้วยรูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ ที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ไม่เหมาะสมที่จะนำการอภิปรายทั่วไปฯ 3 ครั้ง หลังมาเป็นกลุ่มประชากรในการศึกษาด้วย

3) ขอบเขตด้านการจัดประเภทของการอภิปรายทั่วไปฯ

การจัดประเภทของการอภิปรายทั่วไปฯ ที่พบเห็นในบทความวิชาการและงานวิจัยยังมีความไม่ตรงกันระหว่างนักวิชาการด้วยกัน นักวิชาการบางกลุ่มเห็นว่า “ญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย” กับ “ญัตติไม่ไว้วางใจ” เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ คนละประเภทกัน นักวิชาการ กลุ่มนี้ได้แก่ ณฐพร วรปัญญาตระกูล (2542, น. 1-2) กับ ณฐพร วรปัญญาตระกูล และเชษฐา ทองยิ่ง (2542ก, น. 2-3) ซึ่งเห็นว่า “ญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย” กับ “ญัตติไม่ไว้วางใจ” เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ คนละประเภทกัน โดยให้เหตุผลไว้ดังนี้

> ญัตติดังที่ว่านี้ ไม่มีการขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อพิจารณาซักถามชี้แจงเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐมนตรี มีเพียงแต่การอภิปรายหลักการการเสนอญัตติแล้วให้มีการอภิปราย คัดค้านหรือสนับสนุนว่าเห็นควรที่จะไว้วางใจ หรือไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีรายตัวหรือทั้งคณะ ซึ่งต่างจาก[4] ญัตติขอให้เปิดอภิปราย ทั่วไปในข้อนโยบาย โดยอาศัยอำนาจตามข้อบังคับการประชุมและปรึกษาของสภาผู้แทน ราษฎร ข้อ 24วรรคสอง และข้อ 54 ที่ให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในปัญหาต่างๆ เสียก่อน (ณฐพร วรปัญญาตระกูล, 2542, น. 1-2; ณฐพร วรปัญญาตระกูลและเชษฐา ทองยิ่ง, 2542ก, น. 2-3)

แต่ผู้วิจัยเห็นว่า การที่กลุ่มนักวิชาการดังกล่าวแบ่งการอภิปรายทั่วไปฯ เป็น 2 ประเภทนั้น เป็นการแบ่งประเภทที่ไม่ถูกต้อง การอภิปรายทั่วไปฯ ของไทยมีประเภทเดียว แต่อาจจะแบ่งระยะของการพัฒนาการอภิปรายทั่วไปฯ ได้เป็น 3 ระยะคือ ระยะแรกเริ่ม, ระยะฟักตัว และระยะสมบูรณ์[5]

การจัดประเภทของการอภิปรายทั่วไปฯ อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งยังเห็นไม่ตรงกันในกลุ่มของนักวิชาการ กล่าวคือ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2490) ได้กำหนดการอภิปรายทั่วไปฯ อีกรูปแบบหนึ่งขึ้น คือ นายกรัฐมนตรีสามารถขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อขอรับฟังความคิดเห็นของ ส.ส. หรือ ส.ว. โดยไม่มีการลงมติฯ ได้ นักวิชาการบางกลุ่มเห็นว่า การอภิปรายทั่วไปฯ แบบนี้ “ไม่เป็น” การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ แต่ผู้วิจัยเห็นว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ที่ไม่มีการลงมติฯ ก็เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดประเภทไว้เช่นนั้น ด้วยเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ของสาธารณชนเป็นหลัก โดยมีหลักการที่ว่า เมื่อคณะรัฐบาลพบปัญหาวิกฤติจึงควรขอความร่วมมือจาก ส.ส. หรือ ส.ว.ที่จะให้ความเห็นเพื่อที่ประเทศชาติจะผ่านพ้นวิกฤตไป

แต่อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ ไม่เห็นด้วยกับจัดและนับครั้งการอภิปรายทั่วไปในญัตติขอให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางในรัฐมนตรีที่ได้รับการแต่งตั้งและแต่งตั้งใหม่เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย ตามการจัดและนับครั้งการอภิปรายทั่วไปฯ ของสุภาวดี ขีดขิน, ดวงจิตร ก่อเจริญวัฒน์ และณฐพร วรปัญญาตระกูล, ม.ป.ป., น. 3); จเร จันทร์เปรื่อง (2535, น. 5) และ สวัสดิ์ ศรลัมพ์ และ จินตนา พลอยภัทรภิญโญ (2542) เพราะเห็นว่า เป็นการควบคุมและตรวจสอบคณะรัฐบาลอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งแตกต่างออกไปกับการอภิปรายทั่วไปฯ

---

[4]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

[5]ดูรายละเอียดในบทที่ 3 หัวข้อ “3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ”

โดยสรุป ขอบเขตของกลุ่มประชากรการอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งนี้ จะนับครั้งตั้งแต่ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2477 จนถึงครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 45 ครั้ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถศึกษาและวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ได้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการที่จะเป็นต้นแบบให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า การปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ “ถูกต้อง” เพื่อประโยชน์ของสาธารณชนนั้น มีรูปแบบเป็นเช่นไร

นิยามศัพท์และอักษรย่อ

การกล่าวหา (accusation) หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านกล่าวหาคณะรัฐมนตรี และมีหลักฐานสนับสนุน การกล่าวหาดังกล่าวอาจจะประกอบด้วยข้อกล่าวหาเพียง 1 ข้อหรือมากกว่าก็ได้

การโต้ตอบข้อกล่าวหา (response) หมายถึง กระบวนการที่คณะรัฐมนตรีโต้ตอบการกล่าวหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน และมีหลักฐานสนับสนุน การโต้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าว อาจจะประกอบด้วยข้อโต้ตอบการกล่าวหาเพียง 1 ข้อหรือมากกว่าก็ได้

การอธิบาย (explanation) หมายถึง กระบวนการซักถามและกระบวนการตอบชี้แจงข้อซักถามในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

การอภิปรายทั่วไปฯ หมายถึง การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล หรือการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี หรือการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ระหว่างปี พ.ศ. 2477-2542

การอ้างเหตุผล (argument) หมายถึง กระบวนการกล่าวหา และกระบวนการโต้ตอบข้อกล่าวหา ที่แต่ละฝ่ายต่างก็ปฏิเสธข้อสรุปของฝ่ายตรงข้าม และทั้งสองฝ่ายนั้นก็ได้เสนอแนวทางการใช้เหตุผล (reasoning) เพื่อโน้มน้าว (persuade) ให้บุคคลที่สามเชื่อถือข้อสรุปของฝ่ายตน

ข้อกล่าวหา หมายถึง ประเด็นกล่าวหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ซึ่งในทางตรรกวิทยาใช้คำว่าข้อสรุป (conclusion) ข้อกล่าวหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาในทางวิชาภาษาศาสตร์ ก็คือ หัวเรื่อง 1 หัวเรื่อง

ข้อซักถาม หมายถึง ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 เนื่องจาก ส.ส. ยังคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ จึงนำรูปแบบของกระทู้ถามมาใช้เป็นข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนั้น

ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หมายถึง ประเด็นโต้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐบาล ซึ่งในทางตรรกวิทยาใช้คำว่าข้อโต้ตอบ (counter) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาในทางวิชาภาษาศาสตร์ก็คือ หัวเรื่อง 1 หัวเรื่อง

ข้อบังคับการประชุมฯ (พ.ศ.) หมายถึง ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2476/2477 หรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2522/2540 แล้วแต่กรณี

ความจริงแบบสามัญสำนึก หมายถึง ความจริงโดยทั่วไป (general truth) ที่สาธารณชนเข้าใจ ความจริงแบบสามัญสำนึกยึดแนวทฤษฎีความจริงแบบสมนัย (correspondence theory) คือ ข้อความที่ว่าจริงจะต้องเป็นข้อความที่ตรงกับข้อเท็จจริง (fact) ถ้าให้ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ก็เป็นการนำเอาความหมายของคำว่า “จริง” ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์มาทำเป็นคำนาม โดยผสมกับคำว่า “ความ” กลายเป็น “ความจริง” การกำหนดเรียกความจริงประเภทนี้เป็น ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ในงานวิจัยนี้ ก็เพื่อที่จะป้องกันความสับสนกับ “ความจริง” ทางการเมือง กับความจริงทางตรรกวิทยา ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

“ความจริง” ทางการเมือง หมายถึง ความจริงของเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ ซึ่งมีอยู่จริง ความจริงทางการเมืองดังกล่าวนั้น จะรวบรวมมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองแต่ละเหตุการณ์ ซึ่งก็เป็นข้อเท็จจริงของแต่ละเหตุการณ์มาสรุปรวมเป็นลักษณะทั่วไปเชิงนามธรรม (abstract generality) ที่เป็นความจริงขึ้นมา แต่เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนต่างก็มีข้อจำกัดในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันไป ซึ่งนอกจากจะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างไม่ครบถ้วนแล้ว ประสบการณ์การเรียนรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ ฯลฯ ของแต่ละคน ซึ่งแตกต่างกัน จึงทำให้มีความเข้าใจใน “ความจริง” ทางการเมืองเดียวกันแตกต่างกันออกไป

ความจริงทางตรรกวิทยาแบบนิรนัย คือ ข้อสรุปความจริงที่มีอยู่ข้ออ้างเหตุผลแล้ว ความจริงแบบนี้ อาจจะเป็นความจริงที่ตรงกันหรือไม่ตรงกันกับข้อเท็จจริงหรือความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกก็ได้ กล่าวคือ ความจริงทางตรรกวิทยาแบบนิรนัยอาจจะเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกในอัตราร้อยละ 100 หรือเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกในอัตราร้อยละ 0 หรือเป็นความไม่จริงก็ได้

ความจริงทางตรรกวิทยาแบบอุปนัย คือ ข้อสรุปที่ได้จากเก็บข้อมูลเฉพาะหน่วยเพื่อยืนยันความแน่นอนหรือความจริงที่อาจจะเป็นหรือน่าจะเป็น ความจริงทางอุปนัยก็เช่นเดียวกับการทำโพล (poll) นั่นเอง ความจริงแบบนี้ ไม่มีโอกาสเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกในอัตราร้อยละ 100 เช่นเดียวกับความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย และก็ไม่โอกาสเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกในอัตราร้อยละ 0 หรือเป็นเท็จไม่ได้

ความสมเหตุสมผล (sound) หมายถึง คุณสมบัติในการใช้เหตุผลของการกล่าวหาและในการโต้ตอบข้อกล่าวหา กล่าวคือ หลักฐานที่นำมาสนับสนุน (supporting evidence) เป็นหลักฐานที่เป็นการใช้เหตุผลที่ดี (strong reasoning or cogent) ตามหลักการของตรรกวิทยาแบบอุปนัย (inductive) หรือ เป็นการใช้เหตุผลที่จริง (valid) ตามหลักการของตรรกวิทยาแบบนิรนัย (deductive)

คำตอบชี้แจง หมายถึง ข้อโต้ตอบข้อซักถามหรือข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

คำอภิปรายชี้แจงประกอบ หมายถึง หัวเรื่องประเภทหนึ่งในการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการอ้างเหตุผลโดยตรง แต่มีไว้เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจการกล่าวหา/ การโต้ตอบข้อกล่าวหาได้ดียิ่งขึ้น

เจตนาในการโต้ตอบข้อกล่าวหา หมายถึง การที่คณะรัฐมนตรีโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท คณะรัฐมนตรีไม่มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหา และคณะรัฐมนตรีมีเจตนาในการโต้ตอบข้อกล่าวหา การโต้ตอบข้อกล่าวหาประเภทแรกแสดงให้เห็นว่า คณะรัฐมนตรีขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนการโต้ตอบข้อกล่าวหาประเภทที่สอง ถ้าการใช้เหตุผลสมเหตุสมผลก็แสดงว่า คณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แต่ในกรณีที่การใช้เหตุผลไม่สมเหตุสมผลก็แสดงว่า คณะรัฐมนตรีขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ตรรกะตามรูปแบบ (formal logic) หมายถึง ตรรกะระบบนิรนัย (deduction) ตรรกะระบบอุปนัย (induction) ซึ่งพัฒนามาจากตรรกวิทยาของอริสโตเติลในสมัยกรีกจนถึงปัจจุบัน

ตรรกะนอกรูปแบบ (informal logic) หมายถึง การนำและพัฒนาตรรกะตามรูปแบบมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ (critical thinking) การอ้างเหตุผลที่มีวัตถุประสงค์ในการโน้มน้าว (persuasion) ให้บุคคลอื่นเชื่อหรือเปลี่ยนความเชื่อเดิมตามผู้ใช้การอ้างเหตุผลนั้น

ตัวบ่งชี้การเปลี่ยนหัวเรื่อง (topic shift marker) หมายถึง ลักษณะภาษาเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้ส่งสารต้องการเปลี่ยนหัวเรื่องจากหัวเรื่องหนึ่งไปเป็นอีกหัวเรื่องหนึ่ง

ตัวบ่งชี้หัวเรื่อง (topic marker) หมายถึง ลักษณะภาษาที่แสดงให้เห็นว่า ข้อความส่วนดังกล่าวเป็นใจความสำคัญที่ผู้ส่งสารต้องการกล่าวถึง

หลักฐานสนับสนุน (supporting evidence) หมายถึง ประเด็นหลักฐานที่ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีนำมาสนับสนุนข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของตนตามลำดับ ซึ่งในทางตรรกวิทยาใช้คำว่าข้ออ้าง (premise) หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว พิจารณาในทางวิชาภาษาศาสตร์ก็คือ หัวเรื่อง 1 หัวเรื่อง

เหตุผลสนับสนุน หมายถึง หลักฐานสนับสนุนหรือประเด็นหลักฐานของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

อุปสรรคของการวิจัย

อุปสรรคของการวิจัยในครั้งนี้ มีประการเดียวคือ ผู้วิจัยตัดสินใจที่จะไม่นำข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย เนื่องจาก เมื่อไปขอคัดลอกข้อมูล ณ หอสมุดแห่งชาติ ผู้วิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ของปี พ.ศ. 2490 มีสภาพที่เก่าและชำรุดเสียหาย จนไม่สามารถอ่านข้อความได้อย่างครบถ้วน นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อมูลของหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2490 นี้ ก็แตกต่างจากข้อมูลของหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2522 และ 2542 เป็นอย่างมาก จนเห็นว่า ถึงจะไม่วิเคราะห์ข้อมูลหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ก็ไม่ทำให้สาระหลักในงาน วิจัยชิ้นนี้เสียหายไป ผู้วิจัยจึงไม่นำข้อมูลของหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2490 มาวิเคราะห์ด้วย

ความนำ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ ในเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ คือ "การอภิปรายทั่วไปฯ" การศึกษานี้ เน้นวิเคราะห์ใน 2 ประเด็นคือ ความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) และ ความจริง เนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ออกมาจากกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้องการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมักจะกล่าวเสมอว่า ข้อมูลข่าวสารของฝ่ายตนเป็น "ความจริง" ข้อมูลข่าวสารของฝ่ายอื่นหรือกลุ่มอื่นเป็น "ความไม่จริง" ดังนั้น ก่อนที่จะศึกษาในประเด็นอื่นๆ ต่อไป ก็ควรจะเข้าใจเสียก่อนว่า ความจริงคืออะไร?

นอกจากสิ่งสำคัญ 2 ประการที่ได้กล่าวไปแล้ว ในวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น จุดมุ่งหมายสำคัญของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ก็คือ การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นขอบเขตการศึกษาของวิชารัฐศาสตร์ กระบวนการในการแย่งชิงอำนาจดังกล่าวก็คือ การกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหา ซึ่งผู้กล่าวหาและผู้โต้ตอบข้อกล่าวหาต้องหาหลักฐานมาสนับสนุนคำอภิปรายของตน ลักษณะของคำอภิปรายในลักษณะนี้คือ การอ้างเหตุผล (argument) ซึ่งอยู่ในขอบเขตการศึกษาของวิชาตรรกวิทยา ส่วนการที่จะวิเคราะห์ บ่งชี้ และกำหนดว่า ส่วนใดอยู่ในหรือนอกประเด็นการกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหา ส่วนใดคือหลักฐานสนับสนุน แนววิเคราะห์ที่ใช้คือ ภาษาศาสตร์ ดังนั้น สิ่งที่ควรจะศึกษาต่อไปก็คือ การอภิปรายทั่วไปฯ กับรัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา และภาษาศาสตร์

นอกจากนั้นแล้ว การศึกษาครั้งนี้ ยังต้องการศึกษาความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ ในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ อีกด้วย เพราะเห็นว่า หนังสือพิมพ์สามารถให้ข่าวสาร ให้ความคิดเห็น และให้การศึกษาเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ แก่สาธารณชนได้อย่างแพร่หลายและคงสภาพได้ยาวนานกว่าสื่อมวลชนอื่น ดังนั้น การอภิปรายทั่วไปฯ กับหนังสือพิมพ์จึงเป็นส่วนที่ควรจะศึกษาต่อไป

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้บรรจุลงในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ในภาคนี้ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 6 บท ดังนี้คือ

บทที่ 1 ความรับผิดชอบทางการเมือง

บทที่ 2 ความจริง

บทที่ 3 การอภิปรายทั่วไปฯ กับรัฐศาสตร์

บทที่ 4 การอภิปรายทั่วไปฯ กับตรรกวิทยา
บทที่ 5 การอภิปรายทั่วไปฯ กับภาษาศาสตร์
บทที่ 6 การอภิปรายทั่วไปฯ กับหนังสือพิมพ์

บทที่ 1

ความรับผิดชอบทางการเมือง

ระบอบการปกครองแบบรัฐสภาของไทยประยุกต์และดัดแปลงมาจากระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาของอังกฤษ หลักการเรื่องความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) ของสังคมการเมืองไทยก็ได้รับอิทธิพลมาจากอังกฤษเช่นเดียวกัน คำในภาษาอังกฤษ ที่เกี่ยวเนื่องกับความรับผิดชอบทางการเมืองและเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้มี 2 คำ คือ responsibility และ accountability

ความเหมือนและความแตกต่างของทั้ง 2 คำนั้น มีดังนี้คือ คำแรก responsibility หมายถึงว่า ในประเทศประชาธิปไตยโดยทั่วไปแล้ว ข้าราชการหรือนักการเมืองไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากการแต่งตั้งต้องมี responsibility ต่อหน้าที่การงานของตน กล่าวคือ ต้องปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชน ตำแหน่งในทางการเมืองระดับสูงบางตำแหน่ง เช่น นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี เป็นต้น บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งเหล่านี้ ในการทำงานต้องมีการตัดสินใจ (decision) ถ้าบุคคลในตำแหน่งดังกล่าวตัดสินใจผิดพลาด จนเกิดผลเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างร้ายแรงก็ต้องแสดง accountability ของตน เช่น การลาออกจากตำแหน่ง เป็นต้น (Robertson, 1993, pp. 417-418)

จากความหมายของ responsibility และ accountability ที่กล่าวมาข้างต้น ในงานวิจัยนี้คำว่า responsibility จึงหมายถึง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของข้าราชการการเมืองหรือนักการเมือง ซึ่งก็คือ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ และเนื่องจากหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ของทั้ง 2 ฝ่ายนั้นแตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของบุคคลทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว ก็ย่อมจะแตกต่างกันออกไปด้วย

ส่วนคำว่า accountability ในสังคมวิชาการ ซึ่งรวมถึงสังคมการเมืองของไทยด้วยยังเข้าใจไม่ตรงกันนัก พัชนี สิโรรส ผู้เขียนบทความเรื่อง “กลยุทธ์การสร้างระบบความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ในหน่วยงานภาครัฐ” ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนของนักวิชาการไทยกับความหมายของคำๆ นี้ ไว้ว่า “ถึงแม้มีการยอมรับว่า Accountability มีความสำคัญและได้รับความสนใจมากขึ้นจากทุกฝ่าย แต่ความเข้าใจในเรื่องนี้กลับขาดความชัดเจนทั้งในด้านแนวคิดและปฏิบัติ ไม่มีผลงานวิชาการภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง” (พัชนี สิโรรส, 2546, น. 29)

ในบทความดังกล่าว พัชนี สิโรรส(2546) จึงใช้คำทับศัพท์ว่า “Accountability” ตลอดทั้งบทความ[1] ความไม่ชัดเจนของความหมายของคำดังกล่าวนั้น ก็สอดคล้องกับข้อเขียนของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2542 ข, น. 6) ซึ่งเขียนไว้ว่า “accountability[2] คิดไม่ออกว่าจะแปลคำนี้เป็นภาษาไทยให้ตรงจริงๆ ว่าอย่างไร”

อย่างไรก็ดี ในงานวิจัยนี้ คำว่า responsibility กับ accountability เป็นคำสำคัญ (key word) ซึ่งจะต้องกล่าวถึงเป็นจำนวนมากครั้ง คำว่า responsibility ผู้วิจัยได้กำหนดให้ใช้คำว่า “ความรับผิดชอบต่อหน้าที่” โดยจะวงเล็บคำภาษาอังกฤษไว้ตลอด สำหรับ คำว่า accountability ผู้วิจัยได้ดัดแปลงจากคำว่า “ความพร้อมรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ”[3] มาใช้เป็น "ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ" เนื่องจากเห็นว่า ให้ความหมายที่รัดกุมกว่า และสอดคล้องกับคำว่า ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

---

[1]ในบทความดังกล่าว พัชนีได้รวบรวมความหมายของคำว่า accountability ไว้ดังนี้
ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “ภาระรับผิดชอบ”
ทิพาวดี เมฆสวรรค์ ให้ความหมายว่า “ความรับผิดชอบ”
ยุค ศรีอาริยะ ให้ความหมายว่า “ความน่าเชื่อถือและมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน”
อมรา พงศาพิชญ์ ให้ความหมายว่า “การทำงานอย่างมีหลักการและรับผิดชอบ”
ปรัชญา เวสารัชช์ ให้ความหมายว่า “ความสามารถในการตรวจสอบ” และ
ติน ปรัชญพฤทธิ์ ให้ความหมายว่า “ความพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ”

[2]รังสรรค์ ธนะพรพันธ์ (2544ข, 41-42) แปล “accountability” เป็น “ความรับผิด” โดยแปลคำว่า “Accountability Mechanism” เป็น “กลไกความรับผิด”

[3]ในบทความเรื่อง “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี: แนวคิดและประสบการณ์ในภาคราชการไทย” อรพินท์ สพโชคชัย (2547) ได้คำในภาษาไทยในความหมายของคำว่า “accountability” ไว้ 5 ความหมายที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

- ความพร้อมรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ
- พันธะความพร้อมรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม
- ความรับผิดชอบ (accountable) ต่อผลของงาน
- ระบบความรับผิดชอบของการดำเนินงานของราชการ
- ความรับผิดชอบ

คำศัพท์ดังกล่าวนั้น ยังจะต้องอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมอีก ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายไปพร้อมๆ กันกับรายละเอียดที่สำคัญส่วนอื่นๆ อีก 3 ประการ ดังนี้คือ

1.1 ประวัติความเป็นมาของความรับผิดชอบทางการเมือง

1.2 ความรับผิดชอบทางการเมืองของคณะรัฐบาล

1.3 ความรับผิดชอบทางการเมืองของฝ่ายค้าน

1.1 ประวัติความเป็นมาของความรับผิดชอบทางการเมือง

วิธีการอิมพีชเมนต์ (Impeachment) ของอังกฤษ คือ ต้นกำเนิดของความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรี วิธีการอิมพีชเมนต์เป็นวิธีการกล่าวหารัฐมนตรีที่ใช้อำนาจไปในทางที่ผิด ทุจริต ประพฤติมิชอบต่อประชาชน หรือทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ อิมพีชเมนต์เป็นกระบวนการกึ่งตุลาการ (Semi-judicial process) ซึ่งผู้ดำเนินการเป็นรัฐสภา ไม่ใช่กระบวนการยุติธรรมโดยปกติ ซึ่งจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ และศาล

อิมพีชเมนต์เกิดจากหลักการที่ว่า พระมหากษัตริย์ไม่สามารถกระทำความผิดในทางกฎหมาย ดังนั้น คณะที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ จึงต้องรับผิดชอบในการกระทำผิดนั้นๆ ในฐานะที่ให้คำปรึกษาที่ผิดพลาด วิธีดำเนินการจะเริ่มต้นจากสภาสามัญชน (House of Commons)[4] ซึ่งจะเป็นผู้กล่าวโทษทางอาญาตั้งแต่ระดับสูงถึงต่ำ (High crimes and misdemeanors) และสภาขุนนางจะเป็นผู้ตัดสิน บุคคลที่จะถูกใช้วิธีการอิมพีชเมนต์นี้ นอกจากรัฐมนตรีแล้ว ยังรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้พิพากษาด้วย (De Smith, 1973, p. 169)

วิธีการอิมพีชเมนต์มีขึ้นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 (ค.ศ. 1760-1820) ซึ่งเป็นการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช อำนาจอธิปไตยตกอยู่ หรือเป็นของพระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้นนั้นต้องแสดงความรับผิดชอบโดยตรงต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันสูงสุด

---

[4]"House of Commons" ในหนังสือหลายๆ ฉบับจะใช้คำว่า "สภาสามัญ" ราชบัณฑิตยสถาน (2544, น. 95) ใช้คำว่า "สภาสามัญชน" ซึ่งพฤทธิสาณ ชุมพล (2544, น. 45) ก็ใช้คำว่า "สภาสามัญชน" และอธิบายรายละเอียดในเชิงอรรถว่า คำว่า "commons" เป็นคำนาม (noun) ไม่ใช่คำวิเศษณ์ (adjective) หลักฐานที่ชัดเจนก็คือ เป็นคำนามพหูพจน์ด้วย [คำ adjective เป็นพหูพจน์ไม่ได้: ผู้วิจัย] ดังนั้น การแปล "House of Commons" เป็น "สภาสามัญ" จึงไม่ถูกต้อง

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยวิธีการอิมพีชเมนต์ในสมัยแรกนั้น ไม่ใช่เป็นการควบคุมการบริหารงานโดยตรง แต่เป็นการควบคุมพฤติกรรมของคณะรัฐมนตรี กรรมวิธีของอิมพีชเมนต์ในสมัยนั้นก็คือ เมื่อสภาสามัญชนเห็นว่า รัฐมนตรีผู้ใดกระทำความผิดทางอาญาก็ให้ฟ้องร้องกล่าวโทษรัฐมนตรีผู้นั้นต่อสภาขุนนาง ต่อมาได้มีการขยายขอบเขตความผิดที่มิได้มีรากฐานมาจากความผิดทางกฎหมายอาญาทั่วไป กล่าวคือ ถ้าความผิดนั้นๆ เป็นสาเหตุที่นำความเสียหายมาสู่ประเทศ ก็สามารถนำมาฟ้องร้องกล่าวหากันได้ เช่น เปิดเผยความลับทางราชการ ทรยศต่อชาติ (treason) รับสินบน (bribery) เป็นต้น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538, น. 29)

อย่างไรก็ตาม วิธีการอิมพีชเมนต์ในระยะเริ่มต้นนี้ ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าใดนัก ไพโรจน์ ชัยนาม (2495, น. 340) เห็นว่า ความด้อยประสิทธิภาพของวิธีการอิมพีชเมนต์ เกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ 3 ประการคือ

1) ความผิดของรัฐมนตรีที่สภาสามัญชนจะนำขึ้นเป็นเหตุฟ้องร้องกล่าวหาต่อสภาขุนนางได้นั้น ต้องเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาเท่านั้น

2) พระมหากษัตริย์อาจทรงขัดขวางไม่ให้การฟ้องร้องกล่าวหารัฐมนตรีดำเนินไปได้ เช่น ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภาบ้าง หรือไม่ก็ไม่เรียกประชุมรัฐสภาเสียเฉยๆ บ้าง

3) นอกจากนี้ พระมหากษัตริย์อาจทรงอภัยโทษรัฐมนตรีผู้ที่มีความผิดนั้นได้อีก เช่น คดีของ ลอร์ด แดนบี (Thomas Earl of Danby) ในสมัยพระเจ้าชาร์ลที่ 2 ลอร์ด แดนบี (Thomas Earl of Danby) ถูกอิมพีชเมนต์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1678 โดยถูกตั้งข้อกล่าวหาว่า ทรยศต่อประเทศด้วยการล่วงเกินพระราชอำนาจของกษัตริย์ พยายามล้มล้างรูปแบบการปกครองของราชอาณาจักร สร้างความแตกแยกระหว่างข้าราชบริพารของกษัตริย์และรัฐบาล เป็นต้น พระเจ้าชาร์ลที่ 2 ได้พระราชทานอภัยโทษให้แก่ ลอร์ด แดนบี (Thomas Earl of Danby) เมื่อวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1679 (Robertson, 1942, pp. 566-568.)

วัฒนา สูตรสุวรรณ (2520, น. 45-46) กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 17 ได้มีการเปลี่ยนแปลงและขยายหลักการ และวิธีการฟ้องร้องกล่าวหาของวิธีการอิมพีชเมนต์ให้กว้างขวางรัดกุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้นดังนี้

1) ความผิดที่จะนำมาฟ้องร้องกล่าวหานั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาเสมอไป แม้เป็นเพียงการกระทำซึ่งนำความเสียหายมาสู่ประเทศ ก็ฟ้องร้องกล่าวโทษได้ เช่น การเปิดเผยความลับของทางราชการหรือขายชาติ เป็นต้น

2) สภาขุนนางมีอิสระที่จะกำหนดโทษมากขึ้น กล่าวคือ ไม่อยู่ใต้อิทธิพลของใคร แม้กระทั่งองค์พระมหากษัตริย์ และในการกำหนดโทษนี้ สภาขุนนางมีอำนาจที่จะกำหนดได้มากน้อยตามสมควรแก่เหตุได้

3) พระมหากษัตริย์ไม่อาจที่จะหน่วงเหนี่ยวขัดขวางการดำเนินการอิมพีชเมนต์ได้ต่อไป คือ จะไม่เรียกประชุมรัฐสภาไม่ได้ และในกรณีจะยุบรัฐสภา จะต้องมีเหตุผลที่เพียงพอถึงจะยุบรัฐสภาได้ เป็นต้น

4) เมื่อ ค.ศ. 1701 รัฐสภาได้ออกกฎหมายห้ามไม่ให้พระมหากษัตริย์ทรงอภัยโทษตลอดจนนิรโทษกรรมแก่รัฐมนตรีผู้ถูกฟ้องร้องกล่าวหาด้วยวิธีการอิมพีชเมนต์ ซึ่งสภาขุนนางได้พิจารณาพิพากษาแล้ว กฎหมายฉบับนี้เรียกว่า Act of Settlement 1701

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบของรัฐมนตรีในช่วงระยะแรกๆ นั้น เป็นความรับผิดชอบเฉพาะตัวในทางอาญาหรือทางแพ่งเท่านั้น ยังไม่มีความคิดที่จะให้รัฐมนตรีรับผิดชอบทางการเมืองเฉพาะตัวแต่อย่างใด จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1742 ได้เกิดเหตุการณ์ที่เป็นตัวอย่างของความรับผิดชอบของรัฐมนตรีในทางการเมืองเฉพาะตัวสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้

กล่าวคือ รัฐมนตรีคนหนึ่ง ชื่อวอลโพล (Wallpole) ได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีเนื่องจากสมาชิกสภาสามัญชนขู่ว่า ถ้าไม่ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีดังกล่าว สภาสามัญชนจะฟ้องร้องหรือกล่าวหาต่อสภาขุนนางให้ลงโทษทางอาญา เมื่อรัฐมนตรี วอลโพล (Wallpole) ลาออกจากตำแหน่งไปตามคำขู่ของสภาสามัญชนแล้ว สภาสามัญชนจึงพบแนวทาง ใหม่ในการควบคุมและตรวจสอบคณะรัฐมนตรี กล่าวคือ สภาสามัญชนอาจเชิญให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งลาออกจากตำแหน่งไปเสียก็ได้ เมื่อไม่ไว้วางใจในพฤติกรรมของรัฐมนตรีผู้นั้น

เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อคณะรัฐมนตรีกระทำความผิดในทางการเมือง ซึ่งในชั้นแรกมีผลเป็นโทษทางอาญานั้นได้กลายมาเป็นความรับผิดชอบในทางการเมืองเฉพาะตัว และหลักการของความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accounatibility) ได้ปรากฏให้เห็นเป็นลางๆ ขึ้นเป็นครั้งแรก กล่าวคือ การทำให้รัฐมนตรีเพียงลาออกจากตำแหน่งหน้าที่ไปเท่านั้นก็พอ ซึ่งนักรัฐศาสตร์เห็นว่า การแสดงความรับผิดชอบทางการเมืองเช่นนี้เป็นสิ่งที่ดีกว่าวิชาการอิมพีชเมนต์ (De Smith, 1973, p. 169) ซึ่งคณะรัฐมนตรีผู้กระทำผิดในทางการเมืองต้องรับโทษทางอาญา[5]

---

[5]ความรับผิดชอบทางอาญาของคณะรัฐมนตรียังคงมีอยู่ แต่ได้แยกออกจากความรับผิดชอบทางการเมืองอย่างเด็ดขาดแล้ว กล่าวคือ รัฐมนตรีผู้กระทำกฎหมายอาญาก็จะถูกดำเนินการโดยกระบวนการยุติธรรม ยกตัวอย่างเช่น นายรักเกียรติ สุขธนะ อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ถูกศาลพิพากษาตัดสินจำคุกใน “กรณีทุจริตงบประมาณจัดซื้อยาของกระทรวงสาธารณสุข” เป็นระยะเวลา 15 ปี ซึ่งปัจจุบัน (พฤศจิกายน, 2547) ก็ยังอยู่ในเรือนจำ

แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนี้ วิธีการอิมพีชเมนต์ดูเหมือนจะถูกยกเลิกไปเองโดยปริยาย (เดือน บุนนาค และไพโรจน์ ชัยนาม, 2477, น. 298) เพราะต่อมาในระยะหลัง ในอังกฤษ มีการใช้วิธีการอิมพีชเมนต์น้อยลง เช่น ในสมัยราชวงศ์ฮาโนเวอร์ มีการใช้วิธีการอิมพีชเมนต์เพียง 2 กรณีเท่านั้น คือ กรณีของ วอร์เรน เฮสติ้ง (Warren Hastings) เมื่อ ค.ศ. 1788 และกรณีของ ลอร์ด เมลวิล (Lord Melville) เมื่อ ค.ศ. 1808 ซึ่งเป็นกรณีสุดท้ายในประวัติศาสตร์การปกครองของอังกฤษ เพราะตั้งแต่นั้นมา ไม่ปรากฏว่าได้มีการใช้วิธีการอิมพีชเมนต์กันอีกเลย

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงพอสรุปได้ว่า หลักการความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีนั้น ได้เริ่มต้นจากความรับผิดชอบในทางอาญาก่อนแล้วได้พัฒนามาเป็นความรับผิดชอบในทางการเมือง ซึ่งหมายถึงว่า คณะรัฐมนตรีผู้กระทำความผิดพลาดต้องออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดินไป และจากความรับผิดชอบเฉพาะตัวมาเป็นความรับผิดชอบร่วมกันทั้งคณะรัฐมนตรี หลักการเรื่อง ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรี เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษก่อน แล้วจึงแพร่หลายไปในประเทศ ต่างๆ เกือบทั่วโลก

โดยสรุป ความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) ในการศึกษาครั้งนี้มี 2 ลักษณะ คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ประเด็นที่เป็นปัญหาสำหรับสังคมการเมืองไทยก็คือ ในกรณีที่เป็น

[5(ต่อ)]วัฒนา สูตรสุวรรณ (2520, น. 41-42) กล่าวว่า ความรับผิดชอบของคณะรัฐมนตรีมี 3 ประการคือ

1) ความรับผิดชอบในทางอาญา ซึ่งหมายถึงว่า รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีขณะที่อยู่ในตำแหน่ง ในเมื่อกระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา จะต้องรับโทษทางอาญาเช่นเดียวกับเอกชนอื่น

2) ความรับผิดชอบในทางแพ่ง ซึ่งหมายถึงว่า รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี จะถูกบังคับให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย หรือทำให้ผู้เสียหายได้รับความพอใจ เป็นพันธกรณีที่จะถูกลงโทษในทางทรัพย์สิน

3) ความรับผิดชอบในทางการเมือง ซึ่งหมายถึงว่า รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีจะต้องพ้นจากอำนาจและลาออกจากตำแหน่งไป เมื่อรัฐสภาไม่ให้ความไว้วางใจ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม

เนื่องจากความรับผิดชอบในทางอาญากับในทางแพ่ง ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างประกอบเพียงเพื่อให้เข้าใจแต่เพียงเท่านี้

ฝ่ายรัฐบาล ความผิดพลาดทางการเมืองขนาดไหน? ที่คณะรัฐมนตรีจะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) และการแสดงความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวคือการกระทำสิ่งใด? นอกจากนั้นแล้ว ในกรณีที่เป็นฝ่ายค้าน เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน แล้วความรับผิดชอบทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปฯ คืออะไร?

1.2 ความรับผิดชอบทางการเมืองของคณะรัฐบาล

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า คณะรัฐมนตรีทุกคนไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้งหรือมาจากการแต่งตั้ง เมื่อทำงานโดยรับเงินเดือนจากภาษีของราษฎรแล้ว ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) การงานของตน แต่ถ้าตำแหน่งดังกล่าวต้องมีการตัดสินใจ ก็ต้องมีทั้งความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และ ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ประเด็นที่จะกล่าวต่อไปก็คือ ความรับผิดชอบทางการเมืองทั้ง 2 แบบของคณะรัฐบาลคืออะไร?

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ความรับผิดชอบทางการเมืองแบบนี้ ก็คือ การปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย มานิตย์ จุมปา (2541, น. 3) เห็นว่า อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีที่สำคัญและกำหนดไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (2540) มีดังต่อไปนี้คือ

1) อำนาจในการเสนอร่างกฎหมาย

2) อำนาจในการใช้อำนาจบริหารในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

3) อำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน

4) อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีในการเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการเกี่ยวกับบรรดากฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใดๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน

5) อำนาจในการตราพระราชกำหนดในกรณีที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หรือมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวด้วยภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วน และลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน

นอกจากนั้นแล้ว คณะรัฐมนตรีก็ยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา อีกจำนวนมากที่ให้อำนาจคณะรัฐมนตรี เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้อำนาจคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น (มานิตย์ จุมปา, 2541, น. 4)

การที่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีกระทำให้เกิดความผิดพลาดจากอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น จนเกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างร้ายแรงแล้ว ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกจากตำแหน่งของตน

อนึ่ง ความบกพร่องของคณะรัฐบาลนั้น ยังหมายความรวมถึง การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (abuse of power) อีก 3 ประการนี้ด้วยคือ ประการแรก การงดเว้นกิจกรรมที่พึงกระทำ (nonfeasance) ประการที่สอง การปฏิบัติหน้าที่โดยมีผลเสียหาย และประการที่สาม การกระทำการนอกเหนืออำนาจหน้าที่ (Finer, 1966, p. 252)

การงดเว้นกิจกรรมที่พึงกระทำ หรือ การ “ไม่ปฏิบัติ” หรือการละเลยต่อหน้าที่จนเกิดความเสียหายร้ายแรงแก่ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนนั้น เป็นหลักปฏิบัติในการอภิปรายทั่วไปฯ เช่นเดียวกัน ดังคำอภิปรายของนายชุมพล ศิลปอาชา ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี พรรคชาติไทยที่อภิปรายไว้ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ซึ่งมีคำอภิปรายส่วนหนึ่ง ดังนี้

> กระผมถือหลักกฎหมายอย่างหนึ่งที่ว่า การงดเว้นกระทำการอะไรก็ตามทีกระผมถือว่าเป็นความผิดด้วยเหมือนกัน พนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ เห็นคนเล่นการพนันแต่ไม่จับ เจ้าหน้าที่ผิด แม้ว่าเจ้าหน้าที่คนนั้น จะไม่ได้เล่นการพนักเองก็ตามที เหตุมันเกิด แม่มีหน้าที่ให้นมลูก แม่ไม่ให้นมลูก งดเว้นเสียก็ถือว่าเป็นความผิด **...** การงดเว้น หรือ ละเว้นไม่กระทำการในสิ่งที่ควรกระทำนั้น กระผมถือว่าเป็นความผิดด้วย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 447)

เห็นได้ว่า หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้น เป็นหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการปฏิบัติหน้าที่ตามปรกติเท่านั้น ไม่ใช่หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ดังนั้นแล้ว หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ คืออะไร?

ประเด็นที่เกี่ยวกับหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น วิสเคาน์เครนบอร์น (Viscount Cranborne) สมาชิกวุฒิสภาของรัฐสภาอังกฤษ ได้เสนอมติ (Resolution) ในเรื่อง ความตรวจสอบได้ของคณะรัฐมนตรี (Ministerial Accountability[6]) ซึ่งเป็นความตรวจสอบ

---

[6]คำว่า "accountability" ในบริบท (context) นี้ สิริพรรณ นกสวน และเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา (บรรณาธิการ, 2546) ได้ให้ความหมายว่า "ความตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบขึ้นต่อการถูก 'คิดบัญชี' ได้" และได้อธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดว่า ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความตรวจสอบได้ 3 มิติ คือ ความตรวจสอบได้ทางกฎหมาย (legal accountability)

ได้ทางการเมือง (political accountability) ในรัฐสภาอังกฤษเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1997 โดยได้ยึดหลักการจาก The Civil Service Code และ The Code of Practice on Access to Government Information โดยวิสเคาน์ เครนบอร์ม (Viscount Cranborne) เสนอไว้จำนวน 5 ประเด็น ซึ่งหลักการสำคัญอยู่ใน 3 ประเด็นแรก ดังนี้

1) รัฐมนตรีมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในนโยบาย การตัดสินใจและการปฏิบัติงานในกระทรวงที่ตนรับผิดชอบ

2) ถือเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่สภาผู้แทนราษฎร ต้องแก้ไขข้อผิดพลาดที่มีมาก่อนหน้า รัฐมนตรีผู้ให้ข้อมูลข่าวสารที่ผิดแก่สภาผู้แทนราษฎรควรลาออกจากตำแหน่ง

3) รัฐมนตรีต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเท่าที่จะกระทำได้ต่อสภาผู้แทนราษฎร ยกไว้เสียแต่ว่าประเด็น ดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของสาธารณชน

หลักการเรื่อง ความตรวจสอบได้ของคณะรัฐมนตรี (Ministerial Accountability) ดังกล่าว สามารถนำมาเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ ต้องให้ความร่วมมือแก่ฝ่ายนิติบัญญัติ กล่าวคือ ต้องตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านด้วยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง เป็นจริง และเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

โดยสรุป ความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) ของรัฐบาลมี 2 แบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ คือ ในกรณีที่เป็นช่วงระยะเวลาการทำงานตามปรกติ รัฐบาลก็จะมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน การปฏิบัติงานตามปกติของรัฐบาลนี้ การกระทำทุกสิ่งของข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำจะตกอยู่ความ

[6(ต่อ)]ความตรวจสอบได้ทางการเมือง (political accountability) และ ความตรวจสอบได้ทางการเงิน (financial accountability)

สำหรับตรวจสอบได้ทางการเมือง มีความหมายดังนี้คือ

> ความตรวจสอบได้ทางการเมือง หมายถึง การที่รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารถูกตรวจสอบโดยรัฐสภา หรือฝ่ายนิติบัญญัติ และสาธารณชน ในเรื่องที่ว่านโยบายของรัฐบาลมีเหตุมีผลหรือไม่ การจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของนโยบายต่างๆ ตลอดจนวิธีการปฏิบัตินโยบายต่างๆ มีความเหมาะสมหรือไม่ (สิริพรรณ นกสวน และเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, บรรณาธิการ, 2546, น. 3)

รับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของคณะรัฐมนตรีทั้งสิ้น กล่าวคือ จะต้องควบคุมนโยบายและการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายที่แถลงไว้กับสภาฯ ถ้าพบเห็นว่า ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำความผิดในหน้าที่ก็ต้องดำเนินการตามกฎหมาย

สำหรับในช่วงเวลาที่มีการอภิปรายทั่วไปฯ เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า การปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรีก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนอย่างร้ายแรงแล้ว แต่ก็ยังไม่ลาออกจากตำแหน่งไปตามหลักการของความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ส.ส. ฝ่ายค้านจึงยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ เพื่อโน้มน้าวให้ฝ่ายนิติบัญญัติร่วมมือกันลงมติไม่ไว้วางใจ หน้าที่ของฝ่ายรัฐบาลก็คือ ต้องให้ความร่วมมือกับ ส.ส. ฝ่ายค้าน กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาด้วยประเด็นใด คณะรัฐมนตรีก็จะต้องตอบ (response) ด้วยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ตรงประเด็น เป็นจริง และเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

การแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีในประเทศอังกฤษผูกพันอย่างยิ่งกับหลักความไว้วางใจที่ฝ่ายนิติบัญญัติมีต่อฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐบาล กล่าวคือ คณะรัฐบาลจะยังบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ ก็ต่อเมื่อฝ่ายนิติบัญญัติยังคงให้ความไว้วางใจ เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้ความไว้วางใจแล้ว คณะรัฐบาลจะต้องออกจากตำแหน่งของตน อาจจะด้วยการลาออกหรือยุบสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ แล้วแต่กรณี เช่น การลาออกของ เซอร์ โรเบิร์ต วอลโพล (Sir Ropbert Walpole) ในปี ค.ศ. 1742 การลาออกของ ลอรด์ นอร์ธ (Lord North) ในปี ค.ศ. 1782 และ การลาออกของ เซอร์ โรเบิร์ต พีล (Sir Robert Peel) ในปี ค.ศ. 1835 เป็นต้น

ในกรณีการลาออกของ เซอร์ โรเบิร์ต พีล (Sir Robert Peel) นี้ เซอร์ โรเบิร์ต พีล (Sir Robert Peel) กล่าวว่า การที่รัฐบาลยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป โดยปราศจากความไว้วางใจจากสภาสามัญชนเป็นการขัดกับหลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ (Emden, 1959, p. 157) กรณีที่นายกรัฐมนตรีไม่ยอมลาออกจากตำแหน่ง เมื่อไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภาสามัญแต่ใช้วิธียุบสภาแทนก็มี เช่น นายกรัฐมนตรีแมคโดแนล (MacDonald) และ นายกรัฐมนตรี เจมส์ คัลลาแฮน (James Callaghan) ซึ่งยุบสภาในปี ค.ศ. 1924 และ 1979 ตามลำดับ (Marshall, 1984, p. 55)

สำหรับในประเทศไทย เท่าที่พบเห็นกันบ่อยครั้ง เมื่อสื่อมวลชนเห็นว่า รัฐมนตรี หรือ นายกรัฐมนตรีบริหารงานราชการแผ่นดินผิดพลาด จนเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว สื่อมวลชนมักจะพยายามเรียกร้องให้รัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งเสมอๆ และมักจะเปรียบเทียบให้เห็นว่า นักการเมืองของประเทศทางตะวันตก

มีหลักปฏิบัติที่จะทำกันแบบนั้น แต่ถึงแม้สื่อมวลชนพยายามจะเรียกร้องเพียงใด นักการเมืองของไทยในระยะสิบถึงยี่สิบปีที่ผ่านมาก็มักจะไม่รับรู้และไม่ตอบสนองด้วยวิธีการใดๆ และก็ไม่ยอมลาออกจากตำแหน่ง ในกรณีที่มีนักการเมืองคนหนึ่งคนใดลาออกจากตำแหน่งจริง ก็เกิดจากสาเหตุอื่นๆ และเวลาที่ผ่านไปเนิ่นช้า จนสาธารณชนและ/หรือสื่อมวลชนไม่อาจยอมรับได้ว่าการลาออกครั้งนั้นเกิดจากจริยธรรมทางการเมืองและแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ รัฐมนตรีคนนั้นๆ

ตัวอย่างที่ชัดเจนในการแสดงอาการไม่ใส่ใจของรัฐมนตรีในทัศนะของสื่อมวลชน ก็คือ “กรณีไข้หวัดนก” เมื่อต้นปี 2547 ที่ผ่านมา ซึ่งการปฏิบัติงานของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องได้ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเศรษฐกิจของสาธารณชนเป็นจำนวนมาก และยังทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเสียชีวิตอีกด้วย หลักฐานความมีอยู่ของการระบาดของไข้หวัดนกดังกล่าวพิสูจน์ได้จาก บทนำของหนังสือเวียนที่ สธ 0419/ว 87 ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2547 ของ กระทรวงสาธารณสุข ที่มีถึงนายแพทย์สาธารณสุข/ผู้อำนายการโรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทุกแห่ง ความว่า

> ตามที่ได้เกิดการระบาดของโรคไข้หวัดนกสายพันธ์ H5N1 อย่างกว้างขวางใน 34 อำเภอ 40 จังหวัด และทำให้เกิดการป่วยการตายในคน โดยล่าสุดจนถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2547 กระทรวง สาธารณสุขได้รับรายงานรวม 384 กรณี พบผู้ป่วยยืนยัน 5 ราย เสียชีวิตทั้งหมด และสงสัย 23 ราย เสียชีวิต 9 ราย จากการติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ทำให้คาดคะเนว่า การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในคนจะยังไม่ลดลงในเร็ววัน เนื่องจากยังมีการตายของไก่บ้านและไก่ชนที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้อยู่ตลอดเวลา <u>ประกอบกับมีเรื่องที่ไม่สามารถประมาทได้ในการป้องกันการป่วยอันเกิดจากการติดจากคนสู่คน แม้จะยังไม่พบในปัจจุบัน</u>[7] (ธวัช สุนทราจารย์, 2547)

อันที่จริงแล้ว ถ้ารัฐมนตรีของกระทรวงสาธารณสุข และรัฐมนตรีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไม่ประมาทในการป้องกันโรคไข้หวัดนกมาเสียตั้งแต่ต้นแล้ว คงจะไม่เกิดกรณีที่มีประชนชนเสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้เลย เนื่องจากหนังสือพิมพ์ลงข่าวเรื่องไก่ตายเป็นจำนวนมากและสงสัยว่า จะติดเชื้อไข้หวัดนกมาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2546 และในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 ก็มีการพบไข้หวัดนกในประเทศเกาหลีใต้ ต่อมาในวันที่ 10 และ 12 มกราคม พ.ศ. 2547

---

[7] เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ก็พบไข้หวัดนกในประเทศเวียดนาม และญี่ปุ่นตามลำดับ (“ลำดับเหตุการณ์ไข้หวัดนกระบาด,” 2547, น. 12) แต่คณะรัฐบาลกลับปกปิดและปฏิเสธว่า ไก่ของไทยตายด้วยโรคอหิวาต์ นอกจากนั้น ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2547 นายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำอาหารที่ปรุงจากไก่ไปให้คณะรัฐมนตรีรับประทานและมีการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน

ผลของการกระทำของรัฐบาลดังกล่าว ทำให้เด็กชายวัย 6 ขวบจากจังหวัดกาญจนบุรีต้องเสียชีวิตเป็นรายแรก และมารดากับเด็ก 6 ขวบอีกคนหนึ่งจากจังหวัดสุโขทัยต้องเสียชีวิตด้วยโรคไข้หวัดนกต่อมาในเวลาไล่เลี่ยกัน หลังจากการเสียชีวิตของคนทั้งสาม บิดาของเด็กชายทั้ง 2 คน กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “รัฐบาลปกปิดข้อมูลจึงทำให้ตนและครอบครัวไม่ได้ระวังตัว ... รัฐบาลปกปิดข้อมูล ถ้ารัฐบาลไม่ออกมากินไก่โชว์ก็คงไม่ทำให้เมียและลูกตาย” (นงนุช สิงเดชะ, 2547, น. 6)

กรณีไข้หวัดนกและการรับประทานไก่เผยแพร่ทางสื่อมวลชนดังกล่าว สื่อมวลชนพยายามเรียกร้องให้รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ปรากฏว่า รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ไม่ได้ให้ความสำคัญ โดยปฏิบัติราวกับว่า ไม่มีกระแสและข่าวเรียกร้องให้ตนเองลาออก เนื่องจาก สื่อมวลชนก็ต้องทำข่าวไปตามเหตุการณ์บ้านเมือง เมื่อพยายามเรียกร้องอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว ไม่ได้ผลก็หยุดการเรียกร้องและเสนอข่าวสารอื่นๆ ต่อไป โดยสรุปแล้ว รัฐมนตรีทั้งคู่นั้นยังคงอยู่ในตำแหน่งมาจนถึงปัจจุบัน[8]

สำหรับตัวอย่างเหตุการณ์ที่รัฐมนตรีจำเป็นต้องลาออกจากตำแหน่ง ก็คือ กรณีทุจริตงบประมาณจัดซื้อยาของกระทรวงสาธารณสุข ผู้ที่นำการทุจริตดังกล่าวมาเปิดเผยเป็นคณะบุคคลแรกก็คือ เภสัชกรหญิงเบญจภรณ์ ศิลารักษ์ เภสัชกรประจำโรงพยาบาลภูเวียง จังหวัดขอนแก่น และประธานชมรมเภสัชชนบท โดยทั้ง 2 คนเปิดเผยว่า ยาที่ซื้อตามใบสั่งมีราคาสูงกว่าราคายาที่องค์การเภสัชกรรมจำหน่าย 0.5-4 เท่าตัว ซึ่งเภสัชกรประจำโรงพยาบาลหลายแห่งได้พักการซื้อยาและเวชภัณฑ์ดังกล่าวไว้โดยไม่ตรวจรับของ และจะไม่ทำฎีกาเบิกเงินมาชำระให้บริษัท นอกจากนี้ ยังพบว่าบริษัทที่ให้สั่งซื้อหรือนำของมาส่งนั้น ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักว่าทำธุรกิจเกี่ยวกับยาหรือเวชภัณฑ์แต่อย่างใด (“กรณีการทุจริตงบประมาณจัดซื้อยา,” ซีดี-รอม, 2541)

---

[8] เดือนพฤศจิกายน 2547 ซึ่งนายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ยังคงอยู่ในตำแหน่งเดิม ส่วนนายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการถูกโยกย้ายไปเป็นรองนายกรัฐมนตรีโดยสาเหตุอื่นๆ มิใช่เกิดจากสาเหตุกรณีไข้หวัดนก

สื่อมวลชนได้ติดตามสืบสวนการสั่งซื้อยาและเวชภัณฑ์ดังกล่าวจนพบความผิดปกติ คือ โรงพยาบาลของแต่ละกลุ่มภูมิภาคจะสั่งซื้อยาจากกลุ่มบริษัทใดกลุ่มบริษัทหนึ่ง แต่ละกลุ่มได้ประสานความร่วมมือกันในลักษณะสมยอม ซึ่งการสั่งซื้อเป็นไปภายใต้การชี้นำของนักการเมืองและข้าราชการประจำระดับสูงในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เมื่อตรวจสอบบริษัทเอกชนที่เกี่ยวข้องพบว่า ไม่เคยทำธุรกิจเกี่ยวกับยาและเวชภัณฑ์มาก่อน นอกจากนั้นยังตรวจพบอีกว่า บริษัทหลายแห่งมีผู้ถือหุ้นซ้ำๆ กัน ผู้ถือหุ้นมีนามสกุลเดียวกัน ที่อยู่ของบริษัทบางบริษัท พบว่า เป็นร้านขายส้มตำ ไก่ย่าง ร้านขายเหล็ก ซึ่งเจ้าของสถานที่ระบุว่า ไม่ได้ทำกิจการเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

เมื่อมีกรณีอื้อฉาวขึ้น รัฐบาลจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นตรวจสอบหลายคณะ ผลการตรวจสอบของคณะกรรมการตรวจสอบร่วม ซึ่งมีตัวแทนจากสำนักงานตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย และสำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมกับฝ่ายกระทรวงสาธารณสุขโดยมีนายแพทย์บรรลุ ศิริพานิชเป็นประธานพบว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอที่น่าเชื่อถือว่า มีพฤติกรรมทุจริตในการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์โดยการร่วมมือของนักการเมืองและข้าราชการประจำบางคนจริง โดยบุคคลเหล่านั้นได้ขอร้อง ชักชวน ชักจูง สั่งการ ด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ให้สั่งซื้อยาและเวชภัณฑ์จากบริษัทเอกชนในราคาแพงกว่าปกติ คณะกรรมการตรวจสอบร่วมระบุว่า มีนักการเมืองซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการจำนวน 2 คนและเป็นข้าราชการประจำระดับ 9 จำนวน 2 คน ซึ่งอยู่ในส่วนกลางมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ (ดวงกมล โชตะนา, 2543)

หลังจากเกิดเหตุการณ์ กรณีทุจริตงบประมาณจัดซื้อยาของกระทรวงสาธารณสุขเพียงประมาณเดือนเศษๆ ก็เกิดกรณี การจัดซื้อเมล็ดพันธุ์พืชมูลค่า 254 ล้านบาท ตามโครงการ “ผักสวนครัว รั้วกินได้” ของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้การดูแลของนายวิรัช รัตนเศรษฐ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ว่ามีราคาสูงเกินความเป็นจริง (“กรณีการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์พืช,” ซีดี-รอม, 2541)

ทั้ง 2 กรณีดังกล่าว มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองลาออก 3 คน คือ รัฐมนตรีว่าการกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ กรณีของนายรักเกียรติ สุขธนะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขให้เหตุผลในการลาออกว่า มีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

1) ปัญหาการทุจริตดังกล่าว ทำให้ข้าราชการกระทรวงสาธารณสุขเสียขวัญและกำลังใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่นายรักเกียรติ สุขธนะไม่สามารถแก้ไขได้

2) ปัญหาดังกล่าวได้พัฒนาไปเป็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่มั่นคงต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และ

3) ความพยายามในการแก้ปัญหาของนายรักเกียรติ สุขธนะไม่ได้รับความสนใจและแนวทางแก้ปัญหาถูกบิดเบือน สร้างความเข้าใจผิดให้ประชาชน ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่องานสาธารณสุขเป็นอย่างมาก (“รัฐมนตรีว่าการสาธารณสุขลาออก,” ซีดี-รอม, 2541)

สำหรับนายวิรัช รัตนเศรษฐ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งต่อนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี โดยให้เหตุผลว่า เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อกรณีการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์พืชตามโครงการผักสวนครัวรั้วกินได้ของกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อแจกจ่ายแก่เกษตรกร ซึ่งมีผู้วิจารณ์ว่า ราคาสูงเกินความเป็นจริง และเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการสอบสวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการที่กระทรวงฯ ตั้งขึ้น (“นายวิรัช รัตนเศรษฐ,” ซีดี-รอม, 2541)

จากกรณีทั้ง 2 กรณีดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาดูอย่างผิวเผินดูเหมือนว่า การลาออกนั้นคือ การแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐมนตรีทั้ง 3 คนดังกล่าว แต่ถ้าวิเคราะห์และใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่าการที่รัฐมนตรีดังกล่าวลาออกจากตำแหน่งไม่น่าจะเกิดจากความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของบุคคลทั้งสาม เพราะการลาออกจากตำแหน่งนั้นไม่ได้เกิดเสียตั้งแต่เกิดเรื่อง รัฐมนตรีทั้ง 3 คนประกาศลาออกก็เมื่อสื่อมวลชนมีกระแสเรียกร้องว่าควรจะลาออกได้แล้ว

ลำพังกระแสจากสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียวคงยังไม่เพียงพอ เพราะในอดีตที่ผ่านมาสื่อมวลชนเรียกร้อง ทำนองนี้มานับครั้งไม่ถ้วน แต่ก็ไม่เห็นว่า มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนใดยอมลาออก ซึ่งในปัจจุบันนี้ กรณีของไข้หวัดนกก็ไม่มีรัฐมนตรีคนใดลาออกเช่นเดียวกัน ดังนั้นสาเหตุที่แท้จริง น่าจะเกิดจากแรงบีบจากพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคแกนนำรัฐบาลในขณะนั้นมากกว่า เพราะพรรคประชาธิปัตย์ต้องการรักษาภาพลักษณ์ว่า เป็นพรรคที่มีความซื่อสัตย์สุจริต

ประเด็นที่เป็นที่น่าสังเกตก็คือ ขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีในมุมมองของฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ฝ่ายค้านเมื่อเห็นว่า คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีบางคนบริหารงานผิดพลาดจนเกิดความเสียหายแก่ประเทศและยังไม่ลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ก็จะเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ แต่ในตัวนายกรัฐมนตรีและ/หรือรัฐมนตรีเองแล้วขอบเขตของการแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ขึ้นอยู่กับจริยธรรมส่วนตัวเป็นอย่างมาก

ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่กองทัพของอาร์เจนตินาบุกเกาะฟอล์คแลนด์ของอังกฤษในปี ค.ศ. 1982 ลอร์ด คาร์ริงตัน (Lord Carrington) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษ ขอลาออกจากตำแหน่งโดยให้เหตุผลว่า ตนเองทำหน้าที่บกพร่อง โดยไม่ได้ดำเนินการคลี่คลายปัญหาให้สำเร็จโดยการทูต จนทำให้เกิดสงครามขึ้น (พฤทธิสาณ ชุมพล, 2544, น. 103)

ในกรณีของนักการเมืองไทย นายปรีดี พนมยงค์ขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 หลังจากที่ดำรงตำแหน่งได้เพียง 1 วัน คือ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน และยังไม่ได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี แต่ในเวลาเช้าตรู่ของวันดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต ในช่วงกลางคืน ตั้งแต่เวลา 20.00 น. มีการประชุมรัฐสภาเป็นการพิเศษ และนายกรัฐมนตรีได้แถลงเหตุการณ์เกี่ยวกับการสวรรคต มีการตั้งพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ และมีการตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หลังจากเลิกการประชุมแล้ว นายปรีดี พนมยงค์จึงขอลาออกจากตำแหน่งโดยให้เหตุผลว่า "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีได้เสด็จสวรรคตจึงกราบถวายบังคมทูลลาออกจากตำแหน่ง" (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 535) ในเหตุการณ์เดียวกันนี้ มรกต เจวจินดา (2543) ได้บรรยายเหตุการณ์ไว้ ดังนี้

> ต่อมาในคืนวันเดียวกันรัฐบาลได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน และมีการประชุมรัฐสภาเป็นกรณีพิเศษ เวลา 22.30 น. คณะรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธาน พฤติสภาได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระอนุชาเพื่อกราบบังคมทูลอัญเชิญเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 ในโอกาสเดียวกันนี้นายปรีดีได้กราบถวายบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (มรกต เจวจินดา, 2543, น. 91)

การกระทำของนายปรีดี พนมยงค์ดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) และก็น่าจะเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกจากตำแหน่งทางการเมืองครั้งแรกๆ ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสังคมการเมืองไทยก็ว่าได้

จะเห็นได้ว่า เกณฑ์การแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรีเกี่ยวพันอยู่กับจริยธรรมในตนเอง และมีขอบเขตไม่แน่นอน ในบางกรณี สาธารณชนรวมถึงสื่อมวลชนเห็นว่า ไม่เป็นเรื่องเสียหายจนถึงกับต้องลาออก แต่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนนั้นๆ เห็นว่าเสียหายจึงขอลาออก แต่ในบางครั้ง สาธารณชนรวมถึงสื่อมวลชนเห็นว่า มีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างร้ายแรง แต่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนนั้นๆ เห็นว่ายังไม่มีความเสียหายอย่างร้ายแรงเกิดขึ้น จึงไม่ลาออก

โดยสรุป ฝ่ายรัฐบาลต้องมีความรับผิดชอบทางการเมือง ทั้ง 2 ลักษณะ คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน แล้วความรับผิดชอบทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านคืออะไร?

1.3 ความรับผิดชอบทางการเมืองของฝ่ายค้าน

จากหัวข้อที่ผ่านมา เห็นได้ว่า ความรับผิดชอบทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลมี 2 แบบ คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) กับ ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ส.ส. ฝ่ายค้านถึงแม้เป็นนักการเมืองเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรี แต่หน้าที่ในการทำงานนั้นต่างกัน ดังนั้น ความรับผิดชอบทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านคืออะไร? เป็นความรับผิดชอบแบบไหน?

ฮาร์วี่ (Harvey, 2523, น. 88-90) กล่าวว่า อำนาจหน้าที่ของฝ่ายค้านพอที่จะสรุปได้ 3 ข้อดังนี้คือ

1) ตรวจสอบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของรัฐบาล หน้าที่ของรัฐบาลนั้น เริ่มตั้งแต่รับผิดชอบในการริเริ่มและปฏิบัตินโยบาย ดำเนินกิจการประจำวันทุกชนิดของประเทศ ส่วนฝ่ายค้านจะทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเสนอของรัฐบาล วิพากษ์วิจารณ์นโยบายท้าทายมติตลอดจนเฝ้าดูการบริหารงานของรัฐบาลภายในรัฐสภา อาวุธของฝ่ายค้านได้แก่ การอภิปรายทั่วไปฯ และการตั้งกระทู้ถาม เป็นต้น

2) แสดงข้อเสนอของตน หน้าที่ของฝ่ายค้านมิใช่แต่จะค้านรัฐบาลอย่างเดียวเสมอไป ถ้ามีเหตุการณ์วิกฤติขึ้นในประเทศ ฝ่ายค้านก็ควรร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาวิกฤตินั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดการจลาจลกลางเมืองในไอร์แลนด์เหนือ ฝ่ายค้านก็ร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหานั้น อันที่จริงแล้ว ในประเทศอังกฤษกิจการต่างประเทศ และนโยบายป้องกันประเทศ นายกรัฐมนตรีก็มักจะให้ความไว้วางใจผู้นำฝ่ายค้านเป็นอย่างมาก

3) เป็นทางเลือกของประชาชนที่จะเป็นรัฐบาลอีกชุดหนึ่ง ถ้าหากรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้แล้ว คำวิพากษ์วิจารณ์ของฝ่ายค้านก็จะมีผลทำให้รัฐบาลขาดความเชื่อถือ การแสดงออกซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็น ในระบอบประชาธิปไตย ระบบนี้จะดำเนินไปด้วยดีก็เนื่องจากฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบและดำเนินบทบาทของตนไปตามกติกาที่ตกลงกันไว้ การที่ฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบก็เนื่องจากตนมีความหวังอย่างแท้จริงที่จะได้รับตำแหน่งในโอกาสหน้า

บีทแธมและบอยล์ (Beetham, and Boyle, 2541, น. 123) กล่าวว่า หน้าที่ของฝ่ายค้านประการแรกคือ เป็น “ผู้พร้อมที่จะเป็นรัฐบาล” แทนรัฐบาล สำหรับหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านในกรณีนี้ของสังคมการเมืองไทย ผู้ที่กล่าวได้ตรงกับความเป็นจริงด้วยความซื่อสัตย์เห็นจะเป็นนายเลียง ไชยกาล ซึ่งกล่าวว่า

> นักการเมืองย่อมมีจุดหมายปลายทางตรงกันคือต้องการเป็นรัฐบาล แต่เมื่อไม่มีหนทางเป็นรัฐบาลได้ ก็ต้องมาเป็นฝ่ายค้านไปก่อน มิใช่ว่า ที่มาเป็นฝ่ายค้าน

> เพราะ ตั้งใจอยากจะเป็น เช่น ตัวข้าพเจ้าเอง เมื่อ 10 กว่าปีตอนแรกก็อยากเป็นรัฐบาลกับเขาเหมือนกัน แต่เขาไม่ให้เป็น จึงเป็นฝ่ายค้าน (เลียง ไชยกาล, 2529, น. 46)

นอกจากนั้นแล้ว บีทแธมและบอยล์ (Beetham, and Boyle, 2541, น. 123) ยังกล่าวอีกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านยังมีหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอีกด้วย การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลนั้น หมายรวมถึงการตั้งกระทู้ถาม และการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ

นั่นก็หมายความว่า ส.ส. ฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการทำให้คณะรัฐบาล มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) (Weeds, 2002, p. front cover) ซึ่งในการทำหน้าที่ดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านต้องปฏิบัติงานแทนสาธารณชน ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานโดยไม่มีประสิทธิภาพ หรือกระทำหน้าที่เพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือประโยชน์ของพรรคการเมือง โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชน การกระทำดังกล่าว ก็ถือได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ได้เช่นเดียวกัน หลักฐานยืนยันข้อความดังกล่าวนี้ ก็คือ คำอภิปรายของนายชวน หลีกภัย ผู้นำฝ่ายค้าน ในการกล่าวนำเปิดการอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2539 ดังนี้

> รัฐบาลมีอำนาจในการบริหาร ฝ่ายค้านไม่มีสิทธิในการบริหาร แต่ฝ่ายค้านมีสิทธิในการควบคุม ตรวจสอบรัฐบาล ฝ่ายค้านใดที่รัฐบาลเขาทำดี ประชาชนได้รับประโยชน์แล้วไปขับไล่รัฐบาล ฝ่ายค้านนั้นก็เสียหาย ตรงกันข้ามฝ่ายค้านใดที่ละเลยในยามบ้านเมืองวิกฤต เมื่อรู้ว่าผลวิกฤติ นั้นมาจากการกระทำของรัฐบาล ฝ่ายค้านที่ไม่ดำเนินการตามกฎหมาย <u>ฝ่ายค้านนั้นก็ไม่รับผิดชอบเช่นเดียวกัน</u>[9] (สยามโพสต์, 2539, น. 9)

แต่อย่างไรก็ดี การขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของฝ่ายค้านนั้น ไม่นิยมที่จะแสดงออกด้วยการลาออกจากตำแหน่งของ ส.ส. หรือ ยังไม่มี ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ใดทำเช่นนั้นมาก่อน ผลของการขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็อาจจะเป็นได้ว่า ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ส.ส. ฝ่ายค้านเหล่านั้น อาจจะไม่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่อีกครั้ง

---

[9]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

การทำหน้าที่อย่างขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านในสังคมการเมืองของไทย อาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

ประเภทแรก

การอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ส.ส. ฝ่ายค้านมีสิทธิที่จะเลือกอภิปรายรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง หรือหลายคน หรือทั้งคณะ หรืออาจจะเป็นนายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียวก็ได้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาเฉพาะการยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ก็อาจจะสามารถประเมิน หรือวิเคราะห์ได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านได้ทำหน้าที่แบบมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) หรือไม่? ยกตัวอย่าง เช่น

การอภิปรายทั่วไปฯ เมื่อวันที่ 19-21 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 ซึ่งแกนนำพรรคร่วมฝ่ายค้าน คือ พรรคประชาธิปัตย์ คณะรัฐบาลในขณะนั้นมี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มีรัฐมนตรีถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ เป็นจำนวนถึง 8 คน แต่รัฐมนตรีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีไข้หวัดนก ที่ปฏิบัติหน้าที่บกพร่องจนทำให้ประชาชนเสียชีวิตไปจำนวนหนึ่งดังได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้น ก็ยังทำให้เศรษฐกิจของประเทศเสียหายไปเป็นจำนวนมาก กลับไม่ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนั้น หนังสือพิมพ์หลายๆ ฉบับเห็นว่า ฝ่ายค้านขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งก็ทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) นอกจากนั้นแล้ว ภายในพรรคประชาธิปัตย์ก็เกิดกรณีขัดแย้งในการเสนอชื่อรัฐมนตรี ซึ่งควรจะถูกอภิปรายทั่วไปฯ จนทำให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ลาออกจากตำแหน่งประธานศูนย์อำนวยการเตรียมการเลือกตั้ง (กรุงเทพธุรกิจ, 2547, น. 1)

จากตัวอย่างดังกล่าว น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นว่า แม้กระทั่งในการเลือกที่จะขอเปิดอภิปรายคณะรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง ก็อาจจะทำให้เห็นเจตนาของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ว่าต้องการทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนหรือไม่?

ประเภทที่สอง

การทำหน้าที่อย่างขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) แบบนี้ก็คือ เมื่อยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ไปแล้ว แต่ในขณะที่ทำหน้าที่อภิปรายกลับทำหน้าที่ได้ไม่ดี ไม่มีการเตรียมการที่ดี และไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ก็น่าจะถือได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านชุดนั้น ทำปฏิบัติงานอย่างขาดขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งก็ส่งผลให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

สำหรับตัวอย่างของความบกพร่องในการทำหน้าที่เนื่องจากทำหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณชน ก็เช่น การอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2542 ในการอภิปรายครั้งดังกล่าว

นั้น ฝ่ายค้านต้องการแต่เพียงเข้าไปทำหน้าที่แทนรัฐบาลบ้างเท่านั้น ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเมื่อการอภิปรายทั่วไปฯ สิ้นสุดลงก็ได้ ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านสามารถโน้มน้าวให้ฝ่ายนิติบัญญัติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้สำเร็จ หรืออาจจะเกิดขึ้นในกาลข้างหน้าก็ได้ ถ้าพรรคร่วมรัฐบาลเกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน ฯลฯ เป็นต้น ข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนแต่อย่างใด[10]

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ เกิดจากการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งเห็นว่า การบริหารงานของคณะรัฐมนตรีมีความผิดพลาด จนส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนอย่างร้ายแรง จึงได้ยื่นญัตติเพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น การกระทำดังกล่าวของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่การยื่นญัตติเพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ยังไม่ได้แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) หรือไม่? เพราะ การที่จะ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างไร? ต้องศึกษาลึกลงไปที่ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านว่า ข้อกล่าวหานั้นๆ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีหรือไม่ อย่างไร? ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไป

สำหรับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของฝ่ายรัฐบาลในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็ต้องให้ความร่วมมือกับ ส.ส. ฝ่ายค้านด้วยการโต้ตอบ (response) ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านด้วยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ตรงประเด็น เป็นจริง และเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

อย่างไรก็ดี ประเด็นปัญหาสำหรับสาธารณชนทั่วไปเกี่ยวกับวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ปัญหาใหญ่มากประการหนึ่งของสาธารณชนก็คือ สาธารณชนจะรู้ได้อย่างไรว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีเป็นความจริงหรือไม่ อย่างไร? เพราะ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ต่างก็ยืนยัน และพยายามโน้มน้าวว่า คำอภิปรายและหลักฐานสนับสนุนของฝ่ายตนเท่านั้นที่เป็น “ความจริง”

---

[10]ดูรายละเอียดผลการวิเคราะห์คำอภิปรายในบทที่ 11

บทที่ 2

ความจริง

"มนุษย์ที่เกิดมาแล้วนี้ ล้วนแต่เป็นผู้ที่อยากรู้อยากเห็นอย่างช่วยไม่ได้ด้วยกันทั้งนั้น มนุษย์ก็คือสัตว์ที่อยากรู้อยากเห็นนั่นเอง" (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2538, น.1) สิ่งที่มนุษย์อยากจะรู้อยากจะเห็นจนเป็นสิ่งธรรมดานั้นก็คือ "อยากรู้อยากเห็นเรื่องของโลกและชีวิต" (สิทธิ์ บุตรอินทร์, 2522, น. 4) หรืออาจจะกล่าวได้ อีกอย่างหนึ่งว่ามนุษย์อยากรู้ความจริง (truth) ของโลกและชีวิต การที่มนุษย์สะสมและพัฒนาความรู้ (knowledge) ในสาขาต่างๆ ที่ตนเองมีความสามารถก็มีจุดหมายปลายทาง (end) เดียวกัน คือ ความจริงด้วยกันทั้งนั้น สำหรับ ความจริงที่งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาก็คือ ต้องการที่จะ "รู้" และ "เข้าใจ" ว่า การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ในการอภิปรายทั่วไปฯ เป็นอย่างไร? มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตนหรือไม่?

อย่างไรก็ดี "สิ่ง" ที่เป็น "จริง" นั้น มีหลายอย่างหรือหลายระดับ จะเห็นได้จากคำเหล่านี้ คือ "ความเป็นจริง" (reality) "ความจริง" (truth) และ "ข้อเท็จจริง" (fact) เป็นต้น "สิ่ง" ที่เป็น "จริง" ทั้ง 3 คำนั้น สาขาวิชาที่ศึกษา คือ วิชาปรัชญา

หัวใจหลักของการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งเป็นเรื่องของการเมืองการปกครอง ก็คือ การกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหา ซึ่งผู้กล่าวหาและผู้โต้ตอบข้อกล่าวหาต่างก็ยืนยันว่า คำอภิปรายของฝ่ายตนคือ "ความจริง" ส่วนคำอภิปรายของฝ่ายอื่นกลุ่มอื่นคือ "ความไม่จริง" ดังนั้น "สิ่งที่เป็นจริง" ที่ควรจะศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ "ความจริง"ทางการเมืองคืออะไร? มีความเหมือนและความแตกต่างกับความจริง (truth) ในวิชาปรัชญาหรือไม่อย่างไร?

การกล่าวหา (accusation) การโต้ตอบข้อกล่าวหา (response) ของการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งต้องมีหลักฐานสนับสนุน (supporting evidence) เป็นองค์ประกอบสำคัญนั้น เป็นการอ้างเหตุผล (argument) ของสาขาวิชาตรรกวิทยา ซึ่งก็มี "ความจริงทางตรรกวิทยา" เป็นเป้าหมาย ดังนั้น "สิ่งที่เป็นจริง" ประการที่สามที่ควรจะศึกษาก็คือ ความจริงทางตรรกวิทยาคืออะไร? มีความเหมือนและความแตกต่างกับความจริง (truth) ในวิชาปรัชญา กับ "ความจริง" ทางการเมือง หรือไม่อย่างไร?

สิ่งที่สำคัญสำหรับการศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้วิจัยได้นำความจริงดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้อย่างไร? ซึ่งจะได้กล่าวไว้ในหัวข้อสรุป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

2.1 ความจริงในวิชาปรัชญา

2.2 “ความจริง” ทางการเมือง

2.3 ความจริงทางตรรกวิทยา

2.4 สรุป

2.1 ความจริงในวิชาปรัชญา

ความจริงในวิชาปรัชญา หมายถึง ความจริงที่ศึกษากันในวิชาปรัชญา ซึ่งมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 คำ ดังนี้คือ

2.1.1 ความเป็นจริง (reality)

2.1.2 ความจริง (truth)

2.1.3 ข้อเท็จจริง (fact)

2.1.1 ความเป็นจริง (reality)

วิชาปรัชญาในปัจจุบันอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ปรัชญาประยุกต์ (applied philosophy) และปรัชญาบริสุทธิ์ (pure philosophy) ปรัชญาประยุกต์ หมายถึง ปรัชญาที่แยกตัวออกไปจากวิชาปรัชญาแล้ว โดยการนำเอาหลักการของปรัชญาบริสุทธิ์ไปตรวจสอบวิทยาการต่างๆ เช่น ปรัชญาศาสนา ปรัชญาวิทยาศาสตร์ และปรัชญาการเมือง เป็นต้น โดยปกติปรัชญาประยุกต์จะมีวิชาหลักเป็นของตนเอง เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ วิชารัฐศาสตร์ซึ่งเป็นของปรัชญาการเมือง เป็นต้น ส่วนปรัชญาบริสุทธิ์ หมายถึงปรัชญาที่ยังเป็นเรื่องของปรัชญาโดยเฉพาะ คือ มีเนื้อหาที่เหลือจากวิชาอื่นๆ ที่แยกตัวออกไปเป็นอิสระแล้ว

วิธาน สุชีวคุปต์ และคณะ (2531, น. 11-17) กล่าวว่า ปรัชญาบริสุทธิ์นี้เองที่ศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับ “ความเป็นจริง” ใน 3 ประเด็น ดังนี้คือ

1) ความเป็นจริงคืออะไร (What is Reality?)

2) เรารู้ความเป็นจริงได้อย่างไร (How to know Reality?)

3) เราพึงปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับความเป็นจริง (How to act according to Reality?)

1) ความเป็นจริงคืออะไร

ความเป็นจริงคืออะไรเป็นปัญหาอภิปรัชญา (metaphysics) ที่ต้องการสืบค้นไปถึงสิ่งที่จริงที่สุด ที่อาจซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ของธรรมชาติ หรือโลกของจิตหรือวิญญาณและพระเจ้า นักปรัชญาเชื่อว่า โลกมีสารเบื้องต้น (substance) ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลาย โดยมีความเห็นแตกต่างกันออกเป็น 3 กลุ่มคือ เห็นว่าสารเบื้องต้นที่เป็นความจริงและซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ของโลกมีประเภทเดียว สองประเภท และสามประเภทขึ้นไป มีชื่อเรียกเฉพาะตามลำดับดังนี้คือ ทฤษฎีเอกนิยม ทวินิยม และพหุนิยม

อย่างไรก็ตาม นักปรัชญายังมีความเห็นที่ต่างกันในเรื่องของสารเบื้องต้นว่า เป็นจิต (spiritual) หรือเป็นสสาร (material) กลุ่มที่เชื่อว่าสารเบื้องต้นเป็นจิต เชื่อว่าจิตเป็นสิ่งเริ่มแรกและอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลายของโลก เรียกว่าฝ่ายจิตนิยม (Idealism) กลุ่มที่เชื่อว่าสารเบื้องต้นเป็นสสาร ก็เชื่อว่าสสารเป็นสิ่งเริ่มแรกและอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลายของโลก เรียกว่าฝ่ายสสารนิยม (Materialism) จากที่กล่าวมาข้างต้น ประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นจริงคืออะไร? จึงมีแนวคำตอบได้ 5 แนวดังนี้คือ

(1) เอกนิยมจิตนิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมีเพียงประเภทเดียวและมีลักษณะเป็นจิต

(2) เอกนิยมสสารนิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมีเพียงประเภทเดียวและมีลักษณะเป็นสสาร

(3) ทวินิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมี 2 ประเภทคือ จิตกับสสารเป็นสารเบื้องต้นคู่กันมาตั้งแต่เริ่มแรก

(4) พหุนิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมีตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไปและมีลักษณะเป็นจิตทั้งหมด

(5) พหุนิยมสสารนิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมีตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไปและมีลักษณะเป็นสสารทั้งหมด

2) เรารู้ความเป็นจริงได้อย่างไร

เรารู้ความเป็นจริงได้อย่างไรเป็นปัญหาญาณวิทยา (epistemology) ที่ต้องการสืบค้นไปถึงเรื่องของบ่อเกิดของความรู้ (The origin of knowledge) และธรรมชาติของความรู้ สำหรับเรื่องบ่อเกิดของความรู้ มีทฤษฎีที่ให้คำตอบที่สำคัญ 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีเหตุผลนิยม (rationalism) ที่เห็นว่าเหตุผล (reason) คือ บ่อเกิดของความรู้ที่ถูกต้อง และทฤษฎีประสบการณ์นิยม (empiricism) ที่เห็นว่าประสบการณ์ คือ บ่อเกิดของความรู้ที่ถูกต้อง

ส่วนเรื่องธรรมชาติของความรู้ ก็มีทฤษฎีที่ให้คำตอบที่สำคัญอยู่ 2 ทฤษฎีเช่นเดียวกัน คือ ทฤษฎีสัจนิยม (realism) และทฤษฎีจิตนิยม (idealism) ทฤษฎีสัจนิยมเห็นว่า มีความเป็นจริงของโลกภายนอกที่เป็นอิสระจากการรับรู้ของมนุษย์ ดังนั้น ต้นไม้ ภูเขา และดอกไม้มีอยู่จริง

มนุษย์จะมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ได้ ก็คือดูดซับข้อมูลของความเป็นจริงนี้ ส่วนทฤษฎีจิตนิยมนั้นเห็นว่า ไม่มีความเป็นจริงใดที่เป็นอิสระจากการรับรู้ของมนุษย์ มนุษย์นั่นเองเป็นผู้สร้างข้อมูลของความรู้เกี่ยวกับโลกขึ้นมาเอง

3) เราพึงปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับความเป็นจริง

เราพึงปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับความเป็นจริง เป็นปัญหาจริยศาสตร์ (ethics) ที่ต้องการสืบค้นถึงสิ่งดีสูงสุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและแนวทางที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งมีรากฐานมาจากทัศนะของการยอมรับว่า อะไรคือความเป็นจริงของแต่ละคน

2.1.2 ความจริง

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, น. 99-100) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความจริง (truth) หมายถึง คุณสมบัติของข้อความที่มีลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังที่ปรากฏในทฤษฎีความจริงที่สำคัญ 3 ทฤษฎีต่อไปนี้

1) ทฤษฎีความจริงแบบสหนัย (coherence theory of truth)

ทฤษฎีความจริงแบบนี้ ถือว่า ข้อความใดจะจัดได้ว่าจริง ข้อความนั้นต้องสอดคล้องกับข้อความอื่นๆ ที่อยู่ในระบบเดียวกัน ทฤษฎีความจริงแบบนี้ เป็นทฤษฎีความจริงของกลุ่มจิตนิยมที่เห็นว่า การที่ข้อความหนึ่งจะจริง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการที่ข้อความนั้นสอดคล้องกับสภาพการณ์ในโลกหรือไม่ แต่ขึ้นอยู่กับว่า ข้อความนั้นสอดคล้องกับข้อความอื่นที่ถือว่าจริงแล้ว เช่น ข้อความ “มีคนในห้องนี้” เป็นข้อความที่จริง ถ้ายอมรับว่าข้อความอีก 2 ข้อว่าจริงคือ “ฉันเห็นคนในห้องนี้” และ “สิ่งที่ฉันเห็นมักจะมีจริง” (=$B \supset A$, $(B \cdot A) \supset C$, $\therefore B \supset C$)

2) ทฤษฎีความจริงแบบสมนัย (correspondence theory of truth)

ทฤษฎีความจริงแบบนี้ ถือว่า ข้อความที่จัดว่าจริง คือ ข้อความที่มีความตรงกันกับข้อเท็จจริง ทฤษฎีความจริงแบบนี้ เป็นทฤษฎีความจริงของกลุ่มสัจนิยมที่เห็นว่า การที่ข้อความหนึ่งจะจริง ก็เพราะมีความตรงกันระหว่างข้อความกับข้อเท็จจริง เช่น ข้อความที่ว่า “มนุษย์มี 2 ขา” เป็นความจริงเพราะมนุษย์ทั่วไปก็มี 2 ขาทั้งสิ้น

3) ทฤษฎีความจริงแบบปฏิบัตินิยม (pragmatic theory of truth)

ทฤษฎีความจริงแบบนี้ ถือว่า ข้อความใดที่นำไปใช้ได้ผลจริงตามที่คาดหมาย ข้อความนั้นถือว่าจริง ทฤษฎีความจริงแบบนี้ เป็นทฤษฎีความจริงของกลุ่มปฏิบัตินิยมที่เพ่งเล็งไปที่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น ข้อความใดเป็นจริงหรือไม่ ให้นำไปปฏิบัติก่อน ถ้า

ปฏิบัติแล้วได้ผลจริงตามที่คาดหมายก็ถือว่าข้อความนั้นจริง ถ้าปฏิบัติแล้วไม่ได้ผลจริงตามที่คาดหมายก็ถือว่าไม่จริง

โดยสรุป ความจริงในวิชาปรัชญาทั้ง 3 ทฤษฎีข้างต้น เน้นไปที่ "ข้อความ" ซึ่งก็หมายถึง "ข้อความในภาษา" นั่นเอง ในกรณีที่เป็นภาษาไทย "ความจริง" ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "truth" ก็เป็นการนำเอาความหมายของคำว่า "จริง" ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์มาทำเป็นคำนาม โดยผสมกับคำว่า "ความ" กลายเป็น "ความจริง" คำว่า ความจริงที่วิชาปรัชญากล่าวถึงนี้ ก็หมายถึงความจริงโดยทั่วไป (general truth) หรือความจริงแบบสามัญสำนึกที่สาธารณชนเข้าใจนั่นเอง

2.1.3 ข้อเท็จจริง

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, น. 36) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ข้อเท็จจริง (fact) หมายถึง

1) ปรากฏการณ์ของแต่ละสิ่งที่เกิดขึ้น

2) ความจริงที่ประจักษ์ชัด

3) เหตุการณ์ที่เป็นจริง

จากคำจำกัดความดังกล่าว แสดงว่าข้อเท็จจริงนั้น เป็นความจริงที่มนุษย์รับรู้จากประสบการณ์ทางอินทรีย์ (sense-perception) (จินดา จันทร์แก้ว, 2541, น. 9) เป็นสิ่งที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง เช่น เมื่อมนุษย์เกิดมาและพอจำความได้แล้วก็จะพบว่า คนแก่ในละแวกใกล้เคียงทยอยตายกันไปเรื่อยๆ ประสบการณ์ที่เห็นคนตายในแต่ละครั้ง ก็จะจดจำมาสรุปเป็นความจริง (truth) ว่า "คนเกิดมาต้องตาย" ดังนั้น ความจริงก็คือ ข้อเท็จจริงแต่ละครั้ง (particular) ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในประเภทเดียวกัน หรือชนิดเดียวกัน มนุษย์ได้นำมาสะสมรวบรวมกัน แล้วจึงสรุปออกมาเป็นความจริงที่มีลักษณะเป็นสากล (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์, 2519, น. 6) หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ความจริงก็คือ ลักษณะทั่วไปเชิงนามธรรม (abstract generality) ของข้อเท็จจริงนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป ความจริงทางปรัชญา 3 คำนี้ คือ ความเป็นจริง (reality) ความจริง (truth) และ ข้อเท็จจริง (fact) ในการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวข้องกับ "สิ่งที่เป็นจริง" 2 ประเภท คือ ความจริง กับข้อเท็จจริง เพราะเป็นการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมือง สาขาวิชาที่นำมาศึกษา 3 วิชาคือ รัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา และภาษาศาสตร์ สำหรับความสัมพันธ์ ระหว่าง ความจริง ข้อเท็จจริง กับ "ความจริง" ทางการเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างไร จะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2.2 “ความจริง” ทางการเมือง

ในประเด็นเรื่องความจริงกับเหตุการณ์ทางการเมืองนั้น เอเดลแมน (Edelman, 1988, p. 18) ผู้บุกเบิกงานด้านภาษาทางการเมืองคนสำคัญได้กล่าวในประเด็นนี้ไว้ว่า “ความเป็นจริง” (reality) ทางการเมืองเป็นสิ่งที่ถูกสรรค์สร้างขึ้นทั้งสิ้น กล่าวคือ เรื่องราวทางการเมืองหนึ่งๆ จะมีลักษณะกำกวมและไม่แน่นอน ความหมายของมันจะเป็นอย่างไรย่อมสุดแล้วแต่ว่าผู้สังเกตการณ์ที่เกี่ยวข้องจะตีความไปอย่างไร

สำหรับการเมืองในเมืองไทย สมบัติ จันทรวงศ์ (2547, น. 189-190) เห็นว่าอะไรก็ตามที่นักการเมืองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ก็มีโอกาสมากที่จะมี “ความจริง” มากกว่าหนึ่งชุด และอาจเป็นสองชุดหรือสามชุดขึ้นไปที่ขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงก็เป็นได้ และการอภิปรายทั่วไปฯ ในปัจจุบันมีการถ่ายทอดทางวิทยุและโทรทัศน์ด้วยแล้ว โอกาสที่ “ความจริง” มากกว่าหนึ่งชุดขึ้นไปจะถูกตอกย้ำสู่ความรับรู้ของประชาชนก็มีมากยิ่งขึ้นไปด้วย

คำว่า “ความจริงทางการเมืองมีหลายชุด” นั้น หมายถึงว่า เหตุการณ์ ซึ่งเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหนึ่งๆ จะประกอบขึ้นด้วยเหตุการณ์ข้อเท็จจริง (fact) ทางการเมืองหลายเหตุการณ์ แต่สาธารณชนซึ่งมีมากมายหลายกลุ่มนั้น รับรู้เหตุการณ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง (fact) เหล่านั้นแตกต่างกัน ประกอบกับความคิด ความเชื่อ และทัศนคติแตกต่างกันอีกด้วย จึงได้นำเหตุการณ์ข้อเท็จจริง (fact) ทางการเมืองเหล่านั้น มาสรุปเป็น “ความจริง” ทางการเมืองซึ่งแตกต่างกัน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อกล่าวหาของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับ ส.ส. ฝ่ายค้านอีกจำนวนหนึ่ง ที่กล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า แบลคเมล (Blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทยในคราวการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 มาเป็นตัวอย่างประกอบคำอธิบายและเพื่อให้สอดคล้องกับการเสนอผลการศึกษาในบทที่ 10 และ 11 ผู้วิจัยจึงแบ่งการเสนอตัวอย่างออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

2) ข้อกล่าวหา

3) ผลการวิเคราะห์

1) บริบทของสถานการณ์

บริบทของการกล่าวหาในประเด็นนี้ มี 3 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้คือ

1.1) คดีฉ้อโกงเงินของธนาคารกรุงเทพฯ พณิชยการฯ โดยนายราเกซ สักเสนา

1.2) ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคชาติไทย

1.3) การกล่าวหาของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธต่อคณะรัฐบาล

1.1) คดีฉ้อโกงเงินของธนาคารกรุงเทพฯ พณิชยการฯ โดยนายราเกซ สักเสนา

คดีฉ้อโกงนี้เริ่มต้นด้วย หนังสือพิมพ์บางฉบับ เช่น มติชนและสยามโพสต์ได้นำปัญหาความมั่นคงทางการเงินของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการฯ มารายงานข่าวให้ประชาชนทราบ ต่อมานายสุเทพ เทือกสุบรรณได้นำมากล่าวหานายสุชาติ ตันเจริญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 39 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2539 โดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณ กล่าวหาว่า มีเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การฯ ร่วมมือกับนักการเมือง นักธุรกิจทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ซึ่งก็รวมถึงนายราเกซ สักเสนาที่ปรึกษาของนายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการฯ ด้วย โดยบุคคลเหล่านั้นจะตั้งบริษัทขึ้นทั้งในและต่างประเทศ แล้วอาศัยชื่อบริษัทนิติบุคคลเหล่านี้ ไปขอกู้เงินจากธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการฯ ในลักษณะที่เรียกว่าเงินกู้เบิกเกินบัญชีหรือเงินโอดี (O.D.) หลังจากนั้น ก็นำเงินกู้เหล่านี้ไปกว้านซื้อที่ดินในจังหวัดต่างๆ แล้วนำเอกสารสิทธิที่ดินที่ได้มาทำโครงการกู้เงินธนาคารอีก โดยมีคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

> ท่านประธานที่เคารพครับ คนนี้คนเหล่านี้ใช้นายราเกซ สักเสนา เป็นเครื่องมือในการหาเงิน ใช้ธนาคาร บี.บี.ซี. เป็นแหล่งเป็นฐานในการหมุนเงินเข้ามาใช้ในกิจกรรมทางการเมือง ทำไมนายราเกซเขาทำให้ หวังแลกเปลี่ยนครับหวังที่จะได้ใบอนุญาตแล้วไปตั้งแบงก์ต่างประเทศสาขาต่างประเทศเพื่อที่จะได้หมุนต่อ นายราเกซนั่นพ่อมดทางการเงินอยู่แล้วก็สนุกสิครับ เขาทำกันอย่างไรเงินจำนวนนี้ ท่านประธานครับ เขาเอาหุ้นของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การจำกัด ซึ่งถืออยู่ในชื่อของบริษัทแม่ฮ่องสอน เวนเจอร์ ในชื่อของบริษัทสเปเชียลแอสเซท ในชื่อของบริษัทซัพพอร์ต ซิสเต็ม และในชื่อของนายราเกซ สักเสนา เอาไปขายในตลาดหุ้น แล้วเอาเงินที่ได้ไปเข้าบัญชีของบริษัท 4 บริษัทนี้ที่สหธนาคาร สาขาเยาวราช ที่ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ สำนักงานใหญ่แล้วทำอย่างไรครับ เขียนเช็คออกจาก 2 ธนาคารนั้นไปเข้าบัญชีของตัวแทนไปเข้าที่เดียวกันเขียนเช็คออกจากต่างธนาคารจาก 4 บริษัท ลงวันที่พร้อมๆ กันแล้วไปเข้าบัญชีธนาคารกสิกรไทย สาขาลาดพร้าว 25 วันเดียวกันช่วงเดียวกันคือช่วงที่ต้องการใช้เงินทั้งหมด 220 ล้านบาท คณะทำงานของเราได้ต้นขั้วเช็ค

> ได้ชื่อเช็ค ได้เลขที่ผู้รับเงิน เห็นลักษณะกระบวนการฟอกเงินโยงใยกันหลายตอนกว่าจะถึงไม่ใช่ให้กันง่ายๆ นะครับ แต่ว่าเรื่องอย่างนี้ตรวจสอบได้ไม่ยากตรวจสอบได้ (รายงานการประชุมฯ, 2539, น. 316)

คำอภิปรายของนายสุเทพ เทือกสุบรรณดังกล่าว ถึงแม้นายอำนวย วรวรรณ รองนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น พยายามออกมาแก้ต่างให้กับรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาลว่า ถ้าจะมีความผิดกันแล้ว ผู้กู้ไม่ผิด ผู้ที่ผิดก็คือ ผู้บริหารธนาคารฯ (“กรณีการกู้เงินจากธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ,” ซีดี-รอม, 2539) ซึ่งผลปรากฏออกมาว่า ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ มีปัญหาดังเช่นที่หนังสือพิมพ์รายงานข่าวและฝ่ายค้านนำมาอภิปรายจริง กล่าวคือ เมื่อ ม.ร.ว. จัตุมงคล โสณกุล ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยได้ชี้แจงสภาพหนี้ที่แท้จริงว่า มีหนี้ของนักการเมืองโดยตรงประมาณ 7,000 ล้านบาท จากหนี้เสียรวมทั้งสิ้น 120,000 ล้านบาท ส่วนที่เหลือเป็นหนี้ของกลุ่มนายราเกซ สักเสนาประมาณ 58,000 ล้านบาท หนี้เสียปกติประมาณ 60,000 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ในส่วนของนายราเกซ สักเสนาอาจจะมีนักการเมืองรวมอยู่ด้วย (“กรณีธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ,” ซีดี-รอม, 2541)

ขณะที่ผู้ต้องหาคนอื่นๆ มอบตัวบ้างและถูกจับบ้าง บางคนก็ประกันตัวออกมาสู้คดี แต่นายราเกซ สักเสนาเลือกหนทางหนีออกนอกประเทศ ด้วยการหนีไปอยู่ที่ประเทศแคนาดา ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจของไทยได้ติดตามจับนายราเกซ สักเสนาได้ที่เมืองแวนคูเวอร์ แคนาดาเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 (“กรณีธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ,” ซีดี-รอม, 2539) แต่อย่างไรก็ดี จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทางราชการไทยก็ยังไม่สามารถนำตัวนายราเกซ สักเสนามาดำเนินคดีในประเทศไทยได้ ส่วนนายราเกซ สักเสนาก็พยายามให้ข่าวว่า ตนเองได้จ่ายเงินให้พรรคการเมืองในเมืองไทยหลายพรรค เช่น ให้พรรคชาติไทยเป็นจำนวนเงิน 500 ล้านบาท ซึ่งประเด็นนี้ นายณรงค์ วงศ์วรรณ ประธานกลุ่มเทิดไทในพรรคชาติไทยว่า ตนไม่ทราบเรื่องดังกล่าวและขอปฏิเสธทุกข้อกล่าวหา เนื่องจากตนไม่รู้จักกับนายราเกซ สักเสนามาก่อน และได้วางมือจากการเมืองแล้ว โดยเป็นเพียงที่ปรึกษานายบรรหาร ศิลปอาชาเท่านั้น (“กรณีข่าวนักธุรกิจให้เงินพรรคการเมือง,” ซีดี-รอม, 2539) นอกจากนั้นแล้ว นายราเกซ สักเสนายังให้สัมภาษณ์ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ว่า ในการเลือกตั้งเมื่อปี 2538 นายราเกซ สักเสนาได้ให้เงินช่วยเหลือ พรรคเอกภาพ ซึ่งพรรคเอกภาพก็ต้องแจ้งความดำเนินคดีกับนายราเกซ สักเสนาเพิ่มขึ้นอีกคดีหนึ่ง (“กรณีการยักยอกทรัพย์ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ,” ซีดี-รอม, 2539)

นายราเกซ สักเสนาก็ยังคงใช้ประเด็นว่า เคยจ่ายเงินสินบนให้นักการเมืองไทยในการสู้คดีที่ประเทศแคนาดา กล่าวคือ นายราเกซ สักเสนาได้ให้การต่อศาลสูงแห่งแคว้นบริติช

โคลัมเบียที่กำลังพิจารณาคดีการขอตัวนายราเกซ สักเสนากลับมาดำเนินคดีในประเทศไทยในฐานะผู้ร้ายข้ามแดน โดยนายราเกซ สักเสนาระบุว่า ได้จ่ายเงินสินบนให้นายบรรหาร ศิลปอาชา นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย และนายสุชาติ ตันเจริญเป็นเงิน 144 ล้านบาท เพื่อนำไปซื้อเสียงการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2538 โดยนายราเกซ สักเสนาอ้างว่า ได้ทำตามคำสั่งของนายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ (“BBC ยักยอกทรัพย์,” ซีดี-รอม, 2542) ต่อคำให้การของนายราเกซ สักเสนานั้น นางสาวกัญจนา ศิลปอาชาต้องออกมาชี้แจงว่า นายบรรหาร ศิลปอาชาไม่เคยรู้จักนายราเกซ สักเสนามาก่อน นายราเกซ สักเสนาคงต้องการสร้างเรื่องให้เป็นประเด็นทางการเมือง เพื่อที่จะไม่ต้องถูกส่งตัวกลับมาดำเนินคดีที่เมืองไทย (“ความเสื่อมเสียพรรคชาติไทย,” ซีดี-รอม, 2542)

1.2) ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคชาติไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคชาติไทยกับพรรคประชาธิปัตย์ ตั้งแต่การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 38 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2538 ครั้งที่ 39 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 และครั้งที่ 40 ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 เป็นไปในลักษณะที่เป็นปรปักษ์ซึ่งกันและกัน และได้สร้างความบาดหมางอย่างหนักให้แก่กันกล่าวคือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 38 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2538 นายบรรหาร ศิลปอาชา ผู้นำฝ่ายค้านโจมตีพรรคประชาธิปัตย์เพียงพรรคเดียวในกรณี สปก. 4-01 หลังจากอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง นายชวน หลีกภัยต้องยุบสภา สูญเสียอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยไม่ต้องกล่าวถึงหน้าตาเชิงลบ (public negative face) ที่เกิดขึ้นกับภาพลักษณ์ที่เป็นคนซื่อสัตย์ สมถะของนายชวน หลีกภัย เมื่อนายบรรหาร ศิลปอาชา พลิกผันมาเป็นนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยผู้นำฝ่ายค้านก็ยื่นญัตติอภิปรายทั่วไปฯ 2 ครั้ง ซึ่งครั้งแรกนายบรรหาร ศิลปอาชายังสามารถบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ แต่ครั้งที่ 2 นายบรรหาร ศิลปอาชา ก็ต้องยุบสภาสูญเสียอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินไปเช่นเดียวกัน

เมื่อ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ “เพื่อนผู้ทรยศ” ในสายตาของนายบรรหาร ศิลปอาชา เนื่องจากบีบบังคับให้นายบรรหาร ศิลปอาชา ต้องประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายใน 7 วันจึงจะลงมติไว้วางใจให้ ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชาจึงเพิ่งมาร่วมมือเป็นฝ่ายค้านกับนายชวน หลีกภัยโดยปริยาย ซึ่งอาจจะเข้าหลักเกณฑ์ที่ว่า “ศัตรูของศัตรูคือมิตร” เมื่อนายชวน หลีกภัยต้องการเป็นนายกรัฐมนตรีอย่างมาก จนถึงกับนำเสียงสนับสนุนของ “กลุ่มงูเห่า” จากพรรคประชากรไทยมาสนับสนุน จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า นายชวน หลีกภัยจึงต้องดึงนายบรรหาร ศิลปอาชา ขึ้นมาเป็นคณะรัฐบาลด้วย กล่าวสรุปโดยสั้นๆ ได้ว่า พรรคชาติไทยกับพรรคประชาธิปัตย์เป็นศัตรูทางการเมืองกันมาก่อน เพิ่งมาเป็นมิตรในรัฐบาลเดียวกันและถูกอภิปรายทั่วไปฯ ด้วยกันก็ในคณะรัฐบาลชุดนี้

ดังนั้น ในความเห็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคชาติไทยกับพรรคประชาธิปัตย์น่าจะไม่มั่นคงนัก อาจจะตอกลิ่มให้เกิดให้เกิดความแตกแยกในระหว่างพรรค 2 พรรคนี้ได้

1.3) การกล่าวหาของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธต่อคณะรัฐบาล

ในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้ตั้งข้อกล่าวหานายกรัฐมนตรีและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพร้อมกันว่า สร้างความรุ่มร้อนขึ้นในแผ่นดิน โดย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ กล่าวว่า ในภาวการณ์วิกฤติของชาติขณะนี้ ต้องการความสามัคคีระหว่างคนไทยด้วยกัน พรรคประชาธิปัตย์ไม่มีความคิดเช่นนั้น ยังมีความคิดแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย ไม่ให้ความร่วมมือกันระหว่างพรรคการเมืองด้วยกัน ทำให้เกิดความรุ่มร้อนในแผ่นดินขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธดังนี้

> ในภาวการณ์ที่เป็นวิกฤติของชาติในขณะนี้ สิ่งที่มีความจำเป็นสูงสุด ท่านประธานที่เคารพครับ นั่นก็คือความรักสมัครสมานสามัคคีระหว่างคนไทยในแผ่นดินนี้เป็นหลัก แม้แต่พระเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงมีพระราชดำรัสที่พระราชทานให้ในวันเฉลิมฯ ที่ผ่านมาอย่างชัดเจน ถึงการให้พี่น้องคนไทยเรามีไมตรีและมีเมตตาธรรมและมีความสามัคคีธรรมต่อกัน ท่านประธานที่เคารพครับ ประเด็นดังกล่าวนี้จึงเป็นประเด็นที่มีความหมายและมีความสำคัญมาก แต่ประเด็นนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้านักการเมืองและพรรคการเมืองของเรานั้นยังมีการแยกฝ่ายกันอยู่ ยังมีการแบ่งฝ่ายเป็นพรรคเป็นพวก ซึ่งกระผมเห็นว่าไม่มีประโยชน์อันใดที่จะทำอย่างนั้น หากมีแต่พรรค มีแต่พวก แต่ไม่มีชาติหรือไม่มีแผ่นดินของเรา (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 7)

ต่อข้อกล่าวหาที่ว่านายกรัฐมนตรีทำให้เกิดความรุ่มร้อนในแผ่นดิน พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ มีหลักฐานสนับสนุน 3 ประการ ดังนี้คือ

นายกรัฐมนตรีไม่เคยโทรศัพท์ไปหาผู้นำฝ่ายค้านภายในระยะ 2 ปีเศษที่ผ่านมา

เกิดคดีอาชญากรรมในสถานที่สำคัญ เช่น พระอารามหลวง บ้านองคมนตรี และห้องเก็บพระราชทรัพย์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพยายามแบลคเมล์ (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาหัวหน้าพรรคชาติไทย เฉพาะประเด็นสุดท้ายนี้ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ มีหลักฐานสนับสนุนอีก 1 ประเด็นคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สั่งให้มีการตรวจสอบว่า มีการโอนเงินจากนายราเกซ สักเสนาไปให้นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทยจริงหรือไม่ หลังจากที่นายบรรหาร ศิลปอาชา ออกมาวิจารณ์เรื่องบ้าน 3 หลังที่จังหวัดกาญจนบุรี

โดยสรุป ข้อกล่าวหาของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด: นายกรัฐมนตรีและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก: นายกรัฐมนตรีไม่เคยโทรศัพท์ไปหาผู้นำฝ่ายค้านภายในระยะ 2 ปีเศษที่ผ่านมา

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก: เกิดคดีอาชญากรรมในสถานที่สำคัญ เช่น พระอาราม หลวง บ้านองคมนตรี และห้องเก็บพระราชทรัพย์

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพยายามแบลคเมล์ (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาหัวหน้าพรรคชาติไทย

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สั่งให้มีการตรวจสอบว่า มีการโอนเงินจากนายราเกซ สักเสนาไปให้นายบรรหาร ศิลปอาชา

2) ข้อกล่าวหา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า นายราเกซ สักเสนาให้การต่อศาลสูงของแคนาดาและพูดผ่านสื่อสารมวลชนว่า เคยบริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองในเมืองไทยอย่างน้อย 2 พรรคคือ พรรคชาติไทยและพรรคเอกภาพ ซึ่งบุคลากรของทั้ง 2 พรรคนั้นปฏิเสธว่า คำกล่าวของนายราเกซ สักเสนาว่าไม่จริง แต่ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ยังคงสืบสวนอยู่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้นำหลักฐาน คือ สำเนาบันทึกข้อความของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งสอบถามระหว่างหน่วยงานของตำรวจด้วยกันว่า นายราเกซ สักเสนาโอนเงินให้พรรคชาติไทยจริงหรือไม่? มาตั้งเป็นข้อกล่าวหารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาโดยมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> เพื่อนของท่านที่ได้ให้การช่วยเหลือต่อท่าน ยอมเสียสละอดทน ถูกด่าถูกว่ามาในอดีต ก็อุตส่าห์มาให้การช่วยเหลือ เพื่อจัดตั้งรัฐบาลหวังว่าที่จะทำงานให้บ้านให้เมือง แก้ไขปัญหาให้บ้านให้เมือง ให้กับพี่น้องประชาชน ก็ยังไม่วายที่จะโดนถูกจุดไฟด้วย[1] เอกสารในมือของกระผมฉบับนี้ เป็นเอกสารที่ระบุถึงข้อความอันหนึ่งดังต่อไปนี้ จากการตรวจสอบปรากฏว่า ในคดีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยร้องทุกข์กล่าวโทษนายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ อดีตผู้บริหารธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ จำกัด (มหาชน) กับพวก ซึ่งมีนายราเกซ สักเสนา เป็นผู้ต้องหาร่วมอยู่ด้วย ในข้อหาร่วมกันยักยอกเงินและกระทำผิดต่อเจ้าหน้าที่นั้น

[1]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

> ซึ่งตามคำสั่งกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ลงวันที่ 9 มกราคม 2541 มีท่านเป็นพนักงานสอบสวนในคดีลำดับที่เท่านั้นๆ ดังนั้นจึงขอความร่วมมือมายังท่านเพื่อตรวจสอบว่าจากการสอบสวนในคดีที่ท่านเป็นพนักงานสอบสวนร่วมอยู่ด้วยนั้น มีข้อมูลว่ามีการโอนเงินจากนายราเกซ สักเสนา ไปให้กับพรรคชาติไทยหรือนายบรรหาร ศิลปอาชาหรือไม่อย่างไร ฉะนั้นจึงแจ้งมายังท่านเพื่อขอทราบข้อมูลดังกล่าว ผลเป็นประการใดกรุณาแจ้งให้ทราบโดยด่วน เพื่อจะได้ดำเนินการต่อไป เอกสารนี้ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2542 หลังจากที่ผู้นำพรรคชาติไทยพยายามจะพูดถึงความผิดหรือถูกในกรณีบ้าน 3 หลังว่าบ้านบุกป่า หรือป่าบุกบ้านกันแน่ ท่านประธานที่เคารพ นั่นคือสาเหตุของความรุ่มร้อนในแผ่นดิน[2] ซึ่งกระผมขออนุญาตจะกราบเรียนย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ไม่ได้มาที่ไหน มาจากผู้บริหารบ้านเมืองนั่นเอง (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 9-10)

นอกจาก พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธจะกล่าวหาว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แบลคเมล์ (blackail) นายบรรหาร ศิลปอาชาแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ ก็มาอภิปรายซ้ำในประเด็นนี้อีก เช่น คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่ง ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ได้อภิปรายขยายความในรายละเอียดขั้นตอนการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า พล.ต.ท. ล้วน ปานรศทิพ ผู้บังคับบัญชากองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง มีหนังสือสอบถามเรื่องดังกล่าวกับหน่วยงานภายใต้การบังคับบัญชา ซึ่งในเหตุการณ์ครั้งนี้ก็คือ กองบังคับการเศรษฐกิจ

ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงได้ใช้เวลาในการอภิปรายส่วนหนึ่ง อภิปรายย้ำข้อกล่าวหาของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธดังนี้

> เอกสารอย่างนี้ต้องกล่าวหาเลยว่า พรรคร่วมรัฐบาลใครก็ตามมีอิทธิฤทธิ์อิทธิเดชเหนือกรมตำรวจเล่นการเมืองแบลคเมล์ (Blackmail) ... ผมเรียนย้ำประธานอีกครั้งนะครับว่าที่พลเอกชวลิต เอามาบอกไม่ได้หวังให้พรรคร่วมรัฐบาลแตกแยก แต่ว่ามันมีนักการเมืองบางคนในฟากรัฐบาลเล่นสกปรก จะมีการแบลคเมล์ ... อย่างนี้เขาเรียกว่า นักแบลคเมล์[3] (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 152-155)

---

[2]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

[3]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

หลังจากนั้นแล้ว นายชิงชัย มงคลธรรม ยังได้อภิปรายย้ำประเด็นแบลคเมล์ (Blackmail) ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> นี่คือการคุกคามพรรคชาติไทยและท่านบรรหาร ศิลปอาชา ผมคิดอย่างนี้แล้วเห็นอย่างนี้ ต่อหน้าซึ่งๆ หน้ากัน ไม่ได้มาเสี้ยมให้ใครแตกแยกกันทั้งสิ้น นี่คือสัจจะของมันที่เป็นอยู่และเป็นจริง ท่านอยู่กันต่อไปเถอะครับ อีกไม่กี่เดือนกี่ปีมันก็ครบวาระ พวกผมไม่ได้ไปสำเหนียกว่าถูกต้องขึ้น ถูกต้องลง วันนี้เวลานี้ไม่ใช่กล้าออกมา แล้วคิดอะไรจะกลับขึ้นไปเป็นง่ายๆ ประชาชนให้โอกาสท่านท่านทำต่อไป อย่าวิตกกังวลว่าผมจะไปคิดจะไปอิจฉาในสิ่งเหล่านั้น ผ่านมาเยอะ แล้วครับ <u>แต่วันนี้มันน่ากลัวที่การเมืองเมืองไทยมันมาถึงจุดอับ ถึงจุดตกต่ำสูงสุด การคุกคาม ลักษณะนี้ชาวบ้านเรียกว่าแบลคเมล์ (Blackmail)</u>[4] กัน คิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 118-119)

<u>3) ผลการวิเคราะห์</u>

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่า มีเหตุการณ์ข้อเท็จจริง (fact) ทางการเมืองเป็นจำนวนมาก และสามารถจัดกลุ่มได้เป็นหลายกลุ่มด้วยกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองเหล่านั้น อาจจะสรุป "ความจริง" ทางการเมืองตามประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อของตนเองได้หลายชุด ดังนี้

<u>เจ้าหน้าที่ตำรวจ</u>

เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 แต่เหตุการณ์ทางการเมืองครั้งหลังนี้เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2542 นั่นก็หมายความว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสงสัยหรือ "เชื่อ" ว่า นายราเกซ สักเสนาโอนเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชา หรืออาจจะเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งในพรรคชาติไทยจริง จึงได้ดำเนินการสืบสวนมาโดยตลอด ซึ่งในเหตุการณ์เดียวกันนี้ นายณรงค์ วงศ์วรรณ อดีตประธานกลุ่มในพรรคชาติไทย รวมทั้งนายบรรหาร ศิลปอาชาปฏิเสธว่าเป็น "ความไม่จริง" ซึ่งก็จะทำให้บุคคลอื่นๆ ซึ่งศรัทธาหรือเชื่อถือนายบรรหาร ศิลปอาชา เชื่อว่า เรื่องดังกล่าวคือ "ความไม่จริง" ไปด้วย

ในฐานะที่เป็นผู้วิจัย ผู้วิจัยเห็นว่า <u>อาจจะมี</u> หรือ <u>อาจจะไม่มี</u> การโอนเงินให้พรรคชาติไทยก็ได้ เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจสอบการโอนเงินเฉพาะนายบรรหาร ศิลปอาชา ไม่ได้ตรวจสอบบุคคลอื่นๆ ซึ่งสังกัดพรรคชาติไทยในขณะนั้นด้วย เพราะ ถ้านายราเกซ สักเสนาต้องการ

---

[4] เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

โอนเงินให้พรรคการเมืองใดๆ ก็ไม่จำเป็นจะต้องโอนเงินให้กับหัวหน้าพรรคนั้นๆ อาจจะโอนเงินให้สมาชิกคนสำคัญในพรรคคนใดคนหนึ่งก็ได้

<u>พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธและ ส.ส. ฝ่ายค้าน</u>

ประเด็นที่ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์สั่งให้เจ้าหน้าตำรวจสืบว่า นายราเกซ สักเสนา โอนเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชาหรือพรรคชาติไทยจริงหรือไม่? พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ และ ส.ส. ฝ่ายค้าน "เชื่อ" ว่าเป็น ความจริง (truth) อย่างจริงจัง เพราะได้ทุ่มเทการกล่าวหาว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แบลคเมล์ (Black mail) นายบรรหาร ศิลปอาชาอย่างเต็มที่ เพราะ เมื่อ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์นำเอกสารที่เป็นบันทึกข้อความมายืนยันคำอภิปรายของตน ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งถึงกับเชื่อว่า เป็นบันทึกที่ทำขึ้นใหม่ เนื่องจากไม่มีการลงเลขรับหนังสือ และไม่มี "ที่" เมื่อออกหนังสือ

นายมนตรี ด่านไพบูลย์ ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำเอกสารดังกล่าวไปอภิปรายโดยพยายามหารือกับประธานสภาฯ ว่าบันทึกข้อความดังกล่าวไม่มีเลขที่ออกของหนังสือ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 179) และไม่มีเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวา แต่ในสำเนาบันทึกข้อความที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธนำมาแสดงมีเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวาด้วย ส่วนนายอดิศร เพียงเกษ ส.ส. จังหวัดขอนแก่นถึงกับนำประเด็นดังกล่าว มาตั้งเป็นข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ว่าโกหกประชาชน โดยมีการแก้ไขดัดแปลงบันทึกข้อความของ ร.ต.อ. ประไพพันธ์ บุญเสรฐ หรือหลักฐานนั้นอาจจะทำขึ้นอย่างรีบร้อนเพื่อใช้เป็นหลักฐานเท็จ หลักฐานสนับสนุนของนายอดิศร เพียงเกษ ก็คือบันทึกข้อความนั้นไม่มี "ที่" ซึ่งต้องประกอบด้วยรหัสพยัญชนะและเลขประจำตัวเจ้าของเรื่องและไม่มีเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวา และนายอดิศร เพียงเกษ ยังกล่าวว่า บันทึกดังกล่าวต้องทำด้วยความรีบร้อนเพราะพิมพ์ผิดหลายแห่ง โดยมีคำอภิปรายบางส่วนดังนี้คือ

> ท่านประธานครับ เลขที่ต้องลงไม่มีข้อยกเว้น ท่านโกหกกลางสภาหรือไม่ท่านก็ถูกลูกน้องโกหก ... ท่านประธานครับ เอกสารนี้ผมยืนยันว่าเป็นที่น่าสงสัยหรือเกิน ลุกลี้ลุกลนรีบร้อนในการพิมพ์ ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การจำกัด (มหาชน) ไม่ใช่ มหาชน ช กลายเป็น ฆ ... ท่านประธานครับ ไม่ใช่พูดเล่น นี่คือการโกหกกลางสภา ถ้าจะไม่เสียเวลาต่อสภาแห่งนี้ ลุกขึ้นมาลาออกเสียผมจะหยุด ถ้าไม่ลา ผมจะเดินหน้าต่อไป (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 247-248)

จะเห็นได้ว่า ประเด็นดังกล่าวนี้ ส.ส. ฝ่ายค้าน "เชื่อ" ว่า เป็นความจริง แต่ผู้ที่มีความศรัทธาในพรรคประชาธิปัตย์ก็น่าจะเชื่อว่าเป็น "ความไม่จริง"

ในฐานะที่เป็นผู้วิจัย เฉพาะประเด็นที่ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ได้สั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสืบค้นว่า นายราเกซ สักเสนาโอนเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชาหรือไม่นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ อาจจะสั่ง หรือ อาจจะไม่สั่ง ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการดังกล่าวก็ได้ เพราะ การสั่งงานในบริบทของสังคมการเมืองไทยนั้น อาจจะสั่งกันด้วยวาจาโดยไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้

โดยสรุปแล้ว จะเห็นว่า เหตุการณ์ทางการเมืองเดียวในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 กล่าวคือ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแบลคเมล์ (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชานั้น มีเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริง (fact) ทางการเมืองเกิดขึ้นมากมาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เหตุการณ์เหล่านั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำมาสรุปเป็น ‘‘ความจริง’’ ทางการเมืองได้หลายชุด และจนกระทั่งถึงปัจจุบันสาธารณชนก็ยังไม่ ‘‘แน่ใจ’’ นักว่า ‘‘ความจริง’’ ทางการเมืองดังกล่าวของฝ่ายใดถูกต้องกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกกันแน่

ความเห็นของนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่สามารถยืนยันหลักการที่ว่า ‘‘ความจริง’’ ทางการเมืองมีหลายชุดก็คือ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ผู้เป็นนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ และสนใจนำความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์มาศึกษาวิเคราะห์การเมือง รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2544ก, น. 140-141) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง ‘‘ต้นทุนสารสนเทศ’’ (information cost) ซึ่งมีใจความสำคัญว่า ปกติแล้วในตลาดการเมืองไทยนั้น เป็นตลาดการเมืองที่สารสนเทศที่ไม่สมบูรณ์ (imperfect Information) และไร้สมมาตร (asymmetric information) การที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องการจะรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือนักการเมืองผู้ใดก็ต้อง ‘‘เสียค่าใช้จ่าย’’ เมื่อต้องการรู้มากก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ด้วยต้นทุนที่ต้องเสียดังกล่าว สาธารณชนส่วนใหญ่จึงไม่มีความสมบูรณ์ของสารสนเทศทางการเมือง (political information perfection) เกี่ยวกับตัวนักการเมือง ประกอบกับนักการเมืองส่วนใหญ่ต้องการคะแนนนิยมทางการเมือง จึงกระทำการทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเพื่อคะแนนนิยมนั้น เช่น การโฆษณาสารสนเทศที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริงหรือโกหก เป็นต้น และนักการเมืองที่กระทำการดังนั้นก็ยังคงได้รับเลือกตั้ง แสดงให้เห็นว่าข่าวสารสารสนเทศที่ได้รับไม่ทั่วถึงและไม่มากพอ จึงทำให้สาธารณชนมีความเชื่อกับเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ แตกต่างกันไป

จากข้อเขียนของรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ข้างต้นสามารถสนับสนุนหลักการที่ว่า ‘‘ความจริงทางการเมืองนั้นมีหลายชุด’’ ได้ดีในระดับหนึ่ง กล่าวคือ การที่สาธารณชนจะ ‘‘รู้’’ และ ‘‘เข้าใจ’’ ว่า เหตุการณ์ทางการเมืองใดๆ จะเป็น ความจริงหรือไม่นั้น ก็ต้องประเมินจากข้อมูลข่าวสาร (information) ที่ได้จากสื่อสารมวลชนสาขาต่างๆ ที่ ‘‘มาก’’ พอสมควร จึงจะพอยืนยัน

ได้ว่า เหตุการณ์การเมืองนั้นๆ เป็น ความจริง ซึ่งข้อมูลข่าวสารในปริมาณ “มากพอสมควร” นั้น สาธารณชนต้องใช้ทั้งเวลาและต้นทุนที่เป็นเงินจำนวนมากด้วย ดังนั้น ในการสรุปว่า เหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ เป็นจริงหรือไม่? สาธารณชนส่วนใหญ่จะสรุปจากข้อมูลซึ่ง “จำกัด” หรือไม่มากพอ จึงทำให้ “ความจริง” ทางการเมืองของสาธารณชนมีหลายชุด

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่า สาธารณชนจะได้รับข้อมูลข่าวสารสนเทศที่สมบูรณ์ก็ไม่ได้หมายความว่า ในเหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกัน สาธารณชนจะมีความเห็นต่อเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นเหมือนกัน เนื่องจากมนุษย์มีข้อจำกัดในในการเรียนรู้และการเข้าใจ การที่มนุษย์คิดว่า สิ่งที่มนุษย์คิดและอธิบายนั้น ล้วนแต่มีความสมบูรณ์รอบด้านเป็นความเข้าใจผิด

> ในความเป็นจริงเราไม่ยอมรับว่าการเข้าใจโลกอย่างรอบด้านจริงๆ แล้วเกิดขึ้นไม่ได้
>
> ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ทุกคนที่เข้าร่วมในเหตุการณ์ก็ล้วนแต่เห็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์เท่านั้น แม้แต่คนที่เห็นเหตุการณ์เดียวกันในช่วงเวลาเดียวกัน ก็ยังตีความหรือให้ค่าสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยินต่างกัน
>
> ดังนั้น ทุกเรื่องที่ถูกอธิบายก็ล้วนแต่เป็นผลผลิตที่จำกัดด้วยความจำกัดในการมองและความจำกัดทางแนวคิดหรือทฤษฎีที่จะอธิบายเรื่องนั้นๆ ทั้งสิ้น (ยุค ศรีอาริยะ, 2545, น. 55)

จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า “ความจริง” ทางการเมืองของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ในสังคมการเมืองไทยนั้นมีหลายชุดจริง สาธารณชนต่างๆ มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนในสังคมทั้งหมด และถึงแม้ว่า จะได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นปริมาณมากขึ้น ก็ไม่ได้หมายความว่าสาธารณชนจะตีความเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ ออกมาตรงกันหรือเหมือนกัน เนื่องจากการ “ตีความหรือให้ค่าสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยิน” ของแต่ละบุคคลนั้นแตกต่างกัน

ในการที่จะยืนยันว่า “ความจริง” ทางการเมืองนั้นมีหลายชุด ยังจะสามารถยืนยันได้อีกจากหลักการและความเป็นมาของตรรกวิทยาระบบอุปนัย (inductive) ของฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon : ค.ศ.1561-1627) เบคอน (Francis Bacon) เสนอไว้ในหนังสือ “เครื่องมือใหม่” (Novum Organum - ค.ศ.1620) ว่า การหาความจริงด้วยตรรกวิทยาระบบนิรนัยมีข้อบกพร่อง เนื่องจากมนุษย์จะมีอคติ 4 ประการที่จะทำให้ความรู้ที่ได้รับผิดพลาดไปจากความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก กล่าวคือ (Hall, online, 2004)

1) รูปเคารพแห่งเผ่า (Idols of Tribe) ความรู้ที่ผิดพลาดที่เกิดอิทธิพลของกิเลส หรือความโน้มเอียงส่วนตัวของมนุษย์แต่ละบุคคล

2) รูปเคารพแห่งถ้ำ (Idols of the Cave) ความรู้ที่ผิดพลาดที่เกิดอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการศึกษาของมนุษย์แต่ละคน

3) รูปเคารพของตลาด (Idols of the market-place) ความรู้ที่ผิดพลาดที่เกิดอิทธิพลของภาษาแม่ (native tongue) ของแต่ละบุคคล

4) รูปเคารพของโรงมหรสพ (Idols of theater) คือ ความรู้ที่ผิดพลาดที่เกิดจากความอคติ หรือกรอบธรรมเนียมประเพณีและศาสนาที่ของตน

เมื่อเบคอน (Francis Bacon) เห็นว่า การใช้เหตุผลที่มีมาก่อนหน้านั้น ล้วนแต่เป็นทาสของอคติ การใช้เหตุผลจึงทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ มนุษย์ต้องใช้เหตุผลโดยปราศจากอคติ นั่นคือ ไม่เชื่ออะไรเลย นอกจากประสบการณ์ร่วมของมนุษยชาติเท่านั้น ทำให้เบคอนได้ชื่อว่าเป็นบิดาของลัทธิประสบการณ์นิยม (empiricism) (กีรติ บุญเจือ, 2546, น. 13)

จากหลักการและความเป็นมาดังกล่าว จะเห็นว่า ความรู้ของมนุษย์เกิดมาจากประสบการณ์เฉพาะจำนวนหนึ่ง และ มนุษย์จะนำความรู้จำนวนนั้นไปสรุปเป็นความรู้ทั่วไป เช่น คนจำนวนหนึ่งเห็นอีกา ที่ข้างบ้านของตนมีสีดำ ไปที่ใดก็ยังเห็นอีกาว่ามีสีดำ กลุ่มบุคคลเหล่านั้นจึงสรุปว่า “อีกาทั้งโลกมีสีดำ” ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้เดินทางไปสำรวจทั่วโลกอย่างทุกตารางเมตร นั่นคือการหาความรู้ความจริงตามหลักตรรกวิทยาระบบอุปนัย

ความรู้ที่เกี่ยวกับสังคมการเมืองไทยที่สาธารณชนคนไทยได้รับก็มีลักษณะเดียวกันกับตัวอย่างข้างต้น สาธารณชนแต่ละคนแต่ละกลุ่ม มีประสบการณ์และการเรียนรู้ต่างกัน การเรียนรู้และประสบการณ์ของมนุษย์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ให้กับมนุษย์แต่ละบุคคลนั้น นอกจากนั้นแล้ว ตามหลักการของอคติ 4 ประการของเบคอน (Francis Bacon) นั้น เบคอน (Francis Bacon) ไม่ได้คำนึงว่า ข้อมูลข่าวสารที่ออกมาเป็นเพียง “เรื่องเล่าของความจริง” ซึ่งไม่ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกเสียตั้งแต่ต้นแล้ว กล่าวคือ ในความคิดของเบคอนนั้น ถึงแม้ว่าความจริงจะเป็นความจริงชุดเดียวกัน อคติ 4 ประการก็ยังทำให้มนุษย์รับรู้ข้อมูลข่าวสารผิดเพี้ยนกันออกไป แต่ในปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารที่ออกมาเป็นเพียง “เรื่องเล่าของความจริง” เท่านั้น ดังนั้น โดยธรรมชาติแล้ว เหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ สาธารณชนจึงมีความเห็นและการรับรู้ต่างกัน “ความจริง” ทางการเมืองของเหตุการณ์หนึ่งๆ จึงมีได้หลายชุด

ทฤษฎีที่ยืนยันว่า “ความจริง” ทางการเมืองมีหลายชุดอย่างเหมาะสมและครอบคลุมน่าจะเป็นทฤษฎีทางด้านการสื่อสารของมนุษย์ เพราะความรู้ความจริงของบุคคลหนึ่งจะไปสู่อีก

บุคคลหนึ่งก็เพราะการสื่อสาร แบลควู้ด (Blackwood, 1993)[5] เห็นว่า เมื่อผู้ส่งสารส่งสารใดสารหนึ่งออกไป เมื่อผู้รับสารรับสารไว้แล้ว สารนั้นจะไม่ใช่สารเดิมอีกต่อไป หรืออาจจะกล่าวได้ว่า “สารที่รับโดยผู้รับสารจะไม่ใช่อย่างเดียวกับที่ผู้ส่งสารส่งมา” (Message received is never the same as message transmitted.) เพราะนอกจาก จะมีปัญหาจากช่องทางการส่งสาร ซึ่งอาจจะมีสิ่งรบกวนทำให้เข้าใจสารนั้นต่างออกไปแล้ว ผู้รับสารจะมีองค์ประกอบส่วนบุคคล (field) ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถาน ทัศนคติ ประสบการณ์ และลักษณะเฉพาะของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือน กับผู้ส่งสาร ดังนั้น ถ้าผู้ส่งสารได้ส่ง “สาร1” ออกมา เมื่อผู้ได้รับสารนั้นแล้ว “สาร 1” จะกลายเป็น “สาร 2” ไปในทันที ดูภาพที่ 1 ด้านล่าง

ภาพที่ 1
แบบจำลองการสื่อสารของโอดอนแนล์และเคเบิล
(O'Donnail & Cable's Model of Communication)[6]

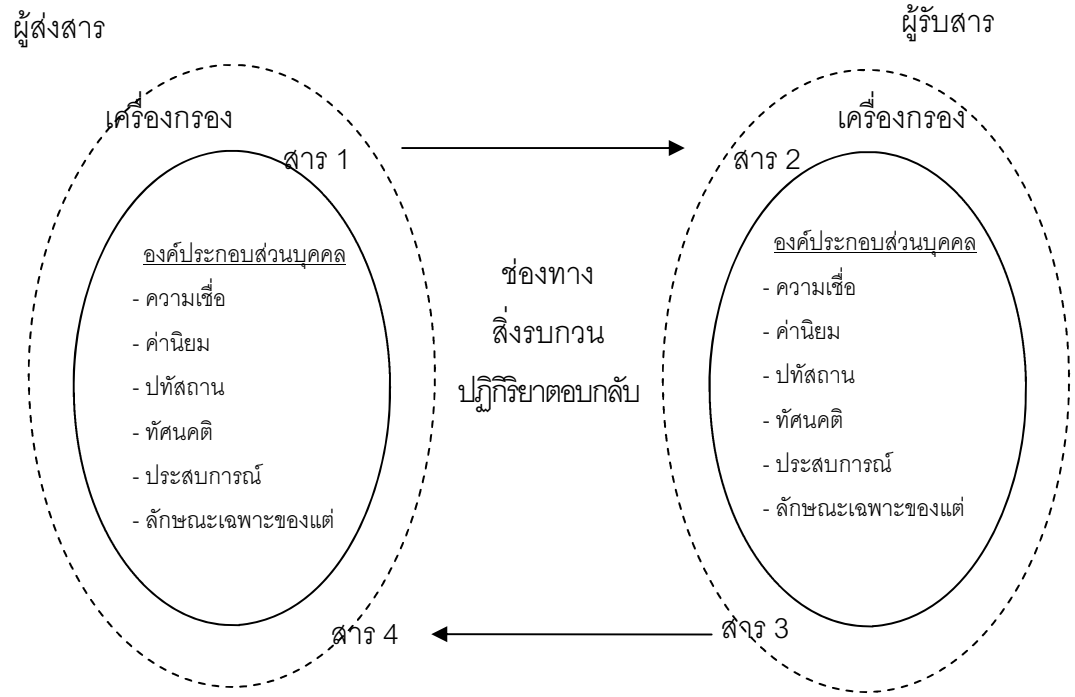

[5,6]เป็นคำบรรยายให้กับนักศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2536 (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2546 น. 3-4)

จากแผนภูมิดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โดยธรรมชาติของการสื่อสารเอง สารที่ได้รับมาก็จะไม่ตรงกับสารที่ผู้ส่งสารสื่อออกมาอยู่แล้ว และยิ่งในทางการเมืองยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีก เช่น เครื่องกรอง (filter) คือ การที่ผู้รับสารยินดีที่จะเลือกรับรู้ข่าวสาร (selective perception) ตามที่ตนต้องการเท่านั้น อันเป็นผลมาจากกระบวนการสังคมประกิต อคติ ผลประโยชน์ ฯลฯ นอกจากนั้นแล้ว สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งมีอำนาจที่จะอำนวยมาซึ่งผลประโยชน์มหาศาลของนักการเมืองที่เกี่ยวข้อง คือ อำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า สารที่ส่งออกมาจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านจะถูกจัดการ "ความจริง" ไปเสียชั้นหนึ่งแล้ว ดังนั้น "ความจริง" ทางการเมืองของไทยจึงมีได้หลายชุดดังได้อธิบายมานี้

ประเด็นความจริงที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นนั้น เป็นการอธิบายโดยอิงความรู้ที่รับมาจากทางตะวันตกแต่เพียงอย่างเดียว ในประเด็นนี้ เมื่อนำความรู้ทั้งทางตะวันตกและทางตะวันออก ซึ่งได้รับมาทางประเทศอินเดีย โดยทางศาสนาพุทธมาผสมผสานกันแล้วแล้ว ซึ่งจินดา จันทร์แก้ว (สัมภาษณ์) เปรียบเทียบและสรุปได้อย่างกว้างๆ ดังนี้

ความจริง/สัจจะ (truth)

สมมุติ	ปรมัตถะ
Conventional (สัญนิยม)	Ultimate (ความจริงสูงสุด)
Relativistic (สัมพัทธ์)	Absolutistic (ความจริงสัมบูรณ์)
Particular (เฉพาะ)	Universal (ความจริงสากล)
Factual (ข้อเท็จจริง)	Intuitive (ความจริงแบบตรัสรู้,รู้เอง)
Synthetic (สังเคราะห์)	Analytic (ความจริงเชิงวิเคราะห์)
Empirical (ประจักษ์)	Transcendental (ความจริงเชิงอุตรภาพ)
Phenomena (ปรากฏการณ์)	Noumena (ความจริงเหนือประสบการณ์)
ภาษาคน/ภาษาโลก	ภาษาธรรม

จากการเปรียบเทียบดังกล่าวนั้น สิ่งที่อยู่ในคอลัมน์เดียวกับภาษาคน/ภาษาโลกนั้น ถ้าถือเป็นความจริงชุดหนึ่ง หรือความจริงชุดสมมุติสัจจะ เป็นความจริงที่ชาวโลกกำหนดหรือบัญญัติขึ้นซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมือง ความจริงชุดนั้นก็ยังมีความจริงอีกชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นความจริงเหมือนกัน แต่เป็นความจริงที่อยู่สูงขึ้นไประดับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในคอลัมน์ภาษาธรรมหรือความจริงชุดปรมัตถสัจจะ เป็นความจริงที่เป็นสากล และไม่เปลี่ยนแปรเป็นอื่น เป็นความจริงที่ไม่ขึ้นกับกาล (อกาลิโก)

อันที่จริงแล้ว “แม้พระพุทธเจ้าจะไม่ได้ตรัสแบ่งชัดเจนว่า มีปรมัตถสัจจะและสมมติ[7] สัจจะ แต่พระองค์ก็ทรงแยกความแตกต่างระหว่างสมมติสัจจะและปรมัตถสัจจะไว้ชัดเจน”[8] (สมฤดี วิศทเวทย์, 2546, น. 13) หลังจากนั้น สมฤดี วิศทเวทย์ (2546, น. 14-15) ก็กล่าวว่า ปรมัตถธรรม/ปรมัตถสัจจะ/ความจริงปรมัตถ์ คือ ความจริงแท้ โดยเนื้อแท้ที่มีอยู่ เมื่อแยกความจริงโดยปรมัตถออกไปมี 4 ประการ คือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ส่วนสมมุติสัจจะ หมายถึง ความจริงสมมุติ ตามโวหารของโลก เป็นคำหรือภาษาที่มนุษย์บัญญัติขึ้นให้มีความหมายเพื่อประโยชน์สำหรับการสื่อสารพูดจากันให้เป็นที่เข้าใจ ไม่ใช่ความจริงโดยเนื้อแท้หรือโดยปรมัตถ์

สำหรับประเด็นเรื่อง สมมุติสัจจะกับปรมัตถสัจจะนี้ สุชีพ ปุญญานุภาพ (2539) ได้อธิบายเพิ่มเติมในเรื่องบุคคลของคัมภีร์กถาวัตถุว่า

> หลักการสำคัญมีอยู่ว่า พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสอน 2 อย่าง คือ สอนตามสมมติ คือ ตามที่โลกนัดหมายกันเรียกร้อง กับสอนตามปรมัตถ์ คือ สอนตามความจริงอย่างยิ่ง เพื่อให้เห็นแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลายว่า มีจริงแค่ไหน ขอยกตัวอย่างในเรื่องบุคคล ถ้ากล่าวตามความจริงโดยสมมติก็มีอยู่ เวลาสอนเพื่อให้คนทั่วไปรู้และเข้าใจ ก็ต้องใช้สำนวนสมมติในทางโลก เรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา แต่เมื่อสอนให้รู้ซึ้งถึงสภาพความจริง เพื่อจะได้ไม่ติด ไม่ยึดถือ ในเรื่องสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ก็สอนความจริงโดยปรมัตถ์ คือ สอนให้เห็นว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เป็นเพียงสิ่งสมมติตามโวหารโลก ประกอบขึ้นจากส่วนย่อยต่างๆ ไม่ควรยึดถือเป็นจริงเป็นจัง การสอนความจริงโดยสมมติและโดยปรมัตถ์ไม่ขัดกัน เหมือนหนึ่ง การชี้ให้ดูภาพถ่ายว่า ผู้นั้น ผู้นี้ เป็นความจริงขั้นสมมติ และการชี้ให้รู้ความจริงอีกขั้นหนึ่งว่า เป็นเพียงกระดาษ และกระดาษก็เป็นส่วนผสมของสิ่งต่างๆ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539, น. 687)

---

[7]คำว่า “สมมติ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น. 1127) กำหนดให้ใช้ได้ 3 คำ คือ สมมต, สมมติ, และ สมมุติ

[8]สมฤดี วิศทเวทย์ (2546) ได้ยกตัวอย่างจากคัมภีร์กถาวัตถุ หรือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 37 ข้อที่ 1062-1064 หน้าที่ 441-442 มาเป็นตัวอย่าง ซึ่งอันที่จริงแล้วคัมภีร์กถาวัตถุนี้ มิได้เป็นพุทธพจน์แต่เป็นข้อเขียนซึ่งพระโมคคลีบุตรติสสเถระเรียบเรียงขึ้นและใส่เข้าไปในพระไตรปิฎกเมื่อการสังคายนา ครั้งที่ 3 (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539, น. 648) ดังนั้น การที่กล่าวว่า “พระพุทธเจ้าทรงแยกความแตกต่างระหว่างสมมติสัจจะและปรมัตถสัจจะไว้ชัดเจน” จึงมิถูกต้องตามความเป็นจริงนัก ควรจะกล่าวว่าพระโมคคลีบุตรติสสเถระตีความจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งน่าจะถูกต้องตามความเป็นจริงมากกว่า

ในอีกที่หนึ่ง สุชีพ ปุญญานุภาพ (2539, น. 704) ได้อธิบายถึงเรื่องความจริงว่า มีอยู่ 2 ประการคือ 1) จริงตามที่นัดหมายรู้กัน เรียกสมมุติสัจจะ 2) จริงอย่างเนื้อแท้ เรียกปรมัตถสัจจะ

กีรติ บุญเจือ (2526, น. 115-116) เห็นว่า "ภาษาเป็นทาสที่ซื่อสัตย์ แต่ทว่างี่เง่า" เนื่องจากภาษามีจุดอ่อนมากมาย จุดอ่อนดังกล่าวหมายถึงว่า ในการสื่อความหมายของภาษาอาจจะทำให้ความหมายกำกวมได้ กีรติ บุญเจือ (2526) ได้สรุปถึงสัจธรรมในภาษาไว้ว่า

> จะเห็นได้ว่า ภาษามีจุดอ่อนอยู่มากที่ไม่อาจแก้ไขได้ นอกจากจะเข้าไม่ถึงปรมัตถสัจจะแล้ว แม้ในระดับสมมติสัจจะเอง ก็ไม่อาจแสดงความรู้สึกนึกคิดได้ตรงตามต้องการ บางครั้งก็ขัดแย้งในตัวเองอย่างไม่มีทางแก้ไข ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกันอยู่เป็นประจำ เป็นสภาพของภาษาซึ่งเราต้องยอมรับและระวัง อย่างหวังใช้ภาษาเกินกว่าที่มันสามารถรับใช้เรา ภาษาเป็นทาสที่ซื่อสัตย์แต่ทว่างี่เง่า จึงควรใช้ด้วยความไม่ประมาท (กีรติ บุญเจือ, 2526, น. 117)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นว่า "ความจริง" ทางการเมืองนั้นอยู่ในสายของสมมุติสัจจะ ซึ่งไม่ใช่ความจริงแท้ (Ultimate) ดังนั้น จึงเป็น "ความจริง" ที่ "สมมุติ" กันขึ้นมาตามประสบการณ์ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ผลประโยชน์ อำนาจ ฯลฯ เป็นต้น ของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ยิ่งถ้าเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ มีบุคคลที่เกี่ยวข้องมากขึ้นเท่าใด "ความจริง" ที่ "สมมุติ" กันขึ้นมา ก็อาจจะมีมากมายหลายชุดมากขึ้นเท่านั้น

โดยสรุป ความจริง (truth) ของเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ นั้นมีอยู่จริง ความจริงทางการเมืองดังกล่าวรวบรวมมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองแต่ละเหตุการณ์ ซึ่งก็เป็นข้อเท็จจริง (fact) ของแต่ละเหตุการณ์มาสรุปรวมเป็นลักษณะทั่วไปเชิงนามธรรม (abstract generality) หรือความจริงขึ้นมา แต่เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนต่างก็มีข้อจำกัดในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันไป ซึ่งนอกจากจะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างไม่ครบถ้วนแล้ว ประสบการณ์การเรียนรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ ฯลฯ ของแต่ละคนจึงทำให้มีความเข้าใจใน "ความจริง" ทางการเมืองเดียวกันแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ดี "ความจริง" ทางการเมืองจำนวนหนึ่งได้ถูก ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตีความและตั้งเป็นข้อกล่าวหา หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกมาตีความตามความคิดความเชื่อของตนเป็น "ความจริง" ทางการเมืองขึ้นมา และพยายามทำ "ความจริง" ทางการเมืองนั้น ให้กลายเป็นความจริงทางตรรกวิทยาเพื่อจะโน้มน้าวให้บุคคลที่สามเชื่อถือตาม ซึ่งความจริงทางตรรกวิทยาจะสอดคล้อง หรือตรงกันกัน "ความจริง" ทางการเมือง และความจริงทั่วไป/ความจริงทางปรัชญาหรือไม่? ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2.3 ความจริงทางตรรกวิทยา

กีรติ บุญเจือ (2546, น. 12) กล่าวว่า เหตุผล (reason) คือ สมรรถภาพของความคิดความสามารถที่ทำให้ตนเองหรือผู้อื่น เชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มนุษย์ใช้เหตุผลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นเมื่อพูดอะไรไปแล้ว ทุกคนเชื่อทันทีก็ไม่ต้องการเหตุผล แต่ถ้าพูดอะไรออกไปแล้ว ผู้ฟังไม่เชื่อ ก็จึงจำเป็นจะต้องใช้เหตุผลพิสูจน์ให้เชื่อ ถ้าทำได้สำเร็จก็เรียกว่ามีเหตุผล แต่ทำไม่สำเร็จก็ได้ชื่อว่าไม่มีเหตุผล การใช้เหตุผลก็คือ การพิสูจน์นั่นเอง การศึกษาเรื่องเหตุผลดังกล่าวนั้น ศึกษากันในสาขาวิชาตรรกวิทยา ซึ่งมี 2 ระบบคือ ตรรกวิทยาระบบนิรนัย และตรรกวิทยาระบบอุปนัย ความจริงที่ได้รับจากวิธีการหาความรู้ความจริงทางตรรกวิทยาจึงมี 2 ประเภทไปด้วย ดังนี้คือ

2.3.1 ความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย

2.3.2 ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัย

2.3.1 ความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย

กีรติ บุญเจือ (2541, น. 3) ให้ความหมายของตรรกวิทยาระบบนิรนัยไว้ว่า คือ การพิสูจน์โดยอ้างข้อความทั่วไปที่แน่ใจแล้ว ไปสนับสนุนข้อความทั่วไปที่ยังไม่แน่ใจ หรือสนับสนุนประสบการณ์เฉพาะหน่วยให้แน่ใจได้ยิ่งขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ตรรกวิทยาระบบนิรนัยเป็นการอ้างความรู้เดิมเพื่อเป็นหลักฐานพิสูจน์ยืนยันความรู้ใหม่ โดยใช้วิธีคิดเอาตามหลักของเหตุผล ไม่ต้องอาศัยประสบการณ์

ความรู้ความจริงที่ได้จากตรรกวิทยาระบบนิรนัยจะยึดกฎของความสมเหตุสมผล (laws of validity) เป็นสำคัญ จินดา จันทร์แก้ว (2541, น. 63-69) กล่าวถึงกฎของความสมเหตุสมผลว่ามีกฎแท้อยู่ 6 ข้อ และเป็นกฎที่เกิดจากข้อเท็จจริงที่ตามมาอีก 3 ข้อดังนี้

1) กฎแท้

1.1) โครงสร้าง

[1] ในตรรกบทหนึ่งมีเพียง 3 ตรรกประโยคเท่านั้น

[2] ในตรรกบทหนึ่ง ต้องมีเพียง 3 ศัพท์เท่านั้น

1.2) ศัพท์กระจาย

[3] ศัพท์กลางต้องกระจายอย่างน้อยหนึ่งครั้งในข้ออ้าง

[4] ศัพท์ซึ่งไม่ได้กระจายในข้ออ้างจะกระจายในข้อสรุปไม่ได้

1.3) คุณภาพ

[5] เมื่อข้ออ้างข้อใดข้อหนึ่งเป็นประโยคปฏิเสธ ข้อสรุปจะต้องเป็นประโยคปฏิเสธด้วย

[6] ถ้าข้ออ้างทั้งสองเป็นประโยคปฏิเสธ ย่อมไม่มีข้อสรุป

1.4) คุณภาพ

[7] เมื่อข้ออ้างข้อใดข้อหนึ่งเป็นประโยคบางส่วน ข้อสรุปจะต้องเป็นประโยคบางส่วนด้วย

[8] ถ้าข้ออ้างทั้งคู่เป็นประโยคบางส่วน ข้อสรุปย่อมมีไม่ได้

[9] ถ้าข้ออ้างหลักเป็นประโยคบางส่วนและข้ออ้างรองเป็นประโยคปฏิเสธ ข้อสรุปย่อมมีไม่ได้

การที่ตรรกวิทยาระบบนิรนัยยึดกฎของความสมเหตุสมผล (reasonableness) เป็นสำคัญ กล่าวคือ "เมื่อบทตั้งหรือข้ออ้างหรือข้อเสนอที่บอกถูกต้องก็ย่อมเป็นการรับประกันได้ว่าบทสรุปก็ย่อมถูกต้องด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ การให้เหตุผลก็ยอมถูกต้องด้วยเช่นกัน" (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2538, น.6) ดังนั้น ความจริงทางตรรกวิทยาแบบนิรนัยนี้ เมื่อกระบวนการใช้เหตุผล "ถูกกฎทุกประการ" (validity) หรือมีความสมเหตุสมผล ข้อสรุปก็ต้องเป็นความจริง แต่ความจริงทางตรรกวิทยาแบบนี้ อาจจะตรงหรือไม่ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

นักการเมืองทุกคนเป็นคนฉลาดแกมโกง

ไม่มีอาจารย์คนใดฉลาดแกมโกง

∴ ไม่มีอาจารย์คนใดเป็นนักการเมือง

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

"คนทุกคนเป็นมรรตัย นักศึกษาทุกคนเป็นคน ดังนั้น นักศึกษาทุกคนเป็นมรรตัย" (กีรติ บุญเจือ, 2541, น. 18)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า ตัวอย่างที่ 1 ความจริงทางตรรกวิทยาระบบนิรนัยดังกล่าว ไม่ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก เพราะ มีอาจารย์ผู้สอนในสถาบันการศึกษาเป็นจำนวนมากเป็นนักการเมือง การที่ความจริงทางตรรกวิทยาระบบนิรนัยดังดังที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น ไม่ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก เนื่องจาก

> ความถูกต้องของการอ้างเหตุผลและความจริงของข้ออ้างหรือข้อสรุปจึงไม่ใช่สิ่งเดียวกัน นักตรรกวิทยาสนใจที่จะหาว่าเมื่อเรารู้ว่าข้อความหนึ่งจริง จาก

> ความจริงนี้ เราจะรู้ความจริงอะไรเพิ่มขึ้นมาได้อีกบ้างหรือไม่เท่านั้นและหน้าที่ของเขาคือแสวงหากฎเกณฑ์ที่จะนำมาตัดสินว่า ถ้าการอ้างเหตุผลมีความถูกต้อง มันจะต้องมีลักษณะอย่างไรบ้าง และการอ้างเหตุผลที่ถูกต้องแตกต่างจากการอ้างเหตุผลที่ไม่ถูกต้องอย่างไร แต่เขาไม่มีหน้าที่ ที่จะบอกว่าข้อความใดจริงหรือเท็จ นี่เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง และเป็นหน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ที่จะศึกษาข้อมูลและความเป็นไปของโลกภายนอกว่าเป็นอย่างไรและสัมพันธ์กันอย่างไร (สมฤดี วิศทเวทย์, ออนไลน์, 2547)

ส่วนตัวอย่างที่ 2 ความจริงทางตรรกวิทยาระบบนิรนัยดังกล่าว ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก กล่าวคือ นักศึกษาทุกคนต้องตายด้วยกันทั้งนั้น

2.3.2 ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัย

กีรติ บุญเจือ (2541, น. 3) ให้ความหมายของตรรกวิทยาระบบอุปนัยไว้ว่า คือ การพิสูจน์โดยอ้างประสบการณ์เฉพาะหน่วยที่แน่ใจแล้ว ไปสนับสนุนข้อความทั่วไป ที่ยังไม่แน่ใจ หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การอ้างเหตุผลแบบอุปนัยเป็นการอ้างความรู้ที่ได้จากประสบการณ์มาเป็นหลักฐานเพื่อสรุปความจริงทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น คุณสมบัติของไม้ จากการสังเกตและประสบการณ์ของคนไทยซึ่งอาศัยอยู่ริมแม่น้ำ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น จะเห็นเรือลากซุงมาจากทางภาคเหนือ และจะสังเกตว่า ซุงมีคุณสมบัติลอยน้ำ ผู้ลากจูงจึงผูกซุงติดกันเป็นแพแล้วชักลากลอยตามน้ำมา นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังสังเกตเห็นว่า สิ่งที่เป็นไม้อย่างอื่น เช่น ลังไม้ ท่อนไม้ เป็นต้น ก็ลอยน้ำเช่นเดียวกัน จากการสังเกตและประสบการณ์ดังกล่าว จึงสรุปว่าไม้นั้นย่อมลอยน้ำ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างตรรกวิทยาทั้ง 2 รูปแบบดังกล่าว จะเห็นว่า ตรรกวิทยาระบบนิรนัยเน้นความสมเหตุสมผลของรูปแบบ ส่วนตรรกวิทยาระบบอุปนัยเน้นความสมเหตุสมผลของเนื้อหา (จินดา จันทร์แก้ว, 2541, น. 11) ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัยจึงไม่มีโอกาสเป็นความจริงแท้ในอัตราร้อยละ 100 เช่นเดียวกับ ความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย เพราะมนุษย์ไม่สามารถจะมีประสบการณ์ให้ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างในโลกได้ ในกรณีที่ยกตัวอย่างมานั้น ไม่มีนักพฤกษศาสตร์คนใดที่แน่ใจว่า ตนเองรู้จักต้นไม้ทั้งโลกแล้วอย่างครบถ้วน ดังนั้นอาจจะมีไม้บางประเภทที่จมน้ำก็ได้

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัยจะไม่มีโอกาสเป็นความจริงแท้ในอัตราร้อยละ 100 แต่ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัยก็ไม่โอกาสเป็นความจริงแท้ในอัตราร้อยละ 0 หรือ เป็นเท็จไม่ได้ ดังตัวอย่างที่ยกมานั้น เห็นได้ว่า ข้อสรุปแบบอุปนัยที่ว่าไม้ลอยน้ำย่อมถูกส่วนหนึ่ง ถึงแม้ว่า ในอนาคตมนุษย์จะไม่ถูกต้องในอัตราร้อยละ 100 กล่าวคือ มนุษย์อาจจะค้นพบว่า มีไม้บางชนิดไม่ลอยน้ำ ดังนั้น ถ้าคิดเป็นอัตราร้อยละแล้ว ข้อสรุปที่ว่า ไม้ลอยน้ำจะถูกต้องเป็นอัตราสูงถึงประมาณร้อยละ 90 ทีเดียว

2.4 สรุป

โดยสรุปในบทนี้ จะเห็นว่า เหตุการณ์ทางการเมืองนั้น มีเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงเกิดขึ้นจริงจำนวนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับความสลับซับซ้อนของเหตุการณ์นั้นๆ ซึ่งถือว่า มีความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกขึ้นแล้ว ในแต่ละข้อเท็จจริงนั้น ผู้ที่เข้าไปรับรู้เหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่ครบถ้วน ประกอบกับมีทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้เดิม ประสบการณ์ ฯลฯ แตกต่างกันออกไป ประกอบกับกระบวนการสื่อสารเอง ก็ไม่สามารถจะทำให้สารที่ได้รับตรงกับสารที่ถูกส่งออกมา จึงทำให้เกิด “ความจริง” ทางการเมืองหลายชุดขึ้น ตามจำนวนของการตีความของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ

เมื่อมีการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น ส.ส. ฝ่ายค้านก็จึงนำการตีความ “ความจริง” ทางการเมืองของตนมากล่าวหาคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีก็ต้องโต้ตอบข้อกล่าวหานั้นๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาว่า “ความจริง” ของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายนั้น “ความจริง” ของฝ่ายใดตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ซึ่งถ้าพบว่า คำอภิปรายของฝ่ายใดตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายนั้นก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง หรือถ้ามีหลักฐานที่ชัดแจ้งบ่งชี้ว่า คำอภิปรายของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง “ไม่จริง” ก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายนั้นขาดความรับผิดชอบชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ผู้วิจัยได้นำหลักการนี้ไปสร้างเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของนักการเมืองขึ้น[9] ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ความจริงทางตรรกวิทยาจะเป็นหลักสำคัญของการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับ “ความจริง” ทางการเมืองกล่าวคือ ในกรณีที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่าเป็นความจริงทั่วไป/ความจริง

[9]ดูรายละเอียดในบทที่ 7 ข้อ 7.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของนักการเมือง

แบบสามัญสำนึกมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาซึ่งถือว่าเป็น “ความจริง” ทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านด้วย แต่ถ้าการกล่าวหาในประเด็นดังกล่าวเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล นั่นก็แสดงว่า “ความจริง” ทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่สอดคล้องหรือไม่ตรงกับเป็นความจริงทางตรรกวิทยา ซึ่งก็ส่งผลให้ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในข้อกล่าวหานั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน หรือในอีกกรณีหนึ่งที่การกล่าวหาในประเด็นดังกล่าวเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล แต่คณะรัฐมนตรีได้โต้แย้งด้วยข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ ซึ่งในกรณีนี้ “ความจริง” ทางการเมืองกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกของคณะรัฐมนตรีย่อมถูกต้องและได้รับการยอมรับมากกว่าของส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งก็ส่งผลให้ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในข้อกล่าวหานั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นกัน แต่ก่อนที่จะไปถึงขั้นดังกล่าว ควรจะศึกษาให้รู้ถึงความเป็นมาและวิธีดำเนินการของการอภิปราย ทั่วไปฯ เสียก่อน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจเบื้องต้น

บทที่ 3

การอภิปรายทั่วไปฯ กับรัฐศาสตร์

ในการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น สิ่งที่ต้อง "รู้" และ "เข้าใจ" ก็คือ การกระทำเช่นใดที่ถือว่า เป็นการกระทำที่มีความรับผิดชอบ หรือขาดความรับผิดชอบ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ถ้าข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลก็เห็นได้ชัดเจนว่า ส.ส. ฝ่ายค้านขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวที่ไม่เป็น "ความจริง" ทางการเมือง ส.ส. ฝ่ายค้านก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกัน สำหรับฝ่ายรัฐบาลนั้น หน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ ต้องตอบชี้แจงข้อกล่าวหาโดยให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงต่อสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่ฝ่ายรัฐบาลไม่กระทำการดังกล่าว ฝ่ายรัฐบาลก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เป็นต้น ประเด็นที่เกี่ยวกับหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาล และสิ่งใดคือ ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ความจริงทางปรัชญา และ "ความจริง" ทางการเมือง ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ผ่านมา

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการอภิปรายทั่วไปฯ ในสังคมการเมืองไทยนั้น มีประวัติความเป็นมาเป็นเช่นไร? เนื่องจากจะทำให้เข้าใจการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมืองได้ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายทั่วไปฯ ในระยะเริ่มต้นได้มีการนำวิธีการของกระทู้ถามไปใช้ในการอภิปรายทั่วไปฯ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะอธิบายกระทู้ถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย ประการต่อมา ผู้วิจัยจะกล่าวถึง งานวิจัยเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำแนวทางของการศึกษาดังกล่าวพัฒนามาเป็นระเบียบวิธีวิจัย ประการสุดท้าย ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นว่า หลักการทางรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้มีเช่นไรบ้าง

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่ง การศึกษาออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้คือ

3.1 กระทู้ถาม

3.2 การอภิปรายทั่วไปฯ

3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ

3.4 สรุป

3.1 กระทู้ถาม

ระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภาอย่างที่ใช้กันในประเทศอังกฤษ รวมถึงประเทศไทยด้วยนั้น คณะรัฐบาลจะยังบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ก็ต่อเมื่อฝ่ายนิติบัญญัติยังคงให้ความไว้วางใจ เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้ความไว้วางใจแล้ว คณะรัฐบาลจะต้องลาออกหรือยุบสภาผู้แทนราษฎร การแสดงความไม่ไว้วางใจในการบริหารงานของคณะรัฐบาลโดยฝ่ายนิติบัญญัตินั้นทำได้หลายวิธี วิธีหนึ่งซึ่งทำได้ก็คือ การลงมติไม่ไว้วางใจเมื่อมีการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น

การเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นั้น โดยหลักปฏิบัติทางการเมืองแล้ว เป็นวิธีการที่สมควรจะกระทำก็ต่อเมื่อ คณะรัฐมนตรีบริหารงานผิดพลาด หรือน่าจะมีการบริหารงานที่ผิดพลาดขึ้นเป็นแน่ ถ้าปล่อยให้บริหารงานกันไปเช่นนั้น และผลเสียที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดพลาดของฝ่ายบริหารนั้น ต้องเป็นความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศและประชาชน แต่ในการบริหารงานราชการแผ่นดินนั้น อาจจะมีความผิดพลาดที่ไม่ร้ายแรงจนถึงกับต้อง “ขับไล่” ให้ฝ่ายบริหารต้องออกจากตำแหน่ง

ความผิดพลาดที่ไม่ส่งผลร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน และความผิดพลาด ซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการประจำ ซึ่งไม่ได้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐมนตรีนั้น รัฐธรรมนูญกำหนดวิธีการควบคุมและตรวจสอบอย่างอื่นไว้ คือ โดยให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีสิทธิในการตั้งกระทู้ถามในเรื่องในประเด็นเหล่านั้นได้ ซึ่งในรัฐธรรมนูญทุกฉบับจะมีข้อความในลักษณะคล้ายๆ กันดังนี้ “ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในข้อความใดๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้นๆ ยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

วิธีการของกระทู้ถามนั้น โดยหลักการแล้ว ส.ส. ในสภาฯ จะใช้วิธีตั้งคำถามเพื่อให้รัฐบาลตอบชี้แจง แต่ในทางปฏิบัติการตั้งกระทู้ถามเป็นจำนวนมาก ผู้ตั้งกระทู้ถามมีความเข้าใจในเรื่องที่ตั้งกระทู้ถามเป็นอย่างดี แสดงว่าการที่ตั้งกระทู้ถามดังกล่าว ผู้ตั้งกระทู้ถามมีวัตถุประสงค์อื่น จึงน่าสนใจว่า ระเบียบข้อบังคับของกระทู้ถามนั้นเป็นเช่นไร? นอกจากนั้นแล้วกระทู้ถามเป็นการควบคุมและตรวจสอบรัฐบาลระดับเบื้องต้น (ประเสริฐ โยธีพิทักษ์, 2513, น. 64) จึงน่าที่จะเข้าใจว่า เนื้อหาและขอบเขตของกระทู้ถามนั้นเป็นเช่นไร? โดยเหตุผลดังกล่าว ประเด็นที่เกี่ยวกับกระทู้ถามที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยครั้งนี้มี 2 หัวข้อ ดังนี้คือ

3.1.1 ระเบียบข้อบังคับของกระทู้ถาม

3.1.2 เนื้อหาและขอบเขตของกระทู้ถาม

3.1.1 ระเบียบข้อบังคับของกระทู้ถาม

เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นฉบับชั่วคราว ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเพียง 3 วัน บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้มิได้กำหนดแนวทางในการตั้งกระทู้ถามไว้แต่อย่างใด เห็นได้จากการที่ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรกของไทย มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2476 หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ประมาณ 19 เดือน ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้านั้น รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 จึงกำหนดให้ใช้ข้อบังคับสภากรรมการองคมนตรีเฉพาะที่ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 นี้ไปพลางๆ ก่อน

ข้อบังคับสภากรรมการองคมนตรีที่รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 หมายถึงก็คือ ข้อบังคับสภากรรมการองคมนตรี พุทธศักราช 2472 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ได้มาตั้งแต่ก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ ตั้งแต่วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2472 ดังนั้น ข้อบังคับจำนวน 87 ข้อ ของข้อบังคับสภากรรมการองคมนตรี พุทธศักราช 2472 จึงไม่มีข้อบังคับใดที่เกี่ยวข้องกับกระทู้ถามแม้แต่ข้อเดียว

ถึงแม้จะยังไม่มีระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ เกี่ยวกับกระทู้ถาม แต่กระทู้ถามนั้นเริ่มมีการถามกันครั้งแรกในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 2/2475 เมื่อวันเสาร์ที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 เพียง 7 วัน ผู้ตั้งกระทู้ถามนั้นก็คือ เจ้าพระยาพิชัยญาติ ส.ส. ชุดแรกของไทยซึ่งมาจากการแต่งตั้ง[1] กระทู้ถามนั้นได้ถามคณะรัฐมนตรีเรื่อง "ขอทราบความตกต่ำของราคาปอนด์" นั่นก็หมายความว่า กระทู้ถามที่มีมาก่อนหน้าการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรกกระทำไปโดยไม่มีข้อบังคับการประชุมฯ

เมื่อยังไม่มีข้อบังคับการประชุมฯ เกี่ยวกับกระทู้ถามแล้วการตั้งกระทู้และการตอบกระทู้กระทำไปโดยใช้หลักการใด?

---

[1]มาตรา 10 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 กำหนดให้คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารของคณะราษฎร เป็นผู้แต่งตั้ง ส.ส. ชุดแรกดังนี้ "นับแต่วันใช้ธรรมนูญนี้เป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ 2 จะเข้ารับตำแหน่ง ให้คณะราษฎรซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจแทนจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นเป็นจำนวน 70 นายเป็นสมาชิกในสภา"

ในระยะแรกนั้น หลักการที่ใช้กับการตั้งกระทู้ถามน่าจะใช้หลักการของประเทศในทวีปยุโรป โดยเฉพาะอังกฤษกับฝรั่งเศส กล่าวคือ ส.ส. ชุดแรกที่มาจากการแต่งตั้งนั้น มีผู้จบการศึกษาจากประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสอยู่จำนวนหนึ่ง เมื่อมีสิ่งใดที่เป็นปัญหาก็จะให้ ส.ส. ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการนั้นๆ เป็นผู้อธิบาย ซึ่งสันนิษฐานว่า น่าจะมีปัญหาในการอธิบายและทำความเข้าใจกันมากพอสมควร กล่าวคือ ไม่สามารถทำความเข้าใจให้กับ ส.ส. ในสภาฯ ได้ ดังนั้นในคราวประชุมสมัยที่ 1 ครั้งที่ 3/2476 พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีจึงขออนุมัติต่อสภาผู้แทนราษฎรขอให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ซึ่งมิได้เป็นรัฐมนตรีและมิได้เป็น ส.ส. แต่เป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นอย่างดี เข้าร่วมประชุมเพื่ออภิปรายและชี้แจงประเด็นปัญหาต่างๆ แทนคณะรัฐมนตรีในสภาฯ ได้ทุกครั้ง ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรก็อนุมัติตามคำขอนั้น (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 64)

เมื่อยังไม่มีข้อบังคับการประชุมฯ ลักษณะของกระทู้ถามจึงมีลักษณะคล้ายการอภิปรายในการประชุมตามปกติของสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ เมื่อมีสมาชิกผู้ใดผู้หนึ่งตั้งกระทู้ถาม ซึ่งเป็นการถามด้วยวาจา ผู้ตอบจะเป็นรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี โดยจะร่วมกันตอบในทันที ในขณะเดียวกัน ส.ส. คนอื่นๆ ซึ่งยังไม่มีความรู้ความเข้าใจดีนักเกี่ยวกับทั้งเรื่องระเบียบข้อบังคับและเรื่องเนื้อหาของกระทู้ที่นำมาถามกัน ก็สามารถร่วมซักถามและร่วมแสดงความคิดเห็นได้เช่นเดียวกัน (สงวน คำรักษา, ม.ป.ป., น. 6) ความคิดเห็นที่มีต่อวิธีปฏิบัติของกระทู้ถามในระยะแรกๆ ของ สงวน คำรักษา(ม.ป.ป.) นั้น ก็สอดคล้องกับความคิดเห็นของ จเร พันธุ์เปรื่อง (2529, น. 3) ซึ่งกล่าวว่า “การดำเนินการเกี่ยวกับกระทู้ถามไม่รัดกุมและมีลักษณะที่เป็นทั้งการซักถามและการอภิปรายรวมกันไป”

อย่างไรก็ดี ในการประชุมรัฐสภาสมัยแรกของการเมืองไทย โดยเริ่มประชุมกันในวันอังคารที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และสิ้นสุดการประชุมเมื่อศุกร์ที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 นั้น ซึ่งเป็นเวลาประมาณ 10 เดือน[2] มีการประชุมทั้งสิ้น 59 ครั้ง ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องต่างๆ เสร็จสิ้นไปคือประกาศใช้กฎหมาย 53 ฉบับและรัฐบาลตอบกระทู้ถามของสมาชิก 20 กระทู้ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 64)

---

[2]การนับเวลาในช่วงนั้น เป็นช่วงระยะก่อนการประกาศให้วันที่ 1 มกราคมเป็นวันขึ้นปีใหม่ในปี พ.ศ. 2483 ดังนั้น วันสิ้นสุดการประชุมดังกล่าว ถ้านับเวลาอย่างปัจจุบันก็จะเป็นวันศุกร์ที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2476

เมื่อได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรกในปี พ.ศ. 2476 ข้อบัญญัติเกี่ยวกับกระทู้ถามปรากฏอยู่ใน “หมวดที่ 10 การตั้งกระทู้ถามและซักถามรัฐบาล” ดังนี้คือ

> ข้อ 65 เมื่อสมาชิกมีความประสงค์จะตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง กระทู้ถามนั้นต้องทำเป็นหนังสือมีสมาชิกรับรอง 4 คน ยื่นต่อประธาน
>
> การซักถามเนื่องแต่ที่รัฐบาลแถลงนโยบายต่อที่ประชุมไม่ต้องทำเป็นหนังสือและไม่ต้องมีผู้รับรอง
>
> ข้อ 66 เมื่อประธานได้รับกระทู้ถามเป็นหนังสือแล้วจะได้ยื่นให้รัฐบาล รัฐบาลหรือรัฐมนตรีผู้ต้องกระทู้ถาม[3]จะตอบทันทีหรือจะกำหนดวันตอบก็ได้ หรือจะไม่ตอบตามมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญก็ได้แต่จะต้องแสดงเหตุผล (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 16)

มาตรา 40 ที่ข้อบังคับการประชุมฯ 2476 กล่าวถึงคือ มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 พ.ศ. 2475 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

> มาตรา 40 สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดิน
>
> ในที่ประชุมสมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในข้อความใดๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้นๆ ยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน (รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เล่ม 1, ม.ป.ป., น. 16)

จะเห็นได้ว่า ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 ได้กำหนดให้การตั้งกระทู้ถามต้องทำเป็นหนังสือและต้องมี ส.ส. รับรองอีก 4 คน ซึ่งแตกต่างจากกระทู้ถามก่อนหน้านี้ เพราะ ส.ส. จะถามได้ทันทีโดยไม่ต้องเสนอเป็นหนังสือมาก่อน นอกจากนั้นแล้ว รัฐมนตรีผู้ถูกตั้งกระทู้ถามจะตอบทันทีด้วยวาจาในที่ประชุม หรือจะกำหนดวันตอบเป็นวันอื่น เพราะกระทู้ถามบางกระทู้อาจจะเป็นเรื่องทางเทคนิควิชาการเฉพาะของแต่ละส่วนราชการ รัฐมนตรีจำเป็นต้องไปหาข้อมูลจากข้าราชการในสังกัดก่อน แต่จะต้องตอบด้วยวาจาในที่ประชุม แต่ถ้าจะไม่ตอบตามอำนาจของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ก็ต้องแสดงเหตุผลประกอบว่าทำไมจึงไม่ตอบกระทู้ถามดังกล่าว

---

[3]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

ในข้อ 65 ของข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 มีคำว่า “กระทู้ถาม” กับ “การซักถาม” คำทั้งสองคำนี้ ส.ส. จำนวนมากยังมีความสับสนว่าแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2476 สมัยสามัญสมัยที่ 2 (อ้างถึงในสงวน คำรักษา, ม.ป.ป., น. 19-21) หม่อมเจ้าวรรณไวทยากรทรงอธิบายเพื่อตอบข้อซักถามนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ขุนวรสิษฐดรุณเวทย์ และหลวงศรีประกาศดังนี้ กระทู้ถามตรงกับภาษา อังกฤษว่า question ส่วนการซักถามตรงกับภาษาอังกฤษว่า interpellation กระทู้ถามนั้น ผู้ตั้งกระทู้ถามต้องการความรู้ในข้อเท็จจริง ซึ่งสามารถตั้งกระทู้ถามได้ทุกวันเมื่อมีสมัยประชุม แต่ต้องทำเป็นหนังสือและมีผู้รับรอง 4 คน แต่การซักถามนั้นจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีการแถลงนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือและไม่ต้องมีผู้รับรอง

อย่างไรก็ดี ลักษณะของกระทู้ถามในระยะการบังคับใช้ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 ก็ยังมีลักษณะคล้ายการอภิปรายในสภาเช่นเดิม กล่าวคือ เมื่อมีสมาชิกผู้ใดผู้หนึ่งตั้งกระทู้ถาม ซึ่งเป็นการถามด้วยวาจา ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลตอบกระทู้ถามนั้น ส.ส. ท่านอื่นๆ ก็สามารถร่วมซักถามและร่วมแสดงความคิดเห็นได้

เนื่องจากข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 เป็นข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรก จึงมีข้อบังคับต่างๆ ที่ยังไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นมากพอสมควร เช่น ในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2477 ส.ส. จำนวนหนึ่งเสนอให้มีเวลาสำหรับตั้งกระทู้ถามอีก 30 นาที เนื่องจากข้อบังคับการประชุมฯ ได้กำหนดให้บรรจุระเบียบวาระกระทู้ถามไว้ท้ายสุด คือ อยู่ในอันดับหลังญัตติอื่นๆ ดังนั้น ในการประชุมสภาฯ เมื่อมีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหลายฉบับหรือใช้เวลาประชุมเรื่องอื่นๆ เกินเวลาไปมาก ก็ไม่มีเวลาสำหรับตอบกระทู้ถาม ซึ่งที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็อนุมัติตามคำขอ (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 2477, น. 312)

ดังนั้น หลังจากประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 ได้เพียงประมาณ 10 เดือน ก็มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2477 คือ “ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2477” ในวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2477 ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้ มีการบรรจุข้อบังคับเกี่ยวกับกระทู้ถามไว้ใน “หมวดที่ 7 การตั้งกระทู้ถามและซักถามรัฐมนตรี” ดังนี้

> ข้อ 56 กระทู้ถามคือคำถามซึ่งสมาชิกคนใดคนหนึ่งตั้งถามรัฐมนตรีในข้อความใดๆ จะเป็นข้อเท็จจริงก็ดีหรือข้อนโยบายก็ดี อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ของรัฐมนตรี
>
> ข้อ 57 กระทู้ถามให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อประธานโดยไม่ต้องมีผู้รับรอง และให้บ่งด้วยว่าจะให้ตอบทางหนังสือราชกิจจานุเบกษาหรือจะให้ตอบในที่ประชุม

เมื่อถึงระเบียบวาระสำหรับกระทู้ถามนั้นแล้ว ประธานจะได้อนุญาตให้สมาชิกตั้งกระทู้ถามนั้นในที่ประชุม

ในกรณีที่รัฐมนตรีตอบในที่ประชุม สมาชิกผู้ที่ตั้งกระทู้ถามย่อมซักถามให้ความกระจ่างขึ้นอีกได้ 3 ครั้งเป็นอย่างมาก เว้นแต่ประธานจะอนุญาตให้ซักถามต่อไป

กระทู้ถามไม่มีการอภิปรายและไม่มีการลงมติ

ในคราวประชุมหนึ่งๆ ให้มีกำหนดเวลาตอบกระทู้ถามไม่เกิน 30 นาที เว้นแต่เป็นเรื่องที่ถามหรือค้างตอบอยู่ ประธานจะอนุญาตให้เวลาต่อไปจนเสร็จเรื่องนั้นก็ได้

ข้อ 58 รัฐมนตรีย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้นๆ ยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน แต่ต้องชี้แจงเหตุผลให้ทราบ (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 34-35)

จะเห็นได้ว่า ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2477 ได้ตัดเรื่องการซักถามออกไป และตัดคำว่าต้องมีผู้รับรอง 4 คนออกไป แต่ที่กำหนดเพิ่มเติมขึ้นมาก็คือ ผู้ตั้งกระทู้ถามต้องกำหนดด้วยว่า จะให้รัฐมนตรีตอบทางหนังสือราชกิจจานุเบกษาหรือให้ตอบในที่ประชุม ในการตอบในที่ประชุม ผู้ถามมีสิทธิที่จะซักถามในเรื่องนั้นๆ อีกไม่เกิน 3 ครั้ง นอกจากนั้นแล้ว ข้อบังคับการประชุมฯ นี้ยังย้ำอีกว่า กระทู้ถามไม่มีการอภิปรายและลงมติ

สำหรับการที่ต้องกำหนดให้ผู้ตั้งกระทู้ถามกำหนดว่าจะให้รัฐมนตรีตอบทางหนังสือราชกิจจานุเบกษาหรือให้ตอบในที่ประชุมก็เนื่องจากว่า ในระยะหลังนี้ กระทู้ถามสามารถทำได้ง่ายขึ้น เพราะไม่มีผู้รับรองและสามารถถามได้ทั้งประเด็น “ข้อเท็จจริง” และ “ข้อนโยบาย” จึงมี ส.ส. ใช้สิทธิการตั้งกระทู้ถามมากขึ้น จนฝ่ายรัฐบาลไม่มีเวลาพอที่จะตอบกระทู้ถามได้ในสมัยประชุมหนึ่งๆ

ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้หาทางที่จะให้สมาชิกได้ทราบคำตอบนั้นโดยเร็ว ไม่ให้คั่งค้างอยู่นานเกินไป จึงได้ทำความตกลงกับฝ่ายบริหาร วางวิธีการเพิ่มขึ้นโดยให้รัฐบาลตอบกระทู้ถามนั้น ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาอีกทางหนึ่ง สุดแต่สมาชิกสภาผู้ตั้งกระทู้จะระบุไปว่า ประสงค์จะให้ตอบกระทู้นั้นทางใด ถ้าระบุว่าให้ตอบในที่ประชุมสภาก็เรียกว่า “กระทู้ถาม“ ถ้าระบุให้ตอบทางราชกิจจาก็เรียกว่า “คำถาม” วิธีใหม่นี้ แม้จะไม่มีโอกาสซักถามแต่ก็เป็น

> ประโยชน์ที่จะให้ข้อสงสัยของสมาชิกในประการที่ไม่สำคัญ หรือถามเพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือสถิติในกิจการใดกิจการหนึ่ง ได้รับคำตอบโดยเร็ว ทำให้กระทู้ถามต่างๆ ไม่คั่งค้างอยู่นานเกินควร (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 202)

โดยสรุป ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนถึงช่วงระยะเวลาการบังคับใช้ของข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2477 คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 - 2490 ซึ่งเป็นเวลาประมาณ 15 ปี กระทู้ถามมีประเภทเดียว ซึ่งในระยะแรกเป็นการถามด้วยวาจาและตอบด้วยวาจาในที่ประชุม แต่ได้มีการพัฒนาปรับปรุงในระยะหลังว่า ผู้ตั้งกระทู้ต้องกำหนดว่าจะให้รัฐมนตรีตอบด้วยวาจาในที่ประชุมหรือจะให้ตอบในราชกิจจานุเบกษา

ในวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 ได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 คือ “ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทน พุทธศักราช 2490” ข้อบังคับเกี่ยวกับกระทู้ถามปรากฏอยู่ใน “หมวดที่ 7 การตั้งกระทู้ถามและซักถามรัฐมนตรี” ดังนี้

> ข้อ 65 การตั้งกระทู้ถามให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้
>
> 1. ให้เสนอล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีข้อความสั้นๆ และเป็นคำถามในข้อเท็จจริงหรือนโยบาย
>
> การอ้างข้อเท็จจริงใดๆ ประกอบนั้น ชอบที่จะรับรองว่าถูกต้องและถ้าจำเป็นจะต้องมีคำชี้แจง ก็ให้ระบุไว้เป็นส่วนหนึ่งต่างหาก
>
> 2. ให้ระบุว่าจะให้ตอบในที่ประชุมหรือในราชกิจจานุเบกษา
>
> ข้อ 66 มิให้ตั้งกระทู้ถาม
>
> ก. เป็นเชิงประชดหรือเสียดสี
>
> ข. เคลือบคลุมหรือเข้าใจยาก
>
> ค. ในเรื่องที่ได้ตอบแล้วหรือได้มีการปฏิเสธแล้ว
>
> ง. เพื่อให้ออกความเห็น
>
> จ. ในปัญหาข้อกฎหมาย
>
> ฉ. เพื่อประสงค์จะทราบถึงกิจการภายในของต่างประเทศ
>
> ช. เพื่อทราบกิจการส่วนตัวของบุคคลใดๆ เว้นแต่ที่เกี่ยวกับการงานในหน้าที่ราชการ
>
> ข้อ 67 ในกรณีที่เกี่ยวกับประโยชน์สำคัญของแผ่นดินหรือเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วน เพราะเป็นภัยสาธารณหรือกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรม หรือเสรีภาพของประชาชน ซึ่งสมาชิกเห็นว่าสมควร

ที่รัฐมนตรีจะต้องรีบดำเนินการโดยทันทีนั้น จะตั้งกระทู้ถามเป็นเรื่องด่วน โดยระบุให้ตอบในที่ประชุมก็ได้

ในกรณีที่เป็นที่สงสัย ให้เป็นอำนาจของประธานที่จะวินิจฉัยว่ากระทู้ถามนั้นเป็นเรื่องด่วนหรือไม่

ข้อ 72 เมื่อรัฐมนตรีได้ตอบในที่ประชุมแล้ว ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิซักถามได้อีก 3 ครั้ง เว้นแต่ประธานจะได้อนุญาตให้ซักถามต่อไป

ข้อ 73 เมื่อมีเหตุผลอันสมควร รัฐมนตรีจะขอเลื่อนการตอบกระทู้ถามใดๆ ในที่ประชุมได้

ข้อ 74 ในการประชุมครั้งหนึ่งๆ ให้มีกำหนดเวลาเฉพาะกระทู้ถามไม่เกินหนึ่งชั่วโมง เว้นแต่เป็นเรื่องที่ถามหรือตอบค้างอยู่ ประธานจะอนุญาตต่อไปจนเสร็จเรื่องก็ได้ (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 57-59)

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 มีข้อแตกต่างจากข้อบังคับฯ ฉบับก่อนหน้านี้คือ ต้องเสนอล่วงหน้าและกำหนดลักษณะต้องห้ามของกระทู้ถามขึ้น สำหรับเวลาในการถามกระทู้เพิ่มขึ้นเป็น 1 ชั่วโมง นอกจากนั้น กระทู้ถามได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ กระทู้ถามธรรมดาซึ่งจะให้ตอบในที่ประชุมหรือในราชกิจจานุเบกษาก็ได้ อีกประเภทหนึ่งก็คือ กระทู้ถามด่วนซึ่งจะต้องตอบในที่ประชุมสภาเท่านั้น

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 มีอายุการใช้งานประมาณ 4 ปี ในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2494 ก็ได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2494 ซึ่งมีระเบียบเกี่ยวกับกระทู้ถามคล้ายกันกับข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 ยกเว้นข้อบังคับข้อ 113 ซึ่งมีเนื้อความดังนี้ “ข้อ 113 กระทู้ถามแต่ละกระทู้นั้น ให้ตั้งถามและซักถามได้แต่เพียงคนเดียว” (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 96)

การที่ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2494 ต้องกำหนดเพิ่มเติมอีกว่ากระทู้ถามนั้นให้ถามและซักถามต่อมาได้แต่เพียงคนเดียว ก็แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับก่อนหน้านั้น จะกำหนดว่า “ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิซักถามได้อีก 3 ครั้ง เว้นแต่ประธานจะได้อนุญาตให้ซักถามต่อไป” แต่ ส.ส. คนอื่นๆ ก็คงจะเข้ามาร่วมซักถามเหมือนเช่นการประชุมสมัยแรกๆ ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 4 จึงต้องกำหนดข้อบังคับให้ชัดเจนขึ้น

หลังจากนั้นมา กฎระเบียบเกี่ยวกับกระทู้ถามก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหลักการใดๆ คงแต่มีการเปลี่ยนแปลงข้อความเล็กๆ น้อยๆ แต่หลักการสำคัญๆ นั้นคงเดิม สำหรับปัจจุบันอยู่ในช่วงของการบังคับใช้ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2541 การตั้งกระทู้ถาม อยู่ในหมวดที่ 6

ข้อ 114 ซึ่งกำหนดว่า การตั้งกระทู้ถามต้องเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือยื่นต่อประธานสภา โดยกระทู้ถามมี 2 ประเภท คือ กระทู้ถามสด และ กระทู้ถามทั่วไป เนื้อหาของกระทู้ถามและคำชี้แจงประกอบนั้น ต้องชัดเจน ไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซาก หรือมีลักษณะเป็นการอภิปราย

ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2541 นี้ได้เปลี่ยนชื่อของกระทู้ถามด่วนเป็นกระทู้ถามสด โดยกำหนดไว้ในข้อ 115 ซึ่งเมื่อ ส.ส. คนใดต้องการตั้งกระทู้ถามสดต้องเสนอกระทู้ถามสดดังกล่าวพร้อมระบุชื่อเรื่องที่จะถาม ก่อนเริ่มการประชุมในวันนั้น และต้องระบุระบุวัตถุประสงค์ว่าจะถามนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนใด และกระทู้ถามสดต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

1) เป็นเรื่องสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชน

2) เป็นเรื่องที่กระทบถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน

3) เป็นเรื่องด่วน

เมื่อประธานสภาฯ ได้รับกระทู้ถามสดแล้ว ต้องรีบบรรจุกระทู้ถามสดเข้าระเบียบวาระการประชุม และแจ้งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้นั้นทราบโดยทันที

> ข้อ 115 ทวิ ในการประชุมครั้งหนึ่งๆ ให้บรรจุกระทู้ถามสดได้ไม่เกินสามกระทู้ และมิให้ผู้ตั้งกระทู้ถามคนเดียวกันถามเกินกว่าหนึ่งกระทู้
>
> การถามและตอบกระทู้ถามสดให้พิจารณารวมกันภายในกำหนดเวลาไม่เกินหกสิบนาทีในการประชุมแต่ละครั้งของสัปดาห์ และผู้ตั้งกระทู้ถามสดมีสิทธิซักถามเรื่องละไม่เกินสามครั้ง
>
> ข้อ 115 ตรี การถาม การชี้แจง หรือการตอบกระทู้ถามสดให้ดำเนินการในที่ประชุมสภา
>
> การจัดลำดับกระทู้ถามสดเข้าระเบียบวาระการประชุมในแต่ละครั้ง การถาม การชี้แจง หรือการตอบกระทู้ถามสดให้เป็นไปตามระเบียบที่ประธานสภากำหนด (ราชกิจจานุเบกษา, 2540, น. 48-50)

สำหรับกระทู้ถามทั่วไปให้มีข้อความเป็นคำถามในข้อเท็จจริงหรือนโยบาย โดยระบุว่าจะให้ตอบในที่ประชุมสภาหรือในราชกิจจานุเบกษา

> ข้อเท็จจริงที่อ้างประกอบกระทู้ถามทั่วไป ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ตั้งกระทู้ถามรับรองว่าถูกต้องแม้ไม่ได้ยืนยันรับรองไว้ในกระทู้ถามทั่วไปก็ตาม และถ้าจำเป็นจะต้องมีคำชี้แจงประกอบให้ระบุแยกเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก

ข้อ 117 กระทู้ถามแต่ละกระทู้นั้น ให้ตั้งถามและซักถามได้เฉพาะคนเดียว

ข้อ 118 กระทู้ถามต้องไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) เป็นเชิงประชด เสียดสีหรือกลั่นแกล้งใส่ร้าย

(2) เคลือบคลุมหรือเข้าใจยาก

(3) เป็นเรื่องที่ได้ตอบแล้วหรือชี้แจงแล้วว่าไม่ตอบ

(4) เป็นการให้ออกความเห็น

(5) เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

(6) เป็นเรื่องที่ไม่มีสาระสำคัญ

(7) เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลใดๆ เว้นแต่ที่เกี่ยวกับการงานในหน้าที่ราชการ

(ราชกิจจานุเบกษา, 2540, น. 50-52)

โดยสรุป กระทู้ถามเรื่องแรกของรัฐสภาไทยคือ “เรื่องขอทราบความตกต่ำของราคาปอนด์” ซึ่งเป็นกระทู้ถามของเจ้าพระยาพิชัยญาติ ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 2/2475 เมื่อวันเสาร์ที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 ซึ่งเมื่อตั้งกระทู้ถามเรื่องนี้นั้น ยังไม่มีการประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ ดังนั้น กระทู้ถามจึงมีลักษณะคล้ายการอภิปราย กล่าวคือ ส.ส. คนอื่นๆ ก็เข้ามาร่วมซักถามได้ ในระยะต่อมาจึงได้มีการกำหนดในข้อบังคับการประชุมฯ ว่า “กระทู้ถามแต่ละกระทู้นั้น ให้ตั้งถามและซักถามได้เฉพาะคนเดียว”

กระทู้ถามในระยะแรกๆ นั้น ไม่มีการแบ่งประเภท เมื่อ ส.ส. นิยมที่จะตั้งกระทู้ถามกันมากขึ้น เนื่องจากตั้งได้ง่าย เพราะไม่ต้องมีผู้รับรองและสามารถถามได้ทั้ง “ข้อเท็จจริง” และ “ข้อนโยบาย” เมื่อมี ส.ส. ตั้งกระทู้ถามกันมากขึ้น จนฝ่ายรัฐบาลตอบไม่ทัน ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับหลังๆ จึงได้กำหนดให้มีกระทู้ถาม 2 ประเภท คือ กระทู้ถามทั่วไปและกระทู้ถามด่วน ซึ่งข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2541 ใช้คำว่า “กระทู้ถามสด” โดยกระทู้ถามด่วนหรือกระทู้ถามสดนั้น ฝ่ายรัฐบาลต้องตอบด้วยวาจาในคราวประชุม ส่วนกระทู้ถามทั่วไปจะเน้นให้ตอบทางราชกิจจานุเบกษาเพื่อไม่ให้เสียเวลาการประชุม

อย่างไรก็ดี ในการทำความเข้าใจกับเรื่อง “กระทู้ถาม” นั้น การเข้าใจแต่เพียงระเบียบข้อบังคับยังไม่สามารถเข้าใจประเด็นเกี่ยวกับกระทู้ถามได้อย่างละเอียดและถี่ถ้วน นอกจากนั้นแล้ว ยังจะทำให้ไม่เข้าใจข้อกล่าวหาและข้อโต้ตอบการกล่าวหาของการอภิปรายทั่วไปฯ เท่าที่ควรจึงควรที่จะเข้าใจกับเนื้อหาและขอบเขตของกระทู้ถามด้วย ผู้วิจัยจึงได้เสนอรายละเอียดไว้ในหัวข้อถัดไป

3.1.2 เนื้อหาและขอบเขตของกระทู้ถาม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กระทู้ถามเรื่องแรกของรัฐสภาไทยเป็นกระทู้ถามของเจ้าพระยาพิชัยญาติ เรื่อง ขอทราบความตกต่ำของราคาปอนด์ นอกจากนั้นแล้ว ในการประชุมสมัยแรกของรัฐสภานั้น ยังมีกระทู้ถามเรื่องอื่นๆ อีกเช่น “รัฐบาลดำริจะช่วยเหลือชาวนา”, “เรื่องการส่งทหารของต่างประเทศ”, “เรื่องระเบียบการส่งสินค้าไปประเทศจีน”, เป็นต้น (สงวน คำรักษา, ม.ป.ป., น. 6-9)

นอกจากกระทู้ถามดังได้กล่าวไปแล้ว สำนักงานโฆษณาการ (2477) ได้รวบรวมกระทู้ถามของผู้แทนราษฎรซึ่งรัฐบาลตอบโดยทางสำนักงานโฆษณาการไว้ตั้งแต่ปี 2475-2477 ซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างดังนี้

> นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ถามรัฐบาลว่า รัฐบาลได้ดำริจัดการกับผู้ป่วยเป็นโรคเรื้อนในจังหวัดอุบลอย่างใด?
>
> หลวงศักดิรณการ ผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ ถามรัฐบาลว่า ในจังหวัดบุรีรัมย์เหตุใดรัฐบาลจึ่งไม่จัดให้มีแพทย์ผดุงครรภ์สำหรับทำการคลอดบุตรให้แก่ราษฎรเหมือนดั่งที่มีในจังหวัดอื่นในภาคอิสาณ เช่นจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น
>
> นายทองม้วน อัตถากร ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคามถามรัฐบาลว่า มีนโยบายทางใดที่จะเพาะพลเมืองให้ทวียิ่งขึ้นได้เร็วบ้าง?
>
> ขุนคุรุการพิจิตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพิจิตร ถามรัฐบาลว่าขอทราบว่าเมื่อไรโรงเรียนประจำจังหวัดทั่วไปจึงจะสอนนักเรียนได้ถึงชั้นมัธยมปีที่ 6
>
> นายร้อยตรีสอน วงษ์โต ผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท ถามว่าศาลากลางจังหวัดชัยนาทได้อาศัยโรงทหารเก่ามานมนานแล้ว เวลานี้มีชำรุดมาก ไม่มีสง่าสมฐานะว่าเป็นศาลากลางจังหวัดเลย ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าถ้าจะยกฐานะจังหวัดชัยนาทนี้เป็นจังหวัดต่อไปแล้ว ก็สมควรอย่างยิ่ง รัฐบาลจะต้องหางบประมาณสร้างเสียสักที จึงอยากทราบว่ารัฐบาลได้ดำริแล้วหรือยัง ถ้าดำริแล้วจะสร้างเมื่อไร?
>
> ขุนชำนาญภาษา ผู้แทนราษฎรจังหวัดนราธิวาส ถามว่า พระราชบัญญัติการพะนันประเภทชนไก่ กัดปลา ไพ่ ซึ่งค่าอาชญาบัตรแพงอยู่นั้น รัฐบาลดำริจะแก้ไขให้ลอดน้อยลงบ้างหรือไม่ แท้จริงถ้าลดให้น้อยลงจะได้ผลประโยชน์มากขึ้น (สำนักงานโฆษณาการ, 2477, น. 5-21)

จะเห็นได้ว่า กระทู้ถามในระยะแรกๆ นี้ สาเหตุของการตั้งกระทู้ถามเป็นปัญหาที่อยู่เขตจังหวัดที่ ส.ส. เหล่านั้นเป็นผู้แทนอยู่ ซึ่งกระทู้ถามส่วนใหญ่ก็มีเนื้อหาและขอบเขตเป็นเช่นนี้มาโดยตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน นายชวน หลีกภัยได้กล่าวถึงลักษณะของกระทู้ถามระหว่างปี พ.ศ. 2512-2514 ซึ่ง ส.ส. ใช้ระบบการเลือกแบบรวมเขตทั้งจังหวัดว่ามีดังนี้คือ

> กระทู้ถามจึงมีลักษณะเป็นปัญหาหาส่วนรวม [ระดับจังหวัด][4] มากกว่าปัญหาระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล หรืออำเภอ น่าสังเกตว่ากระทู้ถามในเขตใกล้เมืองหลวงลักษณะของปัญหาจะต่างจากปัญหาในต่างจังหวัด ... ในต่างจังหวัดขณะนั้นจึงมีคำถามประเภทฝนไม่ตกหรือไม่มีน้ำทำไร่ทำนา การสร้างอ่างเก็บน้ำ รวมไปถึงปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม ... กระทู้ถามเรื่องปัญหาราคาพืชผลการเกษตรจะเป็นปัญหาทุกภูมิภาค ตั้งแต่ราคายางในภาคใต้ ราคาข้าวในภาคกลาง ราคาปอในภาคอีสาน และรวมไปถึงราคาใบยาสูบในภาคเหนือ (ชวน หลีกภัย, 2545, น. 512)

ผลจากการศึกษาเรื่องเนื้อหาและขอบเขตของกระทู้ถามของ สุรวุฒิ ปัดไธสง (2531, น. 44-75) พบว่า ส.ส. ส่วนใหญ่ตั้งกระทู้ถามเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งของตน โดยส่วนใหญ่แล้ว ต้องการตั้งกระทู้ถามเพื่อต้องการหาเสียงให้กับตนเองกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตของ ส.ส. เหล่านั้นเท่านั้น ผลการศึกษาของสุรวุฒิ ปัดไธสง ดังกล่าวยังสอดคล้อง กับงานวิจัยอีก 2 เรื่อง เรื่องแรกคือเรื่อง “การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร” ของกนก วงษ์ตระหง่าน (2530, น. 189) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กระทู้ถามมักจะเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ในท้องถิ่นของเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลัก งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งก็คือ เรื่อง “ความล้มเหลวในการควบคุม การบริหารราชการแผ่นดินโดยวิธีตั้งกระทู้” ของสฤษฏ์ชัย เอนกเวียง (2537) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า “เป็นกระทู้ถามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำเอาเรื่องที่เป็นปัญหาในท้องถิ่นที่ตนเองเป็นผู้แทนอยู่มาตั้งกระทู้ถาม”

จากผลของการศึกษาข้างต้น ผู้ตั้งกระทู้ถามนั้นจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงตั้งคำถามเพื่อให้คณะรัฐมนตรีตอบชี้แจงเท่านั้น เพราะในหลายๆ ครั้งผู้ตั้งกระทู้ถามมีความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่ตั้งเป็นกระทู้ถามเป็นอย่างดีอยู่แล้วว่า ปัญหาของกระทู้ถามนั้นเกิดขึ้นมาอย่างไร รัฐบาลในขณะนั้นจะสามารถแก้ปัญหานั้นได้ในระดับใด การที่มีการตั้งกระทู้ถามก็เพราะ ส.ส. ผู้ตั้งกระทู้

---

[4]ข้อความในวงเล็บเป็นการขยายความของผู้วิจัย

ต้องการที่จะหาเสียงให้กับตนเอง ให้กับพรรคของตนเอง ฯลฯ เป็นต้น และการที่กระทู้ถามสามารถเบี่ยงเบนไปในวัตถุประสงค์ได้อย่างเหมาะสมก็เพราะว่า รูปแบบของประโยคคำถามไม่ได้มีความสัมพันธ์กับหน้าที่แบบหนึ่งต่อหนึ่ง กล่าวคือ ประโยคคำถามมีหน้าที่หลายหลายมาก มิได้มีเพียงหน้าที่ในการตั้งคำถามเท่านั้น อาจจะใช้เป็นคำทักทาย ใช้เป็นคำตำหนิ ใช้แสดงความขัดแย้งไม่เห็นด้วย ใช้เพื่อเป็นการบอกเล่า หรือใช้เพื่อสั่งให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นต้น (เพียรศิริ วงค์วิภานนท์, 2533, น. 354) นอกจากนั้นอาจจะใช้ทำหน้าที่เพื่อแสดงการปฏิเสธ เพื่อแสดงอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของผู้พูด เพื่อให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง หรือเพื่อเน้นความสุภาพ เป็นต้น (วรพร ได้สกุลชู, 2547, 30-31)

โดยสรุป กระทู้ถามเป็นการควบคุมการบริหารราชการของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการควบคุมเบื้องต้น เมื่อ ส.ส. พบข้อบกพร่องในการบริหารราชการไม่ว่าจะเกิดจากการกระทำของรัฐบาล หรือการกระทำของข้าราชการ ก็จะนำปัญหาเหล่านั้นมาตั้งเป็นกระทู้ถาม กระทู้ถามส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องในขอบเขตความรับผิดชอบของ ส.ส. แต่ละจังหวัด ถ้าจะมีกระทู้ถามซึ่งเป็นเรื่องของปัญหาระดับประเทศ ก็เนื่องจากปัญหาเหล่านั้น พบในหลายจังหวัด มิใช่ว่า ส.ส. จะตั้งกระทู้ถามในเรื่องปัญหาระดับประเทศแต่ประการใด ในการตอบกระทู้ถามนั้น ถ้ารัฐบาลไม่สามารถตอบให้เป็นที่พอใจของฝ่ายนิติบัญญัติ กระทู้ถามดังกล่าวก็อาจจะมีผู้นำมาตั้งเป็นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ได้ เช่น ประเด็นเรื่องการขายที่ดินของพระคลังข้างที่ในสมัยรัฐบาลพระยาพลเอกพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

ในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 นายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานีได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลว่า “ด้วยข้าพเจ้าขอทำหน้าที่ควบคุมรัฐบาลโดยตั้งกระทู้ถามนายกรัฐมนตรีดังข้อความต่อไปนี้” หลังจากนั้น นายเลียงได้ถามนายกรัฐมนตรีเป็นข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 232-234) นายกรัฐมนตรีได้ตอบกระทู้ถามครบจำนวน 3 ครั้ง แต่การตอบกระทู้ถามจำนวน 3 ครั้งของนายกรัฐมนตรีก็ยังไม่เป็นที่กระจ่างชัดในความคิดเห็นของ ส.ส. จำนวนหนึ่ง

ดังนั้น นายไต๋ ปาณิกบุตร ส.ส. จังหวัดพระนครกับ ส.ส. อีกจำนวนหนึ่งจึงร่วมกันเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบายของรัฐบาลว่าด้วยการจัดระเบียบพระคลังข้างที่นั้นโดยด่วน ผู้เสนอได้ชี้แจงถึงเจตนาในการที่ขอเปิดอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนี้ใจความว่า เนื่องจากเรื่องนี้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันในหมู่ประชาชนและหนังสือพิมพ์ จนได้มีการตั้งกระทู้ถามขึ้น แต่การซักถามเพียง 3 ครั้ง ไม่กระจ่างแจ้งพอ อันอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดไปจนเป็นเหตุให้ประชาชนขาดความเลื่อมใสศรัทธาคณะราษฎรได้ เพราะปรากฏว่ามีชื่อผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 หลายคนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

ผลจากตั้งกระทู้ถามและพัฒนาต่อมาเป็นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ทำให้นายกรัฐมนตรีต้องขอลาออกจากตำแหน่งในคืนวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 โดยให้เหตุผลว่าเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายดำเนิน การสอบสวนเรื่องเกี่ยวกับการขายที่ดินของพระคลังข้างที่ได้โดยสะดวกและชอบธรรม (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 234-235)

จากกรณีตัวอย่างข้างต้นก็เป็นหลักฐานที่ชัดแจ้งว่า กระทู้ถามนั้นเป็นการควบคุมการบริหารราชการของฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติเช่นเดียวกันกับการอภิปรายทั่วไปฯ แต่กระทู้ถามเป็นการควบคุมเบื้องต้น ถ้าฝ่ายรัฐบาลตอบกระทู้ถามไม่เป็นที่พอใจของฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว กระทู้ถามดังกล่าวก็อาจจะพัฒนาไปเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ก็ได้

3.2 การอภิปรายทั่วไปฯ

โดยหลักการของการอภิปรายทั่วไปฯ ฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งปกติแล้วก็จะเป็นพรรคฝ่ายค้านหรือพรรคร่วมฝ่ายค้านเห็นว่า ฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐบาลสมควรที่จะออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดินแล้ว และโดยธรรมชาติของของ ส.ส. ฝ่ายค้านของประเทศไทยก็มักจะมีความหวังว่า การกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้ฝ่ายตนก็จะเข้าไปดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินบ้าง แต่ในทางปฏิบัติแล้วมีรายละเอียดปลีกย่อยที่ต้องพิจารณาอีกเป็นจำนวนมาก

กล่าวคือ ในสังคมการเมืองไทยยังไม่มีพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเป็นรัฐบาลหรือเป็นพรรคฝ่ายค้านแต่เพียงพรรคเดียว สังคมการเมืองไทยมีพรรคร่วมรัฐบาลและพรรคร่วมฝ่ายค้าน ในการยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ เองก็มีให้เลือกว่า จะยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียว หรือขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีเป็นบางคน หรือหลายคน เช่น การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคม กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 3 กระทรวง และมีรัฐมนตรีที่ถูกยื่นญัตติฯ 11 คน เป็นต้น หรือยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ทั้งคณะรัฐมนตรี เช่น การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว การอภิปรายทั่วไปฯ ยังเป็นเวทีที่ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีสามารถจะหาเสียงให้กับฝ่ายตนพร้อมกับทำลายความชอบธรรมให้กับฝ่ายตรงข้ามได้อย่างแพร่หลายและสะดวกเพราะมีการถ่ายทอดทางวิทยุและโทรทัศน์

ด้วยเหตุปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ จึงแตกต่างหลากหลายออกไป เช่น บ่อนเซาะความไว้วางใจระหว่างกันและกันของพรรคร่วมรัฐบาล เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า มีพรรคร่วมรัฐบาลมีผลประโยชน์ขัดกับพรรคแกนนำหลักของรัฐบาล โค่นล้ม

รัฐมนตรีบางคนที่ฝ่ายค้านเก็งว่าเป็นบุคคลสำคัญของรัฐบาลผสมหรือพรรคแกนนำ ในกรณีนี้เพื่อเปิดทางให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่หรือยุบสภา และบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายบริหารพร้อมกันไปกับการสร้าง ความน่าเชื่อถือของฝ่ายค้านเพื่อการเลือกตั้งในสมัยหน้า (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2542ก, น. 6) หรือเป็น "การปราศรัยหาเสียงอย่างหนึ่ง" (สมบัติ จันทรวงศ์, 2547, น. 104) เพื่อสะสมคะแนนนิยมทางการเมืองให้กับฝ่ายตน เป็นต้น

การที่จะทำความเข้าใจกับการอภิปรายทั่วไปฯ ได้อย่างดีนั้น ควรจะเข้าใจวิธีดำเนินการของการอภิปรายทั่วไปฯ เสียก่อน และหลังจากนั้นเพื่อให้เข้าใจดีขึ้นไปอีก ก็ควรที่จะเข้าใจกับพัฒนาการหรือความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ ดังนั้น ในหัวข้อนี้จึงแบ่งหัวข้อออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

3.2.1 วิธีดำเนินการการอภิปรายทั่วไปฯ

3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ

3.2.1 วิธีดำเนินการการอภิปรายทั่วไปฯ

เมื่อสมาชิกของพรรคร่วมฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งเห็นตรงกันว่า ถึงเวลาแล้วที่จะเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ก็นิยมที่จะเสนอแนวความคิดนั้นออกมาทางสื่อมวลชนก่อน และจะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกเป็นระยะๆ จนกว่าจะถึงวันอภิปราย แม้กระทั่งหลังจากจบสิ้นการอภิปรายทั่วไปฯ ไปแล้ว ในบางครั้ง ส.ส. ทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลก็ยังจะมีการเผยแพร่ข้อมูลตามหลังมาอีก จนกว่าฝ่ายสื่อมวลชนจะหันไปสนใจข่าวอื่นๆ แทน ในการอภิปรายบางครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลถึงกับมีการตีพิมพ์หนังสือออกมา เช่น นายจาตุรนต์ ฉายแสง จัดพิมพ์หนังสือ "พูดข้ามคืนคำอภิปรายที่ไม่มีคำตอบ" หลังการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 44 ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2542 หรือหลังการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 นายธารินทร์ นิมมานเหมิน์ นายพิสิฐ ลี้อาธรรม และนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลจัดพิมพ์หนังสือ "แนวทางการแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจไทยของรัฐบาลชวน 2" เป็นต้น

สำหรับกระบวนการในสภาฯ ส.ส. ฝ่ายค้านจะต้องยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ต่อประธานสภาฯ เป็นหนังสือ โดยต้องกำหนดด้วยว่า จะเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลในเรื่องใดบ้างตามอำนาจในมาตรา 129 ของข้อบังคับการประชุมสภาฯ, พ.ศ. 2541 พร้อมกับมีผู้รับรองจำนวนหนึ่ง ซึ่งมากพอสมควร จำนวนของผู้รับรองญัตติการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จะแตกต่างกันไปในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ เมื่อประธานสภาผู้แทนราษฎรรับญัตติแล้วต้องรีบแจ้งไปยังนายกรัฐมนตรี แล้วต้องบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมเป็นเรื่องด่วน เมื่อ

นายกรัฐมนตรีได้รับญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปแล้ว รัฐบาลจะไม่มีอำนาจในปฏิเสธการอภิปรายทั่วไปฯ แต่สามารถยืดระยะเวลาของการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ออกไปได้ เมื่อมีเหตุผลอันสมควร

การอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ถึงแม้จะเป็นสงครามที่เดิมพันกันโดยอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลก็ต้องทำงานประสานกัน เพราะเป็นการทำหน้าที่แทนประชาชนด้วยกัน เพียงแต่เป็นคนละหน้าที่เท่านั้น ในการประสานงานของ ส.ส. แต่ละฝ่ายในสภาฯ จะมีคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งประกอบด้วยผู้คุมเสียงในสภา (วิป/whip) ของฝ่ายค้านและของฝ่ายรัฐบาล เป็นหน่วยงานในการทำหน้าที่นี้ บุคคลที่ทำหน้าที่สำคัญก็คือ เลขานุการฯ ของแต่ละฝ่าย

ในการทำงานเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ ก็เช่นเดียวกัน ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายจะให้คณะกรรมการของฝ่ายตนเข้ามาตกลงและประสานงานกัน เช่น จะอภิปรายกี่วัน ซึ่งอาจจะเพิ่มระยะเวลาขึ้นได้ จะอภิปรายประเด็นใดก่อนหรือหลัง ผู้คุมเสียงในสภา (วิป/whip) ของฝ่ายค้านและของฝ่ายรัฐบาลจะประสานงานกันตลอด จนกว่าการอภิปรายในแต่ละครั้งจะสิ้นสุด

ในการอภิปรายซึ่งเป็นการตั้งข้อกล่าวหาของฝ่ายค้าน และฝ่ายรัฐบาลก็ต้องโต้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าว ถ้าไม่มีกฎระเบียบควบคุมก็อาจจะทำให้ “สงครามคำพูด” กลายเป็นการทะเลาะวิวาทจนถึงขั้นกับทำร้ายร่างกายกันได้ เช่น เหตุการณ์ที่พบเห็นได้บ่อยๆ ในการรายงานข่าวการประชุมสภาฯของประเทศไต้หวัน หรือ การที่ พล.ต.อ. ประทิน สันติประภพ สมาชิกวุฒิสภากรุงเทพมหานครได้ทำร้ายร่างกายนายอดุลย์ วันไชยธนวงศ์ สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอนในการประชุมรัฐสภาเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 (มติชนรายวัน, 2547, น.1,12; สยามรัฐ, 2547, น.1,9) เป็นต้น

ดังนั้น ในการอภิปรายนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ จึงกำหนดว่าต้องกล่าวกับประธานในที่ประชุมเท่านั้นและการอภิปราย

> ต้องอยู่ในประเด็นหรือเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังปรึกษากันอยู่ ต้องไม่ฟุ่มเฟือยวนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใดๆ มาอ่านให้ที่ประชุมฟังโดยไม่จำเป็น และห้ามมิให้นำวัตถุใดๆ เข้ามาแสดงในที่ประชุม เว้นแต่ประธานสภาจะอนุญาต
>
> ห้ามผู้อภิปรายแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด และห้ามกล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น (ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2540 ข้อ 61)

โดยหลักปฏิบัติของการอภิปรายทั่วไปฯ ผู้นำฝ่ายค้านจะอภิปรายเป็นคนแรก โดยจะนำญัตติมาอ่านให้ที่ประชุมพร้อมทั้งอธิบายเพิ่มเติม แต่ยังไม่เป็นการกล่าวหา เป็นเพียงแต่การอารัมภบท เกริ่นนำ หรือโหมโรงเท่านั้น ต่อจากนั้นก็จะเป็นคราวของหัวหน้าพรรคร่วมฝ่ายค้านผู้ร่วมลงชื่อในการเสนอญัตติฯ เมื่อจบจากการอภิปรายของบรรดาหัวหน้าพรรคแล้ว ก็ถึงทีของ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ได้รับเลือกให้เป็นผู้อภิปรายจะได้เริ่มต้นการกล่าวหา ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาเฉพาะนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเท่านั้นที่มีสิทธิอภิปรายชี้แจง และการชี้แจงนั้น จะชี้แจงคำอภิปรายของสมาชิกทีละคนเป็นลำดับไปหรือจะรอรวมชี้แจงครั้งละหลายคนก็ได้ (ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2540 ข้อ 157)

ในทางปฏิบัติแล้วจะเห็นว่า มี ส.ส. ในสภาฯ ทั้งสองฝ่ายลุกขึ้นมาประท้วงหรืออภิปรายกันมาก เนื่องจากมีข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 63 อนุญาตให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประท้วง ผู้ที่กำลังอภิปรายได้ถ้าเห็นว่าฝ่าฝืนข้อบังคับ และเมื่อถูกอภิปรายพาดพิงถึงเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องอื่นใดอันเป็นที่เสียหายแก่ผู้นั้น

สำหรับการที่จะได้อภิปรายหรือไม่นั้น ผู้ที่ต้องการอภิปรายต้องยกมือขึ้นพ้นศีรษะเพื่อขออนุญาต เมื่อประธานอนุญาตแล้ว จึงยืนขึ้นกล่าวอภิปรายตามข้อบังคับฯ ข้อที่ 20 เมื่อการอภิปรายกันจบแล้ว ก็จะมีการสรุปการอภิปรายของแต่ละฝ่าย โดยตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลจะกล่าวสรุปก่อน ดังนั้น ผู้อภิปรายคนสุดท้ายก็จะเป็นตัวแทนของ ส.ส. ฝ่ายค้าน การลงมติฯ ซึ่งมิให้กระทำในวันเดียวกันกับที่การอภิปรายสิ้นสุด จะนิยมลงมติกันในวันถัดไป

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นรูปแบบของการอภิปรายในปัจจุบัน ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยเมื่อเริ่มแรกจะมีลักษณะคล้ายกับกระทู้ถามและได้พัฒนามาโดยตลอด จะมีสะดุดหยุดเป็นพักๆ ตามสถานการณ์ของการเมืองการปกครองของประเทศ เช่น ในสมัยของการปฏิวัติ รัฐประหาร เป็นต้น ก็จะไม่มีการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ การที่จะเข้าใจการอภิปรายทั่วไปฯ อย่างดีและลึกซึ้ง ก็ควรจะเข้าใจ ความเป็นมาและพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย

3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ

การอภิปรายทั่วไปฯ นับตั้งแต่ครั้งแรก ที่นายสวัสดิ์ ยูวะเวสและคณะ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย “เรื่องการเพาะพันธุ์ปลาในบึงบรเพ็ด” จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2477 และวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2477 จนถึงครั้งที่ 45 ที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ “เกี่ยวกับความล้มเหลวในการแก้ไข

ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาธุรกิจ คอร์รัปชั่น เช่น การทุจริตในธนาคารกรุงไทย ปัญหาบ้านสามหลัง และพฤติกรรมการบริหารราชการแผ่นดินที่ไร้จริยธรรมและคุณธรรมทางการเมือง" ระหว่างวันที่ 15-19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้คือ

3.2.2.1 ช่วงแรกเริ่ม

3.2.2.2 ช่วงฟักตัว

3.2.2.3 ช่วงสมบูรณ์

3.2.2.1 ช่วงแรกเริ่ม ช่วงแรกเริ่มนี้ นับตั้งแต่การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งแรกจนถึงครั้งที่ 16 ที่นายควง อภัยวงศ์และคณะขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะในนโยบายจำนวน 8 ข้อ เมื่อวันที่ 19-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นระยะเวลาประมาณ 14 ปี และอยู่ในขอบเขตของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2 ฉบับกับข้อบังคับการประชุมฯ 2 ฉบับ ดังนี้คือ

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 และ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2489 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 1 ข้อบังคับการประชุมและปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2476 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2476 และ ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 ข้อบังคับการประชุมและปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2477 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2477

การอภิปรายทั่วไปฯ ในช่วงแรกเริ่ม มีจำนวน 16 ครั้ง ดังนี้คือ

1) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง การเพาะพันธุ์ปลาเขตบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2477

2) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่องที่รัฐบาลแถลงการณ์เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระราชบันทึกทรงสละพระราชสมบัติ) ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2477

3) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง การส่งข้าราชการและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปดูงานต่างประเทศ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477

4) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง นโยบายการปราบปรามโจรผู้ร้าย นโยบายภาษีรัชชูปกร นโยบายอากรค่านา ภาษีเงินได้ และภาษีการค้า ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477

5) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง การจัดการฝิ่นในประเทศไทย ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477

6) การอภิปรายทั่วไปข้อในนโยบาย เรื่อง ภาษีอากร ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2478

7) การอภิปรายทั่วไปข้อในนโยบายเกี่ยวกับการรถไฟของแผ่นดิน ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2478

8) การอภิปรายทั่วไปฯ ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2478

9) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบายการปรับปรุงภาษีอากร ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2479

10) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบายของรัฐบาลว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ ในปลายเดือนกรกฎาคมต่อต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2480

11) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่องการควบคุมหนังสือพิมพ์ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2480

12) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่องการเก็บเงินค่าเล่าเรียน ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2481

13) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่องการช่วยเหลือชาวนาผู้ถูกอุทกภัยปี 2485 ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2486

14) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง นโยบายของรัฐบาลในการขึ้นค่าเช่าอาคาร ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2486

15) การอภิปรายทั่วไปข้อในนโยบาย เรื่อง การจัดการทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488

16) การอภิปรายทั่วไปฯ ไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะในนโยบายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยภายใน ความมั่นคงทางการคลัง การเศรษฐกิจ การต่างประเทศ การแทรกแซงข้าราชการประจำ การรักษาฐานะของข้าราชการ การศึกษาของชาติ และกรณีสวรรคต รวมเป็น 8 ประเด็นหลัก ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490

สำหรับการที่ผู้วิจัยจัดการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 16 ครั้งนี้เป็นช่วงแรกเริ่ม ผู้วิจัยมีเหตุผลและตัวอย่างประกอบดังนี้คือ

<u>ตัวอย่างแรก</u>

ในการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบายครั้งแรกของนายสวัสดิ์ ยูวะเวส นั้น ส.ส. ทั้งสภาฯ ต้องเสนอให้มีการตีความก่อน เพราะยังไม่มีประสบการณ์กับเหตุการณ์การเมืองแบบนี้มาก่อน ผลของตีความได้มติ 2 ข้อดังนี้คือ

1. ที่ประชุมต้องลงมติว่า ให้ดำเนินระเบียบวาระต่อไปหรือไม่ ถ้าให้ดำเนินระเบียบวาระต่อไปถือว่าญัตติดังกล่าวถูกระงับไป โดยไม่มีการลงมติเป็นไป

ในทางใดทางหนึ่งอีก ซึ่งสามารถกระทำได้ในวันเดียวกับที่การอภิปรายสิ้นสุดลง

2. ถ้าไม่ให้ดำเนินระเบียบต่อไปก็ให้มีการลงมติ ซึ่งที่ประชุมต้องทำการลงมติว่าไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ โดยจะต้องระบุว่ารัฐมนตรีคนใดหรือทั้งคณะ และห้ามมิให้ลงมติในวันเดียวกับวันที่การอภิปรายสิ้นสุดลง

(ณฐพร วรปัญญาตระกูล, 2542, น. 23)

ตัวอย่างที่สอง

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 8 ซึ่งเป็น “ญัตติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ” ญัตตินี้มีผู้เสนอญัตตินี้มี 3 คนคือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเลียง ไชยกาล และนายมงคล รัตนวิจิตร ญัตติดังกล่าวเสนอเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2478 โดยเนื้อความของญัตติมีดังนี้คือ รัฐบาลไม่ได้ทำตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎรในเรื่อง หลักความสงบภายใน หลักเศรษฐกิจ และหลักการศึกษา ต่อมาในวันที่ 8 ตุลาคม 2478 ผู้เสนอญัตติฯ ทั้ง 3 คนขอแก้ญัตติฯ เหลือเฉพาะหลักเศรษฐกิจเพียงประเด็นเดียว (สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2478, น. 201, 399)

ญัตติฯ ดังกล่าวมีปัญหาให้ต้องมีการตีความอีกครั้งหนึ่งใน 2 ประเด็นคือ

1) ญัตติฯ ดังกล่าวถูกต้องหรือไม่? เพราะการอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 7 ครั้งที่ผ่านมามีผู้เสนอญัตติฯ เพียงคนเดียว แต่ครั้งนี้มีผู้เสนอ 3 คน ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่าเป็นญัตติฯ ที่สมบูรณ์และถูกต้อง

2) ญัตติฯ นี้เป็นญัตติฯ ที่ให้อภิปรายไม่ไว้วางใจโดยไม่ผ่านการอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบายก่อนถูกต้องหรือไม่? ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่าสามารถกระทำได้ (ณฐพร วรปัญญาตระกูล, 2542, น. 28)

ถึงอย่างไรก็ดี เมื่อมีการอภิปรายกันจบแล้ว ซึ่งอยู่ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15/2478 (สามัญสมัยที่ 2) วันเสาร์ที่ 12 ตุลาคม 2478 ที่ประชุมมีมติให้ผ่านระเบียบวาระ ดังนั้น การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีครั้งแรกของเมืองไทย จึงไม่มีการลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ

ตัวอย่างที่สาม

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 14 ซึ่งนายอรุณ ทองปัชโชติ ยื่นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในการขึ้นค่าเช่าอาคารและเรียกเงินกินเปล่ากับ ผู้เช่าอาคารอยู่แล้วเกินขนาด ญัตติฯ ดังกล่าวเสนอเมื่อคราวประชุม ครั้งที่ 8/2488 วันจันทร์ที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2488 เมื่อการอภิปรายจบแล้ว ส.ส. มีความเห็นเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายหนึ่งเสนอให้ผ่านระเบียบวาระไป อีกฝ่ายหนึ่งคือเจ้าของญัตติฯ เสนอขอถอนญัตติฯ ซึ่งเป็นเช่นเดียวกันการอภิปรายทั่วไปฯ

ที่ผ่านมาเพราะยังไม่มีการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งใดดำเนินการถึงการลงมติฯ แม้แต่เพียงครั้งเดียว แต่อย่างไรก็ตาม การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีขอให้มีการลงมติฯ โดยให้เหตุผลดังนี้

> การเสนอญัตติเปิดอภิปรายในแง่ทั่วๆ ไปแล้ว เป็นนโยบายใหญ่ คือ ไม้เป็นไม้ตายของรัฐบาลทีเดียว ... ข้าพเจ้าขอร้องท่านสมาชิกเมื่อมาเปิดอภิปรายแล้วขอให้ลงมติ ถ้าอย่างนี้เราแน่ เพราะเกี่ยวกับต่างประเทศไม่อย่างนั้นแล้วทำให้รัฐบาลเวกหรือคลอน แล้วเรื่องเปิดอภิปรายไม่ว่ากี่ครั้งเอาแต่ขอให้ลงมติก็แล้วกัน ... การที่เรามีรัฐบาลแล้วจะเอาหรือไม่ ถ้าเอาต้องแข็ง ต้องมีการสนับสนุนจากสภาจริง อย่าผ่าน เราเสียเวลานิดหน่อยไหนๆ เราพูดแล้วลงมติ ไม่ใช่ข้าพเจ้าจะอวดดีต่อสภา

การลงมติฯ อยู่ในคราวประชุมครั้งที่ 9/2488 (สามัญ) วันพฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2488 ผลการลงมติฯ รัฐบาลได้รับความไว้วางใจ

จากตัวอย่างที่ยกมา 3 ตัวอย่างข้างต้นเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ในระยะนี้ ส.ส. เพิ่งจะเริ่มเรียนรู้อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมาใหม่ซึ่งกันและกัน เพราะไม่ว่าจะเสนอสิ่งใดใหม่ๆ ก็จะต้องมีการซักถามและหาหลักการก่อนทุกครั้ง เมื่อสิ่งใดได้ปฏิบัติไป ก็จะนำมาพัฒนาข้อบังคับการประชุมฯ ให้ถูกต้องและเหมาะสมขึ้น

โดยสรุปในช่วงแรกเริ่มนี้ มีการอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 16 ครั้ง เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ต้องอภิปรายในข้อนโยบายก่อน 14 ครั้ง และเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ไม่ไว้วางใจตรงๆ 2 ครั้ง การอภิปรายทั่วไปฯ ทั้งหมด 16 ครั้งนั้น กระบวนการอภิปรายดำเนินไปจนถึงขั้นลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจเพียง 2 ครั้ง ฝ่ายรัฐบาลได้รับการไว้วางใจทั้ง 2 ครั้ง การอภิปรายทั่วไปฯ 14 ครั้งที่เหลือนั้น ที่ประชุมขอผ่านระเบียบวาระไปบ้าง ผู้เสนอญัตติขอถอนญัตติบ้าง หรือที่ประชุมเห็นว่าไม่ควรเปิดอภิปรายบ้าง

การที่มีผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ไม่ได้แสดงว่าสังคมการเมืองของไทยในขณะนั้นมีระบบพรรคการเมืองแล้ว ยกเว้นครั้งที่ 16 เพียงครั้งเดียวซึ่งเริ่มมีระบบพรรคการเมืองเกิดขึ้น แต่ยังไม่มีกฎหมายพรรคการเมือง ส่วนใหญ่แล้ว ผู้ที่ริเริ่มเสนอญัตติฯ เห็นข้อบกพร่องของการบริหารงานของคณะรัฐบาล ก็จึงชักชวนเพื่อนสมาชิกมาสนับสนุนและขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น โดยมีเจตนาเพื่อชี้แจงให้เพื่อนสมาชิกทราบ และเพื่อให้รัฐบาลทำการแก้ไข มิได้มีเจตนาที่จะทำให้คณะรัฐบาลต้องออกจากตำแหน่งแต่ประการใด และผู้ยื่นญัตติฯ ไม่มีความประสงค์ที่จะเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองแทนฝ่ายอดีตรัฐบาล ถ้ารัฐบาลต้องลาออก การเสนอ

ญัตติฯ ต้องการเพียงให้รัฐบาลทราบถึงปัญหาของประชาชนที่มีความรุนแรงเสียหายเกินกว่าจะตั้งเป็นกระทู้ถาม การอภิปรายทั่วไปฯ ในระยะช่วงแรกเริ่มนี้จึงเป็นเพียงขั้นตอนหาวิธีการ ฝึกฝน ทดลองอำนาจที่ได้รับมาใหม่เท่านั้น

3.2.2.2 ช่วงฟักตัว หลังจากการลงมติฯ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 เพียง 1 วัน ในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีขอลาออก แต่พรรคสหชีพกับพรรคแนวรัฐธรรมนูญก็ยังคงรวมตัวกัน เพื่อเสนอชื่อให้ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่ง (สยามนิกร, 2490ค, น. 1)

พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์บริหารราชการแผ่นดินมาจนถึงวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นเวลาประมาณ 5 เดือนเศษ พล.ท. ผิน ชุณหะวัณและคณะก็ปฏิวัติล้มล้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไปอีกครั้งหนึ่ง (นคร พจนวรพงษ์ และอุกฤษ พจนวรพงษ์, 2542, น. 119-121)

หลังจากนั้นมาจนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 ของประเทศเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นช่วงเวลาประมาณ 31 ปี รัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งมีอายุเพียงสั้นๆ นอกนั้นเป็นรัฐสภาที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะปฏิวัติ และมีการอภิปรายทั่วไปฯ แบบใหม่ขึ้นอีกประเภทหนึ่ง คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ที่ไม่ต้องมีการลงมติฯ ซึ่งเริ่มบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 ของประเทศ เช่น ในมาตรา 130 เกี่ยวกับการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาอันเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน หรือในมาตรา 132 ซึ่งนายกรัฐมนตรีขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อของรับฟังความคิดได้ของสมาชิกสภาผู้แทนหรือสมาชิกรัฐสภาก็ได้ เป็นต้น

ในช่วงเวลาอันยาวนานดังกล่าวจึงการอภิปรายทั่วไปฯ เพียง 7 ครั้ง ดังนี้คือ

17) การอภิปรายทั่วไปกรณีแผนการปฏิวัติปลายเดือนมกราคม 2493 ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493

18) การอภิปรายทั่วไปเพื่อรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภา ในเรื่องนโยบายของรัฐบาลที่จะส่งทหารไปช่วยสหประชาชาติกรณีสงครามเกาหลี ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2493

19) การอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับการกบฏจลาจลเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2494 ในช่วงปลายเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2494

20) เรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ การบริหารการคลัง การบริหารกิจการด้านต่างประเทศ การจัดการศึกษา มาตรฐานการครองชีพ การดำเนินการในด้านเศรษฐกิจ การป้องกันและปราบปรามคอรัปชั่น การรักษาสัจจะวาจา และรัฐบาลไม่รับผิดชอบต่อประชาชน ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2500

21) การอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเกี่ยวกับนโยบายการเงินของชาติ (การพิมพ์ธนบัตร) การเปิดประมูลโรงเหล้าฯ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2517

22) การอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องไทยการ์ดชุมนุมเรียกร้องค่าตอบแทนผู้นำชาวนาถูกฆ่าตาย และโจรผู้ร้ายชุกชุม ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2518

23) การอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหารถเมล์เล็ก ราคาข้าวเปลือก โจรผู้ร้าย และยาเสพติด ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2519

การอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 7 ครั้งดังกล่าว เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ไม่มีการลงมติถึง 6 ครั้ง การอภิปรายทั่วไปฯ ที่มีการลงมติฯ ก็เป็นการอภิปรายในสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งเป็นสภาฯ ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 21

การที่ผู้วิจัยจัดการอภิปรายทั่วไปฯ ในช่วงนี้เป็นช่วงฟักตัวเนื่องจากเห็นว่า ถึงแม้จะไม่มีการอภิปรายทั่วไปฯ ในรูปแบบเดียวกับใน “ช่วงสมบูรณ์” ที่จะกล่าวถึงต่อไป แต่ก็เป็นช่วงหยุดพักและแก้ไขเพื่อปรับปรุงให้การอภิปรายทั่วไปฯ เหมาะสมกับสังคมไทยมากขึ้น

กระบวนการพัฒนาทางการเมืองก็ได้รับการพัฒนามากขึ้นไปด้วย จะเห็นว่าสังคมการเมืองไทยได้ผ่านยุคปฏิวัติรัฐประหาร ที่ต่อเนื่องยาวนานไปแล้ว และได้ผ่านเหตุการณ์ที่นับว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ เหตุการณ์ 14 ตุลาวันประชาธิปไตย

3.2.2.3 ช่วงสมบูรณ์ หลังการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 23 ที่ให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหารถเมล์เล็ก ราคาข้าวเปลือก โจรผู้ร้าย และยาเสพติด เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2518 ประมาณหนึ่งปีเศษ ประเทศไทยมีการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง นำโดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ คณะรัฐประหารได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2519) และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 คือ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 เป็นการชั่วคราว เมื่อจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 เสร็จเรียบร้อย และประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2542 ซึ่งระยะเวลาประมาณ 22 ปี มีการอภิปรายทั่วไปฯ 22 ครั้ง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 และครั้งที่ 45 ซึ่งเป็นครั้งที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

24) การอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 4 กระทรวง ดังนี้คือ รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับการดำเนินการบริหารด้านการขนส่งและโทรคมนาคม รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและการพาณิชย์ (ค่าครองชีพสูง, ดุลการค้าต่างประเทศ) รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับ ปัญหาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ปัญหาอาชญากรรม การไม่กระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่น และปัญหาแรงงาน และรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมเกี่ยวกับปัญหาด้านพลังงาน (น้ำมันและแก๊สขาดแคลนและมีราคาสูง) ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี

การประชุมใช้เวลา 4 วัน การลงมติครั้งนี้ใช้วิธีลงคะแนนลับ โดยใช้วิธีเขียนเครื่องหมายบนแผ่นกระดาษใส่ซองที่เจ้าหน้าที่จัดให้ ผลของการลงมติคือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีมติให้ความไว้วางใจในรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปรายทุกคน

การที่ต้องเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเป็นเพราะบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 กำหนดว่า ภายใน 4 ปีนับจากวันที่แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

45) การอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีทั้งคณะเกี่ยวกับความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาธุรกิจคอรัปชั่น เช่น การทุจริตในธนาคารกรุงไทย ปัญหาบ้านสามหลัง และพฤติกรรมการบริหารราชการแผ่นดินที่ไร้จริยธรรมและคุณธรรมทางการเมืองของรัฐบาล พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี

การอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 22 ครั้งในช่วงสมบูรณ์เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่มีการลงมติฯ จำนวน 19 ครั้ง รัฐบาลได้รับการไว้วางใจทุกครั้ง ที่ประชุมฯ ผ่านระเบียบวาระ 1 ครั้ง มีการยุบสภาก่อนลงมติ 1 ครั้ง และเป็นการอภิปรายทั่วไปเพื่อขอความคิดเห็นโดยไม่มีการลงมติฯ 1 ครั้ง

การที่ผู้วิจัยเห็นว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมาเป็นช่วงสมบูรณ์ ผู้วิจัยขออธิบายเหตุผลประกอบดังนี้คือ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ระบบพรรคการเมืองของไทยได้พัฒนามาจนมีระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ร่วมกันลงชื่อยื่นญัตติการอภิปรายทั่วไปฯ มีเจตนาที่จะให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน และต้องการเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินแทน การอภิปรายทั่วไปฯ ในช่วงสมบูรณ์นี้สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนคณะรัฐบาลได้ในทางปฏิบัติ กล่าวคือ ในการที่การอภิปรายทั่วไปฯ จะทำให้ ส.ส. หรือทั้ง ส.ส. กับวุฒิสมาชิก (ในการอภิปรายทั่วไปฯ บางครั้ง) ยกมือไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลเป็นจุดมุ่งหมายที่เป็นอุดมคติ (idealism) เกินไป เพราะรัฐบาลเกิดจากเสียงข้างมาก และวุฒิสมาชิกก็ได้รับการเห็นชอบและกลั่นกรองของฝ่าย

รัฐบาลก่อนที่พระมหากษัตริย์จะทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้ง การที่การอภิปรายทั่วไปฯ สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับรัฐบาลได้ก็ถือว่าเป็นความสำเร็จของการอภิปรายทั่วไปฯ ในภาคปฏิบัติแล้ว

การเปลี่ยนแปลงของคณะรัฐบาลที่เกิดจากการอภิปรายทั่วไปฯ ในช่วงสมบูรณ์มีตัวอย่างให้เห็นดังนี้คือ

ตัวอย่างแรก

ในปี พ.ศ. 2523 คณะรัฐบาลชุดนั้นมี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชและคณะเสนอยื่นญัตติการอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ น้ำมัน เงินเฟ้อ สินค้าแพง ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ปัญหานโยบายทางการเมืองภายใน ปัญหาและการดำเนินการเกี่ยวกับผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และปัญหาการบริหารงานของนายกรัฐมนตรี ประธานสภาฯ ได้บรรจุวันอภิปรายไว้ในวาระการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 2/2523 (วิสามัญสมัยที่ 2) ณ วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523 แต่ในการประชุมในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกลางรัฐสภา ก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ เพียง 3 วัน โดยมีข้อความบางส่วนของคำประการลาออกดังกล่าว ดังนี้

> ประชาธิปไตยนั้นกินความกว้างกว่าเหตุผลที่ท่านสมาชิกฝ่ายค้านทั้งหลายมุ่งมั่นกันแต่เพียงจะล้มรัฐบาลเท่านั้น เพราะประชาธิปไตยนอกจากจะมีความหมายถึงการปกครองโดยประชาชนมีส่วนร่วมแล้ว ยังหมายถึงความรับผิดชอบต่อประชาชนอีกด้วย ซึ่งกระผมก็ได้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อประชาชนเป็นอย่างมาก

พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ได้กล่าวว่า ตนเองเห็นความสำคัญและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อประชาชน และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) จึงขอลาออก ดังได้กล่าวมาแล้วว่าวัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ ให้ฝ่ายรัฐบาลแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออก การลาออกของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์จึงสอดคล้องกับการกระทำของฝ่ายค้านเป็นอย่างดี และเหตุการณ์ดังกล่าวนั้น เป็นเรื่องที่ปฏิเสธ ไม่ได้เลยว่า พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ลาออกเพื่อหนีการอภิปรายทั่วไปฯ โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดสนับสนุนดังนี้คือ

เมื่อมี ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว ส.ว. กลุ่มทหารจำนวนหนึ่งแสดงความสนับสนุนฝ่ายค้านอย่างเปิดเผย เช่น พ.อ. จำลอง ศรีเมืองได้พูดกับ ส.ส. ฝ่ายค้านว่า ส.ว. กลุ่มทหารประมาณ 40 คน จะให้การสนับสนุนฝ่ายค้าน (มติชนรายวัน, 2523ก, น. 12)

นอกจาก ส.ว. กลุ่มทหารซึ่งมี พ.อ.จำลอง ศรีเมืองร่วมอยู่ด้วยจะแสดงท่าทีที่ไม่สนับสนุน พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์แล้ว ส.ว. ทหารผู้ใหญ่เช่น พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูป พ.ศ. 2519 และหัวหน้าคณะปฏิวัติ พ.ศ. 2520 หรือ พล.อ.อ. กระแสร์ อินทรัตน์ รองผู้บัญชาทหารสูงสุดก็ยังแสดงท่าที ที่จะไม่สนับสนุน พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ด้วยเหมือนกัน โดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ กล่าวผ่านสื่อมวลชนว่า วุฒิสมาชิกก็เป็นผู้แทนของปวงชนตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน แต่ไม่ทราบว่าจะเข้าข้างประชาชนหรือเปล่า ถ้าวุฒิสมาชิกมีความสำนึกก็ต้องทำหน้าที่ในสิ่งที่ถูกต้อง (มติชนรายวัน, 2523ข, น. 12) ส่วน พล.อ.อ. กระแสร์ อินทรัตน์ กล่าวผ่าน สื่อมวลชนว่า ท่าทีของวุฒิสมาชิกขึ้นอยู่กับการชี้แจงของรัฐบาล เมื่อประชาชนเดือดร้อน รัฐบาลก็ต้องแก้ไข วุฒิสมาชิกก็ต้องฟังเสียงประชาชนเช่นเดียวกัน เพราะไม่ต้องการให้ทุกคนได้รับความเดือดร้อน (มติชนรายวัน, 2523ค, น. 12)

ในการที่จะตรวจสอบว่า ส.ว. และ ส.ส. ที่ยังสนับสนุนตัวเองอยู่มีเท่าไหร่ และตนเองยังมีโอกาสที่จะบริหารงานแผ่นดินต่อไปหรือไม่ของ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์นั้น พีรศักย จันทวรินทร์ (2528, น. 172-173) ได้ศึกษาและบรรยายไว้อย่างละเอียดดังนี้

พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์พยายามแก้เกมการเมืองด้วยขอเปิดสภาสมัยวิสามัญเพื่อชี้แจงการขึ้นราคาน้ำมันในวันศุกร์ที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 แต่ก่อนการแถลงชี้แจง 1 วัน คือ ในวันพฤหัสบดีที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 รัฐบาลได้จัดประชุมสมาชิกวุฒิสภาและ ส.ส. ที่กองบัญชาการทหารสูงสุด ปรากฏว่า มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียง 150 คน เป็น ส.ส. จำนวน 30 คน และ ส.ว. จำนวน 120 คน เมื่อตรวจสอบแล้วว่า เสียงสนับสนุนน้อยลง ดังนั้น ถ้าเปิดอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านกับ ส.ว. ที่จะลงมติไม่ไว้วางใจน่าจะมีเกินครึ่ง เมื่อถึงคราวประชุมวิสามัญ ในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์จึงประกาศลาออก และเมื่อมีการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ผู้ดำรงตำแหน่งก็คือ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ นั่นก็หมายความว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับคณะรัฐบาลได้ในทางปฏิบัติ

<u>ตัวอย่างที่สอง</u>

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 30 ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ร.ต.อ. สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในประเด็นเกี่ยวกับการนำเข้าไม้จากต่างประเทศ ในการลงมติฯ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลงดออกเสียง ถึงแม้ ร.ต.อ. สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ จะได้รับความไว้วางใจ แต่ก็ต้องลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีในเวลาต่อมา ในกรณีนี้ก็หมายความว่า ส.ส. ฝ่ายค้านสามารถอภิปรายโน้มน้าวให้พรรคประชาธิปัตย์เกิดความไม่ไว้วางใจ ร.ต.อ. สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ ได้สำเร็จ พรรคประชาธิปัตย์จึงงดออกเสียงไว้วางใจ ซึ่งในกรณีนี้ไม่ได้หมายความ

ว่า พรรคประชาธิปัตย์มีความเป็นกลาง แต่พรรคประชาธิปัตย์ไม่ไว้วางใจ ร.ต.อ. สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ แล้ว ซึ่งการงดออกเสียงของฝ่ายรัฐบาลก็เป็นหลักปฏิบัติของพรรคร่วมรัฐบาลของไทยมาตั้งแต่บัดนั้นจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างที่สาม

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 38 ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีทั้งคณะ แต่พรรคร่วมฝ่ายค้านโจมตีไปที่พรรคประชาธิปัตย์เพียงพรรคเดียว ในกรณี สปก. 4-01 ผลการอภิปรายทำให้มีข่าวออกมาว่า พรรคพลังธรรมซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลจะงดออกเสียงในวันลงมติ จึงทำให้คณะรัฐบาลออกพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรก่อนการลงมติ เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 18 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 สังคมการเมืองไทยก็ได้นายกรัฐมนตรีคนใหม่คือ นายบรรหาร ศิลปอาชา ผู้ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งดังกล่าว

ในกรณีนี้ก็เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า หลักปฏิบัติที่พรรคประชาธิปัตย์ได้เริ่มไว้คือ งดออกเสียงไว้วางใจพรรคร่วมรัฐบาล ได้มี ส.ส. จากพรรคอื่น นำมาใช้กับพรรคประชาธิปัตย์เองบ้าง เมื่อนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัยไม่เลือกหนทางลาออก แต่เลือกการยุบสภาแทนเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจว่า จะให้ใครเป็นฝ่ายบริหาร ผลจากการเลือกตั้งทั่วไป อดีตหัวหน้าฝ่ายค้านคือ นายบรรหาร ศิลปอาชาได้มาเป็นนายกรัฐมนตรี นั่นก็หมายความว่า ในทางปฏิบัติการอภิปรายทั่วไปฯ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลขึ้นได้จริง

ตัวอย่างที่สี่

รัฐบาลของนายบรรหารบริหารราชการแผ่นดินมาได้ประมาณ 11 เดือนนายชวน หลีกภัย ผู้นำฝ่ายค้านและพรรคร่วมฝ่ายค้านได้ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลจำนวน 10 คน การอภิปรายใช้เวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 8-10 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายรัฐมนตรีได้เพียง 7 คน ประธานสภาฯ ก็สั่งยุติการอภิปราย (ณฐพร วรปัญญาตระกูล, 2542, น. 91) อีกประมาณ 4 เดือนต่อมา ผู้นำฝ่ายค้านนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์และ ส.ส. พรรคร่วมฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชาเพียงผู้เดียวในฐานะหัวหน้าคณะรัฐบาล การอภิปรายมีขึ้นระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน พ.ศ. 2539

การลงมติฯ กำหนดขึ้นในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2539 หลังการอภิปรายวันสุดท้าย 1 วัน เช้าวันนั้น รัฐมนตรีและส.ส. พรรคร่วมรัฐบาลส่วนหนึ่ง มีการประชุมที่บ้านมิตรภาพของนายสุขวิช รังสิตพล เลขาธิการพรรคความหวังใหม่ โดยที่นายบรรหาร ศิลปอาชามิได้เข้าประชุมด้วย ผลของการประชุมกำหนดออกมาว่า ให้นายบรรหาร ศิลปอาชาประกาศลาออกภายใน 7 วัน

ก่อนที่จะลงมติฯ มิฉะนั้น พรรคความหวังใหม่จะงดออกเสียง หรืออาจจะถอนตัวจากการเป็นพรรคร่วมรัฐบาล (กองบรรณาธิการมติชน, 2539, น. 7) ซึ่งนายบรรหาร ศิลปอาชาได้ประกาศลาออก ภายใน 7 วันต่อสื่อสารมวลชนจริงในวันนั้น

การกระทำเช่นนั้นของพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกัน คงสร้างความเจ็บช้ำให้กับนายบรรหาร ศิลปอาชาเป็นอย่างมาก เพราะนายบรรหาร ศิลปอาชามิได้กระทำตามสัญญาที่ให้ไว้ ในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2539 ก่อนครบกำหนดเวลาตามสัญญา 1 วัน นายบรรหาร ศิลปอาชาก็ตัดสินใจยุบสภาโดยไม่แจ้งให้หัวหน้าพรรคร่วมรัฐบาลทราบแม้แต่คนเดียว โดยมอบหมายให้นายวิษณุ เครืองาม เลขาธิการคณะรัฐมนตรีนำพระราชกฤษฎีกายุบสภาขึ้นทูลเกล้าฯ ในเวลา 15.00 น. พร้อมกับกราบบังคมทูลแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่อีก 7 ตำแหน่งด้วย (กองบรรณาธิการมติชน, 2539, น. 9) โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 19 ของประเทศ หลังจากการเลือกตั้ง ประเทศไทยก็ได้รัฐบาลใหม่โดยมี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรี

เหตุการณ์ทางการเมืองที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น เห็นได้ว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ก็สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองคือ รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี ซึ่งรวมทั้งคณะรัฐมนตรีด้วย ต้องออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดินได้เช่นเดียวกัน

จากประวัติการอภิปรายทั่วไปฯ ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จำนวน 45 ครั้ง การอภิปรายทั่วไปฯ ในช่วงแรกเริ่มและช่วงฟักตัวแตกต่างจากการอภิปรายทั่วไปฯ ในช่วงสมบูรณ์อยู่หลายประการ แต่ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ในช่วงแรกเริ่มและช่วงฟักตัวนั้น ผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ มิได้ต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่ง และฝ่ายตนต้องการจะดำรงตำแหน่งในการบริหารราชการแผ่นดินแทน เป็นเพียงการชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลเท่านั้น แต่การชี้ให้เห็นข้อบกพร่องนั้น ใช้ทั้งการบอกกล่าวกันตรงๆ บ้าง การถามซึ่งเมื่อฝ่ายรัฐบาลตอบก็เป็นการถามมาตอบไปบ้าง วิธีการตั้งข้อกล่าวหาเริ่มมีเฉพาะในช่วงสมบูรณ์เท่านั้น โดยจะค่อยๆ พัฒนามาเป็นลำดับ

3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไปฯ ก่อนการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 8 เรื่อง สามารถแบ่งตามวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ประเภทคือ การวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นและการศึกษาโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นวิธีการเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ งานวิจัยในประเภทที่สองมี 5 เรื่องดังนี้คือ

สุทัศน์ ชมดี (2515) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของรัฐสภาไทยในการควบคุมรัฐบาลโดยอาศัยการอภิปรายทั่วไป” การศึกษาของสุทัศน์ ชมดีเป็นการศึกษาภาพรวมของการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2477 จนถึง พ.ศ. 2500 จำนวน 19 ครั้ง ซึ่งรวมการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้ด้วย ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 19 ครั้งมีผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลน้อยมาก กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดินไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

วันชัย วิบูลย์กาญจน์ (2538) ศึกษาเปรียบเทียบการอภิปรายทั่วไปฯ ในสมัยรัฐบาล พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัน กับสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ในสมัยรัฐบาล พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัน มีประสิทธิภาพดีกว่าในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัยเพราะการเปิดอภิปรายในสมัยรัฐบาล พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวันนั้น ได้มีการเปิดเผยการฉ้อราษฎร์บังหลวงในคณะรัฐบาล ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการยึดอำนาจโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติในปี พ.ศ. 2534 ผลการศึกษายังพบอีกว่า ประสิทธิภาพของการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ขึ้นอยู่กับข้อกล่าวหาที่ ฝ่ายค้านยกขึ้นมาโจมตีรัฐบาลว่า สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนหรือไม่ นอกจากนั้น การเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จะเป็นมาตรการที่ใช้ได้ผลดีต้องมีเนื้อหาสาระที่ประชาชนสนใจและไม่ควรเปิดอภิปรายบ่อยครั้งเกินไป

สวัสดิ์ ศรลัมพ์และจินตนา พลอยภัทรภิญโญ (2542) มีงานวิจัยที่ได้ทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เรื่อง “การกล่าวหาทางการเมืองของนักการเมืองไทยศึกษาจากฐานข้อมูลการอภิปราย ทั่วไป” ผลการศึกษาพบว่า

1) พรรคฝ่ายค้านยังใช้ลีลาท่าทีในการอภิปรายดังที่เคยปรากฏมาก่อน คือ ใช้คำหยาบ ส่อเสียด ด่าทอ เย้ยหยัน โอ้อวด แสดงภูมิรู้ ยกตนข่มท่าน พูดยืดเยื้อ ซ้ำซาก

2) การชี้แจงของฝ่ายรัฐบาลยังคงอาศัยอำนาจรัฐและกลไกรัฐ ปกปิดข้อมูล ขุดคุ้ยข้อมูลของฝ่ายค้านมาตอบโต้

3) ฝ่ายค้านนำประเด็นด้านครอบครัว เช่น สัญชาติ ภริยาและบุตร เป็นต้น สถาบันศาสนา เช่นกรณีวัดป่าเลยไลย์ และสถาบันการศึกษา เช่น กรณีคัดลอกวิทยานิพนธ์เข้ามาเป็นข้อกล่าวหาด้วย

4) มีการเปิดโปงพฤติกรรมที่ไม่ถูกทำนองคลองธรรมด้านผลประโยชน์ของพรรคและพวกพ้องทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล

5) ประชาชนให้ความสนใจติดตามการอภิปรายอย่างมาก และนำไปสู่วิกฤติศรัทธาที่มีต่อรัฐบาลอย่างรุนแรง

6) การกล่าวหากันในการการอภิปรายทั่วไปฯ มุ่งไปที่การล้มล้างกันทางการเมือง เพื่อพวกตนจะได้เข้าไปครอบครองอำนาจทางการเมือง ยิ่งกว่าที่จะมุ่งแก้ปัญหาพื้นฐานสำคัญของประเทศและประชาชนอย่างแท้จริง

สาวิตรี คทวณิช (2545) ศึกษาเรื่อง "Discursive Strategies for Political Survival: A Critical Discourse Analysis of Thai No-Confidence Debates." เป็นงานวิจัย คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลในเชิงสหวิทยาการ โดยใช้วิชาภาษาศาสตร์และรัฐศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้อภิปรายในสภาฯ ใช้กลไกทางภาษาเพื่อเอาชนะเงื่อนไขหลักมี 2 ประการคือ

1) ในการอภิปรายนั้น ผู้อภิปรายต้องแสดงภาพลักษณ์ความ "ความเป็นกลาง" ของตน โดยคำอภิปรายนั้นต้องการทำลายความนิยมและความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุด

2) ในการอภิปรายนั้น มีระเบียบข้อบังคับ แต่ด้วยความต้องการที่จะดึงให้ประชาชนหันมานิยมชมชอบเชื่อถือฝ่ายตนทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ โดยใช้คำอภิปรายซึ่งไม่สมควรที่กล่าวในสภา (unparliamentary)

งานวิจัยชิ้นนี้ยังพบอีกว่า ผู้อภิปรายมีการใช้กลวิธีทางภาษาหลายแบบที่จะช่วยให้ผู้อภิปรายสามารถบรรลุเงื่อนไขที่ดูจะขัดแย้งกันนั้นได้ เช่น intertextuality, enthymeme และ prolepsis/disclaimer ผลการวิจัยนี้นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าการอภิปรายที่ "ไม่เหมือนการอภิปรายในรัฐสภาตามที่สอดคล้องกับข้อบังคับ" การอภิปรายไม่เพียงแต่เป็นภาพสะท้อนของการเมืองไทย แต่เป็นโอกาสสำคัญที่นักการเมืองจะ "ทำคะแนน" โดยการใช้ภาษาที่ออกแบบมาอย่างประณีตเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

สมบัติ จันทรวงศ์ (2547) ศึกษาเรื่อง "กระบวนการจัดการกับความจริงในสังคมไทย การเมืองเรื่องการปัดความรับผิดชอบ: การศึกษากระบวนการจัดการกับความจริงโดยการสร้างคำให้เหตุผลและคำแก้ตัวของนักการเมืองไทย พ.ศ. 2531-2540" การศึกษาของสมบัติ จันทรวงศ์เป็นการศึกษาถึงรูปแบบที่นักการเมืองจัดการกับ "ความจริง" เรื่องอื้อฉาว (scandal) กับการอภิปรายทั่วไปฯ ในการจัดการกับ "ความจริง" ในการอภิปรายทั่วไปฯ มีลักษณะใหญ่ๆ 8 ประการดังนี้คือ

<u>1) การไม่ตอบข้อกล่าวหา</u>

การที่รัฐบาลไม่ตอบข้อกล่าวหานั้นเกิดจากฝ่ายรัฐบาลเห็นว่า ข้อกล่าวหานั้นๆ "ตอบได้ยาก" หรือเมื่อตอบไปแล้วอาจจะเกิดผลเสียมากกว่าที่จะเป็นผลดี รัฐบาลจึงทำราวกับว่าฝ่ายค้านไม่ได้ตั้งข้อกล่าวหานั้นๆ และไม่อภิปรายโต้ตอบกลับแต่ประการใด

2) ไม่ตอบข้อกล่าวหาแต่โจมตีผู้กล่าวหา

ตามระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเท่านั้นที่จะมีสิทธิโต้ตอบข้อกล่าวหา แต่ข้อบังคับการประชุมฯ ก็เปิดโอกาสให้ ส.ส. อื่นๆ สามารถประท้วงได้เมื่อผู้อภิปรายฝ่ายตรงข้ามกระทำผิดข้อบังคับ ดังนั้น ในการอภิปรายแต่ละครั้ง จึงมี ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลอาศัยเรื่องการประท้วงโจมตีกลับผู้กล่าวหา เพื่อบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือ

3) การตอบปฏิเสธข้อกล่าวหา

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาด้วยการปฏิเสธของคณะรัฐบาลนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

(1) การปฏิเสธข้อเท็จจริงของข้อกล่าวหา

(2) การปฏิเสธเจตนารมณ์แห่งการกระทำ

(3) การปฏิเสธว่าการกระทำที่ถูกกล่าวหาผิดกฎหมาย

(4) การปฏิเสธข้อกล่าวหาโดยอ้างฐานะทางเศรษฐกิจหรือความสูงส่งของผู้ถูกกล่าวหา

(5) การปฏิเสธข้อกล่าวหาโดยอ้างการเป็นฝ่ายถูกกระทำ

4) การแก้ตัวเพื่อปัดความรับผิดชอบ

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาโดยการแก้ตัวเพื่อปัดความรับผิดชอบ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

(1) การหาแพะรับบาป (find a scapegoat)

(2) การอ้างว่าสถานการณ์บีบบังคับให้ทำดีกว่านี้ไม่ได้

(3) การอ้างว่าเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปจำต้องปรับการตัดสินใจให้สอดคล้องกับสภาพความจริง

(4) การขอให้กระจายความรับผิดชอบ

5. การยอมรับในข้อเท็จจริงของคำกล่าวหาแต่ปฏิเสธว่าผลลัพธ์เลวร้ายอย่างคำกล่าวหา

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาโดยการยอมรับในข้อเท็จจริงของคำกล่าวหาแต่ปฏิเสธว่าผลลัพธ์เลวร้ายอย่างคำกล่าวหานั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

(1) การชี้แจงว่าข้อกล่าวหาและผลลัพธ์หรือความเสียหายรุนแรงเกินจริง

(2) การยอมรับว่าจริงแต่ก็ไม่ได้เสียหายอะไร

(3) การยอมรับว่าจริงแต่ก็ดีกว่าไม่ทำอย่างที่ได้ทำไปแล้ว

(4) การยอมรับว่าจริงแต่ไม่เสียหายอย่างที่กล่าวหาและอาจดีกว่าด้วย

(5) การยอมรับว่าจริงแต่ถ้าทำอย่างอื่นจะเกิดผลเสียยิ่งกว่าที่เป็นอยู่เสียอีก

(6) การยอมรับว่าจริงแต่อ้างว่าทำเพื่อความยุติธรรม

6. การแก้ตัวหรือการชี้แจงให้เหตุผลบวกกับการโจมตีผู้กล่าวหา

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาโดย การแก้ตัวหรือการชี้แจงให้เหตุผลบวกกับการโจมตีผู้กล่าวหานั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

(1) การตอบข้อกล่าวหา + การโจมตีคนใกล้ชิดผู้กล่าวหาด้วยข้อกล่าวหาเดียวกัน

(2) การตอบข้อกล่าวหา+การโจมตีผู้กล่าวหาด้วยข้อหาอื่นในกรณีนี้

(3) การตอบข้อกล่าวหา + การโจมตีผู้กล่าวหาด้วยข้อกล่าวหาเดียวกัน

7. การเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถาม

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาโดยการเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

(1) การตอบไม่ตรงกับข้อกล่าวหา

(2) การทำท่าเหมือนว่าจะตอบ แต่จริงๆ แล้วไม่ได้ตอบหรือเลือกตอบไม่ครบข้อกล่าวหา

(3) การเลี่ยงไม่ตอบข้อกล่าวหา โดยการทำให้เป็นเรื่องตลกไป

8) การยอมรับผิดอย่างเปิดเผย

การอภิปรายทั่วไปฯ มีน้อยครั้งมากที่จะมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะยอมรับผิดอย่างเปิดเผย แต่ก็พบเห็นได้บ้างเหมือนกัน

งานการศึกษาทั้ง 5 เรื่องดังกล่าวนั้น งานของสุทัศน์ ชมดี (2515) มีการศึกษาการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นครั้งที่ผู้วิจัยได้เลือกมาศึกษาในครั้งนี้ด้วย ส่วนการศึกษาของวันชัย วิบูลกาญจน์ (2538) กับงานวิจัยของสวัสดิ์ ศรลัมพ์กับจินตนา พลอยภัทรภิญโญ (2542) ถึงแม้จะเป็นการศึกษาการอภิปรายทั่วไปฯ คนละครั้งกับงานวิจัยนี้ แต่ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักที่งานนี้ต้องการจะศึกษา งานการศึกษาของสาวิตรี คทวณิช (2545) เป็นงานการศึกษาที่ใกล้เคียงกับการศึกษาครั้งนี้มากทีเดียว กล่าวคือ เป็นงานวิจัยเชิงสหวิทยาการเช่นเดียวกัน ศึกษาคำอภิปรายของฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า งานศึกษาทั้ง 4 เรื่องข้างต้นมีลักษณะร่วมกับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำมาศึกษาเพื่อหาแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งก็ให้แนวคิดในทางอ้อม งานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการศึกษาครั้งนี้มากก็คือ งานของสมบัติ จันทรวงศ์ ในส่วนเฉพาะการจัดการกับ “ความจริง” ในการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยดังกล่าวไปพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของการโต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาล และทำให้สามารถสร้างเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านขึ้นมาได้อีกด้วย

3.4 สรุป

ประเด็นสำคัญทางรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ มี 3 ประการดังนี้คือ

1) หน้าที่ของส.ส. ฝ่ายค้านกับหน้าที่ของฝ่ายรัฐบาล

ความรับผิดชอบนั้นผูกพันกับหน้าที่ ถ้าปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างถูกต้องครบถ้วนไม่มีความผิดพลาดก็ถือว่า มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) งานการบริหารราชการแผ่นดินทั้งหมดจะอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของฝ่ายรัฐบาล หน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านคือ ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของคณะรัฐบาล เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า การบริหารงานของคณะรัฐบาลเกิดความบกพร่องหรือถ้าปล่อยให้บริหารราชการแผ่นดินกันไปเช่นนั้น จะต้องเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน จึงต้องตั้งข้อกล่าวหาเพื่อให้รัฐบาลตอบชี้แจงด้วยข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของฝ่ายรัฐบาลในขณะที่มีการอภิปรายทั่วไปฯ

2) ความแตกต่างระหว่างความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล

เนื่องจาก ความบกพร่องหรือความผิดพลาดของฝ่ายบริหารนั้น ถ้าไม่เกิดจากการตัดสินใจของรัฐบาล แต่เกิดจากการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำ โดยที่คณะรัฐมนตรีมิได้สั่งการแล้ว มิได้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล ซึ่งถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาที่มิได้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลดังกล่าว ก็แสดงว่า ส.ส. ฝ่ายค้านขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน หรือในกรณีที่ข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลแต่หลักฐานสนับสนุนมิได้เป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา หรือการใช้เหตุผลในการกล่าวหาไม่สมเหตุสมผล การกล่าวหาในลักษณะนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกัน

สำหรับฝ่ายรัฐบาลนั้น คำตอบชี้แจงข้อกล่าวหาก็ต้องเป็นคำตอบที่ตรงกันกับข้อกล่าวหานั้นๆ ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาในเรื่องหนึ่ง แต่ฝ่ายรัฐบาลตอบชี้แจงไปอีกเรื่องหนึ่ง ก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายรัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือในกรณีที่คำตอบชี้แจงของรัฐบาลตรงกันกับข้อกล่าวหา แต่หลักฐานสนับสนุนเป็นเรื่องอื่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องข้อกล่าวหา หรือการใช้เหตุผลในการโต้ตอบกล่าวหาไม่สมเหตุสมผล การตอบชี้แจงในลักษณะนี้ ฝ่ายรัฐบาลก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกัน

3) “ความจริง” ทางการเมือง

การพิจารณาว่า อะไรคือ “ความจริง” ทางการเมืองมีความสำคัญก็เพราะว่า เหตุการณ์ทางการเมืองแต่ละเหตุการณ์มีความสลับซับซ้อนผูกพันกับอำนาจและผลประโยชน์จำนวนมาก ผู้เกี่ยวข้องกับการเมืองไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ นักวิชาการ สื่อมวลชน และสาธารณชนเป็นต้น ซึ่งมีความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด ฯลฯ ที่แตกต่างกัน จะรับรู้เหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกันแตกต่างกันไป ซึ่งในชั้นแรก ผู้วิจัยจะสรุปว่า คำอภิปรายของทุกฝ่ายจะถือว่า เป็นคำอภิปรายที่ยอมรับได้ไว้ก่อน กล่าวคือ ยังไม่จะมีการวิเคราะห์หรือตัดสินว่าคำอภิปรายนั้นๆ เป็น “ความจริง” หรือ “ความไม่จริง” ทางการเมือง ถึงแม้ความหมายของคำอภิปรายนั้น จะแตกต่างกันอย่างตรงกันก็ตาม การที่จะทราบว่า คำอภิปรายใดเป็น “ความจริง” หรือ “ความไม่จริง” ทางการเมืองจะพิจารณาเมื่อมีข้อความที่โต้แย้งหรือขัดแย้งกัน โดยจะใช้หลักการของตรรกวิทยาและภาษาศาสตร์มาวิเคราะห์

การอภิปรายทั่วไปฯ นั้นถือได้ว่าเป็น “สงครามคำพูด” และอาวุธหลักของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือข้อกล่าวหา อาวุธหลักของฝ่ายรัฐบาลก็คือข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาก็น่าจะเปรียบได้กับกระสุน ซึ่งถ้าหลักฐานสนับสนุนเหล่านั้น มีประสิทธิภาพดี ก็สามารถทำลายฝ่ายตรงข้ามได้อย่างได้ผล แต่ถ้าหลักฐานสนับสนุนเหล่านั้นมีประสิทธิภาพไม่ดี นอกจากจะไม่สามารถทำลายฝ่ายตรงข้ามได้แล้วอาจจะกลับมาระเบิดทำร้ายฝ่ายตนเข้าก็เป็นได้ การที่จะศึกษาว่าหลักฐานสนับสนุนจะเป็นกระสุนดีหรือกระสุนด้านอยู่ในขอบเขตของวิชาตรรกวิทยา ซึ่งมิใช่เป็นตรรกะในรูปแบบเดิม แต่เป็นการอ้างเหตุผล (argument) ของตรรกะนอกรูปแบบ (informal logic) ซึ่งพัฒนามาจากตรรกวิทยา ระบบนิรนัย (deductive) กับตรรกวิทยาระบบอุปนัย (inductive) ของตรรกะตามรูปแบบ (formal logic) เนื่องจากเห็นว่า ตรรกะตามรูปแบบนั้นไม่สามารถนำมาใช้ได้ดีในภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวันของสังคมปัจจุบัน

บทที่ 4

การอภิปรายทั่วไปฯ กับตรรกวิทยา

การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ เนื่องจากไม่ไว้วางใจการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลนั้น เป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่การกระทำนี้ ยังไม่แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านดังกล่าวมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) การที่จะวิเคราะห์หรือตรวจสอบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่อย่างไร? ต้องตรวจสอบและวิเคราะห์ว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลหรือไม่? และหลักฐานสนับสนุนเป็นการใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? จะเห็นได้ว่า ข้อกล่าวหารวมถึงข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้นเป็นการอ้างเหตุผล

อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายทั่วไปฯ ในช่วงแรกเริ่ม ส.ส. ฝ่ายค้านยังไม่คุ้นเคยกับวิธีการตั้งข้อกล่าวหาจึงได้นำหลักการของกระทู้ถามมาตั้งเป็นข้อซักถาม ฝ่ายรัฐบาลจึงตอบชี้แจงการตั้งข้อซักถามและการตอบชี้แจงดังกล่าว ในงานวิจัยนี้ไม่จัดว่า เป็นการอ้างเหตุผล เพราะถึงแม้จะมีการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน แต่วัตถุประสงค์ไม่ได้เป็นการตั้งข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ผู้วิจัยจึงจัดว่าเป็นการอธิบาย

สำหรับการศึกษาการใช้เหตุผลของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้นยังไม่มีการศึกษาเช่นนี้มาก่อน และการอ้างเหตุผลซึ่งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ก็เป็นสาขาวิชาที่พัฒนาขึ้นมาในไม่กี่สิบปีมานี้ ผู้วิจัยจึงจะอธิบายให้เห็นว่า งานวิจัยนำการอ้างเหตุผลมาใช้อย่างไร? โดยจะกล่าวสรุปไว้ในหัวข้อสุดท้าย ผู้วิจัยจึงแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้คือ

4.1 การอ้างเหตุผล

4.2 การอธิบาย

4.3 สรุป

4.1 การอ้างเหตุผล

ในวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ก็ต้องยื่นญัตติฯ ต่อประธานสภาฯ โดยข้อความในญัตติฯ จะต้องชี้แจงรายละเอียดว่าจะขอเปิดอภิปรายใคร? ในเรื่องใดบ้าง? ตามข้อบังคับการประชุมสภาฯ (พ.ศ. 2541) ข้อ 129

ซึ่งกำหนดว่า “เมื่อสมาชิกมีความประสงค์จะเสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญ ให้ยื่นต่อประธานสภาเป็นหนังสือ แสดงว่าจะเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลในเรื่องใดบ้าง[1]” (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 115 ตอนพิเศษ 24 ง)

คำว่า “เรื่องใดบ้าง” ของข้อบังคับการประชุมฯ ดังกล่าว ก็คือ “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ในญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นั่นเอง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบางส่วนของญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

- ประพฤติตนเป็นซ่องโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ

- ทุจริตและรู้เห็นปกป้องคุ้มครองให้มีการทุจริตการฉ้อราษฎร์บังหลวง ในหน่วยงานราชการ และหน่วยงานของรัฐมากที่สุดเป็นประวัติการณ์

จะเห็นว่า “เรื่องใดบ้าง” หรือ “ประเด็นต่างๆ” ของญัตติ ก็คือ ข้อกล่าวหาที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาอภิปรายกล่าวหาคณะรัฐบาลในช่วงระยะเวลาการอภิปรายทั่วไปฯ นั่นเอง เรื่องใดบ้าง/ประเด็นต่างๆ ของญัตตินั้น ยังมีความหมายที่กว้างๆ ไม่มีความหมายชัดเจนในตัวเอง เมื่อถึงเวลาอภิปรายจริงในสภาฯ ส.ส. ฝ่ายค้านก็จะไปนำเหตุผลหรือหลักฐานมาอภิปรายสนับสนุน ซึ่งก็จะนำมาจากเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งฝ่ายตนเห็นว่ามีความเสียหายอย่างร้ายแรงเกิดกับผลประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว หรือถ้าปล่อยให้คณะรัฐบาลบริหารงานกันไปเช่นนี้ ความเสียหายร้ายแรงต้องเกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของสาธารณชนและประเทศชาติเป็นแน่ ดูภาพที่ 2 หน้าถัดไป

[1]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 2

โครงสร้างของการกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ

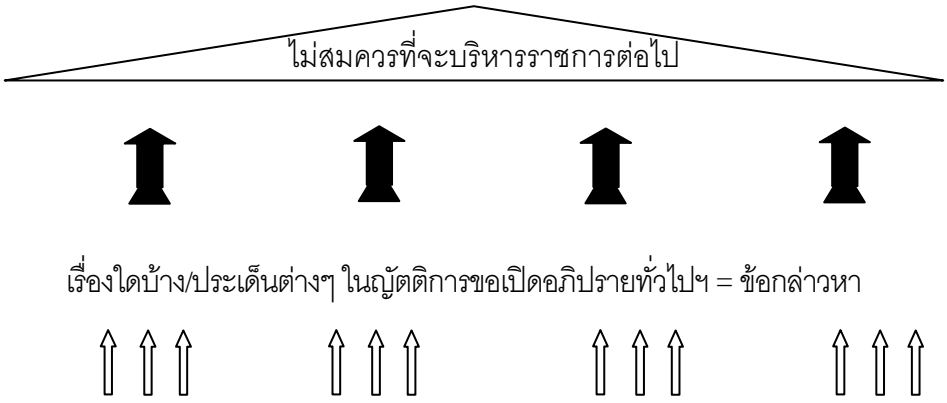

จากโครงสร้างของการกล่าวหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า "รัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป" ก็คือข้อสรุป (conclusion) ชั้นสูงสุด หรือเป็นข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติในสภาฯ ต้องการที่จะฟังเหตุผลสนับสนุนจาก ส.ส. ฝ่ายค้านเพื่อที่จะตัดสินใจว่า จะลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงนำเหตุผลหรือเรื่องใดบ้าง/ประเด็นต่างๆ ในญัตติฯ ก็เป็นหลักฐานสนับสนุน (supporting evidence) หรือข้ออ้าง (premise) ของข้อสรุปชั้นสูงสุดหรือข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวมาแล้วว่า "เรื่องใดบ้าง" หรือ "ญัตติ" นั้นยังไม่มีความหมายที่ชัดเจนในตัวเอง เช่น ญัตติที่ว่า "ประพฤติตนเป็นซ่องโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ" ยังไม่มีความหมายชัดเจนว่า คณะรัฐบาลประพฤติตนเป็นซ่องโจรอย่างไร? หรือเกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่อย่างไร? เป็นต้น เมื่อถึงเวลาการอภิปรายกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านจึงต้องนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาอธิบายเพื่อเป็นหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง

ดังนั้น ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จึงมี 2 หน้าที่ กล่าวคือ นอกจากจะทำหน้าที่เป็นหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดที่ว่า "รัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป" แล้ว ยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาในตัวเอง ซึ่งต้องการเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง

โครงสร้างทางภาษาเช่นนี้ในทางตรรกวิทยาจัดว่าเป็นการอ้างเหตุผล (argument) กล่าวคือ ข้อกล่าวหาก็คือข้อสรุป ส่วนหลักฐานสนับสนุนก็คือข้ออ้าง หลักฐานเชิงประจักษ์ที่

สนับสนุนข้อความดังกล่าวของผู้วิจัยที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ คำวินิจฉัยของนายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ ขณะปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาฯ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

> ท่านสมาชิกครับ การอภิปรายไม่ไว้วางใจเป็นเรื่องของฝ่ายค้านที่จะต้องกล่าวหา แต่การกล่าวหานั้นแน่นอนครับต้องมีเหตุผลประกอบ ... ต้องมีเหตุผลประกอบไม่ใช่กล่าวหาลอยๆ นะครับ ก็พยายามใช้คำใช้สุภาพด้วยนะครับ ... แล้วก็การอภิปรายกล่าวหาก็ต้องมีเหตุผลประกอบ ซึ่งเป็นคำวินิจฉัยที่ชัดเจนแล้วครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข., น. 32)

นายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ กล่าวย้ำถึง "เหตุผลประกอบ" ในความหมายเดียวกับข้อความข้างต้นถึง 3 ครั้งในเวลาไม่ถึง 5 นาที เพื่อวินิจฉัยคำประท้วงของนายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ ส.ส. จังหวัดพัทลุง พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งประท้วงนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ส.ส. จังหวัดสุรินทร์ พรรคความหวังใหม่ ขณะที่นายเกษม รุ่งธนเกียรติ กล่าวหานายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีว่า "เป็นคนมีกิเลสหนา"

ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น สามารถมีได้หลายระดับชั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้อภิปรายว่า จะสามารถนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนได้มากน้อยเท่าใด แต่ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ผู้อภิปรายไม่นิยมตั้งข้อกล่าวหาที่มีการอ้างเหตุผลซับซ้อนหลายชั้น เพราะจะทำให้การอภิปรายเกิดความสับสนได้ง่ายทั้งตัวผู้ฟังและตัวผู้อภิปรายเอง

การอ้างเหตุผลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการอ้างเหตุผลของตรรกะนอกรูปแบบ (informal logic) ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักกันมากนักในสังคมการเมืองของประเทศไทย ประกอบกับความหมายของคำว่า "การอ้างเหตุผล" ในตรรกะตามรูปแบบก็มีหลายความหมาย สิ่งที่ควรจะเข้าใจเป็นประการแรกเกี่ยวกับการอ้างเหตุผล ก็คือความหมายของการอ้างเหตุผลเอง ภาษาที่ใช้ในการอ้างเหตุผลของการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น นักภาษาศาสตร์เห็นว่าเป็นภาษาธรรมดา (ordinary language) ที่สื่อสารกันในชีวิตประจำวันรูปแบบหนึ่ง แต่การที่นักตรรกวิทยาทราบว่าเป็นการอ้างเหตุผลเพราะสามารถสังเกตได้จากตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล (argument marker) ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผลจึงเป็นหัวข้อที่จะนำเสนอต่อไป

การอ้างเหตุผลในครั้งหนึ่งจะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับการใช้เหตุผล (reasoning) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการอ้างเหตุผล ดังนั้น การใช้เหตุผลที่ดีและการใช้เหตุผลที่บกพร่องจึงเป็นหัวข้อที่จะเสนอถัดไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งการศึกษาในหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

4.1.1 ความหมายของการอ้างเหตุผล

4.1.2 ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล

4.1.3 การอ้างเหตุผลที่ดีกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง

4.1.1 ความหมายของการอ้างเหตุผล

ความหมายของการอ้างเหตุผลในปัจจุบันใช้กันหลากหลาย ทั้งที่ใช้ในตรรกะตามรูปแบบและทั้งที่ใช้ในตรรกะนอกรูปแบบ ตรรกะตามรูปแบบนั้น ในสังคมการศึกษาของไทยรู้จักและคุ้นเคยกันดี เพราะมีการเรียนการสอนกันในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั่วไป และรู้จักกันโดยทั่วไปว่ามี 2 ระบบ คือ ตรรกวิทยาระบบนิรนัยและตรรกวิทยาระบบอุปนัย[2] หลักฐานที่เป็นสิ่งยืนยันว่า ตรรกะตามรูปแบบเป็นที่รู้จักกันดีก็คือ หนังสือและตำราทางตรรกศาสตร์/ตรรกวิทยาที่มีจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป[3] สำหรับหนังสือและตำราที่เกี่ยวกับตรรกะนอกรูปแบบยังไม่พบที่เป็นภาษาไทย

ความแตกต่างของตรรกะทั้ง 2 รูปแบบมีสาเหตุมาจากนักวิชาการที่สนใจตรรกะนอกรูปแบบต้องการพัฒนาตรรกะตามรูปแบบ ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นนามธรรมให้นำมาใช้ในประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ Fogelin, and Sinnott-Armstrong, (2001, p. VII) ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างตรรกะตามรูปแบบและตรรกะนอกรูปแบบโดยเน้นที่วิธีการศึกษาของตรรกะทั้ง 2 แบบไว้ในหน้าคำนำของหนังสือ “Understanding Arguments: An Introduction ot Informal Logic” ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 ไว้ว่า การศึกษาการอ้างเหตุผลของตรรกะตามรูปแบบเป็นการศึกษารูปแบบของการใช้เหตุผลที่เป็นนามธรรม (abstract patterns of reasoning) นอกจากนั้นแล้ว ยังจะศึกษา

---

[2]ดูรายละเอียดในหัวข้อ “2.3 ความจริงทางตรรกวิทยา”

[3]ยกตัวอย่างเช่น หนังสือตรรกวิทยาทั่วไป ของกีรติ บุญเจือ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2541, หนังสือการใช้เหตุผล: ตรรกวิทยาเชิงปฏิบัติ ของปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2541, หนังสือ ตรรกศาสตร์ ของจำนงค์ ทองประเสริฐ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 11 พ.ศ. 2538, หนังสือตรรกวิทยาเบื้องต้น ของอมร โสภณวิเชษฐ์วงศ์ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 10 พ.ศ. 2541 หรือหนังสือตรรกวิทยา ของพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2543 แต่พิมพ์ครั้งที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ ร.ศ. 123 และ ร.ศ. 131 ตามลำดับ

หลักการทั่วไปว่าการอ้างเหตุผลนั้นๆ สมเหตุสมผลหรือไม่? ส่วนการศึกษาการอ้างเหตุผลของตรรกะนอกรูปแบบเป็นการศึกษาภาษาเฉพาะกิจ (a particular use of language) เน้นการศึกษาที่กิจกรรมของภาษาในชีวิตประจำวันและเป็นการศึกษาที่เป็นรูปธรรม (concrete patterns)

สำหรับในประเทศตะวันตก การศึกษาเกี่ยวกับตรรกะนอกรูปแบบเพิ่งได้รับการพัฒนาขึ้นมาเมื่อไม่กี่สิบปีมานี้ หลักฐานของการศึกษาตรรกะนอกรูปแบบที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ การก่อเกิดของวารสาร Informal Logic and critical thinking หรือการเกิดสมาคม The Association for Informal Logic and Critical Thinking และสมาคม The International Society for Study of Argumentation เป็นต้น นอกจากนั้น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1986 มีการประชุมเกี่ยวกับตรรกะนอกรูปแบบ ชื่อ The First International Conference on Argumentation ก็ได้รับการจัดขึ้นที่เมือง Amsterdam ประเทศเนเธอร์แลนด์ (Walton, 1983, p. x) ซึ่งเป็นการยืนยันการมีตัวตนของการศึกษาตรรกะนอกรูปแบบได้เป็นอย่างดี

นักตรรกวิทยายุคปัจจุบันที่สนใจตรรกะนอกรูปแบบเป็นพิเศษ และมีผลงานเขียนเกี่ยวกับตรรกะนอกรูปแบบเป็นจำนวนมาก ก็คือ วอลตัน วอลตัน (Walton, 1983, pp. 1-26) กล่าวว่า การพูดโน้มน้าว (persuasion/critical discussion) นั้น ผู้พูดมีวัตถุประสงค์ที่จะโน้มน้าวบุคคลอื่นให้เชื่อข้อสรุป มุมมอง (point of view) และวิธีการในการพิสูจน์ข้อเสนอนั้นของฝ่ายตน วอลตัน (Walton, 1996, p. 23) ยังได้กล่าวอีกว่า การพูดโน้มน้าวนั้น ประเด็นที่ยังไม่ตกลงกันนั้นคือ ความขัดแย้งของความคิดเห็นในข้อเสนอเฉพาะบางอย่าง ซึ่งฝ่ายหนึ่งว่าของตนถูก อีกฝ่ายหนึ่งปฏิเสธว่าไม่ใช่ วัตถุประสงค์ของการโต้ตอบแบบนี้คือ การเสนอการใช้เหตุผลทั้งสองฝ่ายเพื่อที่ตัดสินว่าการใช้เหตุผลของฝ่ายใดที่ดีสุด การพูดโน้มน้าวของวอลตันนั้นก็คือ การอ้างเหตุผลนั่นเอง

การให้คำจำกัดความของการอ้างเหตุผลดังกล่าวของวอลตันก็สอดคล้องเป็นอย่างดีกับการให้คำจำกัดความของนักตรรกวิทยาผู้สนใจตรรกะนอกรูปแบบอีกคนหนึ่งคือ กอวิเออร์ กอวิเออร์ (Govier, 1992, pp.3-4) ให้คำจำกัดความของการอ้างเหตุผลไว้ว่า การอ้างเหตุผลประกอบด้วยข้อสรุปและข้ออ้าง ข้อสรุปจะมีเพียงหนึ่งเดียว แต่ข้ออ้างอาจจะมีมากกว่าหนึ่งก็ได้ การอ้างเหตุผลนั้น ต้องการที่จะโน้มน้าวให้บุคคลอื่นเชื่อในการอ้างเหตุผลนั้น

สำหรับเปอตีต (Pettit, online, 2003) เห็นว่า การอ้างเหตุผลเป็นการใช้เหตุผลที่โน้มน้าว (persuasive reasoning) ในที่สาธารณะ โดยให้ความหมายของการอ้างเหตุผลทั้งความหมายกว้าง (broad sense) และความหมายแคบ (narrow sense) ในความหมายกว้าง เปอตีต กล่าวว่า การอ้างเหตุผล คือ การปฏิสัมพันธ์ทางวาจา ซึ่งผู้พูดพยายามโน้มน้าวฝ่ายอื่นๆ ให้เชื่อความคิดเห็นของตน โดยให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนความเชื่อนั้น สำหรับในความหมายแคบ เปอตีต กล่าวว่า การอ้างเหตุผล คือ ชุดของข้อเสนอที่ผู้ให้เห็นเหตุผลเห็นว่าสนับสนุนข้อสรุป

เมื่อพิจารณาการให้คำจำกัดความการอ้างเหตุผลทั้งของ วอลตัน (1996) กอวิเออร์ (1992) และ เปอตีต (2546) ข้างต้นแล้วเห็นได้ชัดเจนว่า การกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐบาลในการศึกษาครั้งนี้ก็คือ การอ้างเหตุผลในความหมายของนักตรรกวิทยาทั้ง 3 คนนั่นเอง

โดยสรุปการอ้างเหตุผล ในการศึกษาครั้งนี้ก็คือ กระบวนการกล่าวหาและกระบวนการโต้ตอบข้อกล่าวหา ที่ต่างก็ปฏิเสธข้อสรุปของฝ่ายตรงข้าม และ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีก็ได้เสนอแนวทางการใช้เหตุผลเพื่อโน้มน้าวให้บุคคลที่สามเชื่อถือข้อสรุปของฝ่ายตน อุปสรรคสำคัญของ ส.ส. ผู้อภิปราย ก็คือ จะทำอย่างไรให้สาธารณชนเข้าใจคำอภิปรายของตนได้ง่ายที่สุด เนื่องจากถ้าสาธารณชน “ไม่เข้าใจ” ความหมายของคำอภิปรายเสียตั้งแต่ต้นแล้ว ความพยายามที่จะโน้มน้าวให้เชื่อก็จะล้มเหลวไปด้วย ดังนั้น ในการอภิปราย ผู้อภิปรายจึงจะมีเครื่องหมายนำทางก่อนเสมอว่า คำอภิปรายที่จะกล่าวต่อไปนั้นคืออะไร เครื่องหมายประการหนึ่งก็คือ ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล

4.1.2 ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล

เครื่องหมายที่จะชี้หรือแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนก็คือ ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล (argument marker) ซึ่งได้แก่ คำหรือวลีเหล่านี้ เช่น ดังนั้น, ฉะนั้น, เพราะฉะนั้น, เพราะว่า, จึง, ด้วยเหตุที่, ด้วยเหตุนี้, เนื่องจาก, สืบเนื่องมาจาก, เป็นผลให้, ทำให้เกิด, เราสามารถกล่าวว่า และ เราสามารถสรุปได้ว่า เป็นต้น[4]

แต่อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายทั่วไปฯ ส.ส. ผู้อภิปรายมีวัตถุประสงค์ต้องการให้ผู้ฟังหรือผู้รับสารเข้าใจคำอภิปรายได้ง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจะใช้คำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา เช่นคำว่า “ข้อกล่าวหา” และในขณะที่กำลังกล่าวหาก็แบ่งแยกอธิบายออกเป็นส่วนๆ ด้วยคำว่า ประเด็นที่หนึ่ง ประเด็นที่สอง ฯลฯ เป็นต้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข ในการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้งคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับประเด็นของธนาคารกรุงไทยฯ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

---

[4]ตัวอย่างตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล (argument marker) ในภาษาอังกฤษ: There fore,...; Consequently,...; Thus,...; Hence,...; So,...; It follow that,...; because,...; Since,...; Given that,...; On the ground that,...; etc.

> กระผมและคณะสมาชิกพรรคร่วมฝ่ายค้านมีความเห็นร่วมกันว่า จำเป็นจะต้องเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาลนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่สร้างความทุกข์ยากให้กับประชาชน ทั้งประเทศ กระผมขอกล่าวหาว่าท่านนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำรัฐบาล ในฐานะที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจทั้งหมด ทำให้คนไทยทั้งหลายต้องเป็นหนี้อันเกิดจากการแก้ไขปัญหาทาง การเงิน โดยเฉพาะกรณีไม่แก้ไขปัญหาธนาคารกรุงไทย ปกปิด การกระทำความผิด ช่วยเหลือ พวกพ้อง และในที่สุดทิ้งภาระทั้งหมดให้กับประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งกระผมจะขอกล่าวหาเป็นประเด็นๆ ไปดังต่อไปนี้ ท่านประธานที่เคารพ ประเด็นที่ 1[5] รัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข., น. 140-141)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้อภิปรายได้ใช้ประโยค “กระผมขอกล่าวหา” เป็นตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผลว่า ข้อกล่าวหาเป็นเช่นใด ต่อจากนั้นผู้อภิปรายก็ชี้แจงข้อกล่าวหาเป็นส่วนๆ ทีละประเด็นๆ โดยมีคำว่า ประเด็นที่ 1, 2 ฯ เป็นตัวบ่งชี้หลักฐานซึ่งนำมาสนับสนุนข้อกล่าวหาของตน ผู้อภิปรายมาสรุปในตอนท้ายดังนี้

> ท่านประธานที่เคารพครับจนถึงวันนี้ผมมั่นใจว่า 4 ประเด็นที่ผมได้อภิปรายไป ประเด็นที่ 1 รัฐบาลนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย ประเด็นที่ 2 รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทย ประเด็นที่ 3 รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานในธนาคารกรุงไทย เพื่อช่วยเหลือและปกป้องพวกพ้อง และ ประเด็นสุดท้าย ท่านไม่รับผิดชอบปัญหาธนาคารกรุงไทย ทั้ง 4 ประเด็นนี้ ผมเห็นว่าเป็นข้อกล่าวหา[6] ที่รัฐบาลจำเป็นต้องชี้แจง (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข., น. 163)

โดยสรุป ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผลของการอภิปรายทั่วไปฯ จะเป็นข้อความที่บ่งความหมายชัดเจน เนื่องจากผู้อภิปรายต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งมีมากมายหลายกลุ่มและแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันในหลายสถานะ ทั้งทางด้านการงาน พื้นฐาน อาชีพ การศึกษา เข้าใจคำอภิปรายของตนได้ง่ายที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในกรณีที่มีการถ่ายทอดการอภิปรายทางวิทยุและโทรทัศน์ กลุ่มผู้ฟังกลุ่ม

---

[5]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

[6]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

ใหญ่ที่สุดก็คือ สาธารณชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งอาจจะไม่รอบรู้เรื่องการเมืองมากนัก การอ้างเหตุผลที่มีการใช้ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผลที่ชัดเจนดังกล่าว ทำให้ผู้ฟังแยกแยะได้ง่ายและสะดวกว่าส่วนใดคือข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการล่าวหาหรือหลักฐานสนับสนุน ซึ่งทำให้สะดวกในการพิจารณาว่า การอ้างเหตุผลนั้นๆ เป็นการอ้างเหตุผลที่การอ้างเหตุผลที่ดี (strong/cogent argument) หรือการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง (fallacious argument) ได้อีกด้วย ในกรณีที่ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหามีการอ้างเหตุผลที่ดีหรือที่บกพร่องจะเป็นตัวกำหนดว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ดังจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

4.1.3 การอ้างเหตุผลที่ดีกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง

ในการศึกษาเรื่องเหตุผลของตรรกวิทยานั้น มีคำศัพท์เฉพาะทางสาขาวิชา (technical term) ที่ใช้กันค่อนข้างหลากหลาย เช่น ใช้คำๆ เดียวกันในความหมายที่แตกต่างกัน หรือใช้คำสองคำในความหมายเดียวกัน (interchangeable) บ้าง เป็นต้น ก่อนที่จะทำความเข้าใจเนื้อหาในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงคำศัพท์ 2 คำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้เสียก่อนคือ การอ้างเหตุผล (argument) และ การใช้เหตุผล (reasoning)

ในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดของการอ้างเหตุผลในงานวิจัยนี้ไว้แล้วว่าคือ กระบวนการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านและโต้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐบาล ซึ่งการอ้างเหตุผลของทั้ง 2 ฝ่ายนั้นจะเป็นที่ยอมรับของสาธารณชนหรือไม่? จะขึ้นกับการใช้เหตุผล ถ้าการใช้เหตุผลดีหรือถูกต้อง การอ้างเหตุผลก็จะเป็นการอ้างเหตุที่ดีไปด้วย ประเด็นปัญหาที่น่าจะให้ความกระจ่างเป็นการแรกก็คือ การใช้เหตุผลต่างกับการอ้างเหตุผลอย่างไร?

ชัชชัย คุ้มทวีพร (2539, น. 11-13) กล่าวว่า การใช้เหตุผลเป็นขั้นตอนของการพิสูจน์สนับสนุนข้อสรุปด้วยเหตุผล กล่าวคือ เมื่อผู้ใช้เหตุผล มีข้อสรุปอยู่ในใจแล้ว และไปค้นหาจนได้เหตุผลที่สามารถนำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนข้อสรุปนั้นได้ การนำข้อความชุดแรกหรือหลักฐานสนับสนุนมาเป็นเหตุผลเพื่ออนุมาน (inference) ว่า ข้อสรุปเป็นข้อความที่ถูกต้อง นั้นคือ การใช้เหตุผล ส่วนกระบวนการทั้งหมดที่กล่าวมาข้างตนนั้นคือ ภาพที่ 3 หน้าถัดไป

ภาพที่ 3

ความแตกต่างระหว่างการใช้เหตุผลกับการอ้างเหตุผล

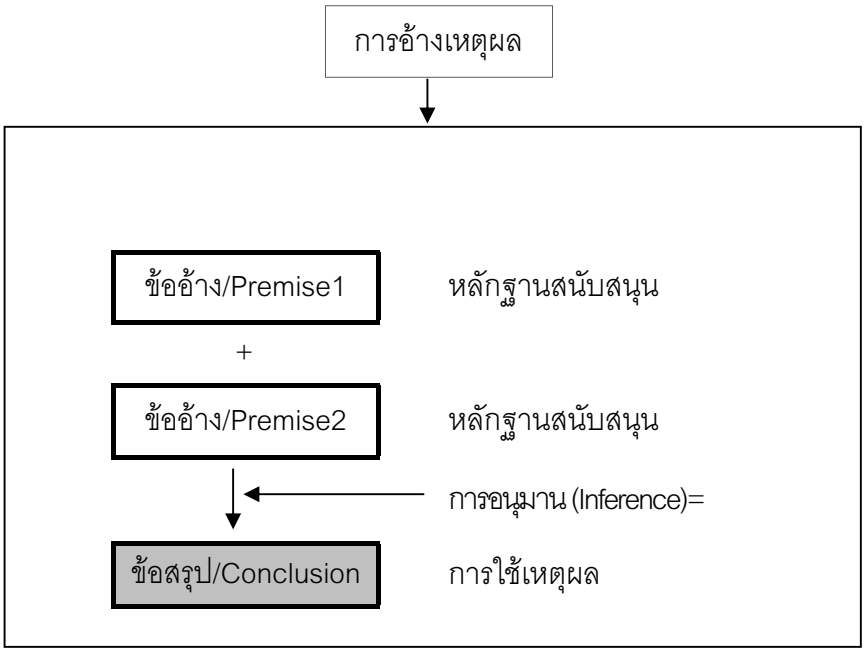

ที่มา: ดัดแปลงจาก ชัชชัย คุ้มทวีพร (2539, น. 12)

จากแผนภาพดังกล่าวเห็นได้ว่า การใช้เหตุผลในความหมายของชัชชัย คุ้มทวีพร เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการอ้างเหตุผล การใช้เหตุผลนั้นคือ การอนุมานข้ออ้าง/หลักฐานสนับสนุนเพื่อสนับสนุนว่า ข้อสรุปถูกต้องตามหลักของตรรกวิทยา ซึ่งพระมหาบุญไทย ด้วงวงศ์ (2540, น. 81) ก็มีความเห็นตรงกันกับความเห็นของชัชชัย คุ้มทวีพร โดยกล่าวว่า การอนุมาน คือ ความสัมพันธ์เชิงสนับสนุนที่ข้ออ้างมีต่อข้อสรุป สำหรับวอลตันก็มีความเห็นเช่นเดียวกันกับชัชชัย คุ้มทวีพร เช่นเดียวกัน โดยวอลตัน (Walton, 1996, p. 28) เห็นว่า การใช้เหตุผลเป็นขั้นตอนของการอนุมานข้อเสนอต่อข้อสรุป ซึ่งแองเจล (Angeles,1981, p. 120) ก็มีความเห็นเช่นเดียวกับนักตรรกวิทยาทั้ง 3 ท่านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างการอ้างเหตุผลและการใช้เหตุผลให้ได้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายข้างต้นดังนี้

จากตัวอย่างบางส่วนของญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ที่ยกตัวอย่างไปแล้วข้างต้นว่า คณะรัฐมนตรีประพฤติตนเป็นซ่องโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อน

ทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการนั้น ในการอภิปรายครั้งนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีการจับกุมนายหลิว ชีกงชาวมาเลเซียในข้อหาค้าซีดีเถื่อนและวิดิโอเถื่อนที่บริเวณทางเข้าประตูของบ้านพิษณุโลก การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและศุลกากรเข้าตรวจค้นบ้านของนายฉลอง เรี่ยวแรง ส.ส. พรรคประชากรไทย กลุ่มงูเห่า เนื่องจากมีผู้แจ้งว่าบ้านหลังดังกล่าวมีการผลิตซีดีเถื่อน และการปล่อยผู้ต้องหาในคดีค้ายาบ้า ซึ่งเจ้าหน้าที่จับกุมตัวมาจากบ้านพักของนายสุรชัย เงินทองฟูผู้ต้องหาค้ายาบ้าซึ่งหลบหนีออกนอกประเทศไป มาเป็นหลักฐานสนับสนุน

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่มีความประสงค์ที่จะยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งเป็นข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดว่า คณะรัฐมนตรี “ไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป” รวมถึงญัตติที่ว่าคณะรัฐมนตรีประพฤติตนเป็นซ่องโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ และเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีการจับกุมผู้ค้าซีดีเถื่อน การปล่อยผู้ต้องหาในคดีผู้ค้ายาบ้า และการค้นบ้านของนายฉลอง เรี่ยวแรง ทั้งหมดนี้คือ การอ้างเหตุผล

กระบวนการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านอนุมานว่า เหตุการณ์ทางการเมือง 3 เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นหลักฐานสนับสนุนญัตติฯ ดังได้ยกตัวอย่างไปนั้น คือ การใช้เหตุผล ส่วนกระบวนการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านอนุมานว่า ญัตติฯ ของตนเป็นหลักฐานสนับสนุนว่า คณะรัฐมนตรีสมควรที่จะออกไปจากตำแหน่งของการบริหารราชการแผ่นดินได้แล้ว ก็คือ การใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน

การอ้างเหตุผลแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ การอ้างเหตุผลที่ดี และการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง การอ้างเหตุผลที่บกพร่องบางประเภท มีนักตรรกวิทยาได้จัดประเภทและกำหนดชื่อไว้ว่า เหตุผลวิบัติ (fallacy) ดังนั้นในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงจะแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

4.1.3.1 การอ้างเหตุผลที่ดี

4.1.3.2 การอ้างเหตุผลที่บกพร่อง

4.1.3.3 เหตุผลวิบัติ

<u>4.1.3.1 การอ้างเหตุผลที่ดี</u> การอ้างเหตุผลที่ดี นักวิชาการผู้สนใจการอ้างเหตุผลเช่น กอวิเออร์ (Govier, 2001, p. 70) กล่าวว่า ตรรกะในรูปแบบนั้น การอ้างเหตุที่ดีมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ

1) ข้ออ้าง (premisses) ต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป (conclusion)

2) ข้ออ้างต้องเป็นความจริง

กอวิเออร์ (Govier, pp. 169-170) ได้พัฒนาหลักการพื้นฐานดังกล่าวมาเป็นหลักเกณฑ์ของการอ้างเหตุผลที่ดีจำนวน 7 ข้อดังนี้

1) กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาโดยมีหลักฐานสนับสนุนย่อย ถ้าหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล (cogent) หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ยอมรับได้

2) หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริงหลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว (a priori)

4) หลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป

5) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้การรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

6) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับความยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

7) หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น การอ้างเหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านการในการอภิปรายทั่วไปฯ จะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีได้ด้วยหลักใหญ่ 2 ประการนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เนื่องจากข้อสรุปสูงสุดของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ คณะรัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้แล้ว ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งเป็นหลักฐานสนับสนุนก็จะต้องเป็นเรื่องเดียวกัน คือ เป็นเรื่องที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาล หรือรัฐบาลเป็นสาเหตุที่ส่งให้เกิดผลเสียหาย เป็นต้น

2) หลักฐานสนับสนุนจะต้องเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งหลักในวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนจะใช้ได้หรือไม่? ก็คือ เกณฑ์ของการอ้างเหตุผลที่ดี 7 ข้อดังกล่าว

ยกตัวอย่างเช่น ญัตติที่ยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้นที่ว่า คณะรัฐมนตรีประพฤติตนเป็นซ่องโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ ญัตติดังกล่าวนี้ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายได้อย่างชัดเจนว่า คณะรัฐบาลได้กระทำการเช่นนั้นจริง ก็แสดงว่าการอ้างเหตุผลนี้มีโอกาสที่จะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดี แต่เนื่องจากญัตติดังกล่าว ยังต้องการหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง เพราะ ญัตตินี้ทำหน้าที่ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาสูงสุดที่ว่า คณะรัฐมนตรี “ไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป” หน้าที่ประการที่สองก็คือ เป็นข้อกล่าวหาที่ต้องการหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำเหตุการณ์ทางการเมืองมาสนับสนุน 3 ประการคือ

1) การจับกุมนายหลิว ซีกงชาวมาเลเซียในข้อหาค้าซีดีเถื่อนและวิดิโอเถื่อนที่บริเวณทางเข้าประตูของบ้านพิษณุโลก

2) การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและศุลกากรเข้าตรวจค้นบ้านของนายฉลอง เรี่ยวแรง ส.ส. พรรคประชากรไทย กลุ่มงูเห่า เนื่องจากมีผู้แจ้งว่าบ้านหลังดังกล่าวมีการผลิตซีดีเถื่อน

3) การปล่อยผู้ต้องหาในคดีค้ายาบ้าซึ่งเจ้าหน้าที่จับกุมตัวมาจากบ้านพักของนายสุรชัย เงินทองฟูผู้ต้องหาค้ายาบ้าซึ่งหลบหนีออกนอกประเทศไป

กระบวนการอ้างเหตุผลนี้ สมมุติว่าเหตุการณ์ทางการเมืองทั้ง 3 ประการเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำทั้งหมดดังที่ ส.ส. ฝ่ายค้านกล่าวหา ก็จะทำให้ญัตติของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า คณะรัฐมนตรีประพฤติตนเป็นซ่องโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ เป็นหลักฐานสนับสนุนที่ยอมรับได้ ดังนั้น ข้อกล่าวหาสูงสุดที่ว่า คณะรัฐมนตรี “ไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป” ก็เป็นการอ้างเหตุผลที่ดีไปด้วย ตามเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ดังกล่าว

จากการที่ข้อกล่าวหาดังกล่าวอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลและหลักฐานสนับสนุนยอมรับได้ ดังนั้น ก็แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านผู้นั้นอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ในกรณีที่เป็นคณะรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่ตอบชี้แจงหรือโต้ตอบข้อกล่าวหา การอ้างเหตุผลของคณะรัฐมนตรี จะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีได้ด้วยหลักใหญ่ 2 ประการนี้คือ

1) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

2) หลักฐานสนับสนุนจะต้องเป็นที่ยอมรับได้

ถ้าคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีอยู่หลักใหญ่ 2 ประการดังกล่าว นั่นก็แสดงว่ารัฐมนตรีผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นเกี่ยวกับความจริง 3 ประการ กล่าวคือ ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ความจริงทางตรรกวิทยาซึ่งก็คือ ข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนซึ่งเป็นการอ้างเหตุผลที่ดี และ และ “ความจริง” ทางการเมือง ที่นำมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองมีความตรงกัน ซึ่งก็ส่งผลให้ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ไปด้วย สำหรับประเด็นที่ว่า การกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวดังกล่าวถ้าเป็นการอ้างเหตุผลที่บกพร่องแล้ว ความจริง 3 ประการจะมีความตรงกันหรือไม่? และผู้อภิปรายจะมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่? ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

<u>4.1.3.2 การอ้างเหตุผลที่บกพร่อง</u> การอ้างเหตุผลที่บกพร่องก็คือ การอ้างเหตุผลที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับการอ้างเหตุผลที่ดี กล่าวคือ ในกรณีที่เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน

1) ข้อกล่าวหาไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

2) หลักฐานสนับสนุนยอมรับไม่ได้[7]

สำหรับกรณีที่เป็นคณะรัฐมนตรี คำอภิปรายของรัฐมนตรีการอ้างเหตุผลที่บกพร่องจะเกิดจาก

1) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

2) หลักฐานสนับสนุนยอมรับไม่ได้

ยกตัวอย่างเช่น

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 นายสุวิชช์ พันธเศรษฐ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็น ส.ส. ฝ่ายค้านได้อภิปรายต้องการโจมตีนายปรีดี พนมยงค์ ว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต จึงอ่าน “รายงานความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต” ด้วย “ความไม่จริง” ดังนี้

> ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่า <u>เป็นไปไม่ได้</u>[8] แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐานอย่างใดว่า ได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด คณะกรรมการจึงไม่สามารถจะชี้ขาดว่าเป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณีนี้

---

[7]กอวิเออร์ (Govier, pp. 169-170) ยังกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาเหตุผลที่บกพร่องไว้ 7 ประการ ดังนี้

1) หลักฐานสนับสนุนไม่ได้รับการยอมรับจากความรู้พื้นฐานทั่วไป, ความรู้ก่อนประสบการณ์, การทดสอบที่ยอมรับได้และผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ

2) ความรู้ก่อนประสบการณ์พบว่าหลักฐานสนับสนุนนั้นๆ ผิด

3) หลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกันเอง

4) หลักฐานสนับสนุนคลุมเครือหรือกำกวมจนไม่สามารถตัดสินได้ว่า ยอมรับได้หรือยอมรับไม่ได้

5) หลักฐานสนับสนุนขึ้นอยู่กับสมมุติฐานที่ไม่ยอมรับหรือยังมีความขัดแย้งกันอยู่

6) หลักฐานสนับสนุนมีความไม่แน่นอนมากกว่าข้อสรุป

7) หลักฐานสนับสนุนกับข้อสรุปเป็นสิ่งเดียวกัน

[8]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

> ทั้งนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานที่จะดำเนิน การสืบสวนและปฏิบัติตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไป (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1046-1047)

ผู้ที่อภิปรายชี้ให้เห็นว่าคำอภิปรายของของนายสุวิชช์ พันธเศรษฐ คือ ความไม่จริง ก็คือนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรมและคมนาคม ซึ่งได้อภิปรายไว้ดังนี้

> ที่ข้าพเจ้าว่า ท่านพยายามหลอกลวงประชาชนนั้น ข้าพเจ้าขอชี้ให้เห็นดังนี้ คือ ท่านอ่านตอนหนึ่งว่า ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองตามหลักของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปไม่ได้ นี่ท่านเติมคำว่า “ไม่” แต่ความจริงนั้นในรายงานของคณะกรรมการ ไม่มีคำว่า “ไม่” คือ อ่านว่า “ส่วนในกรณีปลงประชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้” เพราะฉะนั้นการที่ท่านเติมคำว่า “ไม่” คำเดียวนี้ทำให้ก่อนให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างยิ่งต่อผู้ฟัง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1046-1047)

จากการตรวจสอบ “รายงานความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต” ก็พบว่า คำอภิปรายของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ถูกต้อง ซึ่งตรงกับเกณฑ์ของการอ้างเหตุผลที่ดีข้อ 5) ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้นได้การรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม” คำอภิปรายของนายสุวิชช์ พันธเศรษฐจึงเป็นความไม่จริง

จากตัวอย่างข้างต้นนั้น คำอภิปรายของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์เป็นคำอภิปรายที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนคำอภิปรายของนายสุวิชช์ พันธเศรษฐจึงเป็นคำอภิปรายที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับความจริง 3 ประการกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่องนี้ มีความสลับซับซ้อนมากกว่าความจริง 3 ประการกับการอ้างเหตุผลที่ดี กล่าวคือ เมื่อการอ้างเหตุผลเป็นการอ้างเหตุผลที่ดี ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก กับความจริงทางตรรกวิทยาและ “ความจริง” ทางการเมืองจะมีความตรงกัน แต่การอ้างเหตุผลที่บกพร่องหรือการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งถือว่าเป็น “ความไม่จริง” ทางตรรกวิทยาในบางประเด็นนั้น อาจจะยังเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก หรือ “ความจริง” ทางการเมืองอยู่ก็ได้

ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ผู้อภิปรายนำความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก และ “ความจริง” ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนที่ไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

นายจาตุรนต์ ฉายแสง ส.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา พรรคความหวังใหม่ ได้อภิปรายตั้งข้อกล่าวหารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังใช้อำนาจแต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์” โดยมีหลักฐานสนับสนุนประเด็นหนึ่งคือ “มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง” หลังจากนั้น นายจาตุรนต์ ฉายแสงก็อธิบายการแต่งตั้งนายศิววงศ์ จังศิริ เป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ แทนนายมีชัย วีระไวทยะ การแต่งตั้งนายไพโรจน์ วโรภาส เป็นกรรมการบริหารฯ และแต่งตั้งนายสิงห์ ตังทัตสวัดิ์มาเป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงไทยฯ เป็นต้น

หลักฐานสนับสนุนของนายจาตุรนต์ ฉายแสง ที่ว่า “มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง” นั้นเป็นการอ้างเหตุผลที่บกพร่องหรือเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมเหตุสมผล เนื่องจากนายจาตุรนต์ ฉายแสงกล่าวหาไปในอนาคตว่า ถ้าแต่งตั้งบุคคลดังกล่าวเข้าไปทำหน้าที่ดังที่นายจาตุรนต์ ฉายแสงกล่าวอ้างนั้น จะทำให้บุคคลดังกล่าวเข้าไปช่วยเหลือปกป้องความผิดของนายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์ที่อาจจะพบได้ในอนาคต แต่ตั้งแต่มีเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจจนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งกำลังมีการอภิปรายทั่วไปฯ อยู่นั้น ยังไม่มีหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดกล่าวโทษว่า นายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์กระทำความผิดใดๆ หลักฐานสนับสนุนของนายจาตุรนต์ ฉายแสงดังกล่าวจึงเป็นความไม่จริงทางตรรกวิทยา ประเภทการใช้เหตุผลที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา (the fallacy of special pleading)

อย่างไรก็ดี คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงที่ว่า “มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง” อาจจะเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก และ “ความจริง” ทางการเมืองการก็เป็นไปได้ เพราะสังคมไทยนั้นเป็นสังคมอุปถัมภ์ การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ ดังกล่าวอาจจะเป็นไปได้ว่า มีอิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเข้าไปเกี่ยวข้องจริงๆ ทั้งที่ตัวรัฐมนตรีอาจจะไม่รู้ไม่เห็นกับการกระทำดังกล่าวก็เป็นไปได้

จากตัวอย่างข้างต้น การใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลของนายจาตุรนต์ ฉายแสงดังกล่าวนั้น มีนักวิชาการได้กำหนดชื่อเพื่อความสะดวกในการสื่อสารว่า การใช้เหตุผลที่พึงปรารถนา

หรือไม่พึงปรารถนาหรือกำหนดชื่อรวมของการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้องเหล่านั้นก็คือ เหตุผลวิบัติ (fallacy) ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงเป็นบางประเภทเท่าที่พบเห็นกันในการอภิปรายทั่วไปฯ ในหัวข้อถัดไป

4.1.3.3 เหตุผลวิบัติ เหตุผลวิบัตินั้น ในตัวเองไม่ใช่เป็นหลักการของการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้อง แต่เป็นข้อสังเกตและการเก็บรวบรวมการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้อง มาจัดตั้งชื่อและแยกประเภททำเป็นหมวดหมู่ไว้ โคปิ (Copi, 1986, p. 162) กล่าวว่า เหตุผลวิบัติ หมายถึง การอ้างเหตุผลที่ดูเหมือนว่า จะถูกต้องแต่ไม่ใช่ เฟิร์ทไซด์และโฮเซอร์ (Fearnside and Hother, 1959, p. 3) กล่าวว่า เหตุผลวิบัติเป็นการใช้เหตุผลที่ผิด หรือมีเล่ห์เหลี่ยม เพื่อโน้มน้าวให้เชื่อในสิ่งที่ไม่สมเหตุสมผล ส่วนพจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, น. 36) ให้ความหมายไว้ว่า “กระบวนการอ้างเหตุผลที่ไม่ถูกต้องแต่ดูเหมือนว่าถูกต้อง บางครั้งจึงกลายเป็นการใช้คำพูดหลอกล่อให้ผู้ฟังหลงเชื่อว่าสมเหตุสมผล”

การใช้เหตุผลที่เป็นเหตุผลวิบัตินั้น ถึงแม้จะพบในหนังสือทางตรรกวิทยาเกือบทุกเล่ม แต่ปรากฏว่า การแบ่งประเภทนั้น แตกต่างและหลากหลาย โคปิ (Copi, 1986, p. 100; 1994, p. 115) กล่าวว่า หนังสือ Sophistical Refutations ของอริสโตเติลมีเหตุผลวิบัติ 13 ประเภท ส่วนหนังสือ Fallacy: The Counterfeit of Argument ของ เฟิร์ทไซด์และโฮเซอร์ (Fearnside and Hother, 1959) มีเหตุผลวิบัติ 51 ประเภท ส่วนหนังสือ Historian's Fallacies ของ ฟิชเซอร์ (David Hacket Fischer, 1970) มีเหตุผลวิบัติ 112 ประเภท

ในการศึกษาครั้งนี้ จึงจะอธิบายเหตุผลวิบัติเฉพาะเท่าที่พบกันเป็นประจำในสังคมการเมืองของไทย จำนวน 13 ประเภท ดังนี้คือ

1) การสรุปผิด (faulty generalization)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ตรรกะระบบอุปนัยจะสรุปความรู้ทั่วไปจากเหตุการณ์เฉพาะที่เกิดจากประสบการณ์ แต่การสรุปในลักษณะอย่างนั้นอาจทำให้การใช้เหตุผลนั้นบกพร่องและเป็นเหตุผลวิบัติได้ ซึ่งมี 2 ประการ

ประการแรกเกิดจากการด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ (hasty generalization/ jumping to conclusion) ยกตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์การซื้อผลไม้ เมื่อผู้ขายยื่นผลไม้ให้ลูกค้าชิม ซึ่งโดยปกติผู้ขายก็จะยื่นผลไม้ที่มีรสดีให้ เมื่อลูกค้าชิมแล้วและรสชาติอร่อยถูกใจ ก็มักจะสรุปว่า ผลไม้ในร้านอร่อยทั้งหมด ซึ่งเมื่อซื้อไปแล้วอาจจะพบว่า เป็นการสรุปผิดเพราะผลไม้ที่ซื้อไปรสชาติไม่เหมือนกับรสชาติของผลไม้ที่ได้ชิม

ประการที่สองเกิดจากการสรุปจากข้อมูลซึ่งไม่เป็นตัวแทนที่ถูกต้อง (unrepresentative generalization) ยกตัวอย่างเช่น ในรายการโทรทัศน์ เช่น รายการถึงลูกถึงคนทางช่อง 9 (modern

nine) มักจะเปิดโอกาสให้ผู้ติดตามรายการโทรศัพท์เข้าไปแสดงความเห็น ความเห็นผู้จัดรายการได้รับนั้น ไม่ได้เป็นความเห็นส่วนใหญ่ของผู้ฟังทั้งหมด ซึ่งอาจจะตรงกับความเห็นของคนส่วนใหญ่หรือไม่ก็ได้

2) ภาษากำกวม (ambiguity)

โดยธรรมชาติของการสื่อสารแล้ว ผู้ส่งสารจะมีความเข้าใจกับสารที่ต้องการสื่อออกไปเป็นอย่างดี แต่ผู้รับสารนั้นอาจจะเกิดความกำกวมกับความหมายของสารนั้นก็ได้ ความกำกวมของภาษาอาจจะเกิดจากโครงสร้างของภาษาที่ใช้คำขยายผิดที่ การใช้คำที่มีความหมายหลายนัย ฯลฯ เป็นต้น และอาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งโดยการตั้งใจและไม่ตั้งใจของผู้อภิปราย ยกตัวอย่างเช่น

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 นายดนัยฤทธิ์ วัชราภรณ์ ส.ส. จังหวัดศรีษะเกษ พรรคความหวังใหม่ กล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ประเด็นหนึ่งว่า "รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยไม่รู้กฎหมาย" คำกล่าวหานี้ ยังต้องการคำอธิบายอีกจำนวนหนึ่งว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่รู้กฎหมายข้อไหน และไม่รู้กฎหมายอย่างไร และนายดนัยฤทธิ์ วัชราภรณ์ มีหลักฐานสนับสนุนอย่างไรบ้าง แต่นายดนัยฤทธิ์ วัชราภรณ์ กล่าวหาแต่เพียงสั้นๆ แค่นั้น จึงเกิดความกำกวมขึ้น

ความกำกวมที่เกิดจากภาษาไม่ว่าด้วยสาเหตุใดในงานวิจัยนี้จะถือว่าเป็นเหตุผลวิบัติที่รวมอยู่ในประเภทภาษากำกวมทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี ภาษากำกวมที่นิยมใช้ในการอภิปรายประเภทหนึ่งก็คือ คำย้อมสีหรือภาษาเร้าอารมณ์ (colored words/emotion language) เหตุผลวิบัติที่เกิดจากคำย้อมสีหรือภาษาเร้าอารมณ์เกิดขึ้น เพราะ ในการสื่อความหมายออกไปแต่ละครั้ง ในความหมายหนึ่งๆ จะมีคำให้เลือกใช้หลายคำ กล่าวคือ มีทั้งคำที่สื่อความหมายเป็นกลาง สื่อความหมายไปในทางเลวลง และสื่อความหมายไปในทางดีขึ้น ในทางภาษาศาสตร์เรียกคำที่มีความหมายในลักษณะนี้ ว่า ความหมายโดยนัย (connotative meaning) ความหมายโดยนัยเป็นความหมายที่ไม่คงที่เสมอไป แต่จะแปรเปลี่ยนได้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม สังคม ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (พิณทิพย์ ทวยเจริญ, 2543, น. 99) คำย้อมสีต่างๆ นั้น ทำให้ผู้ฟังเข้าใจไปตามที่ผู้กล่าวต้องการ ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง จึงถือว่าเป็นเหตุผลวิบัติประเภทหนึ่ง

3) การอ้างสิ่งที่น่าเชื่อถือ/การอ้างสิ่งที่มีคุณวิเศษ/การอ้างปฐมาจารย์ (appeal to authority/ Ipse dixit/ he say so!)

ฮอสเปอร์ (Hosper, 1967, pp. 122-141) กล่าวว่า ที่มาของความรู้ของมนุษย์มี 4 ประการ ดังนี้คือ

1) จากประสบการณ์ทางอินทรีย์ (sense experience)

2) จากเหตุผล (reason)/ ตรรกะระบบนิรนัย

3) จากผู้รู้ (authority) / ตำรา /คัมภีร์

4) จากการหยั่งรู้ (intuition) /วิวรณ์ (revelation)

จากแหล่งความรู้ทั้ง 4 ประการนั้น ส่วนใหญ่เราจะได้รับความรู้จากผู้รู้ เช่น จากการเรียน จากการอ่านหนังสือ ฯลฯ เมื่อมีปัญหาที่ต้องถกเถียงกันด้วยเหตุผล ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมักจะอ้างถึงความรู้ที่มาจากผู้เชี่ยวชาญเสมอๆ การอ้างสิ่งที่น่าเชื่อถือ/การอ้างสิ่งที่มีคุณวิเศษ/การอ้างปฐมาจารย์ อาจจะเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือเป็นเหตุผลวิบัติก็ได้ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2545, น. 16) แนะนำวิธีการไตร่ตรองว่า จะยอมรับความรู้แบบนี้ได้หรือไม่? ไว้ 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) แน่ใจว่าผู้รู้นั้น เชี่ยวชาญในด้านนั้นจริง

2) ถ้ามีผู้รู้ให้ความเห็นขัดแย้งกัน ควรเสาะหาความรู้จากแห่งอื่นๆ เพิ่มเติม

3) ยอมรับความรู้นั้นต่อเมื่อเรารู้ว่า ถ้ามีเวลา กำลังงาน และสมรรถภาพเพียงพอ

ดังนั้น ความรู้ที่มาจากผู้รู้ รวมถึง ผู้มีชื่อเสียง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ตำรา คัมภีร์ ผลงานวิจัย ตัวเลขสถิติ และผลการทดลอง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนอาจจะมีความผิดพลาดได้ทั้งสิ้น ซึ่งในกรณีที่เป็นการใช้เหตุผล การใช้เหตุผลนั้นก็ย่อมเป็นเหตุผลวิบัติ ยกตัวอย่างเช่น ในการเลือกตั้งซ่อม ส.ส. จังหวัดสงขลา เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2547 เมื่อพรรคไทยรักไทยซึ่งเป็นพรรคแกนนำรัฐบาลมีความเชื่อมั่นในสถิติที่เก็บมาว่า ฝ่ายตนเองจะเป็นผู้ชนะการเลือกตั้งและถ้าจะแพ้ก็ไม่เกินร้อยละ 2 แต่ผลการเลือกตั้งปรากฏออกมาว่า ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ชนะผู้สมัครจากพรรคไทยรักไทยอย่างขาดลอย นี่จึงเป็นตัวอย่างของเหตุผลวิบัติประเภทการอ้างปฐมาจารย์ได้เป็นอย่างดี

<u>4) การอ้างคนหมู่มาก (appeal to number/impressing by large number/ “got on the band wagon”)</u>

โดยปรกติ คนเรานิยมยกย่องความเห็นของคนส่วนมาก โดยเห็นว่าการที่คนส่วนมากเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เรื่องดังกล่าวมักจะเป็นข้อเท็จจริง แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่เป็นจริงเสมอไป เพราะคนหมู่มากอาจจะมีความเข้าใจในเรื่องหนึ่งเรื่องผิดๆ พร้อมกันทั้งหมดก็ได้ เช่น ในยุคสมัยหนึ่งคนในยุโรปเชื่อกันว่า โลกแบน เป็นต้น หรือการที่นักการเมืองไทยชอบกล่าวอ้างว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการเป็นเช่นนั้น ถ้าคำกล่าวอ้างนั้นเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลก็จะเป็นเหตุผลวิบัติประเภทนี้

5) การอ้างผู้อื่นเป็นตัวอย่าง

การใช้เหตุผลแบบนี้ ผู้ใช้เหตุผลจะอ้างว่า ผู้อื่นก็กระทำเหมือนกับตน ฉะนั้นเมื่อผู้อื่นทำได้ตนเองก็ควรทำได้เหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีของนายรณฤทธิชัย คานเขต ส.ส. จังหวัดยโสธร พรรคความหวังใหม่ที่ไปให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ออกในสหรัฐอเมริกา ยอมรับว่า ต้องซื้อเสียงในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านๆ มา และแม้เมื่อได้เป็น ส.ส. แล้วก็ยังต้องหากินตามน้ำด้วยการฮั้วการประมูลงานต่างๆ ของหน่วยราชการ เพื่อหาเงินไปจ่ายภาษีสังคม

หลังจากที่ตกเป็นข่าวอื้อฉาวแล้ว นายรณฤทธิชัย คานเขต ได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ในประเทศเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยในคำให้สัมภาษณ์จะมีแนวทางคำอธิบายในทำนองว่า นี่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติ และใครๆ ก็ทำเหมือนกันหมดไว้อย่างชัดเจน เช่นในเรื่องของการซื้อเสียงเพื่อให้ได้รับเลือกตั้ง นายรณฤทธิชัย คานเขตกล่าวว่า

> ผมคิดว่าประเด็นการซื้อเสียงนั้นเป็นเรื่องที่รู้ๆ กันอยู่ ผมรู้แน่เพราะลงสมัครรับเลือกตั้งที่อุบลฯ 2 สมัย ที่กรุงเทพฯ 2 สมัย และที่ จ.ยโสธร ในทางการเมืองมีการจับประเด็นไปพูด ทำให้เกิดความเสียหาย ใครที่พูดว่าไม่มีควรละอายแก่ใจบ้าง
>
> ผมลงสมัคร ส.ส.ที่ กทม. 2 ครั้ง เห็นอะไรว่ากรุงเทพฯ มีการซื้อเสียงเหมือนที่ต่างจังหวัด[9] ผมบอกว่าในประเทศไทยคงไม่มีตรงไหนที่เราจะทำตามอุดมการณ์ของเราได้ (มติชนรายวัน, 2540ก, น. 18)

สำหรับพฤติกรรมการกิน “ตามน้ำ” นั้น นายรณฤทธิชัย คานเขตอธิบายกับหนังสือพิมพ์ภาษาไทยในสหรัฐอเมริกาว่า

> นี่คือการตามน้ำ เวลาประมูลนี่ เราขอกับทางเจ้าของงาน ขอกับ รพช. (สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท) ขอกับโยธาฯ ขอกับสาธารณสุข ขอกับทางจังหวัด ทางอำเภอ ว่างานชิ้นนี้ ขอให้พวกเราทำนะ ฮั้วก็คือฮั้วเหมือนเดิม จ่ายกี่เปอร์เซนต์ก็จ่ายเหมือนเดิมนั่นแหละ แต่ว่าขอให้พวกเราได้กลายเป็นเรื่องธรรมดาๆ ที่ใครๆ ก็ทำ[10] (มติชนรายวัน, 2540ข, น. 18)

---

[9]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

[10]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

การที่นายรณฤทธิชัย คานเขตกล่าวอ้างว่า “ใครๆ ก็ทำ” นั้นเป็นการอ้างผู้อื่นเป็นตัวอย่าง เพราะการกระทำดังกล่าว นายรณฤทธิชัย คานเขตรู้ดีว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอย่างแจ้งชัด แต่เมื่อได้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งไปแล้ว จึงต้องมาให้เหตุผลกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ ว่า “ใครๆ ก็ทำ” ซึ่งการใช้เหตุผลเช่นนี้ ก็เป็นเหตุผลวิบัติประเภทหนึ่ง

6) การแย้งที่ตัวบุคคล/การศอกกลับ (personal attack/ad hominem)

การใช้เหตุผลในลักษณะนี้ การกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับประเด็นที่โต้แย้งกันอยู่ แต่เป็นการโจมตีไปที่เรื่องบุคลิกลักษณะส่วนตัวของฝ่ายตรงข้าม เช่น เรื่องความประพฤติส่วนตัว ประวัติความเป็นมา การกระทำ หรือ สภาพแวดล้อม (circumstance) เป็นต้น (Govier, 2001, p. 191)

ยกตัวอย่าง เช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม 2542 นายอดิศร เพียงเกษตั้งข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หลายประเด็น เมื่อ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ อภิปรายโต้แย้งกลับ มีคำอภิปรายส่วนหนึ่งโจมตีไปที่ประเด็นส่วนตัวของนายอดิศร เพียงเกษ ดังนี้

> ผมก็เรียนคุณอดิศร ไม่อยากพูดเลยเรื่องนี้ กล่าวหาผม โอโฮ ร่ำรวยผิดปกติ ไปกู้เงินเขามา ผมอยากจะเรียนถามคุณอดิศรว่า กล่าวหาผมมานี่ 2-3 ชั่วโมง ผมถามคุณอดิศรนิดเดียว ขอให้ทบทวนดูความจำของตัวเองหน่อยนะครับว่าท่านมีที่ดิน 33 ไร่ บริเวณบ้านหนองแต้ ตำบลบ้านดง อำเภอ อุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ไปบุกรุกที่สาธารณะหรือเปล่า[11] ลองทบทวนดูนะครับ ไม่ต้องตอบวันนี้ก็ได้ พรุ่งนี้ค่อยตอบก็ได้นะครับ (รายการประชุมฯ, 2542 ก., น. 320)

เหตุผลวิบัติอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งใกล้เคียงกับการแย้งที่ตัวบุคคลก็คือ The Guilt-by-Association Fallacy ซึ่ง กอวิเออร์ (Govier, 2001, p. 191) อธิบายว่า เป็นการใช้เหตุผลที่โจมตีบุคคลโดยการโยงไปที่ความดีหรือไม่ดีของสถาบัน หรือความเชื่อของบุคคล ยกตัวอย่างเช่น เมื่อประมาณ 40-50 ปีมาแล้ว คนไทยกลัวระบบคอมมิวนิสม์กันมาก ทั้งๆ ที่ไม่ค่อยเข้าใจนักว่าคอมมิวนิสม์คืออะไร? ดังนั้น คนที่มีความเชื่อในระบบคอมมิวนิสม์ออกความเห็นในเรื่องใดก็จะถูกปฏิเสธว่าไม่จริง หรือไม่สมเหตุผลสมผล ทั้งๆ ยังไม่ได้พิจารณาความเห็นของบุคคลเหล่านั้น

เหตุผลวิบัติในลักษณะนี้คล้ายกับสถานการณ์ในสังคมการเมืองไทย กล่าวคือ ในการแย้งที่ตัวบุคคล ในสังคมการเมืองไทยได้ขยายขอบเขตออกไปกว้างว่าคำนิยามของตำรา

---

[11] เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

ตรรกวิทยาตะวันตก โดยบางครั้งได้กล่าวหาโจมตีไปที่ พี่น้องญาติที่ใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง บุคคลใต้บังคับบัญชา รวมถึงสถาบันที่สังกัดด้วย ในการวิจัยครั้งนี้ จะถือว่าการโจมตีไปบุคคลดังกล่าวรวมถึง สถาบันที่สังกัดเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการแย้งที่ตัวบุคคลด้วย

7) การแย้งที่มา

การใช้เหตุผลแบบนี้ ผู้ใช้เหตุผลไม่ได้โต้ตอบไปที่ข้อกล่าวหาหรือหลักฐานสนับสนุน แต่กลับโต้ตอบแย้งไปที่แหล่งข้อมูลของฝ่ายตรงข้าม ยกตัวอย่างเช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้โต้ตอบข้อกล่าวหาที่ว่า ผลการศึกษาของบริษัทไพร์สวอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ พบว่าธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ถึงอัตราร้อยละ 84 โดยนายพิสิฐ ลี้อาธรรม ได้แย้งไปที่ที่มาของข้อมูล ดังนี้

> สิ่งที่ พี.ดับบลิว.ซี. ได้จัดทำลงไปก็คือส่งเจ้าหน้าที่คนไทยมา 4-5 คน นะครับ โดยมีฝรั่งอีก 2 คน เป็นคนควบคุมเข้ามาศึกษาสมุดต่างๆ ของกรุงไทยเป็นเวลา 45 วัน ในช่วงปลายปี 2541 จนถึงต้นปี 2542 นะครับ เป็นเวลา 45 วัน และก็ทำรายงานนั้นออกมา แล้วรายงานนั้นก็ได้นำไปสู่การพิจารณาของคณะกรรมการของกรุงไทยในกลางเดือน มิถุนายน โดยที่คณะกรรมการกรุงไทย เองก็มีข้อสังเกตหลายประการด้วยกันที่ทำให้ พี.ดับบลิว.ซี. ไปทำการปรับปรุงรายงานนั้น เพราะ ถือว่าเป็นรายงานเบื้องต้น ... เพราะฉะนั้นขอให้เปรียบเทียบว่าทีมของ พี.ดับบลิว.ซี. มี 4-5 คน เป็นระดับที่ไม่อาวุโสนัก แต่ทีมของคุณกำจรในฐานะอดีตผู้ว่าการฯ มี 5 คน ทำงานในเวลาเดียวกัน 45 วันเท่าเทียมกัน แต่ว่าทีมหลังมีประสบการณ์มีความรู้มาจนตลอดเกษียณอายุ (รายการประชุมฯ, 2542ข., น. 223-224)

การที่นายพิสิฐ ลี้อาธรรมให้เหตุผลว่า เจ้าหน้าที่ของบริษัทไพร์สวอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ เป็นคนไทย 4-5 คนและมีฝรั่ง 2 คนโดยเปรียบเทียบกับการทำงานของทีมคุณกำจร สถิรกุลนั้น ไม่ใช่การใช้เหตุผลที่ถูกต้อง เพราะไม่ได้กล่าวให้ชัดเจนว่า ผลการทำงานของเจ้าหน้าที่ของบริษัทไพร์สวอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ มีข้อผิดพลาดอย่างไร? การใช้เหตุผลในนายพิสิฐ ลี้อาธรรมจึงเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการแย้งที่มา

8) การหาข้อแก้ตัว (finding the “good” reason)

ผู้ใช้เหตุผลยอมรับว่า ผลที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งไม่ดี แต่เป็นเรื่องที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือตนเองไม่ได้เป็นต้นเหตุของการกระทำนั้น ยกตัวอย่างเช่น เมื่อคณะกรรมการ

ศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ (ศปร.) ได้สรุปผลสาเหตุวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศเมื่อปี 2540 และได้เผยแพร่ออกมาว่า คณะรัฐบาลในสมัยนั้น เป็นผู้ต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยเนื่องจาก

> เมื่อปัญหาเกิดขึ้นแล้วก็ยังขาดความกล้าหาญที่จะใช้มาตรการที่อาจไม่เป็นที่นิยมในทางการเมืองเข้าปัญหาดังกล่าว มาตรการที่ใช้ไม่ว่าในกรณีของการแทรกแซงปกป้องค่าของเงินบาท หรือการใช้เงินของกองทุนฟื้นฟูฯ เพื่อช่วยเหลือสถาบันการเงิน จึงเป็นเพียงการซื้อเวลาให้กับตนไประยะเวลาหนึ่งเท่านั้น การกระทำดังกล่าวเป็นการซื้อเวลาที่มีต้นทุนสูงมาก เพราะในที่สุดจะมีผลกระทบกลายเป็นภาระหนักของธุรกิจและประชาชนทั่วประเทศในอนาคตที่ยาวนาน (รายงานผลการวิเคราะห์และวินิจฉัย "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ" เสนอโดยคณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ, 31 มีนาคม 2541)

ในการโต้แย้งประเด็นดังกล่าว ดร. สุรศักดิ์ นานานุกูล ประธานคณะทำงานฝ่ายเศรษฐกิจ และการคลังของพรรคความหวังใหม่ ได้ออกมาแถลงข่าว เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งผลการแถลงข่าวดังกล่าว หนังสือพิมพ์ได้นำมารายงานภายใต้หัวข้อ "ควม. ป้องตนเอง-โยนบาป ธปท." ว่า

> นายสุรศักดิ์กล่าวว่า ขอยืนยันว่า<u>คนที่ตัดสินใจผิดพลาด</u> โดยนำเงินทุนสำรองของประเทศไปปกป้องค่าเงินบาทคือ<u>ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.)</u> พรรคความหวังใหม่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างปัญหาที่เกิดขึ้น **...** พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีและนายอำนวย วีรวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้น ไม่เคยทราบข้อมูลที่ ธปท.นำเอาเงินทุนสำรองไปใช้ เมื่อ<u>ธปท. มาแจ้งให้ทราบอีกครั้งว่า ทุนสำรองที่ใช้ไปกำลังหมด</u>[12]และทางไอเอ็มเอฟมีจดหมายเตือนมาว่าประเทศไทยกำลังจะไปไม่ไหว เมื่อ พล.อ.ชวลิตได้ทราบข้อมูลอย่างถูกต้องแล้ว ได้ตัดสินใจอย่างเฉียบพลัน โดยการปล่อยให้ค่าเงินบาทลอยตัว ถือเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกจุดที่สุด **...** แต่ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเพราะการให้อิสระกับ ธปท.มากเกินไป และรายงานของ ศปร. ก็ระบุเช่นนั้น และได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาตรงจุดนั้นด้วย (มติชนรายวัน, 2541ก, น. 14)

---

[12]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

การที่ ดร. สุรศักดิ์ นานานุกูล ประธานคณะทำงานฝ่ายเศรษฐกิจและการคลังของพรรคความหวังใหม่พยายามยกความผิดทั้งหมดไปให้ธนาคารแห่งประเทศไทยก็เป็นเหตุผลวิบัติประเภทการหาข้อแก้ตัว

9) การอ้างกำลัง/การเอาอำนาจเข้าข่ม (appeal to force)

การใช้เหตุผลในลักษณะนี้ ผู้ใช้การอ้างเหตุผลมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง จึงพยายามใช้อำนาจของตนเข้าจัดการ เช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม 2542 นายอดิศร เพียงเกษตั้งข้อกล่าวหา พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไว้หลายประเด็น ทำให้ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ได้ขู่ที่จะดำเนินคดีกับนายอดิศรดังนี้

> แล้วเรื่องราศีไศล เงินมากกว่า 363 ล้านบาท ที่อดีต ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีขออนุญาตเอ่ยนามท่าน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ อนุมัติไปให้จ่ายกับเรื่องราศีไศล ไม่ทราบว่าไปจ่ายให้กับใครบ้าง วัดครึ่งกรรมการครึ่งหรือเปล่าก็ไม่ทราบก็ต้องดำเนินคดีกัน[13] ถ้าคุณอดิศรว่าตัวเองบริสุทธิ์ (รายการประชุมฯ, 2542 ก., น. 320)

การที่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่โต้ตอบข้อกล่าวหาของนายอดิศร เพียงเกษ แต่กลับขู่ว่าจะดำเนินคดีกับนายอดิศร เพียงเกษ ในคดีความผิดอื่นๆ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับข้อกล่าวหาแต่อย่างใดก็เป็นเหตุผลวิบัติประเภทการอ้างกำลัง/การเอาอำนาจเข้าข่ม

10) การอ้างลำเอียง (card-stacking)

การอ้างลำเอียง หมายถึงว่า เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ครั้งนั้นๆ มีทั้งที่สนับสนุน (pros) และที่ลบล้าง (cons) แต่ผู้ใช้เหตุผลเลือกนำเสนอเหตุผลเฉพาะที่สนับสนุนข้อสรุปของฝ่ายตนเท่านั้น และปกปิดหรือปิดบังข้อมูลที่ทำให้น้ำหนักของข้อสรุปของตนเองอ่อนลง

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของนายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังต่อข้อกล่าวหาของนายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ส.ส. จังหวัดศรีษะเกษ พรรคความหวังใหม่ เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยนายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ กล่าวหานายกรัฐมนตรีและนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ว่า แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจผิดพลาดเพราะคำนึงถึงผลประโยชน์ของพรรคพวกและต่างชาติ ทำให้ประชาชนไทยยากจนลง (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 66-67) นายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุล โต้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าวโดยมีหลักฐานสนับสนุนส่วนหนึ่งว่า

---

[13]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

> มันไม่สำคัญเท่าไรหรอกครับ ว่ามีหน้าตักเท่าไร อยู่ที่ขายล่วงหน้าไปเท่าไร ต่างหากละครับ และในที่สุด เมื่อไปเข้า ไอ.เอ็ม.เอฟ. มันก็ต้องเอาตัวเลขที่ขายล่วงหน้าเข้ามาจนเหลือเดือนหนึ่งเหลือ แค่ 800 ล้านเหรียญ รองรับฐานเงิน 450,000 ล้าน และในรอบเดือนนั้น ยังมีอีกวันหนึ่งเหลือแค่ 116 ล้านเหรียญ ซึ่งท่านนายกรัฐมนตรีคงจะไม่ทราบหรอกครับ ถ้าท่านทราบ ท่านก็คงจะไม่ยอมให้เป็นอย่างนั้น นั่นคือสถานะที่เกิดขึ้นเมื่อก่อนพวกผมเข้ามา (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 123-124)

การใช้เหตุผลของนายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุลดังกล่าว นายจาตุรนต์ ฉายแสงได้มาเปิดเผยในการอภิปรายเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ว่า นายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุลใช้ข้อมูลเหตุผลที่ลำเอียง เพราะเงินสำรองของไทยมีประมาณ 25000-26000 ล้านเหรียญสหรัฐมาตลอด ไม่เคยลดต่ำลงถึง 800 ล้านเหรียญสหรัฐต่อเดือนเลย (รายงานการประชุมฯ, 2542 จ., น. 103) การคิดกำไรขาดทุนแบบนายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุลนั้น ใช้หลักฐานสนับสนุนเฉพาะฝ่ายรัฐบาลมาคิด คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงนั้นเป็นข้อเท็จจริงเพราะจากผลการศึกษาของคณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ (ศปร.) ได้กล่าวว่า

> ซ้ำร้ายวิธีการที่ ธปท. ใช้ในการปกป้องค่าเงินบาท คือการใช้ swap นั้น ทำให้ ธปท. สามารถเลี่ยงขีดจำกัดทั้งในด้านตลาดและในด้านกฎหมาย (คือ พ.ร.บ. เงินตรา) จึงเปิดโอกาสให้ ธปท. ทุมเทเงินสำรองอย่างขาดความรอบคอบ จนในที่สุดเงินทุนสำรองสุทธิลดลงเหลือเพียง 2.8 พันล้านเหรียญสหรัฐในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 (คณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ, ม.ป.ป., น. 5)

11) การอ้างความเป็นพวกเดียวกัน (stereotyping)

โดยพื้นฐานมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องพึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้น การกระทำของเพื่อนๆ หรือผู้สนิทชิดเชื้อจึงมักจะถูกต้องเสมอ การอ้างความเป็นหมู่พวกเดียวกัน จึงเกิดขึ้นเป็นประจำในสังคมไทย และประชากรจำนวน 60 กว่าล้านคนนี้ ส่วนใหญ่เป็นคนจนหรือคนสามัญชนธรรมดา จึงมีนักการเมืองชอบอ้างความเป็นคนธรรมดากันมาก

ยกตัวอย่างเช่นในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลเมื่อปี พ.ศ. 2525 นายสมัคร สุนทรเวชได้อภิปรายโจมตีการทำงานของนายชวน หลีกภัย ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่ง

เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พาดพิงไปถึงการเดินทางไปต่างประเทศว่า ถ้ารู้ว่า ตัวเองใช้ภาษาอังกฤษได้ไม่ดีนัก ก็ไม่สมควรที่จะไปราชการที่ต่างประเทศ ควรให้ปลัดกระทรวงฯ ที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษดีกว่าไปแทน แทนที่นายชวน หลีกภัยจะตอบโต้ด้วยการปฏิเสธข้อกล่าวหาที่ว่า ไม่สันทัดในภาษาอังกฤษ แต่นายชวน หลีกภัยกลับอภิปรายตอบโต้ด้วยการยอมรับในการเป็น "ลูกชาวบ้าน" ของตน ในด้านความสามารถทางภาษาพร้อมๆ กับการโจมตีกลับในเรื่องความสามารถในการศึกษาของนายสมัครเองว่า

> แล้วก็ประเด็นสำคัญ กระผมเชื่อว่า กระผมเหมือนกับเพื่อนสมาชิกส่วนใหญ่เหมือนคนไทยส่วนใหญ่ในประเทศนี้ ที่ได้เกิดในแผ่นดินที่เสรี ไม่เคยเป็นขี้ข้าของต่างประเทศ เราพูดภาษาของเขาไม่ได้ เราพูดได้อย่างดีก็แค่ที่เราเรียนมาเท่านั้นเอง กระผมไม่ถึงขนาดที่จะไม่รู้เรื่องหรอกครับ กระผมฟังเขาได้ครับ แต่ให้กระผมพูดคล่องเหมือนอย่างพูดปักษ์ใต้นั้น กระผมทำไม่ได้ เพราะกระผมไม่เคยเรียนในต่างประเทศ กระผมเรียนจบแค่ในนี้ แล้วก็เป็นเรื่องความจริงน่าเห็นใจกัน เพราะกระผมเชื่อว่ารัฐมนตรีหลายท่านในที่นี้ ก็อยู่ในฐานะอย่างกระผม คือเป็นลูกชาวบ้าน แล้วก็ขยับตัวขึ้นมาจากลูกชาวบ้าน โชคดีที่ว่าได้เรียนหนังสือ (รายงานการประชุมสภาฯ, 2525, น. 96)

การอ้างความเป็นลูกชาวบ้านหรือสามัญคนธรรมดาแต่ไม่ได้โต้ตอบไปที่ข้อกล่าวหาตรงๆ จึงถือเป็นเหตุผลวิบัติประเภทหนึ่ง

12) การใช้เหตุผลที่พึงปราถนาหรือไม่พึงปราถนา (the fallacy of special pleading)

การใช้เหตุผลแบบนี้เป็นการใช้เหตุผลที่โน้มน้าวว่า สิ่งที่ผู้ใช้เหตุผลกระทำไปนั้นจะบรรลุถึงสิ่งที่ผู้ฟังพึงปรารถนา ยกตัวอย่างเช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน พ.ศ. 2539 นายบรรหาร ศิลปอาชาถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าบริหารงานแบบ "หลงจู๊" หรือชอบ "ล้วงลูก" นายบรรหาร ศิลปอาชาได้ชี้แจงว่า "การล้วงลูก" นั้นมิใช่เป็นสิ่งที่ไม่ดีแต่ประการใด แท้จริงแล้วเป็นการติดตามงานที่ได้ผลดีเสียด้วยซ้ำ ดังนี้

> การที่กระผมเองถูกกล่าวหาลักษณะเป็นหลงจู๊หรือล้วงลูกนั้น ผมอยากจะเรียนด้วยว่า เป็นสมญานามอันหนึ่งที่ได้แต่งตั้ง หลายคนตั้งให้ ผมอยากเรียนว่าคงไม่ใช่การเรื่องล้วงลูก เป็นการติดตามงานให้รวดเร็วยิ่งขึ้นในบางครั้งบางคราวด้วยกัน เช่นเมื่อหลายชั่วโมงที่ผ่านมา มีเพื่อนสมาชิกได้บอกถึงคอนกรีตลักษณะเคซอง (Caisson) กรอกลงไปในดินเพื่อป้องกันไม่ให้ดินทลาย บังเอิญผมไปดูมาแล้ว มันไม่จำเป็นเลย ใช้ทำไม 500 ล้านบาท ถึง 600 ล้านบาท ผม

> เรียนท่านรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงคมนาคมว่า ตรงนี้ตัดไปเถอะ ไม่เกิดประโยชน์ นี่คือวิธีลักษณะของการติดตามงาน ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างด้วยกันอยู่ (รายงานการประชุมสภาฯ 2539, น. 136)

13) การเปรียบเทียบผิด (faulty analogy/fallacy of false analogy)

การใช้เหตุผลแบบนี้ มีรูปแบบเช่นเดียวกันกับการอ้างเหตุผลเปรียบเทียบ (argument from analogy) ซึ่งเป็นวิธีหาความรู้แบบการอนุมานแบบตรรกะระบบอุปนัย แต่ตัวอย่างที่นำมาเทียบเคียงหรือเปรียบเทียบ ไม่สามารถสนับสนุนข้อสรุปได้จึงกลายเป็นเหตุผลวิบัติ เช่น เมื่อเห็นว่าโลกซึ่งมีสัณฐานกลมและหมุนรอบดวงอาทิตย์ มีสิ่งที่มีชีวิตอาศัยอยู่ จึงเปรียบเทียบสรุปว่า ดาวอังคารซึ่งมีสัณฐานกลมและหมุนรอบดวงอาทิตย์เหมือนกัน ต้องมีสิ่งที่มีชีวิตอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบผิดเพราะในปัจจุบันยังไม่พบว่ามีสิ่งที่มีชีวิตบนดาวอังคาร

การเปรียบเทียบผิดอีกลักษณะหนึ่ง ที่พบเห็นกันเป็นประจำก็คือ การเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพพจน์ (figure of speech) การเปรียบเทียบแบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น แต่การเปรียบเทียบในลักษณะนี้อาจจะเป็นการใช้เหตุผลที่เป็นเหตุผลวิบัติได้ ตัวอย่าง เช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 นายจาตุรนต์ ฉายแสงได้กล่าวหารัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการคลังในการใช้มาตรการจัดชั้นหนี้สำรองตั้งสำรองให้ได้ตามมาตรฐานที่ ไอ เอ็ม เอฟ (IMF) กำหนดโดยเปรียบเทียบว่า “ต่อมาบอกว่าต้องมีมาตรการจัดชั้นหนี้สำรองเข้มงวด ตรงนี้คนวิจารณ์กันมาก คนกำลังป่วยๆ บอกว่าต้องเข้มงวดมากขึ้น ต้องเอามาตรฐานเหมือนนักกีฬาเข้มแข็งให้กับคนป่วยมันก็ลำบากมากขึ้นเรื่อยๆ” (รายงานการประชุมฯ, 2524ข., น. 278)

ระบบเศรษฐกิจของประเทศกับคนป่วยนั้น ไม่สามารถจะเปรียบเทียบกันได้ การใช้เหตุผลของข้อกล่าวหาดังกล่าว นอกจากจะเป็นเหตุผลวิบัติในข้อการเปรียบเทียบผิดแล้ว ข้อความที่ว่า “ตรงนี้คนวิจารณ์กันมาก” ยังเป็นเหตุผลวิบัติในข้อการอ้างคนหมู่มากอีกด้วย

โดยสรุป การอ้างเหตุผลในการวิจัยนี้ คือ การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้คณะรัฐบาลต้องไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเห็นว่า มีการบริหารบกพร่องซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหรืออาจจะเกิดผลเสียอย่างร้ายแรงต่อไปกาลข้างหน้า ส.ส. ฝ่ายค้านจึงตั้งข้อกล่าวหาและนำเหตุการณ์การเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุน เมื่อถูกกล่าวหาเช่นนั้น โดยปกติคณะรัฐมนตรีจะปฏิเสธข้อกล่าวหาว่า “ไม่จริง” พร้อมกับจะนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนข้อโต้ตอบการกล่าวหา การอ้างเหตุผลดังกล่าวนั้น ถ้าการใช้เหตุผลมีความสมผลเหตุสมผลก็แสดงว่า ผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน แต่อย่างไรก็ดี ในการ

อภิปรายในช่วงแรกเริ่มนั้น ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ ยังไม่มีความคุ้นเคยหรือไม่มีทักษะในการใช้เหตุผลกับการกล่าวหาและหาเหตุผลมาสนับสนุน และด้วยความคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ถาม จึงนำหลักการของกระทู้ถามดังกล่าวมาใช้เป็นข้อซักถาม ซึ่งข้อซักถามนี้ไม่มีเจตนากล่าวหาเพื่อให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน หลักฐานสนับสนุนข้อซักถามจึงเป็นการอธิบายซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

4.2 การอธิบาย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กระทู้ถามนั้นเป็นการตรวจสอบและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลประเภทหนึ่ง และการเป็นควบคุมเบื้องต้น เมื่อฝ่าย ส.ส. ในสภาฯ เห็นว่ามีข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน ซึ่งเกิดผลเสียหายหรืออาจจะเกิดผลเสียหายในกาลข้างหน้าแต่ผลเสียหายดังกล่าวไม่ร้ายแรงนัก วัตถุประสงค์ของผู้ตั้งกระทู้ถามจึงไม่มีความต้องการที่จะให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งแต่ประการใด ดังนั้น ข้อซักถามซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาใช้ในระยะแรกเริ่มของการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนถึง ปี พ.ศ. 2490 จึงไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งเช่นเดียวกัน

การตั้งข้อซักถามเพื่อให้คณะรัฐบาลตอบชี้แจงโดยไม่มีความต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งในงานวิจัยนี้ถือว่าเป็นการอธิบายไม่ใช่เป็นการอ้างเหตุผล แต่อย่างไรก็ดี การอธิบายกับการอ้างเหตุผลนั้นมีการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน ปรีชา ช้างขวัญยืน และคณะ (2541, น. 1-21) กล่าวว่า รูปแบบของการเสนอความคิดของมนุษย์มีจำนวน 4 ประเภท ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกคือ การพรรณนากับการบรรยาย การเสนอความคิดแบบนี้ไม่จำเป็นต้องมีการใช้เหตุผล ส่วนการเสนอความคิดกลุ่มที่สอง คือ การอธิบายกับการชวนให้เชื่อ การเสนอความคิดแบบนี้ต้องอาศัยการใช้เหตุผล

การอธิบายของผู้ศึกษาดังกล่าวก็คือ การอธิบายของการวิจัยนี้ ส่วนการชวนให้เชื่อของผู้ศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า มีลักษณะร่วมที่คล้ายกับการอ้างเหตุผลของงานวิจัยนี้ ความเห็นของปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ (2541, น. 1-21) ดังกล่าวก็สอดคล้องกับงานเขียนของวอลตัน (Walton,1996) ในหนังสือชื่อ “Argument Structure: A Pragmatic Theory” เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ดี ปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ (2541) มิได้แยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างการใช้เหตุผลของการอธิบายกับการชวนให้เชื่อ ส่วนวอลตัน (Walton,1996) นั้น เห็นว่าการใช้เหตุผลของการอธิบายกับการชวนให้เชื่อนั้นมีความแตกต่างกัน

วอลตัน (Walton) ได้ใช้เนื้อที่ของบทที่ 2 ที่ชื่อบทว่า “Arguments and Explanations” ตั้งแต่หน้า 42-77 เพื่ออธิบายว่า การชวนให้เชื่อหรือการโต้แย้งซึ่งก็คือการอ้างเหตุผลกับการอธิบายนั้นแตกต่างกันอย่างไร โดยสรุปว่า เมื่อพิจารณาเฉพาะโครงสร้างการโต้แย้งกับการอธิบายนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีข้อสรุปกับหลักฐานสนับสนุนเช่นเดียวกัน ซึ่งในบางกรณีนั้นทั้งการโต้แย้งกับการอธิบายได้ใช้การใช้เหตุผลเดียวกัน

ความแตกต่างของการโต้แย้งกับการอธิบายนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในสื่อสารในครั้งนั้นๆ ถ้าวัตถุประสงค์ของการสื่อสารคือ การโน้มน้าวใจ การใช้เหตุผลในครั้งนั้นๆ ก็คือ การใช้เหตุผลของการอ้างเหตุผล แต่ถ้าในการสื่อสารครั้งนั้นๆ ต้องการเพียงอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การใช้เหตุผลในครั้งนั้นๆ ก็คือ การใช้เหตุผลของการอธิบาย โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการอ้างเหตุผลหรือการอธิบายก็มีการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน ดังนั้น ในการวิเคราะห์การอภิปรายทั่วไปฯ ในงานครั้งนี้ ก็สามารถจะวิเคราะห์การใช้เหตุผลของการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 3 ครั้งได้เป็นอย่างดี

4.3. สรุป

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการศึกษาตรรกะนอกรูปแบบ (informal logic) ก็เป็นเพราะว่าตรรกะในรูปแบบ (formal logic) ทั้ง 2 ประเภท กล่าวคือ ตรรกะระบบนิรนัยและอุปนัยนำมาปรับใช้กับภาษาในชีวิตประจำวัน (ordinary language) ได้ไม่ดีนัก (Fogelin and Sinnott-Armstrong, 2001, p. VII) อย่างไรก็ดี ตำราทางตรรกวิทยาจำนวนหนึ่งก็พยายามที่จะพัฒนาตรรกะในรูปแบบมาใช้กับภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กีรติ บุญเจือ (2541) ในหนังสือชื่อ “ตรรกวิทยาทั่วไป” ปรีชา ช้างขวัญยืน (2522) ในหนังสือ ชื่อ “การใช้เหตุผล” ซึ่งต่อมาปรับปรุงและตีพิมพ์ใหม่เป็น ปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ (2541) ในหนังสือชื่อ “การใช้เหตุผล: ตรรกวิทยาเชิงปฏิบัติ” จิตรา ทับแสง (2529) ในหนังสือชื่อ “ตรรกวิทยาทั่วไป” นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีงานวิจัยของกรรณิการ์ แสนศักดิ์ (2528) เรื่อง “การวิเคราะห์การอ้างเหตุผลของนักวิชาการ” ซึ่งได้ใช้หลักการของปรีชา ช้างขวัญยืน (2522) เป็นแนวทางหลักในการวิเคราะห์เป็นต้น

งานวิจัยนี้แตกต่างจากงานการศึกษาทางตรรกวิทยาที่ผ่านมา กล่าวคือ งานวิจัยที่ผ่านมาใช้ตรรกวิทยาในรูปแบบ (formal logic) ศึกษาภาษาเขียนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนงาน วิจัยนี้ใช้การอ้างเหตุผลของตรรกะนอกรูปแบบ (informal logic) วิเคราะห์คำอภิปรายในสภาฯ ซึ่งเป็น

ภาษาพูด สิ่งที่แตกต่างประการต่อมาก็คือ ในการพิจารณาความหมายของคำอภิปรายนั้น ผู้วิจัยได้ใช้หลักการทางภาษาศาสตร์มาช่วยวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายช่วงใดอยู่ในหรือนอกประเด็นของการอภิปรายทั่วไปฯ

หลักการทางตรรกวิทยาหรือการอ้างเหตุผลนั้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้เพื่อวิเคราะห์ว่า ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีหรือที่บกพร่อง ซึ่งจะพิจารณาได้จากการใช้เหตุผล ถ้าการใช้เหตุผลสมเหตุสมผลก็จะทำให้การอ้างเหตุผลดังกล่าวเป็นการอ้างเหตุผลที่ดี ถ้าการใช้เหตุผลไม่ถูกต้องหรือไม่มีความสมเหตุสมผล ก็จะทำให้การอ้างเหตุผลดังกล่าวเป็นการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง

การอ้างเหตุผลที่ดีจะส่งผลให้รู้ว่า ส.ส. ผู้อภิปรายปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน และส่งผลให้ทราบว่า ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ความจริงทางตรรกวิทยา และ “ความจริง” ทางการเมืองมีความตรงกันด้วย แต่อย่างไรก็ดี ประเด็นที่เกี่ยวกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่องนี้ ส่งผลให้ความจริงทางตรรกวิทยาเท่านั้นที่ “ไม่จริง” แต่ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก และ “ความจริง” ทางการเมืองอาจจะเป็นความจริงที่ยอมรับได้ก็เป็นไปได้ เนื่องจากการใช้เหตุผลระหว่างหลักฐานสนับสนุนกับข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ประเด็นที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แล้ว ส.ส. คนใดอภิปรายโดยมี การอ้างเหตุผลที่บกพร่องก็แสดงว่า ส.ส. ผู้อภิปรายปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ เป็นการศึกษาการใช้เหตุผลหรือเป็นการศึกษาข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน อย่างไรก็ดี การอภิปรายทั่วไปฯ มิได้มีเพียงข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนเท่านั้น ยังมีคำอธิบายประกอบเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจประเด็นที่ผู้อภิปรายคิดว่า ถ้าไม่มีคำอธิบายประกอบแล้วจะทำให้เข้าใจได้ยาก นอกจากนั้น วาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ เองได้รับการขนานนามว่า “สงครามคำพูด” เมื่อเป็นสงครามการโจมตีและทำความเสียหายร้ายแรงฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายในระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ ก็เกิดขึ้นเป็นประจำ ในการที่จะเข้าใจว่าส่วนใดเป็นการโจมตี การหาเสียงหรือโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนใดเป็นข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนและคำอภิปรายทั้งหมดนั้น เป็น “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ที่อยู่ขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีหรือไม่ อย่างไร? อยู่ในขอบเขตของวิชาภาษาศาสตร์ที่จะได้กล่าวถึงในบทถัดไป

บทที่ 5

การอภิปรายทั่วไปฯ กับภาษาศาสตร์

ในวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น หน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ การตั้งข้อกล่าวหาคณะรัฐมนตรีว่าได้บริหารผิดพลาดหรือถ้าบริหารตามนโยบายที่ปฏิบัติอยู่นั้น ความผิดพลาดย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และจะส่งผลหรือได้ส่งผลเสียอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศและประชาชน ข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น จะต้องอยู่ใน “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ที่เป็นความผิดพลาดที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล ในกรณีที่เป็นคณะรัฐมนตรี ก็มีหน้าที่โต้ตอบหรือชี้แจงข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือมีหน้าที่โต้ตอบข้อกล่าวหา ซึ่งถ้าคณะรัฐมนตรีเห็นว่า ข้อกล่าวหาไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นจริง ก็มีสิทธิที่จะนำหลักฐานสนับสนุนมาชี้แจงหักล้างข้อกล่าวหาได้ การที่จะวิเคราะห์ว่าข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลหรือไม่? และการโต้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีตรงกับ “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ของข้อกล่าวหาหรือไม่นั้น จะต้องใช้หลักการของภาษาศาสตร์เข้ามาช่วยวิเคราะห์

คำอภิปรายในการกล่าวหาและการโต้ตอบการกล่าวหาระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีดังกล่าวจะต้องเป็น “ความจริง” ทางการเมืองเท่านั้น ถ้าคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนใดไม่เป็น “ความจริง” ทางการเมืองก็แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือรัฐมนตรีผู้นั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน การที่จะวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดๆ เป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร? ก็จะต้องเปรียบเทียบจากความหมายของคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีและเปรียบเทียบกับข้อมูลข่าวสารอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งก็ต้องใช้หลักการของภาษาศาสตร์เช่นเดียวกัน

ในการวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายยังอยู่ใน “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” เดียวกันหรือไม่? ทฤษฎีที่จะใช้วิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้มี 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ (Coherence Theory) และทฤษฎีความเกี่ยวโยง (Relevance Theory) อนึ่ง คำอภิปรายในสภาฯ นั้นมีระเบียบข้อบังคับที่ต้องการให้การประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คำอภิปรายบางส่วนผู้อภิปรายจึงไม่สามารถสื่อความหมายออกมาตรงๆ จึงอภิปรายโดยมีการซ่อนและซ้อนความในสารหรือมีการบ่งชี้โดยนัย (implicature) ไว้

ผู้วิจัยจึงแบ่งบทนี้ออกเป็น 6 หัวข้อใหญ่ ดังนี้คือ

5.1 โครงสร้างของคำอภิปรายสภาผู้แทนราษฎร

5.2 หัวเรื่อง

5.3 ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ

5.4 ทฤษฎีความเกี่ยวโยง

5.5 การบ่งชี้โดยนัย

5.6 สรุป

5.1 โครงสร้างคำอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีทำหน้าที่ต่างกัน กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านมีหน้าที่ตั้งข้อกล่าวหาและนำหลักฐานมาสนับสนุน ส่วนคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่ตอบโต้ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน และต้องหาหลักฐานมาสนับสนุนเช่นเดียวกัน ถึงแม้จะมีหน้าที่ต่างกัน แต่โครงสร้างคำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่ายนั้น มีลักษณะเป็นเช่นเดียวกัน อภิญญา คำยา (2541) นวพร มีเสียงศรี (2547) และ สาวิตรี คทวณิช (Savitri Gadavanij, 2002)[1] แบ่งโครงสร้างคำอภิปรายดังกล่าวออกได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้ คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และ การลงท้าย ผู้วิจัยจึงอ้างอิงใช้ผลการศึกษาดังกล่าวแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

5.1.1 การขึ้นต้น

5.1.2 การแจ้งหัวเรื่อง

5.1.3 เนื้อเรื่อง

5.1.4 การลงท้าย

---

[1]อภิญญา คำยา (2541) นวพร มีเสียงศรี (2547) และ สาวิตรี คทวณิช (Savitri Gadavanij, 2002) ใช้คำศัพท์แตกต่างกันดังนี้คือ

1) การขึ้นต้น/ส่วนเบิกความ/ritual begining

2) การแจ้งหัวเรื่อง/ส่วนความนำ/preface to the allegations/preface to the defence

3) เนื้อเรื่อง/เนื้อเรื่อง/allegations/defence

4) การลงท้าย/ส่วนสรุป/conclusion

การแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่องของสาวิตรี คทวณิช (Savitri Gadavanij, 2002) มี 2 ประเภท เพราะแบ่งตามคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี

5.1.1 การขึ้นต้น

การขึ้นต้นเป็นการเริ่มต้นคำอภิปราย ผู้อภิปรายจะเริ่มต้นด้วยคำเรียกขานท่านประธานสภาฯ เช่น “ท่านประธานครับ” หรือ “ท่านประธานที่เคารพ” เป็นต้น เนื่องจากระเบียบข้อบังคับของการประชุมกำหนดให้ผู้ที่จะอภิปรายพูดกับประธานของที่ประชุมเท่านั้น เช่น ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2476 ซึ่งเป็นข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรกกำหนดไว้ในข้อ 34 หมวดที่ 6 ว่าด้วย การกล่าวอภิปรายสนับสนุนหรือคัดค้านญัตติไว้ว่า “คำพูดนั้น ต้องเป็นคำพูดกับประธานเสมอ” (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 10) หรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2540 ข้อ 20 ซึ่งกำหนดว่า “ต้องเป็นคำกล่าวกับประธานเท่านั้น” (ราชกิจจานุเบกษา, 2540, น. 11)

เมื่อกล่าวคำเรียกขานท่านประธานสภาฯ แล้ว หลังจากนั้น ผู้อภิปรายจึงจะกล่าวว่าตนเองชื่ออะไร เป็น ส.ส. จังหวัดอะไร สังกัดอยู่พรรคใดในกรณีที่ผู้อภิปรายเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่ถ้าผู้อภิปรายเป็นคณะรัฐมนตรีก็จะบอกชื่อกับตำแหน่งทางการเมืองในคณะรัฐมนตรี

ยกตัวอย่างเช่น

“ท่านประธานที่เคารพ กระผม ชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดพรรคชาติไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 446)

“ท่านประธานที่เคารพ กระผมพิภพ อะสีติรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 465)

“ท่านประธานสภาที่เคารพและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 80)

“ท่านประธานที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม พลตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 95)

จากตัวอย่างจำนวน 4 ตัวอย่างข้างต้น คำอภิปรายของนายชุมพล ศิลปอาชาและนายพิภพ อะสีติรัตน์ เป็นคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ข้อความว่า “ท่านประธานที่เคารพ” ก็คือการเรียกขาน ส่วนการกล่าวว่า ผู้อภิปรายชื่ออะไร เป็น ส.ส. จังหวัดไหน และสังกัดพรรคใด คือการแนะนำตัว ส่วนคำอภิปรายที่เหลือจากนั้น เป็นคำอภิปรายของรัฐมนตรี จะสังเกตได้ว่ารัฐมนตรีจะใช้คำเรียกขานถึง ส.ส. ทุกคนในสภาฯ ด้วย ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านจะเรียกขานไปที่ประธานสภาฯ คนเดียว การขึ้นต้นของคณะรัฐมนตรีนั้น บางคนก็แนะนำตัวว่าตนเองคือใคร แต่บางคนก็ไม่แนะนำตัว เพราะอาจจะเห็นว่าเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว และโดยปกติแล้วประธานสภาฯ ก็จะชี้และเรียกชื่อเป็นการอนุญาตให้อภิปรายได้

ในส่วนของการขึ้นต้นนี้เป็นรูปแบบตายตัว ผู้วิจัยจึงมิได้นำส่วนขึ้นตัวนี้มาวิเคราะห์ในประเด็นของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่? ส่วนที่จะเริ่มวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็น “ความจริง” ทางการเมืองนั้น จะเริ่มวิเคราะห์ตั้งแต่ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

5.1.2 การแจ้งหัวเรื่อง

การแจ้งหัวเรื่องเป็นส่วนที่ถัดมาจากการขึ้นต้น ผู้อภิปรายแจ้งต่อที่ประชุมว่าจะอภิปรายในเรื่องใด? กล่าวคือ ถ้าเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้อภิปรายก็จะกล่าวว่าจะอภิปรายใครบ้างด้วยข้อกล่าวหาใดบ้าง ในกรณีที่เป็นคณะรัฐบาลก็จะกล่าวว่า จะตอบข้อกล่าวหาของใคร ซึ่งรัฐมนตรีบางคนอาจจะใช้วิธีการทบทวนข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็ได้

ยกตัวอย่างเช่น คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสง ส.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา พรรคความหวังใหม่ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

> ท่านประธานที่เคารพ ผมจาตุรนต์ ฉายแสง พรรคความหวังใหม่ จากจังหวัดฉะเชิงเทรา ผมจะอภิปรายเรื่องเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความล้มเหลวผิดพลาดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง[2] ซึ่งจะมีหลายเรื่อง ท่านที่ฟังธนาคารกรุงไทยอยู่กำลังต่อเนื่องอยู่ดีๆ ก็ขอให้รอนิดเดียวนะครับ เพียงไม่กี่นาทีก็เข้าเรื่องกรุงไทยได้ แต่ว่าต้องอธิบายรวมๆ สักหน่อยก่อน (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 248)

จากคำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น นายจาตุรนต์ ฉายแสงแจ้งหัวเรื่องว่า จะอภิปรายเรื่องเศรษฐกิจ และจะเน้นเฉพาะความล้มเหลวผิดพลาดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ ซึ่งนายจาตุรนต์ ฉายแสงแจ้งว่ามีหลายเรื่อง สำหรับข้อความที่ว่า “ท่านที่ฟังธนาคารกรุงไทยอยู่กำลังต่อเนื่องอยู่ดีๆ ก็ขอให้รอนิดเดียวนะครับ” แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีระเบียบข้อบังคับให้พูดกับประธานของที่ประชุมเท่านั้น แต่ในบางครั้งผู้อภิปรายก็อาจจะจงใจหรือไม่จงใจพูดไปถึงฝ่ายตรงกันข้าม ฝ่ายเดียวกัน หรืออาจจะรวมถึงสาธารณชนซึ่งฟังการถ่ายทอดการอภิปรายทางวิทยุหรือโทรทัศน์ด้วยก็ได้

---

[2] เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

สำหรับตัวอย่างการแจ้งหัวเรื่องของรัฐมนตรี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง คำอภิปรายของนายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง การคลัง วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

> กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ขออนุญาตให้ความเห็นตอบข้อซักถามของนายแพทย์ภูมินทร์ เกี่ยวกับเรื่องของอัตราแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย[3] ซึ่งคุณหมอได้แสดงความเห็น ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลในขณะนี้ ประการแรกในเรื่องของ **...**(รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 132)

จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายของนายพิสิฐ ลี้อาธรรมแจ้งว่า ต้องการจะโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน นายแพทย์ภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนและอัตราดอกเบี้ย แต่อย่างไรก็ดี ในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องนี้ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีได้ใช้ไปในวัตถุประสงค์อื่นๆ ด้วย เช่น การทำลายชื่อเสียงของฝ่ายตรงข้าม การหาเสียงให้กับตนเองหรือพรรคพวกของตนเอง เป็นต้น

ยกตัวอย่างเช่น คำอภิปรายของนายพิภพ อะสีติรัตน์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 ดังนี้

> ท่านประธาน ขณะที่ท่านนายกฯ ท่านอบรมรัฐมนตรีของท่านว่าให้ใจเย็นๆ มีอะไรให้ยิ้มสู้ ท่านเองกลับแสดงกิริยาโมโห **...** เกิดมาตายหนเดียว กระผมสงสัยว่าการเปิดอภิปรายนั้น เกี่ยวกับเรื่องเป็นเรื่องตายตรงไหนครับ ทุกคนก็ตาย แต่จะตายดีหรือตายไม่ดีนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง กระผม ขอแวะไปหาท่านนายกฯ เพียงเท่านี้ วกเข้ามาหากระทรวงพาณิชย์ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 465)

จะเห็นได้ว่า นายพิภพ อะสีติรัตน์ได้ใช้ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องโจมตี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ในเรื่องที่ตอบข้อซักถามของสื่อมวลชนด้วยอารมณ์โมโหว่า “เกิดมาตายหนเดียว” เมื่อถูกสื่อมวลชนขอสัมภาษณ์ว่า มีความรู้สึกอย่างไรต่อการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ หลังจากนั้น นายพิภพ อะสีติรัตน์ได้จึงอภิปรายไปถึงเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นการตั้งข้อกล่าวหากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายอบ วะสุรัตน์

---

[3]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องนี้ เนื่องจากเป็นการระบุหัวข้อการอภิปรายว่า ผู้อภิปรายต้องการจะอภิปรายในเรื่องใด ซึ่งผู้อภิปรายบางคนใช้การแจ้งหัวเรื่องนี้อภิปรายสนับสนุนผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกันบ้าง โจมตีฝ่ายตรงกันข้ามบ้าง หรือใช้เนื้อหาไปเพื่อหาเสียงให้ตนเองกับพรรคที่ตนเองสังกัดบ้าง ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องนี้จึงไม่มีการใช้เหตุผลมาเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์เพียงแต่ว่าคำอภิปรายเป็น "ความจริง" ทางการเมืองหรือไม่? และละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาฯ หรือไม่? เท่านั้น

ในการวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายของผู้อภิปรายคนใดเป็น "ความจริง" ทางการเมืองหรือไม่นั้น ในชั้นแรกผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพื่อให้ได้ความหมายที่ผู้อภิปรายต้องการจะสื่อสารออกมาเท่านั้น โดยยังจะไม่การวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดเป็น "ความจริง" ทางการเมืองหรือไม่? ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดเป็น "ความจริง" ทางการเมืองหรือไม่? ด้วยปัจจัยหลัก 2 ประการคือ

1) เมื่อคำอภิปรายนั้นมีผู้โต้แย้ง ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยจะนำความหมายของที่ขัดแย้งกันนั้นมาเปรียบเทียบกัน

2) เมื่อผู้วิจัยเห็นว่า คำอภิปรายนั้นมีความขัดแย้งกับคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนเดียวกันหรือผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกัน

สำหรับส่วนสำคัญที่จะต้องวิเคราะห์ว่า มีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือไม่ ? เป็น "ความจริง" ทางการเมืองหรือไม่? และละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาฯหรือไม่? ก็คือ ส่วนของเนื้อเรื่องในหัวข้อถัดไป

5.1.3 เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องเป็นส่วนที่เป็นเนื้อหาหลักของการอภิปรายของแต่ละคน ซึ่งผู้อภิปรายอาจจะมีการเกริ่นนำ (lead) หรืออารัมภบทเพื่อจะเข้าเนื้อหาดังกล่าว ในองค์ประกอบของคำอภิปรายทั้ง 4 ส่วนนั้น เนื้อหาเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุดหรือเป็น "หัวใจ" ของการอภิปรายทั่วไปฯ เพราะข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนจะปรากฏอยู่ในส่วนนี้ ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่กำลังอภิปรายกันนั้นอยู่ในหรือนอกประเด็นของการอภิปรายทั่วไปฯ

ดังนั้น การที่จะพิจาณาว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่อย่างไร? จึงจะต้องพิจารณาและวิเคราะห์ในส่วนของเนื้อเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของเนื้อเรื่องนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายไม่ได้อภิปรายชี้แจงเฉพาะข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนเท่านั้น ยังมีประเด็นหรือหัวเรื่องอื่นๆ ที่ต้องการจะสื่อสารไปถึงสาธารณชนสอดแทรกเข้าไปในคำอภิปรายอีกด้วย เช่น การหาเสียงให้กับฝ่ายตน การทำลายคะแนนนิยม

ทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม เป็นต้น การวิเคราะห์การใช้เหตุผลของเนื้อเรื่องนี้ ในเบื้องแรกจึงต้องแบ่งแยกหัวเรื่องออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ก่อนคือ หัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลและหัวเรื่องอื่นๆ

ในการพิจารณาการใช้เหตุผลว่ามีความสมเหตุสมผลหรือไม่? ซึ่งจะส่งผลให้ทราบว่าผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตนหรือไม่นั้น เป็นหลักการของการอ้างเหตุผลซึ่งได้กล่าวมาแล้วในบทที่ผ่านมา แต่ในการที่จะทราบว่าคำอภิปรายส่วนใด เรื่องใด ประเด็นใดเป็นข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หรือหลักฐานสนับสนุน และคำอภิปรายดังกล่าวยังเป็นเรื่องเป็นประเด็นเดียวกับความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) หรือไม่? จะใช้หลักการของหัวเรื่อง การผูกโยงถ้อยคำ (cohesion) และความเกี่ยวโยงเข้าเรื่องกัน (relevance) ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไปข้างหน้า

ในการพิจารณาและวิเคราะห์ “ความจริง” ทางการเมืองก็จะใช้หลักการเดียวกันกับที่ได้อธิบายไปในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องที่ผ่านมา ลักษณะของการวิเคราะห์ที่คล้ายกับการวิเคราะห์ในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องก็คือ ส่วนของการลงท้ายดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

5.1.4 การลงท้าย

การลงท้ายเป็นส่วนสรุปข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและขอบคุณประธานสภาฯ แต่ในบางกรณีที่ผู้อภิปรายถูกบังคับโดยประธานสภาฯ ให้อภิปรายให้สั้นลง อาจจะไม่มีการสรุปก็ได้ แต่การขอบคุณจะมีเสมอ

ยกตัวอย่างเช่น การลงท้ายของนายสุชาติ ศรีสังข์ ส.ส. จังหวัดมหาสารคาม พรรคความหวังใหม่ ดังนี้

> ท่านประธานครับ วันนี้ 2542 แล้ว ไม่ใช่ 2512 แน่นอน ความจนที่โฆษณาฉาบทาจิตวิญญาณที่แท้จริงนั้น ได้ถูกขูด ได้ถูกลอก จากผู้รักความเป็นธรรมทุกวงการอย่างล่อนจ้อนแล้ว เลิกเถอะครับ เลิกอ้างว่า ท่านมาจากคนจน เพราะนั่นคือ อดีตที่เป็นกายหยาบของท่านเท่านั้น ผมไม่อยากจะกล่าวคำว่าจิตวิญญาณของท่านในวันนี้ กำลังทรยศต่อกำเนิดของความเป็นลูกชาวบ้านของท่าน เพราะฉะนั้น สิ่งที่ผมกราบเรียนทั้งหมด นายสุชาติ ศรีสังข์ พรรคความหวังใหม่ มหาสารคาม เป็นคนหนึ่งที่ไม่สามารถที่จะไว้วางใจคณะรัฐบาลนี้ได้อีกต่อไป ขอบคุณมากครับ ท่านประธาน (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 51)

นายสุชาติ ศรีสังข์ได้อภิปรายสรุปว่า นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยที่ทำตัวเป็นคนยากจนนั้น เป็นการเสแสร้งและได้ถูกเปิดเผยจนหมดสิ้นแล้ว นายสุชาติ ศรีสังข์จึงไม่สามารถไว้วางใจคณะรัฐมนตรีชุดนี้ได้ คำอภิปรายสุดท้ายของนายสุชาติ ศรีสังข์ก็คือ การขอบคุณท่านประธานสภาฯ

เมื่อนายสุชาติ ศรีสังข์ได้อภิปรายจบลงไปแล้ว ก็มีคณะรัฐมนตรี 2-3 คนโต้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าวของนายสุชาติ ศรีสังข์ นายสาวิตต์ โพธิวิหค รัฐมนตรีประจำสำนักรัฐมนตรีก็ขอใช้สิทธิพาดพิงอภิปรายถึงเรื่องโครงการมิยาซาวา เมื่อถึงส่วนของการลงท้าย คำอภิปรายของนายสาวิตต์ โพธิวิหคเป็นดังนี้คือ

> ที่ได้มีการบอกว่า ล่าช้า ตรงนี้เป็นจริง เพราะ เป้าหมายสำหรับเดือนนี้ น่าจะออกไปแล้วประมาณ 38,000 กว่าล้านบาท ซึ่งผมก็คิดว่า เราสามารถเร่ง[4] ขึ้นมาได้ แล้วก็โครงการนี้ จะแล้วเสร็จประมาณกลางปีหน้า/โดยสรุป ผมขอกราบเรียนว่า โครงการที่เราเรียกว่า มิยาซาวานั้น เป็นส่วนสำคัญของแผนงานกระตุ้นเศรษฐกิจ ในการลดปัญหาของคนยากจน คนตกงาน และในขณะเดียวกันเป็นมาตรการในการที่จะ ให้เศรษฐกิจเราฟื้นเร็วขึ้น ซึ่งขณะนี้ ก็เป็นไปตามเป้าหมายที่ทางรัฐบาลได้ วางไว้ ขอบคุณครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 93)

จะเห็นได้ว่า การลงท้ายของผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็มีลักษณะตายตัวเช่นเดียวกับการขึ้นต้น กล่าวคือ ผู้อภิปรายจะสรุปข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา เพื่อเป็นการเน้นหรือย้ำใยความสำคัญเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น หลังจากนั้นก็จะเป็นการขอบคุณประธานสภาฯ ในส่วนของการลงท้ายนี้ จะไม่มีการวิเคราะห์การใช้เหตุผลเช่นเดียวกันกับส่วนการแจ้งหัวเรื่องจะวิเคราะห์แต่เพียงว่าเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่? และละเมิดข้อบังคับการประชุมสภาฯ หรือไม่เท่านั้น

คำอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคนในสภาฯ จะมีโครงสร้างเช่นเดียวกันนี้ คำอภิปรายที่มีช่วงระยะเวลาที่ยาวนานเช่นนี้ จึงเป็นภาษาที่ประกอบไปด้วยหัวเรื่องเป็นจำนวน หัวเรื่องดังกล่าวมีความสำคัญมากในการวิจัยนี้ เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีจะอภิปรายไปทีละเรื่องทีละประเด็น และผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์โดยอาศัย “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” เหล่านั้น

---

[4]เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแสดงให้เห็นจุดแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนการลงท้าย

โดยจะตัดแบ่งคำอภิปรายออกเป็นหัวเรื่องก่อน เพื่อที่จะหาว่าข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุนคือหัวเรื่องใดในคำอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคน

5.2 หัวเรื่อง

บราวน์และยูล (Brown and Yule, 1983, p. 70) กล่าวว่า หัวเรื่อง หมายถึง สิ่งที่แสดงเนื้อหาของข้อความ โดยแสดงว่าส่วนนี้ของข้อความเกี่ยวกับอะไร และส่วนต่อไปของข้อความเกี่ยวกับอะไร สำหรับวิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2533, น. 102) ให้ความหมายว่า หัวเรื่องเป็นเนื้อหาหลักและ/หรือกรอบของเรื่องที่ต้องการสื่อออกไป ความหมายหรือเนื้อหานี้อาจปรากฏออกมาในรูปของการใช้ถ้อยคำต่างๆ ไม่เจาะจงว่า จะเป็นคำใด หรือรูปประโยคใดโดยเฉพาะ ส่วนประกอบของเนื้อหาสำคัญที่จะช่วยบอกว่าหัวเรื่องเริ่มที่ใดและจบหรือเปลี่ยนไปในจุดใดก็คือ สิ่งที่ถูกกล่าวถึง การกระทำ กาลเวลา และสภาพแวดล้อม เป็นต้น

จากคำจำกัดความดังกล่าวแสดงว่า หัวเรื่องจะบอกให้ทราบว่า ข้อความนั้นกำลังพูดถึงอะไร? ข้อความอยู่ในประเด็นหรือในกรอบของหัวเรื่องที่แจ้งไว้หรือไม่ การที่จะรับรู้ว่าใจความสำคัญหรือประเด็นสำคัญของเรื่องทั้งหมด จะต้องพิจารณาจากความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการถ่ายทอดออกมาให้ปรากฏให้เห็นได้ทั้งในรูปภาษา เช่น วลี ประโยค หรือหน่วยภาษาที่ใหญ่กว่าขึ้นไปก็ได้ หรือบางครั้งผู้รับสารอาจไม่สามารถเข้าใจได้จากการใช้ภาษาที่ปรากฏให้เห็นดังกล่าว ต้องใช้การพิจารณาตีความจากเนื้อความที่ปรากฏในข้อความทั้งหมด ร่วมกับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เฉพาะของผู้รับสาร จึงจะสามารถทราบได้ว่าเจตนาหรือใจความสำคัญของเรื่องที่กล่าวถึงกันอยู่คือเรื่องอะไร

ในกรณีที่เป็นคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็หมายถึงว่า หัวเรื่องอาจเป็นข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือเป็นข้อโต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาล หรือเป็นหลักฐานสนับสนุน หรือเป็นหัวเรื่องที่อธิบายประกอบให้ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบข้อกล่าวหามีความชัดเจนขึ้น ความหมายของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาหรือหลักฐานสนับสนุนนั้น ไม่อาจจะพิจารณาจากประโยคใดประโยคหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องคำนึงถึงบริบท ความรู้ร่วมกันของผู้พูด-ผู้ฟัง สถานการณ์อีกด้วย

เมื่อพิจารณาธรรมชาติของการอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาจะไม่ตั้งข้อกล่าวหาคณะรัฐบาลเพียงเรื่องเดียวหรือประเด็นเดียว แต่จะค้นหาเหตุการณ์ทางการเมืองที่ฝ่ายตน “เห็นว่า” เป็นความผิดพลาดของรัฐบาลมากที่สุดเท่าที่จะหามาได้ นำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาหลักฐานที่พิสูจน์ได้อย่างชัดเจนก็คือ ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ในยุคแรกๆ จะมีเพียงประเด็น

เดียวหรือข้อหาเดียว แต่ในยุคหลังๆ จะมีมากกว่า 10 ประเด็นขึ้นไป ในการตอบโต้ข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านดังกล่าว ฝ่ายรัฐบาลก็ต้องหาหลักฐานต่างๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะหาได้มากล่าวชี้แจงเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายนายเอกพร รักความสุข ส.ส. จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ที่อภิปรายในประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจโดยเฉพาะปัญหาที่เกิดกับธนาคารกรุงไทยฯ ในการอภิปรายทั่วไปฯ รัฐบาลทั้งคณะในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมีข้อกล่าวหาจำนวน 4 ประเด็น และแต่ละข้อกล่าวหาก็จะมีหลักฐานสนับสนุนประกอบ ดังนี้คือ[5]

ข้อกล่าวหาแรก: รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคาร กรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ พบว่ามีหนี้เสีย ร้อยละ 48

หลักฐานสนับสนุน: ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตามรายงานของบริษัทไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ

ข้อกล่าวหาที่สอง: รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคาร กรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: รัฐบาลไม่เข้าไปแก้ปัญหาหนี้เสียตามที่ปรากฏในรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์สฯ

ข้อกล่าวหาที่สาม: รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานของธนาคาร กรุงไทยฯ เพื่อช่วยเหลือพวกพ้อง

หลักฐานสนับสนุน: รัฐบาลพยามยามใช้อำนาจของรัฐบาลแทรกแซงให้มีการแต่งตั้งบุคคลที่เป็นคนของคณะรัฐบาลให้มีอำนาจสูงขึ้น เช่น นายไพโรจน์ วโรภาส จากรองกรรมการผู้จัดการธนาคารให้เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ เป็นต้น

หลักฐานสนับสนุน: รัฐบาลเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานโดยต้องการ แต่งตั้งให้นายสิงห์ ตังทัตสวัสดิ์เป็นทั้งประธานคณะกรรมการบริหารธนาคาร และกรรมการผู้จัดการใหญ่ ซึ่งผิดหลักการที่ปฏิบัติมาของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: มอบนโยบายสำคัญไว้ว่า ในการปฏิรูปธนาคาร กรุงไทยฯ ให้เป็นธนาคารพาณิชย์เอกชนนั้นไม่ต้องเร่งรีบ

---

[5]โปรดดูรายละเอียดการวิเคราะห์คำอภิปรายบางส่วนในบทที่ 8 และดูคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขทั้งหมดในภาคผนวก ฎ

หลักฐานสนับสนุน: คณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ที่แต่งตั้งเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2542 มีบุคคลที่ไม่เหมาะสมจำนวนหนึ่ง มาดำรงตำแหน่งกรรมการ เพราะเป็นบุคคลากรของบริษัทที่เป็นลูกหนี้จัดชั้นตามรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์สฯ

ข้อกล่าวหาที่สี่: รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: ไม่เคยมีการดำเนินการใดๆ กับปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ ไม่เคยดำเนินการใดๆ กับคนของธนาคารกรุงไทยฯ

คำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้นประกอบไปด้วยหัวเรื่องย่อยอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่งแต่ผู้วิจัยนำมาเป็นตัวอย่างเฉพาะข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนเท่านั้น จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายเฉพาะที่เป็นข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของนายเอกพร รักความสุขมี 12 หัวเรื่อง โดยมีข้อกล่าวหา 4 ประเด็นหรือ 4 หัวเรื่อง และมีหลักฐานสนับสนุน 8 ประเด็น หรือ 8 หัวเรื่อง

ความเข้าใจว่าคำอภิปรายส่วนใดเป็นหัวเรื่องข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหาหรือเป็นหลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นการวิเคราะห์เบื้องต้น เพราะการที่เข้าใจว่า หัวเรื่องดังกล่าวเหล่านั้น ยังอยู่ในประเด็นและยังไม่ออกนอกประเด็นของขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล และคณะรัฐมนตรีตอบชี้แจงได้ตรงประเด็นกับข้อกล่าวหาหรือไม่? จะต้องพิจารณาจากกลไกทางภาษา เช่น การใช้คำสรรพนามที่อ้างถึง ส.ส. ฝ่ายค้านหรือรัฐมนตรี การใช้คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันและการใช้คำที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักการของทฤษฎีการเชื่อมโยงความซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

5.3 ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ

ข้อบังคับการประชุมฯ ทุกฉบับจะต้องมีข้อบังคับว่า “การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็น” ดังนั้น ทั้งผู้อภิปราย ประธานสภาฯ และผู้ร่วมประชุมจึงจำเป็นต้องมีกลไกทางภาษาหรือความคิดไว้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าเรื่องใดอยู่ในประเด็นหรือไม่อยู่ในประเด็น ในทางภาษาศาสตร์สิ่งที่ช่วยในการอภิปรายให้อยู่ประเด็นคือ การเชื่อมโยงความ ซึ่งเป็นกลไกบอกให้ทราบว่า สิ่งที่กำลังกล่าวถึงอยู่นั้นสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ในเรื่องเดียวกันอย่างไร กลไกทางภาษาดังกล่าวนั้น โดยปกติผู้อภิปรายจะมีความรู้ดังกล่าวอยู่แล้วทุกคน ดังนั้นเมื่อมีการอภิปราย “นอกประเด็น” ออกไป ก็อาจจะเป็นไปได้ว่า ผู้อภิปรายมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการออกนอกประเด็นไปเอง หรือผู้อภิปรายเห็นว่ายังอยู่ในประเด็น แต่บุคคลอื่นซึ่งมีความรู้ ประสบการณ์ มุมมองต่างกันเห็นว่าออกนอกประเด็นไปแล้ว

ในกรณีที่เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน ลักษณะคำอภิปรายที่จะแสดงให้เห็นว่า ผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ประการแรกก็คือ ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จะต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า รัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป ความผิดพลาดก็ต้องเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาล หรือการกระทำตามคำสั่งของรัฐบาล เป็นต้น ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ญัตติฯ ดังกล่าวนั้นต้องการหลักฐานสนับสนุนอีกอย่างน้อย 1 ชั้น คำอภิปรายเช่นนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านจะต้องนำกลไกทางภาษามาอภิปรายให้คำอภิปรายทั้งหมดอยู่ในเรื่องหรือประเด็นเดียวกัน ถ้าข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุนเป็นคนละเรื่องคนละประเด็นกัน ก็แสดงให้เห็นว่าการใช้เหตุผลในคำอภิปรายดังกล่าวไม่สมเหตุสมผล ซึ่งก็ส่งผลให้ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายดังกล่าวขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ในกรณีที่เป็นฝ่ายรัฐบาลก็ต้องตอบชี้แจงข้อกล่าวหาให้ตรงประเด็นกับข้อกล่าวหา การที่คำอภิปรายของฝ่ายรัฐบาลมีลักษณะ 5 ประการดังจะกล่าวไว้ด้านล่าง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปัดความรับผิดชอบของรัฐมนตรีในงานการศึกษาของสมบัติ จันทรวงศ์ (2547) ดังนี้

1) การไม่ตอบข้อกล่าวหา

2) ไม่ตอบข้อกล่าวหาแต่โจมตีผู้กล่าวหา

3) การตอบไม่ตรงกับข้อกล่าวหา

4) การทำท่าเหมือนว่าจะตอบแต่คำอภิปรายไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา

5) การเลี่ยงไม่ตอบข้อกล่าวหาโดยการทำให้เป็นเรื่องตลกไป

ก็แสดงให้เห็นว่า รัฐมนตรีตอบไม่ตรงประเด็นของข้อกล่าวหา หรือการใช้เหตุผลในคำอภิปรายดังกล่าวไม่สมเหตุสมผล ซึ่งก็ส่งผลให้รัฐมนตรีผู้อภิปรายดังกล่าวขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

นอกจากนั้นแล้ว ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น โดยปกติแล้วจะมีระเบียบข้อบังคับไม่อนุญาตให้มีการอภิปรายซ้ำกัน แต่อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายทุกครั้งก็จะมีการอภิปรายที่ซ้ำกันเสมอ โดยผู้อภิปรายของฝ่ายเดียวกันอาจจะใช้ส่วนแจ้งหัวเรื่องอภิปรายสนับสนุนผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกัน ผู้อภิปรายบางคนก็ใช้ส่วนของเนื้อเรื่องอภิปรายซ้ำกับผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกันเป็นต้น

ยกตัวอย่างเช่น

ข้อกล่าวหาของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับ ส.ส. ฝ่ายค้านอีกจำนวนหนึ่ง ที่กล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทยว่า แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทยในคราวการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 มาเป็นตัวอย่างประกอบคำอธิบายดังนี้

เรื่องนี้มีความเกี่ยวพันกับนายราเกซ สักเสนาผู้ต้องหาคดีฉ้อโกงทรัพย์ธนาคารกรุงเทพฯ พณิชยการฯ ซึ่งหลบหนีคดีไปอยู่ที่ประเทศแคนาดา และถูกเจ้าหน้าที่ของประเทศแคนาดาจับในคดีหลบหนีเข้าประเทศโดยไม่ถูกกฎหมาย นายราเกซ สักเสนาให้การต่อศาลสูงของแคนาดาและพูดผ่านสื่อสารมวลชนว่า เคยบริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองในเมืองไทยอย่างน้อย 2 พรรคคือ พรรคชาติไทยและพรรคเอกภาพ ซึ่งบุคลากรของทั้ง 2 พรรคนั้นปฏิเสธว่า คำกล่าวของนายราเกซ สักเสนาว่าไม่จริง แต่ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ยังคงสืบสวนอยู่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้นำหลักฐาน คือ สำเนาบันทึกข้อความของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งสอบถามระหว่างหน่วยงานของตำรวจด้วยกันว่า นายราเกซ สักเสนาโอนเงินให้พรรคชาติไทยจริงหรือไม่? มาตั้งเป็นข้อกล่าวหารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ว่า แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชา โดยมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้[6]

> เอกสารในมือของกระผมฉบับนี้ เป็นเอกสารที่ระบุถึงข้อความอันหนึ่งดังต่อไปนี้ จากการตรวจสอบปรากฏว่า ในคดีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยร้องทุกข์กล่าวโทษ นายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ อดีตผู้บริหารธนาคาร กรุงเทพฯ พาณิชย์การ จำกัด (มหาชน) กับพวก ซึ่งมีนายราเกซ สักเสนา เป็นผู้ต้องหาร่วมอยู่ด้วย ในข้อหาร่วมกันยักยอกเงินและกระทำผิดต่อเจ้าหน้าที่นั้น ซึ่งตามคำสั่งกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ลงวันที่ 9 มกราคม 2541 มี<u>ท่าน</u>เป็นพนักงานสอบสวนในคดีลำดับที่เท่านั้นๆ ดังนั้นจึงขอความร่วมมือมายัง<u>ท่าน</u>เพื่อตรวจสอบว่าจากการสอบสวนในคดีที่<u>ท่าน</u>[7]เป็นพนักงานสอบสวนร่วมอยู่ด้วยนั้น มีข้อมูลว่ามีการโอนเงินจากนายราเกซ สักเสนา ไปให้กับพรรคชาติไทยหรือนายบรรหาร ศิลปอาชาหรือไม่อย่างไร (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 9-10)

นอกจาก พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธแล้ว ยังมีฝ่ายค้านคนอื่นๆ ก็มาอภิปรายซ้ำในประเด็นนี้อีก เช่น คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

---

[6]โปรดดูรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาประเด็นการแบลคเมล (blackmail) นี้ในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2 “ความจริง” ทางการเมือง

[7]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

> เอกสารอย่างนี้ต้องกล่าวหาเลยว่า พรรคร่วมรัฐบาลใครก็ตามมีอิทธิฤทธิ์อิทธิเดช เหนือกรมตำรวจเล่นการเมืองแบลคเมล์ (blackmail) ... ผมเรียนย้ำประธาน อีกครั้งนะครับว่าที่พลเอกชวลิต เอามาบอกไม่ได้หวังให้พรรคร่วมรัฐบาลแตกแยก แต่ว่ามันมีนักการเมืองบางคนในฟากรัฐบาลเล่นสกปรก จะมีการแบลคเมล์ ...อย่างนี้เขาเรียกว่า นักแบลคเมล์[8] (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 152-155)

หลังจากนั้นแล้ว นายชิงชัย มงคลธรรม ยังได้อภิปรายย้ำประเด็นแบลคเมล (blackmail) ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> นี่คือการคุกคามพรรคชาติไทยและท่านบรรหาร ศิลปอาชา ผมคิดอย่างนี้แล้วเห็นอย่างนี้ ต่อหน้าซึ่งๆ หน้ากัน ไม่ได้มาเสี้ยมให้ใครแตกแยกกันทั้งสิ้น นี่คือสัจจะของมันที่เป็นอยู่และเป็นจริง ท่านอยู่กันต่อไปเถอะครับ อีกไม่กี่เดือนกี่ปีมันก็ครบวาระ พวกผมไม่ได้ไปสำเหนียกว่ากูต้องขึ้น กูต้องลง วันนี้เวลานี้ไม่ใช่กล้าออกมา แล้วคิดอะไรจะกลับขึ้นไปเป็นง่ายๆ ประชาชนให้โอกาสท่านท่านทำต่อไป อย่าวิตกกังวลว่าผมจะไปคิดจะไปอิจฉาในสิ่งเหล่านั้น ผ่านมาเยอะ แล้วครับ แต่วันนี้มันน่ากลัวที่การเมืองเมืองไทยมันมาถึงจุดอับ ถึงจุดตกต่ำสูงสุด การคุกคาม ลักษณะนี้ชาวบ้านเรียกว่าแบลคเมล์ (blackmail)[9] กัน คิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 118-119)

จะเห็นได้ว่า การอภิปรายในประเด็นนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านอย่างน้อย 3 คนได้อภิปรายในเรื่องเดียวกันแต่ต่างวันและเวลากัน ผู้อภิปรายทุกคนจะใช้การซ้ำคำ (reiteration) เช่นคำว่า นายบรรหาร ศิลปอาชา พรรคชาติไทย และ แบลคเมล์ (blackmail) ซ้ำๆ กันหลายครั้ง การซ้ำคำเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้อภิปรายทั้ง 3 คน อภิปรายอยู่ในเรื่องเดียวกัน การซ้ำคำดังกล่าวจึงเป็นกลไกการเชื่อมโยงความในลักษณะหนึ่งที่จะสามารถวิเคราะห์ได้ว่า คำอภิปรายจากผู้อภิปรายคนเดียวกัน หรือหลายคนเป็นเรื่องเดียวกันหรือไม่? หรือยังอยู่ในประเด็นเดียวกัน ยังไม่ออกนอกประเด็นไป

---

[8]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

[9]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

จากตัวอย่างข้างต้น คำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับนายชิงชัย มงคลธรรม มีการใช้คำสรรพนาม “ท่าน” ซ้ำกันหลายครั้ง แต่เมื่อพิจารณาจากข้อความทั้งหมดแล้ว คำว่า “ท่าน” ในคำอภิปรายของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับนายชิงชัย มงคลธรรมนั้น มิได้อ้างอิง (reference) ถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเดียวกัน คำว่า “ท่าน” ของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธนั้น หมายถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เกี่ยวข้องกับคดีดังกล่าว ส่วน คำว่า “ท่าน” ของนายชิงชัย มงคลธรรม เป็นการอ้างอิงถึงนายบรรหาร ศิลปอาชาในข้อความว่า “ท่านบรรหาร ศิลปอาชา” ส่วนคำว่า “ท่าน” อีก 3 คำนั้น นายชิงชัย มงคลธรรมหมายถึงคณะรัฐมนตรี ซึ่งคำอภิปรายช่วงนี้ของนายชิงชัย มงคลธรรมก็เป็นการอภิปรายโดยตรงไปที่คณะรัฐมนตรีโดยมิได้เป็นการอภิปรายผ่านประธานสภาฯ

นอกจากนั้นแล้ว รัฐมนตรีผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ถูกกล่าวหา เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายชำนิ ศักดิ์เศรษฐ์ก็อภิปรายถึงประเด็นนี้เช่นเดียวกัน แต่เป็นการปฏิเสธว่าไม่มีการแบลคเมล (blackmail) ดังที่มีการกล่าวหากัน ผู้อภิปรายแต่ละคนก็ต้องใช้กลไกการเชื่อมโยงความดังกล่าวนั้น การที่จะทำความเข้าใจกับคำอภิปรายของผู้อภิปรายแต่ละคนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำทฤษฎีการเชื่อมโยงความเข้ามาช่วยในการศึกษาด้วย

อย่างไรก็ดี ในทฤษฎีนี้จะพิจารณาเฉพาะตัวเนื้อความของคำอภิปรายเท่านั้น จะไม่นำบริบทของภาษาเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย แต่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ผ่านมานั้น มีคำอภิปรายเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ว่าเป็นเรื่องเดียวกัน อยู่ในประเด็นเดียวกันและยังไม่ออกนอกประเด็น แต่ไม่สามารถพิจารณาได้จากคำ วลี หรือประโยคที่อยู่ในคำอภิปราย กล่าวคือ เนื้อความของภาษาไม่ได้แสดงความเกี่ยวพันกัน แต่เมื่อพิจารณาความหมายจากบริบทแล้วพบว่ามีความเกี่ยวพันกัน ซึ่งในกรณีนี้ทางวิชาภาษาศาสตร์มีทฤษฎีความเกี่ยวโยง (relevance theory) ไว้สำหรับศึกษา

5.4 ทฤษฎีความเกี่ยวโยง

การอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ส่วนใหญ่แล้ว คณะรัฐมนตรีจะโต้ตอบข้อกล่าวหาว่า “ไม่จริง” พร้อมกับนำหลักฐานสนับสนุนของตนเองมาอภิปรายชี้แจง ดังเช่น ในประเด็นการแบลคเมล (blackmail) ที่ยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้น ตัวอย่างดังกล่าวนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านได้วิเคราะห์ตีความหมายเหตุการณ์ทางการเมืองซึ่งมีหลายเหตุการณ์ประกอบกัน และมีความต่อเนื่องมายาวนานและผูกพันไปถึงตัวบุคคลอื่นๆ เช่น นายเกริกเกียรติ

ชาลีจันทร์ อดีตผู้บริหารธนาคาร กรุงเทพฯ พาณิชย์การ จำกัด (มหาชน) และนายราเกซ สักเสนา เป็นต้น มาสรุปเป็น “ความจริง” ทางการเมืองชุดหนึ่งและนำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาคณะรัฐมนตรีชุดนี้ รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหา เช่น พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ และนายชำนิ ศักดิเศรษฐ์ รัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยต่างก็ปฏิเสธข้อกล่าวว่าหา “ไม่จริง” นั่นก็แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ทางการเมืองชุดเดียวกันนี้ คณะรัฐมนตรีก็มี “ความจริง” ทางการเมืองอีกชุดหนึ่งและมีความหมายที่ตรงกันข้ามกับ “ความจริง” ทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

การที่จะทำความเข้าใจกับคำอภิปรายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแบลคเมล (blackmail) ดังกล่าวเพื่อที่จะวิเคราะห์และตัดสินได้ว่า ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนตรงกับ “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ที่เป็นความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) หรือไม่อย่างไร? จึงต้องศึกษาให้กว้างออกไปโดยคำนึงถึงปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ถ้อยคำที่กล่าวอย่างชัดแจ้ง (explicit utterance) ความรู้รอบตัว (encyclopedic knowledge) และสถานการณ์ (situation) (Sperber and Wilson, 1995)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ผู้อภิปรายเกี่ยวประเด็นการแบลคเมล (blackmail) ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งดังกล่าวมีผู้อภิปรายอย่างน้อย 5 คน คือ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวน 3 คน รัฐมนตรีจำนวน 2 คน แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะวิเคราะห์คำอภิปรายของบุคคลทั้ง 5 คนดังกล่าวโดยละเอียดแล้ว หรือศึกษาถ้อยคำที่กล่าวอย่างชัดแจ้ง (explicit utterance) ของผู้อภิปรายทั้ง 5 คนแล้ว ก็ยังไม่สามารถวิเคราะห์หรือตัดสินได้ว่า โดยสรุปแล้วคณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าว แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาจริงหรือไม่? และในกรณีที่คณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าว แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาจริง การกระทำของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องจะเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) จนถึงกับต้องออกไปจากตำแหน่งการบริหารราชการแผ่นดินหรือไม่? หรือถ้าในประเด็นที่เป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกแล้ว เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวเป็นการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของคณะรัฐมนตรี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) เป็นอย่างดี ส.ส. ฝ่ายค้านที่กล่าวหาจึงตั้งข้อกล่าวหาที่มีเจตนาจะสร้างความแตกแยกในพรรคร่วมรัฐบาล เพื่อหวังผลว่า พรรคชาติไทยจะงดออกเสียงในการลงมติฯ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านก็กล่าวหาด้วยข้อกล่าวหาที่ไม่ตรงกับประเด็นของการอภิปรายทั่วไปฯ และ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในประเด็นนี้เป็นผู้ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ในเมื่อศึกษาถ้อยคำที่กล่าวอย่างชัดแจ้ง (explicit utterance) จากคำอภิปรายในการอภิปรายแล้วก็ยังไม่สามารถทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาดังกล่าวได้ดีนัก จำเป็นต้อง

ศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้รอบตัว (encyclopedic knowledge) และสถานการณ์ (situation) ของเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการแบลคเมล (blackmail) ดังกล่าว โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างรายละเอียดบางประการซึ่งต้องไปสืบค้นมาเพิ่มเติมดังนี้

1) คดีฉ้อโกงเงินของธนาคารกรุงเทพฯ พณิชยการฯ ซึ่งนายราเกซ สักเสนา และนายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการฯ ตกเป็นจำเลยทั้งสองคน

2) ข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น มติชนและสยามโพสต์ เป็นต้น เพราะหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวนำปัญหาความมั่นคงทางการเงินของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการฯ มารายงานข่าวให้ประชาชนทราบ

3) การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 39 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2539 เนื่องจากนายสุเทพ เทือกสุบรรณ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน ได้นำข่าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงทางการเงินของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการฯ มากล่าวหานายสุชาติ ตันเจริญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในขณะนั้น นายบรรหาร ศิลปอาชาเป็นนายกรัฐมนตรี

4) ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคชาติไทย ซึ่งตั้งแต่การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 38 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2538 ครั้งที่ 39 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 และครั้งที่ 40 ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 เป็นไปในลักษณะที่เป็นปรปักษ์ซึ่งกันและกัน และได้สร้างความบาดหมางอย่างหนักให้แก่กัน

5) การทำงานของข้าราชการตำรวจโดยเฉพาะลักษณะของสำเนาบันทึกข้อความ ซึ่ง พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธนำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหา และสำเนาบันทึกข้อความที่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์นำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนข้อโต้ตอบการกล่าวหา

สำเนาบันทึกข้อความทั้ง 2 แผ่นนั้นเป็นสำเนาของเอกสารต้นฉบับแผ่นเดียวกัน แต่สำเนาบันทึกข้อความที่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์นำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านอย่างน้อย 2 คน คือ นายมนตรี ด่านไพบูลย์ และนายอดิศร เพียงเกษ เห็นว่า มีความ “ผิดปกติ” นายมนตรี ด่านไพบูลย์ ถึงกับนำเอกสารดังกล่าวไปอภิปรายโดยพยายามหารือกับประธานสภาฯ ว่า สำเนาบันทึกข้อความดังกล่าวไม่มีเลขที่ออกของหนังสือ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 179) และไม่มีเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวา แต่ในสำเนาบันทึกข้อความที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธนำมาแสดงมีเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวาด้วย ส่วนนายอดิศร เพียงเกษ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น ถึงกับนำประเด็นดังกล่าว มาตั้งเป็นข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ว่า โกหกประชาชน โดยมีการแก้ไขดัดแปลงบันทึกข้อความของ ร.ต.อ. ประไพพันธ์ บุญเสรฐ หรือ หลักฐานนั้นอาจจะทำขึ้นอย่างรีบร้อนเพื่อใช้เป็นหลักฐานเท็จ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 247-248)

จะเห็นได้ว่า นายมนตรี ด่านไพบูลย์ และนายอดิศร เพียงเกษ พิจารณาสารที่ได้รับจากคำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธและคำอภิปรายของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แล้วนำมาโยงกับความรู้เดิมของตน (Sperber and Wilson, 1995, p. 119) จึงเห็นว่า การที่บันทึกข้อความดังกล่าวไม่มีเลขที่ออกของหนังสือและไม่มีการลงเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวาแล้วสรุปว่า บันทึกข้อความที่ “ผิดปกติ” เช่น มีการตกแต่งเพิ่มเติม หรืออาจจะทำขึ้นใหม่โดยเลียนแบบเอกสารจริง เป็นต้น แต่เมื่อมีการอภิปรายไปแล้ว 1 วัน เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำเอกสารดังกล่าวได้ออกมาให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวว่า การที่สำเนาบันทึกข้อความของทั้ง 2 แผ่นแตกต่างกันก็เพราะว่า สำนาบันทึกข้อความของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธถ่ายสำเนามาจากต้นฉบับจึงมีเลขรับหนังสือ ส่วนบันทึกข้อความของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ถ่ายสำเนามาจากสำเนาของต้นฉบับอีกทีหนึ่งจึงไม่มีเลขรับหนังสือ ส่วนการที่บันทึกข้อความไม่มีเลขออกหนังสือก็เพราะว่าเป็นบันทึกข้อความที่ออกโดยส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ มิได้ออกในลักษณะของหน่วยงาน จึงไม่มีเลขออกหนังสือ

การที่นายมนตรี ด่านไพบูลย์ และนายอดิศร เพียงเกษ เข้าใจว่าบันทึกข้อความของพล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ผิดปกติไปจากบันทึกข้อความที่ตนเคยมีความรู้อยู่ หรืออย่างน้อยก็เปรียบเทียบกับบันทึกข้อความของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธก็เพราะ ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับเข้ามาใหม่ความเกี่ยวโยงกับความรู้เดิมของตน และข้อมูลข่าวสารสอดคล้องไปในทำนองเดียวกันกับสมมุติฐานที่อยู่ในขณะนั้นของตน (Blass, 1990, p. 44) ซึ่งทั้งนายมนตรี ด่านไพบูลย์ และนายอดิศร เพียงเกษเห็นว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์มีแผนการที่จะหักหลังหรือนำข้อผิดพลาดของนายบรรหาร ศิลปอาชามาเป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมือง ซึ่งจากตัวอย่างข้างต้นนั้น เป็นหลักของความเกี่ยวโยง (the principle of relevance) กล่าวคือ เมื่อโอกาสที่จะเลือกการตีความบริบททางเนื้อหามีหลายทาง แต่จะมีทางหนึ่งเป็นไปได้มากกว่าทางอื่นๆ ผู้รับสารจะไม่พิจารณาจากความกำกวมทั้งหมด แต่จะพิจารณาจากข้อมูลข่าวสารที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด ตามคลังความรู้และประสบการณ์ของตน (Sperber and Wilson, 1995)

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีความเกี่ยวโยงนี้ นอกจากจะศึกษาข้อความเช่นเดียวกับทฤษฎีการเชื่อมโยงความแล้ว ยังศึกษาบริบทในการสื่อสารด้วย กล่าวคือ ศึกษากระบวนการรับรู้และการตีความของมนุษย์ โดยกล่าวว่า ในการสื่อสารผู้พูดจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการรับรู้ของผู้ฟัง เพราะผู้ฟังแต่ละคนมาจากพื้นฐานที่ต่างกัน ผู้พูดจะต้องเลือกว่า เมื่อใดควรใช้การสื่อความหมายตรง เมื่อใดควรใช้การสื่อความหมายอ้อม เพื่อให้ผู้ฟังสามารถตีความสารได้ถูกต้อง

ในการที่จะตีความให้ตรงกับความหมายของผู้พูดนั้น ผู้ฟังจะต้องค้นหาผลแห่งบริบท (contextual effect) ที่ได้จากสารเก่า (old information) ที่มีอยู่ในใจพร้อมๆ กับสารใหม่

(new information) ที่ผู้ฟังได้ยินหรือได้เห็นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นสารที่ช่วยเพิ่มหรือสนับสนุนสารเก่าที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ผู้ฟังสามารถค้นหาความหมายที่มีความเกี่ยวโยงมากที่สุด ความหมายของสารที่ผู้ฟังใช้ความพยายาม (processing effect) น้อย หรือสามารถค้นหาได้อย่างง่ายดายและรวดเร็วที่สุดถือว่า เป็นความหมายที่เกี่ยวโยงกับบริบทหรือกับสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อมากที่สุด ในทางกลับกัน ความหมายที่ผู้ฟังต้องใช้ความพยายามในการตีความมากที่สุดก็ถือว่าเป็นความหมายที่ไม่มีความเกี่ยวโยงนัก (Sperber and Wilson, 1995)

โดยสรุป ในการอภิปรายทั่วไปฯ ผู้อภิปรายต้องอภิปรายไปทีละประเด็น ที่ละเรื่องเกี่ยวโยงกันไป กลไกทางภาษาที่ชี้ให้เห็นขอบเขตและความหมายของแต่ละหัวเรื่อง สามารถอธิบายได้จากทฤษฎีการเชื่อมโยงความซึ่งจะพิจารณาเฉพาะข้อความที่ปรากฏอยู่ในคำอภิปรายเท่านั้น แต่ในการทำความเข้าใจกับคำอภิปรายของผู้อภิปรายในสภาฯ ซึ่งเป็นการกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาซึ่งกันและกันระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีแต่ไม่สามารถกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหากันตรงๆ ได้ เพราะระเบียบข้อบังคับกำหนดให้พูดไปที่ประธานสภาฯ นอกจากนั้นแล้ว ผู้อภิปรายยังต้องการสื่อสารไปถึงสาธารณชนทั่วไปอีกด้วย การทำความเข้าใจกับคำอภิปรายดังกล่าวจึงต้องนำทฤษฎีความเกี่ยวโยงซึ่งพิจารณาถึงบริบททางภาษา (linguistics context) เข้ามาร่วมการศึกษาด้วย แต่อย่างไรก็ดี ในการตีความคำอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคนนั้นมีลักษณะทางภาษาลักษณะหนึ่งซึ่งพบมาก คือ ในการตีความนั้น ไม่สามารถจะตีความตรงๆ ได้จากข้อความหรือบริบททางภาษา (linguistics context) เพราะ ข้อมูลข่าวสารนั้น มีการซ่อนความหมายไว้ ซึ่งในทางภาษาศาสตร์เรียกลักษณะของภาษาแบบนี้ว่า การบ่งชี้โดยนัยหรือการการซ่อนและซ้อนความในสาร (implicature)

5.5 การบ่งชี้โดยนัย

การซ่อนและซ้อนความในสารหรือการบ่งชี้โดยนัย หมายถึง การที่ผู้ส่งสารต้องการจะส่งสารอย่างหนึ่งไปยังผู้รับสาร แต่มิได้ใช้ข้อความที่มีความหมายตรงตัว

การบ่งชี้โดยนัยอาจเกิดจากความสนิมสนมของผู้ส่งสารและผู้รับสาร และธรรมชาติของภาษานั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ผู้ใช้ภาษาจึงมีอิสระที่จะสื่อสารออกไปในหลายรูปแบบ ลักษณะการซ่อนและซ้อนความในสารหรือการบ่งชี้โดยนัยนี้ พบมากในการอภิปรายทั่วไปฯ เพราะโดยวัตถุประสงค์หลัก ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่ง ในกรณีนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงต้องการทำลายคะแนนนิยมทางการเมืองของคณะรัฐบาลเท่าที่จะทำได้ ฝ่ายรัฐบาล

ก็ต้องพยายามป้องกันคะแนนนิยมทางการเมืองของตนเอง และพยายามทำลายคะแนนนิยมทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านบ้างถ้ามีโอกาส แต่ด้วยระเบียบของข้อบังคับการประชุมฯ จึงไม่สามารถที่จะสื่อความออกมาตรงๆ

เพื่อให้เข้าใจลักษณะของการบ่งชี้โดยนัยในการอภิปรายทั่วไปฯ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายนายจาตุรนต์ ฉายแสง ในข้อกล่าวหารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ว่า "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังใช้อำนาจแต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์" อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เห็นความเกี่ยวเนื่องกัน

คำอภิปรายที่เป็นหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น นายจาตุรนต์ ฉายแสง มีคำอภิปรายที่โจมตีนายศิววงศ์ จังศิริผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ โดยมีลักษณะของการบ่งชี้โดยนัยหรือการการซ่อนและซ้อนความในสาร (implicature) ดังนี้

> ท่านตั้งประธานมา เป็นลูกหนี้คนที่เป็นกรรมการหรือเป็นประธานบริษัทที่เป็นลูกหนี้ธนาคารกรุงไทยประเภทที่ฝรั่งเขามองว่าจัดชั้นศูนย์ กรุงไทยเองว่าจัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน อย่างน้อยที่เห็นๆ 4 บริษัทมาเป็นประธานธนาคาร ทำอย่างนี้ได้อย่างไร (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 262-268)

จะเห็นได้ว่า นายจาตุรนต์ ฉายแสงเห็นว่า นายศิววงศ์ จังคศิรินั้น เป็นผู้ไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และไม่สมควรที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ โดยนายจาตุรนต์ ฉายแสงอภิปรายว่า บริษัทอย่างน้อยจำนวน 4 บริษัทที่นายศิววงศ์ จังคศิริเป็นประธานนั้น บริษัทไพร์สวอเตอร์เฮ้าส์คูเป้อร์ฯ เห็นว่า เป็นหนี้จัดชั้นศูนย์ คือไม่สามารถชำระหนี้สินได้ เฉพาะธนาคารกรุงไทยฯ เองก็เห็นว่าบริษัทดังกล่าวนั้น เป็นหนี้จัดชั้นที่ต่ำกว่ามาตรฐาน

ก่อนที่นายจาตุรนต์ ฉายแสงจะอภิปรายข้อความดังที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ เช่น นายวีระกร คำประกอบ นายเอกพร รักความสุข เป็นต้น ได้อภิปรายไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า ผู้บริหารของผู้ประกอบธุรกิจการเงินอื่นได้ถูกดำเนินคดีโดยเจ้าพนักงานของรัฐไปแล้ว แต่นายศิรนทร์ นิมมานเหมินทร์ยังไม่ถูกดำเนินคดีใดๆ คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงดังกล่าวนั้น มีการบ่งชี้โดยนัย (implicature) ดังนี้คือ

นายจาตุรนต์ ฉายแสงพยายามอธิบายให้เห็นว่า นายศิววงศ์ จังศิริไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน เนื่องจากบริษัทอย่างน้อยจำนวน 4 บริษัทที่นายศิววงศ์ จังศิริเป็นกรรมการบริษัทบ้างและเป็นประธรรมกรรมการบริษัทบ้าง ถูกจัดชั้นว่าอยู่ในระดับหนี้สูญหรือระดับต่ำกว่ามาตรฐาน

ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ในการทำงานรูปแบบของบริษัทนั้น เป็นการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการ การตัดสินใจในประเด็นใดๆ จะเป็นการตัดสินใจของคณะกรรมการ ไม่ใช่เป็นสิทธิอำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น การที่บริษัทหนึ่งๆ ถูกจัดชั้นว่าอยู่ในระดับหนี้สูญหรือระดับต่ำกว่ามาตรฐานอาจจะเป็นความผิดพลาดของบุคคลอื่น หรือเป็นความผิดพลาดของคณะบุคคลก็ได้ แต่จากการศึกษาสถานการณ์ของวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาดังกล่าวแล้ว พบว่า การลอยตัวค่าเงินบาทอย่างกะทันหันของรัฐบาลที่มี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายจาตุรนต์ ฉายแสงก็เป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลอยู่ด้วย เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บริษัท/ผู้ประกอบการต่างๆ เกิดภาวะขาดทุน

การที่นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ใช้อิทธิพลจากตำแหน่งหน้าที่ของตนแต่งตั้งนายศิววงศ์ จังศิริมาเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ นอกจากจะพยายามช่วยนายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์ให้พ้นความผิดแล้ว นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ยังเลือกบุคคลที่ขาดประสิทธิภาพเข้าทำงานด้วย ซึ่งในอนาคตข้างหน้าธนาคารกรุงไทยฯ เองก็อาจจะมีปัญหาเรื่องสถานะและความมั่นคงจากการที่นายศิววงศ์ จังศิริมาเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ด้วยก็ได้

5.6 สรุป

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ อภิปรายให้อยู่ในประเด็นของการอภิปรายทั่วไปฯ กล่าวคือ ความผิดพลาดที่ส่งผลเสียหายอันร้ายแรงต่อประเทศชาติและประชาชนจะต้องอยู่ภายในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล นอกจากนั้นหลักฐานสนับสนุนที่นำมาชี้แจงประกอบข้อกล่าวหา ก็ต้องอยู่ในประเด็นหรือตรงประเด็นกับข้อกล่าวหา ซึ่งถ้าข้อกล่าวหาอยู่นอกขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล และหลักฐานสนับสนุนอยู่นอกประเด็นของข้อกล่าวหาก็แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านขาดความสมเหตุสมผลในการใช้เหตุผล ในกรณีของคณะรัฐมนตรีก็เช่นเดียวกัน ถ้าข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ตรงประเด็นกับข้อกล่าวหา หรือหลักฐานสนับสนุนไม่ตรงประเด็นกับข้อโต้ตอบการกล่าวหา ก็แสดงให้เห็นว่า การใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรีขาดความสมเหตุสมผลและส่งผลให้ผู้อภิปรายที่ขาดความสมเหตุสมผลขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ในการที่จะเข้าใจคำอภิปรายอันยืดยาวของผู้อภิปรายแต่ละคนนั้น ต้องใช้หลักการทางภาษาศาสตร์ตัดแบ่งคำอภิปรายออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นหัวเรื่อง เครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจว่าหัวเรื่องใดเป็นข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน หัวเรื่องแต่ละหัวเรื่องยึดโยง

กันไว้อย่างไร หัวเรื่องแต่ละหัวเรื่องตรงประเด็นของการอภิปรายทั่วไปฯ หรือไม่? ก็คือ ทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยง ทฤษฎีความเกี่ยวโยงนั้นยังทำหน้าที่ชี้ให้ เห็นว่าการบ่งชี้โดยนัย/การซ่อนและซ้อนความในสารของผู้อภิปรายแต่ละคนเป็นอย่างไรอีกด้วย อนึ่งการวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรี รวมกระทั่งนักหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตนหรือไม่? ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ขึ้น 2 เกณฑ์ใหญ่คือ เกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมือง และเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งในการพัฒนาเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยได้ใช้หลักการของภาษาศาสตร์ด้วย ดังได้อธิบายไว้ในบทที่ 7 “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ” นอกจากนั้นแล้วในการวิเคราะห์คำอภิปรายและข่าวหนังสือพิมพ์ว่าเป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวหรือไม่? ผู้วิจัยก็ได้ใช้หลักการของภาษาศาสตร์ด้วย ดังอธิบายไว้ในบทที่ 8 “ลำดับการศึกษาข้อมูล”

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ฝ่ายนิติบัญญัติกระทำตามหน้าที่ของตนคือ ควบคุมและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นขอบเขตของสาขาวิชารัฐศาสตร์ แต่ในหัวใจสำคัญของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ เป็นการอ้างเหตุผล จึงเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ต้องนำสาขาวิชาตรรกวิทยาเข้ามาช่วยในการศึกษาด้วย แต่ถึงกระนั้นก็ดี แม้จะศึกษาด้วยศาสตร์ทั้ง 2 ศาสตร์ข้างต้นแล้วก็ตาม ผลการศึกษา ก็อาจจะสมบูรณ์ได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะการที่จะบ่งชี้ให้เห็นว่า ส่วนใดของคำอภิปรายทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หรือหลักฐานสนับสนุน หรือเป็นเพียงตัวอย่างประกอบการอภิปราย หรือเป็นการหาเสียง หรือเป็นเพียงการโจมตีฝ่ายตรงข้ามนั้น ต้องใช้สาขาวิชาภาษาศาสตร์เข้ามาร่วมศึกษาด้วย

แต่อย่างไรก็ดี สาธารณชนทั่วไป ไม่มีโอกาส เวลา และความสนใจที่จะไปฟังการอภิปรายโดยตรงที่รัฐสภา จึงรับรู้ข้อมูลข่าวสารนี้ผ่านสื่อสารมวลชน การที่จะศึกษาเรื่องการอภิปรายทั่วไปฯ ให้ครบถ้วนสมบูรณ์จึงควรที่จะศึกษาด้วยว่า สื่อสารมวลชนทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารได้ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือไม่ สำหรับสื่อมวลชนที่เลือกมาเป็นตัวแทนในการศึกษาครั้งนี้คือ หนังสือพิมพ์

บทที่ 6

การอภิปรายทั่วไปฯ กับหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ได้รับการยอมรับว่า เป็นสื่อมวลชนเก่าแก่ที่ทรงอิทธิพล สามารถเสนอข่าวสารได้ในปริมาณมาก และละเอียดลึกซึ้งกว่าสื่อมวลชนสาขาอื่นๆ หนังสือพิมพ์สามารถสะท้อนความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ภาพลักษณ์ของหนังสือพิมพ์จึงได้รับการมองว่า เป็นคบเพลิงแห่งเสรีภาพ เป็นตัวแทนอิสรภาพของปวงชน หรือเป็นผู้ตรวจสอบทางประชาธิปไตยของสังคมอย่างหนึ่ง (พงษ์ศักดิ์ พยัคฆ์วิเชียรและปรีดี บุญซื่อ, 2534, น. 14-15)

การรายงานข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ การทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของนักการเมืองโดยหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่า งานของหนังสือพิมพ์กับงานของนักการเมืองนั้นแตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมืองกับหนังสือพิมพ์จึงแตกต่างกันไปด้วย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม (responsibility to the society) ซึ่งหมายถึง “สภาพหรือลักษณะนิสัยของการยอมรับหรือยอมตามในผลที่ดี หรือไม่ดีในเหตุการณ์หรือกิจการ ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้กระทำ กำลังกระทำ หรือจะกระทำต่อสังคม” (สมควร กวียะ, 2545, น. 196)

ความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น มิได้มีกฎระเบียบกำหนดไว้แน่นอนตายตัว แต่เกิดขึ้นและเป็นไปโดยความสำนึกทางจิตใจ ทางศีลธรรม และทางศักดิ์ศรีเกียรติภูมิของผู้ประกอบอาชีพและองค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่ในอาชีพต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย สำหรับการศึกษาครั้งนี้ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์จำกัดขอบเขตอยู่แต่เพียงว่า ข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ต้องมีความตรงกัน (directness) กับคำอภิปรายในสภาฯ เท่านั้น

การอภิปรายทั่วไปฯ กับหนังสือพิมพ์ต่างก็มีความสำคัญซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ทุกครั้ง ส.ส. ผู้อภิปรายมักนิยมนำข่าวจากหนังสือพิมพ์มาเป็นหลักฐานสนับสนุนการกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหาเสมอ สำหรับหนังสือพิมพ์ การอภิปรายทั่วไปฯ ถือว่าเป็นเหตุการณ์ข่าวที่มีความสำคัญมาก ในการทำข่าวรัฐสภาปกติ หนังสือพิมพ์จะส่งผู้สื่อข่าวไปประจำที่รัฐสภาจำนวนหนึ่ง เช่น หนังสือพิมพ์แนวหน้าจะมีผู้สื่อข่าวประจำที่รัฐสภา 2 คน (จันทรา อติโรจนานนท์, 2536, น. 17) เช่นเดียวกันหนังสือพิมพ์สยามโพสต์ก็ส่งผู้สื่อข่าวมาประจำที่รัฐสภา 2 คน (สุวรรณี เลิศจรัส, 2537, น. 51) เป็นต้น โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้จัดห้องพักของสื่อมวลชนไว้ที่ชั้นที่ 1 ของอาคารรัฐสภา เมื่อมีการอภิปรายทั่วไปฯ หนังสือพิมพ์ต่างๆ

จะนำผู้สื่อข่าวสายอื่นๆ มาช่วยกัน เช่น ผู้สื่อข่าวสายทำเนียบรัฐบาล เป็นต้น ดังนั้น ในขณะที่มีการอภิปรายทั่วไปฯ จะมีนักข่าวไปทำข่าวที่รัฐสภาเป็นจำนวนมาก

ประเด็นหรือหัวข้อของข่าวที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้จึงมี 4 หัวข้อ ดังนี้คือ

6.1 ข่าวกับความผิดพลาดของข่าว

6.2 โครงสร้างของข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ

6.3 ลักษณะของการเสนอข่าวการเมือง

6.4 สรุป

6.1 ข่าวกับความผิดพลาดของข่าว

งานวิจัยนี้ใช้คำว่า "ข่าว" ในความหมายที่สาธารณชนทั่วไปใช้ คือ สิ่งที่ปรากฏในสื่อมวลชน อาทิ หนังสือพิมพ์ และขอละเว้นการอภิปรายถึงความหมายของข่าว แต่จะอภิปรายถึงประเด็นที่เกี่ยวกับ "ข่าว" กับ "ความจริง" ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

ข่าวนั้นเกิดจากเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นในสังคม ดังนั้น เหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าวนำมารายงานต่อสาธารณชนนั้น ย่อมมีข้อเท็จจริงของเหตุการณ์นั้นๆ โดยปกติแล้ว สาธารณชนส่วนใหญ่มักจะมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่า ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ข่าวกับ "ความจริง" จากข่าวที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์นั้นมีความตรงกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว "ข่าว" กับ "เหตุการณ์" จะมีความตรงกันหรือไม่นั้น ยังมีประเด็นที่ต้องตั้งข้อสงสัยอีกมากมาย เนื่องจาก "ข่าว" นั้นไม่ใช่ "เหตุการณ์" แต่ข่าวนั้นคือ การรายงานของผู้สื่อข่าว ผู้ที่ไปพบเห็นเหตุการณ์ดังกล่าว หรือไปหาข่าว แล้วนำเอาเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านั้น มารายงาน หรือบอกเล่าต่อเพื่อให้คนอื่นรับรู้ (Charnley, 1959, pp. 1-2)

เมื่อยอมรับว่า "ข่าว" คือ "การรายงาน" จึงอาจกล่าวได้ว่า ข่าวไม่ใช่ความจริง แต่ข่าวคือ กระบวนการในการสร้างความจริง โดยผู้สื่อข่าว เมื่อเห็นเหตุการณ์ก็นำเอากระบวนการทางภาษามาใช้ในการประดิษฐ์หรือจำลองเหตุการณ์ที่ตนพบเห็นนั้นขึ้นมาใหม่เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ออกไป (นรินทร์ นำเจริญ, 2545, น. 17) หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ข่าวเป็นเพียง "เรื่องเล่า" ถึงเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าว หรือผู้ที่อยู่ในที่เกิดเหตุสังเกตเห็นและนำมารายงานเท่านั้น และโดยธรรมชาติของการรับรู้เหตุการณ์ข่าวของผู้สื่อข่าวนั้น อาจจะเห็นเพียงบางส่วน หรือถ้ามีโอกาสรับรู้ได้มาก ผู้สื่อข่าวก็อาจจะเลือกที่รับรู้และรายงานพียงบางส่วนของเหตุการณ์ การรายงานข่าวนั้น อาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "การสร้างภาพความเป็นจริง" ของนักข่าวเท่านั้น (รัตนา ประยูรรักษ์, 2545, น. 2)

คำว่า “หนังสือพิมพ์รายวัน” นั้น ก็สื่อความหมายชัดเจนแล้วว่า หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับที่ออกจำหน่ายต้องจัดทำด้วยความรีบเร่ง แต่หนังสือพิมพ์มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน ตั้งแต่การคิดค้นประเด็นข่าว การทำข่าว การเรียบเรียงข่าวและตกแต่งต้นฉบับ การตรวจทาน การจัดหน้าไปจนถึงกระบวนการพิมพ์ ซึ่งแต่ละขั้นตอนต้องทำภายใต้เงื่อนไขเวลาที่จำกัด ทำให้ข่าวสารจำนวนมาก ไม่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องอย่างครบถ้วนเพียงพอ และถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านโดยไม่ตรงกับข้อเท็จจริง (อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์, 2542, น. 1-2)

ข้อเขียนดังกล่าวนั้น มีลักษณะที่คล้ายกับเป็นการหาข้อแก้ตัวให้กับหนังสือพิมพ์ เพราะข่าวเป็นจำนวนมากที่มีระยะเวลาหาข่าวเป็นเวลานาน ก็ยังมีความผิดพลาด เช่น กรณีข่าวของวัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี ซึ่งหนังสือพิมพ์เกือบทุกฉบับต้องยอมรับว่า มีการลงข่าวผิดพลาดด้วยการตีพิมพ์คำขอขมาในหนังสือพิมพ์ของตน[1] ในที่นี้มิได้หมายความว่า ข่าวเกี่ยวกับวัดพระธรรมกายผิดพลาดไปเสียทั้งหมด หรือกรณีหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2542 พาดหัวข่าวว่า “ฝากท้อง 2 เดือน จินตรา! แอบเข้า ร.พ. ไฮโซ” ข่าวนี้ไม่มีความจริงแต่ประการใด และก็ไม่ใช่เป็นข่าวที่รีบด่วน เพราะ โดยอาชีพแล้ว นางสาวจินตรา สุขพัฒน์เป็นนักแสดงภาพยนตร์ ซึ่งถ้าผู้สื่อข่าวต้องการจะสอบถามข้อเท็จจริง ก็อาจจะขอสัมภาษณ์ได้สะดวกและง่ายกว่าบุคคลในอาชีพอื่นอยู่แล้ว

ในงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยในการเสนอข่าวสารผิดพลาดและการยอมรับของหนังสือพิมพ์” ของ อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์ (2542) อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์ พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2542 เฉพาะข่าวผิดพลาดที่มีผู้โต้แย้งมีจำนวนมากกว่า 70 กรณี ซึ่ง อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์ นำมาศึกษาจำนวน 18 กรณี ในกรณีศึกษาจำนวน 18 เรื่องนั้น มีเรื่องนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ และการทุจริตในธนาคารกรุงไทยรวมอยู่ด้วย

ข่าวผิดพลาดของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ที่นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ ออกมาโต้แย้งมี 5 ประเด็น ดังนี้คือ

1) แทรกแซงการคัดเลือกผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

---

[1]ยกตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์มติชนและนายสุชาติ ศรีสุวรรณ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ มติชนได้ตีพิมพ์คำชี้แจงดังกล่าว ในหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับที่ 9262-4 ปีที่ 26 วันอาทิตย์ที่ 19 - 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 หน้า 10. หนังสือพิมพ์สยามรัฐได้ลงประกาศชี้แจงดังกล่าว ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2544 หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายสัปดาห์ ฉบับที่ 17710 ปีที่ 52 วันจันทร์ที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2544 เป็นต้น

2) ให้ความช่วยเหลือนักธุรกิจคนสนิทในคดียักยอกเงินบริษัทเงินทุนธนชาติ

3) ไม่รักษาคำพูดที่ว่าจะดำเนินนโยบายไม่ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าแทรกแซงธนาคารพาณิชย์

4) ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยจี้ให้รับผิดชอบต่อการขาดทุนของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

5) กลุ่มชมรมผู้รักบางจากเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มพันธมิตรกู้วิกฤตชาติโค่นล้มนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์

ข่าวผิดพลาดเกี่ยวกับการทุจริตในธนาคารกรุงไทย หนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวคือ กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ซึ่งพาดหัวข่าวว่า "ธารินทร์ยอมรับว่ากรุงไทยมีทุจริต" ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ไม่ได้กล่าวเช่นนั้น นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์กล่าวเพียงแต่ว่า NPL ของสถานประกอบการต่างๆ บางส่วน มีการทุจริตในองค์กรเหล่านั้น

จะเห็นได้ว่า ความผิดพลาดในการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์มีจริง และมีปรากฏให้เห็นเป็นประจำ สาเหตุก็มาจากหลายปัจจัย ปัจจัยที่เกิดจากความเร่งรีบนั้น เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งเท่านั้น สาเหตุหลักของความผิดพลาดของข่าวก็คือ ข่าวนั้นเป็น "การรายงาน" หรือ "การสร้างภาพความเป็นจริง" ของนักข่าว ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา การที่นักข่าวไม่สามารถที่จะ "เข้า" ไปรับรู้ข้อเท็จจริง (fact) ของเหตุการณ์ที่นำมาเป็นข่าวทั้งหมดได้ ประกอบกับทัศนคติ ความคิด ความเชื่อส่วนบุคคล ความสามารถทางภาษา และผลประโยชน์ของหนังสือพิมพ์สามารถทำให้ข่าวผิดพลาดได้ทั้งนั้น

แต่อย่างไรก็ดี ในงานวิจัยนี้ มิได้มีความต้องการหาสาเหตุของความผิดพลาดจากการเสนอข่าว แต่ต้องการศึกษาเพียงแต่ว่า ข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ นั้นมีความตรงกัน (directness) กับคำอภิปรายในสภาฯ หรือไม่เท่านั้น การที่อธิบายถึงสาเหตุของความผิดพลาดของข่าวข้างต้นก็เพื่อให้เข้าใจผลการศึกษาและวิเคราะห์ที่จะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้าเท่านั้น

สำหรับคำถามที่ว่า ทำไมข่าวที่ผิดพลาดถึงมีหนังสือพิมพ์เสนอข่าวตรงกันในคราวเดียวกันเป็นจำนวนมากได้? เพราะ ในการรายงานข่าวนั้น ถ้าจะมีความผิดพลาดก็น่าจะเป็นเพียงฉบับเดียว หรือของผู้เขียนข่าวเพียงคนเดียว สำหรับคำตอบของคำถามดังกล่าว สามารถอธิบายได้ง่ายๆ ว่า ผู้สื่อข่าวมีการ "แลกข่าว" และ "ลอกข่าว" ซึ่งกันและกัน (กำแหง ภริตานนท์, 2542ก, น. 3) เมื่อคนจดข่าวมีคนเดียว และลอกข่าวผิด หนังสือพิมพ์จำนวนมากจึงลงข่าวที่ผิดเหมือนๆ กันได้ (McCargo, 2000)

6.2 โครงสร้างของข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ

ข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ของหนังสือพิมพ์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ

6.2.1 พาดหัวข่าว

6.2.2 ส่วนนำข่าว

6.2.3 ตัวข่าว

6.2.1 พาดหัวข่าว

เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยกันแล้ว หนังสือพิมพ์มีความแตกต่างจากสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ก็คือ หนังสือพิมพ์ไม่มีปก หนังสือพิมพ์มีแต่หน้าแรกหรือหน้าหนึ่ง (front page) ซึ่งพาดหัวข่าวจะเป็นจุดเด่นที่สุดในหน้าแรกนี้ พาดหัวข่าวเมื่อพิจารณาถึงตำแหน่งและวัตถุประสงค์แล้วมีหลากหลายรูปแบบ เช่น พาดหัวข่าวหน้าหนึ่ง และพาดหัวข่าวประเด็นย่อย เป็นต้น

โดยปกติแล้วในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ พาดหัวข่าวจะไม่มีเพียงเรื่องเดียวหรือประเด็นเดียว โดยเฉลี่ยแล้วหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์แต่ละวันจะมีพาดหัวข่าวประมาณ 5 ประเด็นต่อหนึ่งฉบับ (อรพรรณ มูลจันทร์, 2536, น. 53) ในแต่ละพาดหัวข่าวนั้น ตัวอักษรของพาดหัวข่าวจะแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสำคัญของความหมายและความสำคัญของข่าว

พาดหัวข่าวนั้นไม่ว่าจะมีลักษณะของตัวอักษร สำนวน การให้สีสรร หรือตำแหน่งแตกต่างกันอย่างไร แต่จะมีหน้าที่หลัก 4 ประการดังนี้คือ (Harriss, Lieter and Johnson, 1985)

1) ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้อ่านเนื้อข่าว

2) สรุปเรื่องราวในเนื้อข่าว ช่วยให้ผู้อ่านที่มีเวลาอ่านหนังสือพิมพ์น้อย สามารถทราบใจความสำคัญของเนื้อข่าวได้ แม้จะอ่านผ่านๆ

3) ช่วยให้ผู้อ่านประเมินความสำคัญของข่าวได้

4) ช่วยให้หนังสือพิมพ์มีความน่าสนใจ น่าอ่าน

หน้าที่หลักของพาดหัวข่าวข้างต้นนั้น เป็นมุมมองหรือทัศนคติของนักวิชาการ แต่ในกรณีที่เป็นนักหนังสือพิมพ์แล้ว หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพาดหัวข่าวก็คือ หน้าที่ในการโฆษณาขายหนังสือพิมพ์ จะสังเกตได้จากพาดหัวข่าวจะตัวหนังสือที่เด่นชัดสะดุดตา ใช้สำนวนภาษาที่ดึงดูดใจ นอกจากนั้นแล้ว อาจจะมีภาพประกอบให้ดูสนใจและกระตุ้นให้ผู้อ่านต้องการซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ มากยิ่งขึ้น

ส่งที่น่าสนใจประการหนึ่งสำหรับผู้อ่านก็คือ ในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนั้น ใครเป็นผู้มีหน้าที่เขียนพาดหัวข่าว? ประเด็นดังกล่าวนี้ พิมลศิริ ถนอมศักดิ์ (2542, น. 44) ซึ่งได้สัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการพาดหัวข่าวการเมือง พิมลศิริ ถนอมศักดิ์ (2542) พบว่า การพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับไม่เหมือนกัน บางฉบับต้องมีการระดมสมองโดยการประชุม บางฉบับก็เป็นการอยู่เวรสลับกันไป แล้วจะมีหัวหน้าข่าวหน้าหนึ่งมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง สิทธิในการพาดหัวข่าวไม่ได้ตกอยู่ในหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่จะขึ้นอยู่กับประเด็นของข่าวและการระดมสมองในวันนั้นๆ

นอกจากพาดหัวข่าวจะปรากฏอยู่ที่หน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์แล้ว ในข่าวที่เนื้อหายาวมาก เช่น ข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ เป็นต้น ก็จะมีพาดหัวข่าวอีกชนิดหนึ่งคือ พาดหัวข่าวประเด็นย่อย ซึ่งหมายถึง พาดหัวข่าวสั้นๆ บรรทัดเดียว ใช้วางคั่นเนื้อข่าวที่มีความยาวมากๆ หรือมีประเด็นซับซ้อน (Bard, 1988, p. 64) ข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ นั้นมีความยาวมาก ดังนั้น ส่วนใหญ่แล้วหนังสือพิมพ์ต่างๆ จะมีพาดหัวข่าวประเด็นย่อยในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็น ถัดจากพาดหัวข่าวประเด็นย่อยก็จะเป็นเนื้อข่าว 1 หัวเรื่อง เมื่อจบเนื้อข่าวเรื่องนั้นแล้ว ก็จะมีพาดหัวข่าวประเด็นย่อยเรื่องต่อไป

สิ่งที่สำคัญที่สุดของพาดหัวข่าวในมุมมองของหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ก็คือ พาดหัวข่าวที่ดี ลักษณะของพาดหัวข่าวที่ดีของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยอาจจะเห็นได้จากเกณฑ์พิจารณาในการประกวดและมอบรางวัลพาดหัวข่าวสร้างสรรค์ ยอดเยี่ยมประจำปี ซึ่งมี 4 ประการ ดังนี้คือ

1) เป็นพาดหัวข่าวที่มีความหมายตรงกับเนื้อข่าว

2) เป็นพาดหัวข่าวที่ไม่บิดเบือนจากข้อเท็จจริง

3) มีการใช้ภาษาที่สื่อความหมายเข้าใจง่าย

4) มีการเลือกใช้คำที่สามารถสรุปเนื้อหาได้ทั้งหมด

จากลักษณะของพาดหัวข่าวที่ดีดังกล่าวนั้น เป็นลักษณะที่กำหนดมาสำหรับพาดหัวข่าวทั่วไป ซึ่งในกรณีของพาดหัวข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะของพาดหัวข่าวที่ดีข้อที่ 4 ที่ว่า “มีการเลือกใช้คำที่สามารถสรุปเนื้อหาได้ทั้งหมด” นำมาใช้กับข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ไม่ได้ เนื่องจากเหตุการณ์ข่าวนั้นมีเนื้อหาเป็นจำนวนมาก การรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ หนังสือพิมพ์จึงเลือกนำคำอภิปรายหรือเหตุการณ์ที่เกิดในสภาฯ เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น นำมารายงานเป็นข่าว ซึ่งลักษณะของการเสนอข่าวดังกล่าวเป็นปัจจัยต่อความตรงกันของข่าวและคำอภิปรายในสภาฯ อีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไปข้างหน้า

6.2.2 ส่วนนำข่าว

ส่วนนำข่าว หมายถึง ส่วนสรุปประเด็นสำคัญที่สุดของเหตุการณ์ทั้งหมด เป็นเนื้อหาส่วนแรกของตัวข่าว เป็นส่วนสรุปใจความสำคัญของเนื้อข่าว ถ้ามีสาระสำคัญหลายประการก็จะนำเสนอเรียงลำดับความสำคัญ ในวงการวิชาชีพหนังสือพิมพ์เรียกส่วนนำข่าวว่า “โปรยข่าว” ตำแหน่งของส่วนนำข่าวจะอยู่ต่อเนื่องจากพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งลงมา ส่วนนำข่าวนี้จะไม่ปรากฏในส่วนที่เป็นพาดหัวข่าวประเด็นย่อย

ตัวอย่างส่วนความนำของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งดังนี้

วันแรกไม่ไว้ใจ เสธ และ จิ๋วโชว์ฟอร์มเจ๋ง

เรียกเลือดรัฐบาลได้หลายแผล สมาพันธ์ ปชต. ก่อม็อบไล่ 18 ธ.ค.

ต่อไปคือส่วนความนำโดยมีเนื้อหาดังนี้

การอภิปรายไม่ไว้วางใจวันแรก เสธ. หนั่น เละคนเดียว โดนเรียงหน้ายำสารพัดเรื่องทั้งบ้าน 3 หลัง ปกป้องพวกพ้องสั่งย้าย ผบก. พิสูจน์หลักฐาน เพราะดันไปสรุปผลการฟังเทปสั่งซื้อเสียงที่พิจิตรว่าเสียงจริง ปล่อยให้โจรเต็มบ้านเต็มเมือง แม้กระทั่งพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ยังถูกลัก แถมยังถูกจับโกหกกลางสภา ฐานนำเอกสารของตำรวจเรื่องนายราเกซ สักเสนา โอนเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชา มาร่อนทั้งที่มีพิรุธหลายที่เล่นเอาเจ้าตัวหงุดหงิดถึงขนาดแว้งนาย สมัคร สุนทรเวชนอกเรื่อง โดยพาลไปถึงกองมรดกธรรมวัฒนะ ด้าน “บิ๊กจิ๋ว” ทำได้สมราคาที่คุย เรียกเลือดจากรัฐบาลได้ซิบๆ หลายแผล สอนมวย “ชวน หลีกภัย” ในเรื่องของกิจการกลาโหม และกรณีนักศึกษาพม่าบุกยึดสถานทูต ได้ถึงใจ เล่นเอานายกฯ ชวน ต้องยกมือตอบสวนทันที

ฝ่ายค้านเปิดฉากอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะวันแรกดุเดือด “บิ๊กจิ๋ว” โชว์ฟอร์มร่ายยาวอัดรัฐบาลยับเยิน ทำเอาฝ่ายรัฐบาลถึงกับเต้นผางต้องลุกขึ้นมาโต้แหลก ก่อนที่พรรคร่วมฝ่ายค้านจะเรียงหน้ายำใหญ่ทั้งเรื่องทุจริตและความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหา (ไทยรัฐ, 2542ก, น. 1,3)

ส่วนนำข่าวดังกล่าวนี้ ถ้าเป็นข่าวปกติจะต้องมีเนื้อหาครอบคลุมเนื้อข่าวทั้งหมด และต้องมีความตรงกัน (directness) กับเนื้อข่าวที่ตามมาอีกด้วย แต่การรายงานการอภิปรายทั่วไปฯ

นั้น ไม่สามารถจะรายงานข่าวให้ครอบคลุมเนื้อข่าวทั้งหมดได้ แต่จะรายงานได้เท่าไร ขนาดไหน และมีความตรงกันกับเนื้อข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ตามมาหรือไม่ ประการใด? ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในส่วนของการวิเคราะห์ข้างหน้า

6.2.3 ตัวข่าว

ตัวข่าว คือ ส่วนที่ให้รายละเอียดของเหตุการณ์หรือเรื่องราวแก่ผู้อ่าน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจติดตามเหตุการณ์ได้ทั้งหมด ตัวข่าวจะเป็นส่วนที่มีเนื้อหามากที่สุดในแต่ละข่าว ในการรายงานข่าวแต่ละข่าวนั้น การลำดับเนื้อเรื่องในการเขียนข่าวมีหลายแบบ เช่น แบบปิรามิดหัวกลับ (Inverted-Pyramid Style) แบบปิรามิดหัวตั้ง (Upright Pyramid Style) แบบนาฬิกาทราย (Hourglass Style) และแบบความนำผนวกกับตัวข่าวที่มีข้อเท็จจริงสำคัญเท่าเทียมกัน (Lead-plus-equal-facts Style) เป็นต้น

การลำดับเนื้อเรื่องในการเขียนข่าวที่นิยมมากที่สุดของหนังสือพิมพ์ไทยก็คือ แบบปิรามิดหัวกลับ ซึ่งเป็นแบบที่เสนอข้อมูลตามลำดับความสำคัญ ประเด็นที่สำคัญที่สุดของข่าวจะถูกเสนอไว้ในส่วนแรกๆ และลดหลั่นความสำคัญรองลงมา (นรินทร์ นำเจริญ, 2545, น. 19)

การที่การเขียนข่าวแบบปิรามิดหัวกลับได้รับความนิยมมากก็นักหนังสือพิมพ์เห็นว่า ลักษณะการเขียนข่าวแบบนี้ สามารถเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้ดี นอกจากนั้นแล้วยังเหมาะสมกับข้อจำกัดในด้านเวลาและการผลิตจำหน่ายของหนังสือ กล่าวคือ ปัจจุบันหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับจะออกจำหน่าย 2 ฉบับต่อวัน คือ หนังสือพิมพ์กรอบเช้าและกรอบบ่าย การเขียนข่าวโดยนำข้อมูลที่สำคัญที่สุดไว้ในส่วนแรกๆ และเสนอข้อมูลที่สำคัญรองลงมาตามลำดับ ข้อมูลที่อยู่ในส่วนท้ายข่าวจะเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญน้อยที่สุด ดังนั้น ถ้าเนื้อที่ในการเสนอข่าวมีจำกัด บรรณาธิกรข่าว (editer) ก็จะสามารถตัดทอนข่าวในส่วนท้ายๆ ออกได้ โดยไม่ทำให้สาระสำคัญของข่าวเสียไป (เสริมศิริ นิลดำ, 2541, น. 2)

6.3 ลักษณะของการศึกษาข่าวการเมือง

งานการศึกษาเกี่ยวกับข่าวการเมืองนั้น มีหลากหลายและหลายแง่มุม กล่าวคือ มีการศึกษาเฉพาะพาดหัวข่าว การศึกษาความสัมพันธ์กับพาดหัวข่าวกับเนื้อข่าว โดยเฉพาะการพาดหัวข่าวก็มีทั้งการวิเคราะห์ภาษา ลักษณะการนำเสนอ ลักษณะของความเป็นกลางหรือไม่ ฯลฯ ในที่นี้จะนำเสนองานศึกษาการข่าวการเมืองที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้เท่านั้น ดังนี้

อรพรรณ มูลจันทร์ (2535) ได้ศึกษาพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ จำนวน 5 ฉบับคือ ไทยรัฐ ข่าวสด บ้านเมือง มติชน และสยามรัฐ ในช่วงปี พ.ศ. 2535 ผลการศึกษาในเรื่องความสอดคล้องตรงกันระหว่างพาดหัวข่าวกับเนื้อข่าว ซึ่งกำหนดไว้ 4 ประเภท กล่าวคือ สอดคล้อง กำกวม ไม่สอดคล้อง และสอดคล้องบางส่วน ผลการศึกษาพบว่า ในจำนวนพาดหัวข่าวทั้งหมด 715 ชิ้น พาดหัวข่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อข่าวประมาณร้อยละ 49.90 พาดหัวข่าวกำกวม ประมาณร้อยละ 23.90 พาดหัวข่าวไม่สอดคล้องกับเนื้อข่าวประมาณร้อยละ 18.50 และพาดหัวข่าวสอดคล้องกับเนื้อข่าวบางส่วนประมาณร้อยละ 7.70

สำหรับประเด็นที่ว่า พาดหัวข่าวมีความเป็นกลาง[2]หรือไม่? ซึ่ง อรพรรณ มูลจันทร์ (2535) ตั้งประเด็นศึกษาไว้ 2 ประการคือ พาดหัวข่าวที่ไม่เป็นกลาง ก็คือ พาดหัวข่าวที่ใส่ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้เขียนลงไป กับพาดหัวข่าวที่เป็นกลาง คือ พาดหัวข่าวที่นำเสนอตามข้อเท็จจริง ไม่ใส่ความคิดเห็นหรือความรู้สึกของผู้เขียนลงไป ผลการศึกษาพบว่า พาดหัวข่าวจำนวน 715 ชิ้น ไม่เป็นกลางร้อยละ 71.70 เป็นกลางเพียงร้อยละ 28.30 ซึ่งสามารถเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนได้ว่า พาดหัวข่าวทุกๆ 10 ชิ้นมีเพียง 3 ชิ้นเท่านั้นที่เป็นกลาง

การศึกษาของอรพรรณ มูลจันทร์ (2535) นั้นเป็นศึกษาพาดหัวข่าวโดยทั่วไป ไม่ได้เป็นการศึกษาพาดหัวข่าวการเมืองโดยเฉพาะ ในปี พ.ศ. 2542 จุฬาพิช มณีวงศ์ (2539) ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเป็นกลาง[3]ของข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย” " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาความแตกต่างของปริมาณการเสนอข่าว เกณฑ์ในการคัดเลือกข่าวการเมือง ตามคุณค่าข่าว ทิศทาง ประเภทของข่าวการเมือง ความเป็นกลาง และความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์จำนวน 5 ฉบับคือ มติชน ไทยรัฐ สยามรัฐ สยามโพสต์ และแนวหน้า โดยเปรียบเทียบระหว่าง 2 ช่วงเวลาคือ เหตุการณ์ก่อนการอภิปรายไม่ไว้วางใจในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2536 และช่วงเวลาปกติ คือ เดือนมกราคม พ.ศ. 2537

---

[2]อรพรรณ มูลจันทร์ (2535, น. 9) ได้ให้คำจำกัดความของความเป็นกลางหรือภววิสัย (objectivity) ว่า หมายถึง การรายงานข้อเท็จจริงของข่าวโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้เขียนลงไปในการเขียนพาดหัวข่าว

[3]จุฬาพิช มณีวงศ์ (2539, น. 38) ได้ให้คำจำกัดความของความเป็นกลาง ว่าหมายถึง การเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ ข้อมูลที่เสนอหมดจดครบถ้วนหรือไม่ผิดเพี้ยน ไม่เอาตัวเข้าไปพัวพัน ไม่มีการแสดงความคิดเห็นในทิศทางเห็นด้วยหรือคัดค้าน ไม่ระบายสีด้วยความลำเอียง ไม่เลือกลงข้อเท็จจริงบางอย่างตัดบางอย่าง เสนอข่าวอย่างสมดุล

ผลการศึกษาพบว่า ในเรื่องปริมาณของข่าวนั้น ช่วงเวลาก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ และหลังการอภิปรายทั่วไปฯ ปริมาณข่าวการเมืองไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หนังสือพิมพ์ที่มีปริมาณการเสนอข่าวการเมืองคิดเป็นเนื้อที่สูงสุดได้แก่ แนวหน้า รองลงมาคือ สยามรัฐ มติชน และสยามโพสต์ สำหรับในด้านความน่าเชื่อถือและความเป็นกลางนั้น หนังสือพิมพ์ที่มีความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์สูง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ รองลงมาได้แก่ มติชน สยามโพสต์ สยามรัฐ และแนวหน้า ความน่าเชื่อถือของข่าวดังกล่าว ถ้าเป็นข่าวก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ จะมีความน่าเชื่อถือสูงกว่า สำหรับในด้านความเป็นกลางนั้น หนังสือพิมพ์ที่มีความเป็นกลางสูงได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ รองลงมาได้แก่ มติชน สยามโพสต์ สยามรัฐ และแนวหน้า

การศึกษาของอรพรรณ มูลจันทร์ (2535) และ จุฬาพิช มณีวงศ์ (2539) นั้น เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ ในปี พ.ศ. 2539 ปีเดียวกับงานการศึกษาของจุฬาพิช มณีวงศ์ (2539) มีงานการศึกษาซึ่งใช้วิธีวิจัยแตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นงานวิจัยของ กฤตินี ประชาบาล (2539) เรื่อง “อิทธิพลของหัวข่าวหนังสือพิมพ์ที่มีต่อความสนใจ การตีความ และความเชื่อถือของผู้อ่าน”

วีธีวิจัยของกฤตินี ประชาบาล (2539) แตกต่างจากงานวิจัย 2 ชิ้นข้างต้นเพราะ กฤตินี ประชาบาล ได้ทำข่าวหนังสือพิมพ์ขึ้นมาเอง โดยนำข้อมูลข่าวมาจากหนังสือภาษาต่างประเทศ เพื่อที่จะไม่ให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับข่าวอยู่ก่อน และนำไปให้กลุ่มตัวอย่างอ่าน และสอบถามกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ที่มีต่อความสนใจ การตีความ และความเชื่อถือของผู้อ่าน และเพื่อทดสอบอิทธิพลดังกล่าวที่มีต่อผู้อ่านซึ่งอ่านข่าวในปริมาณที่ไม่เท่ากัน และอุปนิสัยในการอ่านข่าวแตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า พาดหัวข่าวที่มีความกำกวมและเกินจริงกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจติดตามอ่านเนื้อข่าวมากกว่าพาดหัวข่าวที่ไม่กำกวมและไม่เกินจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนพาดหัวข่าวที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริงกับพาดหัวข่าวที่ตรงกับข้อเท็จจริงไม่มีผลต่อความสนใจของผู้อ่านข่าว ในประเด็นที่เกี่ยวกับการตีความข่าวของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของพาดหัวข่าว ไม่มีผลต่อการตีความของข่าว ประเด็นสุดท้ายเกี่ยวกับความเชื่อถือของผู้อ่านพบว่า การตีความข่าวของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของพาดหัวข่าวไม่มีผลต่อความเชื่อถือของผู้อ่านเช่นเดียวกัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการศึกษาภาษาของพาดหัวข่าวการเมืองโดยเฉพาะ เป็นการศึกษาของพิมลศิริ ถนอมศักดิ์ (2542) เรื่อง “ภาษาในการพาดหัวข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ และหนังสือพิมพ์มติชน” โดยตั้งสมมุติฐาน ไว้ว่า “การพาดหัวข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์มีลักษณะการเขียนที่ชี้นำเนื้อหาให้

ผู้อ่านมีความคิดที่คล้อยตามผู้เขียนหรือไม่” งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์ประชาชนผู้อ่าน และผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ต่างๆ

ผลการศึกษาพบว่า พาดหัวข่าวมีลักษณะที่ชี้นำเนื้อหาให้ผู้อ่านมีความที่คล้อยตามผู้เขียนพาดหัวข่าวนั้นๆ และกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 50 เห็นว่าการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์กับเนื้อข่าวไม่ตรงกัน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของภาษาของพาดหัวข่าวไว้ดังนี้

มีการนำจุดเล็กๆ ของข่าวนำมาเป็นพาดหัวข่าว ซึ่งเป็นเพียงคำพูดหรือความคิดเห็นของบุคคลบางคนในข่าวเท่านั้น ผู้อ่านหนังสือพิมพ์เฉพาะพาดหัวข่าวจะเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข่าวนั้นๆ

มีการใช้คำที่มีลักษณะรวบรัดตัดตอน ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำหรือประโยคที่ใช้ในการพาดหัวข่าว

มีการพาดหัวข่าวที่เป็นคนละประเด็นกับข่าวที่เป็นจริง หรือมีประเด็นย่อยๆ แทรกเข้ามาในการพาดหัวข่าวโดยประเด็นนั้นๆ ไม่เกี่ยวข้องกับหัวข่าวแต่อย่างใด

มีการพาดหัวข่าวที่ไม่ครอบคลุมเนื้อข่าวทั้งหมด ใช้ภาษาที่ยากและไม่สามารถเข้าใจหัวข่าวได้

มีการแต่งเติมข่าวให้บิดเบือนไป ซึ่งเป็นการใช้กลไกทางภาษาทำให้ผู้อ่านบางท่านเข้าใจข่าวในลักษณะที่บิดเบือนหรือเกินจากความเป็นจริง

สำหรับอิทธิพลทางการเมืองที่มีต่อการนำเสนอข่าวนั้น พิมลศิริ ถนอมศักดิ์ (2542) เห็นว่า หนังสือพิมพ์ยังคงมีลักษณะที่เป็นเครื่องมือของพรรคการเมืองหรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจและกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์เอื้อต่อกันอยู่ ก่อให้เกิดการนำเสนอข่าวเพื่อสนองวัตถุประสงค์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แทนที่จะเป็นการนำเสนอข่าวตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ตามที่นักข่าวที่มีจรรยาบรรณควรยึดถือ หากพรรคการเมืองใด กลุ่มบุคคลใดมีอิทธิพลหรือเอื้อเฟื้อต่อหนังสือพิมพ์ฉบับใดก็จะมีการเสนอข่าวทางบวกต่อคนกลุ่มนั้น หรือพรรคการเมืองนั้น หรือหากมีข่าวในทางลบหนังสือพิมพ์ก็จะนำเสนอข่าวในลักษณะที่เหมือนกับการแก้ต่างให้อีกด้วย

6.4 สรุป

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม (responsibility to the soceity) ซึ่งมิได้มีกฎระเบียบกำหนดไว้แน่นอนตายตัว แต่เกิดขึ้นและเป็นไปโดยความสำนึกทางจิตใจ ทางศีลธรรม และทางศักดิ์ศรีเกียรติภูมิของผู้ประกอบอาชีพ

หนังสือพิมพ์ สำหรับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่า ข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ มีความตรงกัน (directness) กับคำอภิปรายในสภาฯ หรือไม่?

ความตรงกัน (directness) ระหว่างข่าวหนังสือพิมพ์กับคำอภิปรายในสภาฯ ผู้วิจัยจะศึกษาโดยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยง โดยเน้นที่ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างสาธารณชนผู้อ่านข่าวและนักหนังสือพิมพ์ผู้ผลิตข่าว

ทฤษฎีการเชื่อมโยงความจะศึกษาความตรงกันโดยพิจารณาเฉพาะข้อความที่ปรากฏ สำหรับทฤษฎีความเกี่ยวโยงซึ่งมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายผู้ฟังเข้าใจความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อออกมาได้อย่างไร (Unger, 2001) และเน้นไปที่ความเข้าใจในการสื่อสาร ซึ่ง วิลสัน (Wilson, 1994, p. 38) ถึงกับกล่าวว่า ความเกี่ยวโยงกับความเข้าใจเป็นสองด้านของเหรียญเดียวกัน ซึ่งก็หมายความว่า ทฤษฎีความเกี่ยวโยงให้ความสนใจทุกสิ่งทุกอย่างในการสื่อสาร กล่าวคือ ในความเป็นหัวเรื่องเดียวกันนั้น จะพิจารณาได้จากเนื้อความซึ่งอาจจะเป็นคำพูดคำเดียว (isolated utterance) ก็ได้ การสื่อสารด้วยท่าทาง (non-verbal communication) ลักษณะทางการสื่อสาร (acts of communication) ยังอาจพิจารณาได้จากการสังเกต (observation) ความจำ (memory) และ การสรุปความ (inference) หรือแม้กระทั่งสถานการณ์ที่ไม่มีการสื่อสารด้วยวาจาเกิดขึ้นเลยก็ได้

โดยปกติแล้ว ความรู้เกี่ยวกับความเกี่ยวโยงของข้อความนั้น ผู้ใช้ภาษามีความรู้อยู่โดยธรรมชาติแล้ว กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อมูลข่าวสารที่มีความเกี่ยวโยงหรือไม่มีความเกี่ยวโยงกัน หรือในบางกรณี ผู้ใช้ภาษาสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อมูลข่าวสารที่มีความเกี่ยวโยงมากน้อยกว่ากันได้ (Sperber and Wilson, 1995, p. 119) ดังนั้น ถ้าผู้อ่านข่าวมีความเข้าใจตรงกันกับนักหนังสือพิมพ์ผู้ผลิตข่าวก็จะถือได้ว่า หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยในเชิงสหวิทยาการ ซึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐบาล และหนังสือพิมพ์ในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล วิทยาการหรือสาขาวิชาที่นำมาใช้จึงมี 4 สาขา วิชา คือ รัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และหนังสือพิมพ์ ทักษะความรู้จากสาขาวิชา 3 วิชาแรกจะใช้โดยตรงในการวิจัย ส่วนทักษะความรู้จากสาขาการหนังสือพิมพ์จะใช้โดยอ้อมในการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้น ในการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่การกำหนดวิธีวิจัยจึงต้องทบทวนงานการศึกษาทั้งหมดใน 4 สาขาวิชาที่กล่าวมาแล้วนั้น

ผลการทบทวนวรรณกรรมในสาขาวิชารัฐศาสตร์พบว่า ความรับผิดชอบในทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้มี 2 ประเภทคือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) คือ ความรับผิดชอบซึ่งข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำต้องมีกันทุกคน ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) นั้น มีเฉพาะข้าราชการเมืองที่มีตำแหน่งที่ต้องตัดสินใจในการบริหารราชการแผ่นดิน กล่าวคือ เมื่อตัดสินใจผิดและทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณชน ก็ต้องแสดงความรับผิดชอบความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วย การลาออกจากตำแหน่งของตนเพื่อให้บุคคลที่มีความสามารถดีกว่าเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน

จากหลักการดังกล่าว เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งเห็นว่า คณะรัฐบาลบริหารงานผิดพลาด จนเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว หรือมีนโยบายและการบริหารงานที่เห็นได้ชัดเจนว่า น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณชนในกาลข้างหน้า ส.ส. ฝ่ายค้านดังกล่าว ซึ่งอย่างน้อยต้องมีจำนวนเท่ากับที่รัฐธรรมนูญกำหนด จึงร่วมลงชื่อกันเพื่อยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งอาจจะเป็นรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีซึ่งก็ขึ้นอยู่กับตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

วาทกรรมของการอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ ส.ส. ฝ่ายค้านจะตั้งข้อกล่าวหากับคณะรัฐมนตรี โดยนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุน คณะรัฐมนตรีก็ต้องโต้ตอบข้อกล่าวหาพร้อมกับนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนเช่นเดียวกัน ดังนั้นเหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกัน ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐบาลอาจจะมีความเห็นไม่ตรงกันก็เป็นได้เนื่องจากกระบวนการสื่อสาร สภาพแวดล้อม ทัศนคติ ความเชื่อฯ แตกต่างกัน โดยมิต้องคำนึงถึงว่าอำนาจ ทางการเมืองซึ่งจะให้ผลประโยชน์มหาศาล ยิ่งที่ทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายเข้าไปจัดการกับ “ความจริง” ของเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ แล้วนำไปเผยแพร่โน้มน้าวให้สาธารณชนเชื่อถือ “ความจริง” ซึ่งเกิดจากการจัดการของฝ่ายตน

ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีหน้าที่ที่จะเปรียบเทียบว่า คำอภิปรายของฝ่ายใดน่าจะเป็น “ความจริง” มากกว่าของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งผลการศึกษาก็จะนำไปอนุมานว่า ฝ่ายนั้นๆ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าของอีกฝ่ายหนึ่ง เครื่องมือในการเปรียบเทียบคำอภิปรายของทั้งสองฝ่ายนั้นจะใช้ความรู้จากสาขาวิชาตรรกวิทยาและภาษาศาสตร์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงสหวิทยาการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พยายามศึกษาให้ครอบคลุมวาทกรรมของการอภิปรายทั่วไปฯ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในเวลาอันจำกัด ผู้วิจัยจึงต้องการจะศึกษาด้วยว่า หนังสือพิมพ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการรายงานข่าว

การอภิปรายทั่วไปฯ ด้วยความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ ซึ่งก็คือ การตรวจสอบว่าข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ มีความตรงกัน (directness) กับคำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ หรือไม่นั่นเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถออกแบบและกำหนดวิธีวิจัยได้อย่างเหมาะสมสำหรับการวิจัยครั้งนี้ โดยจะกล่าวโดยละเอียดในภาคถัดไป

ความนำ

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เนื้อหาที่จะนำมาศึกษาและวิเคราะห์ คือ ข้อความ ซึ่งมี 2 ส่วน โดยที่ทั้ง 2 ส่วนนั้นเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน ส่วนแรก คือ คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งเป็นภาษาพูด (spoken language) ส่วนที่สองคือ ข่าวของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นภาษาเขียน (written language) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไปฯ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน คณะรัฐบาล และหนังสือพิมพ์

หน่วยของการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ วาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ สำหรับหน่วยของสิ่งที่จะวิเคราะห์ (object unit of analysis) ก็คือ คำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร/รัฐสภา และข่าวของหนังสือพิมพ์ ส่วนหน่วยของสาระการวิเคราะห์ (subject unit of analysis) ก็คือ หัวเรื่อง (topic) ของคำอภิปราย รวมทั้งหัวเรื่องของข่าวหนังสือพิมพ์ หน่วยของสาระการวิเคราะห์นั้นมี 2 ประเภท ประเภทแรก คือ ส่วนของข้อความของภาษา ซึ่งได้แก่ คำ วลี และประโยค ประเภทที่สอง คือ บริบททางภาษา (linguistic context) ซึ่งต้องพิจารณาจากข้อความของภาษาในลักษณะแรก

การศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของกลุ่มบุคคลใด ก็คือ การ “วัด” หรือ “ตรวจสอบ” การทำงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มบุคคลนั้นๆ และในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะวัด/ตรวจสอบแล้ว ยังจะมีการเปรียบเทียบความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว อีกด้วย ดังนั้น เงื่อนไขที่จำเป็นซึ่งจะขาดไม่ได้ก็คือ “เครื่องมือ” ที่จะใช้วัด/ตรวจสอบความรับผิดชอบ เครื่องมือดังกล่าวก็คือ “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ” ซึ่งมี 3 ประเภทตามจำนวนของกลุ่มบุคคลที่ต้องการศึกษา จากหลักการดังกล่าว รวมถึงหลักการทั่วไปเกี่ยวกับระเบียบวิธีของการวิจัย ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อในภาคนี้ออกเป็น 2 บท ดังนี้คือ

บทที่ 7 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ

บทที่ 8 ลำดับการศึกษาข้อมูล

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสหวิทยาการซึ่งจะนำสาขาวิชาจำนวน 4 สาขาคือ รัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และหนังสือพิมพ์เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ รายละเอียดที่บอกให้รู้ว่า สาขาวิชาดังกล่าวได้ใช้ศึกษาในแง่ใดบ้างจะปรากฏอยู่ในทั้งบทที่ 7 และบทที่ 8

ในบทที่ 7 นั้น จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการนำสาขาวิชาทั้ง 4 สาขาวิชานั้น มาพัฒนาและสร้างเป็นเกณฑ์เพื่อวัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) โดยละเอียด ส่วนบทที่ 8

จะแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่จะนำสาขาวิชาทั้ง 4 สาขาวิชานั้น มาวิเคราะห์คำอภิปรายในสภาฯ กับหนังสือพิมพ์ว่า ผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ฯ หรือไม่อย่างไร

สำหรับในการแสดงผลของการศึกษานั้น เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีเป็นจำนวนมาก จึงไม่สามารถแสดงผลของการศึกษาทั้งหมดได้ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องยกตัวอย่างของผลการศึกษาแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น สำหรับตัวอย่างของผลการศึกษาเหล่านั้น อาจจะไม่แสดงให้เห็นว่า มีการใช้สาขาวิชาทั้ง 4 วิชาดังกล่าวในลักษณะของสหวิทยาการอย่างไร ผู้วิจัยจึงขออธิบายโดยละเอียดในบทที่ 7 และบทที่ 8 ดังต่อไปนี้

บทที่ 7

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ

การศึกษาครั้งนี้ ต้องการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของกลุ่มบุคคล 2 กลุ่มในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นภารกิจเดียวกัน คือ การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ กลุ่มบุคคลดังกล่าว คือ นักการเมืองและหนังสือพิมพ์ ถึงแม้จะเป็นการปฏิบัติงานในภารกิจเดียวกัน แต่หน้าที่ของแต่ละกลุ่มบุคคลดังกล่าวนั้นแตกต่างกัน ดังนั้น ในการพัฒนาเกณฑ์ที่จะนำมาใช้วัด/ตรวจสอบความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวจึงมี 2 ประเภท ดังนี้คือ

7.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของนักการเมือง

7.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

7.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของนักการเมือง

วาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ส.ส. ฝ่ายค้านจะต้องเป็นผู้ริเริ่ม คือ เป็นผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ด้วยไม่ไว้วางใจให้คณะรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินต่อไป หลังจากนั้นจึงตั้งข้อกล่าวหา และนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุน คณะรัฐมนตรีก็ต้องโต้ตอบข้อกล่าวหาและนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนเช่นเดียวกัน การกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการใช้เหตุผล ซึ่งจะส่งผลต่อการมีหรือขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของแต่ละฝ่าย

คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน และข้อมูลข่าวสารที่นำมาอภิปรายในสภาผู้แทนฯ และ/หรือรัฐสภาต้องเป็น “ความจริง” ถ้า ส.ส. คนใดนำ “ความไม่จริง” มาอภิปรายในสภาฯ นั่นก็หมายความ ว่า ส.ส. ผู้นั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

การกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาซึ่งเป็นข้อมูลข่าวสารที่นักการเมืองต้องการเสนอไปยังสาธารณชน คือ “อาวุธ” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในสงครามคำพูดนั่นเอง การสงครามนี้ จึงต้องมีกฎและระเบียบควบคุม เพื่อไม่ให้สงครามคำพูดพัฒนาเป็นสงครามในรูปแบบอื่น เช่น ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นต้น กฎและระเบียบของในการอภิปรายทั่วไปฯ ที่สำคัญคือ ข้อบังคับการประชุมฯ ถ้า ส.ส. คนใดละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ นั่นก็หมายความว่า ส.ส. ผู้นั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 ข้อ ดังนี้คือ

7.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผล

7.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับ “ความจริง”

7.1.3 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับข้อบังคับการประชุมฯ

7.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผล

หน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีแตกต่างกัน ดังนั้น การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีจึงแตกต่างกันไปด้วย ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

7.1.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

7.1.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรี

7.1.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐบาลซึ่งทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินมีองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน คือ ข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ ข้าราชการทั้ง 2 ส่วนดังกล่าว ต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน (public responsibility) ด้วยกันทั้งคู่ หรือจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การเมืองกับการบริหารก็คล้ายๆ กับความสมบูรณ์ของเหรียญหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องมีอยู่ 2 ด้าน (Politics and Administration are the two sides of a single coin) (Marshall Dimock and Gladys Dimock, 2953, p. 3) ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการประจำกับการข้าราชการการเมืองก็คือ ข้าราชการประจำต้องปฏิบัติงานภายใต้นโยบายของรัฐบาล

แต่อย่างไรก็ดี ข้าราชการประจำนั้น จะมีงานประจำ (routine work) ส่วนหนึ่งซึ่งไม่ขึ้นกับนโยบายของรัฐบาลใดๆ เนื่องจาก รัฐบาลนั้นมักจะมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า ส.ส. ของพรรคการเมืองใดจะได้รับการเลือกตั้งมากกว่ากัน ดังนั้น ความผิดพลาดหรือบกพร่องซึ่งเกิดจากการปฏิบัติงานประจำนั้น ความเสียหายดังกล่าวไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปและตั้งเป็นเกณฑ์ในการวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ว่า ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

สำหรับเกณฑ์ที่จะใช้วัดหรือวิเคราะห์ว่า ข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหรือไม่นั้น มีเกณฑ์ย่อยในการวิเคราะห์ 3 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยตั้งชื่อว่า "เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา" ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาลหรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

หลักการนี้ ผู้วิจัยนำมาจากหลักปฏิบัติของรัฐสภาอังกฤษ เพราะจากการศึกษาพบว่า หลังจากที่วิธีการอิมพีชเมนต์ได้พัฒนามาเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว ในระยะแรกๆ เมื่อมีการกระทำความผิดของข้าราชการประจำในกระทรวงใด รัฐมนตรีกระทรวงนั้นก็จะแสดงความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวด้วยการลาออกจากตำแหน่ง แต่ในปี ค.ศ. 1954/2497 เซอร์ เดวิด แมกซ์เวลล์ ไฟฟ์ (Sir David Maxwell-Fyfe) ได้เสนอทัศนะเรื่องขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ต่อสภาสามัญชนว่า รัฐมนตรีไม่ควรจะต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ในการกระทำของข้าราชการประจำ ซึ่งรัฐมนตรีไม่ได้มีส่วนรู้เห็น และการกระทำนั้นๆ เป็นการกระทำที่ไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐมนตรี ซึ่งทัศนะนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป (สนธิ เตชานันท์, 2529, น. 190)

จากทัศนะของเซอร์ เดวิด แมกซ์เวลล์ ไฟฟ์ (Sir David Maxwell-Fyfe) ดังกล่าว ส่งผลให้ในสมัยปัจจุบันนี้ รัฐมนตรีของอังกฤษจะลาออกจากตำแหน่ง เมื่อตนเองดำเนินการผิดพลาดหรือบกพร่อง แต่จะไม่ลาออกเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำผิดหรือผิดพลาด เว้นแต่จะเป็นในกรณีที่รัฐมนตรีสั่งหรือรู้เห็น (Kavanagh, 1991 p. 431) เท่านั้น ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อเขียนของพิลคิงตัน (Pilkington, 1997, p. 167) ที่ว่า รัฐมนตรีควรไม่ควรที่จะแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ที่เกิดจากความผิดพลาดจากงานประจำ (routine work) ของข้าราชการประจำ รัฐมนตรีควรแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) จากนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น[1]

---

[1]ลักษณะที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งต่อการปฏิบัติของนายกรัฐมนตรีก็คือ เมื่อมีรัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดปฏิบัติงานผิดพลาด นายกรัฐมนตรีก็อาจจะย้ายรัฐมนตรีคนดังกล่าว ไปสู่ตำแหน่งที่มีความสำคัญน้อยกว่าเดิมก็ได้ (Coxall and Robin, 1991, pp. 156-157) ลักษณะของการปรับเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีของคณะรัฐบาลไทย ในหลายๆ ครั้งก็มีลักษณะเป็นเช่นนี้

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ การกระทำความผิดของข้าราชการประจำซึ่งเกิดจากงานประจำ ผู้วิจัยจะถือว่า ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล แต่จะตกอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ซึ่งในกรณีนี้ ถ้ารัฐบาลไม่กระทำการใดๆ ถึงจะเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล

ในกรณีนี้เป็นหลักปฏิบัติของการอภิปรายทั่วไปฯ ของไทยประการหนึ่ง กล่าวคือ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ 16 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490 ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (2490) ได้ตั้งข้อกล่าวหารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า “ความบกพร่องทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วตกเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีมหาดไทยจะต้องแก้ไข แต่ท่านก็ไม่ได้แก้ไขไปตามหน้าที่” (เสนีย์ ปราโมช, 2490, น. 22) ความบกพร่องที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หมายถึง ก็คือคดีอาชญากรรมเกิดขึ้นขึ้นอย่างมากมาย ข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น เห็นได้ว่า เป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล เพราะ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเห็นว่า รัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ 16 พ.ศ. 2490 ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่อภิปรายสนับสนุนหลักปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น โดยมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> การทุจริตนั้น ได้มีมาตั้งแต่ครั้งไหนๆ แล้ว ทั้งๆ ที่เรามีกฎหมายห้ามไม่ให้ลักขะโมยและฆ่าฟันกัน ก็ยังมีลักขะโมยและฆ่าฟันกันจนกระทั่งทุกวันนี้ แต่ทว่าเมื่อเราเห็นข้าราชการคนไหนทุจริตลักขะโมย แล้วไม่จับกุมมาฟ้องร้องลงโทษเช่นนั้นก็ย่อมเป็นเรื่องซึ่งรัฐบาลจะต้องรับผิด แต่เมื่อเขาทำผิดเราจัดการลงโทษเช่นนั้นแล้ว ก็ย่อมเป็นเรื่องซึ่งน่าจะเห็นใจรัฐบาล (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 81)

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน เนื่องจากความเสียหายที่ไม่ร้ายแรงนั้น รูปแบบการปกครองระบอบแบบรัฐสภา ได้กำหนดรูปแบบการควบคุมและตรวจสอบแบบอื่นๆ ไว้ เช่น การตั้งกระทู้ถาม ซึ่ง ส.ส. ทุกคนไม่ว่าจะเป็นฝ่ายค้านหรือฝ่ายรัฐบาลสามารถกระทำได้ทุกวันในสมัยประชุมสภาอยู่แล้ว

นอกจากเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 3 นี้ จะขึ้นอยู่กับปริมาณของผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากความผิดพลาดของการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ยังขึ้นอยู่

กับธรรมชาติของการปฏิบัติงานตามนโยบายสาธารณะของคณะรัฐบาลอีกด้วย กล่าวคือ โดยธรรมชาติแล้ว นโยบายสาธารณะไม่สามารถจะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ เนื่องจากอุปสรรคของการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

> บุคคลทั่วไปเชื่อกันว่า เมื่อนโยบายสาธารณะแต่ละเรื่องได้รับการอนุมัติจากรัฐสภาแล้ว ก็จะถูกนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายนั้นโดยอัตโนมัติ ตามเจตนารมณ์ของผู้กำหนดนโยบาย แต่ความเป็นจริงแล้ว สภาพการณ์จริงไม่ค่อยเป็นเช่นนั้น ปัญหาของการปฏิบัตินโยบายมีมากมายมหาศาล นโยบายสาธารณะทั้งหลายไม่เคยบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมดตามที่ตั้งกันไว้แต่เดิม ข้าราชการผู้ปฏิบัตินโยบาย กลุ่มผลประโยชน์ และหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบทั้งหลาย ต่างพยายามเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัตินโยบายให้เบี่ยงเบนไปสู่ผลประโยชน์ของตน (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545, น. 288-289)

อนึ่ง ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลนี้ ยังหมายความรวมถึงความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม/ศีลธรรมในตัวของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดด้วย เพราะในการเลือก ส.ส. เข้ามาทำหน้าที่นิติบัญญัติ และ ส.ส. ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนให้มาทำหน้าที่เป็นคณะรัฐมนตรีนั้น สาธารณชนคาดหวังว่า ส.ส. ของพวกเขาเหล่านั้น ต้องเป็นคนที่มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง และเป็นคนที่มีคุณธรรมความดีเป็นคุณสมบัติประจำตน ซึ่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งทุกคนก็หาเสียงต่อประชาชนว่า แต่ละคนมีคุณสมบัติเช่นนั้น ดังนั้น เมื่อต่อมาภายหลัง ส.ส. ฝ่ายค้านพบว่า นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดไม่มีคุณสมบัติดังกล่าว หรือเคยมีคุณสมบัติดังกล่าวนั้น หรือมีคุณสมบัติดังกล่าวนั้น แต่ไม่มากพอที่จะดำรงตำแหน่งเป็นคณะรัฐบาล ในกรณีเช่นนี้ถือว่า อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลด้วย

กรณีนี้ ก็เป็นหลักปฏิบัติของการอภิปรายทั่วไปฯ ของไทยประการหนึ่ง กล่าวคือ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ 24 ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 นายบุญเทียม เขมาภิรัตน์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย ได้ใช้ช่วงของการแจ้งหัวเรื่อง กล่าวถึงเรื่องส่วนตัวกับหน้าที่ของการบริหารราชการแผ่นดินไว้ดังนี้

> อันที่จริงนั้น เรื่องส่วนตัวกับหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินนั้น ไม่อาจสามารถที่จะแยกออกจากกันได้ คนเราก็เป็นธรรมดาที่ย่อมจะมีจุดเสียจุดดีอยู่บ้าง ... แต่ถ้าหากว่า ท่านผู้นั้น หรือท่านผู้ใดก็ตาม ที่ได้มาอยู่ในฐานะ

> หรือในตำแหน่งที่จะบริหารประเทศ จำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบในหน้าที่ที่จะบริหารราชการแผ่นดินให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จำเป็นอยู่เองที่ท่านผู้นั้น จะต้องปรับปรุงตัวเองให้มีแต่ความดี ไม่เช่นนั้นแล้ว จะบริหารประเทศให้อื่นเขาเขาทำดีได้อย่างไร (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น.53-54)

จากหลักการข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่มีต่อฝ่ายรัฐบาลนั้น เมื่อวัด/ตรวจสอบด้วยเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาแล้ว จะสามารถแบ่งข้อกล่าวหาดังกล่าวออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1) ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

2) ข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

เมื่อวิเคราะห์และพิสูจน์ได้ว่า ข้อกล่าวหาใดๆ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยจะตัดสินทันทีว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้อภิปรายคนนั้นๆ ขาดความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) แต่สำหรับข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ต่อไปว่า หลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหานั้น มีความสมเหตุสมผลหรือไม่ ? โดยผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ เพราะในการกล่าวหานั้น วิเคราะห์แต่เพียงข้อกล่าวหาไม่สามารถจะตัดสินได้ว่า คณะรัฐบาลได้กระทำความผิดพลาดจริงตามข้อกล่าวหาหรือไม่? เนื่องจากข้อกล่าวหาจะเป็น “ความจริง” ก็ต่อเมื่อหลักฐานสนับสนุนนั้นถูกต้องและยอมรับได้ ดังนั้น ถึงแม้ข้อกล่าวหาจะผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหามาแล้วก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ หลักฐานสนับสนุนก็จะต้องผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีด้วย

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีสำหรับวัดหลักฐานสนับสนุนมี 3 ข้อดังนี้คือ

1) หลักฐานสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

2) หลักฐานสนับสนุนต้องยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

ที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีดังกล่าว ผู้วิจัยพัฒนามาจากหลักการมาตรฐานของตรรกะตามรูปแบบ กล่าวคือ “การใช้เหตุผลที่ดีหรือสมบูรณ์แบบมีเงื่อนไข 2 ข้อคือ ข้ออ้างจริง และมีความถูกต้องแบบนิรนัยหรืออุปนัยอย่างใดอย่างหนึ่ง” (ปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ, 2541, น. 19) ส่วน กอวิเออร์ (Govier, 2001, p. 70) กล่าวว่า การใช้เหตุผลที่ดีของตรรกะในรูปแบบมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ

1) ข้ออ้างต้องเป็นข้อเท็จจริง

2) ข้ออ้างต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป

เมื่อพิจารณาข้อความของงานวิชาการ 2 เล่มข้างต้น ข้อความที่ว่า "ข้ออ้างจริง" กับ "ข้ออ้างต้องเป็นข้อเท็จจริง" มีความหมายสอดคล้องกัน แต่หลักการของ ปรีชา ช้างขวัญยืน และคณะ (2541) ที่ว่า "มีความถูกต้องแบบนิรนัยหรืออุปนัยอย่างใดอย่างหนึ่ง" กับหลักการของ กอวิเออร์ (Govier, 2001) ที่ว่า "ข้ออ้างต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป" ดูเหมือนว่าจะแตกต่างกันหรือความหมายไม่สอดคล้องกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว หลักการทั้ง 2 ประการข้างต้นไม่แตกต่างกันแต่ประการใด เพราะลักษณะร่วมของความถูกต้องแบบนิรนัยหรืออุปนัยในความหมายของปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ (2541) ก็คือ ข้ออ้างต้องเกี่ยวโยงเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุปของ กอวิเออร์ (Govier, 2001) นั่นเอง

ผู้วิจัยขออธิบายเหตุผลที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีโดยละเอียดดังนี้

<u>ที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อแรก</u>

การที่ข้อสรุปซึ่งในกรณีนี้ก็คือ ข้อกล่าวหาจะเป็น "ความจริง" ได้ก็เพราะข้ออ้างหรือหลักฐานสนับสนุนต้องเป็นข้อเท็จจริง แต่ถึงแม้ข้ออ้างหรือหลักฐานสนับสนุนเป็นข้อเท็จจริง แต่ถ้าข้ออ้างหรือหลักฐานสนับสนุนไม่ได้เกี่ยวโยงเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป ข้อกล่าวหาก็ไม่สามารถที่จะเป็น "ความจริง" ได้

ในการพิจารณาว่า หลักฐานสนับสนุนเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่นั้น จะใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยงพิจารณาความหมายด้วยกลไกทางภาษาและบริบททางภาษาก่อนเป็นลำดับแรก เนื่องจากสามารถให้คำอธิบายความเกี่ยวเนื่องของข้อความได้แจ้งชัดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้ใช้เหตุการณ์ทางการเมืองเป็นข้อมูลในการศึกษา ดังนั้น ในการที่จะตัดสินว่าหลักฐานสนับสนุนนั้น มีความเกี่ยวเนื่องกับข้อกล่าวหาหรือไม่? ต้องใช้หลักการในทางรัฐศาสตร์เข้ามาช่วยในการตัดสินด้วยไปพร้อมๆ กัน ซึ่งก็คือ "เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน"

"เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา" กับ "เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน" คือ เกณฑ์เดียวกันแต่ทำหน้าที่ต่างกัน ถ้าทำหน้าที่วัดหรือวิเคราะห์ข้อกล่าวหา ว่าอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหรือไม่? ก็เป็น "เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา" แต่ถ้าทำหน้าที่วัดหรือวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุน ว่า มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่? ก็เป็น "เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน"

ที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่สอง

เช่นเดียวกันกับเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อแรก กล่าวคือ ถ้าเป็นตรรกะตามรูปแบบแล้ว ข้อกล่าวหาจะเป็นความจริง ก็เพราะหลักฐานสนับสนุนต้องเป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ในงานวิจัยนี้ ยอมรับหลักการที่ว่า "ความจริง" ทางการเมืองนั้นมีหลายชุด ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ 2.2 "ความจริง" ทางการเมือง ดังนั้นในการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่สองจึงต้องนำ "ความจริง" ของทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลมาเปรียบเทียบกันและตัดสินว่า หลักฐานสนับสนุนของฝ่ายใดยอมรับได้หรือไม่ได้

ในเมื่อต้องเปรียบเทียบหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งแต่ละฝ่ายก็ยืนยันว่าคำอภิปรายของตนเป็น "ความจริง" ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า ผู้วิจัยจะใช้หลักเกณฑ์ใดเป็นข้อพิสูจน์ว่าหลักฐานสนับสนุนของฝ่ายใดยอมรับได้หรือไม่ได้ หรือเป็นหลักฐานสนับสนุนที่เป็น "ความจริง" หรือ "ความไม่จริง"

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ผู้อภิปรายทั้ง 2 ฝ่ายจะนำเอาเหตุการณ์ทางการเมืองมาตีความไปตามความคิด ความเชื่อ และหลักฐานของฝ่ายตน ซึ่งเหตุการณ์ทางการเมืองนั้น เป็นเหตุการณ์ที่มีความเป็น "รูปธรรม" เพียงพอที่จะพิจารณาได้ว่าหลักฐานสนับสนุนของฝ่ายใดยอมรับได้ หรือว่ายอมรับไม่ได้ หรือยอมรับไม่ได้เลยทั้ง 2 ฝ่าย หรือยอมรับได้ทั้ง 2 ฝ่าย นอกจากนั้น เหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ ยังจะมีฝ่ายอื่นๆ เข้ามาร่วมจัดการกับ "ความจริง" นั้นๆ อีกหลายฝ่ายเช่น นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกประเทศ สื่อมวลชน กลุ่มผลประโยชน์ การเมืองกลุ่มอื่นๆ ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนสามารถนำเอา "ความจริง" ที่ผ่านการจัดการเหล่านั้น มาเปรียบเทียบและเทียบเคียงได้ว่า หลักฐานสนับสนุนของผู้อภิปรายฝ่ายใดยอมรับได้หรือไม่ได้

นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้พัฒนาเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีและเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ไม่ดีของกอวิเออร์ (Govier, 2001, pp. 169-170) ประเภทละ 7 ข้อรวมกันเป็น 14 ข้อ โดยยึดเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีเป็นหลัก มาพัฒนาเป็นเกณฑ์ย่อยในการพิจารณาว่าหลักฐานสนับสนุน จะยอมรับได้หรือไม่จำนวน 5 ข้อ และได้นำหลักการของเหตุผลวิบัติมาร่วมพิจารณาว่าหลักฐานสนับสนุนนั้นจะยอมรับได้หรือไม่ด้วย จึงมีเกณฑ์ย่อยสำหรับพิจารณาหลักฐานสนับสนุนว่ายอมรับได้หรือไม่? จำนวน 6 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดชื่อให้ว่า "เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล" ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่ คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

2) หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

4) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

5) หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

6) หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีของกอวิเออร์ (Govier, 2001) จำนวน 7 ข้อนั้น ผู้วิจัยไม่นำข้อที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว (a priori)” กับ “หลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป” มาเป็นเกณฑ์ย่อยฯ ก็เพราะว่า เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี 2 ข้อนั้นใช้สำหรับการอ้างเหตุผลระบบนิรนัยโดยเฉพาะ แต่การอ้างเหตุผลในการอภิปรายทั่วไปฯ พัฒนามาจากตรรกะตามรูปแบบประเภทอุปนัย เพราะ เป็นการนำหลักฐานสนับสนุนมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองจำนวนหนึ่ง แล้วสรุปว่า นายกรัฐมนตรีและ/หรือรัฐมนตรีผู้ถูกอภิปรายได้กระทำความผิดพลาดอันจะเกิดผลเสียแก่ผลประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว เป็นการอนุมานความรู้จากประสบการณ์เฉพาะจำนวนหนึ่งไปสรุปเป็นกฎทั่วไปหรือเป็นกฎสากล

ดังนั้น การอ้างเหตุผลแบบนี้จะเป็นการอ้างเหตุผลที่จริง (true argument) แบบตรรกวิทยาระบบนิรนัยไม่ได้ เพราะแม้เหตุการณ์ทางการเมืองที่นำมาสนับสนุนจะเป็นที่ยอมรับเพียงใด ข้อกล่าวหาก็มีโอกาสที่จะ “เป็นจริง” สูงเท่านั้น จึงมีโอกาสเป็นแค่การอ้างเหตุผลที่ดีตามตรรกวิทยาระบบอุปนัยเท่านั้น

สำหรับการที่ผู้วิจัยนำเหตุผลวิบัติมาเป็นเกณฑ์ย่อยฯ ด้วยนั้น เกิดจากความจำเป็น 3 ประการคือ

1) โดยสภาพความเป็นจริงของหลักฐานสนับสนุนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีของกอวิเออร์ (Govier, 2001) นั้นก็คือ เหตุผลวิบัติในตัวเองอยู่แล้ว

2) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลจำนวน 5 ข้อแรกที่พัฒนามาจากเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีและไม่ดี จำนวน 14 ข้อของกอวิเออร์ (Govier, 2001) นั้น ยังไม่ครอบคลุมหลักฐานสนับสนุนที่มีการอภิปรายกันในสภาฯ ของไทย จึงต้องนำเอาเหตุผลวิบัติมาเป็นเกณฑ์ฯ ข้อที่ 6 ด้วย

3) เพื่อความสะดวกในการจัดประเภทของเหตุผลวิบัติในการอภิปรายทั่วไปฯ เพราะเหตุผลวิบัตินั้นก็คือ การกำหนดชื่อให้กับการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลเพื่อความสะดวกในการสื่อสาร

ที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่สาม

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 ที่ว่า หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกันนั้น ผู้วิจัยมีเหตุผลในการตั้งเกณฑ์ข้อนี้ดังนี้คือ โดยปรกติหลักการที่ว่า ข้ออ้างต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกันนั้น เป็นเหตุผลวิบัติประเภทหนึ่ง ซึ่งเน้นวิเคราะห์ไปที่การใช้เหตุผลระบบนิรนัยซึ่งมีข้อสรุปเดียวและข้ออ้างจำนวน 2 ข้ออ้าง แต่ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น มีความสลับซับซ้อนมากกล่าวคือ ข้อกล่าวหามีเป็นจำนวนมาก ส.ส. ผู้กล่าวหาในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นก็ไม่ได้มีเพียงคนเดียว ซึ่งประสิทธิภาพและความสามารถในการอภิปรายและการใช้เหตุผลของ ส.ส. แต่ละคนก็แตกต่างกัน และจากการศึกษาการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ผ่านมาพบว่าหลักฐานสนับสนุนของผู้อภิปรายบางคนนั้น ขัดแย้งกันเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงนำเหตุผลวิบัติซึ่งควรจะเป็นเกณฑ์ย่อยฯ พัฒนามาเป็นเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีซึ่งจะทำให้การการวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ที่ว่า “ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” นี้ จะใช้วัดหรือวิเคราะห์คำอภิปรายส่วนที่เป็นการใช้เหตุผลเท่านั้น สำหรับในกรณีที่เป็นคณะรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่โต้ตอบข้อกล่าวหาก็ต้องมีการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีจะเป็นเช่นไร? จะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

7.1.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรี หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ ตอบชี้แจงข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านหรือโต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายค้าน การวิเคราะห์ว่า ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือไม่นั้น จะพิจารณาวิเคราะห์จากเจตนาในการโต้ตอบข้อกล่าวหาเป็นประการแรก ซึ่งจากงานวิจัยของสมบัติ จันทรวงศ์ (2547) พบว่า คณะรัฐบาลจะโต้ตอบการกล่าวหาในลักษณะใหญ่ 2 ประการ คือ มีเจตนา กับ ไม่มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหา

ถ้าคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีไม่มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาก็แสดงให้เห็นว่าคณะรัฐมนตรีมีการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลจึงส่งผลให้รัฐมนตรีผู้อภิปรายขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีมีเจตนาโต้ตอบการกล่าวหาก็ต้องศึกษาต่อไปว่า หลักฐานสนับสนุนผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? ซึ่งจะใช้เกณฑ์เดียวกับกับของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

สำหรับหลักในการที่จะพิจารณาว่า ฝ่ายรัฐบาลมีเจตนาในการโต้ตอบการกล่าวหาหรือไม่นั้น จะใช้หลักเรื่องความตรงกัน (directness) ของภาษาศาสตร์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ด้วยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีการเกี่ยวโยงเข้าเรื่อง

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปและตั้งเป็นเกณฑ์ในการวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีได้ว่า ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้นเมื่อสรุปรวมเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและรัฐมนตรีเข้าด้วยกัน จึงได้เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของนักการเมืองหรือของ ส.ส. ข้อที่ 1 ได้ว่า "ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล" แต่ถ้าเป็น "ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน"

อย่างไรก็ดี การกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำอภิปรายเท่านั้น และการวิเคราะห์การใช้เหตุผลก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เท่านั้น คำอภิปรายที่เป็นการกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาจึงต้องวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่งว่าเป็น "ความจริง" หรือไม่? รวมถึงคำอภิปรายที่ไม่ได้เป็นการกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาอีกด้วย ซึ่งจะต้องวิเคราะห์ด้วยว่าเป็น "ความจริง" หรือไม่? เช่นเดียวกัน

7.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับ "ความจริง"

โดยหลักปฏิบัติของรัฐสภาอังกฤษแล้ว รัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นจริงเท่านั้น ถ้ามีข้อผิดพลาดจากการให้ข้อมูลก่อนหน้านี้ ก็ต้องแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นด้วย และต้องเปิดเผยข้อมูลเท่าที่จะทำได้ ถ้ารัฐมนตรีให้ข้อมูลข่าวสารที่ผิดแก่สภาผู้แทนราษฎรก็ต้องลาออกจากตำแหน่ง เช่น ในกรณีนายจอห์น โปรฟูโม (John Profumo) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม (the secretary of state for war) มีความสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษชาวอังกฤษชื่อ คริสตีน คีลเลอร์ (Christine Keeler) คีลเลอร์นอกจากจะมีความสัมพันธ์กับโปรฟูโมแล้วก็ยังมีความสัมพันธ์กับชาวโซเวียต ซึ่งต้องสงสัยว่า เป็นสายลับที่ชื่อ Yevgeny "Eugene" Ivanov อีกด้วย (Farlex, online, 2004)

ความผิดที่ร้ายแรงถึงขั้นเป็น "อนันตริยกรรมของนักการเมือง" (the ultimate sin for politician) ของโปรฟูโม ก็คือ การโกหกเพื่อปกปิดความสัมพันธ์กับผู้หญิงนั้นในสภาสามัญ ซึ่งเขากล่าวว่า "ไม่มีการกระทำอันไม่เหมาะสมใดๆ" (no impropriety whatever) ระหว่างเขากับ คีลเลอร์ (Turnor, online, 2004) ต่อมารัฐมนตรีโปรฟูโมถูกจับโกหกได้จำต้องลาออกในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1963 เพราะเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของรัฐสภาและผู้แทนราษฎรที่จะต้องไม่พูดโกหกในสภาฯ (Pye and Verba, 1965, p. 95)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปและตั้งเป็นเกณฑ์ในการวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของนักการเมืองหรือ ส.ส. ข้อที่ 2 ได้ว่า คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”

ดังนั้น ถ้า ส.ส. ผู้ใดอภิปรายด้วยความไม่จริง ส.ส. ผู้นั้นก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แต่อย่างไรก็ตาม ในเมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นมีความสลับซับซ้อน และงานวิจัยชิ้นนี้ยอมรับว่า “ความจริง” ทางการเมืองนั้นมีได้หลายชุดดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ดังนั้น “ความจริง” ที่มาจาก ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายนั้น อาจจะเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ทั้งคู่ ถึงแม้จะแตกต่างกันก็ตาม

สำหรับคำอภิปรายใดๆ เป็น “ความจริง” หรือไม่ประการใด ผู้วิจัยได้พัฒนาเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีของกอวิเออร์ (Govier, 2001, pp. 169-170) มาใช้อีกครั้งหนึ่ง โดยไม่นำข้อที่มีเนื้อความว่า “กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล (cogent) หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้” มาใช้ เนื่องจากเป็นเนื้อหาสำหรับการอ้างเหตุผลโดยเฉพาะ ดังนั้น จึงมีเกณฑ์วัดคำอภิปรายว่า เป็น “ความจริง” หรือไม่ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดชื่อให้ว่า เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง” โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) คำอภิปรายนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผลหรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง

2) คำอภิปรายนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว

3) คำอภิปรายนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป

4) คำอภิปรายนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

5) คำอภิปรายนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

6) คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

สำหรับเนื้อความของคำอภิปรายที่จะวิเคราะห์ว่า เป็นความจริงหรือไม่? นั้น จะวิเคราะห์จากคำอภิปรายทั้งหมดทั้งจากส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และส่วนสรุปของการลงท้าย รวมทั้งในส่วนที่เป็นการกล่าวหา การโต้ตอบข้อกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุนด้วย เพราะเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ข้อแรกจะวิเคราะห์เฉพาะการใช้เหตุผลเท่านั้น หัวเรื่องอื่นๆ เช่น คำอธิบายประกอบ การเกริ่นนำเพื่อเข้าสู่ ข้อกล่าวหา หรือการหาเสียง ฯลฯ ไม่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วย ดังนั้น ส่วนที่เป็นการกล่าวหา การโต้ตอบข้อกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุนอาจจะมีคำอภิปรายที่เป็น “ความไม่จริง” ในทางตรรกวิทยา ที่เป็น “ความไม่จริง” ในทางการเมือง และเป็น “ความไม่”แบบสามัญสำนึก/ความจริงทั่วไป ทั้ง 3 ประการดังกล่าวก็อาจเป็นได้

7.1.3 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับข้อบังคับการประชุมฯ

การกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ "อาวุธ" ของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปฯ ในลักษณะเดียวกัน การโต้ตอบข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของคณะรัฐมนตรีก็คือ "อาวุธ" ของคณะรัฐมนตรีเช่นเดียวกัน การสงครามนี้จึงต้องมีกฎและระเบียบควบคุมเพื่อไม่ให้สงครามคำพูดพัฒนาเป็นสงครามในรูปแบบอื่น เช่น ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นต้น ดังเช่น กรณีของ พล.ต.อ. ประทิน สันติประภพ สมาชิกวุฒิสภากรุงเทพมหานคร ทำร้ายร่างกายนายอดุลย์ วันไชยธนวงศ์ สมาชิกวุฒิสภาจังหวัด แม่ฮ่องสอนในการประชุมวุฒิสภา เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 (" 'ประทิน' บู๊ ส.ว. แม่ฮ่องสอน ชกกลางสภา! ปะทะคารมกรณี 'ตากใบ' ", ออนไลน์, 2547)

ดังนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ ทุกฉบับ จึงมีข้อบังคับอย่างน้อยหนึ่งข้อ ซึ่งใช้ควบคุมการอภิปรายให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ข้อความดังกล่าวนั้น สามารถยืนยันได้จากคำพูดของ พล.อ.อ. หะริน หงสกุล ประธานรัฐสภา ซึ่งพูดไว้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ในคราวการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 25 ดังนี้

> สำหรับกติกาในการชกต่อไปนะครับ ... ผมขอเรียนย้ำเพียงข้อ 48 ข้อเดียวนะครับ เพราะว่า ข้อ 48 ทำให้ฟาวล์ (Foul) ได้ครับ ข้อ 48 การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็นหรือประเด็นที่กำลังปรึกษากันอยู่ ต้องไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียนซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใดๆ มาอ่านให้ที่ประชุมฟังโดยไม่จำเป็น ห้ามมิให้ผู้อภิปรายแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใส่ร้ายหรือเสียดสีบุคคลใด และห้ามมิให้กล่าว ถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดๆ โดยไม่จำเป็น (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 268)

เนื้อหาของกฎและระเบียบดังกล่าวนั้น คงอยู่ในข้อบังคับการประชุมฯ ทุกฉบับแต่อาจจะต่างมาตรากัน และสำนวนภาษาอาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปและตั้งเป็นเกณฑ์ในการวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของนักการเมืองหรือ ส.ส. ข้อที่ 3 ได้ว่า คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม

สำหรับในการพิจารณาและวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดละเมิดข้อบังคับการประชุมหรือไม่? ผู้วิจัยได้นำข้อบังคับการประชุมฯ มาจัดแบ่งเป็นเกณฑ์ย่อยสำหรับวิเคราะห์จำนวน 3 ข้อ โดยกำหนดชื่อว่า เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ดังนี้

1) คำอภิปรายต้องไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น

2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด

3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

จากการศึกษาคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ พบว่า เมื่อผู้อภิปรายจะนำเอกสารใดๆ มาอ่านในที่ประชุม ส่วนใหญ่ผู้อภิปรายก็จะขออนุญาตประธานสภาฯ และการละเมิดกฎในลักษณะนี้ ก็ไม่ใช่เป็นข้อผิดพลาดที่ร้ายแรง ผู้วิจัยจึงมิได้นำประเด็นดังกล่าวมาตั้งเป็นเกณฑ์ย่อย

โดยสรุป เกณฑ์ที่จะใช้วิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีทั้งหมดมีดังนี้

<u>เกณฑ์หลัก</u>

เกณฑ์หลักในการวิจัยครั้งนี้คือ เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ สส. มี 3 ข้อดังนี้

<u>ข้อที่หนึ่ง</u> “ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” แต่ถ้าเป็น “ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน”

<u>ข้อที่สอง</u> “คำอภิปรายต้องเป็น 'ความจริง' ”

<u>ข้อที่สาม</u> “คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ”

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตนเองหรือไม่?

เกณฑ์หลักทั้ง 3 ดังกล่าวผู้วิจัยพัฒนามาจากหลักการของการใช้เหตุผล ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐบาลตามหลักปฏิบัติของรัฐสภาประเทศอังกฤษ และหลักการของเหตุการณ์ทางการเมืองที่ว่า “ความจริง” ทางการเมืองมีหลายชุด ในกระบวนการของการวิเคราะห์นั้น เกณฑ์ในการวิเคราะห์ทั้ง 3 ข้อจะนำไปวิเคราะห์คำอภิปรายอย่างเป็นอิสระต่อกัน คือ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์คำอภิปรายส่วนที่เป็นการใช้เหตุผลด้วยเกณฑ์ข้อที่1 ก่อน ว่าผ่านเกณฑ์ฯ ดังกล่าวหรือไม่? จากนั้นก็จะวิเคราะห์ซ้ำด้วยเกณฑ์ข้อที่ 2 ว่า คำอภิปรายเป็น “ความจริง” หรือ “ความไม่จริง” และ สุดท้ายก็จะวิเคราะห์ซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า คำอภิปรายละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ หรือไม่? ดังนั้น ข้อกล่าวหาและข้อโต้ตอบการกล่าวหาของ ส.ส. บางคนอาจจะละเมิดเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ทั้ง 3 เกณฑ์ก็อาจเป็นได้ แต่หลักฐานสนับสนุนและหัวเรื่องอธิบายประกอบอื่นๆ จะละเมิดเกณฑ์ได้เฉพาะเกณฑ์ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 เท่านั้น

เกณฑ์รอง

เกณฑ์รองในการวิจัยครั้งนี้คือ เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี มี 3 ข้อดังนี้คือ

1) หลักฐานสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

2) หลักฐานสนับสนุนต้องยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือการใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

เกณฑ์ย่อย

เกณฑ์ย่อยมี 5 เกณฑ์ ดังนี้คือ

1) เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

2) เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

3) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

4) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง”

5) เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ

หน้าที่ของเกณฑ์ย่อยนี้ มีไว้เพื่อช่วยในการวิเคราะห์เกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง โดยมีรายละเอียดของเกณฑ์และหน้าที่ ดังนี้

1) เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

เกณฑ์นี้มีจำนวน 3 ข้อดังนี้

[1] สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

[2] ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำ ผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

[3] ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหรือไม่?

2) เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

เกณฑ์นี้มีจำนวน 3 ข้อและมีข้อความเหมือนกับเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา แต่ทำหน้าที่ต่างกัน กล่าวคือ เกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่าหลักฐานสนับสนุนมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

3) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

เกณฑ์นี้มีจำนวน 6 ข้อดังนี้

[1] กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้น สมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

[2] หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

[3] หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

[4] หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

[5] หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

[6] หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนยอมรับได้หรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนเป็นการใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

4) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง”

เกณฑ์นี้มีจำนวน 6 ข้อดังนี้

[1] คำอภิปรายนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผลหรือ มีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง

[2] คำอภิปรายนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว (a priori)

[3] คำอภิปรายนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป

[4] คำอภิปรายนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

[5] คำอภิปรายนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

[6] คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีว่า คำอภิปรายของฝ่ายใดเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้หรือไม่?

5) เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ

เกณฑ์นี้มีจำนวน 3 ข้อดังนี้

[1] คำอภิปรายต้องไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น

[2] คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด

[3] คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีละเมิดข้อบังคับการประชุมสภาฯ หรือไม่?

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของฝ่ายข้าราชการการเมือง กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้าน และคณะรัฐบาล สำหรับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของกลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งคือ นักหนังสือพิมพ์นั้น แตกต่างไปจากหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี เพราะความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์นั้นเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมดังจะได้อธิบายรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

7.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

ความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ก็ขึ้นอยู่กับหน้าที่เช่นเดียวกัน ซึ่งหน้าที่ของหนังสือพิมพ์นั้น สมควร กวียะ (2545, น. 35) กล่าวว่า มีหน้าที่ 4 ประการคือ การให้ข่าวสาร การให้ความคิดเห็น การให้การศึกษา และการให้ความบันเทิง ในการศึกษาครั้งนี้ จะศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ประการเดียวคือ การให้ข่าวสาร

สำหรับเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยนำมาจากหน้าที่และกรณีตัวอย่างที่สื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวสารด้วยข้อมูลที่เป็นเท็จ ในประเด็นเกี่ยวกับบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ซึ่งทำให้ผู้เกี่ยวข้องเสื่อมเสียชื่อเสียง ประเด็นดังกล่าวมีความเป็นมาและรายละเอียดดังนี้คือ

ประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2542 หนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 16 ฉบับได้ลงข่าวอันเป็นเท็จว่า ที่ประชุมของคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังตำหนิการทำงานของนายโสภณ สุภาพงษ์ กรรมการผู้จัดการบริษัทบางจากฯ ว่า กู้เงินต่างประเทศมาฝากกินดอกเบี้ยและมีผลการดำเนินงานไม่ดี ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งเป็นข่าวเท็จโดยสิ้นเชิง (ผู้จัดการรายวัน, 2542; มติชนรายวัน, 2542ก; มติชนรายวัน, 2542ข, น.1, 23) จากเรื่องอื้อฉาวดังกล่าว กลุ่มตัวแทนพนักงานจากบริษัทบางจากฯ จำนวน 9 คน ได้นำเรื่องร้องเรียนต่อสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2542

เมื่อสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติประชุมและพิจารณาเรียบร้อยแล้ว มีมติออกมาว่าหนังสือพิมพ์เหล่านั้น ประพฤติผิดข้อบังคับ ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 4 ความว่า “หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและครบถ้วน” และข้อ 7 ความว่า “หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง” (กำแหง ภริตานนท์, 2542ข, น. 3)

จากหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ซึ่งกำหนดว่า หนังสือพิมพ์ต้องให้ข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นจริงกับสาธารณชนและกรณีเหตุการณ์ตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งเกณฑ์สำหรับวัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ดังนี้คือ

1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร

2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

การที่ผู้วิจัยไม่นำคำว่า "ครบถ้วน" มาเป็นเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ด้วยก็เพราะ คำนึงถึงความจริงที่ว่า ข้อมูลในอภิปรายในวันหนึ่งๆ มีเป็นจำนวนมาก จึงเป็นไปไม่ได้ที่หนังสือพิมพ์จะเสนอข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ได้อย่างครบถ้วน

อนึ่ง ในการตรวจสอบความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์นั้น นักวิชาการต่างๆ มักจะใช้คำว่า "เป็นกลาง" มาใช้วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ แต่ผู้วิจัยเห็นว่า คำจำกัดความของความเป็นกลางนั้นไม่ชัดเจน เคลือบคลุม และกำกวม ซึ่งวรพล พรหมิกบุตร (2540, น. 33) ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเป็นกลางของข่าวไว้ว่า

> "ข่าว" ที่มีความเป็นกลาง คือ รายงานที่ "สมจริง" (valid) สอดคล้องถูกต้องตรงตามสภาพอุบัติการณ์ที่เกิดขึ้น ในทางทฤษฎี รายงานข่าวที่เป็นกลางอย่างสมบูรณ์ หรือถูกต้องสมจริง 100 เปอร์เซ็นต์ ไม่สามารถจะมีได้จริงในทางปฏิบัติ เนื่องจากความขาดตกบกพร่องของบุคคล และเทคโนโลยีที่ใช้บันทึกและเผยแพร่ข่าวสาร

ดังนั้น ความเป็นกลางในปัจจุบันนี้ก็คือ ความเป็นกลางของคนส่วนใหญ่เท่านั้น ความเป็นกลางที่ว่านี้ไม่ใช่ความเป็นกลางที่เป็นจริง เพราะในประเด็นข่าวเดียวกันนี้ ยังมีคนกลุ่มอื่นๆ ถึงแม้เป็นจำนวนที่น้อยกว่าเห็นว่า ข่าวนั้นๆ ไม่เป็นกลาง

สำหรับสุทธิชัย หยุ่น (2545) ในฐานะที่เป็นนักข่าวที่มีชื่อเสียงและคร่ำหวอดอยู่ในวงการหนังสือพิมพ์มายาวนานก็มีทัศนะความเห็นเรื่องความเป็นกลางไปในทำนองเดียวกันกับวรพล พรหมิกบุตร (2540) ซึ่งสุทธิชัย หยุ่นได้ให้มุมมองเกี่ยวกับความเป็นกลางของข่าวไว้อย่างน่าฟังดังนี้

> คนกลุ่มหนึ่งกำลังตัดสินว่าอะไรคือ "ความเป็นกลาง" แต่สังคมใดที่ให้บุคคลกลุ่มเดียวกำหนดกติกาว่าอะไรคือ นั้นเท่ากับมอบอำนาจเบ็ดเสร็จของการตัดสินคุณภาพแห่งข่าวสารให้กับกลไกหนึ่งกลไกใดเสียแล้ว
>
> เป็นการผิดหลักการของการไหลเทของข่าวสารอย่างเสรีหรือที่เรียกว่า free flow of information อันแปลว่า "ความจริงที่เป็นกลาง" นั้นสังคมแต่ละกลุ่ม

> ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ จะเป็นผู้บอกกล่าว เสนอ ประท้วง และตรวจสอบกันเอง
>
> เพราะไม่มีใครสามารถจะมากำหนดให้กับทั้งสังคมได้ว่าอะไรคือ “ความจริง” และอะไรคือ ""ความเป็นกลาง” เพราะความจริงมองจากอีกแง่หนึ่งอาจจะเป็นความเท็จและความเท็จนั้นเองเมื่อมองจากอีกด้านหนึ่งของคนเสียประโยชน์ก็อาจจะเป็นความจริงที่เขาต้องการก็ได้
>
> ยิ่งกล่าวอ้างถึง “ความเป็นกลาง” ก็ยิ่งเป็นเรื่องสลับซับซ้อนและตีความกันได้ร้อยแปดพันประการ เพราะแม้แต่คำว่า “เป็นกลาง” ก็หาคำนิยามที่ตรงกันทั้งสังคมไม่ได้เสียแล้ว (สุทธิชัย หยุ่น, 2545, น. 124-125)

เมื่อพิจารณาในทางภาษาศาสตร์ หนทางที่ดีกว่าในการตรวจสอบว่า นักข่าวของหนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ก็คือ ตรวจสอบความตรงกันระหว่างคำอภิปรายในสภาฯ กับข่าวของหนังสือพิมพ์ เพราะสามารถศึกษาวิเคราะห์ได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์โดยใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยงเข้ามาร่วมในการศึกษา

โดยสรุป ในการที่จะวัดหรือวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่? ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ เป็นเครื่องมือในวัดและวิเคราะห์ เนื่องจากกลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่มนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ นักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ เกณฑ์วัดความรับผิดชอบจึงมี 2 ประเภท ดังนี้คือ

1) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ สส. มี 3 ข้อดังนี้

<u>ข้อที่หนึ่ง</u> “ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” แต่ถ้าเป็น “ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน”

<u>ข้อที่สอง</u> “คำอภิปรายต้องเป็น 'ความจริง' ”

<u>ข้อที่สาม</u> “คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ”

2) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ มี 2 ข้อดังนี้ คือ

<u>ข้อที่หนึ่ง</u> ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร

<u>ข้อที่สอง</u> ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวนั้น ได้ใช้วิทยาการและความรู้ของสาขาวิชารัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และหนังสือพิมพ์ ร่วมกันเพื่อสร้างขึ้นมา ดังได้กล่าวไปแล้วโดยละเอียดในบทนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการศึกษาในเชิงสหวิทยาการส่วนหนึ่งแล้ว การศึกษาในเชิงสหวิทยาการอีกส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในบทที่ 8 ที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

สำหรับผลของการศึกษาที่จะนำเสนอในบทที่ 9-11 นั้น อาจจะไม่แสดงให้เห็นลักษณะของการศึกษาเชิงสหวิทยาการเท่าที่ควร เพราะ ดังได้กล่าวมาแล้ว ข้อมูลของงานวิจัยนี้มีเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถนำเสนอผลการศึกษาได้ทั้งหมด ตัวอย่างที่นำไปอธิบายให้เห็นในบทที่ 9-11 ก็มุ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า บุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่? จึงต้องละเลยในการอธิบายรายละเอียดของความเป็นสหวิทยาการลงไปบ้าง

บทที่ 8

ลำดับการศึกษาข้อมูล

ในการดำเนินการกับข้อมูลนั้น สิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องกำหนดก็คือ ประชากร (population) ของการวิจัย แต่โดยธรรมชาติที่เป็นข้อจำกัดของการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยไม่มีเวลามากพอที่จะศึกษาประชากรทั้งหมดได้ จึงต้องเลือกศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวนหนึ่งของประชากรเท่านั้น เมื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือของการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด สำหรับขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ก็คือ ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล เพราะ สาธารณชนจะ “รู้” และ “เข้าใจ” ผลของการศึกษาได้ดีอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับขั้นตอนสุดท้ายนี้ ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

8.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

8.2 การรวบรวมข้อมูล

8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

8.4 การนำเสนอข้อมูล

8.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาครั้งนี้ มี 2 ประเภท ดังนี้คือ

8.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ

8.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์

8.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ของสภาผู้แทนราษฎร/รัฐสภา จำนวน 45 ครั้ง[1] และข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ

---

[1]ผู้วิจัยนับตั้งแต่การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 24, 29 มกราคม พ.ศ. 2477 จนถึง 10 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นวันที่สอบผ่านเค้าโครงวิทยานิพนธ์

กลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ จะกำหนดเลือกโดยความจงใจ (purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) ต้องเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง

2) การอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งนั้นๆ ต้องมีการลงมติฯ

3) ต้องเป็นกลุ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4) ต้องมีเนื้อหาที่มากพอที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มประชากร

การอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 45 ครั้ง เมื่อใช้เกณฑ์ข้อที่ 1 และ 2 กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนั้นๆ ต้องเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งและต้องมีการลงมติฯ จะเหลือจำนวนครั้งของการอภิปรายทั่วไปฯ เพื่อเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 19 ครั้ง ดังนี้คือ

ชื่อนายกรัฐมนตรี	ครั้งที่	วันที่อภิปราย	จำนวน/วัน	ผู้ยื่นญัตติฯ
นายควง อภัยวงศ์	14	6 ส.ค. 2488	1	นายอรุณ ทองปัธโชติ
พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	16	19-26 พ.ค. 2490	8	นายควง อภัยวงศ์[2]
พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	24	10-12,15 ต.ค. 2522	4	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	26	29 พ.ค. 2524	1	นายสมัคร สุนทรเวช
	28	5 มิ.ย. 2528	1	พล.ต.อ. ประมาณ อดิเรกสาร
พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	29	8-9 ต.ค. 2529	2	นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์
	31	21-22 ต.ค. 2530	2	นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์
พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ	32	19 ต.ค. 2531	1	นายณรงค์ วงศ์วรรณ
	33	19,20 ก.ค. 2532	2	นายณรงค์ วงศ์วรรณ
	34	18,19 ก.ค. 33	2	นายณรงค์ วงศ์วรรณ
นายชวน หลีกภัย	35	9-10,11 มิ.ย. 2536	3	พล.ต.อ. ประมาณ อดิเรกสาร
	36	10,11 พ.ย. 2536	2	พล.ต.อ. ประมาณ อดิเรกสาร
	37	27,28 ก.ค. 2537	2	นายบรรหาร ศิลปอาชา
นายบรรหาร ศิลปอาชา	39	8-10 พ.ค. 2539	2	นายชวน หลีกภัย

[2]การอภิปรายทั่วไปฯ ที่ขีดเส้นใต้ คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

	40	18-20 ก.ย. 2539	2	นายชวน หลีกภัย
	42	24-26 ก.ย. 2540	2	นายชวน หลีกภัย
นายชวน หลีกภัย	43	18-20 มี.ค. 2541	3	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ
	44	27-29 ม.ค. 2542	2	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ
	45	15-19 ธ.ค. 2542	5	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ

เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ข้อที่ 3 และ 4 กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนั้นๆ ต้องเป็นกลุ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และต้องมีเนื้อหาที่มากพอ ที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มประชากร ผู้วิจัยจึงกำหนดเลือกการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 และครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นการอภิปรายครั้งแรกและครั้งสุดท้าย ก่อนที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) จะมีผลบังคับใช้ ซึ่งลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ มีความเปลี่ยนแปลงไปมากพอสมควร

เมื่อกำหนดครั้งแรกและครั้งสุดท้ายเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยเลือกการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งอยู่ในช่วงกลางของระยะเวลาการอภิปรายทั่วไปฯ ดังกล่าวเพื่อต้องการทราบถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไปฯ จึงกำหนดเลือกการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

การอภิปรายทั่วไปฯ แต่ละครั้งดังกล่าวมีจำนวนเนื้อหาของคำอภิปรายดังนี้คือ

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 เป็นหนังสือ จำนวน 1101 หน้า

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 เป็นหนังสือบันทึกรายงานการประชุม จำนวน 592 หน้า

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เป็นบันทึกรายงานการประชุมขนาดกระดาษ A4 จำนวน 1,419 หน้า

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงเลือกการอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้คือ

1) การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 เรื่องขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ นายควง อภัยวงศ์และคณะเป็นผู้เสนอ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ใช้เวลา 8 วัน คือระหว่างวันที่ 19-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ผลการลงมติคือ สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจรัฐบาล

2) การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 4 กระทรวง ดังนี้คือ รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 11 คน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี การประชุมใช้เวลา 4 วัน คือวันที่ 10, 11, 12 และ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ผลของการลงมติ คือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีมติให้ความไว้วางใจในรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปรายทุกคน

3) การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ เกี่ยวกับความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาธุรกิจคอรัปชั่น เช่น การทุจริตในธนาคารกรุงไทย ปัญหาบ้านสามหลังที่จังหวัดกาญจนบุรี และพฤติกรรมการบริหารราชการแผ่นดินที่ไร้จริยธรรมและคุณธรรมทางการเมืองของรัฐบาล พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี การประชุมใช้เวลา 5 วัน คือวันที่ 15-19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ผลของการลงมติคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีมติให้ความไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ

8.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ของ ชเนตตี ทินนาม (2543) เรื่อง “วิวัฒนาการข้อเขียนบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ไทย” ซึ่งศึกษาบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ตั้งแต่เริ่มแรกมีในประเทศไทย ชเนตตี ทินนาม (2543, น. 52) ได้ใช้เกณฑ์ปริบททางสังคมและการเมืองแบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็น 8 ยุค ดูตารางที่ 1 ด้านล่าง

ตารางที่ 1

การแบ่งยุคของหนังสือพิมพ์

ยุคของหนังสือพิมพ์	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1. ยุคอิทธิพลตะวันตก พ.ศ. 2387-2417	1	-
2. ยุคราชสำนัก พ.ศ. 2417- 2453	1	-
3. ยุคใหม่ของวงการหนังสือพิมพ์ไทย พ.ศ. 2453-2475	6	-
4. ยุคประชาธิปไตยระยะแรก พ.ศ. 2475-2500	6	6
5. ยุคเผด็จการทหาร: พ.ศ. 2501-2515	7	-
6. ยุคเสรีภาพ พ.ศ. 2516-2519	7	-
7. ยุค ปร. 42 พ.ศ. 2519-2533	12	6
8. ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2533-2542	10	6

เมื่อเปรียบเทียบยุคของหนังสือพิมพ์ตามการแบ่งของ ชเนตตี ทินนาม (2543) กับกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ แล้วพบว่า

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 อยู่ในยุคประชาธิปไตยระยะแรก พ.ศ. 2475-2500

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 อยู่ในยุค ปร. 42 พ.ศ. 2519-2533

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 อยู่ในยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2533-2542

กลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์จะกำหนดเลือกโดยความจงใจเช่นเดียวกันกับการเลือกกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างให้เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรทั้งหมดของหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาของชเนตตี ทินนาม (2543) เห็นว่าหนังสือพิมพ์ มี 3 ประเภทคือ หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ และหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ จึงจะเลือกกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์ประเภทละ 2 ชื่อฉบับ

จากตารางจะเห็นว่าการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ตรงกับยุคของหนังสือพิมพ์ยุคที่ 4 ยุคประชาธิปไตยระยะแรก พ.ศ. 2475-2500 มีหนังสือพิมพ์จำนวน 6 ชื่อฉบับ จึงเลือกมาศึกษาทั้งหมดโดยมีรายชื่อหนังสือพิมพ์ดังต่อไปนี้

1) ประมวญวัน 2) ปิยมิตร

3) พิมพ์ไทย 4) เพลินจิตต์

5) สยามนิกร 6) ประชาชาติ

สำหรับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 25 เมื่อ พ.ศ. 2522 ตรงกับยุคของหนังสือพิมพ์ยุคที่ 7 ยุค ปร. 42 จะเลือกกลุ่มตัวอย่างหนังสือพิมพ์จำนวน 6 ชื่อฉบับ ดังนี้คือ

1) สยามรัฐ	หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ
2) มติชน	หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ
3) แนวหน้า	หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ
4) เดลิไทม์	หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ
5) ไทยรัฐ	หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ
6) เดลินิวส์	หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ

สำหรับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เมื่อ พ.ศ. 2542 ตรงกับยุคของหนังสือพิมพ์ยุคที่ 8 ยุคปัจจุบัน จะเลือกกลุ่มตัวอย่างหนังสือพิมพ์ จำนวน 6 ชื่อฉบับ ดังนี้คือ

1) สยามรัฐ	หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ
2) มติชน	หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ
3) แนวหน้า	หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ

4) บ้านเมือง หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ

5) ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ

6) เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ

8.2 การรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 3 ครั้งจะเก็บข้อมูลโดยการขอทำสำเนาเอกสารทั้งหมดจากหอสมุดของรัฐสภา

2) ข้อมูลของหนังสือพิมพ์ทั้งหมดจะเก็บข้อมูลจากหอจดหมายเหตุของหอสมุดแห่งชาติ

8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งประเภทตามประเภทของข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้คือ

8.3.1 ข้อมูลการอภิปรายทั่วไปฯ

8.3.2 ข้อมูลข่าวหนังสือพิมพ์

8.3.1 ข้อมูลการอภิปรายทั่วไปฯ

การวิเคราะห์ข้อมูลการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดหลักการอย่างกว้างๆ ไว้ก่อน และกำหนดวิธีการวิเคราะห์โดยละเอียดภายหลัง โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

หลักการของการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่หนึ่ง

คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายแต่ละคนจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ คำอภิปรายที่เป็นการอ้างเหตุผล และคำอภิปรายอื่นๆ เนื่องจากคำอภิปรายที่เป็นการอ้างเหตุผลจะต้องวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ทั้ง 3 ข้อ ส่วนคำอภิปรายอื่นๆ จะวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ข้อที่ 2 และ ข้อที่ 3 กล่าวคือ เป็น “ความจริง” หรือไม่? และละเมิดระเบียบ/ข้อบังคับหรือไม่?

ขั้นตอนที่สอง

คำอภิปรายที่เป็นการอ้างเหตุผลจะวิเคราะห์โดยคำนึงถึงการยอมรับหรือการปฏิเสธของฝ่ายตรงกันข้ามเป็นอันดับแรก เช่น นาย ก. ซึ่งสมมุติว่า เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน กล่าวหานาย ข. ซึ่งเป็นรัฐมนตรี ถ้า นาย ข. ยอมรับหรือไม่ปฏิเสธข้อกล่าวหาของ นาย ก. ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์โดยถือว่า ข้อกล่าวหานั้นเป็น "ความจริง" ที่ยอมรับได้ ในกรณีนี้ หมายความรวมถึง เมื่อคณะรัฐบาลโต้ตอบข้อกล่าวหาด้วย แต่ถ้า นาย ข. ไม่ยอมรับ ผู้วิจัยก็จะนำหลักฐานจากคำอภิปรายของ ส.ส. ในสภาฯ ด้วยกัน แหล่งวิชาความรู้อื่นๆ เช่น ความเห็นของนักวิชาการ ผลการศึกษาของงานวิจัย เป็นต้น ซึ่งศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ไว้ เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่สาม

รวบรวมคำอภิปรายที่เป็น "ความไม่จริง" ของ ส.ส. แต่ละคนออกเป็น 2 กลุ่มคือ ฝ่ายค้านและคณะรัฐบาล

ขั้นตอนที่สี่

รวบรวมคำอภิปรายที่ละเมิดระเบียบ/ข้อบังคับของ ส.ส. แต่ละคนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ฝ่ายค้านและคณะรัฐบาล

ขั้นตอนที่ห้า

เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่าย โดยจะเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งเดียวกันก่อน หลังจากนั้น จึงจะเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายของการอภิปรายทั่วไปฯ ในแต่ละครั้ง

วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่หนึ่ง

นำข้อมูลมาจัดทำฐานข้อมูลเบื้องต้น กล่าวคือ ในการอภิปรายทั่วไปฯ แต่ละครั้งมีผู้ใดอภิปรายบ้าง อภิปรายในวันใด อภิปรายจำนวนกี่ครั้ง และในหัวเรื่องใดบ้าง

ขั้นตอนที่สอง

วิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละคน โดยมีวิธีการโดยละเอียด ดังนี้คือ

(1) อ่านเพื่อตรวจสอบว่าส่วนใดคือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย

(2) อ่านเฉพาะในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องและเนื้อเรื่องของคำอภิปรายเพื่อจับใจความคร่าวๆ ว่า ผู้อภิปรายต้องการจะสื่อสารอะไรไปสู่ผู้รับสาร

(3) อ่านเฉพาะในส่วนของเนื้อเรื่อง แบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นหัวเรื่อง โดยสังเกตจากรูปภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องหรือหัวเรื่องย่อยและบริบททางภาษา (linguistic context)

(4) วิเคราะห์ว่า ในแต่ละหัวเรื่องเป็นหัวเรื่องใดคือ ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน หัวเรื่องอธิบายประกอบ

ขั้นตอนที่สาม

นำข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนมาเขียนเป็นแผนผัง

ขั้นตอนที่สี่

พิจารณาด้วยเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายฯ ข้อที่ 1 ในการวิเคราะห์ช่วงนี้ จะนำบริบทของสถานการณ์ (situation context) เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย เมื่อศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จัดเก็บข้อมูลออกตามประเภทคำอภิปรายของ ส.ส. ดังนี้คือ

(1) ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

- ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

- ข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

เมื่อพบว่า ข้อกล่าวหาใด ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยจะจัดเก็บข้อมูลไว้ส่วนหนึ่ง ส่วนข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยจะต้องศึกษาต่อไป เพราะ ข้อกล่าวหาประเภทนี้ เมื่อศึกษาหลักฐานสนับสนุนแล้ว อาจจะกลายเป็นข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลก็ได้ เพราะ หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อต่างๆ จำนวน 3 ข้อนั้น

เมื่อพิจารณาข้อกล่าวหาทั้ง “ที่อยู่” และ “ไม่อยู่” ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว เห็นได้ว่า ผู้วิจัยจะต้องจัดเก็บข้อมูลของข้อกล่าวหาออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้คือ

(1) ข้อกล่าวหา ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

(2) ข้อกล่าวหา ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

(3) ข้อกล่าวหา ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือเกณฑ์การวัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

(4) ข้อกล่าวหา ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือ มีความขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกัน

(5) ข้อกล่าวหา อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายที่เป็นข้อกล่าวหาข้อที่ 1-4 นั้น ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายอย่างขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนคำอภิปรายที่เป็นข้อกล่าวหาข้อที่ 5 ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายอย่าง มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

(2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี

ในกรณีของข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีก็เช่นเดียวกัน อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

- ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน
- ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน มี 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

- คำอภิปรายของคณะรัฐบาลไม่กล่าวถึงข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ทำราวกับว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อภิปรายในประเด็นนั้นๆ
- คำอภิปรายนั้นๆ ดูราวกับว่า จะโต้ตอบข้อกล่าวหาของรัฐบาล แต่ก็มิได้โต้ตอบข้อกล่าวหาแต่อย่างใด
- ข้อโต้ตอบการกล่าวหาดูเหมือนว่า จะความเกี่ยวเนื่องหรือมีความตรงกันกับข้อกล่าวหา หรือดูราวกับว่าจะโต้ตอบข้อกล่าวหาของรัฐบาล แต่เมื่อพิจารณาหลักฐานสนับสนุนด้วยเกณฑ์เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีทั้ง 3 ข้อแล้ว ปรากฏว่าหลักฐานสนับสนุนนั้นๆ ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี จึงทำให้ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

เมื่อพิจารณาข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่มี กับ ที่ไม่มี เจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว เห็นได้ว่า ผู้วิจัยจะต้องจัดเก็บข้อมูลของข้อโต้ตอบการกล่าวหาออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้คือ

(1) การไม่โต้ตอบข้อกล่าวหา

(2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

(3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

(4) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

(5) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา เพราะ หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาขัดแย้งซึ่งกันและกัน

(6) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายในข้อ (1) กับ (2) คณะรัฐมนตรี ไม่มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้น คำอภิปรายในส่วนนี้ จึงเป็นคำอภิปรายที่ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนคำอภิปรายในข้อ (3) ถึง (6) คณะรัฐมนตรี มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 คือ คำอภิปรายในข้อ (3) ถึง (5) คณะรัฐมนตรี มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหาโดย ต้องการ ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงทำให้หลักฐานสนับสนุน ไม่ผ่าน เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ดังนั้น คำอภิปรายในส่วนนี้ของคณะรัฐมนตรี จึงเป็นคำอภิปรายที่ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกันกับคำอภิปรายของข้อ (1) กับ (2)

กลุ่มที่ 2 คือ คำอภิปรายในข้อที่ (6) คณะรัฐมนตรี มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหาโดย ไม่ต้องการ ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงทำให้หลักฐานสนับสนุน ผ่าน เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี และส่งผลให้คณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่าง มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

โดยสรุป ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่ไม่มี เจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า คณะรัฐมนตรีอภิปรายโดย ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่มี เจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหา คณะรัฐมนตรีอาจจะอภิปรายโดย มี หรือ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ก็ได้โดยจะต้องพิจารณาลึกลงไปถึงการใช้เหตุผล กล่าวคือ ถ้าการใช้เหตุผลของข้อโต้ตอบการกล่าวหามีความสมเหตุสมผล ก็แสดงว่าคณะรัฐมนตรีอาจจะอภิปรายโดย มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แต่ถ้าการใช้เหตุผลของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่สมเหตุสมผล ก็แสดงว่าคณะ รัฐมนตรีอภิปรายโดย ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ขั้นตอนที่ห้า

พิจารณาว่า คำอภิปรายส่วนอื่นๆ ว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? โดยจะไม่วิเคราะห์ในส่วนที่เป็นการกล่าวทักทายประธานที่ประชุม การแนะนำตนเอง และการลงท้ายในส่วนที่เป็นการขอบคุณประธานที่ประชุมฯ เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงในตัวเองอยู่แล้ว รวมทั้งพิจารณาวิเคราะห์ส่วนของการกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาด้วยว่า คำอภิปรายเป็น “ความจริง” หรือไม่? เพราะในการวิเคราะห์ตามเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ข้อที่ 1 จะวิเคราะห์แต่เพียงการใช้เหตุผลเท่านั้น หรือเป็นการวิเคราะห์ความจริงทางตรรกวิทยาเท่านั้น ยังไม่ได้วิเคราะห์ถึง “ความจริง” ทางการเมือง

หลักในการพิจารณาว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายผู้ใดเป็น “ความจริง” หรือไม่? จะพิจารณาจาก “ความไม่ยอมรับ” ของ ส.ส. ในสภาฯ ด้วยกันเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยตนเองว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดเป็น “ความไม่จริง” จะพิจารณาจากความขัดแย้งของคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนเดียวกันหรือผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกันและจัดเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลไว้

ขั้นตอนที่หก

พิจารณาว่า คำอภิปรายส่วนอื่นๆ ว่า ละเมิดระเบียบ/ข้อบังคับหรือไม่ จะใช้หลักการเดียวกันกับการวิเคราะห์คำอภิปรายว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? กล่าวคือ จะพิจารณาจาก “ความไม่ยอมรับ” ของ ส.ส. ในสภาฯ ด้วยกันเป็นอันดับแรก โดยพิจาณาจากการประท้วง หรือคำอภิปรายโต้แย้งจากฝ่ายตรงกันข้าม หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยตนเองว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดละเมิดระเบียบ/ข้อบังคับหรือไม่ อย่างไร? และจัดเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลไว้ ในขั้นตอนนี้ก็จะกลับไปศึกษาส่วนที่เป็นการกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาด้วยโดยมีเหตุผลเดียวกันกับที่ได้อธิบายไปแล้วในขั้นตอนที่ห้า

ขั้นตอนที่เจ็ด

เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี โดยจะเปรียบระหว่างคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรี ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งเดียวกันก่อนเป็นประการแรก หลังจากนั้น จึงจะเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีกับการอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งอื่นๆ ต่อไป

สำหรับหลักในการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ตามเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. จำนวน 3 ข้อนั้น ผู้วิจัยให้น้ำหนักแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้อภิปรายที่ด้วย “ความไม่จริง” ถือว่า ผู้นั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่

(responsibility) อย่างที่สุด รองลงมาคือ ผู้อภิปรายที่ละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับ ผู้ที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) น้อยที่สุดคือ ผู้อภิปรายที่มีการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล

อย่างไรก็ดี เกณฑ์ฯ ดังกล่าวนั้น มุ่งเน้นเฉพาะคำอภิปรายที่เกี่ยวข้องกันเองเฉพาะ ส.ส. ในสภาฯ ด้วยกัน แต่ถ้าคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนใด ทำให้บุคคลภายนอกเสียหายทั้งๆ ที่คำอภิปรายดังกล่าวจะเป็น "ความจริง" ที่ยอมรับได้ก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ผู้อภิปรายคนนั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) อย่างที่สุด จนถึงกระทั่งไม่สมควรที่จะมีอาชีพเป็นนักการเมืองต่อไป

<u>ตัวอย่างการวิเคราะห์คำอภิปราย</u>

เกณฑ์ในวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. มีจำนวน 3 ข้อ แต่การวิเคราะห์คำอภิปรายว่าเป็น "ความจริง" หรือไม่? กับการวิเคราะห์คำอภิปรายว่าละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ไม่มีความสลับซับซ้อนนัก ผู้วิจัยจึงจะอธิบายให้เห็นในบทที่เกี่ยวข้องเพียงครั้งเดียวก็เพียงพอต่อความเข้าใจ ส่วนการวิเคราะห์การใช้เหตุผลของคำอภิปรายมีความสลับซับซ้อนมาก ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างการวิเคราะห์โดยละเอียด ดังนี้

<u>ตัวการวิเคราะห์การใช้เหตุผลของคำอภิปราย</u>

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการวิเคราะห์คำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข ส.ส. จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ ในการอภิปรายทั่วไปฯ รัฐบาลทั้งคณะ ซึ่งมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ในวันพฤหัสบดีที่ 16 ธันวาคม 2542 ซึ่งเป็นการอภิปรายในวันที่ 2 ของทั้งหมดจำนวน 5 วัน ดังนี้

1. การชี้ชัดต้น

กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผมเอกพร รักความสุข สมาชิกสภาผู้แทน[3] ราษฎร จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ กระผมและคณะสมาชิกพรรคร่วมฝ่ายค้านมีความเห็นร่วมกันว่า จำเป็นจะต้องเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาลนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า รัฐบาลนี้ เป็นรัฐบาลที่สร้างความทุกข์ยากให้กับประชาชนทั้งประเทศ กระผมขอกล่าวหาว่า ท่านนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำรัฐบาล ในฐานะที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจทั้งหมด ทำให้คนไทยทั้งหลาย ต้องเป็นหนี้อันเกิดจากการแก้ไขปัญหาทางการเงิน โดยเฉพาะกรณีไม่แก้ไขปัญหา

2. การแจ้งหัวเรื่อง

[3]เส้นพาดสีดำตลอดทั้งหน้ากระดาษที่เส้นแบ่งหัวเรื่องซึ่งรวมทั้งข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน

ธนาคารกรุงไทย ปกปิด การกระทำความผิด ช่วยเหลือพวกพ้อง และในที่สุดทิ้งภาระทั้งหมดให้กับประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งกระผมจะขอกล่าวหาเป็นประเด็นๆ ไปดังต่อไปนี้ ท่านประธานที่เคารพ ประเด็นที่ 1[4] รัฐบาลชุดนี้ ปกปิดความเสียหายของธนาคาร กรุงไทย รัฐบาลได้เลือกใช้ธนาคารกรุงไทย ตั้งแต่วันที่ 14 สิงหาคม 2541 ให้เป็นธนาคารแกนกลาง ในการแก้ไขปัญหาของประเทศ ตามที่ท่าน ส.ส. วีระกร ได้กล่าวไปเมื่อสักครู่นี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า ธนาคารกรุงไทยนั้น มีความสำคัญเพราะรัฐบาลได้เลือกตัดสินใจกู้เงินแทนคนไทยทั้งประเทศ 5 แสนล้านบาท เอาเงิน 5 แสนล้านบาทนั้นอัดฉีดเข้าไปในกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน จากนั้นกองทุนฟื้นฟูฯ นี้เองตัดสินใจใช้เงินตามนโยบายของรัฐบาล 185,000 ล้านบาทให้ธนาคารกรุงไทย ใครก็ตามที่ฝากเงินกับธนาคารกรุงไทยเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทย ในฐานะผู้ฝาก ใครก็ตามซื้อหุ้นธนาคารกรุงไทยเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยในฐานะผู้ถือหุ้น ใครก็ตามถือบัตรประชาชนคนไทย คนนั้นเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยในฐานะที่ถูกรีดภาษีจากรัฐบาลนี้ ในฐานะที่รัฐบาลนี้เอาเงินทั้งหมดให้กับธนาคารกรุงไทย 185,000 ล้านบาท นี่คือเรื่องที่เกิดในรัฐบาลชุดนี้ที่มีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และรัฐบาลชุดนี้ร่วมกันตัดสินใจแทนคนไทยทั้งประเทศ การอภิปรายของท่านรัฐมนตรีที่ตอบคำถามในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี การตอบคำถามผ่านสื่อมวลชน การตอบคำถามในกระทู้สด ที่ผมเป็นผู้ถามท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลัง คำถามทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับธนาคารกรุงไทยนั้น ข้อหาที่ผมจำเป็นจะต้องกล่าวในวันนี้คือว่า ท่านและรัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย ท่านประธาน ที่เคารพ รัฐบาลชุดนี้ไม่เคยบอกว่าธนาคารกรุงไทยมีสถานะอย่างไร เมื่อเลือกใช้มาตรการ 14 สิงหาคม ก็ไม่เคยบอกสถานะที่แท้จริงของธนาคารกรุงไทยหลังจากที่ประชาชนเองติดตามการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ เวลาเราจะพูดถึงปัญหาหนี้เสียของประเทศ เราก็ไม่เคยทราบปัญหาของธนาคารกรุงไทยเป็นการพูดถึงปัญหาหนี้เสียโดยภาพรวมของประเทศเท่านั้นเอง มีรายงานของธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นรายงานประจำปี ผมขอหยิบยกรายงานประจำปีของธนาคารกรุงไทยในวันที่ 31

3. เนื้อเรื่อง/ข้อกล่าวหา/กายอธิบายประกอบ

[4]ข้อความที่เน้นโดยขีดเส้นใต้ คือ ตัวบ่งชี้การเปลี่ยนหัวเรื่อง

ธันวาคม 2541 ท่านทั้งหลายนะครับ ที่เป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยอย่างที่ผมได้กล่าวไปแล้ว ธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นของท่านประสบสถานการณ์ขาดทุนเป็นเงินจำนวน 61,584 ล้านบาท เป็นข้อมูลในวันที่ 31 ธันวาคม คิดเป็นหนี้เสียในอัตราที่ร้อยละ 48 ปกติการประกอบ การธนาคารยืมเงินจากชาวบ้านผู้ฝากมา 100 บาท แล้วเอาไปปล่อยสินเชื่อ 100 บาท ถ้าทำความเสียหายปล่อยไปแล้วไม่ได้คืน 100 บาท หายไป 48 บาท นั่นคือการขาดทุนของธนาคาร การขาดทุนของประชาชน นั่นคือตัวเลขของธนาคารเอง แต่ท่านประธานที่เคารพครับ การที่ธนาคารกรุงไทยเข้าสู่มาตรการ 14 สิงหาคมนั้น รัฐบาลไปตกลงกับนานาชาติเอาไว้ โดยผ่านกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่จะมีนโยบายแปรรูปธนาคารกรุงไทยภายใน 2 ปี เพื่อจะทำให้เป็นธนาคารพาณิชย์ ไม่ใช่ธนาคารรัฐวิสาหกิจ ด้วยผลการตัดสินใจตรงนี้เองละครับ ทำให้รัฐบาลจำเป็นจะต้องเปิดธนาคารกรุงไทยให้มีความโปร่งใส มีการตกลง โดยทางการให้มีผู้บริหารอิสระจากภายนอกเข้ามาเป็นกรรมการธนาคารกรุงไทย ท่านประธานที่เคารพครับ จุดนี้ทำให้เกิดการตรวจสอบโดยบริษัทตรวจสอบบัญชีมาตรฐานระดับโลก ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศและกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นจริงอย่างที่ท่าน ส.ส. วีระกรได้อภิปรายไปเมื่อสักครู่นี้ว่า รายงานของไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์ คูเปอร์ส ได้เอาข้อมูลในปี 2541 ซึ่งทางธนาคารกรุงไทยบอกว่าขาดทุนเพียง 61,584 ล้านบาท มีหนี้เสียคิดเป็นร้อยละ 48 แต่รายงานของไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์ คูเปอร์ส ซึ่งเป็นบริษัทรับจ้างธนาคาร กรุงไทย บอกว่าหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยนั้น อยู่ในอัตราที่ร้อยละ 84 ไม่ใช่ร้อยละ 48 ตามรายงานผลการทำงานประจำปีของธนาคารกรุงไทย นี่คือประเด็นย่อๆ ง่ายๆ ที่ทำให้เกิดคำถาม ท่านประธานที่เคารพครับ ความสงสัยของคนไทยทั้งประเทศที่สงสัยปัญหาการขาดทุนในสถาบันการเงินที่ปิดไปแล้วก็เอาทรัพย์สินไปขาย ที่ยังไม่ปิดก็สงสัยว่าจะมีปัญหาอย่างไร รัฐบาลสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนด้วยการรับรองสถาบันการเงินตลอดมา ไม่เว้นแม้แต่ธนาคารกรุงไทย วันนี้ประชาชนเริ่มมีความเข้าใจว่า ข้อมูลที่ประกาศออกมาซึ่งเป็นข้อมูลประจำปี 2541 นั้น ถูกรับรองโดยรายงานของบริษัท ไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์ คูเปอร์ส ทำให้ประชาชนคนไทยมีความชัดเจนว่า ธนาคาร กรุงไทยนี้มีปัญหาหนี้เสียจำนวนมาก การที่มีปัญหาหนี้เสียจำนวนมากนั้น ถือว่าธนาคารแห่งนี้ตกอยู่ในสภาพผิดปกติ แต่รัฐบาลชุดนี้อธิบายประชาชนว่า ธนาคารแห่งนี้ยังเป็นปกติอยู่

ท่านประธานที่เคารพครับ เรื่องนี้แทนที่รัฐบาลชุดนี้ ซึ่งเป็นผู้ใช้มาตรการกับธนาคารกรุงไทย จะบอกความจริงกับประชาชน สิ่งที่รัฐบาลทำ รัฐบาลบอกกับสาธารณะว่า ให้เป็นภาระของธนาคารไปชี้แจงเอง ท่านประธานที่เคารพครับคุณสิงห์ ตังทัตสวัสดิ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงไทยได้ทุ่มเทออกมาเป็นตัวแทนธนาคารกรุงไทยตามบัญชาของรัฐบาล ชุดนี้ สิ่งที่คุณสิงห์บอกกับประชาชนคนไทยบอกว่า ปัญหาหนี้เสียของธนาคาร กรุงไทยมีไม่เกินร้อยละ 59.03 หรือเป็นจำนวนเงินที่คิดเป็นเงินบาทแล้วประมาณ 393,484 ล้านบาท เป็นหนี้ที่ต้องตั้งเอาไว้เป็นปัญหาเพียงร้อยละ 59 ไม่ใช่ร้อยละ 84 อย่างที่มีการตรวจสอบ มาโดยผู้สอบบัญชีอิสระเอกชน รายงานของไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์ คูเปอร์ส ที่เปิดเผยและรั่วสู่สาธารณะนั้น เป็นแต่เพียงรายงานเบื้องต้นและวิธีการทำงานเป็นเพียง การสุ่มตัวอย่าง ท่านประธานที่เคารพครับ ในทันทีที่กรรมการผู้จัดการใหญ่ชี้แจงต่อสาธารณะ ผู้รับจ้าง บริษัทเอกชนอิสระแห่งนี้ละครับ ยืนยันว่าได้ปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่ควรจะต้องทำแล้ว เขาก็ไม่ได้เลือกปฏิบัติว่า เวลาทำกับประเทศไทยใช้มาตรฐานอย่างหนึ่ง เวลาทำที่สหรัฐอเมริกา หรือทำที่อินโดนีเซียใช้มาตรฐานอีกอย่างหนึ่ง เขาใช้มาตรฐานสากล คำถามเรื่องเกี่ยวกับธนาคารกรุงไทยตามที่ได้รับคำชี้แจงมานี้ ไม่มีความชัดเจนครับ ตอบคำถามสังคมไม่ได้ ในช่วงนั้นรัฐบาลเงียบไม่ชี้แจงอะไร ผลของการปฏิเสธรายงานของไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์ คูเปอร์ส ผู้รับจ้างธนาคารกรุงไทยเป็นจริง อย่างที่ท่าน ส.ส. วีระกรพูด และผลของความจริงนั้น ได้ตอกย้ำไปอีกโดยคำพูดของท่านกรรมการผู้จัดการใหญ่ที่บอกผ่านสาธารณะ ไปว่า เหตุผลที่ธนาคารกรุงไทยต้องชี้แจงเพราะไม่ต้องการอยากเห็นคนโง่แล้วยังขยันพูดขยันทำ ท่านประธานที่เคารพครับในฐานะสมาชิกแห่งสภานี้ การพูดถึงเรื่องธนาคารกรุงไทยถ้าถูกวิจารณ์ว่าเป็นเรื่องของคนโง่ วันนี้ก็จะขอใช้ความรู้ความเข้าใจความคิดในฐานะเป็นคนเสียภาษีคนหนึ่ง พูดให้เท่าที่จะสามารถทำได้ ส่วนจะเป็นลำดับความรู้สติปัญญาขนาดไหนนั้น สังคมจำเป็นจะต้องพิสูจน์ แต่ขอพูดในฐานะผู้เสียภาษีให้กับบ้านเมืองนี้และท่านตัดสินใจเอาภาษีไปอุ้มธนาคาร กรุงไทย ท่านประธานครับ สังคมไม่เข้าใจว่าใครเอาเงินธนาคารกรุงไทยไป สังคมต้องการทราบว่าหนี้เสียเกิดขึ้นได้อย่างไร สังคมต้องการให้ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังบอกธนาคารกรุงไทยให้ดำเนินการอย่าง

ถูกต้องและทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและให้มีความชัดเจน ท่านประธานที่เคารพครับ เมื่อธนาคารกรุงไทยปฏิเสธรายงานของผู้รับจ้างว่าเป็นรายงานชั่วคราวไม่ได้มาตรฐาน เป็นการสุ่มตัวอย่าง ข้อมูลไม่ตรง ผมจึงขอกล่าวหารัฐบาลชุดนี้ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลังว่ารัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคาร กรุงไทย เราจึงไม่ไว้วางใจรัฐบาลชุดนี้ในประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ 1/ ท่านประธานที่เคารพครับ ประเด็นที่ 2 รัฐบาลชุดนี้เมื่อทราบ

4.

ปัญหาของธนาคารกรุงไทย รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทย ... สรุปครับท่านประธานครับ ภายใต้รัฐบาลนี้ ที่มีนายก รัฐมนตรี ชื่อ ท่านชวน หลีกภัย ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่ชื่อท่าน ธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ ทั้ง 2 ท่านนี้ ถ้ายังอยู่ในตำแหน่งต่อและบริหารชาติบ้านเมือง แทนภาษีประชาชนต่อ เราจะไม่ได้เห็นการแก้ไขปัญหาธนาคารกรุงไทย และจะจัดการเอาตัวตนผิดทำให้เกิดความเสียหายในธนาคาร กรุงไทย ทำให้ได้อย่างเดียวกับที่ทำกับคนอื่น เป็นไปไม่ได้พวกผมทั้งหมดจึงไม่ไว้วางใจรัฐบาลชุดนี้ตามที่ได้กล่าวหามา 4 ประเด็น/ ขอบคุณครับท่านประธาน

5. สรุปคำอภิปรายทั้งหมด

6. การลงท้าย

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ 1 เป็นการขึ้นต้นของการอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข โดยใช้คำเรียกขานประธานในที่ประชุมและแนะนำตัวเอง

ส่วนที่ 2 ต่อมาเป็นการแจ้งหัวเรื่องการอภิปรายว่าไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย เพราะเป็นหัวหน้ารัฐบาล ที่สร้างความทุกข์ยากให้กับประชาชนทำให้คนไทยทั้งหลายต้องเป็นหนี้อันเกิดจากการแก้ไขปัญหาทางการเงิน คำอภิปรายส่วนสุดท้ายของส่วนแจ้งหัวเรื่องที่ว่า “ซึ่งกระผมจะขอกล่าวหาเป็นประเด็นๆ ไปดังต่อไปนี้” คือ ตัวบ่งชี้ว่า คำอภิปรายที่จะต่อมาจากข้อความดังกล่าว จะเป็นหัวเรื่องต่อไป

ต่อมาในส่วนที่ 3 เป็นส่วนของเนื้อเรื่องซึ่งก็คือข้อกล่าวหาข้อที่ 1 ข้อความส่วนนี้จะมีความยาวที่สุด เพราะจะรวมทั้งข้อกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน หัวเรื่องอธิบายประกอบ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่ผู้อภิปรายต้องการสื่อสารไปสู่สาธารณชน ข้อความที่ว่า “ท่านประธานที่เคารพ ประเด็นที่ 1” ประกอบด้วยคำเรียกขาน (ท่านประธานที่เคารพ) + คำบอกลำดับ (ประเด็นที่ 1) เป็นเครื่องหมายแสดงว่าข้อความต่อไปจะเป็นหัวเรื่อง ซึ่งก็เป็นข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย”

ในส่วนของเนื้อเรื่องที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น คำอภิปรายของนายเอกพรประกอบไปด้วยหัวเรื่องย่อยจำนวนมากคือ มีทั้งข้อกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน การอธิบายประกอบหลักฐาน

สนับสนุนหรือข้อกล่าวหา เป็นต้น นายเอกพรมาสรุปในส่วนท้ายของประเด็นที่หนึ่งก่อนจะเข้าสู่ประเด็นที่สองว่า “ผมจึงขอกล่าวหารัฐบาลชุดนี้ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังว่ารัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย เราจึงไม่ไว้วางใจรัฐบาลชุดนี้ในประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ 1”

ในส่วนที่ 4. คือ ส่วนข้อกล่าวหาประเด็นที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยละไว้

โดยสรุป คำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข ในประเด็นที่หนึ่ง มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหา: รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ พบว่ามีหนี้เสียร้อยละ 48

หลักฐานสนับสนุน: ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตามรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ

ในส่วนที่ 5. นั้นก็คือ คำอภิปรายสรุป ของนายเอกพรทั้งหมด ก่อนที่จะสิ้นสุดคำอภิปราย ซึ่งเป็นคำลงท้ายในส่วนที่ 6. สั้นๆ ว่า “ขอบคุณครับท่านประธาน”

ส่วนของการวิเคราะห์ข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยได้ใช้ความรู้จากสาขาวิชาภาษาศาสตร์และตรรกวิทยาร่วมกันไป โดยผู้วิจัยขออธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดดังนี้คือ

ในการวิเคราะห์ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยจะแบ่งคำอภิปรายดังกล่าวออกเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนการขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และส่วนสรุป ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยก็จะสนใจวิเคราะห์เฉพาะเนื้อเรื่อง โดยจะแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นหัวเรื่องๆ ในการศึกษาขั้นนี้ก็จะสังเกตจากตัวบ่งชี้หัวเรื่องและตัวบ่งชี้การเปลี่ยนหัวเรื่อง หลังจากนั้น จึงมาศึกษาว่า หัวเรื่องใดเป็นข้อกล่าวหาและหัวเรื่องใดเป็นหลักฐานสนับสนุน

สำหรับคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขในหัวเรื่องหนึ่งๆ นั้น ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสรุปใจความสำคัญของหัวเรื่องของ แวนดิจ์ก (Vandijk, 1975)[5] นำมาเสนอเป็นผลของ

---

[5]แวนดิจ์ก (Vandijk, 1975) ได้กล่าวถึง กลวิธีในการที่จะตีความหรือสรุปใจความสำคัญของหัวเรื่องให้สั้นและกระชับลง 3 วิธี ดังนี้คือ

1) การตัดสาระที่ไม่จำเป็น (semantic information reduction) การตัดสาระที่ไม่จำเป็นเป็นการตัดเนื้อหาที่ปรากฏในข้อความทิ้งไป โดยเนื้อความดังกล่าวไม่มีความสำคัญหรือมีผลกระทบต่อการทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของเรื่อง

การศึกษา ซึ่งหลังจากศึกษาคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขทั้งหมด พบว่า นายเอกพรตั้งข้อกล่าวหาคณะรัฐบาลจำนวน 4 ประเด็น แต่ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้นวัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งถือว่าเป็นข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดก็คือ “คณะรัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป” โดยสรุป คำอภิปรายของนายเอกพรทั้งหมดมีข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน ดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด: คณะรัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป①

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ②

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ พบว่ามีหนี้เสีย ร้อยละ 48③

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตามรายงานของบริษัทไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ④

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ⑤

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลไม่เข้าไปแก้ปัญหาหนี้เสียตามที่ปรากฏในรายงานของบริษัท ไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์สฯ⑥

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อช่วยเหลือพวกพ้อง⑦

[5(ต่อ)] 2) การสรุปการกระทำหรือเหตุการณ์ (Construction) การสรุปการกระทำหรือเหตุการณ์เป็นกระบวนการที่ผู้สรุป ต้องใช้คำพูดของตัวเอง เพื่อสรุปการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน

3) การสรุปความคิดรวบยอด (Generalization) การสรุปความคิดรวบยอดเป็นกระบวน การกล่าวรวมเอาสิ่งที่เป็นรายละเอียด หรือเรื่องที่เฉพาะเจาะจงมากล่าวใหม่ด้วยคำศัพท์ ที่มีความหมายกว้างๆ หรือเป็นการตีความของผู้รับสาร สรุปสาเหตุการกระทำ ผลของการกระทำ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันมาด้วยถ้อยคำของผู้รับสารเอง ซึ่งการใช้คำศัพท์หรือถ้อยคำดังกล่าวต้องครอบคลุมสาระสำคัญของเนื้อเรื่องในข้อความได้มากที่สุด

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลพยามยามใช้อำนาจของรัฐบาลแทรกแซงให้มีการแต่งตั้งบุคคลที่เป็นคนของคณะรัฐบาลให้มีอำนาจสูงขึ้น เช่น นายไพโรจน์ วโรภาส จากรองกรรมการผู้จัดการธนาคารให้เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ เป็นต้น⑧

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานโดยต้องการแต่งตั้งให้นายสิงห์ ตังทัตสวัสดิ์เป็นทั้งประธานคณะกรรมการบริหารธนาคาร และกรรมการผู้จัดการใหญ่ ซึ่งผิดหลักการที่ปฏิบัติมาของธนาคารกรุงไทยฯ⑨

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: มอบนโยบายสำคัญไว้ว่า ในการปฏิรูปธนาคารกรุงไทยฯ ให้เป็นธนาคารพาณิชย์เอกชนนั้นไม่ต้องเร่งรีบ①⓪

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: คณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ที่แต่งตั้งเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2542 มีบุคคลที่ไม่เหมาะสมจำนวนหนึ่ง มาดำรงตำแหน่งกรรมการ เพราะเป็นบุคคลากรของบริษัทที่เป็นลูกหนี้จัดชั้นตามรายงานของบริษัท ไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์สฯ①①

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ①②

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: ไม่เคยมีการดำเนินการใดๆ กับปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ ไม่เคยดำเนินการใดๆ กับคนของธนาคารกรุงไทยฯ①③

ข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของนายเอกพร รักความสุขดังกล่าว สามารถเขียนเป็นแผนผัง ได้ดังนี้

ภาพที่ 4

แผนผังโครงสร้างการอ้างเหตุผลของนายเอกพร รักความสุข

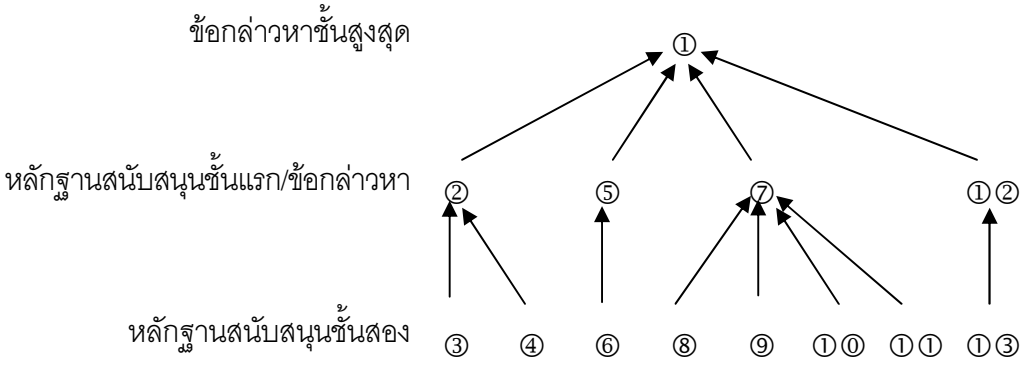

ขั้นตอนต่อไปคือ การวิเคราะห์ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดที่ว่า “คณะรัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป” เป็นข้อกล่าวหาที่ อยู่ หรือ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล ซึ่งจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยเห็นว่า ในชั้นแรกนี้ ต้องตั้งสมมุติฐานไว้ก่อนว่า ข้อกล่าวหานี้เป็นข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล การที่จะตัดสินใจว่า ข้อกล่าวหานี้ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลจริงหรือไม่? จะต้องศึกษาวิเคราะห์ข้อกล่าวหาและข้อโต้ตอบการกล่าวหาทั้งหมดเสียก่อน

เมื่อข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดเป็นข้อกล่าวหา ที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด ซึ่งก็คือ ประเด็นข้อกล่าวหาซึ่งนายเอกพรนำมากล่าวหาจำนวน 4 ข้อดังนี้

- รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ
- รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ
- รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อช่วยเหลือพวกพ้อง
- รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ

ในการยกตัวอย่างครั้งนี้ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างการวิเคราะห์ หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย” แต่เพียงประการเดียวเท่านั้น

ข้อกล่าวหาของนายเอกพรที่ว่า “รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ” เมื่อวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา จำนวน 3 ข้อดังกล่าวนี้

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อกล่าวหาของนายเอกพรข้อนี้ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ถ้ารัฐบาลพบว่า มีความเสียหายเกิดกับธนาคารกรุงไทยฯ แต่ไม่เปิดเผยให้สาธารณชนทราบผลเสียหายนั้นๆ ถือว่า รัฐบาลละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ จึงเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งการขาดความรับผิดชอบฯ นี้ อาจจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 2 ข้อความด้านล่างนี้ ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

- เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ พบว่ามีหนี้เสียร้อยละ 48

-ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตาม รายงานของบริษัทไพรส์ วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีดังกล่าว มีจำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) หลักฐานสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

2) หลักฐานสนับสนุนต้องยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

หลักในการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวมีดังนี้คือ

- พิจารณาว่า หลักฐานสนับสนุนเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่? เป็นประการแรก เนื่องจากเกณฑ์ข้อนี้ พัฒนามาจากหลักการของตรรกวิทยาที่ว่า “ข้ออ้าง (premisses) ต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป (conclusion” ในกรณีนี้ ถ้าหลักฐานสนับสนุนไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกับข้อกล่าวหา ข้อกล่าวหาที่ดูราวกับว่า <u>อยู่</u> ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลจะกลายเป็นข้อกล่าวหาที่ <u>ไม่อยู่</u> ในขอบเขตความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวทันที

เมื่อพบว่า หลักฐานสนับสนุนเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา หรือหลักฐานสนับสนุนผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปแล้ว ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 และข้อที่ 3 แต่การวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะไม่วิเคราะห์โดยไล่ลำดับของเกณฑ์ฯ แต่จะแยกวิเคราะห์เกณฑ์ฯ ข้อที่ 2 และ 3 ออกจากกัน เพราะ เกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีข้อที่ 2 และ 3 พัฒนามาจากหลักการของตรรกวิทยาที่ว่า “ข้ออ้างต้องเป็นข้อเท็จจริง” ข้อเดียวกัน

โดยสรุป หลักฐานสนับสนุนนั้น อาจจะผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 กับข้อที่ 2 หรือ ข้อที่1 กับข้อที่ 3 ก็ได้ ซึ่งก็จะทำให้เป็นการพิสูจน์ว่า ข้อกล่าวหานั้น <u>อยู่</u> ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลจริง อย่างถูกต้องตามหลักการของตรรกวิทยาระบบอุปนัย แต่ในกรณีที่หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ก็อาจจะเป็นไปได้ ที่หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีทั้งข้อ 2 และข้อ 3 ไปพร้อมๆ กัน

ผลการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า หลักฐานสนับสนุนทั้ง 2 ข้อนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 เพราะ หลักฐานสนับสนุนนั้น กล่าวถึงสถานะหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ คือ ถ้ายึดข้อมูลตามรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ เป็นหลัก ก็มีหนี้เสียร้อยละ 48 ถ้ายึดตามรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ ตามการตีความของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็หนี้เสียร้อยละ 84

เมื่อหลักฐานสนับสนุนทั้ง 2 ข้อนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ วิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนทั้ง 2 ข้อนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือ ข้อที่ 3 หรือไม่?

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 มีเกณฑ์ย่อยจำนวน 6 ข้อ ผู้วิจัยกำหนดชื่อไว้ว่า เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล เกณฑ์ย่อยจำนวน 6 ข้อดังกล่าวมีดังนี้คือ

1) กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และ ยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหา ซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

2) หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือ มีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

4) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

5) หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

6) หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

สำหรับเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน” นั้นไม่มีเกณฑ์ย่อย ในการวิเคราะห์นั้น จะใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยงเข้ามาร่วมกันการวิเคราะห์ โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น อาจจะเป็นความขัดแย้งระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกันเอง หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนกับข้อกล่าวหาก็ได้

ผลการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนที่ว่า “เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยพบว่ามีหนี้เสียร้อยละ 48” ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 โดยผู้วิจัยมีเหตุผลดังนี้คือ

หลักฐานสนับสนุนของนายเอกพรที่ว่า “เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทย ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยพบว่า มีหนี้เสียร้อยละ 48” นั้น นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง “ไม่ยอมรับ” และโต้ตอบข้อกล่าวหาไว้ ดังนี้คือ

> คุณเอกพรครับ ท่านบอกว่ารัฐบาลปกปิดฐานะที่แท้จริงของธนาคารกรุงไทย ขอกราบเรียนต่อท่านประธานครับ ไม่จริง ธนาคารกรุงไทยรายงานฐานะต่อตลาดหลักทรัพย์ตลอดระยะเวลา ตามเกณฑ์ของการรายงานต่อตลาดหลักทรัพย์เป็นข้อมูลสาธารณะ ใครอยากทราบก็ได้ อีกประการหนึ่ง คุณเอกพรบอกว่ารัฐบาลบอกว่า ธนาคารยังเป็นปกติอยู่ เราไม่ได้พูดอย่างนั้นครับ เราบอกมีปัญหาต้องแก้และต้องแก้อย่างจริงจัง และได้เขียนไว้ในมาตรการ 14 สิงหาปีที่แล้วว่า วิธีการแก้ไขคืออะไร ไม่เคยบอกเลยว่า ธนาคารไม่มีปัญหาและไม่ต้องแก้ เพื่อหมกเม็ดปิดบังเรื่องเก่าๆ ไม่ใช่ครับ ท่านเข้าใจผิดจริงๆ หนี้เสียเกิดขึ้นอย่างไร ทำไมไม่อธิบาย ได้มอบหมายให้ธนาคารกรุงไทยอธิบาย ในระยะประมาณ 1 เดือนที่ผ่านมานี้ธนาคารกรุงไทยได้ชี้แจงปัญหาสาเหตุของหนี้เสียในหลายต่อหลายเวที แต่สาเหตุของหนี้เสียโดยปกติแล้วจากสถาบันการเงินทั่วไปนี้น่าจะมี 4 สาเหตุด้วยกันครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 241)

เมื่อมีผู้ไม่ยอมรับข้อกล่าวหา ตามเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” ผู้วิจัยจึงต้องนำคำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่ายนั้นมาเปรียบเทียบกัน ซึ่งพบว่า การใช้เหตุผลของนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์เป็น “ความจริง” มากกว่าคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข

นอกจากนั้นแล้ว เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานสนับสนุนดังกล่าวนี้ กับคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข ทั้งหมด ยังพบอีกว่า หลักฐานสนับสนุนของนายเอกพร รักความสุข ขัดแย้งกับข้อกล่าวหาอีกด้วย เพราะ นายเอกพร รักความสุข กล่าวหาว่า รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ แต่ นายเอกพร รักความสุข ก็นำรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ ที่รายงานเกี่ยวกับหนี้เสียของธนาคารมาอ่านให้ที่ประชุมฯ ฟัง ซึ่งถ้ารัฐบาลปกปิดความเสียหายจริงแล้ว นายเอกพร รักความสุข ก็จะไม่สามารถอ่านรายงานเช่นที่ว่านั้นได้

สำหรับหลักฐานสนับสนุนของนายเอกพร รักความสุข ที่ว่า “ธนาคารกรุงไทยมีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตามรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัท ไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ จำกัด” นั้น ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 คือ หลักฐานสนับสนุนเป็นเหตุผลวิบัติ เพราะ นายเอกพร รักความสุข เชื่อถือ รายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ ซึ่งเป็นการอ้างลำเอียง (card-stacking) คือ เลือกเชื่อข้อมูลที่สนับสนุนข้อกล่าวหาของตน เพราะประเด็นข้อกล่าวหาของนายเอกพร

รักความสุข นั้น ยังมีข้อมูลข่าวสารของฝ่ายอื่นๆ อีก เช่น ข้อมูลของนักวิชาการ ข้อมูลของธนาคารกรุงไทยฯ เอง ข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น เหตุผลของผู้วิจัยอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อมูลของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ฯ นั้นไม่ได้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและคุณธรรม กล่าวคือ ข้อมูลดังกล่าว ยังเป็นการสุ่มข้อมูลเบื้องต้น และถูกลักลอบเอาออกมาเปิดเผย[6]

จะเห็นได้ว่า ในการวิเคราะห์ส่วนที่เป็นข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิทยาการและความรู้จากทั้ง 3 วิชาคือ รัฐศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และตรรกวิทยาเข้ามาร่วมในการศึกษาทั้งหมด

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยก็จะ "รู้" และ "เข้าใจ" ผลการศึกษาทั้งหมดนั้น ว่าเป็นอย่างไรแต่เพียงผู้เดียวก่อนเป็นขั้นต้น แต่วาทกรรมการศึกษาวิจัยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ไม่ว่าจะการศึกษาในระดับใด ก็จะต้องนำเสนอผลการศึกษาเพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้และเข้าใจผลของการศึกษาครั้งนั้นๆ ด้วย ในการนำเสนอผลการศึกษาครั้งนี้นั้น ผู้วิจัยจะยึดหลักของทฤษฎีความเกี่ยวโยงเป็นสำคัญ กล่าวคือ คำนึงถึงความเข้าใจของผู้รับสารหรือผู้อ่านเป็นสำคัญ โดยมีความประสงค์ที่จะให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์นี้ได้ง่ายและใช้เวลาน้อยที่สุด ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

---

[6]นายวีระกร คำประกอบได้อภิปรายที่มาของรายงานดังกล่าวดังนี้

> ท่านประธานครับ เขาออกมาประมาณ 200 กว่าหน้า หนาเตอะเลยครับ การที่ออกมานั้น เนื่องจากมันเป็นความลับภายในเขาละครับ แต่ที่มันหลุดออกมานั้นก็ไม่ทราบ สื่อมวลชนเก่ง และที่สำคัญก็ต้องยกย่องกลุ่มเศรษฐกิจของท่านเสนาะ เทียนทอง ที่ได้ออกมาย้ำเตือน และเอาเรื่องไพร์ส วอเตอร์เฮ้าส์ คูเปอร์ส หรือ พี.ดับพลิว.ซี. นี้มาโฆษณา (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 122)

นายเอกพร รักความสุข ก็อภิปรายยืนยันว่า มีการลักลอบรายงานของบริษัทไพร์สวอเตอร์เฮ้าส์ คูเปอร์สฯ ออกมาดังนี้ "รายงานของไพรส์ วอเตอร์ เฮ้าส์ คูเปอร์ส ที่เปิดเผยและรั่วสู่สาธารณนั้น" (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 144)

จากคำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบ กับนายเอกพร รักความสุขดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยืนยันว่า ข้อมูลของบริษัทไพร์สวอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์สฯ ดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ยังไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านซึ่งสังกัดนายเสนาะ เทียนทองเป็นผู้นำออกมาเผยแพร่

8.3.2 การนำเสนอข้อมูล

ในการเสนอผลการศึกษานั้น โดยหลักปฏิบัติของการวิจัยแล้ว จะเสนอผลการศึกษาที่เป็นแนวความคิด (concept) ของการศึกษาครั้งนี้ หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า จะเสนอผลการศึกษาที่เป็นสภาพนามธรรม (abstraction) ของการศึกษา ดังนั้น ในการเสนอผลการศึกษาของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ลักษณะหรือคุณลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ บางอย่างก็จะถูกละ (ellipsis) ไว้บ้าง แต่อย่างไรก็ดี ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความหวังว่า จะมีผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไปฯ จะนำผลการศึกษาครั้งนี้ไปปรับใช้บ้าง ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการของสภาผู้แทนราษฎร ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี รวมทั้งสื่อมวลชน ผู้วิจัยจึงจะเลือก ตัวอย่างของการวิเคราะห์ที่เห็นว่า เมื่ออ่านแล้วจะสามารถเข้าใจได้ง่ายและสะดวกว่า “ผ่าน” หรือ “ไม่ผ่าน” เกณฑ์ในการวัดต่างๆ อย่างไร?

ในการเสนอผลการศึกษานี้ นอกจากจะต้องละ (ellipsis) ลักษณะหรือคุณลักษณะที่เป็นรายละเอียดของการอภิปรายทั่วไปฯ บางอย่างแล้ว ลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นการศึกษาเชิงสหวิทยาการก็จะต้องถูกละ (ellipsis) ไปด้วย เพราะวัตถุประสงค์ของการเสนอผลของการศึกษานั้น ต้องการที่จะเสนอว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ลักษณะของการศึกษาเชิงสหวิทยาการบางส่วนจึงต้องไปทำงานอยู่หลังฉากหรือเบื้องหลัง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในการอภิปรายของผู้อภิปรายแต่ละคนนั้น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 ผู้อภิปรายแต่คนมีระยะเวลาในการอภิปรายประมาณ 15 นาที แต่การอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2522 กับ พ.ศ. 2542 ข้อบังคับการประชุมฯ ไม่กำหนดระยะเวลาในการอภิปรายไว้ การที่ผู้อภิปรายคนใดจะมีเวลาในการอภิปรายเท่าไร? ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของประธานในที่ประชุม การที่คำอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคนมีข้อความเป็นจำนวนมาก ในการเสนอผลของการศึกษานั้น จึงเป็นไปได้ยาก ที่จะนำคำอภิปรายของผู้อภิปรายของแต่ละคนมานำเสนอทั้งหมดได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะใช้กลวิธีการสรุปใจความสำคัญของหัวเรื่องของ แวนดิจ์ก (Vandijk, 1975) ซึ่งมี 3 วิธี ดังนี้คือ

1) การตัดสาระที่ไม่จำเป็น (semantic information reduction)

2) การสรุปการกระทำหรือเหตุการณ์ (Construction)

3) การสรุปความคิดรวบยอด (Generalization)

สรุปหัวเรื่องให้เป็นข้อความที่สั้นลง แต่สามารถที่จะเก็บเนื้อความสำคัญของข้อความเพียงพอที่ผู้รับสารสามารถจะเข้าใจคำอภิปรายของผู้อภิปรายแต่ละคนได้ดี แล้วนำ “ข้อความ”

ที่ได้จากการสรุปใจความสำคัญของหัวเรื่องดังกล่าว มาเขียนเป็นข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุน โดยจะยกอัญประภาษ (Quotations) คำอภิปรายที่มีเนื้อหาความยาวพอสมควรเป็นตัวอย่างประกอบด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้เข้าใจการกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหาได้ง่ายขึ้น และการที่ได้เห็นและได้อ่านสำนวนภาษาของผู้อภิปรายแต่ละคนบ้างน่าจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ในการอภิปรายในสภาฯ ได้ดียิ่งขึ้น

ตัวอย่างการนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้ ผู้วิจัยขอเสนอตัวอย่างคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีฝ่ายละ 1 ตัวอย่าง

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านนั้น เนื้อความของข้อกล่าวหากับผลการวิเคราะห์เป็นเงื่อนไขจำเป็นที่จะขาดไม่ได้ แต่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ผลการศึกษาได้ง่ายและใช้เวลาน้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงบริบทสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านแต่ละคนไว้ด้วย ดังนั้น ในการนำเสนอผลการศึกษาคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านจะมี 3 หัวข้อย่อยดังนี้

1) บริบทของสถานการณ์

2) ข้อกล่าวหา

3) ผลการวิเคราะห์

ส่วนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีนั้น เนื้อความของข้อโต้ตอบการกล่าวหา กับผลการวิเคราะห์เป็นเงื่อนไขจำเป็นที่จะขาดไม่ได้ แต่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ผลการศึกษาได้ง่ายและใช้เวลาน้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงบริบทสถานการณ์ และข้อกล่าวหาของส.ส. ฝ่ายค้านไว้ด้วย ดังนั้น ในการนำเสนอผลการศึกษาคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีจะมี 4 หัวข้อย่อยดังนี้

1) บริบทของสถานการณ์

2) ข้อกล่าวหา

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

4) ผลการวิเคราะห์

<u>ตัวอย่างที่ 1</u> ข้อกล่าวหาว่า นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยเป็นคนมีกิเลสหนา

สำหรับตัวอย่างแรกนี้ ผู้วิจัยขอใช้คำอภิปรายของนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ที่อภิปรายในวันที่สองของ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 คือวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายเกษม รุ่งธนเกียรติ ได้ตั้ง ข้อกล่าวกับนายชวน หลีกภัยซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีว่าเป็นคนมีกิเลสหนา

<u>1) บริบทของสถานการณ์</u>

บริบทของการกล่าวหาในประเด็นนี้ มี 2 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้คือ

1.1) อัตลักษณ์ของนายกรัฐมนตรี

1.2) กระแสกดดันให้ยุบสภา

1.1) อัตลักษณ์ของนายกรัฐมนตรี

ในจำนวนนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยจำนวน 20 คนนั้น นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีฐานะทางการเงินน้อยที่สุด จากการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดดังกล่าวจำนวน 48 คน ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พบว่า รัฐมนตรีที่มีทรัพย์สินมากที่สุด คือ นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม มีทรัพย์สินประมาณ 890.3 ล้านบาท คู่สมรสมีทรัพย์สินประมาณ 1,415.6 ล้านบาท รวมมีทรัพย์สินทั้งสิ้นประมาณ 2,305.9 ล้านบาท ส่วนผู้ที่มีทรัพย์สินน้อยที่สุดคือ นายชวน หลีกภัย มีทรัพย์สินประมาณ 3.37 ล้านบาท ส่วนคู่สมรสที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสมีทรัพย์สินประมาณ 2.4 ล้านบาท และบุตรมีเงินฝากประมาณ 1,951 บาท (“การเปิดเผยทรัพย์สินคณะรัฐมนตรี,” ซีดี-รอม, 2541) บ้านพักของนายชวน หลีกภัย ในซอยหมอเหล็งก็เป็นบ้านของเพื่อนที่ให้นายชวน หลีกภัยอาศัยอยู่ ภาพลักษณ์ของนายชวน หลีกภัย จึงเป็นคนที่มีพื้นฐานมาจากรากหญ้า มีฐานะยากจน แต่มีความซื่อสัตย์สุจริต

1.2) กระแสกดดันให้ยุบสภา

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 (พ.ศ. 2540) มาระยะเวลาหนึ่งก็เริ่มมีกระแสสังคมเรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภา เพื่อให้มีการเลือกตั้งกันใหม่ เพราะบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญบังคับให้งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา จนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ก่อน นอกจากนั้นแล้ว กฎหมายของรัฐบาลที่ออกมาเพื่อพยายามแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจก็มีประชาชนกลุ่มต่างๆ ไม่เห็นด้วย ประชาชนกลุ่มเหล่านั้นก็รวมตัวกันออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภา เช่น ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 นายชวน หลีกภัยเปิดเผยผ่านสื่อมวลชนว่ามีกลุ่มองค์กรสู้วิกฤติชาติและกลุ่มองค์กรประชาธิปไตยกดดันให้ยุบสภา เนื่องจากเห็นว่า กฎหมายของรัฐบาลที่ออกมาเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจนั้นเอื้อประโยชน์ให้กับต่างชาติ (“ชวนเผยกรณีกดดันให้รัฐบาลยุบสภา,” ซีดี-รอม, 2542) อีกประมาณ 3 เดือนต่อมา ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2542 นายอลงกรณ์ พลบุตรก็ออกมาชี้แจงทางสื่อมวลชนอีกว่า การที่สมาพันธ์ประชาธิปไตยออกแถลงการณ์ว่า รัฐบาลไม่รับผิดชอบต่อการเรียกร้องให้มีการยุบสภาฯ โดยกล่าวหาว่ารัฐบาลเตะถ่วงการจัดตั้งศาลปกครองนั้น ไม่เป็นความจริง (“ 'อลงกรณ์' ออกแถลงการณ์เรื่องรัฐบาลไม่รับผิด,” ซีดี-รอม, 2542)

2) ข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาของนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ที่กล่าวหานายชวน หลีกภัยว่า ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไปเพราะเป็นคนมีกิเลสหนานั้น นายเกษม รุ่งธนเกียรติ มีหลักฐานสนับสนุนอีกประการหนึ่งก็คือ นายชวน หลีกภัยยังไม่ยอมยุบสภาฯ เพื่อให้มีการเลือกตั้งกันใหม่ โดยเห็นว่านายชวน หลีกภัยนั้นยึดติดอยู่กับอำนาจ ซึ่งนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ได้ย้ำในส่วนของข้อสรุปของข้อกล่าวหา ก่อนจบคำอภิปรายดังนี้

> เพราะฉะนั้นครับ ท่านประธานต้องกล่าวหา[7]กันล่ะ ผมจะขออนุญาตกล่าวหาท่าน นายกรัฐมนตรี ว่าตลอดชีวิตทางการเมือง 30 ปีของนายกรัฐมนตรี ท่านทำให้คนไทยเห็นและ เชื่อว่าท่านยากจนไม่มีบ้าน ท่านทำให้คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านซื่อสัตย์สุจริต ท่านทำให้คนไทย เห็นและเชื่อว่าท่านสมณถะ ผมเรียนท่านประธานครับ นั่นคือวิถีทาง คือเส้นทาง คือบันไดขึ้นสู่ อำนาจของนายกรัฐมนตรีเท่านั้นเอง ท่านทำให้คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านเป็นนักการเมืองที่กิเลสหนากิเลสน้อยที่สุด ผมเรียนท่านประธานครับ สำหรับนักการเมืองอาชีพที่กิเลสหนากิเลสหนักที่สุดคืออะไรครับ คือ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ไม่ใช่ครอบครัว ไม่ใช่บ้าน ไม่ใช่เงิน ไม่ใช่ทอง เพราะฉะนั้นผมขอกล่าวหานายกรัฐมนตรีว่านายกรัฐมนตรีเป็นนักการเมืองที่กิเลส หนาที่สุด ผมย้ำอีกครั้งหนึ่งครับว่าท่านทำให้คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านยากจนไม่มีบ้าน ท่านทำให้ คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านซื่อสัตย์สุจริต ท่านทำให้คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านสมณถะ แต่นั่นคือวิถีทาง คือเส้นทางการขึ้นสู่อำนาจของ ท่านนายกรัฐมนตรี ท่านทำให้คนไทย เห็นและเชื่อว่าท่านเป็นนักการเมืองที่กิเลสน้อยทีสุด ผมเรียนว่าไม่ใช่ กิเลสสำหรับนักการเมือง อาชีพ กิเลสหนาที่สุดหนักที่สุดคืออะไรครับ คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไม่ใช่บ้าน ... ผมกล่าวว่าท่านนายก รัฐมนตรี ผมได้บอกเลยว่าผมจะกล่าวหาท่านนายกรัฐมนตรี ผมเท้าเรื่องมาให้ฟังเลยว่าทำไมผมถึงต้องกล่าวหานายก รัฐมนตรี เพราะว่าผมเห็นประชาชนให้โอกาสนายกรัฐมนตรี 2 ปีกว่า นายกรัฐมนตรีไม่ให้โอกาสประชาชน ผมถึงกล่าวหานายก รัฐมนตรี ว่าวันนี้นายกรัฐมนตรี ผมอธิบายว่ากิเลสของนักการเมืองอาชีพคืออะไร ผมอธิบายเป็นเหตุเป็นผล เริ่มต้นผมบอกแล้วประชาชนให้โอกาสนายกรัฐมนตรี 2 ปีกว่า ผมมาบอกว่านายกรัฐมนตรีไม่ให้ โอกาสประชาชน

[7]เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

> เมื่อถึงระยะเวลาที่ควรจะให้โอกาส เพราะฉะนั้น นายกรัฐมนตรี ยึดติด ตำแหน่ง ยึดติดอำนาจ มันนำมาสู่คำอธิบายของผมว่า สำหรับ นักการเมืองอาชีพแล้ว คนที่กิเลสหนาที่สุด คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ไม่ใช่บ้าน ไม่ใช่ครอบครัว ไม่ใช่เงิน ไม่ใช่ทอง เพราะฉะนั้นละครับ ผมถึงสรุปว่านายกรัฐมนตรี เป็นนักการเมืองที่กิเลสหนาที่สุดผมไว้ วางใจไม่ได้แล้วสำหรับตัวผม
> (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 29-30)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อกล่าวหาที่ว่า “นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยเป็นคนมีกิเลสหนา” ของนายเกษม รุ่งธนเกียรติมีโครงสร้างดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด: นายชวน หลีกภัยไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายชวน หลีกภัยเป็นคนมีกิเลสหนา

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: นายชวน หลีกภัยไม่ยอมยุบสภาฯ เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ได้ประกาศใช้แล้ว

ผลจากการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า นายกรัฐมนตรีเป็นคนมีกิเลสหนานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาทั้ง 3 ข้อ และนายกรัฐมนตรีก็ไม่ได้ขาดคุณธรรมหรือจริยธรรมจนถึงขนาดที่ทำให้เกิดผลเสียหายหรืออาจจะทำให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างร้ายแรง เมื่อศึกษาประวัติการอภิปรายทั่วไปฯ ก็ไม่มีข้อกล่าวหาในลักษณะเช่นนี้มาก่อน ข้อกล่าวหานี้จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาและไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (accountability) ของรัฐบาล ข้อกล่าวหานี้ เป็นความพยายามของฝ่ายค้านที่จะโจมตีจุดแข็งของนายชวน หลีกภัย เพื่อทำลายชื่อเสียงหรือความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดิน เท่านั้น

สำหรับกรณีหลักฐานสนับสนุนที่ว่า นายกรัฐมนตรีไม่ยอมยุบสภาฯ เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ได้ประกาศใช้แล้วนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การยุบสภาเป็นเอกสิทธิ์ของรัฐบาลเป็นสิทธิ์ของรัฐบาลที่จะยุบสภาฯ หรือไม่ยุบสภาฯ ก็ได้ “ทั้งนี้เพราะต้องถือว่า องค์อธิปัตย์มีหน้าที่จะธำรงรักความความอยู่รอดของตัวเอง จึงมีสิทธิ์ที่จะทำการใดๆ ที่ตนเห็นสมควร” (อมร รักษาสัตย์และโกเมน ภัทรภิรมย์, 2527, น. 186) นอกจากนั้นแล้ว การที่นายชวน หลีกภัยเคยให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อมวลชนว่า จะยุบสภาก่อนที่สภานิติบัญญัติชุดดังกล่าวครบอายุ 4 ปี แต่เมื่อเกิดการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ขึ้น ยังเหลือระยะเวลาอีก 1 ปี ที่จะครบวาระของสภานิติบัญญัติชุดดังกล่าว ดังนั้น ในช่วงระยะของการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ไม่สามารถจะกล่าวหาได้ว่า นายชวน หลีกภัยไม่ปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับสาธารณชน

นอกจากนั้นแล้ว จากการแถลงผลงานของคณะรัฐบาลโดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นการแถลงผลงานก่อนที่จะมีการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้เกิดขึ้น เป็นการแถลงผลงานหลังจากที่รัฐบาลบริหารงานมาประมาณ 18 เดือนพบว่า มาตรการต่างๆ ที่ออกมาเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศได้ผลดีพอสมควร มีสัญญาณหลายอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว เช่น ตัวเลขการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น อัตราการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ค่าเงินบาทที่เคยตกลงถึงประมาณ 56 บาทต่อดอลล่าร์สหรัฐก็อยู่ที่ระดับประมาณ 36 บาทต่อดอลล่าร์สหรัฐ มีคนงานขอเข้าระบบประกันสังคมประมาณ 100,000 คน (“ 'อภิสิทธิ์' แถลงการณ์ทำงานของพรรคประชาธิปัตย์ตลอด 18 เดือน,” ซีดี-รอม, 2542)

การแถลงผลงานของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็สอดคล้องกับรายงานข่าวสำนักข่าวรอยเตอร์ ซึ่งสำรวจความคิดเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ที่ประเทศสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยนักเศรษฐศาสตร์เหล่านั้น เห็นว่า ปี พ.ศ. 2542 เศรษฐกิจของไทยคาดว่า จะเติบโตประมาณร้อยละ 3.5-4 และในปี พ.ศ. 2543 จะเติบโตประมาณร้อยละ 4.0-4.8 (มติชนรายวัน, 2542ฆ, น. 8) สำหรับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) ก็เปิดเผยผ่านสื่อมวลชนว่า ภาวะการเติบโตของเศรษฐกิจในไตรมาส 3 ประมาณร้อยละ 7.7 เมื่อเปรียบเทียบกับภาวะเศรษฐกิจของช่วงเวลาเดียวกันในปี พ.ศ. 2541 สภาพัฒน์ฯ คาดว่าภาวะเศรษฐกิจของไทยตลอดปี พ.ศ. 2542 จะ เติบโตประมาณร้อยละ 4.1 (ไทยรัฐ, 2542จ, น. 8)

<u>ตัวอย่างที่ 2</u> รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

<u>1) บริบทของสถานการณ์</u>

ในการกล่าวหาประเด็นนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านกล่าวหาทั้งการคมนาคมทางบก ทางเรือและทางอากาศ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการโต้ตอบข้อกล่าวหาทางอากาศ ซึ่งเกี่ยวกับสายการบินของประเทศไทย จำนวน 3 บริษัท คือ บริษัทเดินอากาศไทย จำกัด บริษัทการบินไทย จำกัด และบริษัทการบินแอร์สยาม จำกัด

กิจการการบินพลเรือนของไทยเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เช่นเดียวกับกิจการการบินพลเรือนของประเทศต่างๆ เส้นทางการบินพลเรือนแรกถือกำเนิดจากการที่กรมอากาศยานหรือกองทัพอากาศในปัจจุบันได้นำเครื่องบินตรวจการณ์แบบ Breguet มาดัดแปลงเป็นเครื่องบินขนส่งไปรษณีย์พัสดุและคนโดยสารระหว่างกรุงเทพฯ - จันทบุรีในปี พ.ศ. 2465 กิจการการบินยุคแรกต้องยกเลิกเพราะสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อเริ่มกิจการอีกครั้งหนึ่งหลังสงครามฯ กระทรวงคมนาคมจึงโอนงานการบินพาณิชย์ของกองทัพอากาศมาตั้งเป็นบริษัทเดินอากาศ จำกัด เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2490

ต่อมาสายการบินของไทยอีกบริษัทหนึ่งคือ บริษัทการบินแปซิฟิคโอเวอร์ซีส์สยาม จำกัด (POAS) ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2489 เกิดภาวะการขาดทุนจึงเข้ารวมกิจการกับบริษัทเดินอากาศฯ โดยตั้งชื่อบริษัทใหม่นี้ว่า บริษัทเดินอากาศไทย จำกัด เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ต่อมา ในปี พ.ศ. 2502 บริษัทเดินอากาศไทยฯ กับบริษัท Scandinavain Airlines System (SAS) ได้ร่วมทุนกันจัดตั้งบริษัทการบินไทย จำกัด โดยบริษัทเดินอากาศไทยฯ ถือหุ้นร้อยละ 70 เอส เอ เอส (SAS) ถือหุ้นร้อยละ 30 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินธุรกิจการบินระหว่างประเทศ และให้บริษัทแม่คือบริษัทเดินอากาศไทยฯ ดำเนินธุรกิจการบินภายในประเทศ (บริษัทเดินอากาศไทยฯ, 2524, น. 17-41)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 บริษัทเดินอากาศไทยฯ ซื้อหุ้นของเอส เอ เอส (SAS) ในบริษัทการบินไทยฯ คืนมาทั้งหมดและมอบหุ้นให้กระทรวงการคลัง ต่อมาในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2531 บริษัทเดินอากาศไทยฯ กับบริษัทการบินไทยฯ ได้รวมกิจการเข้าด้วยกันตามมติของคณะรัฐมนตรี จนถึงทุกวันนี้ (ปิยกานต์ มากกิตติ, 2535, น. 5)

บริษัทแอร์สยามฯ เริ่มก่อตั้งเมื่อ 15 กันยายน พ.ศ. 2508 เส้นทางบินสายแรกคือ กรุงเทพฯ-โตเกียว-ฮอนโนลูลู-ลอสแองเจอลีส โดยเริ่มบินเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2514 เครื่องบินของบริษัทแอร์สยามฯ ส่วนใหญ่เช่ามาจากบริษัทผู้ผลิตการบินต่างๆ เช่น McDonnell Douglas เป็นต้น ต่อมาบริษัทมีปัญหาหลายอย่างในการทำการบินทั้งความชอบธรรมในการบินกับบริษัทสายการบินของชาติ และปัญหาด้านการเงิน จึงทำให้บริษัทที่ให้เช่าเครื่องบินพากันเอาเครื่องบินกลับ บริษัทแอร์สยามฯ จึงล้มและเลิกทำการบินเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 เนื่องจากรัฐบาลยึดใบอนุญาต

ปัญหาความชอบธรรมของบริษัทแอร์สยามฯ มีมากมายหลายประการ เช่น บินเข้าไปน่านฟ้าของประเทศอื่นโดยไม่ขออนุญาต (เวียดนาม ตุรกี ฟิลิปปินส์) ขายตั๋วตัดราคาสายการบินอื่นๆ เป็นต้น การขายตั๋วตัดราคานี้ทำให้สายการบินคาเธ่ย์แปซิฟิคกับบริติชแอร์เวย์ฯ ของอังกฤษเสียผลประโยชน์ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนถึง 4.5 ล้านปอนด์ เฉพาะตั้งแต่เมษายน-ธันวาคม พ.ศ. 2514 (จรัญ โยบรรยงค์, 2519, น. 94) อังกฤษจึงเพิกถอนสิทธิการรับส่งผู้โดยสารของสายการบินต่าง ๆ ของไทยระหว่างฮ่องกงกับญี่ปุ่น ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2519 เป็นต้นไป ซึ่งส่งผลเสียหายอย่างมากแก่สายการบินของประเทศไทย โดยเฉพาะสายการบินแอร์สยาม สายการบินแอร์สยาม จึงขอร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเป็นการด่วน มิเช่นนั้นแล้วอาจจะต้องหยุดกิจการ (จรัญ โยบรรยงค์, 2519, น. 97)

ต่อมา ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 พล.ต. ศิริ สิริโยธิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมกับนายบุญชู โรจนเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็ทำความตกลง

เรื่องสิทธิการบินกับผู้แทนของประเทศอังกฤษได้ โดยรัฐบาลอังกฤษยกเลิกข้อจำกัดสิทธิของสายการบินไทยในช่วงฮ่องกง - ญี่ปุ่น โดยสายการบินไทยจะสามารถรับผู้โดยสารในช่วงดังกล่าวได้ 7,468 ที่นั่งต่อสัปดาห์ ซึ่งบริษัทการบินไทยฯ และบริษัทแอร์สยามฯ ก็ต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้กับบริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ (“ยกเลิกข้อจำกัดสิทธิการบิน,” ซีดี-รอม, 2519) ตามปริมาณเที่ยวบินและผู้โดยสาร เมื่อบริษัทแอร์สยามฯ ถูกยึดใบอนุญาตไปแล้ว การบินไทยจึงต้องจ่ายเงินให้บริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ แต่เพียงผู้เดียว ในเดือนเมษายนก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ประมาณ 6 เดือน พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ ประธานบริษัทการบินไทยฯ กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างการบินไทยกับอังกฤษนี้เป็นเหตุให้การบินไทยต้องประสบกับการขาดทุนถึงวันละ 5 แสนบาทเลยทีเดียว (“สายการบินไทย,” ซีดี-รอม, 2519)

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ตั้งข้อกล่าวหารัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมว่า ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชยกตัวอย่างการบริการของบริษัทเดินอากาศไทยฯ ซึ่งเป็นสายการบินภายในประเทศว่า จำนวนเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารทุกเที่ยวบิน ถ้าผู้โดยสารต้องการตั๋วเครื่องบินจริงๆ ก็ต้องจ่ายเงินเพิ่มเป็นพิเศษให้กับพนักงานของบริษัทเดินอากาศไทยฯ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการอภิปรายบางส่วนดังนี้

> มีเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางทุกเที่ยว ... ทั้งนี้เป็นเหตุให้พนักงานตามสถานีต่างๆ มีโอกาสรีดไถข่มขู่ผู้โดยสารที่ต้องการ จะเดินทางที่มีธุระด่วนจำเป็นจะต้องเดินทางให้ได้ ... ท่านประธานครับ ถ้ามีเงินจ่ายไปเบี้ยบ้ายรายทางมากกว่าราคาตั๋วเป็นพิเศษ แล้วที่นั่งกลับมีขึ้นมาได้ ขอให้จ่ายเสียอย่างเถอะ ที่นั่งจะมีขึ้นมาทันที (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 208-209)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก รัฐมนตรีช่วยว่าการคมนาคมเป็นผู้โต้ตอบข้อกล่าวหาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยมีคำอภิปรายสรุปได้เป็น 2 หัวเรื่องดังนี้คือ

หัวเรื่องแรก พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก กล่าวว่า บริษัทเดินอากาศไทยมีเครื่องบิน 10 เครื่อง เป็นเครื่องบินโบอิ้ง 737 จำนวน 1 เครื่อง และเป็นเครื่องบินแอฟโร่ 748 จำนวน 9 เครื่อง แต่ผู้โดยสารเลือกที่จะขอจองตั๋วกับเครื่องบินโบอิ้ง 737 เท่านั้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

> สำหรับคนทั่วไปเวลาจะเดินทางก็มักจะขอเดินทางหรือบุ๊คหรือสำรองที่เครื่องบินโบอิ้ง 737 เป็นส่วนใหญ่ ...กระผมก็ได้สอบถามบริษัทเดินอากาศฯ แล้วก็รู้สึกว่า เขาสามารถที่จะดำเนินการได้ มีเครื่องบินที่จะบริการได้ แต่ว่าคนไม่นิยม เพราะเป็นเครื่องเก่าใช้งานมาหลายสิบปีแล้ว (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 353)

หัวเรื่องที่สอง พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก โจมตีกลับว่า ในสมัยที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ไปทำสัญญาเสียเปรียบให้กับบริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ ของอังกฤษ ทำให้บริษัทการบินไทยฯ ต้องนำเงินไปจ่ายให้บริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ เป็นจำนวนถึง 36 ล้านบาทเศษ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

> เพราะฉะนั้นก็อยากจะฝากไว้ เวลาการบินไทยฯ เขาบอกว่าปีนี้ เขาได้กำไรเท่าไรๆ และก็กรุณารับทราบไว้ด้วยว่า หลังจากลบไป 30 หรือ 40 ล้านบาทแล้วที่จะต้องส่งไปให้กับรัฐบาลอังกฤษเขา อันนี้ก็โดยการกระทำของรัฐบาลท่านหัวหน้าพรรคกิจสังคม อันนี้กระผมขอต่อว่านิดหน่อยนะครับ ท่านประธาน (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 355)

เมื่อ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก อภิปรายจบแล้ว ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ขอสิทธิพาดพิงโดยกล่าวว่า ตนเองอภิปรายเฉพาะบริษัทเดินอากาศไทยฯ ไม่ได้เกี่ยวกับบริษัทการบินไทยฯ โดยมีข้อกล่าวหาว่า เครื่องบินไม่พอขาดแคลน เมื่อไม่พอแล้วก็เกิดการรีดไถกันขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีควรไปดูแลไม่ให้เกิดขึ้น (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 370)

สำหรับเรื่องที่ถูกโจมตีกลับประเด็นการเซ็นสัญญาเสียเปรียบให้กับบริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ นั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชยอมรับว่าเป็นความจริง โดยอธิบายสาเหตุความเป็นมาว่าบริษัทแอร์สยามฯ ซึ่งเป็นสายการบินของไทยอีกสายการบินหนึ่งขายตั๋วตัดราคาไปแย่งผลประโยชน์ของสายการบินอังกฤษ ประเทศอังกฤษจึงไม่ยอมให้สายการบินของไทยบินไปฮ่องกง ตนเองจึงต้องใช้วิธีประนีประนอมเพื่อให้สายการบินไทยบินเข้าฮ่องกงได้ สุดท้าย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็วิจารณ์การอภิปรายของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไว้ดังนี้

> ท่านยกการบินไทยขึ้นมานั้น กระผมเห็นว่าไม่มีเหตุผล ไม่ได้ชี้แจง ไม่ได้แสดงความรับผิดชอบ ไม่ได้ทำให้เห็นว่าท่านเก่งกาจควรแก่การไว้วางใจของสภานี้แต่อย่างไรทั้งสิ้น เป็นการตอบโต้เพื่อจะประณามอีกฝ่ายหนึ่งให้เสียหายไปโดยที่ไม่ได้ทำให้ความเชื่อถือในตัวท่านดีขึ้นแม้แต่ประการใดเลย นี่เป็นอย่างนี้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 372)

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อกล่าวหาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน” มีโครงสร้างดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด: รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: จำนวนเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารของสายการบินภายในประเทศน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารทุกเที่ยวบิน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: ผู้โดยสารโดยต้องเสียเงินมากกว่าราคาตั๋ว

ผลการศึกษาพบว่า ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาใน 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

1) การไม่โต้ตอบข้อกล่าวหา

2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

นอกจากนั้นแล้วก็ยังมีการโจมตีกลับผู้กล่าวหาอีกด้วย โดยผู้วิจัยมีเหตุผล ดังนี้

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ข้อกล่าวหาจะเป็นที่ยอมรับได้หรือไม่? ขึ้นอยู่กับการใช้เหตุผลของหลักฐานสนับสนุนว่า เป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือไม่? ดังนั้น ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาล จึงหมายถึง การที่รัฐมนตรีอภิปรายโต้ตอบหรือหักล้างไปที่หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหา ซึ่งในกรณีนี้ หลักฐานสนับสนุนของคณะรัฐบาลไม่จำเป็นจะต้องหักล้างหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านให้ตกไป เพราะ “ความจริง” ของทั้ง 2 ฝ่ายนั้น อาจจะยอมรับได้ทั้งคู่ ในการวิเคราะห์ว่า ฝ่ายรัฐบาลมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่? จะพิจารณาเพียงแต่ว่า หลักฐานสนับสนุนผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่เท่านั้น

จะเห็นได้ว่า หลักฐานสนับสนุนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชที่ว่า “ผู้โดยสารต้องเสียเงินมากกว่าราคาตั๋ว” นั้น พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีคำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนี้แต่อย่างใด นั่นก็หมายความว่า พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่โต้ตอบข้อกล่าวหาในประเด็นนี้

สำหรับหลักฐานสนับสนุนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชที่ว่า “จำนวนเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารของสายการบินภายในประเทศน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารทุกเที่ยวบิน” พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีคำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนี้แต่อย่างใดเช่นเดียวกัน คำอภิปรายของพล.อ.อ. ประสงค์

คุณะดิลก อภิปรายเพียงแต่ว่า ผู้โดยสารนิยมจองตั๋วของเครื่องบินเครื่องบินโบอิ้ง 737 เท่านั้น นั่นก็หมายความว่า คำอภิปรายของพล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ดูราวกับว่า มีการโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว แต่คำอภิปรายนั้นไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาแต่อย่างใด

สำหรับการโจมตีกลับถึงเหตุการณ์ครั้งเมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธ์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ก็แสดงความชัดเจนตัวเอง เพราะ คำอภิปรายส่วนหนึ่งที่ว่า "อันนี้กระผมขอต่อว่านิดหน่อยนะครับ ท่านประธาน" (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 355) โดยสรุปคำอภิปรายของพล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ในประเด็นนี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 1 ผู้อภิปรายจึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้นเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของการศึกษาในครั้งนี้เท่านั้น เพราะโดยปกติของวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว สาธารณชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่ได้มีโอกาสที่จะไปเข้ารับฟังการอภิปรายโดยตรงที่รัฐสภา สาธารณชนจึงรับรู้เหตุการณ์การอภิปรายทั่วไปฯ ผ่านสื่อมวลชน ซึ่งก็เป็นเพียง "การรายงาน" "เรื่องเล่า" "การสร้างภาพความเป็นจริง" ของเหตุการณ์การอภิปรายทั่วไปฯ เท่านั้น ดังนั้น การวิเคราะห์ว่า ข่าวของหนังสือพิมพ์มีความตรงกันกับคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ หรือไม่? จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการศึกษาครั้งนี้ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในหัวข้อถัดไป

8.4 ข้อมูลข่าวหนังสือพิมพ์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การเสนอข่าวสารที่มีความตรงกัน (directness) ของคำอภิปรายในสภาฯ ซึ่งในการวิเคราะห์ความตรงกันระหว่างข่าวกับคำอภิปรายในสภาฯ นั้น ผู้วิจัยจะใช้กลไกการผูกโยงถ้อยคำ (cohesion) ของทฤษฎีการเชื่อมโยงความ (coherence theory) และการพิจารณาความเป็นเรื่องเดียวกันจากบริบทของการใช้ภาษาของทฤษฎีความเกี่ยวโยง (relevance theory) เป็นเครื่องมือในการศึกษา

วิธีการในการศึกษาก็มีหลักการง่ายๆ เพียงประการเดียวคือ อ่านข่าวของหนังสือพิมพ์ส่วนที่เป็นรายงานข่าวคำอภิปรายว่ามีความ ไม่ตรงกัน กับคำอภิปรายในที่ใดบ้าง

สำหรับตัวอย่างในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์นี้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกรณีอื้อฉาว (sacandal) ซึ่งมีสาเหตุมาจากคำอภิปรายของ

นายวีระกร คำประกอบ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยนายวีระกรตั้งข้อกล่าวหาว่า "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังปกป้องนายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์ผู้เป็นน้องชาย" ดังนั้น นายวีระกร คำประกอบ จึงต้องอภิปรายชี้แจงว่า นายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์มีการกระทำผิดอะไรบ้าง? ซึ่งความผิดของนายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์ข้อหนึ่ง ที่นายวีระกร คำประกอบพยายามจะโน้มน้าวผู้ฟังให้เชื่อถือคือ การปล่อยกู้โดยมิชอบ โดยหัวเรื่องที่จะยกมาเป็นตัวอย่างนี้ นายวีระกร คำประกอบอธิบายว่า นายศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์มีเหตุจูงใจที่ปล่อยกู้ให้กับนางราศรี บัวเลิศเพราะมีความสัมพันธ์ ฉันท์ชู้สาวกัน ดังนี้

> สำหรับอีกกรณีหนึ่ง ซึ่งเป็นกรณีสุดท้าย ซึ่งผมอยากจะกราบเรียนท่านก็คือ เรื่องของกรณีการอนุมัติสินเชื่อให้กับสินเชื่อที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของธนาคารกรุงไทย สินเชื่อจำนวนนี้ มีจำนวนถึง 10,000 กว่าล้านบาท กู้โดยผู้หญิงคนเดียวที่ชื่อ ราศรี บัวเลิศ ท่านประธานเชื่อไหมครับ เรื่องนี้คงจะไม่แปลกอะไรมากมายพิสดารถึงขนาดที่จะต้องจดจำกันไปตลอดชาติหรอกครับ ถ้าหากว่าไม่มีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในตุลาคม ปี 2537 และเพื่อนๆ อีกหลายคนที่อยู่ในกระทรวงการคลัง และอยู่ในธนาคารแห่งประเทศไทยในช่วงนั้นหลายคนซึ่งบังเอิญนั่งไฟลท์ (Flight) เที่ยวบิน ที.จี. (TG) 911 กลับมาจากกรุงลอนดอนหลังจากประชุมธนาคารโลกเมื่อเดือนตุลาคม ปี 2537 บนไฟลท์นั้น มีบุรุษสตรี 1 คู่นั่งอยู่แถวหน้าสุด ท่านและเธอนั่ง หัวชนกันมาตลอดทาง เราทราบภายหลังว่าชื่อคุณศิรินทร์และคุณราศรี บัวเลิศ นั่งหัวชนกันมาตลอดทาง <u>และในค่ำของคืนวันนั้นท่ามกลางบรรยากาศท้องฟ้าอันมืดมิดสนิทในภายนอก</u>[8] เธอได้เข้าไปในห้องน้ำ แล้วก็ ท่านประธานครับ ผมเข้าใจครับ และผมยินดีว่าในสิ่งที่ผมพูดต่อไปนี้มีคนจะยืนยันเป็นพยานให้ผมมากมายเหลือเกินนะครับ เจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังหลายคน และเจ้าหน้าที่จากธนาคารแห่งประเทศไทยในขณะนั้นหลายคนยืนยันกับผมได้ว่า เธอได้เข้าไปในห้องน้ำแล้วเปลี่ยนเป็นชุดนอนบางหวามหวิวครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 136-137)

ขณะที่นายวีระกร คำประกอบกำลังอภิปรายอยู่นั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาฯ ได้พยายามเตือนนายวีระกร คำประกอบหลายครั้งว่า อย่าอภิปรายพาดพิงถึงบุคคลภายนอก

---

[8]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังถูกนายไพร พัฒโนประท้วง ในวันรุ่งขึ้นและ วันต่อๆ มาหนังสือพิมพ์เกือบทุกฉบับยกเว้นหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ได้ลงข่าวคำอภิปรายของนายวีระกร โดยมีเนื้อความที่มีความหมายเหมือนกัน ทุกฉบับ โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 จากหนังสือพิมพ์ มติชนรายวัน (2542ฆ, น. 21)

คนคู่หนึ่งนั่งเครื่องบินเที่ยวทีจี 911 กลับจากประชุมเวิร์ลด์แบงก์ที่ลอนดอนเมื่อเดือนตุลาคม 2537 บุรุษสตรีคู่หนึ่งนั่งหน้าชนกันตลอดทาง ผู้ชายคือ นายศิรินทร์ ผู้หญิงคือ นางราศรี มีพยานบุคคลจำนวนมากเห็นว่า หลังจากนั้น นางราศรีเปลี่ยนเป็นชุดนอนหวาบหวิว

ตัวอย่างที่ 2 จากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ (2542ข, น. 13)

“แฉฉากสยิวบนท้องฟ้า มีสาวเปลี่ยนชุดนอนเข้าหาหนุ่มบนเครื่องบินไทย”

แฉมีสาวเปลี่ยนชุดนอนหาหนุ่มบนทีจี

> โดยการอนุมัติเงินกู้ครั้งนี้ ได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีต่อกัน โดยมีเจ้าหน้าที่ ธปท. และกระทรวงการคลังหลายคนที่เห็นเหตุการณ์และเป็นพยานได้ เมื่อเครื่องทีจี 911 ช่วงเดือน ต.ค. 2537 ที่เดินทางกลับหลังการประชุมธนาคารโลกที่กรุงลอนดอน ขณะที่อากาศข้างนอกมืดสนิท มีหนุ่มสาว 2 คนที่นั่งหัวชนกันอยู่นาน หลังจากนั้น เธอได้เดินเข้าไปในห้องน้ำและเปลี่ยนเป็นชุดนอนหวาบหวาม

ตัวอย่างที่ 3 จากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (2542ฉ, น. 3)

> “ประเด็นแขวะ” นายวีระกร คำประกอบ ส.ส. นครสวรรค์ พรรคความหวังใหม่ -ได้ข่าวจาก น.ส.พ. เดือน ต.ค. 2537 มีบุรุษและสตรี นั่งเครื่องบิน TG แถวหน้าสุดกลับจากลอนดอน คือ คุณศิรินทร์และคุณราศรี หัวชนกันตลอดทาง จากนั้นฝ่ายหญิงก็เข้าไปในห้องน้ำเปลี่ยนชุดนอน (มีการประท้วง)

ในกรณีการรายงานคำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบในส่วนนี้ ผู้วิจัยเห็นว่านักข่าวหนังสือพิมพ์ที่รายงานข่าวมายังโรงพิมพ์ปฏิบัติงานโดยขาดความรับผิดชอบ (responsibility) ถึง 2 ประการคือ

1) ข่าวไม่ตรงกันกับเหตุการณ์ข่าวที่เกิดขึ้น

2) มีการลอกข่าวซึ่งกันและกัน

โดยผู้วิจัยมีหลักฐานประกอบคำอธิบาย ดังนี้คือ

คำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น มี 2 หัวเรื่อง หัวเรื่องแรกเป็นเหตุการณ์ที่เกิดบนเครื่องบิน ส่วนคำอภิปรายที่เริ่มต้นด้วยข้อความว่า “และใน

ค่ำของคืนวันนั้นท่ามกลางบรรยากาศท้องฟ้าอันมืดมิดสนิทในภายนอก เธอได้เข้าไปในห้องน้ำ” นั้น นายวีระกร คำประกอบได้เปลี่ยนหัวเรื่องไปเป็นอีกหัวเรื่องหนึ่งแล้ว โดยไม่มีตัวบ่งชี้การเปลี่ยนหัวเรื่อง (topic-shift marker) การที่ผู้วิจัยเห็นว่า นายวีระกร คำประกอบได้เปลี่ยนหัวเรื่องไปเป็นอีกหัวเรื่องหนึ่งแล้ว ผู้วิจัยมีคำอธิบายประกอบดังนี้คือ

ประการแรก เป็นการพิจารณาเฉพาะข้อความ

โดยพิจารณาจากสำนวนที่ว่า “และในค่ำของคืนวันนั้น ท่ามกลางบรรยากาศท้องฟ้าอันมืดมิดสนิทในภายนอก” นายวีระกร คำประกอบน่าจะบรรยายสภาพที่ไม่ใช่บนเครื่องบิน อาจจะเป็นสภาพของโรงแรมหรือบ้านพัก ที่สามารถมองสภาพแวดล้อมภายนอกได้

ประการที่สอง เป็นการพิจารณาเฉพาะบริบทสถานการณ์

เมื่อมีการรายงานข่าวเรื่องนี้ออกไป นักข่าวของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้ขอสัมภาษณ์นางราศรี บัวเลิศ คำสัมภาษณ์ของนางราศรี บัวเลิศส่วนหนึ่งสามารถนำมาอธิบายประกอบทฤษฎีความเกี่ยวโยงได้เป็นอย่างดีดังนี้ นางราศรี บัวเลิศอธิบายประกอบคำสัมภาษณ์ว่า “คนที่พูดเรื่องนี้สงสัยไม่เคยนั่งเครื่องบิน ชั้นเฟิร์สคลาสจะไปแต่งตัวอย่างนั้นได้อย่างไร” (เดลินิวส์, 2542ฉ, น. 3)

เมื่อพิจารณาจากข้อความแต่เพียงอย่างเดียวจะเห็นว่า คำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบได้เปลี่ยนจากหัวเรื่องหนึ่งไปเป็นอีกหัวเรื่องหนึ่งแล้ว และจากคำให้สัมภาษณ์ของนางราศรี บัวเลิศดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีความเชื่อมโยงที่ว่า นายวีระกร คำประกอบ เป็น ส.ส. และมีประสบการณ์เดินทางโดยเครื่องบินเป็นประจำ นายวีระกร คำประกอบย่อมทราบดีว่า ในเครื่องบินไม่ว่าจะเป็นชั้นใดๆ ก็จะไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวแบบหวาบหวิวอย่างนั้นไม่ได้แน่ๆ ดังนั้น จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้อีกประการหนึ่งว่า คำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบได้เปลี่ยนหัวเรื่องไปแล้ว

จากคำอธิบายของผู้วิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์เสนอข่าวไม่ตรงกับคำอภิปราย การที่หนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงข่าวที่มีเนื้อความเหมือนกัน ก็เป็นเพราะว่า มีการลอกข่าวซึ่งกันและกัน เมื่อผู้จดข่าวเข้าใจผิดในคำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบจึงทำให้ข่าวของหนังสือพิมพ์หลายๆ ฉบับจึงผิดพลาดเหมือนกัน

อนึ่ง หลักฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2542 กำแหง ภริตานนท์ ได้เขียนบทความตักเตือนเพื่อนนักหนังสือพิมพ์ด้วยกัน ดังนี้

> มีประกาศของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่น่าสนใจดังนี้
> เนื่องจากการประกอบวิชาชีพของวงการหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน มีกรณีปัญหาที่กระทบต่อหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ทั้งที่เกิดจากความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน และปัจจัยการแข่งขันทางการเมืองที่มีโอกาสก่อปัญหาได้ สภา

การหนังสือพิมพ์แห่งชาติจึงขอเรียกร้องดังต่อไปนี้

1. การปฏิบัติหน้าที่ของข่าว

ในการแสวงหาข่าวและข้อมูลจะต้องตระหนักในความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล และไม่ใช่กระทำไปด้วยการกลัว "ตกข่าว" จนทำให้ละเลยการตรวจสอบข้อมูลอย่างเคร่งครัด และไม่พึงใช้วิธี "ลอกข่าว" เป็นอันขาด

ถึงแม้หนังสือพิมพ์เป็นกิจการที่ต้องกระทำด้วยความเร่งรีบ และมีลักษณะเป็นเชิงการแข่งขันก็ตาม แต่ต้องมีความรอบคอบ คำนึงถึงคุณภาพและรับผิดชอบต่อสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญด้วย

2. บทบาทของแหล่งข่าว

นักข่าวและนักหนังสือพิมพ์จะต้องมีความรอบคอบและระมัดระวังมิให้หนังสือพิมพ์ต้องตกเป็นเครื่องมือของแหล่งข่าว ในการปล่อยข่าวและข้อมูลซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง เพื่อหวังผลในการทำลาย

ในขณะเดียวกัน ในภาวการณ์มีการแข่งขันหรือหาเสียงทางการเมือง นักข่าวจะต้องระมัดระวังมิให้ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ทั้งในแง่ส่งเสริม หรือทำลายกัน อันจะมีผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้อง และทำให้ประชาชนผู้รับข่าวสารไม่ได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง

นี่คือการเรียกร้องของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติต่อนักข่าวและผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับข่าวสาร ซึ่งถือเป็นความห่วงใยต่อภาวการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (กำแหง ภริตานนท์, 2542ข, น. 3)

จากบทความของกำแหง ซึ่งตีพิมพ์ออกมาหลังการลอกข่าวกันของนักข่าวก็เป็นหลักฐานประกอบเพื่อยืนยันได้ว่า มีนักข่าวลอกข่าวซึ่งกันและกัน จนทำให้หนังสือพิมพ์ลงข่าวไม่ตรงกับเหตุการณ์ข่าวที่เกิดขึ้นจริง และหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวดังกล่าวนั้น ขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ (responsibility) จริง

ความนำ

จุดมุ่งหมายของภาคที่ 3 เรื่อง “ความรับผิดชอบกับการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ” นี้ มี 3 ประการ ดังนี้คือ ประการแรก ต้องการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ ประการที่สอง ซึ่งต่อเนื่องจากจุดมุ่งหมายประการแรก คือ ต้องการศึกษาพัฒนาการของการปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี และประการที่สาม คือ ต้องการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภา ในปี พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีที่ผู้วิจัยสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ มีการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้งหมดจำนวน 45 ครั้ง จากการอภิปรายทั่วไปฯ จำนวนดังกล่าว ผู้วิจัยสุ่มเลือกโดยความจงใจ (purposive sampling) เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ จำนวน 3 ครั้ง คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490, ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 และครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542[1]

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ มี 2 ลักษณะคือ รูปแบบแรกเป็นการซักถามกับคำตอบชี้แจง รูปแบบที่สองเป็นการกล่าวหากับการโต้ตอบข้อกล่าวหา วัตถุประสงค์ ของการอภิปรายทั่วไปฯ ก็มี 2 ประเภทคือ ประเภทแรก ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน ประเภทที่สอง ส.ส. ฝ่ายค้าน ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านมีรูปแบบเป็นการซักถาม โดยที่วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ต้องการเพียงแต่ให้คณะรัฐบาลรับทราบความบกพร่องในการปฏิบัติงานว่า

---

[1]เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ มี 4 ข้อดังนี้คือ

1) ต้องเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง

2) การอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งนั้นๆ ต้องมีการลงมติฯ

3) ต้องเป็นกลุ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4) ต้องมีเนื้อหาที่มากพอที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มประชากร

ได้ก่อให้ เกิดความเดือดร้อนขึ้นกับประชาชนอย่างไรบ้าง และเสนอแนะให้รัฐบาลนำปัญหาต่างๆ เหล่านั้นไปแก้ไข ในเมื่อคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการซักถาม คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีจึงมีรูปแบบเป็นคำตอบชี้แจง เพื่อชี้แจงว่า การปฏิบัติงานของคณะรัฐบาลมีลักษณะเป็นเช่นไร ความเดือดร้อนของประชาชนได้รับการแก้ไขอย่างไร หรือฝ่ายค้านเข้าใจผิดกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่นำมาเป็นข้อซักถามอย่างไร เป็นต้น

การที่รูปแบบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ไม่เป็นการกล่าวหา แต่เป็นการซักถามเพื่อต้องการให้รัฐบาลชี้แจงปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ก็เป็นเพราะว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภาของประเทศไทยในขณะนั้น ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น ระบบพรรคการเมืองยังไม่แบ่งออกเป็นพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลกับพรรคร่วมฝ่ายค้านอย่างเช่นในปัจจุบัน เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ส.ส. ฝ่ายค้านมีความคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ถาม ซึ่งเป็นรูปแบบการควบคุมตรวจสอบการบริหารราชการของรัฐบาลอีกรูปแบบหนึ่ง และยังไม่คุ้นเคยกับวิธีการการตั้งข้อกล่าวหาและนำหลักฐานมาสนับสนุนข้อกล่าวหานั้นๆ เพราะโดยปกติแล้ว การตั้งกระทู้ถามนั้น สามารถกระทำได้ทุกวันในสมัยประชุมของสภาฯ และ ส.ส. ฝ่ายค้านก็นิยมกระทำกันเป็นประจำอยู่แล้ว เมื่อมีการอภิปรายทั่วไปฯ จึงได้นำรูปแบบของการตั้งกระทู้ถามมาใช้ในการอภิปรายทั่วไปฯ แต่เนื้อหานั้นแตกต่างกันออกไป เพราะ เนื้อหาปัญหาของกระทู้ถามนั้นมักจะเป็นปัญหาความเดือดร้อน ที่เกิดในท้องที่ความรับผิดชอบของ ส.ส. ผู้ตั้งกระทู้ถาม แต่ปัญหาความเดือดร้อนของการซักถามในการอภิปรายทั่วไปฯ เป็นปัญหาที่เกิดในระดับประเทศและมีความรุนแรงมากกว่า

หลังจากการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 การปกครองของประเทศอยู่ในยุคของการปฏิวัติ ซึ่งเป็นระยะเวลาประมาณ 32 ปี การปกครองโดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง มีระยะเวลาสั้นมาก การอภิปรายทั่วไปฯ ในระยะนี้ จึงมีเพียง 7 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ไม่ต้องลงมติฯ เมื่อผ่านยุคนั้นมาแล้ว การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 จึงเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งแรกของยุคสมบูรณ์[2] คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่ง

---

[2]ผู้วิจัยแบ่งยุคของการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่ครั้งที่ 1 - 45 (พ.ศ. 2477-2542) ออกเป็น 3 ยุคคือ

- การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 1-16 (พ.ศ. 2477-2490) เป็นยุคแรกเริ่ม
- การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 17-23 (พ.ศ. 2493-2519) เป็นยุคฟักตัว
- การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24-45 (พ.ศ. 2522-2542) เป็นยุคสมบูรณ์

โปรดดูรายละเอียดในหัวข้อที่ 3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ

เป็นการกล่าวหาและมีหลักฐานสนับสนุน แต่คำอภิปรายของ ส.ส. อีกจำนวนหนึ่ง ยังเป็นการซักถามเช่นเดียวกับลักษณะของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 สำหรับวัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ ก็มี 2 แบบ กล่าวคือ มีทั้ง ต้องการ ให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง เพื่อให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแทนบ้าง และ ไม่ต้องการ ให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งแต่ประการใด

หลังจากการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา มีการอภิปรายทั่วไปฯ โดยเฉลี่ยปีละครั้ง รูปแบบของการอภิปรายได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยตลอด เมื่อถึงการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2542 ลักษณะของการอภิปรายเป็นการอ้างเหตุผลอย่างเต็มรูปแบบ กล่าวคือ ฝ่ายค้านเป็นผู้ตั้งข้อกล่าวหาและมีเหตุผลสนับสนุน ฝ่ายรัฐบาลก็โต้ตอบข้อกล่าวหาและมีเหตุผลสนับสนุนเช่นเดียวกัน ส.ส. ฝ่ายค้านมีเจตนาที่ ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งและฝ่ายของตนต้องการจะเข้าไปดำรงตำแหน่งเป็นรัฐบาลแทน

เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาดังกล่าวโดยละเอียด ผู้วิจัยจึงเสนอผลการศึกษาของภาคนี้ออกเป็น 4 บท ดังนี้คือ

บทที่ 9 การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

บทที่ 10 การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522

บทที่ 11 การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542

บทที่ 12 การอภิปรายทั่วไปฯ กับข่าวของหนังสือพิมพ์

บทที่ 9

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้คือ

9.1 สภาพทางการเมือง

9.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ

9.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ

9.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ

9.5 ความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

9.6 สรุป

9.1 สภาพทางการเมือง

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 ซึ่งมีขึ้นระหว่างวันที่ 19-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 นับเป็นเวลาจำนวน 8 วันนั้น[1] เป็นช่วงเวลาที่อยู่ในรัฐสภาชุดที่ 6 ของประเทศไทย

---

[1]การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ หนังสือหลายเล่มเขียนคลาดเคลื่อนเป็น 7 วัน 7 คืน ผู้ที่คลาดเคลื่อนอย่างน่าแปลกใจคือ ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2546, น. 80) กล่าวคือ ในหนังสือเล่มนี้ ธำรงศักดิ์ได้เปรียบเทียบข้อเขียนของนรนิติ เศรษฐบุตร (2530, น. 48-49) ซึ่งกล่าวว่า การอภิปรายครั้งนี้ใช้เวลา 8 วัน กับ 6 คืนกับข้อเขียนของประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ (2517, น. 569) ที่กล่าวว่าใช้เวลา 7 วัน กับ 7 คืน ทั้งๆ ที่ นรนิติ เศรษฐบุตร (2530) ระบุวันไว้อย่างถูกต้อง (19-26 พ.ค. 2490) แต่ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2546) เลือกที่จะเชื่อประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ (2517) โดยให้เหตุผลไว้ว่า

> การระบุของประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์น่าเชื่อถือกว่าตรงที่ว่า ประเสริฐนั้นได้ทำงานกับสภามาตั้งแต่แรกที่มีสภาในประเทศไทย และต่อมาได้เป็นเลขาธิการรัฐสภาด้วย นอกจากนี้ ข้อมูลในหนังสือของประเสริฐนั้นรวบรวมมาจากเอกสารของรัฐสภา จึงมีความแม่นยำน่าเชื่อถือในด้านวันเวลาของเรื่องต่างๆ เป็นอย่างยิ่ง

ซึ่งเป็นรัฐสภาชุดแรกที่ใช้ระบบ 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา[2] รัฐสภาชุดที่ 1-5 ก่อนหน้านี้ เป็นรัฐสภาที่มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว กล่าวคือ รัฐสภาชุดที่ 1 มี ส.ส. ประเภทเดียว ที่มาจากการแต่งตั้ง จำนวน 70 คน ตามอำนาจของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว 2475” ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และถูกยกเลิกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 รวมอายุการใช้งานของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ประมาณ 5 เดือน

รัฐธรรมนูญฉบับแรกสิ้นสุดลงเพราะการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475” ภายใต้ระยะเวลาของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 นี้ มีรัฐสภาจำนวน 4 ชุด คือ รัฐสภาชุดที่ 2-5 รัฐสภาก็ยังคงมีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว แต่มี ส.ส. 2 ประเภท คือ ส.ส. ประเภทแรกมาจากการเลือกตั้ง ส่วน ส.ส. ประเภทที่สองมาจากการแต่งตั้งในจำนวนที่เท่ากัน คือ 78 คน, 91 คน, 91 คน และ 96 คนตามลำดับ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 สิ้นสุดลง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 รวมอายุการใช้งานของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 นี้ 13 ปี 4 เดือน 29 วัน (นคร พจนวรพงษ์ และอุกฤษ พจนวรพงษ์, 2542, น. 6-7) เนื่องจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 คือ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489”

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 นี้ สิ้นสุดลงด้วยการรัฐประหาร ซึ่งนำโดย พล.ท. ผิณ ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงมีอายุการใช้งานประมาณ 1 ปี 6 เดือน และมีรัฐสภาชุดที่ 6 เพียงชุดเดียว มีรัฐบาลจำนวน 4 รัฐบาล แต่มีนายกรัฐมนตรี 5 ตำแหน่ง กล่าวคือ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี 2 สมัย ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี 3 ครั้ง ในการเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 นั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2488 แต่ในวันที่ 9 ของเดือนเดียวกัน

[1(ต่อ)] การให้เหตุผลของธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ ดังกล่าวเป็นที่น่าแปลกใจก็เพราะว่า ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ ละเลยที่จะตรวจสอบรายงานการประชุมฯ ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้นหรือเอกสารชั้นต้นอีกเล่มหนึ่งก็คือ “บันทึกคำอภิปรายญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป” (2490) ซึ่งรัฐสภาโฆษณาว่า จะพิมพ์ขายในหน้าหนังสือพิมพ์ ขณะที่ยังมีการอภิปรายอยู่ ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ด้วย และขอยืนยันว่าการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ใช้เวลา 8 วัน ที่ผู้วิจัยไม่กล่าวว่า 8 วัน 6 คืนก็เพราะว่า ในบางวันการอภิปรายเริ่มต้นในช่วงบ่าย จึงมีการประชุมจนถึงกลางคืน ไม่ใช่ว่า ในแต่ละวันจะประชุมกันในช่วงเช้า ช่วงเย็น และช่วงกลางคืน

[2]วุฒิสภาชุดแรกใช้ชื่อว่าพฤฒิสภา

นี้ เกิดกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 เมื่อจัดการกับเรื่องเฉพาะหน้าเสร็จสิ้นแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ จึงลาออกจากตำแหน่งในตอนดึกของวันที่ 9 มิถุนายน การเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งนี้ของนายปรีดี พนมยงค์ จึงไม่มีคณะรัฐมนตรี

รัฐสภาชุดที่ 6 นี้ เป็นรัฐสภายุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ประเทศไทยซึ่งประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยการร่วมมือกับประเทศญี่ปุ่น เพราะสถานการณ์บีบบังคับจากประเทศญี่ปุ่น ควรที่จะแพ้สงครามไปกับญี่ปุ่นด้วย แต่ในขณะที่รัฐบาลซึ่งมี จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น คนไทยอีกจำนวนหนึ่งก็ให้ความร่วมมือกับกองทัพของฝ่ายสัมพันธมิตร โดยใช้ชื่อว่า “เสรีไทย” หัวหน้าของเสรีไทยในประเทศก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ ส่วนหัวหน้าของเสรีไทยต่างประเทศ คือ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เมื่อญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไข ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งคณะนั้น ดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงประกาศวันสันติภาพของไทยในรัฐสภา เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 โดยมีเนื้อหาสำคัญคือ ให้ถือว่าการประกาศสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษเป็นโมฆะ โดยมีข้อความบางส่วนดังนี้คือ

> การประกาศสงครามเมื่อวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485 ต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตลอดทั้งการกระทำทั้งหลาย ซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อสหประชาชาตินั้น เป็นการกระทำอันผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขัดต่อบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง ... ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, บรรณาธิการ, 2544, น. 23 อ้างจากประกาศสันติภาพในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488)

ในการดำเนินการเพื่อความอยู่รอดของประเทศ โดยที่จะไม่ยอม “แพ้” สงครามไปกับญี่ปุ่นด้วย นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จึงลาออกจากตำแหน่ง โดยต้องการให้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช มาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีแทน เพราะเห็นว่า ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช น่าจะทำหน้าที่ติดต่อขอความร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาได้ง่ายและสะดวก ในขณะที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช กำลังเดินทางกลับจากประเทศสหรัฐอเมริกา นายทวี บุณยเกตุจึงเป็นนายกรัฐมนตรี “ขัดตาทัพ” อยู่ประมาณ 17 วัน

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2488 และประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2488 โดยให้เหตุผลว่า รัฐสภาชุดดังกล่าวมีอายุยาวนานเกินไป กล่าวคือ ได้รับการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2481 และได้ต่ออายุมาถึง 2 ครั้ง และเมื่อรัฐบาลเสนอร่าง พ.ร.บ. อาชญากรสงครามเพื่อให้มีการลงโทษผู้ที่ก่อให้เกิดการปกครองระบอบลัทธิเผด็จการ แต่รัฐสภาไม่รับรองร่าง พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าว เพื่อให้เป็นไปโดยระบอบประชาธิปไตย จึงสมควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ จึงมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 4 ของประเทศ เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 488-489)

หลังการประกาศยุบสภา ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เริ่มมีแนวโน้มที่จะรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมืองขึ้นแล้ว (ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2510, น. 95-111) ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ มาตราที่ 14 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) กำหนดอนุญาตให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง สามารถชุมนุมกันในที่สาธารณะ สามารถจัดตั้งสมาคม และสามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้ และถึงแม้ว่าจะยังไม่มี พ.ร.บ. เกี่ยวกับพรรคการเมืองโดยตรง แต่ก็ไม่มีกฎหมายห้ามตั้งพรรคการเมือง ดังเช่นที่นิยมกำหนดให้มีขึ้นในระยะหลังๆ หลังจากที่ทำการปฏิวัติสำเร็จแล้ว ดังนั้น จึงมีผู้ที่สนใจและฝักใฝ่ทางการเมืองมาร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นจำนวนมาก

พรรคการเมืองแรกของไทยจัดตั้งโดยกลุ่มของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยมีแกนนำคนสำคัญ เช่น ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์ นายโชติ คุ้มพันธ์ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ นายสอ เสถบุตร และนายสุวิชช พันธ์เศรษฐ์ เป็นต้น โดยให้ชื่อพรรคว่า “พรรคก้าวหน้า” ที่กล่าวว่า เป็นพรรคการเมืองพรรคแรก ก็เพราะว่าเป็นพรรคการเมืองแรกสุด ที่มีการประกาศตัวอย่างชัดเจนทางหน้าหนังสือพิมพ์ว่าเป็นพรรค “คณะเจ้า” (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2532, น. 36-37 อ้างจาก ประชามิตร, 12 ธันวาคม 2488) พรรคก้าวหน้านี้ ต่อมาถูกยุบและสมาชิกพรรคส่วนหนึ่ง รวมทั้ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคได้เข้าไปรวมกับพรรคประชาธิปัตย์ (จงกล ไกรฤกษ์, 2546, น. 380)

สำหรับพรรคการเมือง ที่มีบทบาทสำคัญในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้มี 3 พรรค ดังนี้คือ

1) พรรคสหชีพ มีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเสรีไทย และผู้ที่เคยเป็น ส.ส. ประเภทที่ 1 มาก่อน[3] พรรคนี้มีนโยบายเน้นหนักไปทางสังคมนิยม (หยุด แสงอุทัย, 2494, น. 555-558) พรรคการเมืองนี้ เมื่อแรกตั้งมีนายเดือน บุนนาคเป็นหัวหน้า

[3]ส.ส. ประเภทที่ 1 คือ ส.ส. ที่ได้รับการเลือกตั้ง

พรรค แต่หลังจากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 นายทองอินทร์ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคแทนนายเดือน บุนนาค เนื่องจากนายเดือน บุนนาคมิได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎร (พีรยา คูวัฒนะศิริ, 2533, น. 315)

2) พรรคแนวรัฐธรรมนูญ มี พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกส่วนใหญ่ได้แก่กลุ่มคณะราษฎรที่นิยมนายปรีดี พนมยงค์ (ปลาทอง, 2508, น. 105-106) และ ผู้ที่เคยเป็น ส.ส. ประเภทที่ 2[4] มาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของคณะราษฎร ทั้งในส่วนที่เป็นการรักษาและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ และยังรวมถึงการยึดหลัก 6 ประการของคณะราษฎรเป็นนโยบายอีกด้วย (ประชัน รักพงษ์, 2520, น. 228-229)

3) พรรคประชาธิปัตย์ มีนายควง อภัยวงศ์เป็นหัวหน้าพรรค กลุ่มบุคคลที่รวมกันจัดตั้งพรรค มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอดีตรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ กลุ่มพรรคก้าวหน้าของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ กลุ่มพรรคประชาธิปไตยของ ดร. โชติ คุ้มพันธ์ โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2489 พรรคประชาธิปัตย์เมื่อแรกตั้งนั้น มี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช กับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นรองหัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรคตามลำดับ พรรคประชาธิปัตย์นั้น จึงถือได้ว่า มีกำเนิดมาจากการความหลากหลายของความคิดทางการเมือง กล่าวคือ มีทั้งกษัตริย์นิยม อนุรักษ์นิยม และนักการเมืองเสรีนิยม ที่พยายามแสวงหาพรรค อยู่ในขณะนั้น (ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2546, น. 22)

การเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด นายควง อภัยวงศ์จึงได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2489 (บัญชา แก้วเกตุทอง, ม.ป.ป., น. 144-145) แต่นายควงก็ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2489 เนื่องจากนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานี ได้เสนอร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขัน พ.ศ. 2489 ซึ่งต่อมาภายหลัง เรียกกันว่า “พ.ร.บ. ปักป้ายข้าวเหนียว” รัฐบาลได้แถลงให้สภาฯ ทราบว่า ไม่สามารถปฏิบัติตามร่าง พ.ร.บ. นี้ได้ ด้วยเกรงว่า จะเป็นการเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไป แต่ปรากฏว่า สภาผู้แทนราษฎรลงมติรับหลักการด้วยคะแนนเสียง 65 ต่อ 63 เมื่อนายกรัฐมนตรีลาออก คณะรัฐมนตรีจึงสิ้นสุดอำนาจหน้าที่ไปด้วยทั้งคณะ

เมื่อคณะรัฐมนตรีชุดเดิมลาออก นายปรีดี พนมยงค์ได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยเสียงสนับสนุนดังกล่าว มาจากพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญ

---

[4]ส.ส. ประเภทที่ 2 คือ ส.ส. ที่มาจากการแต่งตั้ง

เมื่อได้มีการยกร่างและพิจารณาจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 เสร็จเรียบร้อย และประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

ผลจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทำให้ต้องมีการเลือกตั้ง ส.ส. เพิ่มเติมในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2489 เนื่องจากมาตรา 91 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดให้เลือกตั้ง ส.ส. เพิ่มตามการสำรวจสำมะโนครัว โดยกำหนดให้มีสัดส่วนประชาชน 100,000 คน ต่อ ส.ส. 1 คน ถ้ามีเศษของจำนวนประชาชนเกินกว่ากึ่งหนึ่งให้มี ส.ส. ในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีก 1 คน จากที่แต่เดิมกำหนดสัดส่วนให้ประชาชน 250,000 คน ต่อ ส.ส. 1 คน จึงต้องมีการเลือกตั้ง ส.ส. เพิ่มใน 82 เขต รวม 47 จังหวัด

เมื่อมีการเลือกตั้ง ส.ส. เพิ่มและแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 80 คน ตามอำนาจการบังคับใช้ของรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) เรียบร้อยแล้ว ในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 นายปรีดี พนมยงค์จึงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อให้การเมืองดำเนินไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ดี นายปรีดี พนมยงค์ได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เป็นสมัยที่ 2 เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2489 แต่นายปรีดี พนมยงค์ก็ต้องลาออกอีกครั้งในวันต่อมา เนื่องจากกรณีสวรรคตฯ ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เป็นสมัยที่ 3 ในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2489

นายปรีดี พนมยงค์ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2489 โดยให้เหตุผลว่า ได้ตรากตรำทำงานเพื่อประเทศชาติมาเป็นเวลาพอสมควร รู้สึกว่าสุขภาพเสื่อมโทรม ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของชาติได้อย่างเต็มที่ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 550)

พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นผู้ได้รับการสนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา โดยได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งในวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2489 และในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2489 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรี โดยคณะรัฐบาลชุดนี้ได้รับเสียงสนับสนุนหลักจากพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับนายปรีดี พนมยงค์ เมื่อถึงช่วงการอภิปรายทั่วไปฯ กนก วงษ์ตระหง่าน (2526, น. 209-210) กล่าวว่า คณะรัฐบาลชุดนี้ มีรายชื่อดังต่อไปนี้คือ

1) พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	นายกรัฐมนตรี
	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
2) นายวิจิตร ลุลิตานนท์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

3) พล.ท. จิระ วิชิตสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
4) นายเดือน บุนนาค	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
5) นายจรูญ สืบแสง	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิราช
6) พ.อ. ช่วง เชวงศักดิ์สงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
7) นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
8) พ.ต. วิลาส โอสถานนท์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
9) พระยาสุนทรพิพิธ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
10) พ.อ. ทวน วิชัยขัทคะ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
11) นายเยื้อน พาณิชวิทย์	รัฐมนตรี
12) นายวิโรจน์ กมลพันธ์	รัฐมนตรี
13) นายจำลอง ดาวเรือง	รัฐมนตรี
14) นายทองเปลว ชลภูมิ	รัฐมนตรี
15) หม่อมเจ้านนทิยาวัต สวัสดิวัฒน์	รัฐมนตรี
16) นายทอง กันฑาธรรม	รัฐมนตรี[5]

โดยสรุป รัฐบาลที่มี พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นคณะรัฐบาลที่อยู่ในรัฐสภาชุดที่ 6 ของประเทศ รัฐสภาชุดนี้เป็นรัฐสภาที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2489 ซึ่งกำหนดให้มี 2 สภาคือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา สมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง ส่วนสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งของ ส.ส. เดิม ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ และรัฐสภาชุดที่ 6 สิ้นสุดลงพร้อมกันด้วยการรัฐประหารโดยการนำของ พล.ท. ผิณ ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

---

[5]ตำแหน่ง “รัฐมนตรี” สั้นๆ หรือเรียกกันทั่วไปว่า "รัฐมนตรีลอย" นี้ ในประเทศอังกฤษเรียกว่า Minister without Portfolio กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีอาจมอบหมายให้มีหน้าที่ควบคุมกิจการในส่วนที่สำคัญบางอย่าง (มนูญ บริสุทธิ์, 2521, น. 30) กล่าวคือ เป็นรัฐมนตรีที่ไม่ได้ว่าการกระทรวง หรือทบวง หรือประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แล้วแต่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีจะมอบหมายงานให้ทำโดยเฉพาะ ตำแหน่ง “รัฐมนตรี” นี้เคยมีปรากฏในคณะรัฐมนตรีตั้งแต่คณะที่ 1-24 (สยามออลมาแนค 2530, 2530, น. 90-101)

9.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ

โดยปกติแล้ว การอภิปรายทั่วไปฯ ในระยะปัจจุบัน เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งมีความเห็นตรงกันว่า ควรจะยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว ก็มักจะเสนอข่าวสารออกมาทางสื่อมวลชนล่วงหน้าเป็นระยะเวลาหนึ่งก่อน ซึ่งก็อาจจะพิจารณาได้ว่าเป็น "การโยนหินถามทาง" ว่า สาธารณชนจะเห็นด้วยกับการกระทำของ ส.ส. ฝ่ายค้านครั้งนี้หรือไม่? การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 นี้ ก็เป็นเช่นเดียวกัน เห็นได้จากคำอภิปรายของนายวิเศษ พงศ์วิสิษฐ์ ส.ส. จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า "ความจริงการเปิดอภิปรายครั้งนี้นั้น ถ้าเปรียบกับการเล่นยี่เก ก็มีการโหมโรงกันอย่างช้านานประมาณ 7 ถึง 8 เดือนแล้ว" (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 331)

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ใช้ชื่อญัตติว่า "ญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบาย" ตามระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2477) แต่ในรายละเอียดของญัตติฯ ใช้ข้อความว่า "ญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะในนโยบาย" ตามมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) ซึ่งหลังจากการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้แล้ว ได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ พุทธศักราช 2490 ซึ่งเป็นข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้กำหนดให้ใช้ข้อความว่า "อภิปรายทั่วไป" โดยตัดข้อความว่า "ในนโยบาย" ออกไป ข้อความที่ว่า "อภิปรายทั่วไปในนโยบาย" จึงมิได้มี ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาใช้อีก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ คือ นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ โดยมีผู้รับรองญัตติ 44 คน การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เสนอญัตติเป็นข้อๆ จำนวน 8 ข้อ ดังนี้คือ

1) ไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้

2) ไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง

3) ในทางเศรษฐกิจได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ

4) การต่างประเทศไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้

5) ใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงข้าราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน

6) ไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้ข้าราชการขาดกำลังน้ำใจที่จะปฏิบัติราชการ

7) ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

8) ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

ญัตติฯ ของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้มีความแตกต่างจากญัตติการขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ในยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ในขณะที่การอภิปรายทั่วไปฯ ในยุคปัจจุบัน ส.ส. ฝ่ายค้านจะตั้งข้อกล่าวหารัฐมนตรีเป็นรายกระทรวง หรือทั้งคณะรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียว แต่ญัตติฯ ของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้กลับกล่าวหาเป็นข้อๆ

9.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ

โดยหลักปฏิบัติของการอภิปรายทั่วไปฯ ในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ ต้องการโน้มน้าวให้ฝ่ายนิติบัญญัติเห็นว่าฝ่ายรัฐบาลมีข้อบกพร่องในการบริหารราชการแผ่นดิน จนทำให้หรืออาจจะทำให้ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเสียหายอย่างร้ายแรง และ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้ฝ่ายนิติบัญญัติลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ซึ่งถ้าผลการลงมติฯ เป็นไปตามดังความต้องการของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว รัฐบาลจะมีทางเลือก 2 ประการคือ ลาออกหรือยุบสภา เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารราชการแผ่นดินใหม่ ซึ่งโดยปกติแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านก็ต้องการให้ฝ่ายของตน มีโอกาสเข้าไปเป็นคณะรัฐบาลบ้าง

หลักการดังกล่าวข้างต้นนั้น ส.ส. ของไทยมีความเข้าใจในหลักการที่ว่านี้เป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ยังมีองค์ประกอบอีกประการหนึ่งของการปกครองรูปแบบนี้ ที่ยังไม่ได้พัฒนาขึ้น คือ ระบบพรรคการเมือง ดังนั้น การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 1-15 ก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. แต่ละคนจึงต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนโดยเอกเทศ กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. จำนวนหนึ่งเห็นว่า มีปัญหาเกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือพบเห็นว่าข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมืองน่าจะปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง และ ส.ส. เหล่านั้นต้องการชี้ข้อบกพร่องดังกล่าว และต้องการทราบข้อเท็จจริงในรายละเอียดมากกว่าการตั้งกระทู้ถาม ก็จะรวบรวมรายชื่อให้ครบตามระเบียบข้อบังคับ และเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น (สุทัศน์ ชมดี, 2515, น. 44) คณะของผู้ยื่นญัตติขอเปิดการอภิปรายทั่วไปฯ ไม่มีความคิดที่จะให้รัฐบาลลาออกหรือยุบสภาแต่ประการใด

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน สภาพทางการเมืองทำให้ฝ่ายค้านรู้อยู่แล้วว่า การอภิปรายของฝ่ายตน ถึงแม้อาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐมนตรี ก็ไม่ทำให้ฝ่ายของตน มีโอกาสเข้าไปทำหน้าที่แทนได้ การอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านครั้งนี้ จึงไม่มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งแต่ประการใด ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายที่สนับสนุนข้อสรุปข้างต้น โดยเป็นคำอภิปรายของนายโชติ คุ้มพันธุ์ ส.ส. จังหวัดพระนคร พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งอภิปรายไว้ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ความจริงท่านนายกรัฐมนตรีก็ได้แถลงแล้วว่า ญัตติจะแพ้หรือชนะ ท่านก็จะลาออกจึงไม่จำเป็นจะต้องพูดอะไรกันมากนัก เพราะถ้าจะเปรียบ ก็ดุจแม่ครัวที่เขาจะลาออก จะติว่าแกงดีหรือไม่ดี จึงไม่จำเป็น แต่ก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องคิดว่า ถ้าหาแม่ครัวใหม่ไม่ได้ ก็จำจะต้องจ้างแม่ครัวเก่า จึงจำเป็นจะต้องฝากความนึกคิดไว้บ้าง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 145)

หรือคำอภิปรายของนายสวัสดิ์ คำประกอบ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งอภิปรายเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ท่านรัฐมนตรีทองเปลวได้กล่าวว่า เมื่อสิ้นสุดการอภิปรายกันแล้ว รัฐบาลนี้ก็จะลาออก การออกหรือไม่ออกนั้น มันเป็นอนิจจัง แม้จะออกจริง ข้าพเจ้าก็เชื่อว่า ท่านจะกลับมาอีกเกือบทั้งคณะ ก็ไหนๆ ท่านจะกลับมาอีก ก็ขอให้ได้ว่ากันเสียให้เต็มที่เสียที (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 452)

หลักฐานสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ยืนยันว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้าน รวมทั้ง ส.ส. ผู้รับรองญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะให้รัฐบาลลาออกก็คือ คำอภิปรายของหลวงชาญภูเบศร์ ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งอภิปรายไว้เมื่อวันสุดท้ายของการอภิปรายทั่วไปฯ คือ วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> สำหรับเรื่องที่จะวินิจฉัยเด็ดขาดนั้น ก็ตามที่ได้ฟังคำอภิปรายของท่านผู้เสนอก็ว่าไม่ได้มีเจตนาอะไร คือ ต้องการจะให้รัฐบาล ได้แถลงเรื่องของรัฐบาลให้ขาวสะอาด เท่านั้น แล้วบัดนี้ รัฐบาลก็ได้แถลงมาแล้ว 7 วัน 7 คืน หรือ 8 วัน 8 คืนก็ตาม ซึ่งเข้าใจกันแจ่มแจ้งแล้ว เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ทางที่ดีแล้ว ควรจะได้ผ่านไปโดยไม่มีการลงมติ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1099)

คำอภิปรายของหลวงชาญภูเบศร์นั้น ทั้งนายกรัฐมนตรีและนายควง อภัยวงศ์ต่างก็อภิปรายไม่เห็นด้วย ประธานสภาฯ จึงกำหนดมีการลงมติในวันรุ่งขึ้น

สำหรับนักหนังสือพิมพ์เช่น ปลาทอง (2508) ก็มีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้มีความต้องการที่จะให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งและ ไม่ได้ต้องการฝ่ายของตนเข้าไปดำรงตำแหน่งแทน ดังนี้

> ถึงแม้ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์ จะไม่มีผล ในการทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ เนื่องจากเป็นฝ่ายมีเสียงข้างน้อย และพรรคประชาธิปัตย์ก็ดูเหมือนว่า จะมิได้คาดหมาย ที่จะให้เกิดผลเช่นนั้นโดยตรง หากแต่เป็นการวางแนวทางสำหรับการเลือกตั้ง ในคราวต่อไปมากกว่า (ปลาทอง, 2508, น. 105-106)

จะเห็นได้ว่า สภาพทางการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านจะมีโอกาสเข้ามาบริหารราชการแผ่นดินแทน นอกจากนั้นแล้ว ครั้งนี้ก็เป็นครั้งแรกที่การอภิปรายทั่วไปฯ ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง หลังจากที่มีการลองผิดลองถูกมาถึง 15 ครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านจึงไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง และให้ฝ่ายของตนเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินแทน

9.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เป็นครั้งสุดท้ายของยุคแรกเริ่ม[6]ในการควบคุมการอภิปรายนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ซึ่งแบ่งออกเป็นทั้งหมด 12 หมวด มิได้มีหมวดใดที่กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ โดยตรง[7] ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องนำระเบียบข้อบังคับ

---

[6]ผู้วิจัยเห็นว่าการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2477 จนถึงครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคคือ ยุคแรกเริ่ม ยุคฟักตัว และยุคสมบูรณ์ โปรดดูรายละเอียด ในหัวข้อที่ 3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ หน้า 80-92

[7]รายละเอียดหมวดต่างๆ ของข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 มีดังนี้คือ หมวดที่ 1 การเลือกประธานและรองประธานสภา หมวดที่ 2 หน้าที่เจ้าพนักงานแห่งสภาผู้แทนราษฎร หมวดที่ 3 การประชุม หมวดที่ 4 การเสนอและพิจารณาญัตติ หมวดที่ 5 การอภิปราย หมวดที่ 6 การลงมติ หมวดที่ 7 การตั้งกระทู้และซักถามรัฐมนตรี หมวดที่ 8 คณะกรรมาธิการ หมวดที่ 9

ของการประชุมตามปกติมาปรับใช้ นอกจากจะไม่มีระเบียบข้อบังคับตรงๆ แล้ว การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ก็เป็นครั้งแรกที่การปฏิบัติงานตรวจสอบควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายนิติบัญญัติเป็นไปอย่างจริงจังและได้ผลทางปฏิบัติ ซึ่งวิธีการของการอภิปรายครั้งนี้หลายๆ ประการได้รับการยึดถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งต่อมา

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้ คือ

9.4.1 ระเบียบ/ข้อบังคับ

9.4.2 ผู้อภิปราย

9.4.3 โครงสร้างทางภาษา

<u>9.4.1 ระเบียบข้อบังคับ</u>

ระเบียบข้อบังคับซึ่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมการอภิปรายทั่วไปฯ กำหนดอยู่ในรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมฯ ซึ่งมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) กำหนดว่า “สมาชิกสภาผู้แทนมีสิทธิเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้ใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะได้ โดยมีสมาชิกรับรองไม่ต่ำกว่ายี่สิบสี่คน การลงมติในกรณีเช่นนี้ มิให้กระทำในวันเดียวกันกับวันที่ปรึกษา”

สำหรับการลงมติกำหนดอยู่ในข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อ 54 โดยกำหนดให้ลงมติได้ 2 ทาง กล่าวคือ ก. ลงมติให้ดำเนินระเบียบวาระต่อไป และ ข. ลงมติเกี่ยวกับความไว้ใจรัฐมนตรีรายตัวหรือทั้งคณะ ถ้าลงมติให้ดำเนินระเบียบวาระการประชุมต่อไป ก็คือ นำญัตติอื่นๆ เข้ามาพิจารณา ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ก็ตกไปโดยปริยาย แต่ถ้าที่ประชุมตกลงให้มีการลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อ 54 ห้ามลงมติในวันเดียวกับการอภิปราย ซึ่งที่ประชุมนิยมลงมติฯ กันในวันถัดมา

สำหรับการที่ผู้ใดต้องการที่จะอภิปราย ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อ 35 กำหนดว่า

> สมาชิกผู้ใดประสงค์จะกล่าวความข้อหนึ่งข้อใดก็ให้ยกมือขึ้นในที่ของตน เมื่อประธานให้สัญญาณให้พูดแล้วจึงพูดได้ สมาชิกจะยืนพูด ณ ที่ของตนหรือจะ

[7(ต่อ)]งบประมาณ หมวดที่ 10 ระเบียบความประพฤติในที่ประชุมและการรักษาความสงบภายในสภา หมวดที่ 11 ความผิด และหมวดที่ 12 เบ็ดเตล็ดงบประมาณ หมวดที่ 10 ระเบียบความประพฤติในที่ประชุมและการรักษาความสงบภายในสภา หมวดที่ 11 ความผิด และหมวดที่ 12 เบ็ดเตล็ด

ไปพูด ณ ที่ซึ่งจัดไว้ก็ได้ คำพูดนั้นต้องเป็นคำพูดกับประธานเสมอ
ประธานต้องให้โอกาสแก่ผู้เสนอหรือแปรญัตติได้อภิปรายก่อน

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เมื่อประธานสภาฯ อนุญาตแล้ว ผู้อภิปรายจะต้องลุกขึ้นและเดินออกมาจากที่นั่ง เพื่อมาอภิปราย ณ ไมโครโฟนที่ตั้งไว้ เพราะการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ใช้ห้องประชุมใต้โดม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งชวน หลีกภัย (2545) ได้บรรยายสภาพของการใช้ห้องประชุมดังกล่าวไว้ดังนี้

> สภาพของห้องประชุม จะมีที่นั่งวางบนยกพื้น ที่ทำเป็นขั้นบันไดสูงขึ้นไปหลายขั้น จึงมองเห็นกันได้หมด ไม่มีเครื่องปรับอากาศ ไมโครโฟนอยู่นอกที่นั่ง ใครจะอภิปรายต้องลุกขึ้นเดินออกไปเอง เนื่องจากห้องไม่กว้าง สมาชิกที่เสียงดังสามารถพูดโดยไม่ใช้ไมโครโฟน ก็ได้ยินทั่วถึงชัดเจน รัฐมนตรีและสมาชิกฝ่ายรัฐบาลจะนั่งด้านขวาของประธานสภาฯ สำหรับฝ่ายค้านจะนั่งด้านซ้าย จึงเป็นการนั่งเผชิญหน้าห่างกันเพียงประมาณ 4-5 เมตร เวลาอภิปรายก็จะเห็นหน้ากันชัดเจนว่า ใครหน้าแดงใครหนวดกระตุก (ชวน หลีกภัย, 2545, น. 514)

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้ที่ต้องการจะอภิปรายค่อนข้างมีโอกาสในการขออภิปรายได้อย่างเป็นอิสระ กล่าวคือ มีการกำหนดตัวผู้อภิปรายแต่เพียงกว้างๆ เท่านั้น ดังนั้น เมื่อ ส.ส. ผู้อภิปรายคนก่อนหน้าพูดจบลง ส.ส. ที่ต้องการจะอภิปรายเป็นคนต่อไป ต่างก็ยกมือขออภิปรายเป็นจำนวนมาก ซึ่งนายพึ่ง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ ถึงกับพูดไว้ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ว่า “ทุกๆ กลุ่มไม่ได้กำหนดกันเลยว่า ถึงทีใครแล้ว แม้แต่ในกลุ่มของท่านเองก็ไม่ได้ตกลงกันมาเลยว่า ใครจะเป็นผู้พูด พอถึงโอกาสฝ่ายของตนแล้วก็ยกมือเป็นฝักถั่วทีเดียว” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 426)

อย่างไรก็ดี ก่อนการอภิปรายญัตติในข้อที่ 4 ที่ว่า “การต่างประเทศไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้” ประธานสภาฯ ได้เรียกนายกรัฐมนตรีกับนายควง อภัยวงศ์มาตกลงกันว่า จะให้ฝ่ายใดพูดในประเด็นไหนและจะพูดกี่คน ดังคำอภิปรายของนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ตามข้อตกลง ที่ข้าพเจ้ายอมตกลงไว้กับหัวหน้าฝ่ายค้าน ซึ่งเห็นแล้วว่านโยบายการต่างประเทศคงจะไม่มีเรื่องพูดกันกว้างขวางนัก แล้วนอกจากนั้นก็ต้องอภิปรายกันด้วยความระมัดระวัง เราจัดให้พูดฝ่ายละ 4 คน แล้วก็ในท้ายสุดนี้ข้าพเจ้าก็จะเป็นผู้พูด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 629)

การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลต้องตกลงนัดแนะกันว่า จะให้ฝ่ายใดอภิปรายฝ่ายละกี่คน ก็ได้รับการปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพัฒนามาเป็นการประสานงานระหว่างผู้คุมเสียงในสภา (วิป/whip) ระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล

สำหรับระยะเวลาของการอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคนนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายอิสระจะอภิปรายได้คนละ 15 นาที แต่อาจจะขออภิปรายต่อได้อีกไม่เกิน 10 นาที ตามข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 39 โดยที่ข้อบังคับการประชุมฯ ข้อนี้ ไม่ได้ใช้บังคับกับคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ดี นายพึ่ง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ ก็ได้พยายามยืดหยุ่นให้กับ ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ ผู้ที่อภิปรายเปิดญัตติแต่ละข้อนั้น อภิปรายได้มากกว่า 15 นาที สำหรับญัตติที่เกี่ยวกับประเด็นสวรรคต ประธานสภาฯ อนุญาตให้อภิปรายได้เต็มที่โดยจำกัดเวลา

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ประชุมกันทั้งกลางวันและกลางคืน โดยมีการหยุดพักเพื่อรับประทานอาหารกลางวันและอาหารเย็นตามข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อที่ 15 ซึ่งกำหนดว่า ถ้าประธานสภาฯ เห็นว่า ประชุมกันมานานพอสมควรจะหยุดพักชั่วคราวก็ได้ สำหรับข้อบังคับที่ควบคุมการประชุมให้เป็นไปโดยระเบียบเรียบร้อย กำหนดอยู่ในข้อที่ 40 ดังนี้

> สมาชิกจะต้องพูดฉะเพาะ[8]เรื่องที่กำลังปรึกษากันอยู่ จะกล่าวข้อความซ้ำหรือนอกประเด็น และจะใช้ถ้อยคำหยาบคาย ใส่ร้าย เสียดสีผู้ใดไม่ได้ ถ้าไม่จำเป็นแล้ว ห้ามมิให้สมาชิกกล่าวพระนามพระมหากษัตริย์หรือนามสมาชิกหรือนามบุคคลภายนอก

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้ มีข้อกำหนดสำหรับการประท้วงไว้ในข้อที่ 42 กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. คนใดเห็นว่า ผู้ที่กำลังอภิปรายอยู่ ทำผิดข้อบังคับการประชุมฯ ก็อาจจะลุกขึ้นขอประท้วงให้รักษาระเบียบข้อบังคับได้

การอภิปรายครั้งนี้ ไม่มีการสรุปจากพรรคฝ่ายค้าน เนื่องจากไม่มีระเบียบกำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชขออภิปรายสรุปกับประธานสภาฯ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้ “เรื่องนี้ที่ผมเห็นว่า ควรจะได้มีการสรุปทั้ง 8 ข้อ เพราะได้พูดกันมามาก ฝ่ายเสนอก็ควรเป็นผู้สรุป แต่ขอเรียนปฏิบัติว่า ท่านประธานจะเห็นอย่างไรในเรื่องนี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 50-51)

---

[8]บันทึกการประชุมฯ (2490) ใช้ศัพท์นี้ ปัจจุบันเขียนว่า "เฉพาะ" อนึ่ง คำศัพท์ที่ใช้บันทึกการประชุมฯ (2490) ฉบับนี้ อีกจำนวนหนึ่งจะแตกต่างกับภาษาเขียนในปัจจุบันนี้ เช่น "แซกแซง" นอกจากนั้นแล้ว คำๆ เดียวกันก็อย่างจะเขียนแตกต่างกัน เช่น "โอกาส/โอกาศ" เป็นต้น

คำขอสรุปของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชนั้น ประธานสภาฯ และนายกรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย แต่อย่างไรก็ดี ข้อบังคับการประชุมฉบับต่อมา คือ ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2490) ได้กำหนดอนุญาตให้ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านสามารถสรุปคำอภิปรายได้ ดังกำหนดไว้ใน ข้อที่ 52 วรรคสอง ดังนี้ “ก่อนที่จะลงมติ คณะ รัฐมนตรี ผู้เสนอ หรือผู้แปรญัตติมีสิทธิที่จะขออภิปรายเป็นการสรุปความในญัตตินั้นได้อีกครั้งหนึ่ง”

9.4.2 ผู้อภิปราย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ไม่มีข้อบังคับการประชุมฯ สำหรับการอภิปรายทั่วไปฯ เป็นการเฉพาะ ประธานสภาฯ จึงนำข้อบังคับการประชุม สำหรับการอภิปรายของการประชุมสภาฯ ตามปกติมาใช้บังคับ ดังนั้น ส.ส. ทุกคนในสภาฯ จึงมีสิทธิที่จะขออภิปรายได้ทุกคน ดังคำพูดของนายพึ่ง ศรีจันทร์ประธานสภาฯ ซึ่งพูดเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกับ ส.ส. เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2490 ดังนี้

> ข้าพเจ้าก็รู้ว่า กลุ่มประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องนี้ ควรจะได้พูดมาก ข้าพเจ้าก็ได้ให้พูดมากเหมือนกัน แต่อย่าลืมว่า ท่านไม่ได้มีสิทธิ์ที่จะพูดคนเดียว สมาชิกกลุ่ม อื่น ซึ่งเขามีความเห็นสนับสนุนท่าน เช่น อย่างกลุ่มที่ท่านเรียกว่า กลุ่มอิสสระ หรือกลุ่มสหชีพ แนวรัฐธรรมนูญอะไรเช่นนี้ ถึงอย่างไรก็ดี เขาก็มีสิทธิ ที่จะพูดให้รัฐบาลชี้แจงแสดงเหตุผลหรือซักไซร้อะไรต่างๆ เพราะเขามีสิทธิ ข้าพเจ้าก็ต้องให้โอกาสเขาบ้าง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 426)

ดังนั้น ส.ส. ผู้มีสิทธิ์ในการอภิปรายครั้งนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้คือ

9.4.2.1 ฝ่ายรัฐบาล

9.4.2.2 ฝ่ายค้าน

9.4.2.3 ฝ่ายอิสระ

9.4.2.1 ฝ่ายรัฐบาล พรรคการเมืองที่สนับสนุนให้ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีคือ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ ซึ่ง พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นหัวหน้าพรรคเอง และพรรคสหชีพ ซึ่งมีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์เป็นหัวหน้าพรรค แต่ระบบของพรรคการเมืองในช่วงนั้น ยังอยู่ในช่วง เริ่มต้น จึงยังไม่มีความเป็นปึกแผ่นดังเช่นในปัจจุบัน ซึ่งสุชิน ตันติกุล (2549) ได้สรุปไว้ดังนี้

> ถึงแม้ว่า รัฐบาลของพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองซึ่งมีเสียงข้างมากในรัฐสภา แต่พรรคการเมืองหาได้เป็นพรรคที่มีพลังค้ำจุนหรือฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ และสังคมจากประชาชน เพราะระบบพรรคการเมืองอยู่ในขั้นเริ่มต้น พรรคการเมืองเป็นแต่เพียงการรวมตัวของสมาชิกรัฐสภาอย่างหลวมๆ ขาดอุดมการณ์และนโยบายของพรรคที่แน่นอน (สุชิน ตันติกุล, 2490, น. 140)

นอกจากนั้นแล้ว ส.ส. ที่มารวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง ก็มีการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนเป็นไปอย่างเอกเทศ กล่าวคือ ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนของพรรค ที่กำหนด ส.ส. ปฏิบัติตาม ดังนั้น ผู้อภิปรายที่สนับสนุนฝ่ายรัฐบาลจึงอาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ คณะรัฐมนตรีกลุ่มหนึ่ง และสมาชิกของพรรคการเมืองทั้ง 2 พรรคข้างต้นเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ดังที่หนังสือพิมพ์สยามนิกรได้สัมภาษณ์ฝ่ายรัฐบาลและนำมาลงข่าว ดังนี้

> เนื่องจากญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ไม่ได้กำหนดอภิปรายไปที่รัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดเป็นการเฉพาะ ที่ประชุมพรรคร่วมรัฐบาล คือ พรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญ จึงกำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งจะเป็นผู้โต้ตอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ยกเว้นว่า การอภิปรายพาดพิงมาถึงบุคคลในพรรคบุคคลนั้นก็จะได้โต้ตอบด้วยตนเอง (สยามนิกร, 2490ก, น. 1)

อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ของพรรคการเมืองทั้ง 2 พรรคที่ไม่ได้เป็นคณะรัฐมนตรี มีลักษณะที่แตกต่างไปจากคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ มิได้อภิปรายโต้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรี ผู้วิจัยจึงจัดไว้เป็นประเภทที่ 3 คือ ฝ่ายอิสระ

9.4.2.2 ฝ่ายค้าน ผู้อภิปรายที่สนับสนุนฝ่ายค้านมี 2 กลุ่มคือ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ และสมาชิกพรรคอื่นๆ รวมทั้ง ส.ส. ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใด แต่จากดังได้กล่าวมาแล้วว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ยังไม่มีความร่วมมือของพรรคการเมืองฝ่ายค้านดังเช่นในปัจจุบัน ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนอื่นๆ มีการอภิปรายเป็นเอกเทศแตกต่างจากการอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวคือ ไม่ได้อภิปรายโดยตั้งข้อซักถามคณะรัฐมนตรี เช่นเดียวกับ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ผู้วิจัยจึงจัดไว้สมาชิกพรรคอื่นๆ รวมทั้ง ส.ส. ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดเป็นประเภทที่ 3 คือ ฝ่ายอิสระ

9.4.2.3 ฝ่ายอิสระ ฝ่ายรัฐบาลในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ที่ทำหน้าที่ชี้แจงตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ มีเพียงคณะรัฐมนตรีเท่านั้น และ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ทำหน้าที่ซักถามคณะรัฐมนตรีอย่างจริงจังในทางปฏิบัติมีเพียง ส.ส. จากพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้น ส.ส. อื่นๆ ไม่ว่าจะสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลหรือสนับสนุนฝ่ายค้าน จึงจัดไว้เป็นฝ่ายอิสระ ซึ่งสามารถแบ่งออกตามวัตถุประสงค์ของการอภิปรายออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1) สนับสนุนฝ่ายรัฐบาล

2) สนับสนุนฝ่ายค้าน

3) ฝ่ายเป็นกลาง

ในการอภิปรายนั้น ส.ส. บางคน ในบางญัตติก็อภิปรายสนับสนุนฝ่ายค้าน แต่บางญัตติก็อภิปรายอย่างเป็นกลาง แต่ความเป็นกลางในที่นี้ หมายถึง ความเป็นกลางตามความเห็นของ ส.ส. ผู้อภิปราย ซึ่งในความเห็นของ ส.ส. ท่านอื่นๆ อาจจะเห็นว่า คำอภิปรายนั้นสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปแล้วก็ได้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายอิสระดังต่อไปนี้

ตัวอย่างคำอภิปรายของผู้สนับสนุนฝ่ายรัฐบาล

ส.ส. ผู้อภิปรายสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลมีดังนี้ เช่น นายกระมล ชลศึกษ์ นายเสวตร์ เปี่ยมพงษ์สานต์ นายเทียม ณ สงขลา นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ ร.ท. จารุบุตร เรืองสุวรรณ และนายทิม ภูริพัฒน์ เป็นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของ ร.ท. จารุบุตร เรืองสุวรรณ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น ซึ่งอภิปรายต่อจากนายสุวิชช์ พันธเศรษฐ์ ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ข้าพเจ้าได้ฟังท่านผู้มีเกียรติที่ได้อภิปรายจบเมื่อกี้นี้ ข้าพเจ้าพยายามอย่างยิ่งที่จะเลื่อมใสในการที่ท่านซักแม่น้ำทั้ง 5 มาสาธยายเป็นเวลานาน แต่ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจอย่างยิ่ง ที่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะเลื่อมใสในท่านผู้นี้ได้ เพราะว่าท่านผู้นี้เอง ก็เคยเป็นถึงรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงการคลังมาครั้งหนึ่ง แต่ทว่าท่าน ก็ไม่สามารถจะแสดงฝีไม้ลายมือในครั้ง ในการทำงบประมาณให้ปิดหีบลง ข้าพเจ้ามีข้อที่จะยกมาอภิปรายคัดค้านฝ่ายเสนอบ้าง 2-3 ข้อ[9] ดังต่อไปนี้ ... ในการที่ข้าพเจ้าได้อภิปรายมาในวันนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่ใช่ว่า จะก้มหน้าก้มตาสนับสนุนรัฐบาลนี้ตะพึดไป ให้พิจารณาโดยท่องแท้ในเรื่องนี้ ด้วย

[9] เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

> การพิจารณาด้านดีด้านชั่วประกอบกัน จะพิจารณาแต่ในทางดีและทางเสียในด้านเดียว แล้วทึกทักโมเม ข้าพเจ้าไม่ชอบคนอย่างนั้น มันจะต้องเปรียบกันทั้งสองด้านๆ ไหนจะมีมากกว่ากันแล้วจึงตัดสิน ข้าพเจ้าพูดเกินเวลามากว่า 15 นาฑีของท่านประธานแล้ว ข้าพเจ้าขอจบคำอภิปรายลงเท่านี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 176-179)

หรือคำอภิปรายของนายทิม ภูริพัฒน์ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ข้าพเจ้าเป็นพระอันดับในพรรคที่สนับสนุนรัฐบาล อันว่าพระอันดับนั้น ถ้าหากว่าสมภารท่านอยากจะเทศน์แล้ว พระอันดับก็อดกัณฑ์เทศน์ไป วันนี้นับว่าเป็นกุศลของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้เพียรยกมือมาหลายวาระ นับว่าวันนี้มีโชคได้พูด [10] จึงอยาก จะระบายความรู้สึกสนับสนุนรัฐบาลบ้างสักเล็กน้อย ... เรื่องนี้ก็เกี่ยวกับการแซกแซง อยู่ด้วย เอาเถอะเพื่อให้สั้นเข้า ข้าพเจ้าจะได้สรุปอีกสองสามประโยคเท่านั้น คือ ที่พูดว่าอะไรที่ถูกลง ไม่ใช่เพราะความสามารถของรัฐบาลนี้ แม้ท่านเสนีย์ก็ยังพูดว่า มันเป็นของธรรมดาของมัน เมื่อของมามากก็ย่อมถูกลง และที่ท่านว่า การที่รัฐบาลนี้ เจรจาแก้ไขสนธิสัญญาได้ผลดีแก่ประเทศ ท่านก็ว่า มันเป็นไปตามโอกาศเพราะมันจะได้อยู่แล้ว ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วดูมันแปร่งๆ อย่างไรชอบกล เพราะของที่แพงขึ้น ท่านว่าเพราะรัฐบาลนี้ไม่สามารถ แก้ของแพงไม่ได้ เอามาเป็นข้อโจมตี ทำไมท่านไม่ว่า เป็นไปตามธรรมชาติของมันบ้างเล่า เมื่อมันอยากแพง ของมันมีน้อย ไม่พอความต้องการมันก็แพง แล้วก็ไม่ต้องมาโจมตีรัฐบาล ไม่ต้องพูดกันให้เสียเวลา เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงอยากให้ยุตติการเปิดอภิปรายทั่วไปเสียที จะไม่ได้เสียเวลาของชาติไปโดยใช่เหตุ สวัสดี (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 678-683)

<u>ตัวอย่างคำอภิปรายของผู้สนับสนุนฝ่ายค้าน</u>

ส.ส. ผู้อภิปรายสนับสนุนฝ่ายค้านมีดังนี้ เช่น นายธรรมนูญ เทียนเงิน นายสวัสดิ์

---

[10] เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

คำประกอบ และ ร.ท. อู๊ต นิตยสุทธิ์ เป็นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายธรรมนูญ เทียนเงิน ส.ส. จังหวัดชลบุรี ซึ่งอภิปรายเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ในการอภิปรายนี้ ใคร่จะขอชี้แจงให้ที่ประชุมสภานี้ทราบสักหน่อย ที่ข้าพเจ้าจะอภิปรายซักถามเป็นเชิงค้านนี้ ไม่ใช่หมายความว่า ข้าพเจ้าเข้าไปสังกัดพรรคใดพรรคหนึ่ง โดยถูกกล่าวหาว่าอยู่พรรคเบ็ดเตล็ดแล้ว ก็กลัวขึ้นมา ความจริงก็เบ็ดเตล็ดอยู่เช่นนั้น แต่ว่าในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทน ก็ย่อมมีเอกสิทธิ [11] ที่จะมีความคิดความอ่านควบคุมการบริหารราชการของแผ่นดิน ... นี่แหละข้าพเจ้าสงสัยนโยบายอย่างนี้ ถ้าชี้แจงให้เป็นที่หายข้องใจได้บ้างกลุ่มเบ็ดเตล็ดก็พอใจ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 50-51)

หรือคำอภิปรายของ ร.ท. อู๊ต นิตยสุทธิ์ ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> เท่าที่มีท่านสมาชิกฝ่ายค้านได้เสนอในเรื่องญัตตินี้มาว่า รัฐบาลไม่สามารถจะรักษาความสงบเรียบร้อยได้นั้น ข้าพเจ้ารู้สึกเห็นด้วยคือ ข้าพเจ้าจะชี้แจงในสภานี้ทราบว่า ... การปราบปรามโจรผู้ร้ายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า ยังไม่มีทางที่จะรัดกุมพอ ข้าพเจ้าฟังดูวิธีการปราบปรามของท่าน เท่าที่ฟังดูคล้ายกับว่า มีผู้ร้ายที่ไหนตำรวจก็ไปที่นั่น ความจริงท่านควรจะวางแผนการณ์ปราบปรามโดยถือหลักทั่วๆ ไปอย่างกว้างๆ ไม่ฉะเพาะเจาะจงว่าท่านจะปราบที่ไหนก็ส่งไปที่นั่น ... ข้าพเจ้าอยากฟังท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทยแถลงตอบข้อที่ข้าพเจ้าเสนอมานี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 65-66)

<u>ตัวอย่างคำอภิปรายของฝ่ายเป็นกลาง</u>

ส.ส. ผู้อภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง มีดังนี้ เช่น นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร นายประมวล กุลมาตย์ เป็นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายประมวล กุลมาตย์ ส.ส. ชุมพร เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

---

[11] เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

> ในการที่ฝ่ายค้านได้เสนอเปิดอภิปรายทั่วไปในวันนี้ ก็เพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงจากฝ่ายรัฐบาลว่า ในขณะที่ได้บริหารราชการบ้านเมืองมาในเวลาเท่านี้นั้น ยังผล ให้แก่ประชาชนเพียงใดบ้าง เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่ฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลจะต้องปะทะกันตามธรรมเนียมของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นฝ่ายเป็นกลางหรืออีกนัยหนึ่งเป็นฝ่ายอิสระ หรือท่านสมาชิกผู้ใดจะเรียกอย่างไรก็ตามเถอะ แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่า พอใจในการกระทำของพรรคประชาธิปัตย์และรู้สึกพอใจในการกระทำของรัฐบาล ที่ยินดีให้ความเสนอสนองมาโต้ตอบคารมกันในสภาในวันนี้ และที่ข้าพเจ้าได้ยืนขึ้น [12] มาพูดนี้ ก็เพื่อจะแถลงเหตุผลด้วยเป็นกลางอย่างเที่ยงธรรม ... เรื่องที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้จะเป็นจริงหรือเท็จอย่างไรก็ตาม แต่ว่าข้าพเจ้าขอเรียนให้ท่านรัฐมนตรีมหาดไทยทราบไว้ในสภานี้ด้วย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 72-74)

หรือคำอภิปรายของ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ส.ส. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีอภิปรายกันเรื่องปัญหาเศรษฐกิจ จึงขอร่วมอภิปรายในฐานะที่มีแนวคิดเศรษฐกิจเป็นสังคมนิยมเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ข้าพเจ้าขอถือโอกาศอภิปรายในปัญหาเศรษฐกิจ ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคฝ่ายค้านหรือเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล หรือจะเป็นสมาชิกพรรคเบ็ดเตล็ดอย่างที่ขุนคงฤทธิ์ฯ ว่านั้น แต่ข้าพเจ้าขอเรียนให้ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายทราบว่า [13] การอภิปรายต่อไปนี้เป็นทัศนะของพรรคคอมมูนิสม์ไทย ... เพราะฉะนั้น เพื่อรวบรัดและเพื่อไม่ให้เสียเวลา ข้าพเจ้าจึงขอฝากความคิดเห็น ขอให้รัฐบาลแก้ไขสนธิสัญญาสมบูรณ์แบบและสิ่งอื่นที่เป็นข้อผิดพลาดสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ดังที่ได้พูดกันพิจารณานานมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่า ทางฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ยังไม่ถือเป็นสาระ สำคัญในการที่จะให้แก้ไขสัญญาสมบูรณ์แบบ แต่ตรงกันข้ามยังคิดในทางที่จะให้ปฏิบัติทางสัญญา สมบูรณ์แบบอยู่อย่างเคร่งครัด

---

[12]เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

[13]เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

> แล้ว ข้าพเจ้าคิดว่า นั่นไม่ใช่ เป็นวิถีทางที่จะให้การเศรษฐกิจของเราฟื้นฟูได้ นี่ข้าพเจ้าขอให้รัฐบาลปฏิบัติอย่างนี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 542-544)

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้มีผู้อภิปราย 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายรัฐบาล คือ คณะรัฐมนตรี ฝ่ายค้านคือ ส.ส. เฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ และฝ่ายอิสระ ซึ่งมี 3 กลุ่มย่อย คือ ส.ส. ผู้สนับสนุนฝ่ายรัฐบาล ส.ส. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้าน และส.ส. ฝ่ายเป็นกลาง ซึ่งการอภิปรายที่มีลักษณะเช่นนี้ กล่าวคือ มีผู้อภิปรายถึง 3 ฝ่ายไม่พบในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 และไม่พบในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 เช่นเดียวกัน

9.4.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย

โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มี 2 ส่วน คือ การแจ้งหัวเรื่องและเนื้อเรื่อง ซึ่งแตกต่างไปจากผลการศึกษาของอภิญญา คำยา (2541); สาวิตรี คทวณิช (Savitri Gadavanij, 2002) และนวพร มีเสียงศรี (2547) ซึ่งพบว่า โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายในสภาฯ มี 4 ส่วนคือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ผลการศึกษาที่แตกต่างกันดังกล่าว จึงดูราวกับว่า ผลการศึกษาครั้งนี้ แตกต่างจากผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 เรื่องข้างต้น แต่อันที่จริงแล้ว ผลการศึกษาครั้งนี้ของผู้วิจัยไม่ได้แตกต่างจากผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 เรื่องข้างต้นแต่อย่างใด เพราะ การศึกษาของวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 เล่มดังกล่าว ใช้ข้อมูลการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งอยู่ในยุคปัจจุบัน[14] ส่วนการศึกษาครั้งนี้เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แตกต่างกันประมาณ 58 ปี

เนื่องจากโครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มี 2 ส่วน ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

9.4.3.1 การแจ้งหัวเรื่อง

9.4.3.2 เนื้อเรื่อง

9.4.3.1 การแจ้งหัวเรื่อง การอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 การได้รับอนุญาตให้อภิปรายได้จะมี 2 ลักษณะคือ ในลักษณะแรกประธานสภาฯ เรียกชื่อหรือชี้ให้อภิปราย ลักษณะที่สอง ได้มีการจัดลำดับตัวอภิปรายไว้เรียบร้อยแล้ว โดย พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี กับนายควง อภัยวงศ์ได้ตกลงกับประธานสภาฯ ไว้เรียบร้อยแล้วก่อนที่จะมีการ

[14]ดูรายละเอียดในบทที่ 3 หัวข้อย่อย 3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ

อภิปรายในวันนั้น อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะได้รับสิทธิให้อภิปรายได้ในลักษณะใด เมื่อได้รับอนุญาตให้อภิปรายได้ ส.ส. ผู้อภิปรายส่วนใหญ่ ไม่กล่าวทักทายท่านประธานสภาฯ แต่จะอภิปรายเกริ่นนำเพื่อจะเข้าประเด็นเลย ดังเช่น การอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งอภิปรายเกี่ยวกับเศรษฐกิจประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจนี้ เริ่มประชุมกันมาตั้งแต่เวลา 20.40 น. ของวันอังคารที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 การอภิปรายประเด็นนี้ใช้เวลาทั้งวันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ต่อเนื่องมาจนถึงช่วงเวลาประชุมหลังจากพักรับประทานอาหารกลางวันของวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 นายควง อภัยวงศ์ จึงขออภิปรายดังนี้

> ข้าพเจ้าได้เป็นผู้เสนอญัตตินี้และได้นั่งฟังในข้อ 3 นี้มานานแล้ว ก็รู้สึกอึดอัดใจ เพราะอะไร ถ้าเราจะเปรียบกับ 3 ก๊กว่ายกทัพตีกันแล้ว มันเพียงตีฉ่างๆ แล้วไม่ได้รบกันสักที ที่ท่านนายกว่า หลายเพลงนั้น มัวแต่กักด่านเท่านั้น ข้าพเจ้ารู้สึกอึดอัดอยากจะให้เข้าประเด็นเสียที ข้าพเจ้าเห็นว่าอย่างนั้น ที่เราพูดนี้เป็นข้อเท็จจริง ที่เถียงกันอยู่นี้ แต่ครั้นจะไม่ปล่อยให้สมาชิกได้กล่าวข้อเท็จจริงกันบ้างแล้ว ในการที่ข้าพเจ้าแถลงเปิดอภิปรายก็อยากจะให้รัฐบาลเคลียตัวเองเสียที สมาชิกข้องใจอะไรก็ว่ากันไป ที่นี้เห็นว่า พูดกันนานเต็มที[15] แล้วขอให้เข้าประเด็นที่เสียที .../เรื่องมันเป็นอย่างนี้ แล้วต่อมาก็เรื่องของกินนี่ ข้าพเจ้าก็ได้พูดแล้ว เพราะฉะนั้นที่ข้าพเจ้าพูดมานี้ ก็เพื่อที่จะได้ให้เป็นหนทางที่ จะนำให้สมาชิกที่โต้เถียงกันอย่างนี้แล้วจะได้ไปโต้เถียงกันอย่างอื่น (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 496-504)

เมื่อนายควงอภิปรายจบลง นายวิลาศ โอสถานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้อภิปรายคนต่อมาโดยมีข้อความเริ่มต้นดังนี้

> ข้าพเจ้าก็รอมานานแล้ว ที่จะให้เข้าประเด็น เพราะว่าประเด็นนี้ เป็นประเด็นอย่างหนักในเรื่องข้าว และข้าพเจ้าได้พยายามชี้แจงมาเป็นเวลานาน ก็เพื่อให้ท่านมวลสมาชิกเข้าใจในเรื่องข้าว เพราะข้าพเจ้าสงสัย และสนใจอยู่แล้วว่าท่านหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านคงเล่นงานข้าพเจ้าเป็นแน่ เพราะการเปิดอภิปรายในข้อนี้ มองดูตามคำ ที่ฝ่ายค้านเขียนมานั้น ก็ดูจะมุ่งหมายถึงกระทรวงพาณิชย์

[15] เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

> ข้าพเจ้าได้แก้ตัวและรับทัณฑ์ และพูดจาในเรื่องการเรื่องข้าวนี้มาเป็นเวลา [16] 2 ครั้งแล้ว ... เรื่องข้าวข้าพเจ้าขอจบ อย่างที่อธิบายท่านควงแล้ว ถ้าท่านว่างไปที่กระทรวงพาณิชย์ในวันหลังแล้วคุยกันใหม่ และชี้แจงกันโดยละเอียดกว่านี้ ข้าพเจ้าก็จะมีความยินดีเป็นอันมาก (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 505-521)

อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายของ ส.ส. บางท่าน ก็มีลักษณะการแนะนำตัวเองบ้างแล้ว เช่น คำอภิปรายของขุนคงฤทธิ์ศึกษากร ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งได้เริ่มอภิปรายญัตติข้อที่ 7 ในเรื่องการศึกษาดังนี้

> ข้าพเจ้าขุนคงฤทธิ์ศึกษากร ในนามแห่งพรรคประชาธิปัตย์ ขอเสนอเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบายการศึกษา เกี่ยวกับการศึกษาของชาติ ข้าพเจ้าขอแถลงข้อหาตามประเด็นที่ว่า ในทางการศึกษาของชาติรัฐบาลนี้ ก็มิได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 824)

อนึ่ง ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ถ้าผู้อภิปรายเป็นฝ่ายที่เป็นกลางและได้รับอนุญาตให้อภิปรายได้ ก็มักจะกล่าวขอบคุณประธานสภาฯ ก่อนที่จะอภิปราย ยกตัวอย่างเช่น คำอภิปรายของนายกว้าง ทองทวี ส.ส. จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้ "ข้าพเจ้ารู้สึกขอบพระคุณที่ท่านประธานให้โอกาสข้าพเจ้าพูด ในการที่ข้าพเจ้าได้พูดในวันนี้นั้น พูดถึงตามหลักแล้ว ท่านประธาน 3 วันมาแล้ว ข้าพเจ้าไม่มีโอกาส" (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 288)

หรือคำอภิปรายของนายชื้น อยู่ถาวร ส.ส. จังหวัดอ่างทอง ดังนี้ "ข้าพเจ้ารู้สึกขอบคุณท่านประธานสภาเป็นอย่างมาก ที่ให้โอกาศกับข้าพเจ้าพูดในวันนี้ ข้าพเจ้าได้พยายาม ที่จะพูดมาหลายวันแล้ว เพิ่งจะมีโอกาศในวันนี้" (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 321)

สำหรับในตัวความหมายของการแจ้งหัวเรื่องแล้ว การแจ้งหัวเรื่องคือ ข้อความที่กล่าวว่า ผู้อภิปรายต้องการจะอภิปรายในเรื่องหรือประเด็นใดบ้าง ในการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 นี้ไม่มีส่วนที่เป็นการขึ้นต้น ดังนั้น เมื่อผู้อภิปรายได้รับอนุญาตจากประธานสภาฯ หรือเมื่อถึงลำดับที่ตนเองจะได้อภิปรายเนื่องจากมีการจัดลำดับไว้แล้ว ก็จะลุกขึ้น และเดินมาอภิปรายยังไมโครโฟนที่ตั้งไว้ และอภิปรายเข้าเนื้อเรื่องโดยทันที นอกจากคำอภิปรายของนายควง

---

[16] เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

อภัยวงศ์กับนายวิลาศ โอสถานนท์ ที่ยกตัวอย่างไปแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพิ่มเติมดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายสุจิตร หิรัญพฤกษ์ ส.ส. จังหวัดปทุมธานี

นายสุจิตร หิรัญพฤกษ์เป็นผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลาง ซึ่งอภิปรายสนับสนุนรัฐบาล หลังจากที่ฝ่ายค้านกับคณะรัฐบาลโต้ตอบกันในประเด็นญัตติฯ ข้อที่ 4 ซึ่งมีความว่า “ในการต่างประเทศนั้นไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้” ไปฝ่ายละ 2-3 คนแล้ว ประธานสภาฯ จึงอนุญาตให้ผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลางได้มีโอกาสอภิปรายบ้าง ในกลุ่มผู้ยกมือขออภิปรายนั้น ปรากฏว่าประธานสภาฯ ได้อนุญาตให้นายสุจิตร หิรัญพฤกษ์ เป็นผู้อภิปราย นายสุจิตร หิรัญพฤกษ์ได้เริ่มต้นการแจ้งหัวเรื่องไว้ดังนี้

> ที่ข้าพเจ้าลุกขึ้นมาอภิปรายในวันนี้ ก็มิใช่มีเจตนาจะมาค้านญัตติของพรรค[17] ประชาธิปัตย์ ซึ่งได้เปิดอภิปรายทั่วไปในครั้งนี้เป็นส่วนรวม/ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับญัตติข้อ 4 นี้ เพราะว่า... (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 596-597)

ข้อความที่ว่า “ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับญัตติข้อ 4 นี้ เพราะว่า...” เป็นส่วนที่เริ่มต้นของเนื้อเรื่อง ส่วนคำอภิปรายก่อนหน้านั้น เป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

ในประเด็นเดียวกันนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้ขออภิปรายด้วย ดังมีคำอภิปรายส่วนที่เป็นการแจ้งหัวเรื่อง ดังนี้

> เมื่อระหว่างพักประชุมนี้ ผมออกไปรับประทานอาหารข้างนอก แล้วได้ยินชาวบ้านเขาพูดกันว่า เมื่อกี้นี้ ท่านนายกรัฐมนตรีพูดดีเหลือเกิน ทำอย่างไรถึงจะได้ยิน คุณคึกฤทธิ์ท่านแก้ ท่านนายกเป็นผู้แทน ก็ต้องตามใจชาวบ้านเขาหน่อย ขอประทานโทษนะครับ และด้วยความเคารพในตัวท่านประธาน พร้อมด้วยเจตนาที่จะร่วมมือกับท่านประธานในการรักษาข้อบังคับ ผมจะต้องขอประทานโทษ ที่จะ ต้องพูดเร็วสักหน่อยเพื่อให้ทันเวลา เพราะมีเรื่องที่จะต้องพูดมาก แต่สังเกตจากสายตาท่านประธาน รู้สึกว่า เมตตากรุณาผมมาก ถ้า[18] เกินเลยอย่างไร ก็โปรดกรุณาสักหน่อย/ที่นี้ทางญัตติของทางผมและพวกที่ ... (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 612)

---

[17]เส้นพาดสีดำเป็นที่เส้นแบ่งระหว่างการแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่อง

[18]เส้นพาดสีดำเป็นที่เส้นแบ่งระหว่างการแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่อง

ข้อความที่ว่า “ทีนี้ทางญัตติของทางผมและพวกที่ ...” เป็นส่วนที่เริ่มต้นของเนื้อเรื่อง ส่วนคำอภิปรายก่อนหน้านั้น เป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนจากช่วงการแจ้งหัวเรื่องไปเป็นเนื้อเรื่องนั้น ส่วนใหญ่ผู้อภิปรายจะใช้ข้อความที่เป็นการบอกกล่าวตรงๆ ไปยังผู้ฟังเป็นเครื่องบ่งชี้ (marker) ตัวอย่างของคำอภิปรายที่เปลี่ยนจากการแจ้ง หัวเรื่องไปเป็นเนื้อเรื่อง นอกจากที่ได้ยกตัวอย่างไปแล้ว ก็เช่น

“ต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจะได้แถลงเข้าประเด็น การที่รัฐบาล...” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 554)

“ข้าพเจ้าขออภิปรายสนับสนุนให้เหตุผลข้อเท็จจริงเพื่อประกอบข้อหานี้ ดังต่อไปนี้ ...” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 658)

9.4.3.2 เนื้อเรื่อง ลักษณะของคำอภิปรายในการอภิปรายครั้งนี้เป็นการอธิบาย (explanation) กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านจะใช้การซักถามเพื่อต้องการคำตอบชี้แจงจากคณะรัฐมนตรี ในการซักถามนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านจะยกตัวอย่างประกอบ โดยนำมาจากเหตุการณ์ทางการเมือง การซักถามและมีเหตุผลมาสนับสนุนอย่างนี้ ถือได้ว่า เป็นการใช้เหตุผลรูปแบบหนึ่ง เมื่อรัฐบาลตอบชี้แจงข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านและนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นเหตุผลสนับสนุนก็ถือได้ว่า เป็นการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน

การที่ ส.ส. ผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ใช้การซักถามและการตอบชี้แจงก็เป็นเพราะว่า ส.ส. ส่วนใหญ่คุ้นเคยอยู่กับการตั้งกระทู้ถามกับการตอบกระทู้ถาม และการอภิปรายปกติในสภาฯ เช่น การพิจารณาออกกฎหมาย ฯลฯ เป็นต้น จึงได้นำวิธีการที่คุ้นเคยกันมาใช้ในการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย ดังคำอภิปรายของหลวงอรรถพรพิศาล ส.ส. จังหวัดตราด ซึ่งวิจารณ์คำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ข้าพเจ้าฟังฯ ก็เพลินไป ในเรื่องญัตตินี้ ตามที่ผู้อภิปรายนั้น คงจะไม่ได้เป็นการเปิดอภิปรายทั่วไป เพราะเหตุว่า อภิปรายเป็นกระทู้ถามก็มี เช่น ท่านควง หัวหน้า พรรคเป็นกระทู้ถามไปแล้ว การอ้อนวอน ขอตั้งข้อสังเกต หรือขอความกรุณารัฐบาล เสียเวลาเปล่าๆ แล้วประเด็น ก็ไม่มีถึงเลย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 904)

คำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ดังกล่าวนั้น ก็สอดคล้องกับคำอภิปรายนายจำลอง ดาวเรือง รัฐมนตรี ซึ่งอภิปรายไว้ในวันเดียว กันนี้ว่า

> ในการจัดการดำเนินนโยบายนั้น ยังไม่มีท่านสมาชิกผู้ใด ชี้แจงไปว่าผิดข้อไหนอย่างไร จนเป็นการเสียหายให้สมาชิกฝ่ายค้าน เปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบาย

> ของรัฐบาลด้วยเหตุใด ข้าพเจ้าฟังมาแล้วก็ยังไม่เห็น แล้วได้มีการอภิปรายไปมากมาย พูดกันไปพูดกันมาเป็นการอภิปรายทำนองตั้งกระทู้ถามคล้ายกับอธิบายหลักวิชา (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 915)

นอกจากนั้นแล้ว การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ส.ส. มักจะอภิปรายออกนอกประเด็นกันเป็นส่วนใหญ่ ยกตัวอย่างเช่น ประเด็นเศรษฐกิจ ส.ส. ได้อภิปรายกัน โดยไม่เข้าประเด็นกันเป็นเวลาเกือบ 2 วันเต็ม การที่คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ออกนอกประเด็นไปเป็นจำนวนมาก ก็เพราะรูปแบบของคำอภิปรายเป็นการซักถาม-การตอบคำชี้แจง กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อซักถามไปแล้ว และฝ่ายรัฐบาลตอบชี้แจงมาแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านก็อาจจะ โต้แย้งคำตอบชี้แจงบ้าง และก็มักจะถามไปถึงเรื่องอื่นๆ ด้วย

ลักษณะของคำอภิปรายที่พบอีกประการหนึ่งก็คือ หลังจากฝ่ายรัฐบาลชี้แจงแล้ว ส.ส. ฝ่ายอิสระหรือ ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ ก็สามารถที่จะซักถามไปถึงเรื่องอื่นๆ ที่ผู้อภิปรายคนนั้นเห็นว่า ยังมีความเกี่ยวเนื่องกับข้อซักถามได้อีกด้วย จึงทำให้การอภิปรายนั้น นอกจากจะนอกประเด็นแล้ว ก็ยังซ้ำกันอีกด้วย ดังคำพูดของนายพึ่ง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้ “แต่การอภิปรายของบรรดาสมาชิก ผู้ค้านและผู้สนับสนุนทั้งหลายนั้น ได้อภิปรายกันในประเด็นซ้ำๆ ซากๆ พูดแล้วพูดอีกในเรื่องเดียวกัน” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 602)

การอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 นี้ เมื่อจะจบคำอภิปราย ผู้อภิปรายก็จะจบคำอภิปรายโดยไม่มีการสรุป และไม่มีการขอบคุณประธานดังเช่นการอภิปรายในยุคปัจจุบัน

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 1-16 รัฐสภายังไม่ได้สร้างรูปแบบในการอภิปรายอย่างเป็นทางการ ดังนั้น ในการเริ่มต้นคำอภิปรายหรือจะสิ้นสุดคำอภิปรายอย่างใดก็ได้ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่มีการอภิปรายอย่างเป็นระบบและได้ผลจริงจัง ในทางปฏิบัติ ส.ส. ทั้งสภาฯ ได้มีโอกาสลองผิดลองถูกในการปฏิบัติงานตามอำนาจที่ได้รับมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้ทดลองใช้มาแล้ว 15 ครั้งก่อนหน้านี้ รูปแบบของการอภิปรายเป็นการซักถามและตอบชี้แจง ซึ่งมีลักษณะเป็นการอธิบาย การใช้เหตุผลในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จึงเป็นการใช้เหตุผลของการอธิบาย การอภิปรายจำนวน 8 วันนั้น เนื้อความที่อภิปรายกันตามญัตติ 8 ข้อ จึงมีไม่มากนัก การที่ต้องใช้เวลาในการประชุมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประธานสภาฯ เห็นว่า เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งแรก ที่ได้อภิปรายกันอย่างจริงจัง และมีการถ่ายทอดผ่านวิทยุกระจายเสียง ประธานสภาฯ จึงเปิดโอกาสให้อภิปรายกันอย่างเต็มที่ คำอภิปรายส่วนใหญ่เป็นคำอภิปรายที่ซ้ำๆ กัน และคำอภิปรายโดยภาพรวมทั้งหมด เป็นการอภิปรายที่ออกนอกประเด็น

9.5 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในการที่วิเคราะห์ ประเมิน และตัดสินว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐบาลปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ อย่างไร? จะต้องพิจารณาจากเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. จำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล แต่ถ้าเป็น ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

2) คำอภิปรายต้องเป็น "ความจริง"

3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ คำอภิปรายที่เป็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐบาลมีไม่มากนัก ในการเสนอผลการศึกษาในหัวข้อนี้ จึงจะรวมการใช้เหตุผลของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายไว้ในข้อเดียวกัน สำหรับเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ที่เหลือ ก็จะเสนอผลการศึกษาเป็นหัวข้อย่อยแยกจากกัน สำหรับหัวข้อสุดท้ายจะเป็นการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 5 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

9.5.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส.

9.5.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล

9.5.3 คำอภิปรายกับ "ความจริง"

9.5.4 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ

9.5.5 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

9.5.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส.[19]

เนื่องจากรูปแบบของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เป็นการซักถามและการตอบชี้แจง ซึ่งเมื่อพิจารณาในทางตรรกวิทยาแล้วเป็นการอธิบาย ไม่ใช่เป็นการอ้างเหตุผล ดังนั้น ผู้วิจัยต้องเปลี่ยนแปลงศัพท์บางส่วนของเกณฑ์ฯ ดังกล่าวนี้ เพื่อให้ตรงกับความหมายที่แท้จริง ดังนี้

ข้อกล่าวหา เปลี่ยนเป็น ข้อซักถาม

[19]โปรดดูรายละเอียดใน "บทที่ 7 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ" ประกอบ

ข้อโต้ตอบการกล่าวหา เปลี่ยนเป็น คำตอบชี้แจงข้อซักถาม

หลักฐานสนับสนุน เปลี่ยนเป็น เหตุผลสนับสนุน

จากที่กล่าวมาข้างต้น เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้คือ

1) ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”

3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม

จะเห็นได้ว่า เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านเปลี่ยนแปลงไปเฉพาะข้อที่ 1 เท่านั้น โดยมีรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” นั้น ในการวิเคราะห์ว่าข้อซักถามนั้น อยู่ หรือ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว หรือไม่? ผู้วิจัยจะใช้ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม” เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถามดังกล่าวมี 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

ในกรณีที่ ข้อซักถามอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยก็ต้องวิเคราะห์ต่อไปว่า เหตุผลสนับสนุนของข้อซักถามเป็นเหตุผลสนับสนุนที่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีมี 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) เหตุผลสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม

2) เหตุผลสนับสนุนต้องยอมรับได้

3) เหตุผลสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีจำนวน 3 ข้อดังกล่าว เกณฑ์ข้อที่ 1 กับข้อที่ 2 มีเกณฑ์ย่อยเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ดังนี้คือ

ในการที่จะวิเคราะห์ว่า เหตุผลสนับสนุนเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถามหรือไม่? จะใช้ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุน” เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุน” กับ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม” มีจำนวน 3 ข้อเท่ากัน และมีเนื้อความเหมือนกัน แต่ทำหน้าที่ต่างกัน

ในการที่จะวิเคราะห์ว่า เหตุผลสนับสนุนยอมรับได้หรือไม่? จะใช้ “เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของเหตุผลสนับสนุน” เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ “เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของเหตุผลสนับสนุน” มีจำนวน 6 ข้อดังนี้

1) กรณีที่เหตุผลสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อซักถามที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อซักถาม ซึ่งต้องการเหตุผลสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อเหตุผลสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล เหตุผลสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

2) เหตุผลสนับสนุนนั้น ผู้ซักถาม/ผู้ตอบชี้แจง หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง เหตุผลสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) เหตุผลสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

4) เหตุผลสนับสนุนนั้นได้รับความยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

5) เหตุผลสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

6) เหตุผลสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

ด้วยเหตุผลเดียวกันกับที่กล่าวมาข้างต้น เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของคณะรัฐบาล ข้อที่ 1 ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยดังนี้คือ

คำตอบชี้แจงข้อซักถามต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ในการวิเคราะห์ ว่า คำตอบชี้แจงข้อซักถามมีเจตนาโต้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือไม่? ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ และ ทฤษฎีความเกี่ยวโยงเป็นเครื่องในการวิเคราะห์ ซึ่งจะพิจารณาบริบททางภาษา (linguistic context) กับบริบททางสถานการณ์ (situation context) เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย

ในกรณีที่พบว่า คำตอบชี้แจงข้อซักถาม มีเจตนาโต้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์ต่อไปว่า เหตุผลสนับสนุนของคำตอบชี้แจงข้อซักถาม ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีจำนวน 3 ข้อหรือไม่? การวิเคราะห์ก็เป็นเช่นเดียวกับการวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

9.5.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส่วนใหญ่จะซ้ำกันและออกนอกประเด็น ดังนั้น คำอภิปรายที่เป็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลจึงมีไม่มากนัก และเนื่องจากญัตติฯ ได้เสนอออกเป็นข้อๆ จำนวน 8 ข้อ ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อย่อยออกตามญัตติฯ จำนวน 8 ข้อ ดังนี้คือ

9.5.2.1 รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้

9.5.2.2 รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง

9.5.2.3 ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ

9.5.2.4 การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้

9.5.2.5 รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน

9.5.2.6 รัฐบาลไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้ข้าราชการขาดกำลังน้ำใจที่จะปฏิบัติราชการ

9.5.2.7 ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

9.5.2.8 รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

9.5.2.1 รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อ คือ หัวข้อแรกจะเป็นข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคำตอบชี้แจงของคณะรัฐบาลรวมเป็นหัวข้อเดียวกัน เนื่องจากมีเนื้อความไม่มากนัก และเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์การใช้เหตุผล หัวข้อที่สองจะเป็นการวิเคราะห์ของผู้วิจัย แต่อย่างไรก็ดี เมื่อคำนึงถึงความรู้ ความเข้าใจของผู้อ่านหรือผู้รับสาร ซึ่งไม่ได้ร่วมศึกษาวิเคราะห์กับผู้วิจัยด้วย ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอบริบทของสถานการณ์เท่าที่จำเป็น เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้รับสารมีความเข้าใจการผลการศึกษาครั้งนี้ได้ง่าย สะดวก และใช้ความพยายาม (processing effect) น้อยที่สุด ตามหลักของทฤษฎีความเกี่ยวโยง ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อ ย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

2) ข้อซักถาม/คำตอบชี้แจง

3) ผลการวิเคราะห์

<u>1) บริบทของสถานการณ์</u>

อันที่จริงแล้ว คดีอาชญากรรม ตั้งแต่สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง น่าจะมีเป็นจำนวนมากเพราะหลัก 6 ประการของคณะราษฎร์นั้น ถึงกับกำหนดไว้ในข้อ 2 ว่า “จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก” ดังนั้น เมื่อเกิดสงครามขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2485-2488 ก็มิต้องสงสัยเลยว่า คดีอาชญากรรมคงจะมีมากขึ้น

สำหรับเหตุการณ์ภายในประเทศหลังสงครามนั้น รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาการปราบปรามโจรผู้ร้ายประเภทเสือปล้น เช่น เสือฝ้าย เสือดำ เสือใบ และเสือมเหศวร ที่ออกปล้นสะดมประชาชนเป็นประจำ ในจังหวัดแถบภาคกลางของประเทศ เช่น ราชบุรี สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี เป็นต้น โดยเฉพาะที่หมู่บ้านกอไผ่ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ประชาชนเป็นโจรเกือบทั้งหมู่บ้าน ซึ่งสื่อมวลชนเรียกชื่อโจรกลุ่มนี้ว่า “โจรบ้านกอไผ่” นอกจากนั้น ในทางภาคใต้ก็มีโจรสลัด เช่น สลัดตะรุเตา เป็นต้น (สุชิน ตันติกุล, 2490, น. 41-42)

น้อย อินทนนท์ได้บรรยายสภาพเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้นไว้ดังนี้

> ในระยะต้นปีนี้แต่ละวัน ท่านจะได้พบคดีปล้นอย่างอุกฉกรรจ์ ปรากฏขึ้นในแหล่งต่างๆ กัน และแม้ในพระนครเอง **...**ขณะนี้ แม้ภาวะในการครองชีพและชีวิตประจำวันจะเต็มไปด้วยความอัตคัดขัดแค้น ความหวาดกลัว ซึ่งเป็นภัยอันยิ่งใหญ่แก่จิตใจมนุษย์ ก็ครอบคลุมอยู่เหนือศีรษะของประชาชนพลเมืองทั่วไป คุกคามประชาชนพลเมือง เสียยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด จนไม่มีกะจิตกะใจในการที่จะทำมาหากิน หากปล่อยกันให้อยู่ในภาวะเช่นนี้นานไป ก็ไม่มีที่สงสัยว่า สมัยของบ้านแตกสาแหรกขาด สมัยของบ้านเมืองไม่มีขื่อมีแป ย่อมจะมาถึงประชาชน จะหวังพึ่งใครไม่ได้นอกจากตัวของตัวเองเท่านั้น
>
> ทางราชการ อาจจะให้ความอุ่นใจในวาจา ซึ่งรับรองแล้วรับรองเล่าในการปราบโจรผู้ร้ายให้ราบคาบไป แต่เท่าที่ได้ปรากฏมาแล้ว การปราบที่ได้กระทำไป เป็นการริดกิ่งก้านมากกว่าจะถอนราก ฉะนั้น จึงไม่ได้ผลจริงจัง นอกจากสงบราบคาบชั่วคราว แล้วก็งอกงามขึ้น (สุชิน ตันติกุล, 2490, น. 44 อ้างถึงในน้อย อินทนนท์, 2490)

ข้อซักถามในประเด็นนี้ เกี่ยวข้องนโยบายของรัฐบาล ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยภายใน ของรัฐบาลกำหนดไว้ในข้อ 9 ดังนี้คือ[20]

> 9. การมหาดไทย ความสงบเรียบร้อยภายใน เป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะดำเนินต่อเนื่องกันตลอดไป เพื่อให้ราษฎรได้อยู่ในสภาพ ที่จะประกอบการทำมาหากินได้โดยปกติสุขและเป็นหลักฐาน ทั้งจะได้เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ได้ทำการอบรมชี้แจงแก้ไขความบกพร่องในทางจิตใจ และศีลธรรมจรรยา ตลอดจนความรู้สึกถึงสิทธิและหน้าที่ของของพลเมืองในระบบรัฐธรรมนูญด้วย
>
> เพื่อสำเร็จผลดังกล่าว รัฐบาลจะได้ดำเนินการดังนี้
>
> (ก) การปกครองท้องที่ จะได้ปรับปรุงราชการในส่วนภูมิภาค ให้มีสภาพที่จะแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบจากราชการบริหารส่วนกลาง เพื่อให้มีการปราบปรามโจรผู้ร้ายและการระงับทุกข์บำรุงสุขของราษฎรได้ประสานกันโดยใกล้ชิด และมีความรับผิดชอบร่วมกันยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้หมู่บ้านและตำบลต่างๆ ได้รับการทำนุบำรุงยิ่งกว่า ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และจะได้แก้ไขกฎหมายปกครองท้องที่ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย (คำแถลงนโยบายของรัฐบาล คณะรัฐมนตรีคณะที่ 17 พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี อ้างถึงใน นนทพันธ์ ภักดีผดุงแดน, 2543, น. 88-93)

2) ข้อซักถาม/คำตอบชี้แจง

ผู้ที่อภิปรายเป็นคนแรกในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้คือ นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ โดยได้นำญัตติฯ ทั้งหมดมาอธิบายขยายความและในบางญัตติฯ ก็จะเกริ่นนำข้อซักถามไว้ เฉพาะที่เกี่ยวกับญัตติฯ ข้อที่ 1 นี้ นายควงได้อธิบายเหตุผลประกอบญัตติไว้ 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร ซึ่งมีคำอธิบายประกอบ 3 ประการดังนี้คือ

- รัฐบาลใช้นโยบายเลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้าย
- เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจทำงานไม่ประสานงานกัน
- ข้าหลวงจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรีทำงานไม่ประสานงานกัน

---

[20] ดูรายละเอียดนโยบายของรัฐบาลในภาคผนวก ข นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2490

สำหรับเหตุผลประกอบประการที่ 2 นายควงกล่าวว่า โจรมีอาวุธทันสมัย และได้ถามรัฐบาลว่า จะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?

พ.ต. ช่วง เชวงศักดิ์สงคราม ร.ม.ว. กระทรวงมหาดไทยได้อภิปรายเพื่อตอบชี้แจง โดยเริ่มด้วยการเสนอตัวเลขสถิติของคดีอาญาว่าลดลง ดังนี้

พ.ศ. 2484 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 2 แสน 6 หมื่น 7 พันเศษ

พ.ศ. 2485 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 2 แสน 5 หมื่นเศษ

พ.ศ. 2486 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 2 แสน 6 หมื่นเศษ

พ.ศ. 2487 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 2 แสน 1 หมื่น 2 พันเศษ

พ.ศ. 2488 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 1 แสน 6 หมื่น 5 พันเศษ

พ.ศ. 2489 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 1 แสน 4 หมื่น 6 พัน 8 ร้อย 90

หลังจากนั้น จึงอธิบายชี้แจงว่า นโยบายเลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้าย เป็นนโยบายที่มีมาก่อนรัฐบาลนี้ สำหรับประเด็นข้าราชการทำงานไม่สัมพันธ์กัน ก็เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ซึ่งมีเป็นจำนวนน้อย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 17-21)

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่อภิปรายต่อมาจาก พ.ต. ช่วง เชวงศักดิ์สงคราม จะเป็นคำอภิปรายที่ไม่เชื่อสถิติของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เช่น นายใหญ่ ศวิตชาติ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งข้อสงสัยว่าอาจจะมีคดี ที่ตำรวจไม่รับแจ้งความและก็จะทำให้ “สถิติอันนี้เองที่จะผิดพลาดจากความเป็นจริง” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 28) ซึ่งนายกรัฐมนตรีกล่าวตอบว่า “ถ้าแม้เราไม่เอาสถิติ เราไม่เอาเหตุผลในข้อเท็จจริงมาพูด เราก็พูดกันตามอารมณ์แล้วร้อยปีเราก็พูดไม่เสร็จ” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 32)

ญัตติฯ นี้ ใช้เวลาประชุมเพียงช่วงเวลาแรกของการอภิปรายทั่วไปฯ เพียงช่วงเวลาเดียว ซึ่งใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง เป็นช่วงเวลาในตอนบ่ายของวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ผู้ที่ขอให้หยุดอภิปรายญัตติฯ นี้ เพื่ออภิปรายญัตติฯ ต่อไปคือ นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งการขอให้ยุติการอภิปรายในญัตติฯ นี้ พ.ต.ท. พัฒน์ นีลวัฒนานานนท์ ส.ส. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่เห็นด้วย เนื่องจากปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่ที่สถิติจึงควรอภิปรายกันต่อไป ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

> ปัญหาที่เราถกเถียงกัน ในเรื่องความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ จุดใหญ่ใจความที่ถกกันไม่ตกก็คือ สถิติ ไม่มีฝ่ายใดรับรองสถิติว่า จริงหรือไม่จริง และปัญหาฉะเพาะสถิติไม่ใช่เหตุการณ์ภายในเท่านั้น ยังจะต้องเอาไปถกเถียงกันในปัญหาอื่นๆ อีกต่อไป และเราจะต้องพยายามว่า เท่าที่สถิติเสนอมาว่า เพิ่มหรือลดจะยอมรับหรือไม่ ถ้าหากว่าเราขืนปล่อยไปให้คลุมเครือแล้ว ข้าพเจ้า

> เกรงว่า ประชาชน ซึ่งเขาไม่เข้าใจในเรื่องของเราแล้ว จะหลงละเมอเพ้อพกไปในแง่อื่น ก็ได้ ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ไม่ควรผ่านไปในข้อ 2 ผู้ใดเห็นด้วยโปรดรับรอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 86-87)

สำหรับ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็มีความเห็นไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ไม่เชื่อถือกับวิธีการเก็บสถิติของคนไทยนัก ดังนี้

> เหตุนี้ ชาวตะวันตกผู้คุ้นเคยกับกลเม็ดของสถิติจึงได้กล่าวเย้าไว้ว่า มุสาวาทนั้นมีอยู่ถึง 3 ประการด้วยกัน กล่าวคือ โกหก 1 โกหกบรรลัย 1 กับ สถิติ 1
>
> ว่าโดยเฉพาะสถิติคดีอาญา ซึ่งท่านรัฐมนตรีมหาดไทยได้นำตัวเลขมาแสดงว่า จำนวนคดีอาญาได้ลดลงไปเป็นลำดับจากจำนวน 1 แสน 6 หมื่นเศษในปี 2489 ถึง 1 แสน 4 หมื่นเศษในปี 2490 นั้น ฝ่ายค้านเสนอว่า ควรเอาภาวะเหตุการณ์มาคำนึงประกอบด้วย กล่าวคือ ควรคำนึงถึงคดีตกค้างซึ่งไม่มีผู้ต้องหาหรือยังไม่สามารถสอบสวนได้ความว่า ใครเป็นผู้ร้าย นี่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ดูเหมือน จะเป็นที่รับกันว่า สมรรถภาพของเจ้าพนักงานสอบสวนและปราบปรามได้ลดหย่อน ลงไปกว่าเดิมเป็นอันมาก ... อันที่จริง ท่านรัฐมนตรีมหาดไทยก็ได้กล่าวรับรองไว้แต่ต้นว่า เวลานี้บ้านเมืองตกอยู่ในระหว่างวิกฤติกาล ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดโจรผู้ร้าย ชุกชุม เมื่อท่านกล่าวเช่นนี้ในขณะหนึ่ง แต่ในอีกขณะหนึ่ง ท่านกลับเอาสถิติมาแสดงว่า จำนวนโจรผู้ร้ายได้ลดลงจากปีก่อนๆ ดังนี้ จะให้เราเชื่อฟังเอาเป็นความจริงอย่างไรได้ ฝ่ายค้านจึงต้องยืนยันเป็นข้อเท็จจริงว่า โจรผู้ร้ายในบ้านเมืองได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น (เสนีย์ ปราโมช, 2490, น. 15-17)

ข้อความดังกล่าว ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเขียนไว้ในหนังสือสรุปคำอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ เนื่องจาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชขออภิปรายสรุป แต่เนื่องจากไม่มีระเบียบกำหนดไว้ ประธานสภาฯ จึงไม่อนุญาต ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชจึงนำเนื้อความที่เตรียมสำหรับการอภิปราย ไปเขียนลงหนังสือพิมพ์แทน และได้มีการรวบรวมตีพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อจัดจำหน่ายต่อมาภายหลัง

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อซักถามในญัตติข้อที่ 1 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปรายดังนี้คือ

ข้อซักถามชั้นสูงสุด: รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้

เหตุผลสนับสนุนชั้นแรก/ข้อซักถาม: รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลใช้นโยบายเลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้าย

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจทำงานไม่ประสานงานกัน

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: ข้าหลวงจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรีทำงานไม่ประสานงานกัน

เหตุผลสนับสนุนชั้นแรก/ข้อซักถาม: รัฐบาลจะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?

จะเห็นว่า เหตุผลสนับสนุนชั้นแรกทั้ง 2 ประการนั้น ทำหน้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกันด้วย กล่าวคือ การที่ “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร” ก็ส่งผลทำให้โจรมีอาวุธอยู่เป็นจำนวนมาก ข้อซักถามที่ว่า “รัฐบาลจะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?” ก็บ่งชี้โดยนัย (implicature) ว่า โจรมีอาวุธอยู่จำนวนหนึ่ง การที่โจรมีอาวุธอยู่จำนวนหนึ่งก็เพราะ “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร”

ผลจากวิเคราะห์ญัตติข้อที่ 1 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือข้อซักถามชั้นสูงสุดที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม เพราะ รัฐบาลแถลงนโยบายว่า จะรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ถ้ารัฐบาลละเลย ไม่ปฏิบัติ หรือปฏิบัติไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรจะเป็น จนทำให้เกิด ผลเสียร้ายแรงต่อประชาชน ก็ถือได้ว่ารัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนชั้นแรก/ข้อซักถามทั้ง 2 ข้อความว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถาม หรือขัดแย้งกันเองหรือไม่?

การวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนชั้นแรกที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร”

คำว่า “นโยบาย” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนี้ เมื่อวิเคราะห์จากคำอภิปรายทั้งหมดแล้ว พบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านใช้คำนี้หลายความหมาย กล่าวคือ นอกจากจะใช้ในความหมายตรง (denotative meaning) แล้ว ยังใช้ในความหมายของ “การปฏิบัติงาน” ของข้าราชการประจำด้วย

ข้อความของญัตติฯ ที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบปราบโจร” จึงควรมีความหมายว่า “กระทรวงมหาดไทย/กรมตำรวจไม่มีแนวทางปฏิบัติที่แน่นอนในการปราบโจร” ซึ่งในกรณีนี้หมายความถึง เฉพาะข้าราชการประจำตั้งแต่ตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทยลงมา

ผลของการวิเคราะห์ครั้งที่ 1

ผู้วิจัยเห็นว่า เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร” ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน ซึ่งก็ทำให้เหตุผลสนับสนุนนี้ ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปโดยปริยาย โดยผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดประกอบ การวิเคราะห์ ดังนี้

เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบปราบโจร” เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำและบริบทของการใช้คำประกอบแล้ว พบว่า มีความหมายที่แท้จริงคือ “กระทรวงมหาดไทย/กรมตำรวจไม่มีแนวทางปฏิบัติที่แน่นอนในการปราบโจร”

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประกอบจากเหตุผลสนับสนุนชั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 3 ประการดังนี้

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลใช้นโยบายเลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้าย

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจทำงานไม่ประสานงานกัน

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: ข้าหลวงจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรีทำงานไม่ประสานงานกัน

จะเห็นว่า เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สองที่ว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจและข้าหลวงจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำงานของข้าราชการประจำสังกัดกระทรวงมหาดไทยทั้งสิ้น ในเมื่อเหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านชี้ให้เห็นว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ผิดพลาดของข้าราชการประจำ หรือเป็นเรื่องความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ตำแหน่งปลัดกระทรวงลงมา ไม่เกี่ยวเนื่องถึงนโยบายของรัฐบาล ดังนั้น คำอภิปรายที่เป็นเหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านดังกล่าว จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน ซึ่งก็ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปโดยปริยาย

ผลของการวิเคราะห์ครั้งที่ 2

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาบริบททางการเมืองในสมัยนั้น ซึ่งพบว่า แนวคิดที่จะแบ่งแยกระหว่าง “นโยบาย” กับ “การปฏิบัติ” หรือแนวคิดที่จะแบ่งหน้าที่ของข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำให้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดนั้น ยังมีผู้ที่ “รู้” และ “เข้าใจ” จริงๆ น้อยมาก

และยังไม่มีการแบ่งแยกให้ออกจากกันอย่างชัดเจน เห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลทุกรัฐบาล ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนถึงรัฐบาล ที่กำลังถูกอภิปรายทั่วไปฯ อยู่นั้น ไม่มีรัฐบาลใดกำหนดเป็นนโยบายไว้ ยกเว้นรัฐบาลของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เพียงรัฐบาลเดียวเท่านั้น ที่กำหนดไว้ในนโยบายข้อที่ 3 ดังนี้ "รัฐบาลนี้ จะได้แยกข้าราชการประจำกับข้าราชการฝ่ายการเมืองออกจากกันให้เด็ดขาด เพื่อให้การปกครองได้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง" (ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 62 ตอนที่ 52, น. 1426)

นอกจากนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญของไทยก็เริ่มบัญญัติให้แยกอำนาจของข้าราชการการเมืองออกจากข้าราชการประจำในรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) นี้เอง ซึ่งนายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัด อุบลราชธานีได้อภิปรายไว้ส่วนหนึ่ง ดังนี้

> ความจริงรัฐธรรมนูญฉะบับแรกของเรา ไม่ได้เขียนกำหนดไว้ว่า ให้ท่านอธิบดีหรือหัวหน้ากอง หรือปลัดกระทรวงมายุ่งเกี่ยว ต่อมา ได้มีนักประชาธิปไตยอย่างที่ท่านรัฐมนตรีมหาดไทยได้เป็นอยู่ และรวมทั้งพวกที่เริ่มก่อการทั้งหลายได้มีอุดมคติว่า การเมืองกับข้าราชการประจำจะแบ่งให้ห่างกัน ไม่ให้ก้าวก่ายกัน และอุดมคตินี้ก็เริ่มตั้งแต่ เริ่มตั้งต้นและจริงจังที่สุดก็ในสมัย ขอโทษที่ข้าพเจ้าที่กล่าวนาม ที่ท่านผู้มีเกียรติในที่นี้คือ คุณหลวงอดุลย์ ... เพราะฉะนั้นในรัฐธรรมนูญ ฉะบับใหม่มาตรา 66 จึงตราไว้ว่า ไม่ให้ข้าราชการประจำมาเป็นข้าราชการการเมืองในขณะเดียวกัน[21] (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 694-695)

หลักฐานประกอบการวิเคราะห์อีกประการหนึ่งก็คือ คำตอบชี้แจงญัตติข้อที่ 5 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า "ใช้อำนาจทางการเมืองแซกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน" ของนายกรัฐมนตรี ซึ่ง พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ยอมรับเองว่า การแบ่งแยกอำนาจของข้าราชการเมืองกับข้าราชการประจำออกจากกันได้ยาก เนื่องจากมีการปฏิบัติกันมานานแล้ว ข้าราชการการเมืองคิดว่า ตนเองยังมีอำนาจที่กระทำได้ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> การที่ผู้แทนราษฎรเข้าไปหารัฐมนตรี ขอย้ายข้าหลวง และผู้แทนราษฎรไปต่างจังหวัดแล้วไปยุ่มย่ามกับกิจการบริหาร ไปทำอะไรต่ออะไรมันก็มี แม้แต่รัฐมนตรี

---

[21]มาตรา 66 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ผู้อภิปรายหมายถึง คือ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) ซึ่งอยู่ในหมวด 4 อำนาจบริหาร โดยมีข้อความดังนี้ "มาตรา 66 พระมหากษัตริย์ทรงตั้งรัฐมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอย่างน้อยสิบคนอย่างมากสิบแปดคน ... รัฐมนตรีต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ"

> ก็เหมือนกัน อย่างนี้ไม่ใช่ว่าไม่มี ข้าพเจ้าก็รับว่ามีเหมือนกัน แต่ทว่ามันเป็นการที่เรียกว่า ยังไม่เข้าระเบียบแบบแผน การกระทำนั้น ก็ทำด้วยเข้าใจว่ามีอำนาจ หรือมีความรับผิดชอบในประการเหล่านั้นอยู่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 751-752)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า "รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร" ซึ่งมีความหมายว่า "กระทรวงมหาดไทย/กรมตำรวจไม่มีแนวทางปฏิบัติที่แน่นอนในการปราบโจร" จึงถือว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนข้อที่ 2 ที่ว่า "ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น"

เมื่อข้อซักถามชั้นสูงสุดของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า "รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้" และเหตุผลสนับสนุนชั้นแรก/ข้อซักถามที่ว่า "รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร" ดูเหมือนว่า ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง จำนวน 3 ข้อว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถามหรือขัดแย้งกันเองหรือไม่?

<u>การวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 3 ข้อ</u>

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนทั้ง 3 ประการดังกล่าว ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน หรือมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม เพราะการเลี้ยงผู้ร้ายไว้จับผู้ร้าย เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจ และข้าหลวงจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรีทำงานไปประสานกัน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยของภายในประเทศทั้งสิ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้เหตุผลสนับสนุนทั้ง 3 ประการนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ต่อไปก็คือ วิเคราะห์ว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือข้อที่ 3 หรือไม่? ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าวผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 2 ที่ว่า "เหตุผลสนับสนุนนั้น ผู้ซักถาม/ผู้ตอบชี้แจง หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง เหตุผลสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้" เพราะว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้อภิปรายยอมรับเหตุผลสนับสนุนดังกล่าวนั้นเอง

กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ตอบชี้แจงว่า สถิติของคดีอุกฉกรรจ์ทุกประเภทลดลง คำตอบดังกล่าวบ่งชี้โดยนัย (implicature) ยอมรับว่า มีคดีอุกฉกรรจ์เป็นจำนวนมากจริง แต่นโยบายของรัฐบาลและการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ซึ่งรัฐบาลไม่ตอบว่า มีนโยบายที่แน่นอนหรือไม่แน่นอนหรือไม่? แต่ก็ปฏิบัติงานได้ผลดีในระดับหนึ่ง เพราะสามารถทำให้สถิติคดีอุกฉกรรจ์ลดลง

สำหรับการที่ข้าราชการประจำทำงานไม่ประสานกัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ยอมรับว่า มีเหมือนกันแต่เป็นจำนวนน้อย

<u>การวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนชั้นแรกที่ว่า “รัฐบาลจะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?”</u>

สำหรับเหตุผลสนับสนุนชั้นแรกอีกประการหนึ่ง ที่ว่า “รัฐบาลจะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?” นี้ เป็นข้อซักถาม ซึ่งต้องการคำตอบชี้แจงธรรมดา จึงไม่มีเหตุผลสนับสนุนชั้นล่างลงมาอีก จึงไม่ต้องมีการวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุน ซึ่งในประเด็นนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้อภิปรายเพื่อตอบชี้แจงไว้ดังนี้

> แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องอาวุธปืนนี้ เราก็ได้เสนอกฎหมายอาวุธปืนมาในสภาแล้ว คงจะเป็นวิธีหนึ่งในการเก็บอาวุธปืนที่กระจัดกระจายอยู่นั้นได้บ้าง แต่หากว่า ยังมีอุปสรรคไม่สามารถจะออกไปได้ในสมัยประชุมที่แล้ว โดยสภานี้เห็นว่า สาระสำคัญ ในหลักการแห่งกฎหมายนั้นเปลี่ยนไป จึงจะขอแปรญัตติทั้งฉะบับก่อน ซึ่งถ้าเราจะได้รีบพิจารณาออกกฎหมายอาวุธปืนนี้ ให้มีทางรวบรวมบรรดาอาวุธทั้งหลายที่แพร่กระจายอยู่ในหมู่ประชาชนให้ได้มากที่สุด ก็จะเป็นทางหนึ่งซึ่งลดกำลังอาวุธของผู้ที่จะก่อการร้ายได้ในทางหนึ่ง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 86-87)

โดยสรุป ข้อซักถามในประเด็นที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร” การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล รวมถึงการใช้เหตุผลในคำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรีด้วย เพราะ รัฐบาลไม่ได้ปฏิเสธข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีโต้แย้งกันเรื่องจำนวนตัวเลขสถิติและแหล่งอ้างอิงของสถิตินั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ทั้ง 2 ฝ่าย เนื่องจากวิธีการเก็บสถิติในสมัยนั้นยังไม่เป็นมาตรฐาน

นายควง อภัยวงศ์ได้เล่าประวัติ เมื่อได้เป็นรัฐมนตรีลอยครั้งแรก ในรัฐบาลที่มี พล.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีว่า ขณะที่เป็นรัฐมนตรีลอยร่วมคณะรัฐบาลอยู่นั้น นายควงได้เตือนพระสารสาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการเกี่ยวกับโควต้ายางว่า

“อย่าเชื่อสถิติเมืองไทยนัก” นอกจากนั้น ก็ยังเตือนเจ้าคุณศรยุทธเสนี ที่มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการแทนพระสารสาสน์ว่า “สถิติมันไม่ถูกนะครับ สอบดูอีกทีให้มันแน่นอนเถอะ” (เกียรติ, 2513, น. 51-52) ซึ่งจากการเตือนของนายควงทั้ง 2 ครั้ง ปรากฏว่าการเก็บสถิติของเจ้าหน้าที่ในขณะนั้น ไม่ถูกต้องทั้ง 2 ครั้ง ซึ่งทำให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการทั้ง 2 คนข้างต้น ต้องลาออกจากตำแหน่ง และนายควง อภัยวงศ์ได้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวนั้นแทน ซึ่งทำให้นายควงไม่ค่อยจะเชื่อการเก็บสถิติของคนไทยนัก

9.5.1.2 รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ระบบการเงินของประเทศไทยใช้มาตรฐานการปริวรรตเตอร์ลิง (Sterling Exchange Standard) เมื่อถูกบังคับให้ร่วมมือกับกองทัพญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ระบบการเงินก็ต้องเปลี่ยนมาใช้มาตรฐานการปริวรรตเงินเยน (Yen Exchange Standard) และกำหนดค่าเงินบาทให้เท่ากับเงินเยน กล่าวคือ 1 บาท = 1 เยน (กระทรวงการคลัง, 2540, น. พ.15) ทำให้ค่าเงินบาทลดลงประมาณร้อยละ 36 (สมศักดิ์ นิลนพคุณ, 2527, น. 125) นอกจากนั้นแล้ว รัฐบาลยังต้องออกธนบัตรเพื่อชดเชยงบประมาณที่ขาดดุล และพิมพ์เงินบาทเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อให้รัฐบาลญี่ปุ่นกู้ ซึ่งนับตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2484 - มิถุนายน พ.ศ. 2488 รัฐบาลญี่ปุ่นกู้เงินรัฐบาลไทยรวมทั้งสิ้น 1,230,701,083 บาท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2504, น. 204) สาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ปริมาณของเงินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยจากเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2485 มีธนบัตรหมุนเวียนประมาณ 275 ล้านบาท เมื่อสงครามสงบ ปริมาณเงินหมุนเวียน ณ วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2488 มีประมาณ 1,992 ล้านบาท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2504, น. 208) การที่ปริมาณเงินเพิ่ม ขึ้นมากจึงทำให้เป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลต้องแก้ไขโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

สมศักดิ์ นิลนพคุณ (2527, น. 126-140) ซึ่งเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัญหาเศรษฐกิจของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการแก้ไขของรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. 2488-2498” ได้กล่าวว่ารัฐบาลชุดหลังสงครามได้แก้ไขโดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

- การยึดมาตรฐานทองคำในการปริวรรตเงินตราต่างประเทศและการปรับปรุงอัตราแลกเปลี่ยนเงิน
- การเพิ่มทุนสำรองเงินตรา
- การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา

- การแก้ปัญหาจำนวนธนบัตรมีปริมาณไม่เหมาะสม มีวิธีแก้ไข 4 วิธีคือ
- กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองมากขึ้น
- การยกเลิกธนบัตรบางชนิด
- การขายทองคำ
- การขายเงินตราต่างประเทศ

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการคลัง ซึ่งในช่วงสงครามงบประมาณรายรับน้อยกว่างบประมาณรายจ่ายมาโดยตลอด สมศักดิ์ นิลนพคุณ (2527, น. 141-147) กล่าวว่ารัฐบาลหลังสงครามโลกมีวิธีการดังต่อไปนี้คือ

- ประหยัดรายจ่ายเท่าที่จะทำได้
- กู้เงิน
- เก็บภาษีอากรจากการค้าระหว่างประเทศ
- การปรับปรุงรายได้จากรัฐพานิชย์
- การปรับปรุงวิธีการงบประมาณ

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

นายควง อภัยวงศ์อภิปรายเกริ่นนำ เรื่องการเงินและการคลังไว้รวมๆ กัน เมื่อการอภิปรายวันแรกว่า ต้องการอภิปรายใน 4 ประเด็น ดังนี้คือ การแลกเปลี่ยนธนบัตรใบละ 20 กับ 50 บาท การขายทอง องค์การสรรพาหาร และรัฐบาลใช้ผู้แทนราษฎรทำหน้าที่แลกเงิน (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 4-7) ซึ่งเป็นประเด็นปลีกย่อยของการปฏิบัติตามนโยบายการคลัง เมื่อพระยาศรีวิสารวาจา ส.ส.จังหวัดพระนคร พรรคประชาธิปัตย์อภิปรายญัตติฯ นี้ในรายละเอียดจึงได้อภิปรายโจมตีเข้าประเด็นว่า งบประมาณปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเสนอผ่านที่ประชุมของสภาฯ ไปแล้ว เป็นการเสนองบประมาณที่ได้ดุลด้วยวิธีการงบประมาณเท่านั้นเอง ดังนี้

> การที่งบประมาณเข้าสู่ดุลยภาพนั้นเป็นการเล่นคำ เช่นว่า ถ้าแม้ว่า รายจ่ายท่วมรายได้ เงินที่เราขาดไปนั้น จำเป็นจะต้องหาเงินอื่นมาชดใช้ และการที่ไปหาเงินรายอื่นมาชดใช้นั้น มักเรียกว่า เป็นการจัดงบประมาณให้เข้าสู่ดุลยภาพ แต่ว่า ถ้าหากว่า ไปเอาเงินที่ขาดนั้นมาจากเงินกู้อย่างนี้ จะเห็นได้ว่า มันไม่เป็นการดุลยภาพอย่างแท้จริง เป็นการเข้าสู่ดุลยภาพโดยวิธีการงบประมาณเท่านั้นเอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 90)

นายวิจิตร ลุลิตานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้อธิบายถึง จำนวนเงินของงบประมาณปี พ.ศ. 2490 ไว้ว่า มีรายจ่ายสามัญ 491 ล้านบาท รายจ่ายวิสามัญ 472 ล้านบาท รวมรายจ่ายทั้งหมด 963 ล้านบาท สำหรับเรื่องรายได้ นายวิจิตร ลุลิตานนท์ ได้อภิปรายไว้ดังนี้

> ในขณะนี้คือ นับแต่ได้จัดทำงบประมาณมา ปรากฏว่า รัฐบาลสามารถเก็บรายได้ทั้งสิ้นเป็นจำนวน 307 ล้านบาทเศษ ในระยะเวลา 4 เดือนแรกของปีนี้ ฉะนั้น ถ้าเก็บรายได้ระดับนี้ตลอดไปจนปลายปีก็คิดว่าปี 2490 นี้จะมีรายได้ไม่น้อยกว่า 900 ล้าน ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งเพราะงบประมาณปี 2490 นี้ เราสามารถที่จะเข้าสู่ดุลยภาพได้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 100-101)

หลังจากนั้น นายวิจิตรได้ขยายความว่า ดุลยภาพของนายวิจิตรหมายถึง ดุลยภาพในวิธีการงบประมาณ ดังนี้

> แต่ว่าดุลยภาพในที่นี้นั้น ข้าพเจ้าหมายความว่าดุลยภาพในวิธีการงบประมาณ คือ หมายความว่าเราเอาแต่ฉะเพาะรายได้ประจำปีเป็นสำคัญ เมื่อเรามีรายได้ประจำเท่าไร และเรามีรายจ่ายประจำเท่าไร หากว่าเป็นจำนวนพอกันแล้ว เราถือว่างบประมาณนั้นเข้าสู่ดุลยภาพแล้ว (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 100-101)

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่อภิปรายต่อมาจาก นายวิจิตรจะเป็นคำอภิปรายที่คล้ายกับการพิจารณา พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี กล่าวคือ เป็นการตั้งข้อสงสัยกับงบประมาณ ปี พ.ศ. 2489 และงบประมาณ ปี พ.ศ. 2490[22] ที่ฝ่ายรัฐบาลเสนอสภาผู้แทนราษฎรไปแล้วว่าจะปฏิบัติตามนั้นได้หรือไม่อย่างไร? และสงสัยในการใช้คำศัพท์ว่าไม่ตรงกับความเข้าใจของฝ่ายค้าน เมื่ออธิบายถึงการแลกเปลี่ยนธนบัตรในละ 20 กับ 50 บาท การขายทอง องค์การสรรพาหาร และรัฐบาลใช้ผู้แทนราษฎรทำหน้าที่แลกเงิน ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นเรื่องปลีกย่อยไม่เกี่ยวกับนโยบายโดยตรง

ญัตตินี้ใช้เวลาประชุมกัน 2 ช่วงเวลาการประชุม คือ ในช่วงกลางคืนของวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 และช่วงบ่ายของวันอังคารที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยใช้เวลาประชุมประมาณ 7 ชั่วโมง ผู้ที่ขอให้หยุดอภิปรายญัตติฯ นี้ เพื่ออภิปรายญัตติฯ ต่อไปคือ ประธานสภาฯ เนื่องจากเห็นว่าอภิปรายกันมาเป็นเวลานานแล้ว

---

[22]เนื่องจากรัฐบาลจำนวน 3 รัฐบาลก่อนหน้านี้ คือ รัฐบาลที่มีนายควง อภัยวงศ์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และนายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี มีโอกาสบริหารงานแต่เพียงสั้นๆ จึงมิได้นำ พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2489 เข้าสภาฯ รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ จึงเสนอร่าง พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2489 เข้าสภาฯ พร้อมกับร่าง พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2490

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ญัตติฯ ข้อที่ 2 ที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง” ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายเป็นทำนองตั้งข้อซักถามเกี่ยวกับ พ.ร.บ. งบประมาณของรัฐบาลว่า ไม่ได้ดุลยภาพจริงตามความหมายของข้อความ และไม่มี ส.ส. ฝ่ายค้านคนใดอภิปรายว่า ฐานะการคลังของประเทศล้มเหลวลงทุกทางอย่างไร?

นอกจากนั้นแล้ว จากการศึกษา เรื่อง การแก้ปัญหาการเงินการคลังของสมศักดิ์ นิลนพคุณ (2527) สมศักดิ์ นิลนพคุณ สรุปผลการศึกษาไว้ว่า การแก้ปัญหาการเงินการคลังของรัฐบาลชุดดังกล่าวนี้ ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

> สรุปผลในการแก้ไขปัญหาการเงินและการคลังของรัฐบาลได้ว่า รัฐบาลสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ได้ในระยะเวลาประมาณ 2 ปีหลังสงครามยุติ เพราะ เมื่อการค้าระหว่างประเทศเข้าสู่สภาพปกติ นโยบายการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและการผูกขาดการค้าข้าวของสำนักงานข้าว ทำให้รัฐบาลมีรายได้เพิ่มขึ้น ค่าของเงินบาทมีความมั่นคงในเวลาอันรวดเร็ว ถึงแม้ว่า จะมีปริมาณเงินเข้าสู่ท้องตลาดมากขึ้นทุกปี ก็ไม่มีปัญหาแต่ประการใด เพราะเป็นไปตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ (สมศักดิ์ นิลนพคุณ, 2527, น. 147)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาคำอภิปรายในญัตติข้อที่ 2 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง” แล้ว ผู้วิจัยพบว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถามข้อที่ 1 ที่ว่า “ข้อซักถามต้องมีสาเหตุมาจากความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ” ดังนั้น ข้อซักถามในประเด็นนี้จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ข้อที่ 1 ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

เมื่อข้อซักถามในประเด็นนี้ มีลักษณะคล้ายกับการพิจารณา พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี คำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรี จึงเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม หรือมีเจตนาโต้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้น คำอภิปรายในประเด็นนี้ของคณะรัฐมนตรีจึงผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ข้อที่ 1 ของคณะรัฐบาล

3. ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

ผลของสงครามทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ค่าของเงินบาทตกต่ำ สินค้ามีราคาแพง ค่าครองชีพของประชาชนจึงสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เช่น ข้าว เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น พล.อ. เนตร เขมะโยธิน (2500) ได้บรรยายสภาพเศรษฐกิจช่วงนั้นไว้ดังนี้

> ฐานะของประเทศไทยภายหลังที่สงครามได้ยุติลงแล้วนั้น แม้ว่าเราจะแก้ปัญหาในทางการเมืองผ่อนหนักเป็นเบา และรอดพ้นความหายนะ อันเนื่องจากที่จะต้องรับเคราะห์กรรมในการแพ้สงครามมาได้อย่างน่าพึงพอใจก็ดี แต่ทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ อยู่ในฐานะที่แย่มากทีเดียว ค่าของเงินบาทภายหลังสงครามตกต่ำอย่างน่าใจหาย อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทของเรากับปอนด์สเตอร์ลิงก์ของอังกฤษและดอลล่าร์อเมริกันได้เปลี่ยนแปลงไปหลายเท่าตัว ... เพราะฉะนั้น จึงไม่ต้องพึงสงสัยว่า สิ่งอุปโภคและบริโภคต่างๆ ซึ่งเราขาดแคลนและต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศนั้น จะต้องมีราคาสูงขึ้นอย่างมากมาย ในขณะเดียวกันสิ่งของต่างๆ และอาหารการกิน ซึ่งเรามีอยู่ภายในประเทศก็มีราคาสูงขึ้นด้วย เพราะ ผู้ผลิต จำเป็นต้องใช้จ่ายสูงขึ้น (เนตร เขมะโยธิน, 2500, น. 733-734)

ปัญหาค่าครองชีพสูง อันเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อ ค่าของเงินตกต่ำ รวมทั้งการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคนั้น พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ถึงกับให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ว่า “ในเรื่องแก้ปัญหาค่าครองชีพที่กำลังสูงอยู่ในปัจจุบันนี้ ถ้าทำไม่สำเร็จผมจะลาออก” (ศรีกรุง, 2489, น. 1)

ในทางแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น รัฐบาลได้ดำเนินการในหลายวิธี ซึ่งบางวิธีก็ได้ผลดี แต่บางวิธีก็ล้มเหลว เช่น รัฐบาลได้จัดตั้งองค์การสรรพาหารขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2489 โดยมีนโยบายขายสินค้าราคาถูกให้แก่ประชาชน แต่กิจการดำเนินไปได้ไม่กี่เดือน ก็ต้องเลิกกิจการในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490 ก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้เพียงไม่กี่วัน เนื่องจากการบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ในการอภิปรายในวันแรก นายควง อภัยวงศ์เกริ่นนำปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจไว้ 2 ประเด็น คือ ข้าวและสินค้าอุปโภคบริโภคขาดแคลนและมีราคาแพง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 90) นายสอ เสถบุตร ส.ส. จังหวัดธนบุรี เป็นผู้อภิปรายญัตติฯ นี้ในรายละเอียด การอภิปรายของนายสอ เสถบุตร รวมทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีที่อภิปรายซักถามและตอบชี้แจงกันต่อมาเป็นเวลาถึง 2 วัน หรือ 4 ช่วงระยะเวลาการประชุมนั้น เป็นการอภิปรายที่ออกนอกประเด็นทั้งสิ้น[23]

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านได้โจมตีเรื่องของแพง ซึ่งจะส่งผลให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น นายกรัฐมนตรีจึงตอบชี้แจงว่า ค่าครองชีพของคนไทยลดลง โดยอธิบายวิธีการคำนวณค่าครองชีพโดยละเอียด ตั้งแต่การกำหนดตัวสินค้าว่ามีกี่ชนิด สูตรในการคำนวณ ซึ่งเป็นไปตามหลักวิชาการ ท้ายที่สุด นายกรัฐมนตรีสรุปว่า “นี่ก็พอจะสรุปได้แล้วว่า ตั้งแต่รัฐบาลนี้เข้ามา เราได้ทำให้ค่าของการครองชีพลดไปได้นิดเดียว แต่ทว่าค่าครองชีพไม่ได้สูงขึ้น” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 372)

ถึงกระนั้นก็ดี ก็ยังมี ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายว่า ไม่เชื่อสถิติของคณะรัฐบาล นายกรัฐมนตรีจึงมาสรุปอภิปรายในตอนท้ายของญัตตินี้อีกครั้งหนึ่งดังนี้

> ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าเราจะไม่ทำงานกันโดยอาศัยสถิติแล้ว ก็เถียงกันไปจนกระทั่ง พ.ศ. 2500 ก็ไม่จบ มันก็จำเป็นจะต้องอาศัยสถิติ ข้าพเจ้าชักตัวอย่างให้ดูว่า คุณคึกฤทธิ์บอกกับข้าพเจ้าว่าปลาทูตัวละบาท ข้าพเจ้าก็ไม่ได้บอกว่า ท่านโกหก ท่านอาจจะซื้อปลาทูตัวละบาทจริง แต่แม่ครัวของข้าพเจ้าซื้อปลาทูตัวละ 50 สตางค์ ข้าพเจ้าก็บอกไปอย่างนั้น และที่บ้านคุณทองอินทร์ฯ บอกว่าแม่ครัวของเขาซื้อได้ 5 ตัวบาท ส่วนเสมียนของข้าพเจ้าบอกว่า 3 ตัวบาท ข้าพเจ้าก็บอกว่าอย่างนั้น ข้าพเจ้าบอกจะเอาอย่างนี้แล้วก็เถียงกันไปไม่มีที่สิ้นสุด แล้วเราก็ต้องหันเข้าไปหาสถิติ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 537-538)

เมื่อนายควง อภัยวงศ์ได้ลุกขึ้นมาอภิปรายในช่วงบ่ายของวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นช่วงที่ 5 และเป็นช่วงสุดท้ายของการอภิปรายในญัตตินี้นั้น นายควง อภัยวงศ์อภิปรายว่า พ.ร.บ. ของรัฐบาล 2 ฉบับที่ออกมาบังคับซื้อข้าวจากประชาชน เป็นต้นเหตุของการขาดแคลนข้าว ดังนี้

---

[23]โปรดดูรายละเอียดคำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ ใน “หัวข้อ 9.4.3.1 การขึ้นต้น”

> การผลิตข้าวในจังหวัดต่างๆ ของประเทศสยามเรานี้ เราจะเห็นได้ว่า ความสม่ำเสมอในทางผลิตข้าว ไม่มีการสม่ำเสมอ เมื่อไม่มีการสม่ำเสมอแล้ว เราจะเห็นได้ว่าบางจังหวัดก็ผลิตข้าวได้มากพอกิน และส่งไปให้คนอื่นกิน ส่งไปให้จังหวัดอื่นกิน หรือส่งไปขายอีกด้วย บางจังหวัดผลิตได้พอดี บางจังหวัดผลิตได้ไม่พอ ต้องอาศัยจังหวัดข้างเคียงหรือจังหวัดอื่นส่งมา เมื่อเป็นดังนี้แล้ว ข้าพเจ้าไม่มีความเห็นด้วย ในการที่รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติไปสองฉะบับ ข้าพเจ้าถือว่า พระราชบัญญัติ สองฉะบับนี้ เป็นพระราชบัญญัติทำให้เกิดขลุกขลักในปัญหาเรื่องข้าวมากขึ้นหรือไม่มากขึ้น (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 537-538)

หลังจากนั้นแล้ว คำอภิปรายของนายควงมีลักษณะที่เป็นการซักถามตลอด ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> และอีกเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าขอสะกิดท่านนายกอีกสักหน่อย...ข้าพเจ้าก็อยากเรียนถามต่อรัฐมนตรี พาณิชย์ว่า ของเหล่านี้ขึ้นด้วยเหตุผลกลใด...วิธีการจัดอาจจะขลุกขลักอะไรขึ้นมากระมัง จึงเกิดเป็นอย่างนั้นอย่างนี้...ข้าพเจ้าไม่ได้ว่าอะไรหรอก อย่างไรๆ ท่านก็เข้าใจดีอยู่ในเรื่องของอย่างนี้ ข้าพเจ้าเตือนให้เป็นการสะกิดเกา (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 500-503)

ต่อคำอภิปรายในญัตตินี้ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น นายกรัฐมนตรีก็ยอมรับว่า อาหารนั้นแพงจริง แต่สินค้าอุปโภคบริโภคอย่างอื่นๆ ถูกลง ดังนี้

> ข้าพเจ้าก็ได้ชี้แจงให้ฟังว่า ความเดือนร้อนนั้น อาหารแพงขึ้นจริง ของต่างๆ ถูกลงและของต่างๆ นี้จะถูกลงต่อไป และเมื่อถูกลงพอสมควร ก็จะได้จัดการในเรื่องอาหาร และข้าพเจ้าได้ชี้แจงไปถึงว่า นโยบายแก้ของแพงนั้นไม่ได้ล้มเหลว ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงความยากลำบากว่ามีประการใด และความยากลำบากเหล่านั้น ข้าพเจ้าได้ก้าวล่วงมาแล้วเป็นอันมาก (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 539)

ญัตตินี้ใช้เวลาประชุมกันถึง 5 ช่วงเวลาการประชุมคือ ในช่วงเวลากลางคืนของวันอังคารที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ช่วงบ่ายและช่วงกลางคืนของวันพุธที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยใช้เวลาประชุมประมาณ 19 ชั่วโมง โดยผู้ที่ขอให้ยุติญัตติฯ นี้ เพื่ออภิปรายญัตติฯ ต่อไปคือ ประธานสภาฯ เนื่องจากเห็นว่า อภิปรายกันมาเป็นเวลานานแล้ว

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุปข้อซักถามในญัตติฯ ข้อที่ 3 นี้ มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปรายดังนี้คือ

ข้อซักถาม: ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวการณ์ปัจจุบันเป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ

เหตุผลสนับสนุน: สินค้าอุปโภคบริโภคบางชนิดมีราคาแพง

ผลการวิเคราะห์ญัตติฯ ข้อที่ 3 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือข้อซักถามที่ว่า "ในทางเศรษฐกิจรัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวการณ์ปัจจุบันเป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ" ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม เพราะ ถ้ารัฐบาลดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ จนทำให้ประชาชนเดือดร้อนในการดำรงชีวิต ก็ถือได้ว่ารัฐบาลคณะนั้น ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนที่ว่า "สินค้าอุปโภคบริโภคบางชนิดมีราคาแพง" ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถามหรือไม่?

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 คือ หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวเป็นเหตุผลวิบัติประเภท การด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ (hasty generalization/ jumping to conclusion) โดยผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น คณะรัฐมนตรียอมรับว่าเป็น "ความจริง" แต่ฝ่ายรัฐบาลก็ยกสถิติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยอภิปรายว่า ดัชนีค่าครองชีพลดลง ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่าการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน เพราะ คณะรัฐบาลนำราคาสินค้าที่เป็นตัวแปรวัดดัชนีค่าครองชีพทุกชนิดมาคำนวณ ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านยกตัวอย่างสินค้าราคาแพงบางชนิดเท่านั้น โดยสรุป การใช้เหตุผลในการซักถามและตอบชี้แจงในญัตติที่ 3 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล ส่วนการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาลเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

4. การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยอ้างว่า ถูกญี่ปุ่นบังคับให้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างไม่เต็มใจ และในระหว่างสงคราม เสรีไทยทั้งภายในและนอกประเทศก็ได้ให้ความช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรในการรบกับกองทัพญี่ปุ่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวประเทศไทย จึงไม่แพ้สงครามไปกับญี่ปุ่น แต่เพื่อแลกกับการไม่แพ้สงคราม ประเทศไทยต้องยอมเซ็นสัญญา "ความตกลงสมบูรณ์แบบ" กับประเทศอังกฤษ สัญญาข้อหนึ่งซึ่งในระยะต่อมา ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจและการครองชีพของประชาชนอย่างมาก ก็คือ ต้องส่งข้าวให้ประเทศอังกฤษโดยไม่คิดมูลค่าเป็นจำนวน 1 ล้าน 5 แสนตัน ภายในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2490 สัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบนั้น ลงลายมือชื่อในสัญญากันเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 ในขณะที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี

ต่อมาในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ในสมัยรัฐบาลที่มีนายปรีดี พนมยงค์เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการแก้ไขข้อตกลงในสัญญาสมบูรณ์แบบดังกล่าว จากการส่งข้าวให้โดยไม่คิดมูลค่า มาเป็นการขายข้าวให้อังกฤษจำนวน 1 ล้าน 2 แสนตัน ในราคาตันละ 12 ปอนด์ 14 ชิลลิง ภายในเวลา 12 เดือน ถ้าส่งไม่ครบตามกำหนดเวลา รัฐบาลไทยต้องส่งข้าวจำนวนที่เหลือให้โดยไม่คิดมูลค่า (ดิเรก ชัยนาม, 2509, น. 579-580)

เมื่อถึงสมัยรัฐบาลชุด พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการแก้ไขข้อตกลงในสัญญาสมบูรณ์แบบอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2489 โดยลดจำนวนข้าวที่จะขายลงมาเหลือ 6 แสนตัน และเพิ่มราคาขึ้นเป็นตันละ 20 ปอนด์ โดยมีกำหนดการส่งข้าวตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2490 ถ้าส่งไม่ครบตามกำหนดเวลา รัฐบาลไทยต้องส่งข้าวจำนวนที่เหลือให้โดยไม่คิดมูลค่า (สุชิน ตันติกุล, 2515, น. 29)

เพื่อที่จะทำตามสัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบ พร้อมกับก็หารายได้ให้รัฐบาลไปในคราวเดียวกัน นายกรัฐมนตรีได้อภิปรายไว้ตอนหนึ่งว่า

> ส่วนความยากลำบากนั้น เป็นเรื่องที่เราช่วยไม่ได้ ถ้าเราจะเอาเงินสักพันล้าน เราจะต้องวางการควบคุมทุกจังหวัด และเราจะต้องออกบัตรปันส่วนข้าว ความมุ่งหมายทั้งหมดนี้คืออะไร ความมุ่งหมายนี้ก็คือ การเอาเงินเข้าสู่ประเทศเป็นพันๆ ล้าน ทีนี้ ความเดือดร้อน ในลักษณะอย่างนั้น รัฐบาลก็รับว่า มีความเดือดร้อน ไม่ใช่รับว่าจะไม่เดือดร้อน เพราะได้มีการบังคับด้วยประการต่างๆ รัฐบาลไม่ได้ว่า ราษฎรไม่เดือดร้อน แต่เป็นการเดือดร้อน ที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นความเดือดร้อน ที่เราจำเป็นจะต้องกระทบกระเทือน ถ้าเราจะหวังประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 575-576)

ในเมื่อนายกรัฐมนตรีมีนโยบายดังกล่าว รัฐบาลจึงเลือกวิธีบังคับซื้อข้าวจากประชาชนด้วยการออกกฎหมายจำนวน 2 ฉบับคือ พ.ร.บ. สำรวจและห้ามกักกันข้าว พ.ศ. 2489 และ พ.ร.บ. การค้าข้าว พ.ศ. 2489 การกระทำดังกล่าวของรัฐบาล ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนข้าวในบางจังหวัดที่มีพื้นที่ในการทำนาน้อย หรือ อาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากการทำนา เช่น ภาคใต้ เป็นต้น โดยเฉพาะในจังหวัดพระนครและธนบุรี ประชาชนถึงกับต้องใช้บัตรปันส่วนซื้อข้าว

ผลกระทบจาก พ.ร.บ. ทั้ง 2 ฉบับข้างต้นอีกประการหนึ่งคือ ราคาข้าวในตลาดต่างประเทศสูงกว่าราคาข้าวภายในประเทศประมาณสิบถึงยี่สิบเท่า (Coast, 1953, p. 36) โดยเฉพาะในแถบประเทศมาเลเซีย ราคาข้าวประมาณตันละ 200 - 500 ปอนด์ (Reeve, 1951, p. 70) ราคาข้าวที่แตกต่างกันนั้น จึงทำให้มีการลักลอบนำข้าวไปขายต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งอินแกรม (Ingram, 1954, p. 165) เห็นว่าข้าวที่ถูกลักลอบส่งออกนอกระหว่างปี พ.ศ. 2489-2490 น่าจะมีจำนวนเท่ากันหรืออาจจะมากกว่าข้าวที่รัฐบาลไทยส่งให้อังกฤษตามสัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบเสียอีก ซึ่งก็เป็นสาเหตุให้ข้าวภายในประเทศขาดแคลนมากยิ่งขึ้น

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่ออภิปรายวันแรก นายควง อภัยวงศ์ ไม่เกริ่นนำ 2 ญัตติคือ ญัตตินี้กับญัตติข้อที่ 6 ที่ว่า “ไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควรทำให้ข้าราชการขาดกำลังน้ำใจที่จะปฏิบัติราชการ” ญัตติฯ นี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเป็นผู้อภิปรายเปิดญัตติฯ เป็นคนแรก โดยอภิปรายว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถสร้างความเชื่อถือให้กับต่างประเทศ เนื่องจากไม่สามารถกระทำตามสัญญาขายข้าวลงวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ซึ่งสัญญาว่าจะส่งข้าวให้อังกฤษเป็นจำนวน 1 ล้าน 2 แสนตัน แต่ส่งให้เพียง 6 แสนตัน จึงทำให้หนังสือพิมพ์สิงคโปร์ฟรีเปรสส์ลงข่าวโจมตี ทำให้เสียชื่อเสียงของประเทศชาติ ดังคำอภิปรายตอนหนึ่งดังนี้

> ยิ่งกว่านั้น หนังสือพิมพ์สิงคโปร์ฟรีเปรสส์ ฉะบับลงวันที่ 16 เมษายน 2490 ยังประณามประเทศไทยว่า ต้องประสพความล้มเหลว ในการจัดส่งข้าวไปยังเพื่อนบ้านที่ขาดแคลน เพราะเป็นราชอาณาจักรที่เต็มไปด้วยคนคดโกงและคนตลบแตลง (Cooles and Bluffers) หนังสือพิมพ์ฉะบับนี้ ได้กล่าวต่อไปว่าเราจะมีความยินดีเป็นอันมาก ถ้ารัฐบาลไทยสามารถกู้เกียรติกลับคืนมาได้ แต่ถ้าเราจะมัวรอให้รัฐบาลไทยฉลาดขึ้น ตลอดจนทำตัวอย่างอันดีให้คนปฏิบัติตามและบังคับกฎหมาย เพื่อปราบปรามพวกโสณทุจริต พวกค้าตลาดมือค้ากำไรเกินควร และลักลอบหนีภาษีเหล่านี้แล้ว ก็น่ากลัวว่า พวกเราจะหิวจนไส้

> แห้ง ตามที่รัฐบาลไทยสัญญาว่าจะส่งข้าวหกแสนตันภายในเดือนสิงหาคมนั้น หนังสือพิมพ์ฉะบับนี้ ไม่เชื่อว่าจะส่งทัน (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 566)

ในการตอบชี้แจงข้อซักถามของญัตติทั้ง 7 ข้อ ยกเว้นญัตติข้อนี้นั้น นายกรัฐมนตรีจะตอบชี้แจงด้วยความยินดีและเห็นว่า ข้อซักถามหรือญัตติฯ เหล่านั้นมีน้ำหนักและเหตุผลพอสมควร มีเพียงญัตติฯ นี้เท่านั้นที่นายกรัฐมนตรีแสดงความไม่ยอมรับ โดยอภิปรายว่า "ข้าพเจ้าคิดว่า ในบรรดาญัตติของพรรคประชาธิปัตย์ทั้งหมด ที่ได้เสนอมานี้ ไม่มีเรื่องไหนจะเหลวไหลเท่ากับเรื่องนี้" (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 570-571) นอกจากนั้นแล้ว นายกรัฐมนตรียังตอบชี้แจงว่า นโยบายการต่างประเทศนั้น ท่านมีความมั่นใจที่สุดว่า ได้ดำเนินการไว้เป็นอย่างดีแล้ว ดังนี้

> ในแง่กิจการด้านกระทรวงการอื่นๆ นั้น ข้าพเจ้ายอมรับว่า ได้ทำอะไรบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งอาจจะ มีการผิดพลาดไปบ้าง หรือทำไม่สำเร็จสมตามความมุ่งหมายบ้าง แต่ทว่า ที่ทำได้เพียงนั้น หรือทำไปไม่ได้นั้น ก็เพราะเหตุว่า มันมีอุปสรรคมีเหตุการณ์ต่างๆ ข้าพเจ้าก็ได้ขอความเป็นธรรมแก่ราษฎรว่า เรื่องมันเป็นอย่างนี้ และข้าพเจ้าไม่เคยปฏิเสธความรับผิดเลย แต่ข้าพเจ้าขอเรียนด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงๆ ว่า ข้าพเจ้าภูมิใจนโยบายการต่างประเทศเป็นอย่างมาก เพราะว่าตลอดระยะเวลา ที่รัฐบาลนี้ได้เข้าบริหารงานแล้ว เราได้จัดการในเรื่องนโยบายการต่างประเทศไปอย่างสวยสดงดงาม (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 630-631)

ญัตตินี้ ใช้เวลาประชุมกันในช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันศุกร์ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยใช้เวลาประชุมประมาณ 4 ชั่วโมง ผู้ขอให้ยุติการอภิปรายประเด็นนี้ คือประธานสภาฯ โดยเห็นว่า เหมาะสมที่จะหยุดพักและอภิปรายญัตติต่อไปเมื่อเริ่มประชุมกันใหม่

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อซักถามในญัตติฯ ข้อที่ 4 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปรายดังนี้คือ

ข้อซักถาม: การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้

เหตุผลสนับสนุน: รัฐบาลส่งข้าวไปขายไม่ทันตามสัญญา

เหตุผลสนับสนุน: ทำให้หนังสือพิมพ์สิงคโปร์ฟรีเปรสส์ลงข่าวโจมตีรัฐบาล

ผลการวิเคราะห์ญัตติข้อที่ 4 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือข้อซักถามที่ว่า “การต่างประเทศรัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม เพราะถ้ารัฐบาลใด ทำให้ต่างประเทศไม่เชื่อถือแล้ว อาจจะส่งผลให้การติดต่อค้าขายดำเนินไปไม่สะดวก หรืออาจจะถูกตัดความสัมพันธ์ทางการค้า ซึ่งจะส่งผลเสียหายร้ายแรงแก่ประเทศและประชาชนได้ ดังนั้น ญัตติ/ข้อซักถามนี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนที่ว่า “รัฐบาลส่งข้าวไปขายไม่ทันตามสัญญาทำให้หนังสือพิมพ์ สิงคโปร์ฟรีเปรสส์ลงข่าวโจมตีรัฐบาล” ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถาม หรือขัดแย้งกันเองหรือไม่?

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

กรณีการส่งข้าวไม่ทันสัญญานั้น ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนข้อที่ 1 คือ ไม่ได้เกิดจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล กล่าวคือ กรณีการส่งข้าวไม่ทันสัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบนั้น เป็นเหตุสุดวิสัยของรัฐบาลที่ยอมรับได้ เพราะ สัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบนั้น กำหนดราคาข้าวของไทยต่ำกว่าราคาข้าวในตลาดโลกมาก จึงมีการลักลอบขายข้าวออกนอกประเทศ และผลของการส่งข้าวไม่ทันนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อธิบายให้เห็นชัดเจนว่าส่งผลเสียต่อผลประโยชน์อันร้ายแรงต่อประชาชนอย่างไร

ในอันที่จริงแล้ว สัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบ เป็นสัญญาที่ต้องการกดราคาข้าวภายในประเทศให้ต่ำลง โดยประเทศอังกฤษต้องการกำไรที่สูงสุด เพราะ การที่มีพ่อค้าชาวไทยลักลอบขายข้าวในตลาดมืด ก็นำข้าวไปขายที่มาเลเซียหรือสิงคโปร์นั่นเอง ก็เป็นการขายข้าวซึ่งทำให้ประชากรของทั้ง 2 ประเทศนั้นก็ได้บริโภคข้าวเช่นเดียวกัน แต่ประเทศอังกฤษไม่ได้รับผลประโยชน์ต่อการกระทำดังกล่าวเท่านั้น และการกระทำดังกล่าวนั้น น่าจะทำให้ชาวนาขายข้าวได้ราคาสูงขึ้นด้วยซ้ำไป

กรณีที่ ส.ส. ฝ่ายค้านอ้างว่า หนังสือพิมพ์ของประเทศสิงคโปร์โจมตี จึงทำให้ต่างประเทศไม่เชื่อถือประเทศไทยนั้น ไม่ผ่านเกณฑ์ความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 เพราะเป็นเหตุผลวิบัติ (fallacy) ประเภทการสรุปจากข้อมูลซึ่งไม่เป็นตัวแทนที่ถูกต้อง (unrepresentative

generalization) เพราะ การแสดงความไม่น่าเชื่อถือของต่างประเทศนั้น ถ้าเป็นมติขององค์การสหประชาชาติ หรือคำตำหนิจากกระทรวงการต่างประเทศของประเทศต่างๆ ข้อมูลจึงพอจะมีน้ำหนักพอให้พิจารณา

ในกรณีนี้ ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายว่า "ต่างประเทศประณามประเทศไทย" แทนคำว่า "ต่างประเทศไม่เชื่อถือ" แล้วก็จะเป็นเหตุผลวิบัติ (fallacy) ประเภทการด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ (hasty generalization/ jumping to conclusion) เนื่องจาก มีหนังสือพิมพ์ต่างประเทศเพียงฉบับเดียวของประเทศสิงคโปร์ "ประณาม" รัฐบาลของไทยเท่านั้น เมื่อเหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี จึงทำให้ญัตติ/ ข้อซักถามไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปด้วย ดังนั้น การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้จึงไม่สมเหตุสมผล

สำหรับคำตอบชี้แจงของรัฐบาลเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล เนื่องจากรัฐบาลอภิปรายถึงอุปสรรคในการส่งข้าวนั้นเป็นอย่างไร? และในการส่งข้าวขายต่างประเทศนั้น ประเทศไทยมิได้ดำเนินการโดยเอกเทศ แต่มีคณะกรรมการร่วมไตรภาคีจากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศไทยดำเนินการอยู่

<u>5. รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน</u>

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

<u>1) บริบทของสถานการณ์</u>

เป็นที่ทราบกันดีว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (Patron-client relationship) ฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรมมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่ง อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (2545, น. 7) เห็นว่า นักวิชาการส่วนมากก็ยอมรับว่า มีระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบอุปถัมภ์ในแวดวงของข้าราชการ ยังคงมีอยู่ชัดแจ้ง การช่วยเหลือพวกพ้อง คนที่สนิทสนมกันมากกว่าคนอื่น จึงคงมีอยู่ในรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย

<u>2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง</u>

ในการโหมโรงเมื่อวันแรกของการอภิปรายนั้น นายควง อภัยวงศ์เกริ่นนำไว้ว่า "ในปัญหาเรื่องข้าราชการ ข้าราชการก็มีปัญหาว่า ในส่วนราชการต่างๆ นั้น การถอดถอน การย้าย การอะไร ดูๆ เหมือนเป็นไปตามอารมณ์" (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 9) เมื่อถึงเวลาอภิปรายลงในรายละเอียดของญัตติฯ ข้อนี้ เป็นหน้าที่ของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ส.ส. จังหวัดลำปาง

พรรคประชาธิปัตย์ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ได้ยกตัวอย่างการย้ายผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดลำปาง เป็นต้น มาเป็นเหตุผลสนับสนุน โดยนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ สรุปข้อเสียของการกระทำดังกล่าวของรัฐบาลไว้ว่า

> การกระทำเช่นนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นการเสียหายต่อราชการแผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง และข้าราชการ ประจำที่ถูกเบียด หรือว่าได้รับความอยุตติธรรมจากอำนาจแซกแซงในทางการเมือง ย่อมเสียกำลังน้ำใจที่จะปฏิบัติงาน ไม่สามารถที่จะวางตัวให้เป็นกลางและปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เต็มที่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 660)

ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายหลังจากนั้น ก็อภิปรายยกตัวอย่างว่า มีการย้ายข้าราชการ ซึ่งทำให้ข้าราชการเหล่านั้น หมดกำลังใจในการทำงาน แต่ไม่มี ส.ส. คนใดอภิปรายว่า ผลเสียหายจากการย้ายข้าราชการเหล่านั้น ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างไร?

ในการตอบชี้แจงของคณะรัฐบาล พ.อ. ช่วง เชวงศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ทำหน้าที่กล่าวตอบชี้แจง โดยมีคำอภิปรายตอนหนึ่งว่า

> ปัญหาที่เรียกว่า การแซกแซงของรัฐมนตรีนั้น ข้าพเจ้าอยากจะเรียน รัฐบาลนี้ก่อนเปลี่ยนแปลง การปกครองมาแล้วนั้น ว่าทำไมจะแยกหน้าที่การเมืองของรัฐมนตรีให้พ้นจากงานประจำนั้นไม่ได้เสียที เราพูดกันมาเป็นเวลานมนาน และไม่สามารถจะจัดการในเรื่องนี้ได้ เพราะกฎบัตรกฎหมายออกจากสภานี้ก็หลั่งไหลออกไปให้ผูกมัดกับรัฐมนตรีเกี่ยวข้องการหน้าที่ราชการต่างๆ นั้นยิ่งขึ้น ... ปัญหาแยกการเมืองกับการประจำนั้นเป็นปัญหายากที่สุด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 668)

สำหรับนายกรัฐมนตรีเห็นว่า การอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นเป็นเรื่องข้อเท็จจริง ซึ่งคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านบางคนก็มีเหตุผล บางคนก็ไม่มีเหตุผล แต่มันไม่ใช่เป็นเรื่องของนโยบาย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 715) แต่นายกรัฐมนตรีก็ยอมรับว่า ยังแบ่งแยกอำนาจของข้าราชการเมืองกับข้าราชการประจำออกจากกันได้ยากเช่นเดียวกับคำอภิปรายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เนื่องจากมีการปฏิบัติกันมานานแล้ว และตัวของข้าราชการการเมืองก็คิดว่า ตนเองมีอำนาจที่กระทำได้ ดังนี้

> การที่ผู้แทนราษฎรเข้าไปหารัฐมนตรี ขอย้ายข้าหลวง และผู้แทนราษฎรไปต่างจังหวัด แล้วไปยุ่มย่ามกับกิจการบริหาร ไปทำอะไรต่ออะไรมันก็มี แม้แต่รัฐมนตรี

> ก็เหมือนกัน อย่างนี้ไม่ใช่ว่าไม่มี ข้าพเจ้าก็รับว่ามีเหมือนกัน แต่ทว่ามันเป็นการที่เรียกว่า ยังไม่เข้าระเบียบแบบแผน การกระทำนั้น ก็ทำด้วยเข้าใจว่ามีอำนาจหรือมีความรับผิดชอบ ในประการเหล่านั้นอยู่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 751-752)

การอภิปรายในญัตตินี้ อภิปรายกัน 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงกลางคืนของวันศุกร์ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 และช่วงเช้าของวันเสาร์ที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 รวมใช้เวลาในการประชุมประมาณ 5 ชั่วโมง นายสานนท์ สายสว่าง ส.ส. จังหวัดนครปฐม เป็นผู้ขอให้ปิดการอภิปรายดังนี้

> ข้าพเจ้าฟังมาตลอดเวลา ปัญหาก็มีว่า มีทั้งข้อเท็จจริง และทั้งเท็จและจริง ทั้งก็ไม่มีหลักฐาน และท่านนายกก็ยอมรับว่า ความแซกแซงมีอยู่...เรื่องนี้พูดกันไปกี่วัน ก็มีเรื่องพูดกันไปได้ ถูกใจก็ว่าดี ไม่ถูกใจก็ว่าไม่ดี บอกว่าเลวอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นเรื่องของพวกเราที่จะไปว่ากันได้ เพราะฉะนั้น ท่านนายกก็ได้บอกแล้วว่า อยู่ที่การปฏิบัติไม่ใช่อยู่ที่เราจะเขียนกฎหมายที่ไหนอย่างไร... เท่าที่พูดกันมาข้าพเจ้ายังมองไม่เห็นว่า จะเป็นผลดีแก่ชาติและประชาชนอย่างไร เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าก็ย่อมจะกล่าวได้ว่า หาสาระมิได้ อนึ่งเครื่องวิทยุของประชาชน จะเสียหมดแล้ว เพราะเปิดฟังมาหลายวันหลายคืน ข้าพเจ้าจึงขอเสนอให้ยุตติการอภิปรายในประเด็นข้อนี้เสียที ถ้าใครเห็นด้วยขอให้รับรอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 756-758)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อซักถามในญัตติข้อที่ 5 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปรายดังนี้คือ

ข้อซักถาม: รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน

เหตุผลสนับสนุน: การย้ายข้าราชการทำให้ข้าราชการหมดกำลังใจในการทำงาน

ในการวิเคราะห์การใช้เหตุผลของข้อซักถามที่ผ่านมา ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ญัตติหรือข้อซักถามก่อน แล้วต่อมาจึงจะวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุน แต่ในญัตติที่ว่า “รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน” นี้ ต้องพิจารณาทั้ง

ญัตติ/ข้อซักถามกับเหตุผลสนับสนุนพร้อมๆ กันไป เพราะข้อความของญัตติ/ข้อซักถามเองยังมีความกำกวม ต้องอาศัยการตีความจากเหตุผลสนับสนุนด้วย

เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้วพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อธิบายให้เห็นว่า การย้ายข้าราชการประจำที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น ส่งผลเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างไร ส.ส. ฝ่ายค้านอธิบายเพียงแต่ว่า มีการโยกย้ายข้าราชการประจำ เพราะรัฐมนตรีเข้าไปจัดการหรือแทรกแซงเท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเหตุผลสนับสนุนของญัตตินี้ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนถึง 2 ข้อคือ ข้อที่ 1 และข้อที่ 3 ดังนี้

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

สำหรับการตอบชี้แจงของคณะรัฐบาลนั้น เนื่องจากทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและนายกรัฐมนตรีก็ยอมรับว่า มีการกระทำเช่นนั้นจริง เนื่องจากข้าราชการการเมืองคนนั้นๆ คิดว่ากระทำได้ เพราะแนวคิดการแยกข้าราชการเมืองออกจากข้าราชการประจำเพิ่งจะมีการนำมาใช้ ซึ่งก็สอดคล้องกับคำอภิปรายของ ส.ส. อีก 2 ท่านดังนี้

นายพร มากวงศ์ ส.ส. จังหวัดอุทัยธานี พรรคสหชีพ กล่าวว่า

> ข้าราชการประจำกับข้าราชการฝ่ายการเมืองนั้น เป็นการแยกกันไม่ออก ทั้งนี้ท่านสมาชิกและประชาชนทั้งหลาย ที่ยินได้ฟัง ก็ย่อมเข้าใจกันดีอยู่ว่า มันแยกกันไม่ออก...ข้าราชการฝ่ายการเมืองหรือรัฐมนตรีนั่นเอง ทำการใดเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลในนโยบายของกระทรวงนั้นๆ แต่มีเหตุกระทบกระเทือนข้าราชการฝ่ายใดๆ ก็ไม่สำเร็จสมฤทธิ์ผลได้ รัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้นๆ ก็สามารถที่จะโยกย้ายผลัดเปลี่ยนอย่างนี้ ท่านทั้งหลายจะยอมรับหรือไม่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 672)

และนายเลื่อน พงษ์โสภณ ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา พรรคสหชีพ กล่าวว่า

> อย่างไรก็ตาม เวลาก็เหลือน้อยเต็มทีแล้ว เพราะฉนั้นข้าพเจ้าขอสรุปเพียงเล็กน้อยว่า การแซกแซง ก็ได้แซกแซงกันมาแล้วตั้งแต่บรมโบราณ นับตั้งแต่สมัยโน้นมา เพราะว่า การเมืองกับข้าราชการประจำนั้น แยกกันไม่ออกทุกรัฐบาล จะแยกออกอย่างไร เพราะมันทำงานติดต่อซึ่งกันและกัน แต่ว่าคำว่า

> แซกแซงนั้น ไม่ได้หมายความ ว่า แยกกัน คือ หมายความว่าแซกแซงในสิ่งซึ่งปฏิบัติผิดกฎหมาย ถ้าสิ่งใด ซึ่งแซกแซงเข้าไปนั้น เป็นประโยชน์ผลดีผลงามแก่ชาติแก่ประเทศแล้วว่าไป แล้วถ้าหากว่า สิ่งใดมันจะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความพินาศฉิบหายมาสู่บ้านเมือง อันเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ที่อนุชนรุ่นหลัง ยังจะทำต่อไปแล้ว อย่างนั้นข้าพเจ้าหมายความว่าขอให้ท่านเลิกเสียเถอะ แต่ถ้าหากว่า ท่านไม่ได้ทำจริงก็แล้วไป ข้าพเจ้าขออภัย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 710-711)

ในเมื่อคำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรีก็ยอมรับว่า มีการกระทำดังข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านจริง เพราะรัฐมนตรีคนนั้นๆ คิดว่าตนเองมีอำนาจที่จะกระทำได้ เนื่องจากแนวคิดการแยกข้าราชการเมืองออกจากข้าราชการประจำ เพิ่งจะมีการนำมาใช้ ดังนั้น คำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรีจึงเป็นคำอภิปรายที่มีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

โดยสรุป เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนข้อที่ 1 และข้อที่ 3 ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี จึงทำให้ญัตติ/ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ข้อที่ 1 ไปด้วย การใช้เหตุผลในญัตติฯ ข้อนี้ของ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล ส่วนการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาลเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

<u>6. รัฐบาลไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควรทำให้ข้าราชการขาดกำลังน้ำใจที่จะปฏิบัติราชการ</u>

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

<u>1) บริบทของสถานการณ์</u>

สถานการณ์ของข้าราชการก็เป็นเช่นเดียวกับสถานการณ์ของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ ที่ได้อธิบายมาก่อนหน้านี้แล้ว กล่าวคือ ผลของสงครามทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ค่าของเงินบาทตกต่ำ สินค้ามีราคาแพง ค่าครองชีพของประชาชนจึงสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็หมายถึงว่าค่าครองชีพ ของข้าราชการก็ต้องสูงขึ้นไปด้วย ประชาชนมีความลำบากเช่นไร ข้าราชการก็ประสบความลำบากเช่นนั้น ข้อซักถามนี้เกี่ยวข้องกับนโยบาย ข้อที่ 3 ของรัฐบาล[24]ซึ่งเป็นรายละเอียดนโยบายของกระทรวงการคลัง ซึ่งมีข้อความดังนี้

---

[24]ดูรายละเอียดนโยบายของรัฐบาลในภาคผนวก ข นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2490

> 3. การคลัง รัฐบาลนี้ มีนโยบายสืบเนื่องและสอดคล้องกับรัฐบาลก่อน ในอันที่จะปรับปรุงการคลังของประเทศ โดยจะจัดทำงบประมาณของแผ่นดินให้เป็นดุลยภาพ เพื่อเสถียรภาพแห่งเงินตราทั้งจะได้จัดหาเงินมาบูรณะบ้านเมือง และหาทางช่วยเหลือฐานะข้าราชการให้ดียิ่งขึ้น (คำแถลงนโยบายของรัฐบาล คณะรัฐมนตรี คณะที่ 17 พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี อ้างถึงใน นนทพันธ์ ภักดีผดุงแดน, 2543, น. 88-93)

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ญัตติฯ นี้เป็นอีกญัตติฯ หนึ่ง ที่นายควง อภัยวงศ์ไม่ได้เกริ่นนำหรืออารัมภบทเอาไว้ในการอภิปรายเมื่อวันแรก ญัตตินี้หลวงอังคนานุรักษ์ ส.ส. จังหวัดมหาสารคามเป็นผู้อภิปรายเปิดญัตติฯ แต่หลวงอังคนานุรักษ์ อภิปรายออกนอกประเด็นไปว่า ข้าราชการขาดกำลังใจในการทำงาน เพราะปัญหาค่าครองชีพกับไม่ได้รับความยุติธรรม (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 759-765) ร.ต.ท. สุริยน ไรวา ส.ส. จังหวัดนราธิวาส จึงมาอภิปรายเปิดญัตติซ้ำอีกครั้งหนึ่ง โดยมีคำอภิปราย ส่วนที่สำคัญดังนี้

> ข้าพเจ้าได้พิจารณานโยบายของรัฐบาล ที่แถลงมาแล้ว มีหลายหน้ากระดาษ รู้สึกว่า นโยบายที่แถลงมาก็ดีทั้งนั้น แต่ว่าลืมหลักสำคัญไปประการหนึ่ง คือไม่มีข้อไหน ที่จะบอกว่าปรับปรุงฐานะของข้าราชการให้ดีขึ้น ... ครั้นต่อมา รัฐบาลก็ได้ช่วยเหลือ ข้าราชการ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นและข้าพเจ้า รับว่า เป็นประโยชน์บ้าง แต่ไม่มาก ก็มีว่าเพิ่มเงินเดือนอย่างชั้นผู้น้อยก็เพิ่ม 15 บาท แล้วก็ช่วยเหลือให้ลูกหลานข้าราชการได้เรียนหนังสือโรงเรียนรัฐบาลฟรี รถไฟครึ่งราคา ป่วยเจ็บรักษาที่โรงพยาบาลได้ฟรีเช่นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่ามันไม่ช่วยเหลือให้ฐานะข้าราชการดีขึ้นเลย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 770-771)

นายวิจิตร ลุลิตานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ตอบว่า การช่วยเหลือข้าราชการนั้นได้ทำแล้วโดยกำหนดไว้ทั้งในนโยบายของรัฐบาลและกำหนดไว้ในการจัดทำงบประมาณ ดังนี้

> สำหรับข้อเปิดอภิปรายในประการข้อ 6 นี้ เกี่ยวกับด้วยฐานะของข้าราชการ ซึ่งทางพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้กล่าวว่า ทางรัฐบาลนั้นไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการ นั้น รัฐบาลได้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญจริง ถึงได้เขียนไว้ในนโยบายทีเดียว ในนโยบายกระทรวงการคลัง ถ้าท่านอ่านดูในวรรคสุดท้าย ... ข้าพเจ้า

> มีตัวเลขแสดงให้เห็นว่าอย่างเช่นในปี 2488 เรามีรายจ่ายที่จะช่วยเหลือฐานะของข้าราชการ เรามีเงินช่วยเพียง 60 ล้านบาท และในปี 2489 เราได้กำหนดให้ถึง 280 ล้านบาท และในปี 2490 เราได้เพิ่มขึ้นเป็น 350 ล้านบาท ... นี่รัฐบาลได้ทำถึงอย่างนี้แล้วจะเรียกว่ารัฐบาลไม่ช่วยเหลือข้าราชการอย่างไรได้ ... เพราะฉะนั้นในเรื่องการช่วยเหลือฐานะข้าราชการนั้น ข้าพเจ้าคิดว่ารัฐบาลนี้ ได้ทำเต็มแล้วตามนโยบายและได้ช่วยเหลืออย่างชัดแจ้งจริงจัง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 783-786)

การอภิปรายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังดังกล่าว ทำให้นายใหญ่ ศวิตชาติ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ พรรคประชาธิปัตย์ลุกขึ้นมาแก้ตัวให้กับ ส.ส. ของฝ่ายค้านว่า "ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ติว่า รัฐบาลนี้ไม่ได้ช่วยข้าราชการ ข้าพเจ้ารับว่าช่วย แต่ว่า รัฐบาลนี้ยังทำไม่ถึงนโยบายที่จะทำให้ฐานะของข้าราชการดีขึ้น พอมีจิตต์ใจทำงาน" (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 802)

ญัตติฯ นี้ใช้เวลาประชุมเพียงช่วงเวลาเดียวคือ ช่วงบ่ายของวันเสาร์ที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยใช้เวลาประชุมประมาณ 3 ชั่วโมงครึ่ง โดยประธานสภาฯ กล่าวว่า เรื่องนี้มีประเด็นอยู่นิดหน่อย และสอบถามที่ประชุมว่า ผู้ใดไม่เห็นด้วยกับการเสนอปิดอภิปรายในประเด็นนี้บ้าง ปรากฏว่าไม่มีใครยกมือคัดค้าน

3) ผลการวิเคราะห์

โดย สรุปข้อซักถามในญัตติข้อที่ 6 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปรายดังนี้คือ

ข้อซักถาม: รัฐบาลไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควรทำให้ข้าราชการขาดกำลังน้ำใจที่จะปฏิบัติราชการ

เหตุผลสนับสนุน: รัฐบาลช่วยเหลือข้าราชการไม่มากพอ

ในการพิจารณาญัตติ/ข้อซักถามที่ว่า "รัฐบาลไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควรทำให้ข้าราชการขาดกำลังน้ำใจที่จะปฏิบัติราชการ" ก็เช่นเดียวกันกับการพิจารณาญัตติข้อที่ 5 ที่ผ่านมา ก็คือ ต้องพิจารณาทั้งญัตติ/ข้อซักถามกับหลักฐานสนับสนุนไปพร้อมๆ กัน

เมื่อวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนปรากฏว่า คำอภิปรายส่วนที่เป็นเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับญัตติ/ข้อซักถาม กล่าวคือ ญัตติ/ข้อซักถามมีความหมายว่า "รัฐบาลไม่ช่วยเหลือข้าราชการ" แต่เหตุผลสนับสนุนกลับอภิปรายว่า "รัฐบาลช่วยเหลือข้าราชการแต่ไม่มากพอ"

เมื่อเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับญัตติ/ข้อซักถาม การใช้เหตุผลในญัตติฯ นี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 ที่ว่า “เหตุผลสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน”

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านในญัตตินี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์ความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปด้วย โดยสรุป การใช้เหตุผลในการซักถามและตอบชี้แจงในญัตติที่ 5 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล ส่วนการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาลเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

7. ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

เมื่อพิจารณาจากเงื่อนไขของการมี ส.ส. แต่งตั้งในรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2475) ที่ว่า “เมื่อจำนวนราษฎรทั่วพระราชอาณาเขตได้สอบไล่วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งและอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น สมาชิกประเภทที่ 2 เป็น อันไม่มีอีกต่อไป”

ก็น่าจะเป็นหลักฐานได้ชัดเจนว่า การปฏิรูปการศึกษาที่พยายามจัดทำมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ก็ยังจัดไม่ทั่วถึงทั้งประเทศ เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น โรงเรียนต่างๆ ในกรุงเทพมหานครบางส่วนถูกใช้เป็นที่อยู่ของกองทหารญี่ปุ่น ในระยะเริ่มต้นสงคราม และถูกใช้เป็นที่กักกันทหารญี่ปุ่นเมื่อช่วงหลังสงคราม ดังเช่นที่เกษม ศิริสัมพันธ์ ซึ่งเป็นนักเรียนของโรงเรียนวชิราวุธบรรยายถึงความหลังว่า ตนเองต้องไปเรียนชั้นมัธยม 5 ที่โรงเรียนอำนวยศิลป์ เพราะ “จนเสร็จสงคราม โรงเรียนวชิราวุธก็ยังไม่เปิด เพราะได้กลายเป็นค่ายกักกันทหารญี่ปุ่นที่แพ้สงครามไปแล้ว” (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2545, น. 26)

นอกจากนั้น โรงเรียนต่างๆ ก็ยังถูกจัดให้เป็นที่พักของทหารสัมพันธมิตรในระยะปลายสงครามอีกด้วย จึงทำให้ชำรุดเสียหายเป็นอันมาก โดยมิต้องคำนึงถึงว่าโรงเรียนเหล่านั้นได้ถูกอำนาจของระเบิดทำลายให้เสียหายไปบ้าง จึงทำให้สภาพการศึกษาของนักเรียนตกอยู่สภาพย่ำแย่ขึ้นไปอีก

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ในการอารัมภบทเพื่อเข้าสู่ญัตติฯ นี้นั้น นายควง อภัยวงศ์อภิปรายว่า นักเรียนไม่มีที่เรียน เมื่อกลับมาอภิปรายในเนื้อหาอีกครั้งในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 นายควงก็อภิปรายถึงปัญหา 3 ประการ คือ นักเรียนไม่มีที่เรียน กระดาษขาดแคลน และ การที่นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสอบตกกันมาก แล้วก็มาสรุปแบบการซักถามว่า “เพราะฉะนั้น ท่านรัฐมนตรีได้เตรียม

อะไรไว้หรือเปล่า ท่านได้เตรียมขบปัญหานี้ไว้บ้างหรือเปล่า นี่ที่เป็นปัญหาที่ข้าพเจ้าขอเรียนถามเท่านี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 871-875)

สำหรับ ผู้อภิปรายญัตติฯ นี้ในรายละเอียดคือ ขุนคงฤทธิ์ศึกษากร ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งอภิปรายไว้ว่า

> ถ้าเปรียบการศึกษาของชาติก็เท่ากับว่า ตั้งจำนวนของงานไว้ร้อยเปอร์เซนต์ แต่กิจการ ที่ทำได้ตามนโยบายที่แถลงนั้นเข้าใจว่า ทำได้ไม่ถึง 40 เปอร์เซ็นต์ของนโยบาย เพราะฉะนั้น ถ้าจะถืออย่างผลการสอบไล่ก็เป็นสอบตกเพราะไม่ถึง 50 เปอร์เซ็นต์ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการอภิปรายไว้วางใจ ในเรื่องนี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 826)

แต่เมื่อถึงช่วงที่จะจบคำอภิปราย ขุนคงฤทธิ์ศึกษากรก็จบคำอภิปรายแบบการซักถามเช่นเดียวกับคำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ ดังนี้

> ข้าพเจ้าขอทราบว่า ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้รับเงินจากรัฐบาลหรือท่านนายกรัฐมนตรี เพื่อสั่งซื้อเครื่องเขียนแบบเรียนจากต่างประเทศไว้แล้วเท่าใด ประการที่ 2 ท่านได้สั่งซื้อเครื่องเขียนแบบเรียนไปยังต่างประเทศเมื่อใด และต่างประเทศนั้นๆ ได้รับในสั่งซื้อเครื่องเขียนตำราเรียนนั้นๆ ไว้แล้วหรือยัง ทั้งนี้เพื่อพิจารณาในการอภิปรายต่อไป (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 828)

สำหรับคำอภิปรายส่วนอื่นของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น เป็นปัญหาปลีกย่อยที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการประจำทั้งสิ้น ซึ่งก็ทำให้คณะรัฐมนตรี เช่น นายเดือน บุนนาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาต้องลุกขึ้นมาตอบชี้แจง ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับการตอบกระทู้ถาม สำหรับ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและคมนาคมตอบชี้แจงได้อย่างสมเหตุสมผลว่า เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถามสูงสุดดังนี้

> ตามที่อภิปรายมาตั้งแต่เช้าจนถึงบัดนี้นั้น ข้าพเจ้าฟังมา ก็รู้สึกว่าตามที่ฝ่ายผู้เสนอญัตตินี้ขึ้นมานั้น ก็ย่อมแสดงอยู่แล้วว่า มีความมุ่งหมายที่จะตำหนิติเตียนรัฐบาลตามญัตติที่เสนอว่า รัฐบาลไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้ แต่ผู้สนับสนุน 2-3 ท่าน ที่ได้อภิปรายเรื่องนี้นั้นก็ยอมรับอยู่ในตัวแล้วว่า รัฐบาลได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ แต่ว่าท่าน

> ไปกล่าวถึงความบกพร่อง ในการดำเนินการศึกษานานาประการ ซึ่งอาจจะมีได้นั้น เพราะฉะนั้น จึงไม่ตรงกับประเด็นที่ท่านตั้งข้อหาขึ้นมา ถ้าว่าในรูปอันแท้จริงแล้ว ท่านตั้งฟ้องมาในรูปหนึ่ง แต่นำพะยานเข้ามาสืบอีกเรื่องหนึ่ง ก็เป็นสิ่งที่ยกฟ้องได้แล้ว (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 896-897)

ซึ่งก็สอดคล้องกับคำอภิปรายของหลวงอรรถพรพิศาล ส.ส. จังหวัดตราด ซึ่งเป็น ส.ส. กลุ่มอิสระ ที่เบื่อหน่ายคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านจนถึงกระทั่งเสนอให้ปิดการอภิปรายเฉพาะญัตตินี้ได้แล้ว ดังนี้

> ขุนคงฤทธิ์ศึกษากร ท่านก็ยอมรับว่า ในข้ออภิปรายนั้นว่า รัฐบาลนี้ได้ดำเนินการและทำตามนโยบายไปแล้วถึง 40 เปอร์เซ็นต์ ไม่ใช่ไม่ได้ทำ ได้ทำแล้ว และคุณเชื้อก็บอกว่าทำมาแล้ว แต่ยังไม่ถึงขนาดของคุณยืนฯ ก็เสียเวลาเปล่าๆ และรัฐบาลท่านก็บอกว่า ท่านดำเนินการอยู่ และทำไปแล้วตามที่ขุนคงฯ ว่า เพราะฉะนั้น การที่พรรคประชาธิปัตย์ฟ้องในญัตติอันนั้นหาสาระอะไรมิได้เลย เหตุผลเหล่านี้ ก็รับอยู่แล้วว่าท่านทำ ไม่ใช่ไม่ทำดังฟ้อง เพราะฉะนั้นในฐานะข้าพเจ้าเป็นสมาชิก ซึ่งไม่เกี่ยวข้องเป็นผู้ฟ้องหรือรัฐบาลซึ่งเป็นจำเลย ข้าพเจ้าก็ทนนั่งฟังต่อไปอีกไม่ไหว เพราะฉะนั้น ขอให้ระงับการเปิดอภิปรายกันเสียที ไม่เช่นนั้นจะเป็นหมันไปเปล่าๆ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 904-905)

ญัตตินี้ใช้เวลาอภิปรายในช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันอาทิตย์ที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 รวมระยะเวลาอภิปรายประมาณ 5 ชั่วโมง โดยประธานสภาฯ เห็นว่า ได้ประชุมอภิปรายในญัตตินี้มาเป็นเวลาอันพอสมควรแล้ว

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อซักถามในญัตติข้อที่ 7 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปรายดังนี้คือ

ข้อซักถาม: ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

เหตุผลสนับสนุน: รัฐบาลปฏิบัติตามนโยบายได้ประมาณร้อยละ 40

เมื่อพิจารณาจากญัตติที่ว่า “ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้” ก็เช่นเดียวกันกับการพิจารณาญัตติข้อที่ 5 และ 6 ที่ผ่านมาก็

คือ ต้องพิจารณาทั้งญัตติ/ข้อซักถามกับเหตุผลสนับสนุนไปพร้อมๆ กัน เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว ผู้วิจัยพบว่า เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านกลับไปขัดแย้งข้อซักถามเสียเอง กล่าวคือ ข้อซักถามกล่าวว่า รัฐบาลไม่ได้ดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้ แต่เหตุผลสนับสนุนกลับกล่าวว่า ปฏิบัติตามนโยบายร้อยละ 40 ดังนั้น ทั้งญัตติ/ข้อซักถามและหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ข้อที่ 3 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน”

โดยสรุป ญัตติฯ นี้ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ข้อที่ 1 และการใช้เหตุผลในคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่สมเหตุสมผล ส่วนคำตอบชี้แจงของรัฐบาลมีความสมเหตุสมผล เพราะอธิบายได้อย่างเป็นรูปธรรมว่า ได้มีนโยบายปรับปรุงการศึกษาของชาติอย่างไรบ้าง และได้ดำเนินการไปแล้วอย่างไรบ้าง

8) รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

บริบทของสถานการณ์ในญัตติฯ ข้อนี้ มี 3 กรณี ดังนี้คือ

1.1) เหตุการณ์ของกรณีสวรรคต

กรณีสวรรคตเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยที่นายปรีดี พนมยงค์เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 แต่ในช่วงเวลานั้น ยังไม่ได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี เพราะนายปรีดี พนมยงค์เพิ่งได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งก่อนหน้านั้นเพียงวันเดียว กล่าวคือ กรณีสวรรคตเกิดขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ส่วนนายปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2489 นายปรีดี พนมยงค์ก็ลาออกจากตำแหน่งเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) แต่อย่างไรก็ดี นายปรีดี พนมยงค์ก็ได้รับการสนับสนุนจาก ส.ส. ส่วนใหญ่ในสภาฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งเป็นครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2489

นายปรีดี พนมยงค์ลาออกจากนายกรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2489 โดยให้เหตุผลว่า ได้ตรากตรำทำงานฉลองคุณประเทศชาติมาเป็นเวลาพอสมควร รู้สึกว่าสุขภาพเสื่อมโทรม ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของชาติได้อย่างเต็มที่ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 550) พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์จึงได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีต่อมาจนกระทั่งถึงการอภิปรายทั่วไปฯ ดังนั้น ในทางนิตินัยแล้ว กรณีสวรรคตนั้น เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนรัฐบาลชุดของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ถึง 2 สมัย แต่ถ้าพิจารณาในทางพฤตินัยแล้ว ก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนรัฐบาลชุดดังกล่าว 1 สมัย

1.2) ความขัดแย้งระหว่างนายปรีดี พนมยงค์กับนายควง อภัยวงศ์

นายปรีดี พนมยงค์กับนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นนักเรียนเก่าฝรั่งเศสมาด้วยกัน เป็นคณะราษฎรด้วยกัน และร่วมมือกันในทำปฏิวัติ 2475 มาด้วยกัน จึงมีความสนิทสนมกันอย่างดี ความขัดแย้งระหว่างนายควง อภัยวงศ์ กับนายปรีดี พนมยงค์จึงไม่ใช่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เดียว แต่มีเหตุมีปัจจัยหลายเหตุการณ์ ซึ่งต้องอาศัยช่วงระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร แต่ความขัดแย้งที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนก็คือ ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ได้ส่งนายวิลาศ โอสถานนท์ ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อการของคณะราษฎร์มาด้วยกันลงแข่งขันกับนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งการแข่งขันกันครั้งนั้น ได้ก่อให้เกิดคำโฆษณาหาเสียงที่ติดปากคนสมัยนั้นว่า “เหล็กวิลาศหรือจะสู้ตะปูควง” (กัลยา โสภณพนิช, 2546, น. 90-91)

นายควง อภัยวงศ์เป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง จึงก่อให้เกิดการขัดแย้งกับนายปรีดี พนมยงค์อีกครั้งหนึ่ง คือ การเลือกนายกรัฐมนตรี เพราะผู้เข้าแข่งขันเป็นนายกรัฐมนตรีกับนายควง อภัยวงศ์ ก็คือ นายดิเรก ชัยนาม ซึ่ง “เป็น 'คน' ของ 'ท่าช้าง' นายปรีดี พนมยงค์” (ควง อภัยวงศ์, 2501, น. 126) ผลจากการแข่งขันกัน ในการเลือกตั้งและความขัดแย้งระหว่างสนับสนุนผู้เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้นายควง อภัยวงศ์ กับนายปรีดี พนมยงค์หมางใจกัน และกลายเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกันในที่สุด โดยนายควง อภัยวงศ์เข้าร่วมกับฝ่ายนิยมเจ้า (พีรยา คูวัฒนะศิริ, 2533, น. 298)

1.3) ความขัดแย้งระหว่างนายปรีดี พนมยงค์กับพรรคประชาธิปัตย์

ส่วนความขัดแย้งระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับนายปรีดี พนมยงค์นั้น ความขัดแย้งที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนก็คือ การเลือกตั้งวุฒิสมาชิก[25] โดยผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งวุฒิสมาชิก คือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่ง ส.ส. อยู่ในขณะนั้น ผลการเลือกตั้งวุฒิสมาชิกดังกล่าว คนของพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเพียงคนเดียวคือ นายเล้ง ศรีสมวงษ์ ส่วนผู้สมัครจากพรรคสหชีพ

---

[25]รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 พ.ศ. 2489 กำหนดให้พฤฒสภา/วุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้งในมาตราที่ 24 ดังนี้

มาตรา 24 พฤฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง มีจำนวน 80 คน

สมาชิกพฤฒิสภาต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ

การเลือกตั้งสมาชิกพฤฒิสภาให้ใช้วิธีลงคะแนนออกเสียงโดยทางอ้อมและลับ

แต่บทเฉพาะกาลของรัฐฉบับที่ 3 นี้กำหนดให้ ส.ส. ในขณะนั้น เป็นผู้เลือกสมาชิกพฤฒิสภา/วุฒิสมาชิกชุดแรกแทนประชาชน

พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคอิสระซึ่งสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งได้รับเลือกทุกคน (พีรยา คูวัฒนะศิริ, 2533, น. 318) พรรคประชาธิปัตย์มีความไม่พอใจในการเลือกตั้งวุฒิสมาชิกครั้งนี้เป็นอย่างมาก และเป็นก้าวแรกที่พรรคประชาธิปัตย์กับนายปรีดี พนมยงค์เกิดความบาดหมางกัน (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2532, น. 222)

เมื่อเกิดกรณีสวรรคต ความบาดหมางระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับนายปรีดี พนมยงค์ยิ่งมีมากขึ้นไปอีกเมื่อนายเลียง ไชยกาล ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ "ยังดันไปตะโกนในโรงภาพยนตร์ว่า นายปรีดีฆ่าในหลวง นายสุวิชช พันธุเศรษฐได้เปิดการปราศรัยประณามนายปรีดีที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยคัดค้านการแถลงการณ์ของตำรวจที่ว่าสวรรคตโดยอุบัทวเหตุ" (จงกล ไกรฤกษ์, 2546, น. 372)

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ในการอารัมภบทก่อนเข้าสู่การอภิปรายนั้น นายควง อภัยวงศ์ กล่าวเกริ่นนำในญัตติฯ นี้ว่า รู้อยู่ว่าญัตติฯ นี้ ไม่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล แต่เมื่อ พล.ร.ต. ถวัลย์รับเป็นรัฐบาล ก็ต้องรับช่วงความรับผิดชอบต่อกันมา ซึ่งนายควงเห็นว่า รัฐบาลนี้ "จะทำอะไรก็ไม่เห็นได้ทำ จะซักถามใครต่ออีกเพื่อประกอบอะไรต่ออะไรก็ไม่เห็นมี" (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 11) แต่เมื่อถึงคราวอภิปรายกันจริง ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายแต่เพียงว่า การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในขณะที่รัชกาลที่ 8 สวรรคต ไม่ถูกต้องตามหลักวิธีการสืบสวนสอบสวน คำอภิปรายที่เกี่ยวเนื่องกับญัตติฯ จริงๆ ได้รับการกล่าวถึงแต่เพียงสั้นๆ โดยมีลักษณะเป็นการซักถาม ดังเช่น คำอภิปรายของนายปริญญา จุฑามาตย์ ส.ส. จังหวัดกระบี่ ซึ่งอภิปรายไว้บางส่วน ดังนี้

> แต่เท่าที่เป็นมาแล้วนี้ อย่างที่ข้าพเจ้าเรียนแล้วว่า ไม่ปรากฏว่า รัฐบาลนี้ มีแง่เงื่อนหรือวิธีการที่จะแสดงให้เป็นที่มั่นใจแก่ประชาชนได้ว่า รัฐบาลนี้ จะเข้ามาให้ความจริงกระจ่างแห่งข้อเท็จจริงในกรณีสวรรคตไม่มีเลย ไม่ปฏิบัติเลย ท่านกลับเมินเฉยต่อวิธีการต่างๆ นานาอย่างนั้น (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 968)

หรือคำอภิปรายบางส่วนของนายประสิทธิ์ ชูพินิจ ส.ส. จังหวัดกำแพงเพชร ที่ว่า

> ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยเห็นเลยว่า ในการดำเนินการสืบสวนและสอบสวนของรัฐบาล ในกรณีที่รัชกาลที่ 8 เสด็จสวรรคตนั้น ได้มีการดำเนินการสอบสวนและเป็นเช่นไร คงเงียบสงบอยู่จนถึงบัดนี้...แต่จนบัดนี้ ข้าพเจ้ายังไม่เห็นว่าการปฏิบัติของรัฐบาลชุดนี้เป็นประการใด เหตุที่ข้าพเจ้า ชี้ให้เห็นว่า วิธีการปฏิบัติของรัฐบาลชุดนี้นั้น รู้สึกว่าไม่ได้สนใจในกรณีสวรรคตแม้แต่อย่างใดเลย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 996-997)

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ไม่เข้าประเด็นและทำให้คณะรัฐบาลต้องตอบชี้แจงออกนอกประเด็นไปด้วยทำให้ประธานสภาฯ ต้องออกมาเตือนสมาชิกทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

> ขอประทานโทษ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอร้องและขอวิงวอนท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายอีกครั้งหนึ่งเถิดว่า ขอให้พูดกันฉะเพาะในเรื่อง ที่อยู่ในประเด็นเช่นนี้มีนิดเดียวเท่านั้น โจทก์เขาตั้งข้อหามาว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถจะค้นคว้าหาความจริง ขอให้อภิปรายกันในประเด็นที่ว่า เพราะเหตุใดจึงไม่สามารถ หรือที่เรียกว่าไม่สามารถคืออย่างไร (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 996-997)

ถึงแม้ประธานสภาฯ จะออกมาเตือนอย่างนั้น และแม้กระทั่งนายอินทร สิงห์เนตร ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ ผู้อภิปรายคนต่อมา หลังจากที่ประธานสภาฯ ได้เตือนให้เข้าประเด็น จะเกริ่นนำว่า “ประเด็นที่ว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถจะค้นหาความจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 ได้สวรรคตเพราะเหตุใดเท่านั้น นี่เป็นข้อสำคัญที่สุด” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1014) แต่รายละเอียดคำอภิปรายของนายอินทรก็ยังไม่มีรายละเอียดว่า รัฐบาลไม่กระทำการอย่างไรอยู่ดี

สำหรับคำตอบชี้แจงของคณะรัฐบาลนั้น พ.อ. ช่วง เชวงศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้อภิปรายไว้ส่วนหนึ่งดังนี้

> ข้าพเจ้าได้ยืนยันแล้วว่า จนกระทั่งบัดนี้ เรายังไม่ได้ปิดสำนวนในการที่จะดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเรื่องนี้ ก็ได้แจ้งให้ทราบว่าอยู่ในขั้นอธิบดีตำรวจ **...** เรื่องที่จะให้ข้าพเจ้าตอบเรื่องข้อเท็จจริงได้แสดงว่า อธิบดีกรมตำรวจควรจะทำอย่างไร หรือจะไปทำอย่างไร เช่นเป็นต้นว่า มีการสืบสวนหรือสอนสวนหรือไม่นั้น ข้าพเจ้าก็ตอบไม่ได้ เพราะเหตุว่าเป็นวิธีปฏิบัติของอธิบดีตำรวจเอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1050)

สำหรับนายกรัฐมนตรีก็ตอบชี้แจงไปในทำนองเดียวกันนี้คือ

> แต่ทว่าสรุปลงได้ว่า การสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตอนนี้นั้น ยังกระทำอยู่ในขณะนี้โดยขมักเขม้นและสนใจ แต่โดยเหตุที่เป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องลึกลับซับซ้อนและเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับพระเจ้าอยู่หัว ที่เป็นเรื่องเคารพสักการะ การทำงานของเรานอกจากทำด้วยความลับ ก็ต้องทำด้วยความรอบคอบระมัดระวังทุกแง่ทุกมุม (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1093)

ญัตติฯ นี้ เนื่องจากประธานสภาฯ เห็นว่าเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน จึงไม่จำกัดเวลาในการอภิปรายของ ส.ส. ทุกคน และได้ใช้เวลาประชุมถึง 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงกลางคืนของวันอาทิตย์ที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันจันทร์ที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยนับเป็นเวลาที่อภิปรายกันประมาณ 9 ชั่วโมง

3) ผลการวิเคราะห์

โดย สรุปข้อซักถามในญัตติข้อที่ 8 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปรายดังนี้คือ

ข้อซักถาม: รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

เหตุผลสนับสนุน: การปฏิบัติงานของของเจ้าหน้าที่ตำรวจขณะที่เกิดเหตุการณ์ไม่ถูกต้องตามหลักวิธีการสืบสวนสอบสวน

เหตุผลสนับสนุน: รัฐบาลปัจจุบันไม่กระทำการใดๆ เกี่ยวกับการสอบสวนกรณีสวรรคต

ผลการวิเคราะห์ญัตติฯ ข้อที่ 8 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือข้อซักถามที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม ถึงแม้เหตุการณ์นี้ จะเกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ได้แสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกไปแล้ว แต่ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsbility) ก็ยังคงตกทอดมาถึงรัฐบาล ชุดของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาสวัสดิ์ ในกรณีนี้ ถ้ารัฐบาลชุดนี้ละเลยหรือไม่กระทำการใดๆ จริง ก็จะเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

อันที่จริงแล้ว แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) กับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) นั้น นายพึ่ง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ น่าจะมีความเข้าใจอยู่แล้ว เพราะนายพึ่ง ศรีจันทร์ ได้พูดก่อนการอภิปรายในญัตตินี้ว่า

> ต่อไปนี้ ขอให้ที่ประชุมพิจารณาปัญหาข้อ 8 กรณีสวรรคตซึ่งมีความว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด ความจริงเรื่องนี้นั้น ก็ไม่ใช่เป็นนโยบายซึ่งรัฐบาลนี้แถลงไว้ เป็นแต่เพียงข้อเท็จจริงข้อหนึ่ง ซึ่งหาว่า รัฐบาลนี้ ไม่สามารถจะค้นคว้าหามาได้ ฉะนั้น ในการอภิปรายต่อไปนี้ เนื่องจากเป็นความสำคัญที่ประชาชนสนใจ ข้าพเจ้าก็พร้อมที่จะให้อภิปรายกันโดยกว้างขวาง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 996-997)

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลทั้ง 2 ข้อความนั้นว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถาม หรือขัดแย้งกันเองหรือไม่?

<u>การวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุน “การปฏิบัติงานของของเจ้าหน้าที่ตำรวจขณะที่เกิดเหตุการณ์ไม่ถูกต้องตามหลักวิธีการสืบสวนสอบสวน</u>”

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนข้อที่ 1 ที่ว่า “ข้อซักถามต้องมีสาเหตุมาจากความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ” เพราะ เป็นการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำในสมัยรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถึงแม้ว่า มีการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ถูกต้องจริง รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ไม่ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออก แต่จะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) โดยการดำเนินการเพื่อหาผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีต่อไป แต่อย่างไรก็ดี คณะรัฐมนตรีก็ตอบชี้แจงข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านว่า การกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจสมัยนั้นเหมาะสมกับสถานการณ์แล้ว

<u>การวิเคราะห์เหตุผล “รัฐบาลปัจจุบันไม่กระทำการใดๆ เกี่ยวกับการสอบสวนกรณีสวรรคต</u>”

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์การยอมรับได้ของเหตุผลสนับสนุนข้อที่ 5 ที่มีเนื้อความว่า “เหตุผลสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” เนื่องจากคณะรัฐบาลไม่ยอมรับ โดยตอบชี้แจงว่า ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจยังปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนอยู่ เมื่อเปรียบเทียบ คำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว ผู้วิจัยพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นมีความคลาดเคลื่อน กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจยังปฏิบัติงานเกี่ยวกับคดีสวรรคตอยู่จริง ตามคำอภิปรายของฝ่ายรัฐบาล เพียงแต่ว่ามิได้มีการเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบเท่านั้น เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ดังนั้น คำอภิปรายในญัตติฯ นี้ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน จึงไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 เนื่องจากการใช้เหตุผลไม่สมเหตุสมผล ส่วนคำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรีมีความสมเหตุสมผล นอกจากนั้นแล้ว ในการอภิปรายญัตตินี้ ส.ส. ฝ่ายค้านบางคนอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” เนื่องจากต้องการโจมตีนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งจะอธิบายในหัวข้อถัดไป

โดยสรุปคำอภิปรายทั้งหมดในญัตติฯ ทั้ง 8 ข้อนั้น การใช้เหตุผลในการตอบชี้แจงญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ของคณะรัฐมนตรีนั้น สมเหตุสมผลทั้งหมด สำหรับปัจจัยสำคัญ ที่

ทำให้การใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรีสมเหตุสมผล ที่เกิดจากลักษณะของคำอภิปรายมี 2 ประการ คือ ปัจจัยหลักประการแรกคือ การกำหนดตัวผู้อภิปรายของประธานสภาฯ ปัจจัยหลักประการที่สอง คือ ลักษณะของคำอภิปราย

การกำหนดตัวผู้อภิปรายของประธานสภาฯ

ในการกำหนดตัวผู้อภิปรายของประธานสภาฯ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 นั้น เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายจบแล้ว คณะรัฐมนตรีก็ต้องลุกขึ้นมาตอบชี้แจงโดยทันที ดังนั้น จึงเป็นไปค่อนข้างยากที่คณะรัฐมนตรีจะหลบเลี่ยงไม่ตอบข้อซักถามประเด็นหนึ่งประเด็นใด เพราะ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายคนต่อไปก็สามารถนำข้อซักถามนั้นมาถามได้อีก

ลักษณะของคำอภิปราย

ลักษณะของคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 นั้น เป็นการซักถามซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกระทู้ถาม เหตุการณ์ทางการเมือง ที่นำมาตั้งเป็นข้อซักถาม ส่วนใหญ่ก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และคณะรัฐมนตรีก็กำลังแก้ปัญหาอยู่แล้วในขณะนั้น และ ส.ส. ฝ่ายค้านก็นำเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ มาซักถามตรงๆ คือ ไม่ผ่านการ “จัดการความจริง” เสียชั้นหนึ่งก่อนแล้วดังเช่นการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ดังจะได้อธิบายไว้ในบทที่ 11 ดังนั้น จึงไม่เป็นเรื่องยากของคณะรัฐมนตรีที่จะตอบปัญหานั้นๆ

สำหรับการใช้เหตุผลในคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านถึง 7 ญัตติ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบเฉพาะการใช้เหตุผลของคำอภิปรายแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบสูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์การใช้เหตุผลของข้อซักถามหรือคำตอบชี้แจงนั้น เป็นเพียงเงื่อนไขที่จำเป็น ไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ เพราะ เนื่องจากความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีต้องกระทำเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณชน ดังนั้น ญัตติ/ข้อซักถามเหล่านั้น จึงต้องวิเคราะห์ด้วยว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีมีเจตนากระทำเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนหรือไม่อย่างไร? โดยผู้วิจัยจะกำหนดเครื่องหมายดาวสี่ดวง (****) สำหรับข้อซักถามที่ คำนึง ถึงผลประโยชน์ของสาธารณชน ส่วนข้อซักถามที่ ไม่คำนึง ถึงผลประโยชน์ของสาธารณชนก็จะไม่กำหนดดาวไว้

ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อซักถามของ ส.ส. ดังกล่าวนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

- รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง**

- ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ****

- การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้**

- รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน****

- รัฐบาลไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้ข้าราชการขาดกำลังน้ำใจที่จะปฏิบัติราชการ****

- ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้****

- รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

จะเห็นได้ว่า ญัตติ/ข้อซักถามที่มีเครื่องหมายดาวสี่ดวง (****) อยู่ท้ายข้อความจำนวน 4 ประเด็นนั้น มีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง และเห็นได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านมีเจตนาตั้งข้อซักถามเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนจริง ส่วนญัตติ/ข้อซักถามที่มีเครื่องหมาย ** อยู่ท้ายข้อความ จำนวน 2 ประเด็นนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านมีเจตนาตั้งข้อซักถามเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนจริง แต่ใช้สำนวนภาษาให้ดูราวกับว่า มีความเสียหายเกิดขึ้นรุนแรงกว่าความเป็นจริง

ข้อซักถามซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายโดยขาดความรับผิดชอบและไม่ได้กระทำเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนก็คือ ญัตติ/ข้อซักถามที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด” เพราะพรรคประชาธิปัตย์มีความต้องการกล่าวหาไปที่อดีตนายกรัฐมนตรีคือ นายปรีดี พนมยงค์เท่านั้น

อย่างไรก็ดี เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ยังมีอีก 2 ข้อ ที่จะต้องวิเคราะห์กันต่อไป ซึ่งก็คือ คำอภิปรายเป็น “ความจริง” หรือไม่? กับ คำอภิปรายละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ดังนั้น การที่จะตัดสินว่า การปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ฝ่ายใดระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีจะปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่ากัน ยังต้องนำผลการวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไปมาร่วมในการพิจารณาด้วย

9.5.3 คำอภิปรายกับ “ความจริง”

การวิเคราะห์ “คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล” ในหัวข้อที่ผ่านมานั้นเป็นการวิเคราะห์คำอภิปรายเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วก็เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นส่วนที่แยกแยะคำอภิปรายออกโดยละเอียด ซึ่งนอกจากจะ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า การใช้เหตุผลมีลักษณะ เป็นเช่นไรแล้ว ยัง “รู้” และ “เข้าใจ” อีกว่า ญัตติ/ข้อซักถามเหล่านั้น มีเจตนากระทำเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนหรือไม่อย่างไร? แต่อย่างไรก็ดี คำอภิปรายของ ส.ส. ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น จะต้องนำมาวิเคราะห์ใหม่ทั้งหมดอีกครั้งว่า เป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้หรือไม่? โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง” จำนวน 6 ข้อ มาเป็นเครื่องมือ ในการวิเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้คือ

1) คำอภิปรายนั้น ผู้ซักถาม/ผู้ตอบชี้แจงหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผลหรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง

2) คำอภิปรายนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว

3) คำอภิปรายนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป

4) คำอภิปรายนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

5) คำอภิปรายนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

6) คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

ผลการศึกษาคำอภิปรายของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายพบว่า คำอภิปรายของฝ่ายรัฐบาลเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ทั้งหมด เนื่องจากส่วนใหญ่แล้ว รัฐบาลจะยอมรับว่า มีความผิดพลาดในการบริหารราชการจริง แต่ก็ได้อธิบายให้เหตุผลว่า ทำไมถึงรัฐบาลจึงปฏิบัติอย่างนั้น แต่ในทางตรงกันข้าม ผลการศึกษาพบว่า มี ส.ส. ของฝ่ายค้านอภิปรายด้วย "ความไม่จริง" จำนวน 5 คน ดังนี้คือ

1) นายจำลอง ธนะโสภณ ส.ส. จังหวัดกาญจนบุรี

นายจำลอง ธนะโสภณ ส.ส. จังหวัดกาญจนบุรี อภิปรายไว้ในช่วงกลางคืนของวันอังคารที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นวันที่สองของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ และกำลังอภิปรายอยู่ในญัตติฯ ข้อที่ 2 ที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง” นายจำลอง ธนะโสภณ ได้อภิปรายว่า ขณะนั้นประเทศอื่นๆ ได้ยกเลิกการปันส่วนอาหารไปแล้ว แต่ประเทศไทยยังไม่เลิก ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

> ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า ทุกๆ ท่านคงจะทราบดีว่า เป็นเพราะรัฐบาลดำเนินการเศรษฐกิจไม่ดี ถ้าดีแล้วของจะแพงอย่างนี้ไม่ได้ ค่าครองชีพจะสูงอย่างนี้

> ไม่ได้ คนจะไม่มีเสื้อผ้าอย่างนี้ไม่ได้ ที่ข้าพเจ้า พูดอย่างนี้ ทุกๆ คนจะต้องยอมรับว่า สถานการณ์ปัจจุบันเป็นเช่นนี้ ถ้าเราเทียบดูระหว่างทุกๆ ประเทศที่เป็นอยู่จริง ในยามสงคราม เรายอมรับว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ดีมีข้าวกิน ข้าวปลาธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ แต่ว่า ประเทศต่างๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นประเทศกสิกรรม เขาต้องอดอาหารยิ่งกว่าเรา เหตุไฉนเล่าเดี๋ยวนี้ประเทศต่างๆ ที่ว่า อดหยากยิ่งกว่าเรานั้น เขากลับพลิกฟื้นคืนดีขึ้นกว่าเราได้ ในบางประเทศทางยุโรป หรือที่ใกล้เคียงก็ฟิลลิปปิน เมื่อเช่นนี้ข้าพเจ้าจะชี้ให้เห็นว่า ฐานะต่างกันอย่างไร ประเทศทั่วโลกเขาเลิกอดอาหารปันส่วน เลิกทีท่าอย่างนี้แล้ว[26] แต่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ยังต้องจำกัดข้าวอยู่อีก ขอโทษเถอะ หัวอกคนไทยเป็นอย่างไรเวลานี้ หัวอกแทบเป็นหนอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 766)

คำอภิปรายของนายจำลอง ธนะโสภณ ส่วนที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น นายดุสิต บุญธรรม ส.ส. จังหวัดปราจีนบุรี ได้อภิปรายไว้เมื่อวันพุธที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ว่า เป็น “ความไม่จริง” เพราะประเทศในโลกส่วนใหญ่ยังมีการควบคุมสินค้าอุปโภคบริโภคอยู่

> เมื่อคืนวานนี้ ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติแห่งกาญจนบุรี ได้กล่าวถึงการครองชีพของประเทศต่างๆ และได้กล่าวถึงว่า ในขณะนี้เกือบจะทั่วโลกหรือทั่วโลกได้เลิกการควบคุมอาหารแล้ว ข้อความซึ่งท่านสมาชิกผู้มีเกียรติผู้นี้ได้กล่าวในรัฐสภานั้นมันเป็นเรื่องคลาดเคลื่อนต่อความจริง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 361-366)

ดังนั้น คำอภิปรายของนายจำลอง ธนะโสภณจึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง” ข้อที่ 6 ที่ว่า “คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” เพราะนายดุสิต บุญธรรมไม่ยอมรับ และได้นำหลักฐานมาอภิปรายหักล้างได้อย่างน่าเชื่อถือและสมเหตุสมผล

2) นายสอ เสถบุตร ส.ส. จังหวัดธนบุรี

คำอภิปรายของนายสอ เสถบุตรที่เป็น “ความไม่จริง” คือ คำอภิปรายที่ว่า ในสมัยรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ประเทศไทยขายข้าวให้อังกฤษตันละ 24 ปอนด์ ซึ่งนายไสว

---

[26]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

สุทธิพิทักษ์ ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราช กับนายกรัฐมนตรี พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ โต้แย้งว่า ไม่เป็นความจริง เพราะสัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบ ซึ่งประเทศไทยต้องส่งข้าวให้ประเทศอังกฤษ แบบให้เปล่าเป็นจำนวน 1,500,000 ตัน ซึ่งได้เซ็นสัญญากันเมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ผู้ที่แก้สัญญาจากให้เปล่าเป็นการขายคือ รัฐบาลซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี ยังเป็นการส่งข้าวให้อังกฤษโดยไม่คิดมูลค่า

แต่อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยไม่พบคำอภิปรายของนายสอ เสถบุตรที่กล่าวว่า ในสมัยนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรีได้ขายข้าวให้สหประชาชาติตันละ 20 ปอนด์กับอีก 4 ปอนด์ ในบันทึกคำอภิปรายฯ (2490) การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นายสอ เสถบุตรมีโอกาสได้อภิปรายเพียงครั้งเดียวเท่านั้น และอยู่ในบันทึกคำอภิปรายฯ (2490) ตั้งแต่หน้า 216-224 ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่า น่าจะเกิดจากความบกพร่องระหว่างการทำต้นฉบับของหนังสือบันทึกคำอภิปรายฯ

ผู้ที่โต้แย้งว่า คำอภิปรายของนายสอ เสถบุตรเป็น “ความไม่จริง” มี 2 คน คนแรก คือ นายไสว สุทธิพิทักษ์ ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งกล่าวว่า

> คุณสอ เศรษฐบุตร[27]ได้พูดว่า ในสมัยคุณควงฯ ได้ขายข้าวให้สหประชาชาติตันละ 20 ปอนด์กับอีก 4 ปอนด์ ในตอนนี้ ท่านสมาชิกพูดอย่างนี้ ซึ่งความจริงอาจจะคลาดเคลื่อนไปสักหน่อย ข้าพเจ้าและท่านทั้งหลายคงจะยอมรับว่าในสมัยของรัฐบาลนี้ใช่หรือไม่ที่สามารถได้ค่าตอบแทนจากการส่งข้าวให้เขาตันละ 20 ปอนด์กับอีก 4 ปอนด์ เป็น 24 ปอนด์มิใช่หรือ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 444)

ผู้ที่โต้แย้งว่าคำอภิปรายของนายสอ เสถบุตรเป็น “ความไม่จริง” คนที่สองคือ นายกรัฐมนตรี ซึ่งอภิปรายไว้เมื่อช่วงบ่ายของวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ว่า “แต่คุณสอฯ พูดผิด เวลานั้นเราให้เปล่า” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 466)

3) นายประสิทธิ์ บุณยารมณ์ ส.ส. จังหวัดสกลนคร

นายประสิทธิ์ บุณยารมณ์ได้อภิปรายไว้ในญัตติข้อที่ 5 ที่ว่า “รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน” โดยในคำอภิปรายได้กล่าวพาดพิงถึง นายเตียง ศิริขันธ์ซึ่งขณะนั้น คณะรัฐมนตรีได้ส่งไปทำงานในต่างประเทศ ดังนี้

---

[27]บันทึกคำอภิปรายฯ เขียนเช่นนี้

> ข้อต่อมาก็คือว่า รัฐมนตรีบางท่านรับประมูลรับเหมา ข้อนี้กระผมต้องขอประทานโทษที่ออกชื่อท่าน คือ รัฐมนตรีเตียง ความจริง คือ น้องชายของผมเอง แล้วก็เป็นลูกศิษย์ด้วย แต่ว่าที่ต้องกล่าวชื่อนี้ ไม่ใช่เพื่อหาโทษใส่หามิได้ เพื่อจะให้ท่านได้ล้างตัวให้สะอาด เพราะเมื่ออยู่ในวงศ์ญาติแล้วก็ไม่อยากให้มาพัวพันกับเรื่องราวไม่ดี เพราะฉะนั้น ขอให้ผู้ที่สนิมสนมหรือชิดเชื้อกับรัฐมนตรีเตียงได้ล้างให้สะอาดให้ประชาชนทราบเสียด้วย เพราะเป็นผู้ใหญ่อยู่ภายในจะรับเหมาอะไรก็ได้ อีกรายหนึ่ง ทำการรับเหมาสร้างชลประทานการประมงอยู่ในหนองหาญ การชลประทานนี้ก็ตกอยู่ในหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ ขอให้ได้ชี้แจงให้ประชาชนทราบสักหน่อยว่า มันนานหลายปีมาแล้ว ชลประทานแห่งนี้ เอาเงินทุ่มเทไปเท่าไรกระผมไม่ทราบ และเมื่อไรจะเสร็จ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 702)

นายจรูญ สืบแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการจึงลุกขึ้นอภิปรายตอบชี้แจงกลับว่า นายประสิทธิ์ บุณยารมณ์อภิปรายด้วย “ความไม่จริง” ดังนี้

> ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสนี้ ชี้แจงเพื่อแก้ความสงสัยหรือความเสียหายอันใด ซึ่งเกิดจากการกระทำของคุณประสิทธิ์ ซึ่งอาจจะมีขึ้นได้ ที่คุณประสิทธิ์กล่าวหาว่า คุณเตียง ศิริขันธ์ ได้ใช้อำนาจในทางการเมือง ซึ่งหมายถึงว่าในฐานะที่เป็นรัฐมนตรีไปประมูลการก่อสร้างประตูระบายน้ำแห่งหนึ่งในภาคอิสาณนั้น ... ข้าพเจ้าจึงสงสัย ว่า คุณประสิทธิ์ บุณยารมย์เอาเรื่องเช่นนี้ ซึ่งเกิดขึ้นแต่ครั้งไหนมากล่าวอ้าง ข้าพเจ้ารอสอบถามไต่สวนเสียก่อนจึงได้มาชี้แจงในวันนี้ เมื่อเช้านี้ก่อนที่ข้าพเจ้าจะได้เข้ามานั่งในที่ประชุมนี้ ข้าพเจ้าพบคุณประสิทธิ์ บุณยารมย์ข้างล่างก็ได้ถามว่า ที่คุณกล่าวเมื่อคืนนี้นั้น เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อปีไหน นายประสิทธิ์ฯ ได้บอกแก่ข้าพเจ้าว่า เรื่องนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2485 หรือ 2486 ข้าพเจ้าก็บอกคุณประสิทธิ์ว่า ในครั้งกระนั้น เป็นครั้งซึ่งรัฐบาลสมัยจอมพลยังบริหารราชการอยู่และคุณเตียง ศิริขันธ์เป็นแต่เพียงอะไรคนหนึ่งในครั้งกระนั้นเท่านั้น หาได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่ราชการในทางการเมืองในกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดไม่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 745)

4) นายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้ที่อภิปรายว่า นายเลียง ไชยกาลอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” คือ นายเสวตร์

เปี่ยมพงษ์สานต์ ส.ส. จังหวัดระยอง นายเสวตร์ เปี่ยมพงษ์สานต์ อภิปรายว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน 2 คน คือ นายเลื่อน พงษ์โสภณ และนายเลียง ไชยกาลอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” ดังนี้

> ทำไมข้าพเจ้าพูดเช่นนี้ ท่านประชาชนผู้ฟังก็ดี สมาชิกในรัฐสภานี้ก็ดี ก็คงจะได้ยินได้ฟังท่านนายกฯ ตอบอธิบายว่า ท่านได้ต่อว่าคุณเลื่อนฯ ว่า ทำไมมาพูดในเรื่องที่ไม่เป็นความจริง ข้าพเจ้าก็ได้เดินตามหลังท่านนายกฯ มา ท่านนายกฯ ต่อว่า คุณเลื่อนฯ ว่าทำไมพูดเช่นนี้ คุณเลื่อนฯ ก็ตอบว่า ผมพูดไปตามเรื่อง นี่เอาความเท็จมาหักล้างความจริง คนที่ฟังไม่รู้เรื่องก็คงเข้าใจว่าท่านนายกฯ นี้เอาเรื่องไม่เป็นความจริงมาพูด เมื่อกลางวันนี้ข้าพเจ้าได้ไปพบอธิบดีกรมมหาดไทย ท่านบอกว่า คุณเลียงฯ ไม่เคยได้ไปพบท่านเลย แต่คุณเลียงฯ มาพูดว่าไปพบกับท่าน คุณเลียงได้พูดถึงเรื่องย้ายที่บอกว่าผู้ใหญ่เขาสั่งมา นี่แหละเรื่องความจริงมันเป็นอย่างนี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 766)

ต่อคำอภิปรายของนายเสวตร์ เปี่ยมพงษ์สานต์ นายเลียง ไชยกาลถึงกับพูดแทรกขึ้นมาระหว่างที่นายจันทร์ โกมุทพงศ์ ส.ส. จังหวัดปราจีนบุรีกำลังอภิปราย และได้ถูกประธานสภาฯ เตือนว่า ช่วงนี้เป็นเวลาของผู้สนับสนุนฝ่ายค้าน นายเลียง ไชยกาลอภิปรายว่า

> กระผมจึงต้องขอเรียนความเข้าใจข้อแรกของคุณเสวต เปี่ยมพงศานต์ได้กล่าวถึงเรื่องอธิบดีว่า ผมกล่าวถึงต่างๆ ตามถ้อยคำที่ท่านกล่าวเกี่ยวกับข้าพเจ้านั้น ความจริงไม่ได้กล่าวเช่นนั้น ขออ้างรายงานการประชุมว่า ไม่ได้กล่าวอย่างนั้น แต่ผมก็ไม่ติดใจขอซ้ำว่าได้กล่าวอย่างไร แต่ข้อสำคัญไม่ว่าการที่ท่านวินิจฉัยว่า การที่ท่านกล่าวว่าผมพบข้าราชการคนหนึ่ง เขาว่าอย่างนั้นแล้วท่านก็ไปถามเขา ในฐานที่ท่านเป็นเลขานุการกระทรวง เมื่อไปถามเขา เขาปฏิเสธ ว่าเขาไม่ได้พูดเช่นนั้น วิธีที่จะวินิจฉัยว่าเขาไม่ได้พูดจริงหรือไม่ ก็ฟังไม่ได้ ทั้ง 2 ฝ่าย เพราะอาจจะเป็นว่าเขากล่าวปิดบัง หรือเป็นความจริงก็ได้ทั้ง 2 อย่าง แต่ข้อนั้นเป็นข้อเล็กน้อย ขอเรียนวิธีพิจารณาให้ทราบไว้เพียงเท่านี้ **...**ถ้าข้าพเจ้าเอาคำเท็จมากล่าว ขอให้พินาศต่อหน้าพระที่นั่งฯ นี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 819-821)

เมื่อนายเลียง ไชยกาลได้อภิปรายและคำสาบานไปแล้ว 1 วัน นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรมและคมนาคม ได้อภิปรายว่า ทั้งคำอภิปรายและคำสาบานของนายเลียง ไชยกาลไม่จริงทั้งคู่ ดังนี้

> เมื่อวานนี้ ได้มีสมาชิกกล่าวสาบาลต่อสภาฯ นี้ว่า เขาพูดความจริง ข้าพเจ้าได้ตรวจดูหลักฐานต่างๆ และข้าพเจ้านำมาพร้อมนี้แล้ว สมาชิกจะขอดูได้ สัญญาอนุญาตตั้งตัวแทนการขนส่งลงวันที่ 14 มีนาคม และท่านผู้นั้นอ้างว่าตนยื่นคำร้องวันที่ 21 มีนาคม ฉะนั้นข้อความที่สมาชิกผู้นั้นพูดและสาบาลก็ผิด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 859)

5) นายสุวิชช์ พันธเศรษฐ ส.ส. เชียงใหม่

คำอภิปรายที่เป็นความไม่จริงของนายสุวิชช์ พันธเศรษฐนั้นเกี่ยวพันกับ “รายละเอียดและความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต” ผู้วิจัยจึงขอยกรายละเอียดของข้อความดังกล่าวก่อน เพื่อที่จะทำให้เข้าใจการวิเคราะห์ในหัวข้อนี้ได้ง่ายและสะดวกขึ้นดังนี้

> คณะกรรมการเห็นว่า กรณีอันจะพึงเป็นต้นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตนั้น สำหรับกรณีอุบัติเหตุ คณะกรรมการมองไม่เห็นทางว่า จะเป็นไปได้เลย ส่วนอีกสองกรณีคือ ถูกลอบปลงพระชนม์และปลงประชนม์เองนั้น การถูกลอบปลงพระชนม์ไม่มีพยานหลักฐานและและเหตุผลที่แน่นอน ว่าจะเป็นไปได้ แต่ก็ไม่สามารถที่จะตัดออกเสียได้โดยสิ้นเชิง เพราะว่ายังมีท่าทางของพระบรมศพค้านอยู่ ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่า <u>เป็นไปได้</u>[28] แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐานอย่างใดว่าได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด คณะกรรมการจึงไม่สามารถจะชี้ขาดว่าเป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณีนี้ ทั้งนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานที่จะดำเนินการสืบสวนและปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป (รายละเอียดและความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต, 2489, น. 3)

สำหรับเหตุการณ์การอภิปรายด้วยความไม่จริงของนายสุวิชช์ พันธเศรษฐนั้น อยู่ในประเด็นสุดท้าย และเป็นการประชุมวันสุดท้าย ก่อนที่นายสุวิชช์ พันธเศรษฐจะได้อภิปรายนั้น ประธานสภาฯ ได้พูดขอร้อง ส.ส. ทุกคนว่า

---

[28]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

> ขอให้พูดกันฉะเพาะในเรื่องที่อยู่ในประเด็นเช่นนี้ มีนิดเดียวเท่านั้น โจทก์เขาตั้งข้อหามาว่า รัฐบาลนี้ ไม่สามารถจะค้นคว้าหาความจริง ขอให้อภิปรายกันในประเด็นที่ว่าเพราะเหตุใดจึงไม่สามารถ หรือที่เรียกว่าไม่สามารถคืออย่างไร ขอให้รวบรัดหน่อยนะท่าน ข้าพเจ้าก็ได้ผ่อนผันให้มีการอภิปรายกันโดยกว้างขวางแล้ว ขอให้กว้างขวางอยู่ในเรื่อง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1013)

ถึงกระนั้นก็ตาม เมื่อถึงคราวนายสุวิชช์ พันธเศรษฐอภิปราย ก็อภิปรายซ้ำๆ ในเรื่องเดิมๆ ประธานสภาฯ ต้องเตือนนายสุวิชช์ พันธเศรษฐถึง 5 ครั้ง ซึ่งเมื่อเข้าเรื่อง นายสุวิชช์ พันธเศรษฐก็อ่าน “รายงานความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต, 2489” ด้วย “ความไม่จริง” ดังนี้

> ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่า <u>เป็นไปไม่ได้</u>[29] แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐานอย่างใดว่า ได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด คณะกรรมการจึงไม่สามารถจะชี้ขาดว่าเป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณีนี้ ทั้งนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานที่จะดำเนิน การสืบสวนและปฏิบัติตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไป (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1046-1047)

ผู้ที่พบว่าคำอภิปรายของของนายสุวิชช์ พันธเศรษฐ คือ “ความไม่จริง” ก็คือนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรมและคมนาคม ซึ่งได้อภิปรายไว้ดังนี้

> อีกประการหนึ่งก็คือว่า ผู้แทนราษฎรเชียงใหม่ได้พยายามอ่านข้อสรุปผลในตอนท้ายของความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคตนี้ ทั้งที่ท่านได้พยายามอ่าน แต่ท่านก็อ่านอย่างพยายามหลอกลวงประชาชนอย่างแท้จริง ที่ข้าพเจ้าว่า ท่านพยายามหลอกลวงประชาชนนั้น ข้าพเจ้าขอชี้ให้เห็นดังนี้ คือ ท่านอ่านตอนหนึ่งว่า ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองตามหลักของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปไม่ได้ นี่ท่านเติมคำว่า “ไม่” แต่ความจริงนั้นในรายงานของคณะกรรมการ ไม่มีคำว่า “ไม่” คือ อ่านว่า “ส่วนในกรณีปลงประชนม์เองนั้น

[29]เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

> ลักษณะของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้” เพราะฉะนั้นการที่ท่านเติมคำว่า “ไม่” คำเดียวนี้ทำให้ก่อนให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างยิ่งต่อผู้ฟัง ทั้งนี้จะแสดงหรือไม่ว่าในการอภิปรายข้อความของท่านนั้น ได้พยายามทำความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนตลอดมา (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1046-1047)

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบ “ความไม่จริง” ในคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีนั้น ผลการศึกษาไม่พบว่า มีคณะรัฐมนตรีคนใดอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” แต่ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งอภิปรายด้วยความไม่จริง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำลายชื่อเสียงของบุคคลที่อยู่ในฝ่ายรัฐบาล ซึ่งถ้าเปรียบเทียบคำอภิปรายในประเด็นนี้แล้วเห็นได้ชัดเจนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่อย่างไรก็ดี ยังมีเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. อีก 1 ข้อ ที่จะต้องวิเคราะห์ กันต่อไป ซึ่งก็คือ คำอภิปรายอยู่ในระเบียบข้อบังคับหรือไม่?

9.5.4 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ

ในการวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายอยู่ในระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ 3 ข้อ โดยผู้วิจัยตั้งชื่อเกณฑ์นี้ ไว้ว่า “เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ” ซึ่งมีรายละเอียดของเกณฑ์ดังกล่าว ดังนี้คือ

1) คำอภิปรายต้องไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น

2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด

3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

ผลจากการศึกษาพบว่า ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งหนึ่งๆ ปริมาณการละเมิดระเบียบข้อบังคับสัมพันธ์กับการขอสิทธิพาดพิงและการประท้วง หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าจำนวนของการประท้วงและการขอสิทธิพาดพิง คือ ตัวชี้วัดการฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงการประท้วงและการขอสิทธิพาดพิงในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้เสียก่อนก่อนที่จะเสนอผลการศึกษาว่า มี ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะ รัฐมนตรีคนใดอภิปรายโดยฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับบ้าง

การขอสิทธิพาดพิง

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ไม่พบการขอสิทธิพาดพิงดังเช่นที่พบในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ดังที่จะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 11 ลักษณะคำอภิปรายที่คล้ายกับการขอสิทธิพาดพิงเป็นคำอภิปรายของนายกระมล ชลศึกษ์ ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี โดยก่อนที่นายกระมล ชลศึกษ์ จะขออภิปรายนั้น ส.ส. คนอื่นๆ ได้อภิปรายว่า จังหวัดแถบภาคกลาง เช่น ราชบุรี ชัยนาท และสุพรรณบุรี มีโจรผู้ร้ายชุกชุม เมื่อนายกระมล ชลศึกษ์ ยกมือเพื่อขออภิปราย ประธานสภาฯ จึงอนุญาตให้นายกระมล ชลศึกษ์ อภิปรายได้ ด้วยคิดว่า นายกระมล ชลศึกษ์ จะตั้งข้อซักถามคณะรัฐบาล

นายกระมลได้เริ่มต้นคำอภิปราย ดังนี้

> ข้าพเจ้าได้ฟังปัญหาการอภิปรายมาก็นานแล้ว ที่ข้าพเจ้าลุกขึ้นมา ข้าพเจ้าคิดว่ามีสมาชิกหลายท่าน คำหนึ่งก็สุพรรณ สองคำก็สุพรรณ และในบางกรณียกตัวอย่าง เรื่องสุพรรณขึ้นมา ข้าพเจ้าเข้าใจว่า บางทีจะโน้มน้าวใจของประชาชนและสมาชิกให้เข้าใจว่าในจังหวัดสุพรรณนั้นไม่มีดีอะไร (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 61)

เมื่อประธานสภาฯ เห็นว่า นายกระมล ชลศึกษ์ กำลังอภิปรายผิดประเด็น จึงชี้แจงกับนายกระมล ชลศึกษ์ว่าต้องอภิปรายสนับสนุนฝ่ายค้าน นายกระมล ชลศึกษ์ ก็ยุติการอภิปรายโดยดี ดังนี้

> ประธานสภาฯ: ขอประทานโทษในโอกาศที่ท่านลุกขึ้นมาอภิปรายในคราวนี้ ท่านต้องอภิปรายสนับสนุนผู้เสนอ ไม่ใช่สนับสนุนรัฐบาล เพราะฉะนั้น ท่านก็ต้องพูดไปในทำนองสนับสนุนไปทางโน้น
>
> นายกระมล ชลศึกษ์ (สุพรรณบุรี): มิได้ที่พูดอภิปรายเมื่อกี้นี้มีผู้เข้าใจผิดในข้อเท็จจริง จังหวัดสุพรรณบุรีผิดไป เมื่อท่านประธานไม่อนุญาตก็ไม่พูด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 65)

มีผู้อภิปรายอีกคนหนึ่ง ซึ่งคิดว่าการอภิปรายของตนเป็นการใช้สิทธิพาดพิง แต่ความจริงแล้ว ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิพาดพิง ผู้อภิปรายคนนั้นก็คือ นายวิโรจน์ กมลพันธุ์ ซึ่งอภิปรายโต้ตอบ นายเลื่อน พงษ์โสภณ ดังนี้ “โดยที่คุณเลื่อนได้กล่าวพาดพิงมาถึงตัวข้าพเจ้า จึงขอถือโอกาสแสดงความจริงดังต่อไปนี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 711) ตามความเป็นจริงแล้ว นายวิโรจน์ กมลพันธุ์ นั้น เป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งของคณะรัฐบาล การอภิปรายตอบชี้แจงนั้นก็ถือว่าเป็นการอภิปรายโต้ตอบกันตามปกติ

การประท้วง

ตัวชี้วัดการละเมิดระเบียบข้อบังคับประการหนึ่งก็คือ การประท้วง ซึ่งในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ยังไม่พบการประท้วง เช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ในระยะหลังๆ นี้ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 มีการอภิปรายลักษณะที่คล้ายๆ กับการประท้วงเกิดขึ้น 2 ครั้งเท่านั้น ดังนี้คือ

ครั้งที่ 1

ขณะที่นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ ส.ส. จังหวัดอุดรธานีกำลังอภิปรายในญัตติข้อที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจ นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ ได้อภิปรายด้วยความต้องการให้ที่ประชุมมีความสนุกสนานกันบ้าง ซึ่งก็ทำให้ ส.ส. ในที่ประชุมหัวเราะเป็นระยะๆ เมื่อประธานสภาฯ พยายามเตือนให้นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ อภิปรายให้เข้าประเด็นเป็นครั้งที่ 2 นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ ก็อภิปรายตอบข้อตักเตือนของประธานว่า “กำลังจะเข้าประเด็น เพราะว่าพระเทศน์จะต้องตั้งนะโม เล่นยี่เกจะต้องออกแขกก่อน” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 233) ต่อจากนั้น นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ ก็ยังอภิปรายให้ ส.ส. ในที่ประชุมหัวเราะอย่างสนุกสนานอีก นายประยูร มานะดิษฐ์ ส.ส. จังหวัดชัยนาท จึงกล่าวขอร้องประธานสภาฯ ดังนี้

> นายประยูร มานะดิษฐ์ (ชัยนาท): ท่านผู้เป็นประธานโปรดรักษาระเบียบข้อบังคับข้อ 88
>
> ประธานสภาผู้แทน: ข้าพเจ้ารักษาอยู่แล้ว ฟังเขาอีกเล็กน้อย ถ้าหากว่ายังไม่เข้าประเด็น ข้าพเจ้าจะไม่ให้เขาพูด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 234)

ท้ายที่สุด นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ ก็ถูกประธานสภาฯ บังคับให้นั่งและหยุดอภิปราย การอภิปรายของนายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์นี้ น่าจะเป็นจุดเด่นพอสมควร เพราะหนังสือพิมพ์สยามนิกรได้ลงข่าวเกี่ยวกับการอภิปรายของนายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ ไว้ดังนี้ “เมื่อประธานสภาชี้ให้บุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์พูด กลับตัดพ้อประธานว่า ยกมือเหยงๆ เกือบหลับไปเสียแล้ว ต่อจากนั้นก็พูดพล่ามจนประธานต้องห้ามดังกล่าว” (สยามนิกร, 2490ข, น. 1)

ครั้งที่ 2

ขณะที่นายอุดร วัทยานนท์ ส.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา ขณะอภิปรายญัตติฯ ข้อที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจนั้น พ.ต.ท. พัฒน์ นีลวัฒนานนท์ ส.ส. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้พูดขึ้นว่านายอุดร วัทยานนท์ กำลังอภิปรายถึงปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติตามนโยบาย แต่ประธานสภาฯ ก็อนุญาตให้นายอุดร วัทยานนท์ อภิปรายต่อไปได้ ดังนี้

> พ.ต.ท. พัฒน์ นีลวัฒนานนท์ (สุราษฎร์): ก็เป็นเรื่องของการเปิดอภิปรายเป็นเรื่องนโยบายที่จะไปสู่การไม่ไว้วางใจ แต่ที่พูดนี้ไม่ใช่นโยบายเป็นการปฏิบัติ...
> นายอุดร วัทยานนท์ (จังหวัดฉเชิงเทรา): แต่นี่พูดเรื่องเศรษฐกิจนี่
> ประธานสภาผู้แทน: ข้าพเจ้าก็รับฟังอยู่เหมือนกัน เชิญพูดต่อไป (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 533)

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ยังไม่มีการขอสิทธิพาดพิงและการประท้วงเกิดขึ้น แต่ก็มีคำอภิปรายที่มีลักษณะเป็นการขอให้ประธานสภาฯ ควบคุมผู้อภิปราย ซึ่งถ้าจะนับว่าเป็นต้นกำเนิดของการประท้วงในการอภิปรายทั่วไปฯ ยุคปัจจุบันก็น่าจะได้

<u>การฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ</u>

การฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดอภิปรายฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ พบแต่ ส.ส. ฝ่ายค้านมีผู้ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ จำนวน 2 คน ดังนี้คือ

<u>นายประสิทธิ์ บุณยารมณ์ ส.ส. จังหวัดสกลนคร</u>

นายประสิทธิ์ บุณยารมณ์ได้อภิปรายไว้ในญัตติฯ ข้อที่ 5 ที่ว่า “รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน” โดยคำอภิปรายได้กล่าวพาดพิงถึงนายเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งขณะนั้นไปทำงานเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศตามคำสั่งของรัฐบาลที่ต่างประเทศด้วย “ความไม่จริง” คำอภิปรายของนายประสิทธิ์ บุณยารมณ์จึงเป็นอภิปรายที่ใส่ร้ายบุคคลภายนอก จึงทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 2 กับข้อที่ 3 คำอภิปรายดังกล่าวของนายประสิทธิ์ บุณยารมณ์ ในประเด็นนี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 3 ข้อไปพร้อมๆ กัน

<u>นายสุวิชช์ พันธเศรษฐ ส.ส. เชียงใหม่</u>

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในกรณีที่นายสุวิชช์ พันธเศรษฐ อภิปรายด้วยความไม่จริงในญัตติข้อที่ 8 กรณีสวรรคตนั้น ประธานสภาฯ ต้องเตือนให้เข้าประเด็นถึง 5 ครั้ง คำอภิปรายของนายสุวิชช์ พันธเศรษฐ จึงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการอภิปรายของนายประสิทธิ์ บุณยารมณ์ คือ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 3 ข้อไปพร้อมๆ กัน

โดยสรุป ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีไม่มีการละเมิดระเบียบข้อบังคับของการประชุมฯ แต่ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งอภิปรายโดยละเมิดระเบียบข้อบังคับของการประชุมฯ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบคำอภิปรายในประเด็นนี้แล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า คณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่อย่างไรก็ดี

การที่จะวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่อย่าง มี หรือ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ยังจะต้องเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไปฯ อีก 2 ครั้ง จึงมีปัจจัยอื่นๆ ที่ต้องนำเข้ามาร่วมพิจารณาในการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

9.5.5 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่

ผลสรุปคำอภิปรายของส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีตามเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. มีดังนี้ คือ

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 1

ผลการศึกษาพบว่า ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 8 ข้อนั้น เหตุผลสนับสนุนของญัตติฯ หรือข้อซักถามดังกล่าวเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลเพียงข้อเดียว การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านมีหน้าที่ตั้งข้อซักถาม แต่ไม่สามารถนำเหตุผลที่สมเหตุสมผลมาเป็นหลักฐานยืนยันเมื่อเปรียบเทียบกับคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีหลักฐานยืนยันหรือเหตุผลสนับสนุนอย่างสมเหตุสมผลทุกข้อ คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 2

ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” เป็นจำนวน 5 คน เนื่องจากต้องการที่จะโจมตีไปที่รัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ที่ลาออกไปแล้ว เพราะรัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ยังเป็นคนกลุ่มเดียวกับรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ดังนั้น เมื่อมีโอกาสที่จะโจมตีไปที่นายปรีดี พนมยงค์อีกครั้งหนึ่ง ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์จึงไม่ละทิ้งโอกาสอันนั้น ในเมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านบางส่วนอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” แต่คณะรัฐมนตรีทุกคนอภิปรายด้วย “ความจริง” คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 3

ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวน 2 คนละเมิดระเบียบข้อบังคับของการอภิปราย แต่ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดละเมิดระเบียบข้อบังคับดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ทั้ง 3 ข้อดังกล่าว เป็นที่ชัดเจนและแน่นอนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

อย่างไรก็ดี การที่ผู้วิจัยพัฒนาเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นมานั้น ยังมีวัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ต้องการ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐบาลปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสำนึกว่าเป็นตัวแทนของประชาชนหรือไม่? นอกจากนั้นแล้ว ในการที่จะตัดสินว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เป็นอย่างไร? ฝ่ายไหนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ยังต้องศึกษาเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไปฯ อีก 2 ครั้งด้วย ดังนั้น เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายฯ ดังกล่าวจึงเป็นเพียงเงื่อนไขที่จำเป็นเท่านั้น มิใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะที่จะศึกษาวาทกรรมย่อยของการอภิปรายทั่วไปฯ อีก 4 ประการดังที่จะกล่าวต่อไปนี้คือ

1) การสลับกันพูด

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายต่างมีท่าทีถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน กล่าวคือเข้าใจดีว่า การปฏิบัติงานครั้งนี้ เป็นการทำหน้าที่แทนประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อตัวเองอภิปรายจบแล้วก็ถึงคราวที่ผู้อื่น หรือฝ่ายตรงข้ามจะต้องอภิปรายบ้างก็จะเปิดโอกาสให้ เช่น การอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ผู้อภิปรายคนแรก เมื่อจะจบคำอภิปรายนายควงกล่าวว่า “นี่ข้าพเจ้าพูดย่อๆ ไม่ต้องการพูดมากละ เมื่อเริ่มกันเช่นนี้ เพราะฉะนั้น ในการที่ข้าพเจ้าแถลงมานี้ก็ครบทั้ง 8 ข้อแล้ว จึงขอให้รัฐบาลได้มีโอกาศพูดบ้าง” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 12) หรือคำอภิปรายของนายทองเปลว ชลภูมิ รัฐมนตรี ซึ่งจบคำอภิปรายคราวหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าคิดว่า คุณคึกฤทธิ์ขยับมันเขี้ยวอยู่นานแล้ว คงจะพูดเพราะฉะนั้น ขอยุติเสียที” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 187)

2) การเชื่อฟังประธานสภาฯ

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายส่วนใหญ่ เชื่อฟังประธานสภาฯ เป็นอย่างดี เมื่อรู้ว่าพูดครบเวลาแล้ว ก็จะหยุดการอภิปราย เช่น การอภิปรายของ ร.ท. จารุบุตร เรืองสุวรรณ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจบการอภิปรายของตนเอง ในการอภิปรายคราวหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าพูดเกินเวลามากว่า 15 นาฑีของท่านประธานแล้ว ข้าพเจ้าขอจบคำอภิปรายลงเท่านี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 179) หรือเมื่อประธานสภาฯ ขอให้หยุดอภิปราย ก็จะหยุดอภิปรายโดยดี เช่น นายกระมล ชลศึกษ์ ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรีดังได้กล่าวมาแล้ว หรือเมื่ออภิปรายจนครบเวลาแล้ว และถูกประธานเตือนก็จะขออภิปรายต่อด้วยความเคารพ เช่น การอภิปรายของนายสุวิชช์ พันธเศรษฐ ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

> ประธานสภาผู้แทน: จวนจะหมดเวลาแล้ว
>
> นายสุวิชช์ พันธเศรษฐ (เชียงใหม่): ผมขอเวลาให้พูดเช่นเดียวกับคนอื่นบ้าง เพราะญัตติเช่นนี้นานๆ จะได้พูดสักทีหนึ่ง
>
> ประธานสภาผู้แทน: อนุญาต (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 170)

หรือตัวอย่างคำอภิปรายของนายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งกำลังอภิปรายเรื่อง การแทรกแซงข้าราชการประจำของนักการเมือง ดังนี้

> ประธานสภาผู้แทน: หมดเวลาแล้ว
> นายเลียง ไชยกาล (อุบลราชธานี): ผมขอต่อ
> ประธานสภาผู้แทน: รวบรัดหน่อย
> นายเลียง ไชยกาล (อุบลราชธานี): ไม่เป็นไร ให้ผมหยุดก็ได้
> ประธานสภาผู้แทน: ให้เวลา 5 นาที (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 698)

3) การขอโทษถ้าคำอภิปรายผิดพลาด

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายจำนวนหนึ่ง ยังมีการขออภัยกันอยู่ถ้าคำอภิปรายของตนผิดพลาดไป เช่น คำอภิปรายของนายเลื่อน พงษ์โสภณ ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งอภิปรายเรื่องการแทรกแซงข้าราชการประจำของนักการเมือง ดังนี้

> การเมืองกับข้าราชการประจำนั้น แยกกันไม่ออกทุกรัฐบาล จะแยกออกอย่างไร เพราะมันทำงานติดต่อซึ่งกันและกัน แต่ว่าคำว่าแซกแซงนั้น ไม่ได้หมายความว่าแยกกัน คือ หมายความว่าแซกแซงในสิ่งซึ่งปฏิบัติผิดกฎหมาย ถ้าสิ่งใดซึ่งท่านแซกแซงเข้าไปนั้น เป็นประโยชน์ผลดีผลงามแก่ชาติแก่ประเทศแล้ว ก็ว่าไปแล้วถ้าหากว่า สิ่งใดมันจะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความพินาศฉิบหายมาสู่บ้านเมือง อันเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ที่อนุชนรุ่นหลังยังจะทำต่อไปแล้ว อย่างนั้น ข้าพเจ้าหมายความว่า ให้ท่านเลิกเสียเถอะ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 710-711)

4. การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน

โดยปกติแล้ว เป็นที่ยอมรับกันในหลักการบริหารว่า โอกาสที่นโยบายสาธารณะต่างๆ จะบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเจตนารมณ์ของผู้กำหนดนโยบายนั้น เป็นไปได้ยากยิ่ง เพราะการปฏิบัติตามนโยบายนั้น มีปัจจัยอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้กำหนดนโยบาย

> ปัญหาของการปฏิบัตินโยบายมีมากมายมหาศาล นโยบายสาธารณะทั้งหลายไม่เคยบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมดตามที่ตั้งกันไว้แต่เดิม ข้าราชการ ผู้ปฏิบัตินโยบาย กลุ่มผลประโยชน์และหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบทั้งหลาย ต่างพยายามเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัตินโยบายให้เบี่ยงเบนไปสู่ผลประโยชน์ของตน (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545, น. 288-289)

ผู้ที่เห็นด้วยกับหลักการดังกล่าวคนหนึ่งก็คือ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ หลักฐานที่ยืนยันก็คือ บางส่วนของคำอภิปรายสรุปการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ดังนี้ “การปฏิบัติงานใดๆ ท่านอย่างพึงหมายว่าจะหวังผลในทางปฏิบัติหน้าที่ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ได้ ไม่ว่าใครจะมาแสดงหรือกิจการของการค้ากันอะไรก็ตาม ท่านอย่างหวังผล 100 เปอร์เซ็นต์ไม่มีทาง” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 311)

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้นั้น คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรียอมรับว่า ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านว่า เป็น “ความจริง” เป็นจำนวนมาก จนถือได้ว่าเป็นปกติธรรมดา ในญัตติฯ จำนวน 8 ข้อนั้น นายกรัฐมนตรีปฏิเสธไม่ยอมรับข้อซักถามว่าเป็น “ความจริง” เพียงข้อเดียวเท่านั้น

จากองค์ประกอบที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เป็นการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน เพราะคำอภิปรายส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นข้อซักถามและคำตอบชี้แจงต่างมีความประสงค์จะแก้ปัญหาให้กับประชาชนด้วยกัน แต่ถ้าจะเปรียบเทียบ คำอภิปรายระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีแล้ว เนื่องจากคำอภิปรายของส.ส. ฝ่ายค้านส่วนหนึ่งไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. แต่คำอภิปรายของคณะ รัฐมนตรีผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ทุกข้อ ผู้วิจัยเห็นว่า คณะรัฐมนตรีอภิปรายด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของการปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้กับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 กับครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2490 มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานสูงกว่านักการเมืองในสมัยหลัง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทที่ 10 และบทที่ 11

9.6 สรุป

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 นี้ คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการซักถาม โดยที่วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ต้องการเพียงแต่ให้คณะรัฐมนตรีรับทราบความบกพร่องในการปฏิบัติงานว่า ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นกับประชาชนอย่างไรบ้าง และต้องการให้คณะรัฐมนตรีนำปัญหาต่างๆ เหล่านั้นไปแก้ไข ส่วนคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีเป็นคำตอบชี้แจง เพื่อชี้แจงว่าการปฏิบัติงานของ

คณะรัฐบาลมีลักษณะเป็นเช่นไร ความเดือดร้อนของประชาชนได้รับการแก้ไขอย่างไร หรือ ส.ส. ฝ่ายค้านเข้าใจผิดกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่นำมาเป็นข้อซักถามอย่างไร เป็นต้น

การที่วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่มีความต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน เป็นผลมาจากสภาพความเป็นจริงทางการเมืองในระยะนั้น ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภาของไทย องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบการปกครองแบบนี้ คือ ระบบพรรคการเมือง ยังไม่เข้มแข็ง และไม่แบ่งออกเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้านกับพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลดังเช่นในปัจจุบัน จะเห็นได้จากการที่ผู้อภิปรายในสภาฯ มีจำนวน 3 กลุ่ม คือ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งหมายถึงพรรคประชาธิปัตย์ คณะรัฐมนตรี และกลุ่มอิสระ สำหรับกลุ่มอิสระนี้ ยังแบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท คือ ส.ส. ที่สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ ส.ส. ที่สนับสนุนรัฐบาล และ ส.ส. อิสระที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะด้วยสภาพการณ์ทางการเมืองเช่นนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านจึงรู้ดีว่า ถึงแม้การอภิปรายทั่วไปฯ จะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลง เฉพาะฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น โอกาสของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่จะเข้าไปบริหาราชการแผ่นดินบ้างมีน้อยมาก

การที่คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการซักถาม แทนที่จะเป็นการกล่าวหาดังเช่นการอภิปรายทั่วไปฯ ในปัจจุบัน มีปัจจัยหลัก 2 ประการคือ

1) ส.ส. ฝ่ายค้านไม่มีความต้องการให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง

2) ส.ส. ฝ่ายค้านมีความคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ถาม ซึ่งกระทำกันเป็นประจำในการประชุมตามปกติของสภาฯ แต่เมื่อปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ มีปริมาณความเสียหายมากกว่าที่จะตั้งกระทู้ถาม จึงได้นำการอภิปรายทั่วไปฯ มาใช้ควบคุมและตรวจสอบรัฐบาล ในเมื่อคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ถามมากกว่าการกล่าวหาจึงได้นำการตั้งกระทู้ถามมาปรับใช้เป็นการซักถามด้วย

ลักษณะทางภาษาที่ยืนยันว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหารในรูปแบบนี้ ก็คือ โครงสร้างของคำอภิปรายกับการใช้เหตุผล กล่าวคือ โครงสร้างของคำอภิปรายมีเพียง 2 ส่วน คือ การแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับโครงสร้างคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ในปัจจุบัน ซึ่งมี 4 ส่วน คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย สำหรับการใช้เหตุผลนั้น จะเห็นได้ว่า ข้อซักถามส่วนใหญ่ไม่มีเหตุผลสนับสนุน ในกรณีที่ข้อซักถามมีเหตุผลสนับสนุน เหตุผลสนับสนุนส่วนใหญ่ก็ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม

ลักษณะทางระเบียบข้อบังคับที่ยืนยันว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหารในรูปแบบนี้ ก็คือ ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ซึ่งแบ่งออกเป็น 12 หมวด ไม่มีหมวดใดที่กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการ

อภิปรายทั่วไปฯ โดยตรง สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2475) ซึ่งมีอำนาจใช้บังคับมาจนถึงวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 มาตราที่เกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ คือ มาตรา 41 เนื้อความก็ยังขาดความชัดเจนว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง ดังนี้ “มาตรา 41 สภาย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิจะลงมติความไว้ใจในรัฐมนตรีรายตัวหรือทั้งคณะ ญัตติบัญญัติความไว้ใจนั้น ท่านมิให้ลงมติในวันเดียวกับวันที่ปรึกษา”

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 ซึ่งประกาศใช้ก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ประมาณ 1 ปี มาตราที่เกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ คือ มาตรา 34 จึงกำหนดไว้ชัดเจนมากขึ้นว่า จะเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะรัฐมนตรี และต้องมีผู้รับรองญัตติฯ ไม่ต่ำกว่า 24 คน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี ประสบการณ์จากการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ทำให้ได้มีการพัฒนาระเบียบข้อบังคับและรูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ ให้เหมาะสมกับวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ของรัฐสภาไทยมากยิ่งขึ้น

สำหรับการปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีตามเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส. จำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของคณะรัฐบาล แต่ถ้าเป็นคำตอบชี้แจงข้อซักถามต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”

3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

ผลการศึกษาพบว่า ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 8 ข้อนั้น เหตุผลสนับสนุนของญัตติฯ หรือข้อซักถามดังกล่าว เป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลเพียงข้อเดียว การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านมีหน้าที่ตั้งข้อซักถามแต่ไม่สามารถนำเหตุผลที่สมเหตุสมผลมาเป็นหลักฐานยืนยันเมื่อเปรียบเทียบกับคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีหลักฐานยืนยันหรือเหตุผลสนับสนุนอย่างสมเหตุสมผลทุกข้อ คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

สำหรับประเด็น “ความจริง” กับคำอภิปราย ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านบางส่วนอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” แต่คณะรัฐมนตรีทุกคนอภิปรายด้วย “ความจริง” คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

ส่วนการละเมิดระเบียบข้อบังคับ ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวน 2 คน ละเมิดระเบียบข้อบังคับของการอภิปราย แต่ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดละเมิดระเบียบข้อบังคับดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ทั้ง 3 ข้อดังกล่าว เป็นที่ชัดเจนและแน่นอนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบสูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาดังกล่าวเป็นการเปรียบเทียบในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งเดียวกัน แต่การศึกษาครั้งนี้ ยังศึกษาการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 กับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 อีกด้วย การที่จะศึกษาเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไปฯ อีก 2 ครั้ง ยังต้องคำนึงถึงวาทกรรมย่อยในลักษณะอื่นๆ อีก 4 ประการของการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย วาทกรรมย่อยดังกล่าว มีดังนี้คือ

1) การสลับกันพูด

2) การเชื่อฟังประธานสภาฯ

3) การขอโทษถ้าคำอภิปรายผิดพลาด

4) การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน

ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีต่างก็เข้าใจดีว่า ทุกคนมีหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน ข้อซักถาม-คำตอบชี้แจงก็มุ่งที่จะแก้ปัญหาให้กับประชาชน ส.ส. ผู้อภิปรายจึงสลับกันพูดอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ส.ส. ผู้อภิปรายทุกคนเชื่อฟังประธานสภาฯ เป็นอย่างดี เมื่อเห็นว่า คำอภิปรายของตนอาจจะพลาดพลั้งหรือรุนแรงไปบ้าง ก็มีการขอโทษกันก่อน ประการสุดท้าย คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ยอมรับว่า การบริหารงานของตนยังมีความผิดพลาดบ้าง เมื่อเปรียบเทียบวาทกรรมย่อยการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้งหมดข้างต้นกับวาทกรรมย่อยของการอภิปรายทั่วไปฯ อีก 2 ครั้ง ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่ในขณะนั้น การพยายามที่จะจัดการกับ “ความจริง” ให้บิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางการเมืองยังมีน้อยมาก ดังนั้น ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 และ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 10 และบทที่ 11 ตามลำดับ

บทที่ 10

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522

ในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 หัวข้อย่อยดังนี้คือ

10.1 สภาพทางการเมือง

10.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ

10.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ

10.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ

10.5 ความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

10.6 สรุป

10.1 สภาพทางการเมือง

สภาผู้แทนราษฎรชุดดังกล่าว มาจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 ของประเทศ เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 ซึ่งการเลือกตั้งครั้งที่ 12 นี้ เป็นผลมาจากการที่คณะปฏิวัติ ซึ่งนำโดย พล.ร.อ. สงัด ชะลออยู่ได้ทำการปฏิวัติรัฐบาลซึ่งมี นายธานินทร์ กรัยวิเชียรเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 อันที่จริงแล้ว รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียรนั้น พล.ร.อ. สงัด ชะลออยู่เป็นผู้มีส่วนร่วมสำคัญ ในการสนับสนุนแต่งตั้งขึ้นมาเอง หลังจากที่เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลซึ่งมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 โดยใช้เหตุการณ์การล้อมปราบนักศึกษาและประชาชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมในการยึดอำนาจจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

คณะปฏิวัติได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 ซึ่งเป็นฉบับที่ 11 ของประเทศ และประกาศใช้ธรรมนูญแห่งการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ซึ่งถือว่า เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 ของประเทศ (ฉบับชั่วคราว) เลขาธิการของคณะปฏิวัติ คือ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 (นคร พจนวรพงษ์และอุกฤษ พจนวรพงษ์, 2542, น. 146)

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2520) กำหนดให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติต่างๆ สภานิติบัญญัติแห่งชาติสภานี้ เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งมี 206 มาตรา และมีบท

เฉพาะกาล 12 มาตรา ที่กำหนดให้งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราเป็นการชั่วคราว ซึ่งทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ถูกตั้งฉายาให้เป็นจำนวนมาก ชื่อที่รู้จักกันเป็นทั่วไปก็คือ “รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยครึ่งใบ” นอกจากนั้นแล้ว สื่อมวลชนเห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ร่างขึ้นเพื่อให้ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ได้มีโอกาสเป็นนายกรัฐมนตรีอีก ภายหลังการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงมีฉายาอื่นๆ อีกเช่น “ฉบับหมาเมิน”, “ฉบับหมาขี้เรื้อน”, “ฉบับเละตุ้มเปะ”, “ฉบับฟันปลอม”, “ฉบับฟันเน่า” และ “ฉบับเกรียงศักดิ์และพวก” เป็นต้น

การร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เกษม ศิริสัมพันธ์ (2545) ผู้ซึ่งในขณะนั้นเป็นนักการเมืองอยู่ด้วย ได้ “เหลียวมองหลัง” ไปถึงเหตุการณ์นั้น ก็ยังสรุปว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีเจตนาสนับสนุน พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ให้มีโอกาสเป็นนายกรัฐมนตรีจริง ดังข้อเขียนบางส่วนดังนี้

> รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 เป็นรัฐธรรมนูญที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่ง พล.อ. เกรียงศักดิ์แต่งตั้งได้ร่างขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้ พล.อ. เกรียงศักดิ์อยู่ในอำนาจในฐานะเป็นนายกรัฐมนตรีได้อย่างแน่นอนเป็นเวลา 4 ปี หลังจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้แล้ว (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2545, น. 209)

ถึงแม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก แต่ก็มีอายุการใช้งานที่ยาวนานมากเช่นเดียวกัน (กระมล ทองธรรมชาติ, 2524, น. 62-63) กล่าวคือ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ. ศ. 2521 สิ้นสุด เมื่อ ร.ส.ช. ยึดอำนาจจากรัฐบาลของ พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ. ศ. 2534 รวมเวลาการใช้งาน 13 ปี 2 เดือน 1 วัน

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 นี้ ลดอำนาจหน้าที่ที่สำคัญของ ส.ส. และนำอำนาจนั้นไปให้แก่วุฒิสมาชิกซึ่งมีจำนวนถึง 3 ใน 4 ของจำนวน ส.ส. ของสภาผู้แทนราษฎร[1] เช่น สภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถจะเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีได้เอง เพราะประธานวุฒิสภา ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภาอีกตำแหน่งหนึ่งเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี หน้าที่สำคัญอื่นๆ ของ ส.ส. ที่ถูกบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญกำหนดให้ต้องกระทำในรัฐสภา ก็เช่น การพิจารณาร่าง พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี การพิจารณาร่าง พ.ร.บ. ที่คณะรัฐมนตรี แจ้งว่าเป็นร่าง พ.ร.บ. อันสำคัญที่เกี่ยวกับความมั่นคงของราชอาณาจักร และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ก็ต้องกระทำในรัฐสภา เป็นต้น

---

[1] ส.ว. จำนวน 225 คน และ ส.ส. จำนวน 301 คน

การเลือกตั้งครั้งที่ 12 นั้น ยังไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย เพราะ พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ถูกยกเลิกไปเมื่อคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินทำการปฏิรูป/ปฏิวัติ เมื่อ พ.ศ. 2519 แต่ในทางปฏิบัติ ได้มีการจัดองค์กรและหาเสียงในนามของพรรคการเมือง กฤชติน สุขศิริ (2545, น. 89-90) กล่าวว่า ผลการเลือกตั้งมีดังนี้คือ

1) พรรคกิจสังคม	82 คน
2) พรรคชาติไทย	38 คน
3) พรรคประชาธิปัตย์	34 คน
4) พรรคประชากรไทย	32 คน
5) พรรคเสรีธรรม	22 คน
6) พรรคชาติประชาชน	13 คน
7) พรรคพลังใหม่	8 คน
8) พรรคเกษตรสังคม	5 คน
9) พรรคสยามปฏิรูป	4 คน
10) พรรคกิจประชาธิปไตย	3 คน
11) พรรครวมไทย	2 คน
12) พรรคธรรมสังคม	1 คน
13) กลุ่มสนับสนุนนโยบายเกรียงศักดิ์ (ส.ส.ก.)	1 คน
14) พรรคกิจธรรม	1 คน
15) กลุ่มอิสระไม่สังกัดพรรค	55 คน
รวม	301 คน

เมื่อพิจารณาผลของการเลือกตั้งดังกล่าว ถ้าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชากรไทยน่าจะรวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาล เพราะมีจำนวนของ ส.ส. รวมกันเกินกึ่งหนึ่งของจำนวน ส.ส. ทั้งหมด แต่ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมีเสียงสนับสนุนจาก ส.ว. ด้วย ซึ่ง ส.ว. ในขณะนั้น ก็ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของเกรียงศักดิ์ 1[2] ดังนั้น การจัดตั้งรัฐบาลครั้งนั้น จึง "เป็นการตั้งรัฐบาลโดยไม่สนใจพรรคการเมืองทั้งหลาย เนื่องจากอาศัยเสียงจากวุฒิสมาชิก" (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2542, น. 147)

---

[2]เป็นการนับตามการตั้งชื่อของสื่อมวลชนเพื่อความสะดวกในการเข้าใจ และในการอภิปรายของ ส.ส. ในรัฐสภาก็จะเรียกชื่อรัฐบาลตามลำดับตัวเลขเช่นนี้ รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 1 เป็นรัฐบาลที่คณะปฏิวัติเสนอชื่อให้ พล. อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี

กระบวนการจัดตั้งรัฐบาลครั้งนี้ กระทำไปอย่างเร่งรีบและฉุกละหุก โดย พล.อ.อ. หะริน หงสกุล ประธานวุฒิสภาได้เรียกประชุมสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย โดยกำหนดวันประชุมคือ วันที่ 11 พฤษภาคม 2522 เวลา 14.00 น. การกระทำดังกล่าวถูกโจมตีอย่างรุนแรงจากกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายค้าน โดยวิจารณ์ว่า เป็นวิธีการที่ผิดระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ ที่ไม่มีการแจ้งล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้ง ส.ส. ที่เดินทางกลับต่างจังหวัดก็ไม่สามารถเดินทางมาร่วมประชุมได้ทัน (กฤชติน สุขศิริ, 2545, น. 101)

อย่างไรก็ดี ในวันประชุมเพื่อซาวเสียงเลือกนายกรัฐมนตรี มีผู้เข้าประชุม 349 คน จากจำนวนทั้งหมด 526 คน ปรากฏว่า เสียงส่วนใหญ่สนับสนุนให้ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในการประชุมครั้งนี้ สมาชิกพรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทยมิได้เข้าร่วมประชุมด้วย ส่วนพรรคประชาธิปัตย์มีสมาชิกบางคนเข้าร่วมประชุม แต่ไม่ออกเสียง (“ซาวเสียงเลือกนายกรัฐมนตรี,” ซีดี-รอม, 2522)

ในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์เป็นนายกรัฐมนตรี และในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ก็มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นรัฐบาลผสมระหว่างบุคคลในคณะของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ พรรคเกษตรสังคม พรรคเสรีธรรม พรรคกิจประชาธิปไตย พรรคชาติประชาชน พรรครวมไทย และ ส.ส. กลุ่มอิสระ รัฐบาลชุดนี้เป็นคณะรัฐบาลที่ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย

กนก วงษ์ตระหง่าน (2526, น. 273-275) กล่าวว่า คณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าวนั้น มีรายชื่อดังนี้คือ

1. พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์	นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. พล.อ. เสริม ณ นคร	รองนายกรัฐมนตรี
3. นายสมภพ โหตระกิตย์	รองนายกรัฐมนตรี
4. พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์	รองนายกรัฐมนตรี

[2(ต่อ)] ส่วนรัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 พล. อ. เกรียงศักด์ ชมะนันทน์ได้รับการเสนอชื่อให้ตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีโดยประธานรัฐสภา จนกระทั่งลาออกเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523

5. พล.ท. เฉลิมชัย จารุวัสตร์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
6. พล.อ.ท. สิทธิ เศวตศิลา	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
7. นายปรีดา กรรณสูต	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
8. พล.อ. ยศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
9. พล.อ. พร ธนะภูมิ	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
10. ร.อ.ต. บุญยง วัฒนพงษ์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
11. นายสวัสดิ์ คำประกอบ	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
12. นายบุญยิ่ง นันทาภิวัฒน์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
13. นายประมวล กุลมาตย์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
14. นายเกษม จาติกวณิช	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
15. พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
16. พลเรือเอกกวี สิงหะ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
17. พล.อ.อ. พะเนียง กานตะรัตน์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
18. นายชาญชัย ลี้ถาวร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
19. นายสุธี สิงห์เสน่ห์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
20. นายอุปดิศร์ ปาจรียางกูร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
21. นายอรุณ ภานุพงศ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
22. นายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
23. นายระพี สาคริก	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
24. พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
25. นายวงศ์ พลนิกร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
26. นายสมพร บุณยคุปต์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
27. พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
28. พล.ร.อ. อมร ศิริกายะ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
29. นายอบ วสุรัตน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
30. นายปรก อัมระนันทน์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
31. พล.อ. เล็ก แนวมาลี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
32. นายดำริ น้อยมณี	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
33. ประเทือง กีรติบุตร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

34. พล.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
35. นายสุธรรม ภัทราคม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
36. นายชุบ กาญจนประกร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ
37. นายก่อ สวัสดิ์พาณิชย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
38. นางยุพา อุดมศักดิ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
39. นายบุญสม มาร์ติน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
40. นายกระแส ชนะวงศ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
41. นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
42. น.อ. วิมล วิริยะวิทย์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
43. นายเกษม สุวรรณกุล	รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย

กฤชติน สุขศิริ (2545, น. 91-93) วิเคราะห์ว่า คณะรัฐมนตรีทั้ง 43 คนเป็น ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งเพียง 7 คนเท่านั้น ซึ่งก็เห็นได้ว่า พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อเสียงสนับสนุน ที่เป็น ส.ส. โดยสรุป รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 จึงเป็นรัฐบาลเสียงข้างน้อยในสภาผู้แทนราษฎร แต่เป็นรัฐบาลเสียงข้างมากในรัฐสภา

รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 บริหารราชการแผ่นดินมาได้เพียงประมาณ 5 เดือนก็ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ระหว่างวันที่ 10-12 และ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่ผู้วิจัยเลือกมาวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ด้วย ผลการลงมติฯ รัฐมนตรีได้รับความไว้วางใจทุกคน ถึงแม้ว่ารัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของรัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 จะได้รับความไว้วางใจทุกคน แต่การบริหารในด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะการขึ้นราคาค่าสาธารณูปโภคในแต่ละครั้ง ก็เป็นประเด็นให้ถูกโจมตีเสมอ เหตุการณ์ขึ้นราคาที่กลายเป็นชนวนให้เกิดการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ อีกครั้งหนึ่งก็คือ ในปลายเดือนมกราคม พ.ศ. 2523 รัฐบาลได้ประกาศขึ้นราคาค่าไฟฟ้าอีกครั้งหนึ่ง และในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 ก็ประกาศขึ้นราคาน้ำมันอีกครั้งหนึ่ง การขึ้นราคาครั้งหลังสุดนี้ ทำให้ราคาน้ำมันดีเซลหมุนเร็ว ขึ้นราคาสูงกว่าร้อยละ 50 และน้ำมันเบนซินพิเศษก็ราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 กล่าวคือ จากราคาลิตรละ 7.84 บาท ในการขึ้นราคาครั้งก่อน เป็นราคาลิตรละ 9.80 บาท ซึ่งเป็นการขึ้นราคาถึง 1 เท่า นับตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2521 (พีรศักย จันทรวรินทร์, 2528, น. 169)

อันที่จริงแล้ว การที่น้ำมันขึ้นราคานั้นเกิดจากปัจจัยภายนอก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2522 นั้น รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2545, น. 69) เห็นว่า เป็นภาวะวิกฤติน้ำมันซึ่งกลุ่มประเทศโอเปค (OPEC) ประกาศขึ้นราคาน้ำมัน และน้ำมันในประเทศอิรักและอิหร่านต้องลดการผลิต เนื่องการปฏิวัติโดยประชาชนในอิหร่านในช่วงปลายปี พ.ศ. 2521-2522 ต่อจากนั้น ก็เกิดสงครามระหว่าง

อิรักกับอิหร่านขึ้นอีก โดยปกติแล้ว เมื่อเกิดวิกฤติการณ์น้ำมัน รัฐบาลมักจะตรึงราคาน้ำมันโดยจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่บริษัทน้ำมัน เพื่อให้ขายน้ำมันในราคาที่ถูกกว่าราคาจริงตามภาวะการตลาด แต่นโยบายดังกล่าวนี้ ส่งผลเสีย 2 ประการคือ นอกจากจะก่อให้เกิดการบิดเบือนในการใช้ทรัพยากรแล้ว ยังจะสร้างภาระทางการคลังให้แก่รัฐบาลด้วย เมื่อเกิดวิกฤติการณ์น้ำมันขึ้นอีก พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์จึงไม่ต้องการตรึงราคาน้ำมัน เนื่องจากไม่สามารถแบกรับภาระทางการคลังได้ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2545, น. 85)

ในทันทีที่รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 ประกาศขึ้นราคาครั้งหลังสุดนี้ พรรคการเมืองฝ่ายค้าน 4 พรรค คือ พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคประชากรไทยๆ ได้มีความเคลื่อนไหว ที่จะขอยื่นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น กระแสทางการเมืองที่ต้องการจะเปลี่ยนรัฐบาลคงเป็นกระแสที่แรงมากพอสมควร เพราะ พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ หัวหน้าพรรคสยามประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นมาหลังจากการอภิปรายทั่วไปฯ เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 ที่ผ่านมา โดยรวบรวมเสียงมาจาก ส.ส. ที่สนับสนุนรัฐบาล (“พรรคสยามประชาธิปไตย,” ซีดี-รอม, 2522) ก็ยังถึงกับแถลงผ่านสื่อมวลชนว่า ที่ประชุมของพรรคตนเองมีมติเป็นเอกฉันท์ที่จะร่วมลงชื่อเสนอเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน (“พรรคสยามประชาธิปไตย,” ซีดี-รอม, 2523ก) และอีก 10 วันต่อมา พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ ก็ได้แถลงผลมติที่ผ่านการประชุมของพรรคอีกว่า พรรคสยามประชาธิปไตย มีมติดังนี้

1) ขอถอนตัวจากการสนับสนุนรัฐบาล

2) สมาชิกพรรคฯ จะไม่ไปร่วมประชุมที่ทำเนียบรัฐบาล ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 ตามคำเชิญของนายกรัฐมนตรี และ

3) ร่วมกับฝ่ายค้าน ในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล (“พรรคสยามประชาธิปไตย,” ซีดี-รอม, 2523ข)

นอกจาก ส.ส. ส่วนใหญ่ในสภาฯ จะแสดงความต้องการที่จะเปลี่ยนรัฐบาลแล้ว ประชาชนกลุ่มอื่นๆ ก็ต้องการที่จะเปลี่ยนรัฐบาลเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น นักศึกษาและกรรมกรที่ไม่พอใจการขึ้นราคาน้ำมันของรัฐบาลได้ชุมนุมกันประท้วงเพื่อขับไล่รัฐบาล การประท้วงขยายตัวไปอีกในหลายกลุ่มหลายวงการ รวมทั้งเรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตร ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ก็ออกมาอดอาหารประท้วงด้วย (พีรศักย จันทรวรินทร์, 2528, น. 169)

สำหรับวุฒิสมาชิกสายทหาร ซึ่งแต่เดิมให้การสนับสนุน พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็มีท่าทีเปลี่ยนไป เช่น พ.อ. มนูญ รูปขจร แกนนำของกลุ่มวุฒิสมาชิกทหารหนุ่มได้ส่งกระเช้าดอกไม้ไปเยี่ยม เรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตรที่อดอาหารประท้วง และกล่าวผ่านสื่อมวลชนว่าตนเห็นด้วยที่จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขคณะรัฐมนตรี เพราะประชาชนกำลังเดือนร้อนอย่างหนัก

(มติชน, 2523ก, น. 12) ส่วนนายทหารระดับผู้ใหญ่ เช่น พล.ร.อ. สงัด ชะลออยู่ ก็กล่าวผ่านสื่อมวลชนว่า วุฒิสมาชิกก็เป็นผู้แทนของปวงชน แต่ไม่ทราบว่าจะเข้าข้างประชาชนหรือเปล่า ถ้าวุฒิสมาชิกมีความสำนึก วุฒิสมาชิกก็ต้องทำหน้าที่ในสิ่งที่ถูกต้อง (มติชน, 2523ข, น. 12) นายทหารระดับผู้ใหญ่อีกคนหนึ่ง คือ พล.ต. อาทิตย์ กำลังเอก ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 1 ก็กล่าวว่า การเปิดอภิปรายทั่วไปฯ กระทำไปในแนวทางประชาธิปไตยที่ดีที่สุดแล้ว เหตุผลของฝ่ายค้านที่นำมาอ้าง ก็มีน้ำหนักและเหตุผลดี ส่วนเรื่องที่ตนเองจะลงมติฯ ให้ใครก็ต้องรอฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่ายก่อน แต่โดยหลักการแล้วจะยึดมั่นในผลประโยชน์ของชาติ (มติชน, 2523ค, น. 12)

หลังจากที่เผยแพร่ข่าวผ่านสื่อมวลชนมาระยะหนึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม พ.อ. (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ พล.ต. ประมาณ อดิเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย และ พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ หัวหน้าพรรคสยามประชาธิปไตย จึงยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลตามมาตรา 137 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) ในเรื่องปัญหาต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1) ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ

2) ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

3) ปัญหาการดำเนินนโยบายการเมืองภายในขัดแย้งกับที่ได้แถลงไว้

4) ปัญหาการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดพลาด และ

5) นโยบายการบริหารงานของนายกรัฐมนตรี มีลักษณะรวบอำนาจ

โดยมี ส.ส. ลงชื่อรับรองจำนวน 204 คน ประธานรัฐสภา พล.อ.อ. หะริน หงสกุล กำหนดให้อภิปรายกันในวันจันทร์ที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523 (“ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายฯ,” ซีดี-รอม, 2523)

เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ดำเนินการต่อสู้ทางการเมือง โดยการขอเปิดสภาสมัยวิสามัญในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 ก่อนถึงกำหนดการอภิปรายทั่วไปฯ 3 วัน โดยให้เหตุผลว่า เพื่อชี้แจงการขึ้นราคาน้ำมัน เมื่อยื่นหนังสือขอเปิดสภาสมัยวิสามัญแล้ว ฝ่ายรัฐบาลก็เรียกประชุม ส.ว. และ ส.ส. ที่สนับสนุนรัฐบาล ณ กองบัญชาการทหารสูงสุด สนามเสือป่า ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 เพื่อซักซ้อมความเข้าใจ ก่อนที่จะมีการแถลงชี้แจงในสภาฯ ผลปรากฏว่า มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียง 150 คน เป็น ส.ส. 30 คน และ ส.ว. 120 คน โดยไม่มีวุฒิสมาชิกกลุ่มทหารหนุ่มเข้าร่วมประชุมแม้แต่เพียงคนเดียว (พีรศักย จันทรวรินทร์, 2528, น. 172)

เมื่อเหตุการณ์ต่างๆ ปรากฏออกมาเช่นนี้ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ก็เข้าใจดีว่าถ้ามีการอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้นจริง ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 รัฐบาลของตนอาจจะแพ้ในการลงมติฯ ก็ได้ ดังนั้น เมื่อถึงวันประชุมสมัยวิสามัญ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์จึงอภิปรายระบายความอึดอัดคับข้องใจประมาณ 20 นาที แล้วประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อรัฐสภา เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสูงกว่าเข้ามาบริหารประเทศต่อไป (“นายกรัฐมนตรีลาออก,” ซีดี-รอม, 2523) ผู้ซึ่งได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา ก็คือ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในรัฐบาลของพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์นั่นเอง

10.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ

กระแสข่าวของการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เริ่มต้นตั้งแต่ต้นเดือนกันยายน พ.ศ. 2522 โดยพรรคกิจสังคมเปิดเผยมติของพรรคฯ ผ่านสื่อมวลชนว่า จะเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลบางกระทรวง ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม โดยให้เหตุผลว่า การบริหารงานของรัฐมนตรีทั้ง 4 กระทรวงดังกล่าว สร้างความเดือดร้อนและทำลายความสงบสุขของประชาชนมาตลอด ต่อท่าทีของพรรคกิจสังคมนั้น พรรคประชาธิปัตย์ไม่เห็นด้วย โดยนายชวน หลีกภัย รองหัวหน้าพรรคฯ กล่าวว่า ควรจะให้เวลารัฐบาลบริหารบ้านเมืองอีก 5 หรือ 6 เดือน และน่าจะเป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรี สำหรับท่าทีของฝ่ายรัฐบาล พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ รองนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า เป็นสิทธิของฝ่ายค้านที่จะกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ (“กรณีจะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีบางกระทรวง,” ซีดี-รอม, 2522)

ต่อมาในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2522 พรรคฝ่ายค้านได้มาประชุมร่วมกัน เพื่อพิจารณาถึงการผ่านร่าง พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2523 ในวาระที่ 2 และ 3 เรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเรื่องญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย สำหรับเรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นั้น พรรคกิจสังคมยังคงยืนยันความคิดเดิม กล่าวคือ ต้องการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรี 4 กระทรวง พรรคชาติไทยจะขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีของกระทรวงการคลังด้วย พรรคประชากรไทยต้องการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ กระทรวงการต่างประเทศด้วย ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ก็ยังคงยืนยันความคิดเดิมคือ เสนอว่าควรให้โอกาสรัฐบาลบริหารประเทศต่อไปอีกระยะหนึ่ง (“ประชุม 4 พรรคการเมือง,” ซีดี-รอม, 2522)

วันยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ อย่างเป็นทางการ คือ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2522 โดยมีรายละเอียดของญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ดังนี้คือ

พวกข้าพเจ้าผู้มีรายชื่อท้ายญัตติฉบับนี้ ขอเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 137 และมาตรา 203 ดังต่อไปนี้

ก. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมทั้งสองท่าน

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ขาดความรับผิดชอบ ในการบริหารราชการกระทรวงคมนาคมให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภท การดำเนินการบริหาร ด้านการขนส่งและโทรคมนาคมไม่ประหยัดและไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข แต่เพิ่มราคาค่าบริหารเกินกว่าความจำเป็น การจัดบริการไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน การใช้ประโยชน์ของระบบ สื่อสารไม่ได้รับการสนับสนุนและไม่สะดวกรวดเร็ว การกระทำดังกล่าว ผิดไปจากนโยบาย ของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ข. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ไม่สามารถแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการพาณิชย์ได้ ทำให้ภาวะการครองชีพสูงขึ้น ไม่สามารถรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็นในการบริโภคและอุปโภคให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่สามารถประกันราคาพืชผลให้แก่เกษตรได้ ไม่สามารถลดดุลการค้าที่เสียเปรียบกับต่างประเทศบางประเทศได้ การดำเนินการดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ตรงกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ค. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ทั้งสามท่าน

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียนร้อยและความสงบสุขของประชาชนได้ ไม่สามารถปราบปรามและป้องกันอาชญากรรมต่างๆ ได้ ไม่ได้ดำเนินการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่น ประชาชนได้รับความเดือนร้อนในด้านการครองชีพ และการทำมาหากิน เช่น การเลี้ยงสุกร ที่ดินทำกิน และไม่สามารถแก้ไขปัญหาคนว่างงาน ตลอดจนปัญหาแรงงานได้ ไม่ได้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในชนบท การศึกษาประชาบาลล้มเหลว การ

บริหารราชการ ของรัฐมนตรีกระทรวงนี้ ไม่ได้ตรงตามเป้าหมายและนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ง. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

การบริหารราชการของรัฐมนตรีกระทรวงนี้ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านพลังงาน เช่น น้ำมันและแก๊สขาดแคลนและมีราคาสูง การดำเนิน การด้านองค์การแก๊สธรรมชาติ ล้มเหลว การดำเนิน งานบริหารด้านการประมูลต่างๆ เป็นที่เคลือบแคลงไปในทาง มิชอบและไม่สนับสนุน อุตสาหกรรมในประเทศ การดำเนินการบริหารดังกล่าวนี้ ผิดไปจาก นโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 199-201)

โดยสรุป ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้เห็นว่า รัฐมนตรีของกระทรวงจำนวน 4 กระทรวงดังมีรายชื่อข้างต้น ปฏิบัติงานผิดไปจากนโยบายที่ได้แถลงไว้ หรือไม่ตรงกับนโยบายที่ได้แถลงไว้ และบางกระทรวงผลงานจากการปฏิบัติงานก็ไม่ได้ตรงตามเป้าหมายตามที่ได้แถลงไว้ในนโยบาย

10.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ

ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ของพรรคร่วมฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก ส.ส. ฝ่ายค้าน ต้องการ ให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งเพื่อให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้าง โดยสังเกตได้จากคำอภิปรายซึ่งมีลักษณะเป็นข้อกล่าวหา ส่วนลักษณะที่สอง ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่ต้องการ ให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งแต่ประการใด โดยสังเกตได้จากคำอภิปรายซึ่งมีลักษณะเป็นการซักถาม

ส.ส. พรรคร่วมฝ่ายค้านจำนวน 4 พรรคนั้น คำอภิปรายของ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมิได้ร่วมลงชื่อในญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ด้วยจะเป็นการซักถาม ส่วน ส.ส. ของพรรคกิจสังคมนั้น คำอภิปรายเป็นการตั้งข้อกล่าวหา ส่วนพรรคชาติไทยนั้น ถึงแม้หัวหน้าพรรคและ ส.ส. ของพรรคบางคนจะกล่าวเสมอๆ ว่า ไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งแต่ประการใด แต่คำอภิปรายของ ส.ส. บางคนในพรรคชาติไทย เช่น นายชุมพล ศิลปอาชาก็มีลักษณะเป็นข้อกล่าวหา

ผู้วิจัยขอยกตัวคำอภิปรายของ ส.ส. พรรคชาติไทย ที่อภิปรายว่า พรรคของตนไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งแต่ประการใด ดังนี้

พล.ต. ประมาณ อดิเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย อภิปรายไว้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2522 โดยมีคำอภิปรายส่วนหนึ่งดังนี้

> ผมใคร่ขอเรียนทำความเข้าใจไว้ด้วยว่า พรรคชาติไทยมิได้มีเจตจำนงจะหักโค่นรัฐบาลหรือล้มรัฐบาล ทั้งๆ ที่มีความไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นบางท่าน แต่ก็เพื่อรักษาประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ จึงจำเป็นที่จะต้องเปิดอภิปราย เพราะไม่มีทางเลือกในด้านอื่น ทั้งนี้ก็เพื่อให้รัฐบาลและสภาได้รับรู้และให้รัฐบาลได้ไปดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง การอภิปรายในครั้งนี้ อยากจะกล่าวว่า ถ้าอย่างชาวบ้านพูดกัน ก็เรียกว่า เรามาจับเข่าคุยกัน (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 234)

หรือคำอภิปรายของนายสะอาด ปิยวรรณ ส.ส. จังหวัดลำปาง พรรคชาติไทย เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 โดยมีคำอภิปรายส่วนหนึ่งดังนี้

> กระผมพูด กระผมไม่ได้คิดจะทำลายใครหรือจะล้มล้างรัฐบาล การพูดวันนี้เพื่อเป็นการอยู่รอดของชาติบ้านเมือง **...** การอภิปรายของพรรคชาติไทยนี้ท่านทั้งหลายย่อมทราบจากท่านหัวหน้าแล้วว่า เราไม่ได้คิดล้มล้างรัฐบาล แต่เราอยากเตือนรัฐบาลให้รู้ว่า การบริหารงานของท่านที่ผ่านแล้วๆ มานี้เป็นอย่างไรบ้าง (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 395)

สำหรับการอภิปรายของพรรคประชากรไทย ซึ่งนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคมีความประสงค์ ที่จะให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง แต่คำอภิปรายของ ส.ส. ในพรรคหลายคนก็มีลักษณะเป็นการซักถาม ผู้วิจัยขอยกตัวคำอภิปรายของพรรคประชากรที่คำอภิปรายมีลักษณะเป็นการซักถาม ดังนี้

นายเมธินทร์ พันธุ์บุบผา ส.ส. กรุงเทพมหานคร ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 นายเมธินทร์ พันธุ์บุบผา อภิปรายรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมใน 3 ประเด็นคือ

- ปัญหารถผิดกฎหมาย คือ รถทัวร์และรถเมล์ที่ผิดกฎหมายในกรุงเทพมหานคร

ในคำอภิปรายของนายเมธินทร์ พันธุ์บุบผา ไม่มีลักษณะของข้อกล่าวหาแต่อย่างใด เมื่อถึงส่วนของการลงท้าย นายเมธินทร์ พันธุ์บุบผา ลงท้ายคำอภิปรายด้วยคำถามว่า รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมจะจัดการปัญหารถผิดกฎหมายอย่างไร? ดังนี้

> ก็ขอความกรุณาให้ตอบให้ชัดเจนว่า ท่านจะเอาอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จะปล่อยให้รถทัวร์ผิดกฎหมายอย่างนี้ต่อไป หรือว่า จะจัดให้ถูกต้องตามกฎหมาย จัดสัมปทานให้เขาหรือจะเอาเข้ากับ บขส. ก็จะต้องยอมรับว่า ต้องนึกถึงการบริการ ที่จะส่งถึงประชาชนด้วย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 405-406)

- ปัญหาคอร์รับชั่นในกระทรวงคมนาคม นายเมธินทร์ พันธุ์บุบผา ได้อภิปรายว่าในกรมการขนส่งทางบกมีการคอร์รัปชั่น และได้อภิปรายสรุปในส่วนของการลงท้าย ดังนี้

> ท่านรัฐมนตรีก็คงจะไม่จำเป็นจะต้องไปเรียกท่านอธิบดีมาสอบถามว่า กรมการขนส่งฯ มีการเรียกเงินค่าใบขับขี่ใบละ 500 บาท มีการเรียกเงินค่าตรวจสภาพรถคันละ 300 บาท ท่านอธิบดีคงจะไม่กล้าที่จะพูดอย่างนี้ เพราะฉะนั้นในสิ่งเหล่านี้ จึงเห็นว่า เป็นหน้าที่ของกระทรวงคมนาคมซึ่งจะต้องพินิจพิจารณารับผิดชอบ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 407-408)

- ปัญหาเรื่องพานิชยนาวี นายเมธินทร์ พันธุ์บุบผา อภิปรายท้าวความว่า ในวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ได้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ. คณะกรรมการส่งเสริมการพานิชยนาวี แต่ในขณะที่อภิปรายกันอยู่นั้น กระทรวงคมนาคมมีผู้ทำงานเกี่ยวกับพานิชยนาวีเพียง 2 คน จึงไม่น่าจะเพียงพอที่จะทำงานให้มีประสิทธิภาพได้ คำอภิปรายสรุปในส่วนของการลงท้ายของคำอภิปราย ก็ยิ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่า มีลักษณะเป็นการซักถาม ดังนี้

> เพราะฉะนั้น กระผมก็ขอกราบเรียนว่า สิ่งเหล่านี้ท่านจะปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปหรือ หรือจะต้องแก้ไขปรับปรุงขึ้นมา กระผมก็มีเรื่องที่จะกราบเรียนต่อท่านประธานสภาเพียงแค่นี้ เพื่อประหยัดเวลาของสภาแห่งนี้ และสิ่งใดที่กระผมกล่าวออกไปกระทบกระเทือนอย่างไรก็ตาม กระผมก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย ขอขอบพระคุณครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 409-409)

หรือคำอภิปรายของนายสุมิตร สุนทรเวช ส.ส. กรุงเทพมหานคร ที่อภิปรายการทำงานของกรมเจ้าท่า ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงคมนาคมว่า ติดตั้งเครื่องหมายจุดที่มีเรือล่มไม่ถูกต้อง กระทรวงคมนาคมควรจะแก้ไข ดังตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> งานทำเครื่องหมายสัญญาณ ที่ปักไว้ที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา แสดงถึงจุดที่มีเรือล่ม เรืออับปางอยู่นั้น ไม่ได้ทำให้ถูกต้อง เกิดปรากฏการณ์เรือสินค้าต่างชาติเข้ามาแล้วชนอยู่บ่อยๆ ปากแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นด่านหน้าของกรุงเทพฯ ทำความ

> อับอายให้ปรากฏอยู่ทุกวี่วัน กระผมเห็นว่า เป็นเรื่องซึ่งกระทรวงคมนาคมน่าจะได้พิจารณาแก้ไข (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 338)

โดยสรุป วัตถุประสงค์ของผู้อภิปรายนั้น มีความสัมพันธ์กับรูปแบบของคำอภิปราย ถ้าคำอภิปรายเป็นการซักถาม ก็จะมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับกระทู้ถามคือ ต้องการคำตอบชี้แจงจากคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งแต่ประการใด แต่ถ้ารูปแบบของคำอภิปรายเป็นการกล่าวหา วัตถุประสงค์ของผู้อภิปรายก็ต้องการให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งเพื่อให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้าง

10.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไปฯ

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ กระทำในที่ประชุมร่วมกันของ ส.ส. และ ส.ว. หรือรัฐสภา ตามอำนาจบังคับของบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) โดยที่ ส.ว. นั้นมีสิทธิเช่นเดียวกับ ส.ส. ยกเว้นการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ หรือร่วมลงชื่อในญัตติของการขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ เท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 203 ของรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ดี ไม่มี ส.ว. คนใดขออภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งนี้ คงปล่อยให้เป็นเรื่องของ ส.ส. เท่านั้น

วิธีดำเนินการอภิปรายนั้น พล.อ.อ. หะริน หงสกุล ประธานวุฒิสภาและประธานรัฐสภา ได้สอบถามว่า จะให้อภิปรายเป็นรายกระทรวง หรือจะให้อภิปรายรวมไปในทีเดียวกัน ซึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ขอให้หัวหน้าพรรคฝ่ายค้านอภิปรายทุกกระทรวงเป็นการโหมโรงหรืออารัมภบทไปก่อน หลังจากนั้น จึงให้ ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ อภิปรายเป็นรายกระทรวง ดังคำอภิปรายดังนี้

> ท่านผู้เป็นประธาน ผมเห็นว่าหรืออยากจะขอประทานเสนอว่า ในชั้นแรกใคร่ขอความกรุณาท่านประธานได้โปรดอนุญาตให้หัวหน้าพรรค 3 พรรคที่เสนอญัตตินี้ คือ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย และพรรคประชากรไทยได้อภิปรายทุกกระทรวงคือ 4 กระทรวงก่อนทั้ง 3 ท่าน แล้วเมื่อหลังจากนั้นแล้ว เมื่อถึงวาระที่ท่านสมาชิกอื่นๆ ที่ได้ร่วมเสนอญัตติจะอภิปรายแล้ว ก็อยากจะใคร่ขอความกรุณาจากท่านประธานได้กำหนดให้เป็นการอภิปรายเป็นรายกระทรวงครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 205)

เมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชอภิปรายเสนอมาเช่นนั้น ประธานรัฐสภาจึงถามคณะรัฐมนตรีว่า เห็นด้วยกับข้อเสนอของฝ่ายค้านหรือไม่ ซึ่ง พล.อ.อ.ทวี จุลทรัพย์เห็นด้วย การอภิปรายจึงอภิปรายเป็นรายกระทรวงไป โดยหัวหน้าพรรคร่วมฝ่ายค้านแต่ละพรรคจะได้อภิปรายเป็นการเกริ่นนำข้อกล่าวหาแต่ละประเด็นไว้ก่อน สำหรับผู้ที่กล่าวหาโดยละเอียด ก็จะอภิปรายตามมาภายหลัง ซึ่งในบางข้อกล่าวหาแล้ว ตัวหัวหน้าพรรคเองเป็นฝ่ายกลับมา อภิปรายกล่าวหาโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

ผู้อภิปรายเป็นคนแรกของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ซึ่งได้ใช้เวลาอารัมภบทหรือเกริ่นนำข้อกล่าวไปประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง เกียรติ (2522, น. 6) ได้ตั้งข้อสังเกตการอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไว้ดังนี้

> ข้อสังเกตอย่างหนึ่ง ในการอภิปรายของหัวหน้าใหญ่ของพรรคกิจสังคมนี้ คือ ไม่ได้อภิปรายถึงรายละเอียดใดๆ ในความผิดพลาดของรัฐมนตรีที่ได้ปฏิบัติไป เพียงแต่ชี้แนวทางเอาไว้เพื่อให้โอกาสสมาชิกฝ่ายค้านทั้งหลาย จะได้อภิปราย โดยใช้รายละเอียดที่ได้รวบรวมมาประกอบเหตุผลในการอภิปรายของแต่ละคน หัวหน้าพรรคเพียงแต่อภิปรายเปิดประตูให้เห็นความผิดและความบกพร่องขยักทิ้งเอาไว้ ส่วนรายละเอียดมีอย่างไร เป็นเรื่องของสมาชิกฝ่ายค้านทั้งหลายจะได้อภิปรายซ้ำเติมในภายหลัง

อนึ่ง เมื่อการอภิปรายผ่านไปได้หนึ่งกระทรวง คือ กระทรวงคมนาคม นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา ส.ส. จังหวัดพิษณุโลกได้เสนอให้อภิปรายกระทรวงที่เหลือรวมกันไป ดังนี้

> กระผมขอประทานเสนอท่านประธานเพื่อเป็นการหารือ หรือจะขอเสนอเป็นญัตติเลยก็ได้ครับว่า ในการที่สมาชิกได้อภิปรายกันในวันนี้ ถ้าปล่อยให้อภิปรายกันเป็นรายกระทรวงมา เท่าที่ได้นั่งฟังดูบางครั้งก็อยู่ในประเด็นที่วนเวียนซ้ำซาก กระผมขอเสนอให้อภิปรายกันทีเดียวรวมไปที่เหลือทั้ง 3 กระทรวงเลย เพื่อจะได้ประหยัด เวลา เพราะอย่างไร เราก็ไม่จำกัดเวลาที่จะให้สมาชิกอภิปรายอยู่แล้ว หรือว่า บางท่านอาจจะพูดถึงกระทรวงอุตสาหกรรม แล้วอาจจะพูดถึงกระทรวงมหาดไทยแล้ว อาจจะพูดถึงกระทรวงที่ต้องการพูดอีกก็ได้ จะได้พูดเสียคนเดียว จะได้ไม่ต้องเป็นการเสียเวลา ซึ่งจะเป็นการประหยัดเวลามากขึ้น กระผมขอเสนออย่างนี้ ถ้ามีผู้ใดเห็นด้วยโปรดรับรองด้วยครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 426)

ต่อคำอภิปรายของนายประเทือง วิจารณ์ปรีชานั้น ประธานรัฐสภากล่าวว่า “คืออันนี้ยังไม่เคยมีญัตติมาก่อนครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 426) ประธานรัฐสภาจึงขอความเห็นจากที่ประชุม ซึ่งก็มีผู้คัดค้านหลายคน เช่น นายเกษม ศิริสัมพันธ์ เพราะเห็นว่า การอภิปรายเป็นรายกระทรวงนั้น ทำให้รัฐมนตรีตอบโต้กระจ่างชัดต่อสภาฯ แต่ถ้ากระทำตามญัตติของนายประเทือง วิจารณ์ปรีชาแล้ว คำอภิปรายของรัฐมนตรีอาจจะไม่กระจ่างชัดก็ได้ ดังนี้

> ถ้ากระทำกันอย่างชนิด ที่มีผู้เสนอญัตติเมื่อสักครู่นี้ คือ หมายความว่า ปล่อยสมาชิกให้พูดกันตามสบาย กระทรวงนั้นบ้าง กระทรวงนี้บ้าง โอกาสที่ฝ่ายรัฐบาลที่จะตอบโต้และก็จะชี้แจงต่อสภาให้กระจ่างชัด แต่ละกระทรวงแต่ละรัฐมนตรีรายบุคคล นั้นอาจจะขมุกขมัว แต่นั่นละครับ กระผมก็ตระหนักดีว่า บางทีรัฐบาลอาจจะมีความมั่นใจต้องการความขมุกขมัวเพื่อจะเอาตัวรอดอย่างนั้นก็เอา (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 427)

ส.ส. ฝ่ายค้านอีกคนหนึ่ง คือ นายชุมพล ศิลปอาชา ก็เห็นด้วยกับนายเกษม ศิริสัมพันธ์ โดยนายชุมพล ศิลปอาชา เห็นว่า “การที่จะเปลี่ยนกติกาตอนหลังนี้ กระผมก็คิดว่าเป็นการกระทำที่ส่อเจตนาไม่ค่อยจะดีนัก หรืออาจจะ เกิดขึ้นเนื่องจากความเกรงกลัวที่สภานี้จะเปิดเผยในเรื่องอะไรต่ออะไรก็ได้” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 428) แต่อย่างไรก็ดี ประธานรัฐสภาได้ขอมติจากที่ประชุมรัฐสภา โดยให้ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับขอเสนอของนายประเทือง วิจารณ์ปรีชายื่นเป็นญัตติ ด่วนขึ้นมาอีกญัตติหนึ่ง และให้สมาชิกรัฐสภาลงมติฯ ซึ่งสมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับญัตติของนายประเทือง วิจารณ์ปรีชา แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านได้เตรียมตัวมาอภิปรายเป็นรายกระทรวง จึงได้อภิปรายเป็นรายกระทรวงตลอดจนจบการประชุมทั้ง 4 วัน

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ไม่มีการถ่ายทอดการประชุมทางวิทยุและโทรทัศน์ เพราะคณะรัฐมนตรีมีมติตั้งแต่วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ว่า มิให้มีการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาฯ เนื่องจากการถ่ายทอดเสียงดังกล่าวยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญฯ (“ไม่ให้ถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาฯ,” ซีดี-รอม, 2522)

สำหรับรายละเอียดอื่นนอกเหนือจากที่ได้กล่าวไปแล้ว ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้คือ

10.4.1 ระเบียบข้อบังคับ

10.4.2 ผู้อภิปราย

10.4.3 โครงสร้างทางภาษา

10.4.1 ระเบียบข้อบังคับ

ระเบียบข้อบังคับซึ่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ กำหนดอยู่ในรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับการประชุมฯ อีก 2 ฉบับ คือ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภาด้วย เนื่องจากบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) กำหนดไว้ว่าภายใน 4 ปี นับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ การอภิปรายทั่วไปฯ ให้กระทำในที่ประชุมรัฐสภา

ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดไว้ในมาตรา 137 ดังนี้

> สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้ใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ
>
> เมื่อการเปิดอภิปรายสิ้นสุดลง มิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ การลงมติในกรณีเช่นว่านี้ มิให้กระทำในวันเดียวกับที่การอภิปรายสิ้นสุด มติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่า กึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

ข้อความในมาตรา 137 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) กำหนดไว้แต่เพียงว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน “มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติ” แต่ไม่ได้กำหนดว่า ญัตตินั้น มีรูปแบบหรือมีรายละเอียดเป็นเช่นไร? รูปแบบและรายละเอียดของญัตติได้กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2522 ข้อ 126 ว่า “ให้ยื่นต่อประธานสภาเป็นหนังสือ แสดงว่าจะเปิดอภิปรายทั่วเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะในเรื่องใดบ้าง”

เมื่อบรรยายชี้แจง “เรื่องใดบ้าง” หรือประเด็นต่างๆ ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า ครอบคลุมต้นเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนแล้ว ในส่วนท้ายของญัตติฯ เกือบทุกฉบับก็จะมีข้อความที่มีความหมายคล้ายกันดังนี้ “ส่วนเหตุผลและรายละเอียดต่างๆ จะได้แถลงและชี้แจงในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป”

สำหรับการลงมติฯ นั้น ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 130 ได้กำหนดรายละเอียดไว้ว่า ให้ลงมติภายใน 3 วันหลังจากวันสุดท้ายของการอภิปรายทั่วไปฯ ดังนี้ “เมื่อการเปิดอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง โดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้ประธานสภานัดประชุมเพื่อลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ภายในสามวันนับแต่วันที่การเปิดอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง”

วิธีปฏิบัติของ ส.ส. ผู้ที่ต้องการจะอภิปราย ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2522 ข้อ 35 กำหนดว่า

> สมาชิกผู้ใดประสงค์จะกล่าวความข้อหนึ่งข้อใดก็ให้ยกมือขึ้นในที่ของตน เมื่อประธานให้สัญญาณให้พูดแล้วจึงพูดได้ สมาชิกจะยืนพูด ณ ที่ของตนหรือจะไปพูด ณ ที่ซึ่งจัดไว้ก็ได้ คำพูดนั้นต้องเป็นคำพูดกับประธานเสมอ
>
> ประธานต้องให้โอกาสแก่ผู้เสนอหรือแปรญัตติได้อภิปรายก่อน

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ประชุมกันเฉพาะกลางวัน โดยมีการหยุดพักเพื่อรับประทานอาหารกลางวันตามข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2522 ข้อ 15 ซึ่งกำหนดว่า ถ้าประธานสภาฯ เห็นว่า ประชุมกันมานานพอสมควรจะหยุดพักชั่วคราวก็ได้ นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการหยุดประชุมเมื่อถึงวันเสาร์และอาทิตย์ด้วย สำหรับระเบียบข้อบังคับที่ควบคุมการประชุมให้เป็นไปโดยระเบียบเรียบร้อยกำหนดอยู่ในข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 48 ดังนี้

> การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็นหรือเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังปรึกษากันอยู่ ต้องไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซากหรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใดๆ มาอ่านให้ที่ประชุมฟังโดยไม่จำเป็น
>
> ห้ามมิให้ผู้อภิปรายแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใดหรือห้ามมิให้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

สำหรับระยะเวลาการอภิปรายของผู้อภิปรายแต่ละคนนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ไม่ได้กำหนดไว้ แต่ได้ให้อำนาจแก่ประธานวุฒิสภาไว้ในข้อ 49 ว่า ถ้าประธานวุฒิสภาเห็นว่า ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดสมควรที่จะหยุดอภิปรายได้แล้ว ประธานวุฒิสภาก็มีอำนาจให้หยุดการอภิปรายได้ ถึงแม้ว่าจะไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 48 ก็ตาม ซึ่งในการประชุมวันแรก เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2522 พล.อ.อ. หะริน หงสกุล ประธานรัฐสภาก็พูดกับ ส.ส. ในที่ประชุมว่า “ผมก็ขอเรียนชี้แจงให้ทราบเสียเพื่อความสบายใจว่า จะไม่กำหนดเวลาว่าจะให้พูดนานเท่าไรครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 268)

ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ฉบับนี้ มีข้อกำหนดสำหรับการประท้วงไว้ในข้อที่ 50 โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมมากกว่าระเบียบข้อบังคับของการอภิปรายทั่วไปฯ เมื่อปี พ.ศ. 2490 ดังนี้

> สมาชิกผู้ใดเห็นว่ามีการฝ่าฝืนข้อบังคับ อาจยืนและยกมือขึ้นพ้นศีรษะเพื่อแสดงการประท้วง ประธานจะต้องให้โอกาสผู้นั้นชี้แจง แล้วให้ประธานวินิจฉัยว่า ได้มีการฝ่าฝืนข้อบังคับตามที่ประท้วงนั้นหรือไม่ คำวินิจฉัยของประธานดังกล่าวให้เป็นอันเด็ดขาด
>
> ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่ผู้ถูกอภิปรายพาดพิงถึงเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องอื่นใดอันเป็นที่เสียหายแก่ผู้นั้น[3]

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับผู้นำฝ่ายค้านในการอภิปรายยุคปัจจุบัน พยายามที่จะขออภิปรายสรุปต่อประธานสภาฯ แต่นายพึ่ง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ ไม่อนุญาต เนื่องจากไม่มีระเบียบกำหนดไว้ แต่ในข้อบังคับฉบับต่อๆ มาเห็นความสำคัญของการสรุปการอภิปรายดังกล่าวจึงได้กำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับ

ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 นี้ อนุญาต ให้ ส.ส. ฝ่ายค้านสรุปคำอภิปรายของฝ่ายตนได้อีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดไว้ในข้อ 54 ว่า "ผู้มีสิทธิอภิปรายก่อน อภิปรายชี้แจงได้อีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่ประชุมจะลงมติ" ผู้อภิปรายก่อนตามข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้ กำหนดไว้ในข้อบังคับฯ ข้อ 45 ว่า "ผู้มีสิทธิอภิปรายก่อน คือ ผู้เสนอญัตติ" ซึ่งก็คือ ส.ส. ฝ่ายค้าน

สำหรับระเบียบข้อบังคับซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่า ผู้อภิปรายจะเป็นใครบ้าง กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 128 และ 121 ในข้อ 128 กำหนดว่า การอภิปรายทั่วไปฯ นั้น "สมาชิกย่อมกระทำได้ทั้งในทางสนับสนุนหรือคัดค้าน" นั่นก็หมายความว่าข้อบังคับฯ ฉบับนี้ กำหนดให้มีผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลางไว้ เพราะในการโต้ตอบข้อกล่าวหาหรือโต้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 121 กำหนดไว้เฉพาะคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ดังนี้ "เฉพาะแต่คณะรัฐมนตรีเท่านั้น ที่มีสิทธิจะอภิปรายตอบข้อซักถาม หรือข้อค้านของสมาชิก"

---

[3]ข้อกำหนดสำหรับการประท้วงของการอภิปรายทั่วไปฯ เมื่อปี พ.ศ. 2490 กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อ 42 โดยมีข้อความดังนี้ "เมื่อเห็นว่ามีผู้ทำผิดข้อบังคับสมาชิกอาจยืนขึ้นร้องขอให้รักษาข้อบังคับได้"

10.4.2 ผู้อภิปราย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 121 กำหนดตัวผู้อภิปรายตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านไว้ว่า ต้องเป็นคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ผู้ซักถามหรือผู้ตั้งข้อกล่าวหาก็ต้องเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้าน สำหรับ ส.ส. คนอื่นๆ นั้น ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 128 กำหนดว่าสามารถอภิปรายได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้าน ดังนั้น ส.ส. ผู้มีสิทธิ์ในการอภิปรายครั้งนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้คือ

10.4.2.1 ฝ่ายรัฐบาล

10.4.2.2 ฝ่ายค้าน

10.4.2.3 ฝ่ายอิสระ

10.4.2.1 ฝ่ายรัฐบาล ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีนั้น ถึงแม้ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 จะกำหนดเป็นข้อบังคับว่า “เฉพาะแต่คณะรัฐมนตรีเท่านั้นที่มีสิทธิจะอภิปรายตอบข้อซักถามหรือข้อค้านของสมาชิก” ความหมายของข้อบังคับการประชุมฯ นี้ก็คือ ห้ามบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คณะรัฐมนตรีลุกขึ้นมาโต้ตอบข้อกล่าวหา แต่ความหมายของข้อบังคับการประชุมฯ นี้ยังบ่งชี้โดยนัย (implicature) อนุญาตให้รัฐมนตรีคนอื่นๆ ที่ไม่ถูกยื่นญัตติอภิปรายทั่วไปฯ สามารถลุกขึ้นมาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ แต่ก็ไม่ปรากฏว่า มีรัฐมนตรีคนอื่นๆ ลุกขึ้นมาอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ยกเว้น พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้อภิปรายสรุปของคณะรัฐมนตรีและนายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เนื่องจากในวันแรกของการอภิปรายทั่วไปฯ พล.ต. ประมาณ อดิเรกสารได้กล่าวหาว่า การขุดบ่อน้ำบาดาล ที่จังหวัดสุโขทัยน่าจะไม่โปร่งใส แต่การขุดน้ำบาดาลนั้น อยู่ในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งไม่ได้ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย ก่อนที่ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์จะอภิปรายสรุปจึงขออนุญาตต่อประธานรัฐสภาให้นายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์ โต้ตอบข้อกล่าวหาเสียก่อน

10.4.2.2 ฝ่ายค้าน การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ การทำงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้มีลักษณะของการรวมตัวกันเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้านบ้างแล้ว แต่ยังไม่เหนียวแน่นเป็นเอกภาพนัก เพราะ พรรคฝ่ายค้านจำนวน 4 พรรค มีเพียง 3 พรรคเท่านั้น ที่ร่วมกันเสนอญัตติฯ โดยที่พรรคประชาธิปัตย์มิได้ลงชื่อด้วย เฉพาะพรรคที่ร่วมลงชื่อเสนอญัตติฯ แนวการการอภิปรายก็ยังแตกต่างกัน กล่าวคือ ส.ส. ของพรรคกิจสังคมใช้วิธีตั้งข้อกล่าวหาต้องการให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง ส่วน ส.ส. ของพรรคพรรคประชากรไทยและพรรคชาติไทย มีทั้งที่ใช้วิธีตั้งข้อกล่าวหาและใช้การซักถามเพื่อติติงการทำงานของคณะรัฐบาลเท่านั้น

10.4.2.3 ฝ่ายอิสระ เนื่องจากหลังจากการปฏิรูปการปกครองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และการปฏิวัติการปกครองเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 โดยการนำของคนๆ เดียวกันคือ พล.ร.อ. สงัด ชะลออยู่ ได้ยกเลิก พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2517 และยังไม่มีกฎหมายพรรคการเมือง เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 จึงมี ส.ส. จำนวนหนึ่งในสภาฯ ที่ไม่สังกัดกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองใด

การอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายอิสระในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จึงมีทั้งการอภิปรายที่เป็นกลางๆ สนับสนุนรัฐบาล และสนับสนุนฝ่ายค้าน ส.ส. ที่อภิปรายอย่างเป็นกลางๆ ก็เช่น ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำพูดอนุญาตให้ ส.ส. คนหนึ่งอภิปรายได้ของประธานรัฐสภาดังนี้ "ก่อนจะให้รัฐมนตรีมหาดไทยตอบนะครับ พรรคประชาธิปัตย์ขอให้พันตำรวจตรีอร่าม จงสวัสดิ์ พูดอย่างไม่เข้าข้างหนึ่งข้างใดนะครับ อภิปรายเป็นกลางๆ ชั่วเวลาเล็กน้อย ขอเชิญพันตำรวจตรีอร่ามครับ" (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 215) หรือคำอภิปรายของนายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์ ส.ส. จังหวัดตาก พรรคประชาธิปัตย์ ดังคำอภิปรายส่วนหนึ่ง ดังนี้

> ท่านประธานที่เคารพ กระผมเทอดพงษ์ ไชยนันทน์ ประชาธิปัตย์จากจังหวัดตาก พรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะที่ไม่ได้ร่วมในการเซ็นเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลนั้น แต่อย่างน้อยๆ ในการอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์จะเป็นข้อชี้แนะเพื่อให้เห็นความบกพร่องของรัฐบาลของกระทรวงต่างๆ อย่างน้อยๆ ก็เพื่อจะให้เป็นแนวทางแก้ไข ... สำหรับประชาธิปัตย์นั้น ในเรื่องวางตัวเป็นกลาง อย่างที่ท่านประธานได้กล่าวไว้นั้น เราคงจะไม่ได้กลางถึงขนาดหนักแน่นอน เราจะฟังเหตุฟังผล ฟังคำตอบคำชี้แจงของรัฐมนตรีบางคน ถ้าอย่างว่า มีเหตุผลในการตอบคำชี้แจงดีก็คงจะให้ผ่านไปได้ แต่ถ้าอย่างว่าเหตุผลหรือคำชี้แจงหรือพฤติการณ์ที่แน่นอนส่อให้เกิดความเสียหายแล้ว ก็แน่นอนครับ เราก็ผ่านไปให้ไม่ได้ แน่นอน สำหรับกระทรวงคมนาคมกระผมก็มีข้อชี้แจงเพียงเท่านี้ครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 340)

สำหรับ ส.ส. ผู้อภิปรายสนับสนุนรัฐบาลก็เช่น นายสมาน ชมภูเทพ ส.ส. จังหวัดลำพูน ซึ่งเมื่ออภิปรายไปได้ช่วงหนึ่งก็ถูก ส.ส. โห่ลั่นสภา (เดลินิวส์, 2522ค, น. 1, 20)

โดยสรุปการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายมี 3 กลุ่มคือ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และ ฝ่ายอิสระ โดยมีลำดับในการอภิปรายดังนี้ คือ ตัวแทนของพรรคฝ่ายค้านที่ยื่นญัตติฯ พรรคละ 1 คน เป็นผู้อภิปรายก่อน หลังจากนั้นก็จะเป็นพรรคประชาธิปัตย์และ ส.ส.

อื่นๆ สุดท้าย ก็คือ รัฐมนตรีโต้ตอบหรือชี้แจง ก็เป็นการครบการอภิปราย 1 รอบ แล้วก็ขึ้นรอบใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังคำพูดของประธานรัฐสภา ดังนี้

> ผมก็จะขอกราบเรียนให้ทราบว่า หลังจากที่รัฐบาลแถลงเป็นส่วนรวมแล้ว ก็จะได้ให้ผู้เสนอญัตตินี้ อภิปรายเป็นรายพรรคไปตามลำดับ เมื่อหมดพรรคฝ่ายค้านแล้วก็ถึงพรรคที่ไม่เสนอไม่ค้าน คือพรรคประชาธิปัตย์นะครับ ต่อจากนั้นก็จะให้รัฐบาลแถลงแก้ข้อสงสัย แต่ถ้าพรรคสนับสนุนรัฐบาลอยากจะพูดบ้าง ก็ยกมือพูดต่อจากพรรคประชาธิปัตย์นะครับ แล้วก็รัฐบาลจะได้ชี้แจงเป็นตอนๆ ไป (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 268)

อนึ่ง จะเห็นได้ว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายอิสระหรือฝ่ายเป็นกลางสามารถเข้าร่วมในการอภิปรายได้เช่นเดียวกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 แต่การมีสิทธิในการเข้าร่วมอภิปรายแตกต่างกัน กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ไม่มีระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ โดยตรง ประธานสภาฯ จึงนำหลักปฏิบัติของการประชุมสภาฯ ตามปกติมาปรับใช้ ส่วนการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มีระเบียบข้อบังคับอนุญาตไว้ สำหรับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ผู้อภิปรายมี 2 ประเภทคือ คณะรัฐมนตรีกับ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งผู้คุมเสียงในสภา (whip) ของฝ่ายค้านเสนอชื่อเป็นผู้อภิปรายเท่านั้น ไม่มี ส.ส. ฝ่ายอิสระหรือฝ่ายเป็น กลาง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทที่เกี่ยวข้องต่อไป

10.4.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย

ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้มี 4 ส่วนคือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

10.4.3.1 การขึ้นต้น

10.4.3.2 การแจ้งหัวเรื่อง

10.4.3.3 เนื้อเรื่อง

10.4.3.4 การลงท้าย

10.4.3.1 การขึ้นต้น การขึ้นต้น คือ การเริ่มต้นการอภิปรายของผู้อภิปราย ซึ่งจะเริ่มจากการที่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาฯ แล้วลุกขึ้นอภิปราย องค์ประกอบของการขึ้นต้นจะมี 2 ส่วน คือ การเรียกขานและการแนะนำตัว ยกตัวอย่างเช่น

การขึ้นต้นของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

“ท่านประธานที่เคารพ กระผม ชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดพรรคชาติไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 446)

“ท่านประธานที่เคารพ กระผมพิภพ อะสีติรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 465)

จากตัวอย่างข้างต้น ข้อความว่า “ท่านประธานที่เคารพ” ก็คือการเรียกขาน ส่วนการกล่าวว่า ผู้อภิปรายชื่ออะไร เป็น ส.ส. จังหวัดไหน และสังกัดพรรคใดคือการแนะนำตัว

การขึ้นต้นของคณะรัฐมนตรี

“ท่านประธานสภาที่เคารพและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 80)

“ท่านประธานที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม พลตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 95)

จากตัวอย่างข้างต้นจะสังเกตว่า คณะรัฐมนตรีจะใช้คำเรียกขานถึง ส.ส. ทุกคนในสภาฯ ด้วย ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านจะเรียกขานไปที่ประธานสภาฯ คนเดียว การขึ้นต้นของคณะรัฐมนตรีนั้น บางคนก็แนะนำตัวว่าตนเองคือใคร แต่บางคนก็ไม่แนะนำตัว เพราะอาจจะเห็นว่าเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว

เมื่อจบส่วนของการขึ้นต้นแล้ว ต่อไปก็จะเป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง การเปลี่ยนจากช่วงคำขึ้นต้นไปเป็นการแจ้งหัวเรื่องนั้น ไม่มีลักษณะทางภาษาใดๆ เป็นเครื่องบ่งชี้ เนื่องจากส่วนของการขึ้นต้นนี้ เป็นส่วนเสริมขึ้นมา ไม่ได้เป็นองค์ประกอบหลักของการสื่อสารในลักษณะนี้ กล่าวคือ องค์ประกอบหลักของการสื่อสารที่มีข้อความยาวๆ เช่นนี้ ไม่ว่าจะเป็นบทความ รายงานการวิจัย หรือรายการสารคดีทางโทรทัศน์ จะมีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ บทนำ เนื้อหา และสรุป ดังนั้น เมื่อผู้อภิปรายเพิ่มเติมส่วนการขึ้นต้นขึ้นมาในการอภิปรายทั่วไปฯ เครื่องบ่งชี้ที่จะบ่งบอกว่าส่วนต่อไปคือ การแจ้งหัวเรื่องจึงไม่มี เมื่อสิ้นสุดข้อความของการขึ้นต้น ก็จะเป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่องโดยปริยาย

10.4.3.2 การแจ้งหัวเรื่อง การแจ้งหัวเรื่อง คือ ข้อความที่ผู้อภิปรายกล่าวว่าจะอภิปรายในเรื่องหรือประเด็นใดบ้าง การแจ้งหัวเรื่องจะเป็นส่วนของคำอภิปรายที่ต่อมาจากส่วนของการขึ้นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายที่เป็นการแจ้งหัวเรื่องของผู้อภิปรายบางคน ดังนี้

คำอภิปรายของนายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง ส.ส. จังหวัดชัยนาท พรรคชาติไทย

> ท่านประธานครับ กระผมกราวหน้าพาทย์มานานพอสมควรแล้ว ขอวกเข้าเรื่องสักทีหนึ่ง สำหรับกระทรวงคมนาคมนี้ กระผมอยากจะจำแนกหัวข้อ ที่จะอภิปราย

> เป็น 4 หัวข้อใหญ่ๆ คือ นโยบาย ที่ผิดพลาด ไม่ตรงต่อนโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อสภาแห่งนี้ และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ... ประการที่ 2 ในเรื่องความไม่สุจริต และประพฤติมิชอบในหน่วยงานทั้งหลายแหล่ ซึ่งขึ้นตรงต่อกระทรวงคมนาคม ประการที่ 3 การปฏิบัติงานที่ไร้ประสิทธิภาพ ประการที่ 4 ผลงานและการปฏิบัติงานที่ปราศจากคุณภาพ กระผมจะประทานกราบเรียนแต่ละหัวข้อเป็นรายละเอียดจำแนกได้ดังต่อไปนี้ ครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 325)

หรือคำอภิปรายของ พล.อ. เล็ก แนวมาลี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

> ท่านประธานสภาที่เคารพและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ ก่อนอื่นผมขอแสดงความขอบคุณต่อท่านสมาชิกสภาที่ได้นำเอาปัญหาต่างๆ ที่ท่านประสบมาในท้องถิ่นของท่าน รวมทั้งข้อสังเกตและข้อแนะนำในการแก้ไขมาแจ้งให้ที่ประชุมทราบ ผมก็จะขอชี้แจงในข้ออภิปรายที่ท่านได้ฝากมา และย้อนไปตั้งแต่วานนี้เกี่ยวกับเรื่องสวนสาธารณะ...(รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 80)

ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่ง ยังนิยมใช้ไปในวัตถุประสงค์อื่นอีก เช่น เพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้ามคนอื่นๆ หรือ ในกรณีที่เป็นคนที่จะอภิปรายถึง ก็อาจจะโจมตีไปในเรื่องอื่นหรือประเด็นอื่นก่อน ดังเช่น คำอภิปรายของ นายพิภพ อะสีติรัตน์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย ซึ่งกำลังจะกล่าวหานายอบ วะสุรัตน์ แต่ได้ใช้ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องไปโจมตี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ก่อน หลังจากนั้นจึงวกเข้ามากล่าวหานายอบ วะสุรัตน์ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> ท่านประธาน ขณะที่ท่านนายกฯ ท่านอบรมรัฐมนตรีของท่านว่าให้ใจเย็นๆ มีอะไรให้ยิ้มสู้ ท่านเองกลับแสดงกิริยาโมโห ... เกิดมาตายหนเดียว กระผมสงสัยว่าการเปิดอภิปรายนั้น เกี่ยวกับเรื่องเป็นเรื่องตายตรงไหนครับ ทุกคนก็ตาย แต่จะตายดีหรือตายไม่ดีนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง กระผม ขอแวะไปหาท่านนายกฯ เพียงเท่านี้ วกเข้ามาหากระทรวงพาณิชย์ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 465)

โดยสรุป การแจ้งหัวเรื่องในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นอกจาก ส.ส. ผู้อภิปรายจะใช้ในวัตถุประสงค์หลัก กล่าวคือ แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า จะอภิปรายในเรื่องใดประเด็นใดแล้ว ยังจะใช้ไปในวัตถุประสงค์อื่นๆ อีกด้วย เช่น โจมตีฝ่ายตรงกันข้าม เป็นต้น

อนึ่ง การเปลี่ยนคำอภิปรายจากช่วงการแจ้งหัวเรื่องไปเป็นเนื้อเรื่องนั้น ส่วนใหญ่ผู้อภิปรายจะใช้ข้อความที่เป็นการบอกกล่าวตรงๆ ไปยังผู้ฟังเป็นเครื่องบ่งชี้ (marker) ตัวอย่างเช่น

“ก่อนอื่นนั้น กระผมขอประทานกราบเรียนเรื่องแรก คือ เรื่อง ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 29)

“กระผมกราบเรียนว่าในเรื่องของกระทรวงมหาดไทยนั้น กระผมจะกล่าวถึง ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 47)

“ที่นี้ก็เอาเข้าเรื่องเสียหน่อยครับ ท่านประธานครับ คือว่า ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 103)

“ที่นี้กระผมจะเข้าประเด็นของกระผม ประเด็นถึงความเดือดร้อนของบ้านกระผม ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 211)

10.4.3.3 เนื้อเรื่อง เนื้อเรื่อง คือ ส่วนที่เป็นข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน และคำอธิบายประกอบ เพื่อให้คำอภิปรายของตนมีความชัดเจนและเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น อนึ่ง ในแต่ละหัวเรื่องของการกล่าวหาหรือการโต้ตอบข้อกล่าวหา ก็อาจจะมีการเกริ่นนำเพื่อที่จะให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องหรือประเด็นได้ง่ายขึ้น ซึ่งก็มีลักษณะที่คล้ายกับการแจ้งหัวเรื่องของโครงสร้างหลักนั่นเอง

สำหรับตัวอย่างของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างเป็นจำนวนมากแล้ว ในหัวข้อ 10.5 “ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ดังนั้น ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจึงจะยกตัวอย่างเนื้อเรื่องที่เป็นคำอธิบายประกอบ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

เมื่อถูก ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาว่า ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ทำให้น้ำมันภายในประเทศขาดตลาด เมื่อถึงคราวที่อภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหา นายอบ วะสุรัตน์ จึงต้องขออนุญาตประธานสภาฯ เพื่อขอยกตัวอย่างประกอบ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

> ท่านประธานครับ เราได้ปรึกษาหารือกันอยู่เสมอครับ กระผมต้องขอเวลารัฐสภานี้เล็กน้อย ได้อธิบายเรื่องน้ำมัน โรงกลั่นน้ำมันนี้มีอยู่ 3 โรง โรงหนึ่ง 65,000 บาเรล อีกโรงหนึ่ง 65,000 บาเรล ก็เป็น 130,000 บาเรล ในประเทศไทยเรามีความจำเป็น ต้องใช้น้ำมันดิบในการกลั่นนี้ ประมาณ 220,000 กว่าบาเรลต่อวัน เพราะอัตราการใช้ของเราเพิ่มขึ้นไป ตรงตามที่ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติได้แถลงไว้ว่า เราขาดประมาณ 50,000 บาเรลต่อ 1 วัน นี่ถูกต้อง
> (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 11)

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย

นายสมัคร สุนทรเวช และ ส.ส. ฝ่ายค้านอีกจำนวนหนึ่ง ได้ร่วมกันตั้งข้อกล่าวหานายประเทือง กีรติบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นข้าราชการประจำตำแหน่งอธิบดีกรมอัยการว่า การถอนฎีกาคดีนายทหารค้ายาเสพติดเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ในการกล่าวหาครั้งแรก นายสมัคร สุนทรเวชกล่าวหาว่านายประเทือง กีรติบุตรกระทำผิดมาตรา 35 ของพ.ร.บ. วิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) นายประเทือง กีรติบุตร โต้ตอบกลับว่าเขากระทำการตามมาตรา 145 ของ ป. วิอาญา นายสมัคร สุนทรเวช จึงลุกมาโต้แย้งโดยขออ่านมาตรา 35 ของ ป.วิอาญา ดังนี้

> กระผมขออนุญาตท่านประธาน อ่านข้อความนิดเดียวแหละครับ เพื่อท่านสมาชิกในสภานี้กลับไปบ้านท่านจะได้นอนหลับ
>
> มาตรา 35 “การร้องขอถอนคดีอาญา จะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้นได้ยื่นภายหลังจำเลยยื่นคดีให้การแก้คดีแล้ว ให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้จดคำแถลงของจำเลยไว้
>
> ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องการถอนฟ้องนั้นเสีย คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความกันในเวลาใด ก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้านให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย"
>
> (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 113)

อนึ่ง การเปลี่ยนจากช่วงเนื้อเรื่องไปเป็นการลงท้ายนั้น ส่วนใหญ่ผู้อภิปรายจะใช้ข้อความที่เป็นการบอกกล่าวตรงๆ ไปยังผู้ฟังเป็นเครื่องบ่งชี้ (marker) ตัวอย่างเช่น

“กระผมก็ขอกราบเรียนท่านประธานแต่เพียงเท่านี้ **...**” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 373)

“เพราะฉะนั้นสรุปแล้ว กระผมขอกราบเรียนว่า**...**” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 27)

10.4.3.4 การลงท้าย โดยปกติแล้ว การลงท้าย คือ ส่วนที่เป็นการสรุปหรือการยุติการอภิปราย ซึ่งจะเป็นช่วงที่ผู้อภิปรายสรุปคำอภิปรายประเด็นหลักที่อภิปรายมาและแสดงการขอบคุณ แต่การลงท้ายของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ยังไม่มีลักษณะเป็นการสรุปประเด็นทั้งหมดดังกล่าวมาแล้วนั้น แต่จะเป็นคำอภิปรายที่บ่งชี้โดยนัย (implicature) ว่า ถึงเวลาที่จะจบการอภิปรายแล้ว และจะมีคำขอบคุณประธานสภาฯ เป็นคำกล่าวที่แสดงการสิ้นสุดของคำอภิปราย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการลงท้ายของผู้อภิปรายบางคน ดังนี้

คำอภิปรายของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ซึ่งอภิปรายไว้ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ดังนี้

> เพราะฉะนั้น เที่ยวหรือสนามบินที่ดอนเมืองนี้ ยังสามารถรับเที่ยวบินได้อีกมาก และจะใช้ได้ไปอีกอย่างน้อย นี่เราได้พิจารณากันแล้ว อย่างน้อยอีก 20 ปี [4] อันนี้ก็เป็นการชี้แจงของผมที่เกี่ยวกับสนามบิน อันนี้กระผมก็คิดว่า ถ้าหากว่าท่านผู้ใด มีข้อสงสัยอะไรอีก ในเรื่องอะไร กระผมก็จะได้กล่าวในขั้นต่อไป กระผมขอขอบคุณครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 363)

คำอภิปรายของนายโกศล ไกรฤกษ์ ซึ่งอภิปรายไว้ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ดังนี้

> เป็นการฆ่าคนไทยทั้งชาติอย่างเลือดเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนที่อยู่กระจายในชนบท ไม่มีส่วนได้รับรู้ในกิจกรรมอันผลาญชาติอย่างนี้ [5] กระผมใช้เวลานี้มาพอสมควร กระผมขอกราบเรียนว่า กระผมไม่ใช่มือปืนรับจ้าง ไม่ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือมา แต่ข้อคิดข้อคำนึงของกระผมได้เกิดขึ้น ในหัวใจตลอดเวลา ขอขอบคุณครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 394)

คำอภิปรายของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ซึ่งอภิปรายไว้เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ดังนี้

> นี่คือพื้นฐานของในการแก้ไขปัญหาที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งกระผมไม่จำเป็นต้องชี้แจงอีก ท่านประธานครับ ด้วยเหตุผลที่กระผมกราบเรียนมาทั้งหมดนี้ กระผมเห็นว่าด้วยความสุจริตและไม่ได้มีความรังเกียจเดียดฉันท์ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเลยแม้แต่น้อย แต่กระผมไม่สามารถที่จะไว้วางใจท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมให้บริหารงานเช่นนี้ต่อไปอีก กระผมขอขอบคุณครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 141) [6]

---

[4] เส้นสีดำพาดกลางแสดงการแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนของการลงท้าย

[5] เส้นสีดำพาดกลางแสดงการแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนของการลงท้าย

[6] เส้นสีดำพาดกลางแสดงการแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนของการลงท้าย

โดยสรุป โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มี 4 ส่วน คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ลักษณะของการขึ้นต้นกับการแจ้งหัวเรื่องมีลักษณะที่คล้ายกับคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 แต่เนื้อเรื่องและการลงท้ายยังมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คำอภิปรายในเนื้อเรื่องของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้มีลักษณะเป็นการซักถามประมาณร้อยละ 50 ในกรณีที่เป็นข้อกล่าวหา ข้อกล่าวหาจำนวนมากไม่มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือ ยังเป็นข้อกล่าวหาชั้นเดียว ไม่มีความสลับซับซ้อน สำหรับการลงท้ายคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จะไม่นิยมสรุปประเด็นทั้งหมดที่อภิปรายไปแล้ว แต่จะเป็นคำอภิปรายที่สื่อสารไปสู่ผู้ฟังว่า ผู้อภิปรายจะจบการอภิปรายลงแล้ว และก็จบคำอภิปรายด้วยคำแสดงการขอบคุณประธานสภาฯ เช่นเดียวกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542

10.5 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ในงานวิจัยนี้มีเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ อยู่ 3 ข้อ เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายด้วยเกณฑ์ฯ ทั้ง 3 ข้อดังกล่าวแล้ว จึงได้ผลการศึกษาว่า ส.ส. ผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบหรือไม่? ดังนั้นในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

10.5.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล

10.5.2 คำอภิปรายกับ “ความจริง”

10.5.3 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ

10.5.4 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่

10.5.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล

การกล่าวหาฝ่ายรัฐบาลโดย ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดก็คือ “รัฐบาลไม่สมควรจะที่บริหารราชการแผ่นดินต่อไป” ข้อกล่าวหานี้ ยังต้องการเหตุผลหรือหลักฐานมาสนับสนุนอีกว่า ในความเห็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น คณะรัฐบาลกระทำความผิดพลาดหรือบกพร่องในเรื่องใดบ้าง? ซึ่งกำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2522 ข้อ 126 ดังนี้ “จะเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะในเรื่องใดบ้าง”

ญัตติฯ ของฝ่ายค้านก็จะชี้แจง "เรื่องใดบ้าง" หรือประเด็นต่างๆ ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่าครอบคลุมต้นเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนแล้ว ยกตัวอย่างเช่น ญัตติฯ ที่กล่าวหารัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ดังนี้

> รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ขาดความรับผิดชอบในการบริหารราชการกระทรวงคมนาคม ให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภท การดำเนินการบริหารด้านการขนส่งและโทรคมนาคมไม่ประหยัดและไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข แต่เพิ่มราคาค่าบริหารเกินกว่าความจำเป็น[7]

ในส่วนท้ายของญัตติฯ นี้ ก็มีข้อความที่คล้ายกันกับส่วนท้ายของญัตติฯ ของการอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งอื่นๆ ว่า "ส่วนเหตุผลและรายละเอียดต่างๆ จะได้แถลงและชี้แจงในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป"

จะเห็นว่า "เรื่องใดบ้าง" หรือ "ประเด็นต่างๆ" ของญัตติ ก็คือ ข้อกล่าวหาที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาอภิปรายกล่าวหาคณะรัฐบาลในช่วงระยะเวลาของการอภิปรายทั่วไปฯ นั่นเอง เรื่องใดบ้าง/ประเด็นต่างๆ ของญัตตินั้น ยังมีความเป็นนามธรรม (abstract) อยู่ ยังไม่มีความหมายที่ชัดเจนในตัวเอง จากตัวอย่างของญัตติฯ ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อความของญัตติฯ ดังกล่าว ยังไม่มีความชัดเจนว่า การบริหารด้านการขนส่งและโทรคมนาคมไม่ประหยัดอย่างไร? ไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร? และเพิ่มราคาค่าบริหารเกินกว่าความจำเป็นอย่างไร? เป็นต้น

เมื่อถึงเวลาอภิปรายจริงในสภาฯ ส.ส. ฝ่ายค้านก็จะไปนำเหตุการณ์ทางการเมืองซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า มีความเสียหายอย่างร้ายแรงเกิดกับผลประโยชน์ของประเทศชาติกับประชาชนแล้ว หรือถ้าปล่อยให้คณะรัฐบาลบริหารงานกันไปเช่นนี้ ความเสียหายอย่างร้ายแรงต้องเกิดขึ้นเป็นแน่ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงนำเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ มาอภิปรายเป็นหลักฐานสนับสนุน ในตัวของเหตุการณ์ทางการเมืองบางเหตุการณ์ ซึ่งมีความสลับซับซ้อนมาก ก็อาจจะทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหา ซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนจากเหตุการณ์การเมืองอื่นๆ หรือคำอธิบายประกอบอื่นๆ อีกชั้นหนึ่งด้วยก็ได้

---

[7] ดูรายละเอียดของญัตติฯ ในหัวข้อ 10.2 "ญัตติของการอภิปรายทั่วไปฯ" หรือภาคผนวก ง. "ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522"

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ จึงสรุปได้ว่า ในการกล่าวหาครั้งหนึ่งๆ หรือในประเด็นหนึ่งๆ นั้น จะมีข้อกล่าวหาอยู่หลายระดับ โดยข้อกล่าวหาแต่ละระดับจะมีความสำคัญต่างกัน ข้อกล่าวหาเหล่านั้น ถ้าไม่ใช่ข้อกล่าวหาระดับสูงสุดที่ว่า "รัฐบาลไม่สมควรจะที่บริหารราชการแผ่นดินต่อไป" ก็จะทำหน้าที่ 2 ประการ คือ นอกจากจะทำหน้าที่หลักฐานสนับสนุนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาในคราวเดียวกันอีกด้วย ดังนั้น ในการกล่าวหาครั้งหนึ่งๆ หรือในประเด็นหนึ่งๆ หลักฐานสนับสนุนก็จะมีหลายระดับเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ยกเว้นหลักฐานสนับสนุนชั้นล่างสุดแล้ว หลักฐานสนับสนุนเหล่านั้นก็จะทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาด้วย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อย่อยออกตามประเภทของ ส.ส. เป็น 2 หัวข้อ ดังนี้คือ

10.5.1.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

10.5.1.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาล

10.5.1.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน การที่จะ "รู้" และ "เข้าใจ" เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ก่อนอื่นผู้วิจัยจะแบ่งประเภทของข้อกล่าวหาออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

2) ข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว ซึ่งไม่ว่าจะเกิดด้วยสาเหตุใดๆ ก็ตาม ผู้วิจัยจะถือว่า ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในประเด็นนั้น ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ถึงแม้ความบกพร่องนั้น อาจจะเกิดจากความบกพร่องของการใช้ภาษาหรือการใช้เหตุผลของ ส.ส. แต่ละคน ก็ไม่อาจยกเว้นให้ได้ เพราะสาธารณชนได้เลือก ส.ส. เข้ามาทำหน้าที่แทนตน เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ตามความคาดหมาย ก็ถือว่าเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ทั้งสิ้น

หลักการดังกล่าวของผู้วิจัย ก็สอดคล้องกับคำอภิปรายของนายอำนวย สุวรรณคีรี ส.ส. จังหวัดสงขลา พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งอภิปรายเป็นเชิงแนะนำรัฐมนตรี ที่มีความสามารถในการอภิปรายน้อยว่า "แต่ท่านที่เคารพครับ สภานี้หรือสภาไหนในโลกก็ตาม เขาอยู่ด้วยการพูด การอภิปราย การทำความเข้าใจกัน ถ้าท่านรัฐมนตรีคนไหนท่านรู้สึกว่า ท่านทำดี แต่ท่านไม่สามารถจะพูดให้เข้าใจได้ละก็ ไม่ควรจะมาเป็น ถ้าอยากจะเป็นก็ควรจะฝึกพูดเสียครับ" (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 409)

ประเด็นเรื่องความบกพร่องการใช้ภาษาหรือการใช้เหตุผลนี้ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ก็มี ส.ส. บางคนพยายามหาข้อแก้ตัวให้ ส.ส. เหล่านั้นเหมือนกัน เช่น คำอภิปรายสรุปของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังนี้

> เราก็ได้กระทำมาแล้วตามความสามารถของเราแต่ละคน ท่านประธานอาจจะเห็นว่า บางคนพูดจาได้เรื่องได้ราวอยู่ในประเด็น บางคนก็อาจจะพูดจาเพ้อเจ้อ นี่เป็นธรรมดา เป็นความสามารถของแต่ละบุคคล ที่จะชี้แจงแสดงเหตุผลในที่ประชุมอันทรงเกียรตินี้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 280-281)

จากการวิเคราะห์การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลมีมากกว่าข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

สำหรับการเสนอผลของการศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะนำเสนอผลของการศึกษาวิเคราะห์การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดทั้งทางด้านเวลาของผู้วิจัยเอง ข้อจำกัดในด้านขนาดและรูปเล่มของวิทยานิพนธ์ และข้อจำกัดในเรื่องน้ำหนักหรือสาระของข้อกล่าวหา เนื่องจากข้อกล่าวหาบางเรื่อง บางประเด็นก็แทบจะเป็นเรื่องไร้สาระโดยสิ้นเชิง เช่น

- รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ห้ามการจัดเลี้ยงของผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งมีการประกวดหัวล้าน ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนครซึ่งได้รับรางวัลที่หนึ่งกลับจังหวัดอย่างยากลำบากเพราะต้องหลบหลีกเด็กๆ ที่มารอดู (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 231-232) เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เข้าใจว่า ข้อกล่าวหาที่ อยู่ หรือ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล มีลักษณะเป็นเช่นไรบ้าง โดยผู้วิจัยจงใจเลือกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผ่าน หรือ ไม่ผ่าน เกณฑ์ฯ ต่างๆ อย่างไร? ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเพียงพอแล้วที่จะเข้าใจข้อกล่าวหาทั้งหมด ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

10.5.1.1.1 ข้อกล่าวหา ที่ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

10.5.1.1.2 ข้อกล่าวหา ที่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

10.5.1.1.1 ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

ผลการศึกษาพบว่า ข้อกล่าวหาจำนวนหนึ่ง เมื่อพิจารณาเฉพาะเนื้อหาหรือข้อความของข้อกล่าวหาก็สามารถตัดสินได้เลยว่า ข้อกล่าวหานั้นๆ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล อย่างไรก็ดี ยังมีข้อกล่าวหาอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาเฉพาะข้อกล่าวหาแล้วก็ดูราวกับว่า ข้อกล่าวหานั้น อยู่ ในขอบเขตของความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวของคณะรัฐบาล แต่เมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหานั้นว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? ด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี 3 ข้อดังนี้คือ

1) หลักฐานสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

2) หลักฐานสนับสนุนต้องยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

ก็พบว่า ข้อกล่าวหาที่ดูราวกับว่า อยู่ ในขอบเขตของความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลกลับเปลี่ยนเป็น ไม่อยู่ ในขอบเขตของความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว เพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีแต่ละข้อ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะเสนอตัวอย่างของผลการศึกษาคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านออกเป็น 4 ประเภท

การแบ่งตัวอย่างผลการศึกษาคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านออกเป็น 4 ประเภทดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อให้เปรียบเทียบกับคำอภิปรายของของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งเดียวกันนี้ได้ง่ายและสะดวก และเพื่อให้เปรียบเทียบกับผลการศึกษาของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ได้อีกด้วย ประเภทของตัวอย่างจำนวน 4 ประเภทดังกล่าว มีดังนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

3) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

4) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือมีความขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกัน

1) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาในกรณีนี้ อาจจะเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับใดก็ได้ ยกเว้นข้อกล่าวหาในระดับสูงสุดที่ว่า "รัฐบาลไม่สมควรจะที่บริหารราชการแผ่นดินต่อไป" ในการพิจารณาความหมายของข้อกล่าวหานั้น มิได้หมายความว่าอ่านและตีความเฉพาะข้อกล่าวหาเท่านั้น แต่หมายความว่า จะพิจารณาความหมายของข้อกล่าวหาจากคำอภิปรายส่วนอื่นๆ รวมทั้งหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหานี้ด้วย ซึ่งความหมายที่จะนำมาวิเคราะห์นี้ เป็นความหมายที่ผู้วิจัยวิเคราะห์และตีความมาจากการใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ ทฤษฎีความเกี่ยวโยง และเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาร่วมกัน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ความหมายของข้อกล่าวหาเอง ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา ดังนี้คือ

ตัวอย่างที่ 1 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ

การนำเสนอผลการศึกษาในหัวข้อนี้ ในบางตัวอย่างจำเป็นจะต้องอธิบายถึงบริบทของสถานการณ์ (situation context) เพื่อให้เข้าใจการวิเคราะห์ได้ง่ายและสะดวกขึ้น แต่ในบางข้อกล่าวหาก็มีความชัดเจนในตัวเอง จึงไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบายจากบริบทสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ดี เพื่อให้การนำเสนอตัวอย่างเป็นในรูปแบบเดียวกัน ในแต่ละตัวอย่างจะมีหัวข้อย่อย 3 หัวข้อ ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

2) ข้อกล่าวหา

3) ผลการวิเคราะห์

1) บริบทของสถานการณ์

พนักงานของบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ ซึ่งเป็นรัฐวิหากิจในสังกัดกระทรวงคมนาคมได้ยื่นข้อเรียกร้อง 11 ข้อ ต่อฝ่ายบริหารเกี่ยวกับการปรับอัตราเงินเดือนและสวัสดิการต่างๆ มาตั้งแต่ประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2522 ผลของการเจรจาที่ผ่านมา ฝ่ายบริหารกับฝ่ายพนักงานตกลงข้อเรียกร้องกันได้ 9 ข้อแล้ว ยังคงเหลือข้อเรียกร้องที่ยังตกลงกันไม่ได้อีก 2 ข้อคือ

1) พนักงานขอขึ้นเงินเดือน 3 ขั้น

2) ขอเบี้ยบำรุงสุขภาพร้อยละ 20 ของเงินเดือนสำหรับผู้ปฏิบัติงานตอนกลางคืน

เมื่อผลการชี้ขาดของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ปรากฏออกมาว่า ข้อเรียกร้องที่เหลืออีก 2 ข้อนั้น ฝ่ายบริหารเห็นชอบเฉพาะข้อ 2 ประธานสหภาพแรงงานวิทยุการบินฯ คือ นายสุชาติ นันทแกล้ว จึงเปิดเผยกับสื่อมวลชนว่า พนักงานบริษัทวิทยุการบินฯ ตกลงจะอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ถ้าผลการชี้ขาดไม่เป็นที่ยอมรับของพนักงานพนักงานจะหยุดงานทันทีโดยไม่มีการชุมนุม (“บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย,” ซีดี-รอม, 2522) แต่อย่างไรก็ดี เมื่อถึงวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2522 พนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ จำนวนหนึ่งก็หยุดงานประท้วง รองนายกรัฐมนตรี พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ได้เข้าไปเจรจาทำความตกลงกับผู้ชุมนุมดังกล่าว ผลการเจรจาก็ตกลงกันได้และผู้ชุมนุมประท้วงก็กลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ตั้งข้อกล่าวหา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ว่าขาดความรับผิดชอบที่ไม่แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง กลับให้รองนายกรัฐมนตรีต้องเข้าไปแก้ปัญหา ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

> การหยุดงานครั้งนี้ ทำให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งชื่อเสียงและผลประโยชน์ของประเทศ อย่างมหาศาล ซึ่งรัฐมนตรีท่านนี้ ในฐานะที่ท่านรับผิดชอบ ... แต่ท่านรัฐมนตรีประสงค์ไม่รับผิดชอบอะไร ท่านปล่อยให้ลูกพี่เข้าไปทำ แล้วอย่างนั้นจะมีรัฐมนตรีช่วยการไว้ทำไม (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 214)

ในการเข้าไปแก้ไขปัญหาการประท้วงของรองนายกรัฐมนตรี พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์นี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ยอมรับว่าประสบความสำเร็จ โดยกล่าวว่า “เรื่องก็ลงเอยได้” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 214)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด: พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: เมื่อพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ หยุดงานประท้วง พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่เข้าไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเองแต่ปล่อยให้รองนายกรัฐมนตรีเข้าไปแก้ไขปัญหาแทน

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า "รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ" ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

เมื่อมีการประท้วงเกิดขึ้น ปัญหาดังกล่าวนั้น จะตกอยู่ในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของคณะรัฐบาลที่จะต้องเข้าไปแก้ไขปัญหา ถ้าคณะรัฐบาลไม่เข้าไปแก้ไขปัญหา ก็จะตกอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐบาลจะส่งผู้ใดเข้าไปแก้ปัญหาก็ได้ เพราะคณะรัฐมนตรีนั้นมีความรับผิดชอบร่วมกัน (collective responsibility) และโดยหลักการแล้ว รัฐบาลก็ต้องส่งคนที่มีความสามารถในการต่อรอง (negotiate) เข้าไปแก้ปัญหา และคนที่เข้าไปแก้ปัญหาก็คือ รองนายกรัฐมนตรี และสามารถแก้ไขปัญหาการประท้วงได้ ดังนั้น ข้อกล่าวหานี้ จึงไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ จึงอภิปรายโดยการขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

-

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ตั้งข้อกล่าวหาว่า รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชมีหลักฐานสนับสนุนจากเหตุการณ์ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดตราดถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับในข้อหาสมคบกันฆ่าคนตาย โดยกล่าวว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหารายนี้ไปศาลเพื่อผลัดฟ้องและขอประกันตัว แต่ศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัว ผู้ต้องหาจึงต้องกลับไปเข้าเรือนจำ แต่การพาผู้ต้องรายนี้กลับไปเรือนจำนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจพาผู้ต้องหา เดินด้วยเท้ากลับไปยังเรือนจำ ซึ่งเป็นการประจานและดูหมิ่นศักดิ์ศรีของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

> ท่านรัฐมนตรี 3 ท่านนี้ ไม่ได้คอยระงับหรือคอยคุ้มกันศักดิ์ศรีของข้าราชการ ... รถรามีจะเอาขึ้นมาให้สักครู่สักยามก็ไม่ได้ ทำไมจะต้องเอาเดินตากหน้าใส่กุญแจมือลากจูงกันมา หรือถึงไม่ใส่ก็เถอะ เอาเดินตากหน้า ตำรวจกำกับ 2 ข้าง คนที่เขาเคยเป็นผู้ว่าฯ ในจังหวัดนั้น แล้วถูกประจานในจังหวัดของเขาเอง ท่านประธานเห็นว่าสมควรหรือไม่ เกียรติศักดิ์หายไปไหนของข้าราชการอย่างนี้ครับจะไว้ใจได้อย่างไร (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 231)

อีก 2 วันต่อมา ในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 นายวิเชียร เวชสวรรค์ ส.ส. จังหวัดอุดรธานี พรรคชาติไทยก็ใช้เวลาในการแจ้งหัวเรื่อง ย้ำ ซ้ำประเด็นนี้ อีกครั้งหนึ่งว่า

> หลังจากนั้น ก็มีการกระทำที่รู้สึกว่าเหยียบย่ำเกียรติของผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเดินจากศาลมายังเรือนจำ ท่ามกลางเสียงเซียร์ไซโยโห่ร้องด้วยเครื่องกระจายเสียง นี่แหละครับ เป็นสิ่งที่น่าสลดใจและเสียขวัญแก่ข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทยเป็นอย่างยิ่ง (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 48)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: เจ้าหน้าที่ตำรวจดูหมิ่นศักดิ์ศรีผู้ต้องหาโดยพาเดินด้วยเท้าจากศาลไปยังเรือนจำ

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ” ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือ ข้อกล่าวหานี้ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

เหตุการณ์ดังกล่าวนั้น เป็นการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำ ซึ่งยังไม่พบว่าเป็นความผิดหรือความบกพร่อง ในกรณีนี้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเห็นว่า การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและ

ฟ้องร้องกล่าวโทษ และคณะรัฐมนตรีไม่ดำเนินการใดๆ จึงจะเข้าข่ายขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้จึงอภิปรายโดยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลเพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

ข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ หมายความว่า เมื่อวิเคราะห์เฉพาะข้อกล่าวหา ก็ดูราวกับว่าข้อกล่าวหานั้น ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือ ข้อกล่าวหานั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว แต่การกล่าวหานั้น ส่วนสำคัญที่จะตัดสินว่าข้อกล่าวหาแต่ละประเด็นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหรือไม่? อยู่ที่หลักฐานสนับสนุนว่า สมเหตุสมผลหรือไม่? หรือผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

ในการวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่? ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนร่วมกับทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยง

เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน มี 3 ข้อดังนี้

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

ในการวิเคราะห์นั้น จะพิจารณาทั้งบริบททางภาษา (linguistic context) กล่าวคือ คำอภิปรายทั้งหมดในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ และบริบททางสถานการณ์ (situation context) ซึ่งหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เช่น เหตุการณ์ทางการเมืองก่อน และหลังการอภิปรายทั่วไปฯ งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ตลอดจนรายงานของสื่อมวลชนที่เกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ด้วย เป็นต้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลเพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน ดังนี้

ตัวอย่าง รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

-

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้กล่าวหารัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมว่า การสัญจรทางบกทั้งทางถนนและทางรถไฟเกิดอุบัติเหตุเป็นจำนวนมาก และในอุบัติเหตุแต่ละครั้ง ก็มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จนมีสำนวนเกิดใหม่ว่า “ตายหมู่” การเกิดอุบัติเหตุเช่นนี้ เกิดจากการขาดความรับผิดชอบของรัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคม ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

> การเดินทางไปต่างจังหวัดนั้น ผู้เดินทางจะต้องเสี่ยงชีวิตทุกครั้งไป ไม่แน่ว่าจะถึงที่หมายปลายทางหรือเมื่อถึงแล้ว ก็ไม่แน่ว่า จะกลับถึงบ้าน อาจจะล้มตายเสียกลางทางเมื่อไรก็ได้ **...** แสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบในเหตุการณ์เหล่านี้โดยสิ้นเชิง ท่านไม่สนใจ ท่านไม่รับผิดชอบ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 208)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด: รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: การจราจรทางบกเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งและมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ความสะดวกปลอดภัยในการเดินทางของประชาชนเป็นหน้าที่โดยตรงของกระทรวงคมนาคม ในกรณีนี้ ถ้ารัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมปฏิบัติงานบกพร่อง จนทำให้ประชาชนเสียชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก รัฐมนตรีดังกล่าวก็มีความบกพร่องต่อความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งก็ส่งผลทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วย

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนที่ว่า “การจราจรทางบกเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง และมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก” ว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนที่ว่า “เส้นทางการจราจรทางบกเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งและมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก” ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก” แต่อย่างใด เพราะ อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่เป็นเหตุสุดวิสัยที่ไม่มีใครต้องการให้เกิดขึ้น ในกรณีที่อุบัติเหตุเหล่านั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่อของข้าราชการประจำ ก็เป็นความบกพร่องในการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำ รัฐมนตรีในฐานะเจ้ากระทรวงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ที่จะวางนโยบายหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น ข้อกล่าวหาซึ่งดูเหมือนว่าจะ <u>ผ่าน</u> เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้ว กลับ <u>ไม่ผ่าน</u> เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ จึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

<u>3) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ คณะรัฐบาลเพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล</u>

ข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ หมายความว่า เมื่อวิเคราะห์เฉพาะข้อกล่าวหา ก็ดูราวกับว่า ข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือ ข้อกล่าวหานั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว และเมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ก็พบว่า หลักฐานสนับสนุนนั้น มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

แต่อย่างไรก็ดี เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี มีทั้งหมด 3 ข้อ เมื่อหลักฐานสนับสนุนสามารถผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปได้ ก็ต้องตรวจสอบด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือข้อที่ 3 อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 ซึ่งมีเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์